

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

İSMET ÖZEL'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. İBRAHİM ŞAHİN

HAZIRLAYAN
İBRAHİM TÜZER

KIRIKKALE
ŞUBAT 2007

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

İSMET ÖZEL'İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN

Tez Jüri Üyeleri

Adı Soyadı

İmza

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi:

KİŞİSEL KABUL / AÇIKLAMA

Doktora tezi olarak hazırladığım “**İSMET ÖZEL’İN ŞİİRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**” adlı çalışmamı, ilmî ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı, faydalandığım eserlerin “Yararlanılan Kaynaklar” kısmında gösterdiklerimden ibaret olduğunu ve bu eserlere atıf yaparak yararlandığımı belirtir, bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

Şubat 2007

İbrahim TÜZER

ÖZET

“İsmet Özel’in Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” adını taşıyan bu çalışmada, şairin 1954 yılından 2006 tarihinin sonuna kadar yayımlanmış olduğu şiirler incelenmiş; şiir üzerine kaleme aldığı poetik metinlerinden ve konuşmalarından hareketle edebî görüşleri belirlenmiştir. Şiirinin oluşum safhalarının net olarak belirlenmesi için, gerek şair tarafından gerekse çeşitli yazar ve eleştirmenler tarafından yazılanlar dikkate alınmış; şairin hayatındaki önemli duraklar, kendisiyle yapılan mülâkatlarla da aydınlatılmıştır.

Modern Türk şiirinin son dönemdeki en büyük temsilcilerinden olan İsmet Özel’in şiirleri tema, içerik ve yapı bakımından tahlile tâbi tutulmuş ve bu şiirleri ortaya çıkarırken kullanmış olduğu dil ve üslûp özelliklerine dikkat çekilmiştir. Şiirlerin yanı sıra, 2006 yılının sonuna kadar yayımlanmış olan diğer tüm kalem faaliyetlerinin kronolojisi, “İsmet Özel Kaynakçası” adı altında ele alınmış; yine bu kaynakçada, şair hakkında yapılan çalışmaların ve ondan söz eden eserlerin künyesi verilmiştir.

Burada Türk şiirinin son 40 yılında önemli atılımlar meydana getirmiş, söyleyiş ve imgelemindeki zenginlik ile birçok şairi etkilemiş olan bir sanatkârın hayatı, edebî görüşleri, şiir oluşum safhaları, şiirlerinin tema, içerik, yapı, dil ve üslûp özellikleri hakkında kapsamlı bilgi oluşturulmuş ve şairin yazı evrenine bütüncül bir bakış getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Modern Türk Şiiri

Tematik İzlek

İmajinatif Söyleyiş

İsmet Özel Kaynakçası

ABSTRACT

In this study, called “An Analysis on İsmet Özel’s Poetry”, the poems of İsmet Özel that had been published

from 1954 till the end of 2006 was analyzed and his literary point of view was identified according to his poetry and his speeches. In order to identify the stages of the creation of his poetry, reviews of both critics and the ones written by himself was taken into account and to reveal this point more clearly important steps throughout his life was clarified via interviews.

İsmet Özel, being one of the chief representatives of Modern Turkish Poetry, and his poems were analyzed in terms of content, theme and form. Additionally, his language style and techniques were drawn into attention during his creation process. Apart from his poetry, a complete chronology of all other forms his writings were studied under the name of 'İsmet Özel Bibliography' and all the previous studies on the poet and references were outlined.

By this study, a holistic view on a poet's life, his literary world, his literary point of view, the creation of his poetry, and the content, theme, form, and the style of this poet which has influenced many other poets in Turkish Poetry for the past 40 years by his rich way of saying has been provided.

Key Words:

Modern Turkish Poetry

Thematic Analysis

Imaginative Language

İsmet Özel Bibliography

ÖN SÖZ

Şiirimizin son 40 yılında, ele almış olduğu tema değerleri ve özgün söyleyişiyle önemli atılımlar meydana getiren, böylelikle modern Türk şiirinin gelişiminde etkin bir rol oynayan şairlerin önde gelenlerinden birisi de İsmet Özel'dir. *İsmet Özel'in Şiirleri Üzerine Bir İnceleme* adını taşıyan bu çalışmada, şairin 1954'ten 2006 yılının sonuna kadar yayımlanmış olduğu şiirler incelenmiş, bu metinlerden hareketle şairin şiir serüveni ve şiirlerinin

özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Dört genel *Bölüm* ile *Sonuç*, *Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası ve Yararlanılan Kaynaklar*'dan oluşan çalışmamızın birinci bölümü, *Hayatı - Edebî Görüşleri - Yayın Faaliyeti* başlığını taşımaktadır. Bu bölümün *Hayatı* isimli ilk alt başlığında, şairin biyografisi üzerinde durulmuş ve Özel'in şairliğinin oluşumunda ve şiirlerinin ortaya çıkmasında etkin rol oynayan unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Şairin aile çevresi, doğumu, çocukluğu, ilk-orta-üniversite öğrenimi, gençlik yılları ve hayatında çok önemli bir dönüm noktası olarak beliren müslüman dünya görüşüne bağlanması ve sonrasında ilgili bilgiler, önemli ölçüde İsmet Özel'in bizzat kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde derlenerek yazılmıştır.

Birinci bölümün *Edebî Görüşleri* kısmında, Özel'in şiirin aslına ve mahiyetine ilişkin görüşleri; şairliğin nasıl olması gerektiği yönündeki fikirleri ve şair-toplum ilişkisi; şiirin ideoloji ve sanatla olan irtibatı üzerine düşünceleri; şiir ve nesirde kullanılan dilin farklılıklarına yönelik olarak şairin işaret ettiği noktalar üzerinde durulmuştur. Bu kısımda ayrıca şairin, modern Türk şiirinin genel açılımı ve gelişmesine dair önermelerine dikkat çekilmiş; özellikle kendi şiirinin de anlaşılmasına kaynaklık edecek unsurlara işaret edilmiştir. Sadece “Şiir Okuma Kılavuzu”nda yer alan yazılardan değil, 1964 yılından 2006'ya kadar kaleme almış olduğu tüm poetik metinlerden ve şiir üzerine vermiş olduğu konferanslardan hareketle yazılan bu kısımda, İsmet Özel'in şiir üzerine duyup düşündükleri, bir bütünlük içerisinde verilmeye çalışılmıştır.

Birinci bölümün son alt başlığı olan *Yayın Faaliyeti* adlı kısımda ise, 1970'li yıllarda Ataol Behramoğlu ile birlikte çıkardıkları *Halkın Dostları* dergisi konu edilmiş derginin şairin hayatında ve poetik duruşundaki yerine işaret edilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümü *Şiirleri* başlığını taşımaktadır. İki genel alt başlıktan oluşan bu bölümün, *Şiir kerim: Şiir - hayat birlikteliği ve şiirinin safhaları* adlı birinci kısmında, İsmet Özel şiirinin oluşum evreleri incelenmiş; hayatında şiire çok esaslı bir yer veren şairin, söz konusu bu evreleri oluştururken merkez olarak kabul ettiği açılım noktaları belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci kısımda Özel'in, 1954'ten 2006 yılının sonuna kadar yayımlanmış tüm *Şiirlerinin kronolojik listesi* verilmiş; oluşturulan tablolarla da Özel'in şiir kitaplarının ve şiirlerine “toplu olarak” yer verdiği kitaplarının içerik dökümü yapılmıştır.

Şiirlerin Tema, İçerik Ve Yapı Bakımından İncelenmesi adını taşıyan üçüncü bölümde ilk olarak Özel'in şiirleri, tema ve içerik olarak tetkik edilmiştir. Ortaya çıkan *Ben'in ilk sığınağı: Çocukluk, Dünyaya konumlanmaya çalışan Ben'in huzursuzluğu/'kargaşa'sı: Cinsellik, Alt edilen mukadderat: Ölüm, Şahsî olandan toplumsal*

olana yöneliş: Devrimci duyarlılık, Toplumsallaş(ma)ma ve 'Otantik olma': Yalnızlık, Arayışın izleri ve değiş (mey)en insan: 'Yeniden Doğuş', Devam eden devrimci duyarlılık: 'Herkes'lerin eleştirisi şeklindeki tema değerleri, şairin tüm şiir evreninden hareketle belirlenmeye çalışılmıştır. Böylelikle yedi başlıkta toplanan bu temalar, yine kendi aralarında ikişer alt başlıkla çoğaltılarak tüm şiirlerde izleksel bir bütünlük sağlanmaya gayret gösterilmiştir.

Üçüncü bölümün ikinci kısmında ise şairin şiirleri, yapı bakımından ele alınmış ve metinler, *Nazım birimi* ile *Nazım şekli* başlıkları altında incelenmiştir. Aynı kısımda şiirlerin bent ve dize kuruluşları ile farklı nazım şekilleri esas alınarak yapılanmalarına dikkat çekilmiş, kimi metinlerdeki formların tema değerleriyle kurmuş olduğu bütünlük örneklendirilmiştir.

Şiirlerinde Dil ve Üslûp başlıklı son bölümünün *Dil* adlı ilk alt başlığında, İsmet Özel'in tüm şiirlerinde kullanmış olduğu kelime ve sözcük grupları incelenmiştir. Bunun sonucunda şairin, başka şairlerce pek kullanılmayan Eski Anadolu Türkçesi ve halk dilinde kalmış arkaik kelimelerle Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, İtalyanca ve Yunanca gibi yabancı dillerden Türkçeye geçmiş, genel kullanımda çok sık rastlanılmayan ödünçleme sözcüklerden meydana gelen *Kelime dünyası* ortaya çıkarılmıştır.

Bu son bölümün *Üslûp* adlı ikinci alt başlığında ise şairin üslûp özellikleri, şiirlerinden örneklerle incelenerek belirgin kılınmaya çalışılmıştır. Yine bu kısımda Özel'in şiir anlatımında öne çıkan *İmajinatif söyleyiş*, *İronik anlatım* gibi hususlar ele alınmış ve şiirlerde görülen *Sapmalar*, *Aktarmalar*, *Ses*, *Ritim* ve *Ahenk Unsurları* kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Sonuçta İsmet Özel'in şiirlerinin incelenmesiyle ortaya çıkan karakteristik özelliklerin genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Diğer taraftan, inceleme boyunca elde edilen veriler ilgili bölümlerin geneline yayılarak açıklanmıştır. Çalışmamızda çoğu başlığın altına şairin, kimi zaman şiirlerinden kimi zaman da nesirlerinden alıntılanarak epigram ifadeler konulmuştur. Bu epigramlar dikkatle incelendiğinde, ele alınan konuyla ilgili çok yakın bir anlamsal bağın var olduğu görülecektir.

İncelememizin sonuna, *Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası* adını vererek koymuş olduğumuz bölümde ise, şairin ilk şiirinin yayımlanma tarihi olan 1954 yılından, 2006 yılı içerisinde Ekim ayında yayımlanan son şiirine kadar ortaya çıkan gerek İsmet Özel'in kalem faaliyetlerinin, gerekse şair hakkında yayımlanan yazıların künyesine yer verilmiştir. Bu ürünler, iki genel başlık etrafında toplanarak kendi aralarında tasnif edilmiş ve şairin yazdıkları ile hakkında yazılanlara, kronolojik olarak dikkat çekilmiştir.

Bu başlıklardan birincisi olan *İsmet Özel'in Yazdıkları* adlı bölüm, *Kitaplar, Yazılar / Şiirler ve Açık Oturum / Sempozyum / Panel / Soruşturma / Basın Toplantısı ve Festivaller* başlıklarıyla üç kısma ayrılmıştır. Özel'in belirttiğimiz tarihler arasında dergi, gazete ve diğer yayın organlarındaki tüm yazı faaliyetlerine yer vermeye çalıştığımız bu bölümün *Kitaplar* kısmında *Şiir, Deneme, Poetik Metin, Otobiyografik Eser, Röportajlar, Mektup (laşma)lar, Çeviri ve Diğer* adları altında Özel'in 60 eserinin künyeleri verilmiş ve bunlardan hareketle eserlerinin farklı basımlarına dikkat çekilmiştir.

Birinci bölümün *Yazılar / Şiirler* adını taşıyan ikinci kısmında, Özel'in şiirlerinin yanı sıra günlük gazetelerde kaleme aldığı yazılarına, dergilerde kalmış poetik metinlerine ve tanıtım, cevap yazısı, inceleme gibi her türlü kalem faaliyetine kronolojik olarak yer verilmiştir. Şiirler de dâhil olmak üzere bu ürünlerin ne tür yazılar oldukları, (şiir, fikir yazısı, poetik yazı, söyleşi, cevap yazısı, mektup) ve daha sonradan kitap olarak yayımlanmışsa hangi kitapta yer aldıkları, künyelerinin hemen sonunda köşeli parantez -[]- içerisinde belirtmek suretiyle gösterilmiştir. Bu bölümün son kısmında ise şairin katılmış olduğu, "Açık Oturum / Sempozyum / Panel / Soruşturma / Basın Toplantısı ve Festival" gibi etkinliklerden ulaşılabilenlerin kronolojik listesi sunulmuştur.

İsmet Özel Kaynakçası'nın ikinci bölümünü *İsmet Özel Hakkında Yazılanlar* oluşturmaktadır. Bu bölümün *İsmet Özel Üzerine Yapılmış Çalışmalar* adlı birinci alt kısmında, şair hakkında yazılan *Kitapların*; fikir yazılarını ve şiirlerini merkez alan dergi özel *Dosyalarının*; üniversitelerin değişik anabilim dallarınca yaptırılmış bitirme ve yüksek lisans *Tezlerinin*; şiirlerini ve biyografisindeki değişimi esas alan *Makaleler / İncelemelerin*; şiir kitaplarının ve denemelerinin *Tanıtlarının* yapıldığı yazıların; şiiri üzerine yapılmış *Soruşturmaların*; kendisiyle yapılmış olan *Söyleşilerin* ve hakkında kaleme alınmış *Gazete ve İnternet Yazılarından* öne çıkanların künyelerine kronolojik olarak yer verilmiştir.

İkinci kısımda ise *İsmet Özel'den Söz Eden Eserler* adı altında, 1964 yılından 2006 Ekim ayına kadar yayımlanmış, Özel'i doğrudan konu almayan fakat ona ve şiirine ilişkin bilgilerin yer aldığı *Kitaplar, Makaleler / İncelemeler, Soruşturmalar / Dosyalar, Söyleşiler, Gazete ve İnternet Yazıları* gibi ürünlerden kayda değer olanların künyesi yer almaktadır. Çalışmamızın sonunda ise *Yararlanılan Kaynaklar* adı altında, inceleme boyunca dipnotlarda kullanılmış olan kaynakların yanı sıra çeşitli sebeplerle istifade edilen eserlerin listesi verilmiştir.

Şiir üzerine düşünmeye, yazmaya ve konuşmaya devam eden, hepsinden önemlisi şiir yazmayı sürdüren bir şair hakkında hazırlanmış bu çalışmanın mükemmellik iddiasında bulunması mümkün değildir. Bu çalışma, olması

gereken akademik disiplin içerisinde gerekli görülen her ayrıntının üzerine gitmeyi bir vazife sayarak, yıllardır Türk şiirinin gelişmesinde önemli açılım alanları ortaya koyan ve şiirimize hizmet eden İsmet Özel'in şiir evrenine, etraflı bir bakış açısı getirmeye çalışmıştır. Şair üzerine bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda, araştırmacılara gösterebileceği en ufak bir ışık, en büyük kazancı olacaktır.

Tüm bunlardan sonra, çalışma boyunca desteğini, ilgisini ve anlayışını hiçbir zaman eksiltmeyen, engin fikir ve tecrübeleriyle bana yol gösteren hocam Prof. Dr. İbrahim ŞAHİN'e şükranlarımı sunuyorum. Evinin kapılarını bana açarak göstermiş olduğu misafirperverlikten ve yöneltmiş olduğum her soruyu anlayışla karşılayıp büyük bir içtenlikle cevap vermiş olmasından dolayı İsmet ÖZEL beyefendiye saygılarımı sunuyorum. Son olarak, bu yoğun ve yorucu çalışma boyunca kendilerine hak ettikleri zamanı ayıramadığım çocuklarım ve eşime, gösterdikleri sabır ve anlayıştan dolayı minnettarım.

İbrahim TÜZER

Ankara / Şubat 2007

İÇİNDEKİLER

KİŞİSEL KABUL/AÇIKLAMA.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III

ÖN SÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	IX
GENEL KISALTMALAR.....	XV
TABLolar LİSTESİ.....	XVI

1. BÖLÜM

HAYATI - EDEBÎ GÖRÜŞLERİ - YAYIN FAALİYETİ

1.1. Hayatı.....	1–39
1.1.1. Aile çevresi ve doğumu.....	4
1.1.2. Gölgeleyen/Aydınlanan yıllar: Çocukluğu ve ilk-orta öğrenimi.....	6
1.1.3. Bekleme/Bilgilenme süreci: Anlamlandırılan dünya.....	11
1.1.4. Tevarüs edilen tavır ve kadirşinas itaatsizlik: ‘Müseccel komünist’/‘Siyasal’lı yıllar.....	14
1.1.5. TİP’den Askerliğe: Herkesleş(me)me.....	19
1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: ‘Kendilik’/‘Biriciklik’ arayışı.....	25
1.1.7. Ontolojik kaygı: ‘Yeniden doğuş’.....	29
1.1.8. Ve bitmeyen yolculuk.....	36
1.2. Edebî Görüşleri.....	40–83
1.2.1. Poetik yolculuk: Şiir Okuma Kılavuzu ve poetik metinler.....	41
1.2.1.1. Aslı perdelenmiş metinler: Şiirin mahiyeti.....	48
1.2.1.2. ‘Bütün’e olan hasret ve şiirin ‘kendiliği’: Şiirin gerçekliği.....	52
1.2.1.3. Maliyeti yüksek bir meslek: Şairlik.....	57
1.2.1.4. ‘Çevre’nin niteliği: Şiir/Şair ve toplum.....	60
1.2.1.5. ‘Zavallı’ insanların özlemi: Şiir ve ideoloji.....	63
1.2.1.6. Sözcüklerin oluşturduğu ‘yurt’: Şiirden nesire dil.....	65
1.2.1.7. İmar ettikçe mamur olunan uğraş: Şiir ve sanat.....	68
1.2.1.8. Bir zekâ gösterisi: ‘Intellect’ ve ‘saymaca’ şiir.....	70
1.2.1.9. ‘Ethos’tan ‘pathos’a bir insanlık durumu: Modern Türk şiiri.....	75

1.2.1.10. ‘Az gelişmiş aydınlar ülkesi’nin ‘göre’siz kalan şiiri..... 81

1.3. Yayın Faaliyeti..... 83–88

1.3.1. II. Yeni’nin ‘vicdanı’: “Halkın Dostları” dergisi..... 84

2. BÖLÜM

ŞİİRLERİ

2.1. Şiir kerim: Şiir - hayat birlikteliği ve şiirinin safhaları..... 90–116

2.1.1. Serbest bırakılan zihin: Şiire başlaması, ilk şiirler ve

“Geceleyin Bir Koşu” / 1954 – 1965..... 92

2.1.2. Gırtlaktan taşan şiir: “Evet, İsyan” / 1965 – 1970..... 98

2.1.3. Geçiş sürecinin işareti: “Cinayetler Kitabı” / 1971 – 1975..... 103

2.1.4. ‘Yeni Hayat’ın içinden verilen poz: “Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” / 1981 – 1993..... 106

2.1.5. Yarım kalmış bir metin: “Bir Yusuf Masalı” / 1993 – 1999..... 110

2.1.6. Kırılan kalp, ‘azalan yaratıcı güç’:

“Of Not Being A Jew” / 2003 – 2006..... 114

2.2. Şiirlerinin kronolojik listesi..... 117–125

3. BÖLÜM

ŞİİRLERİN TEMA, İÇERİK VE YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. Şiirlerin Tema ve İçerik Bakımından İncelenmesi..... 127–270

3.1.1. Ben’in ilk sığınağı: Çocukluk..... 129

3.1.1.1. Bir ergenin anılarla yücelttiği çocukluk..... 130

3.1.1.2. Devrin yozlaşmasıyla karşı karşıya kalan ‘ben’in sığınağı olarak çocukluk..... 137

3.1.2. Dünyaya konumlanmaya çalışan Ben’in huzursuzluğu /

‘kargaşa’sı: Cinsellik..... 148

3.1.2.1. Huzursuzluğun sebebi olarak cinsellik..... 149

3.1.2.2. Bedenin horlanması şeklinde ortaya çıkan yıkıcılık /

‘kargaşa’ ve cinsellik.....	158
3.1.3. Alt edilen mukadderat: Ölüm.....	162
3.1.3.1. En saf haliyle kabullenilen ölüm.....	162
3.1.3.2. Modern insanın en büyük açmazı olarak ölüm.....	166
3.1.4. Şahsî olandan toplumsal olana yöneliş: Devrimci duyarlılık.....	179
3.1.4.1. ‘Merak’ etrafında gelişen devrimci duyarlılık.....	180
3.1.4.2. Hayatın merkezine konulan partizanlık/ devrimci duyarlılık.....	183
3.1.5. Toplumsallaş(ma)ma ve “Otantik olma”?: Yalnızlık.....	195
3.1.5.1. Kalabalıklar içindeki ben’in yalnızlığı.....	196
3.1.5.2. Ben’in kendine olan yönelimiyle ortaya çıkan yalnızlık...	201
3.1.6. Arayışın izleri ve değiş(mey)en insan: ‘Yeniden Doğuş’.....	207
3.1.6.1. Yaşanmışlıkların izleriyle yeniden doğan insan.....	208
3.1.6.2. Yeniden doğan insanın değişmeyen “Kendilik” çağrısı...	225
3.1.7. Devam eden devrimci duyarlılık: ‘Herkes’lerin eleştirisi.....	245
3.1.7.1. İnsanın yabancılaşmasına yönelik yapılan eleştiri.....	246
3.1.7.2. ‘Herkes’leri barındıran mekân olarak şehrin eleştirisi.....	264

3.2. Şiirlerin Yapı Bakımından İncelenmesi..... 271–308

3.2.1. Nazım birimi.....	272
3.2.1.1. Bent ve dize kuruluşu.....	272
3.2.2. Nazım şekli.....	287
3.2.2.1. Düzenli nazım şekilleri.....	288
3.2.2.1.1. Dörtlüklerden oluşan nazım şekilleri.....	288
3.2.2.2. Serbest nazım şekilleri.....	293
3.2.2.2.1. Eşit dizeli serbest nazım şekilleri.....	293
3.2.2.2.2. Karışık dizeli serbest nazım şekilleri.....	296
3.2.2.3. Düzensiz nazım şekilleri.....	299
3.2.2.3.1. Serbest şiir.....	299
3.2.2.4. Görüntüye dayalı nazım şekilleri.....	303
3.2.2.4.1. Düzyazı şiir.....	303
3.2.2.4.2. Hareketli görüntü.....	306

4. BÖLÜM

ŞİİRLERİNDE DİL VE ÜSLÛP

4.1. Dil.....	310-323
4.1.1 Kelime dünyası.....	311
4.2. Üslûp.....	324-463
4.2.1. İmge ve imajinatif söyleyiş.....	324
4.2.2. İronik anlatım.....	332
4.2.3. Sapmalar.....	338
4.2.3.1. Gramatikal sapmalar.....	339
4.2.3.1.1. Yazım sapmaları.....	339
4.2.3.1.2. Ses sapmaları.....	349
4.2.3.2. Dilbilgisi sapmaları.....	356
4.2.3.3. Anlam sapmaları.....	362
4.2.3.4. Biçim sapmaları.....	379
4.2.3.5. Dilsel sapmalar.....	381
4.2.3.6. Sözcük sapmaları.....	387
4.2.4. Aktarmalar.....	395
4.2.4.1. Başka metinlerin ödünçlenmesiyle yapılan aktarmalar....	395
4.2.4.2. Özel ad aktarmaları.....	399
4.2.4.3. Deyim aktarmaları.....	409
4.2.5. Ses, ritim ve ahenk unsurları.....	417
4.2.5.1. Yinelemeler.....	417
4.2.5.1.1. Sesbirimsel yinelemeler / aliterasyon ve asonans.....	417
4.2.5.1.2. Biçimbirimsel yinelemeler.....	424
4.2.5.1.2.1. Ön yineleme.....	424
4.2.5.1.2.2. Art yineleme.....	432
4.2.5.1.2.3. Bağlaç, ünlem ve edat yinelemesi....	435
4.2.5.1.2.4. Kıvrımlı yineleme.....	440
4.2.5.1.2.5. İkiz yineleme.....	444
4.2.5.1.2.6. Sözdizimsel yineleme.....	448
4.2.5.1.2.7. Ek yineleme.....	456

4.2.5.1.2.8. İkileme, pekiştirme ve yansımali

sözcükler..... 461

SONUÇ..... 464–482

BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ: İSMET ÖZEL KAYNAKÇASI.. 483–655

Bibliyografyada Kullanılan Kısaltmalar..... 486

1. İSMET ÖZEL'İN YAZDIKLARI..... 488–623

1.1. Kitaplar..... 488

1.1.1. Şiir..... 488

1.1.2. Deneme..... 488

1.1.3. Poetik Metin..... 490

1.1.4. Otobiyografik Eser..... 490

1.1.5. Röportajlar..... 490

1.1.6. Mektup(laşma)lar..... 490

1.1.7. Çeviri..... 491

1.1.8. Diğer..... 491

1.2. Yazılar / Şiirler..... 491

**1.3. Açık Oturum / Sempozyum / Panel / Soruşturma / Basın Toplantısı Ve
Festivaller..... 622**

2. İSMET ÖZEL HAKKINDA YAZILANLAR..... 624–655

2.1. İsmet Özel Üzerine Yapılmış Çalışmalar..... 624

2.1.1. Kitaplar..... 624

2.1.2. Dosyalar..... 624

2.1.3. Tezler..... 624

2.1.4. Makaleler / İncelemeler..... 625

2.1.5. Tanıtımlar..... 634

2.1.6. Soruşturmalar.....	635
2.1.7. Söyleşiler.....	635
2.1.8. Gazete ve İnternet Yazıları.....	639
2.2. İsmet Özel'den Söz Eden Eserler.....	643
2.2.1. Kitaplar.....	643
2.2.2. Makaleler / İncelemeler.....	645
2.2.3. Soruşturmalar / Dosyalar.....	653
2.2.4. Söyleşiler.....	653
2.2.5. Gazete ve İnternet Yazıları.....	655
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	656–669
ÖZGEÇMİŐ.....	670

GENEL KISALTMALAR

Age.	:	Adı Geçen Eser
Ags.	:	Adı Geçen Söyleşiler

Agy.	:	Adı geçen yazı
Ank.	:	Ankara
bkz.	:	Bakınız
bs.	:	Baskı
C.	:	Cilt
ev.	:	Çeviren
Der.	:	Derleyen
İst.	:	İstanbul
ka., z.	:	Kaset özümü
m.	:	mektup
s.	:	Sayfa
S.	:	Sayı
söy.	:	Söyleşi
sor.	:	Soruşturma
vb.	:	Ve benzeri
Yay. Hz.	:	Yayına Hazırlayan

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Poetik Metinlerin ‘Şiir Okuma Kılavuzu’

Yolculuğu.....	46
Tablo 2: Şiirlerin Şiir Kitaplarına Göre Dağılımlı.....	120
Tablo 3: Şiirlerinin “Toplu Olarak” Yayımlandıkları Kitaplara Göre Dağılımlı...	124
Tablo 4: Tüm Şiirlerdeki Bent Kuruluğu, Dize ve Bölüm Sayısı.....	284
Tablo 5: Farklı Nazım Őekilleriyle OluğuTURULAN Şiirlerin Yapılanığu.....	308
Tablo 6: Şiirlerde Yer Alan “Farklı Sözcükler”in Grnğu.....	316
Tablo 7: Şiirlerdeki Yazım Sapmalarının Sözcüklere Bağlı Olarak Grnğu....	347
Tablo 8: Şiirlerdeki Ses Sapmalarının Sözcüklere Bağlı Olarak Grnğu.....	355
Tablo 9: Şiirlerde Yer Alan zel Adlar.....	404
Tablo 10: Şiirlerde Aktarılan Deyimler.....	409
Tablo 11: Şiirlerde Yer Alan Seslerin Kullanım Sıklığu.....	423
Tablo 12: Şiirlerde Yer Alan İkileme, PekiğuTirme ve Yansımalı Sözcükler.....	462

1. BÖLÜM

HAYATI - EDEBÎ GÖRÜŞLERİ - YAYIN FAALİYETİ

1.1. Hayatı

*“Öncekilere benzemeyen,
sonrakilerin benzemek istemediği
bir merak çağının
ortaya çıkardığı ve ortada bıraktığı
bir insanım ben.”*
Henry Sen Neden Buradasın 1

Hayatını “Kendi Masalım” diye tanımlayan ve bu “masal”ın doğru anlaşılması için ayrı bir çaba gösteren İsmet Özel’in, içinde bulunduğumuz zaman dilimine kadar geride bırakmış olduğu 63 yıllık hayatını doğru bir biçimde anlayabilmek için farklı alt başlıklara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, karşımızda duran “şair”in biyografisine dair düşünülenleri “*cerh etme kararlılığı içinde*” kitaplar kaleme almış olmasından ve “masalı”na dair yazılan her şeyin “*yürürlükte ve geçerli ne kadar kişilik kalıbı varsa hepsinin zelil, yürürlükte ve geçerli ne kadar anlatım yolu varsa hepsinin sapkın olduğuna dair bir işaret çakmak*” isteyerek olumsuzlamasından ileri gelmektedir.

Merkezine İsmet Özel’in şiirlerini koyan bu çalışmada esas maksat, şairin şiir dünyasına nüfuz ederek 1960 sonrası Türk şiiri içerisindeki açılıma dikkat çekmektir. Şiir yazmaya devam eden bir şairin hayat serüvenine dair bir takım noktalara işaret ederek onları belirginleştirmek, şairin şiirle olan irtibatının nerelere uzandığını ve ne şekilde açıldığını görmemize olanak verecektir. Bu işaretin tüm açıklığı ile fark edilebilmesi ise şairin hayatının belirli noktalarının bilinmesi ile mümkündür.

Şairin hayatta oluşu, onun hayatına dair söylenenlerin “tevatür” niteliğini kontrol etmemize imkân tanımakta ve İsmet Özel’in kendisinin de şikâyet ettiği “biyografi yazarlığı”ndan ve “bilmece çözücü”lüğünden bizi uzak tutmaktadır. Nitekim Özel’e göre, “*meraklı kimseler bizim can vermemiz üzerinden belli bir zaman geçince hayatımızı bilmece haline getirirler. Bunun ‘biyografi yazarlığı’ gibi bir meslek doğurduğu bilinir. Bu çeşitten bir meslek edinmiş olmasa bile birçok kimse, hayat hikâyesi meraka değer kişilerin can verişini takip eden yıllarda onların doğumlarıyla ölümleri arasında geçen müddetten bilmeceler terkip ve tertip ederler.*”

Hayat ve şiir serüvenini yan yana sürdürerek her iki alandaki açılımı içi içe yaşayan Özel’in biyografisindeki duraklar, şiirinin de merkezine yerleşmektedir. Bu durakları, “**Aile çevresi ve doğumu**”, “**Gölgelenen/Aydınlanan yıllar: Çocukluğu ve ilk-orta öğrenimi**”, “**Bekleme/Bilgilenme süreci: Anlamlandırılan dünya**”, “**Tevârüs edilen tavır ve kadirşinas itaatsizlik: ‘Müseccel’ komünist/‘Siyasal’lı yıllar**”, “**Tip’den Askerliğe: Herkesleş(eme)me**”, “**Kaybederken kazanılan değer: “Kendilik”/“Biriciklik” arayışı**”, “**Ontolojik kaygı: Yeniden doğuş**” ve “**Ve bitmeyen yolculuk...?**” gibi başlıklarla yoklamak, şairin hayatına

ve şiirine daha derin bir bakış açısıyla bakmamıza imkân verecektir.

Bu imkân, birer fenomen olarak kabul edilebilecek olan söz konusu duraklar üzerine sosyolojik çözümleme yapabilmek için değil, şiirlerle iç içe girmiş olduğu noktaların daha iyi anlaşılması ve doğru izleklerin ortaya çıkarılmasına yöneliktir.

1.1.1. Aile çevresi ve doğumu

*“Ben İsmet Özel, şair, kırk yaşında.
Her şey ben yaşarken oldu, bunu bilsin insanlar
ben yaşarken koptu tufan
ben yaşarken yeni baştan yaratıldı kainat
her şeyi gördüm içim rahat
gök yarıldı, çamura can verildi
linç edilmem için artık bütün deliller elde
kazandım nefretini fahişelerin
lânet ediyor bana bakireler de.”*

Cellâdına Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar

İsmet Özel, 19 Eylül 1944 yılında Kayseri'nin Düvenönü'nde dünyaya gelir. Özel doğduğu sırada Kayseri'de polis memuru olarak görev yapan babası Ahmet Bey, Süleyman Çavuş adlı Bağdatlı bir askerin oğludur. Süleyman Çavuş, ilk evliliğini Foça'da hastanede tedavi görürken yatak komşusu olan arkadaşının kız kardeşiyle yapar. Daha sonra ikinci evliliğini Kuşadası'nda, İsmet Özel'in babaannesi olan Esmâ Hanım ile gerçekleştirir. Esmâ Hanım, aslen Kuşadalı'dır ve 5 çocuktan sonuncusu olan Ahmet Beyi, 1899 yılında Kuşadası'nda dünyaya getirir. İsmet Özel'in Süleyman dedesi ile ilgili detaylı bilgi bulunmamakta; Bağdat'tan savaşmak için gelmiş olan

bir Türkmen olduğu tahmin edilmektedir.

Şairin anne tarafından dedesi Hasan Bey, Söke’de Hacı Yüzbaşıgil olarak tanınan bir aileye mensuptur. Hasan Bey, yarıcılıkla uğraşmakta yani rençperlik yapmakta; bir başkasının toprağında emeğini ortaya koyarak çalışıp, toprak sahibiyle hâsılayı paylaşmaktadır. Hasan Bey, İsmet Özel’in anneannesi olan Fadime Hanım ile Söke’de evlenir. Bu evlilikten doğan üç çocuğun sonuncusu, İsmet Özel’in annesi Sıdika Hanım’dır. Sıdika Hanım 1902 yılında dünyaya gelir.

Ahmet Bey ile Sıdika Hanım 1926 yılında Söke’de evlenirler. Sıdika Hanım toplam 9 çocuk dünyaya getirir fakat bunlardan 6 tanesi yaşar. İsmet Özel bu çocukların sonuncusudur. İlk çocukları Ali Rıza, 1927 yılında doğar. Diğer çocuklar ise sırayla Hüseyin, Şükrü, Gülseren ve Aysel ismini alırlar. İsmet Özel’in ağabey ve ablaları yaşamış oldukları dönem içerisinde eğitimlerini en üst seviyede almaya çalışırlar. En büyük ağabeyi Ali Rıza Bey, önce Erzurum Muallim Mektebi’ni, daha sonra da Gazi Eğitim Enstitüsü’nün Resim Bölümü’nü bitirerek resim öğretmeni olur. Bir diğer ağabeyi Hüseyin Bey, subay olur. Ablalardan ise Aysel Hanım, Ankara Hukuk Fakültesi’ni bitirir.

Özel’in ağabey ve ablalarının eğitimlerine bu denli önem vermiş olmalarında anne ve babanın sahip bulunduğu kültür düzeyinin çok etkin rolü vardır. Şairin annesi Sıdika Hanım, Sultan Reşat zamanında ilkokulu bitirmiş, babası Ali Rıza Bey ise Rüştüye’den mezun olarak Cumhuriyet Dönemi’nin ilk polis memurlarından olmuştur. İsmet Özel, onlardaki bu durumu “*Benim annem ve babam eski kuşağa mensup olmalarına rağmen benim yaşıtılarımın anne ve babalarından daha yaşlılardı ama her ikisinin de kültür düzeyi yaşıtılarımın anne ve babalarından yüksekti. Her ikisinin de güzel sanatlara karşı bir yakınlığı vardı*” diyerek ifade etmektedir.

Baba Ahmet Beyin memuriyeti sebebiyle aile, birçok memleketi dolaşmıştır. Sırasıyla İzmir ve Muğla’da polis memuru olarak görev yapan Ahmet Bey, Van ve Hakkari’de komiser muavini; Kayseri ve Söke’de baş komiser olarak vazife yapmış ve son görev yeri olan Kastamonu’dan da 1955 yılında emekliye ayrılmıştır. Aile, daha sonra kızların liseyi okuması için başka bir şehir merkezine, Çankırı’ya taşınır. Çünkü o dönemde lise sadece şehir merkezlerinde bulunmaktadır. Bu şehrin Çankırı olmasındaki sebep ise Ağabey Hüseyin’in o sıralar Çankırı’da ulaştırma üsteğmen olarak görev yapıyor olmasıdır. Sonrasında Özel ailesi, Aysel Hanım’ın Ankara Hukuk Fakültesi’ni kazanmasıyla Ankara’ya taşınır.

1.1.2. Gölgeleyen / Aydınlanan yıllar: Çocukluğu ve ilk - orta öğrenimi

*“Mori vardı
usunu bir seccade gibi kullanan yaşamakta
Mori'nin köpekleri vardı her şeyden önce
her akşam adını yıkardı mahalle çeşmesinde
ayaklarını yıkardı, tertemiz tanrılar çıkarırdı ortaya.
Nasıl ki doğuran ve öldüren
köpekler gezinir herkesin şapkasında
ki herkesin şapkası mermilerden öncedir,
-Elma dersem çıkma.”
Geceleyin Bir Koşu*

İsmet Özel, aile içerisinde en küçük çocuk olmasından dolayı her zaman ayrıcalıklı bir yer edinir. Özellikle ağabey ve ablalarının eğitim seviyelerinin yüksek oluşu ona her zaman olumlu yönde katkı sağlar. Bu katkıların belki de en önemlisi, İsmet Özel'in hayatının her evresine yayılan “merak” duygusunun onda çok erken yaşlarda gelişmiş olmasıdır.

“Benim dünyanın şekli hakkında yakınlarım dolayısıyla bir merak alanım vardı” diyen şair, özellikle kitaplarla arasındaki bağı çok erken bir zamanda kurmaya başlar. Aslında sadece kitap değil, resim de onun zihninin bir köşesinde sürekli olarak kendine yer bulur. Bunda yine en büyük ağabeyinin yaz aylarında resim yapmak için çıktığı kırlara, ovalara, tepelere yanında kardeşini de götürmesinin çok etkisi vardır. Bu durum ona, hayal dünyasının uçsuz bucaksız kapılarını aralayarak çocukluğunda, özellikle de ilköğreniminde aydınlık bir yol açacaktır.

İsmet Özel çocukluk döneminde, anne ve babasıyla olan iletişiminde ağabey ve ablalarıyla kurduğu iletişim kadar başarılı olamaz. Bunda şairin, anne ve babasıyla arasında neredeyse bir nesil denebilecek kadar fazla bir yaş farkı olmasının çok büyük etkisi vardır. Söz konusu olan iletişimsizliği, annesinden ziyade babasıyla yaşayan İsmet Özel, “Ben babamla o öldükten sonra yakınlık kurabilmiş olan biriyim” diyerek yeterince telafi edilemeyen bir sevgiye/şefkate işaret eder. Bu “huzursuzluk/eksiklik”, şairin çocukluk yıllarına düşen bir gölge olarak zaman zaman kendini şiirlerinde hissettirecektir.

İsmet Özel, ilkokula 1950 yılında Kastamonu Abdülhak Hamit İnkokulu'nda başlar. Annesi onu okula alışın diye bir yıl erken gönderir. Fakat Özel, okula normal yaşlarında giden çocuklar gibi uyum gösterince 6 yaşında ilkokula kaydettirilir. Başarılı bir ilkokul dönemi geçiren İsmet Özel, bulunmuş olduğu şehrin kültürel zenginliklerini de o yaşlardan itibaren özümsemeye başlar. “Taşra” olarak adlandıracağımız bir şehrin sahip olduğu özellikler ve burada yaşanılanlar, şairin daha çok ilk dönem şiirlerinde çocukluk hatıralarının izdüşümleri olarak yer alacaktır.

İsmet Özel, “merkez”in sahip olduğu imkânlardan yoksun olarak geçirdiği çocukluk dönemini, “taşra”nın imkânsızlıklarının herhangi bir çocukta meydana getirebileceği “pasif”/“silik”/“sinmiş” bir tavır içerisinde yaşamaz. İlkokul döneminden başlayarak hayatın içerisinde kendi “ben”ine bir yer arar ve *“dünya ile hak edilmiş bir bağı kurabileceğine olan inancı içerisinde taşıyarak”* yaşar. Öyle ki şair, ilkokul 2. sınıfta öğretmenlerinin ders esnasında baskın bir tavır sergilemelerine dahi karşı çıkar. Bu tavır, ileride kendisinin *“kadirşinas itaatsizlik”* adını verdiği davranış biçimini ortaya çıkaracaktır.

Hayatı bu tarzda algılama biçimi, İsmet Özel’in biyografisinin tüm evrelerine hâkim olan “karşı oluş” tavrına ve “ben”inin “anti-konformist” bir yaklaşım içerisinde olmasına önemli ölçüde kaynaklık etmiştir. İsmet Özel’in şiirle ilk teması da, yukarıda ifadeye çalıştığımız, “ben”in dünya ile kurmak istediği bağın sonucunda meydana gelmiştir. Şair, ilkokul 3. sınıfta okurken kendi gayretleriyle, Ankara’da yayımlanmakta olan bir ilkokul gazetesine, “Kış” isimli ilk şiirini yazarak gönderir. Şiirin yayımlandığını ise kendisini küçümseyen gözlerle süzen bir öğretmenin *“Sen şair mi oldun be!”* demesinden anlar.

İsmet Özel, 1955 yılında ilkokulu bitirir. Bu tarih aynı zamanda babasının emekli olduğu, dolayısıyla ailedeki kız çocuklarının liseyi okuyabilmeleri için hep birlikte Çankırı’ya taşındıkları tarihtir. Özel, ortaokulu ve lise 1. sınıfı Çankırı Lisesi’nde okur. Bu şehirde 4 yıl kalan aile, daha sonra Ankara’ya taşınır ve İsmet Özel, lise öğrenimine 2. sınıftan itibaren Ankara Gazi Lisesi’nde devam eder. Şair, 1959 yılının Ankara’sını, daha öncesinde yaşadığı şehirlerinden farklı bulur.

İlişkilerin daha samimi, paylaşılan değerlerin daha çok olduğu “küçük şehir”den, Cumhuriyet’in baş şehrine gelen Özel, buraya alışmakta zorluk çekmez. Her ne kadar Ankara, şairin “büyük şehir” kavramıyla ilgili olarak muhayyilesinde oluşturduğu imaja karşılık gelmese de, o yıllarda pek rastlanılmayan *“kalorifer dumanı kokusuyla”* zihnindeki yerini alır.

İsmet Özel’in ileriki hayatını doğrudan etkileyecek en önemli gelişmeler lise yıllarında meydana gelir. Lise son sınıfta matematik dersinden ikmale kalan şair, yazın kursa da devam etmesine rağmen bu dersi veremez. Dolayısıyla 1 yıl beklemek zorunda kalır ve lise, 4 yılda biter.

1.1.3. Bekleme/Bilgilenme süreci: Anlamlandırılan dünya

*“Gecenin dürüstlüğünden herkes kuşkulanır
korkular o kuş yüklü iniltilerden
ve mor ağzını gecenin kumuna batıran ben*

*çağdaş serüvenler adına
bütün fotoğraflarını yakan
yakan ve bekleyen.”*
Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli

İsmet Özel, söz konusu olan 1 yıllık bekleme sürecinde boş durmaz. Dünyayı “merakla” araştırıp anlamlandırmaya çalışır ve ergen benini kurcalayan soruların peşi sıra gider. British Council’den Amerikan Kütüphanesi’ne, resim sergilerinden konferanslara varıncaya kadar Ankara’nın kültür ve sanat ortamından istifade etmeye çalışan Özel, bu dönemde hem dünyayı hem de şiiri kavrayış açısından köklü değişiklikler yaşar. Bu bekleme/bilgilenme süreci için şair *“İşte o 1 senelik boş vakitte sosyalist oldum. Şair olmaya karar verdim”* demektedir.

Bu dönemde, insanların dünya üzerinde edinmiş oldukları yer ve kabul ettikleri düşüncelerle ilgili ciddi sorgulamalar geçiren İsmet Özel, “nasıl bir dünyada yaşandığı” sorusunun peşi sıra gider. Bir takım maddî kazanım ve imkânları elde etmiş olan insanların *“ruhça kaba, insan ilişkileri bakımından da yıkıcı”* olduklarını fark edip hareket alanlarını ve insanlarla olan ilişkilerini buna göre düzenler. Sahip olduğu fikirlerin esasına yönelik “bilinçlenme/aydınlanma” gayretine giren şair, bu yıllardan itibaren hayatını şiir yörüngeli yaşamaya çalışıp şiiri kendisi için asıl ve *“esas uğraş”* olarak kabul etmektedir. Bunun bir ifadesi olarak da düşüncelerine sağlam bir temel bulmak ister ve *“Müslümanlığı gündemine sokar.”*

“İnancı tanımalıydım. İnanmadığım şeylerin bilgisini edinmeliydim” diyen Özel, ebeveyninden ya da çevresindeki insanlardan dinleyip/görüp “model”lediği bir inancı değil, kendi zihin sürecinden geçirdikten sonra ancak kabul edeceği; böylelikle “muallâk”ta kalmaktan kurtulacak olan “ben”inin tutunabileceği bir “varlık bilinci”ne ulaşmak ister. Kur’ân-ı Kerim’in insanlara nasıl seslendiğini ve onlardan neler istediğini öğrenmek için işe, *“bakalım bizim temel dinî metnimizde neler var”* diyerek, meal okumakla başlar. Fakat sonuç büyük bir düş kırıklığıdır.

İsmet Özel, bu girişiminin olumsuz sonuçlanmasını, daha sonra, *“Cumhuriyetin okullarında eğitim görmüş herkesin İslâmî metinlere yaklaşırken ister istemez elverişsiz bir konumda”* bulunmalarına bağlayacaktır. *“Elden düşme kültür”*le meydana getirilen bir ortamın tüm mecbur bırakılmış ve dayatılmış olan “değer”lerine karşı çıkan Özel, okuduğu kitabı geri plan kültüründe anlamlandıramadığı için din duygusuyla da irtibatını keser, hatta din aleyhtarlığının en iyi tutum olduğuna inanır. Bu yıllardan başlayarak zihninin işleyişine gelen her türlü müdahale ya da sorgulanmadan onaylanan her çeşit düşünce şair tarafından tamamen reddedilir.

Böylelikle İsmet Özel üniversite yıllarına, çocukluk döneminden bu yana ailesinden ve çevresinden almış olduğu eğitimin sonucu olarak, zihinsel anlamda gelişmiş bir düzeyde başlar. Bir tür “uyanıklık/ayıklık” da

diyebileceğimiz bu gelişmişlik şaire, hem savunduğu fikirlerin önemini kavraması hem de şiirin, “ben”i ile yaşanan dünya arasındaki yerini belirlemesi açısından çok büyük imkânlar tanır. Aynı zamanda söz konusu olan bu “uyanıklık/ayıklık” şairde, vuku bulan olayların sebep ve sonuçlarını göz önünde bulunduran “sorgulayıcı yön”ün ve çocukluğundan bu yana var olan “uymacı olmayan tavrın” da gelişerek devam etmesine olanak tanır.

1.1.4. Tevarüs edilen tavır ve kadirşinas itaatsizlik: ‘Müseccel komünist’/‘Siyasal’lı yıllar

*“Ben merd-i meydan
yani toprağın ve kanın güürzü
güllerin bin yıllık mezarı bendedir
yukardan bakarım efendilerin pusatlarına
insanların bütün sabahlarını merak ederim
gök hırpalanmaktadır merakımdan
tır kokan benim yumruklarımdır
benim kavgamdır o, aşk diye tanınan.”
Evet, İsyân*

İlk ve orta öğrenimini “Tek Partili” yılların sona erdiği ve Demokrat Parti’nin iktidara geldiği dönemde tamamlayan ve ister istemez bu durumun toplum üzerinde meydana getirdiği etkilere şahitlik eden İsmet Özel, üniversiteye de 1960 sonrası Türkiye’sinin içinde bulunduğu bulanık havasında başlar. Bu ortamda şairin, kısmî olarak babasından tevarüs ettiği ama asıl olarak da “doğuştan getirmedim, dünyadan aldım” dediği bir koruma duvarı vardır. Kendi hayatıyla ilgili bilgileri, ayrıntılarına varıncaya dek, yaşıyorken kaleme alan ender sanatkârlardan biri olan Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı otobiyografik eserinde bu duvarın özelliğini, “Kadirşinas itaatsizlik ve tevarüs edilmemiş asalet” olarak adlandırır.

Cumhuriyet döneminin yeni şekillenmeye başlamış bürokrasisinin halk üzerinde meydana getirdiği etkiden dolayı, özellikle taşrada devlet memurlarına gösterilen itibar, İsmet Özel tarafından hep şüpheyile karşılanır. Bu türden bir ilgiyi yapmacık ve sahte bulur. “Ben çocukluğum boyunca bu sahteliğin acısını tattım” diyen şair, bunun doğurduğu huzursuzluğu “ben”inde tüm olumsuzluğuyla hisseder fakat “insanın kendini aristokrat saymasının ruhuna ne büyük genişlik getirdiğini tadabilmenin imkânı”nı da kullanmaya çalışır. Bu imkân şaire, özellikle üniversite yıllarından itibaren, hiç kimseye karşı minnet beslemeden kadirşinaslık yapmayı ve çocukluğundan bu yana getirdiği “anti-konformist” tavrın “devrimci” bir karaktere bürünmesini sağlar.

İsmet Özel, liseyi bitirdikten sonra 1962 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne kaydolur. Bu yıllar Özel’in, etrafında olup biten her hâdiseyi didik didik ettiği, bir ergen cesaretiyle dünyaya merakla ve heyecanla baktığı

yıllardır. Artık şairin kadirşinas itaatsizliği, karşısına tek tek çıkan insanlara değil toplum kurumlarına yönelmiş; tevarüs edilmemiş asaleti de yön değiştirerek gözü pek ve tavizsiz bir tarzda “iyilerin” yanında yer almaya başlamıştır. Bundan dolayı şair, Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne başladığı ilk günlerden itibaren “komünist” ve “dinsiz” olarak adlandırılma ihtimaline rağmen sosyalizan düşüncelerini ifade etmekten çekinmez.

Bu cesareti, ilk olarak kadirşinas itaatsizliğinden ve tevarüs edilmemiş asaletinden alırken ikinci olarak da sosyalist ya da kendilerine komünist denilen yazarların hiçbir baskı ya da güçten korkmayarak fikirlerini açıkça ifade ediyor olmalarından alır. Diğer taraftan da konuşması ya da savunulması yasaklanan herhangi bir fikrin veya tavrın cazibesi, şairi her zaman kendisine çekmektedir.

İsmet Özel, bu tutum ve davranışıyla fakültede dikkatleri üzerine toplamakta gecikmez. Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin önemli bir organı olan Fikir Kulübü’ne çağrılır ve hemen ardından da yönetim kurulunda sekreterlik görevine getirilir. İlerleyen zamanda bu kulüpte astbaşkan olarak görev alacak olan Özel, daha sonra “Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)”na dönüştürülen “Fikir Kulüpleri Federasyonu”nun kurulmasına da öncülük edecektir. Tüm heyecanı ve hevesiyle savunduğu fikirleri kulübün kürsüsünden haykıran şair, “*sosyalist olmayanların adamdan dahi sayılamayacağı*”nı düşünür. O sıralar daha çok zayıf olan tarafın yanında yer alıyor olmayı önemseyen ve insanların haksızlıklar karşısında “tepkisiz” kalmalarından rahatsız olan şair, “*siyasetin ne teorisine ne de pratiğine karşı derin bir ilgi*” duymaz.

Fakat bir müddet sonra Ataol Behramoğlu’nun “*İsmet, neden Parti’ye kaydolmuyorsun?*” sorusuyla karşılaşınca hayatının akışı da değişir. Özel, “*Buna hiç gerek yok, üstelik ben bu konuda hiç de pasif değilim, fakültede dünyanın işini yapıyorum*” dese de, Behramoğlu’nun “*İyi ama İsmet, bu adamlar partiyi her an kapatabilirler. Zayıf tarafta savaşa gir! Ucunda ganimet yok bu işin. Sadece zahmet ve tehlike var*” şeklindeki cevabıyla, 7 Aralık 1963 yılında Türkiye İşçi Partisi’ne (TİP) kaydolur. Fikir Kulübü yönetim kurulu içerisinde TİP’e kaydını yaptıranların ilki olan İsmet Özel, artık “*müseccel bir komünist*” olmuştur.

1.1.5. TİP’den Askerliğe: Herkesleş(me)me

*“Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.
Aşkларım inançlarım işgal altındadır
tabutumun üstünde zar atıyorlar*

*cebimdeki adreslerden umut kalmamıştır
toprağa sokulduğum zaman çapa vuran adamlar
denize yaklaşınca kumlar ve çakıl taşları
geçmiş günlerimi aşağılamaktadır.”*
Kanla Kirlenmiş Evrak

İsmet Özel, içerisine girmiş olduğu mensubiyetin zamanla, kendi seçmelerinin ve bilinçli bir zihinsel sürecin işleme karşısında engel olduğunu fark eder. Çevresinde bulunan insanların birçoğu “doğrularına”, okuyarak ya da araştırarak ulaşma yerine, gazete ve dergilerden edindikleri kültürü, mutlak doğru kabul eden ve “özgün Marksist metinler yerine el kitapları okumayı marifet sayan” kimselerden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra şair, girmiş olduğu bu ortamda görev ve sorumluluklarının bilinciyle çalışmakta; 1966 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden bir grup arkadaşının çıkarttığı “Dönüşüm” dergisinin sokaklarda satılmasına, bizzat katılmaktadır.

Fakat Özel, bir müddet sonra Türkiye İşçi Partisi’ndeki bir kısım insanların kendisi gibi düşünmediklerini anlar. Bu düşünsel farklılık özellikle, Türkiye’de gerçekleşmesini arzuladıkları sosyalist bir yönetimin ne şekilde olacağına yöneliktir. Özel, eğer böyle bir değişim olacaksa bunun demokratik tarzda ve halkın desteğinin alınarak yapılması gerektiğine inanır. Fakat “TİP içinde ve TİP dolayısıyla görüp yaşadıkları” baştan beri karşısında olduğu “herkesleşmek”/“sıradanlaşmak” tehlikesini ortaya çıkarmıştır.

Ataol Behramoğlu’nun, İsmet Özel katılmayı reddedince, “İyi ama İsmet, bu adamlar partiyi her an kapatabilirler. Zayıf tarafta savaşa gir! Ucunda ganimet yok bu işin. Sadece zahmet ve tehlike var” diyerek girmesi için ikna ettiği partinin içerisinde de “bu adamlar”dan vardır. Bunlar için “sosyalizm, şematik bir iktidar ele geçirme mazereti”nden başka bir anlam taşımamaktadır. Şair, söz konusu olan bu insanların tasarruf alanlarının içerisinde yaşıyor olmak istemez. En yakın arkadaşlarının bile siyasî bir takım şahsî emellerinin olması şairi, büsbütün bu ortamın dışına yönlendirir. Onun bu dönemde kafasını meşgul eden tek şey “hayatı kendi için dokunulur kılmak”tır. Bu meşguliyetin bir ifadesi olarak da siyasî havanın çok yoğun bir biçimde teneffüs edildiği Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde, derslere devam etme imkânı bulamaz. 2 sene 1. sınıfı, 2 sene de 2. sınıfı okumak zorunda kalan İsmet Özel, 1966 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden “belgelenerek” ayrılır.

Yüksek öğrenimini yarıda bırakan İsmet Özel, yeni bir üniversitede eğitim almak için sınava girer. Kayıt yaptırmak için askerlik durum belgesi gerekiyordu. Şair bu belgeyi almak için memleketi Söke’deki askerlik şubesine gittiğinde beklenmedik bir şekilde “asker” olur. 1967 yılının Ekim ayında “67/4 tertip er” olarak askerliğe başlayan Özel, “politik maziye dayanan polis zorlaması sebebiyle” Sivas, Konya, Elazığ ve Muş’ta toplam 24 ay askerlik yapar. 10 Ekim 1969’da terhis olan şair, içinde bulunmuş olduğu kaotik ortamdan askerlik

süresince biraz olsun uzaklaşmış olur. Özellikle, şiirle olan irtibatını sağlamlaştırarak devam ettirir ve o güne kadarki en verimli dönemini yaşar. Şair bu dönemde, zihninde yer etmiş olan bazı fikirleri de temellendirme imkânı bulur. Yetişme yıllarında itibaren uğruna mücadeleye giriştiği halkı çok yakından tanıma fırsatı elde eden Özel, bunun bir sonucu olarak *“halkın sağlığı, ülkenin birliği üzerine ciddi kaygılar”* taşımaya başlar.

İsmet Özel askerlik boyunca Ataol Behramoğlu ile 1965’in sonlarında başlayan ve 1974 yılının ekim ayına kadar devam edecek olan, mektuplaşmalarını sürdürür. Sosyalizmden edebiyata -özellikle de şiire-, ruhî sıkıntılarından heyecanlarına ve kişisel zedelenmişliklerinden, yarım kalan aşkına varıncaya dek pek çok konuda, büyük bir içtenlikle kaleme alınan bu mektuplar şairin, “herkesleşmek”ten uzakta kendine olan yönelişi ile beraber okunmaya müsaittir.

Askerlik süresi boyunca ülke ve halk için neler yapabileceğini tasarlayan İsmet Özel, *“ciddiyeti, erdemi mücadele azmini ve mücadelenin haklılığını makbul değerler haline getirmek ve bir de iş ortaya koyarak kavganın yöntemi üzerine örnek göstermek”* istemektedir. Bu fikirlerini Behramoğlu’yla paylaşan şair, ondan da sürekli olarak geride bıraktığı ortam hakkında bilgiler alır. Ataol Behramoğlu’nun göndermiş olduğu mektuplardan bu ortamın hiç değişmediğini, hatta daha da kötüye gittiğini anlayan Özel, askerden döndükten sonra bunu bizzat görür ve kendini sosyal çevre bakımından çok değişik bir ortamda bulur. Bir dönem işin aslını öğrenmek için beraber yola çıktığı “dostlar”ının gündelik kazanımlar etrafında topladıklarını fark eder. Askerde iken, 1969 yılının Mart ayında, babasını da kaybeden şairin “cebindeki adresler”den umudu kalmamıştır.

İsmet Özel, şikâyet ettiği bu durumun düzelebileceğine olan inancını yine de yitirmez. Emperyalizme karşı sadece halkın değerlerine sahip çıkılarak karşı durulabileceğini ifade eden şair, bu düşüncesini Ataol Behramoğlu, Süreyya Berfe ve Özkan Mert ile beraber katıldıkları *“Ant”* dergisinin *“Sanat Soruşturması”*nda dile getirir. Ant dergisi bu dört genç insanın sesini “Devrimci Genç Şairler Savaş Açıyor” şeklinde duyurur. İsmet Özel ve arkadaşlarının bu çıkışı, onları, mücadelelerini daha net bir biçimde ortaya koyacakları bir dergi çıkarmaya yönlendirecektir. Bu dergi, ilk sayısında *“Gerici Sanata Hücum”* sloganıyla, Mart 1970 yılında yayın hayatına başlayan *“Halkın Dostları”* dergisidir.

Askerlik sonrasında çalışmak için İstanbul’a gelen şair, ilk olarak 1 ay gibi kısa bir süre Meydan Larousse Ansiklopedisi’nde çalışır. Daha sonra “Eros Cinsel Bilgiler Ansiklopedisi’nin teknik sekreterliği görevini yürütür. Bu işinden de 3 ay sonra ayrılan Özel, Ankara’ya döner ve Nisan 1970 yılında Ankara İnşaat Mühendisleri Odası tarafından yayımlanan “Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi”nde teknik sekreter olarak çalışmaya başlar ve 12 Mart 1971 yılında ilan edilen sıkıyönetimce “Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi”nin

yöneticileri içeri alındığı zaman, bu derginin “her şeyiyle” ilgilenmek durumunda kalır.

1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: ‘Kendilik’/‘Biriciklik’ arayışı

*“Ağlamadan
dillerim dolaşmadan
yumruğum çözülmeden gecenin karşısında
şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı
üzerime yüreğimden başka muska takmadan
konuşmak istiyorum.”*
Mazot

Yayımlanmasında çok büyük özveri ve heyecan göstererek çalıştığı “Halkın Dostları” dergisi, ilk çıkışından 12 Mart 1971 tarihinden sonraki sıkıyönetimce kapanmasına kadar geçen süreçte, İsmet Özel’in üniversite yıllarındaki “huzursuzluğu” ve ruhsal sıkıntıları yeniden yaşamasına; o dönemdeki soruları sormaya başlayarak kendine/kendiliğine yönelmesine de sebep olur. Behramoğlu ile yapmış olduğu mektuplaşmalardan kolayca takip edilebilen bu durum, daha en başında, derginin adının ne olacağı konusunda ortaya çıkan “huzursuzluk”la kendini hissettirmiş; şairin 12. sayıdan sonra bıraktığı “sorumlu yönetmen” göreviyle de çıkmaza girebileceğinin sinyalini vermiştir. Fakat bu psikolojiden, şimdilik, çabuk kurtulan şair ilk başlarda bir tür “tıkanıklığı” yaşasa da sonradan, olayların anlamı üzerine düşünmeye başlar.

1971 yazında “Halkın Dostları” dergisinin kapanmasıyla karmaşık duygular içerisinde olan Özel, bir müddet sonra yurt dışına çıkmak ve yarıda kalan üniversite eğitimini orada tamamlamak ister. Fakat pasaport alabilmek için giriştiği tüm çabalar sonuçsuz kalır. Bu dönemde Akdeniz’e geziye çıkan şair, tam bir “kendine kıyma psikozu”na girer. Bu ruh halinden ise şair, yine şiirin sağlam bir kalkan olduğunu akılda tutarak kurtulacaktır. Şiirle olan irtibatında kazanmış olduğu bu “ayıklık” İsmet Özel’e, “biricikliğinin” ne kadar önemli olduğunu ve kendi dışında meydana gelen her türlü hâdisenin “ben”i üzerindeki tesirini düşünmesine; böylelikle de nesnelere ortaya çıkardığı durumları anlamlandırmasına imkân tanımıştır.

“Ben bu hayatı bilerek, isteyerek, her dakikasını kendimin kılarak, duyarak ve düşünerek, uyanıklık içerisinde yaşamak istiyorum” diyen şair, “boşunluk” duygusunun kendisine yer etmesine izin vermez. Bu kazanım ona “benliğ(in)e dalma”sına olanak verecek ve “kendilik bilinci”ni elde ederek ileriki yıllarda hayatını bütünüyle etkileyecek olan “değişim”i/“yeniden doğuş”u yaşamasına imkân tanıyacaktır.

1.1.7. Ontolojik kaygı: ‘Yeniden doğuş’

*“Şaşılacak bir dünyada yaşamaktı; öğrendik
şimdi külçeler yüklüüz şaşılacak bir biçimde
külçeler yüklüüz ve çıkmak istiyoruz yokuşu
sokaklar gittikçe katı bizim adımlarımıza
peşimizde bütün bahçeleri boşaltan ter kokusu
yankımız soyunup sevap rahatlığı alınan yataklarda
yürek elbet acıyor esvap değiştirirken
bizden akması beklenen kan da katı
kovulduk ölümün geniş resimlerinden.”*

Tahrir

1972 yılının sonunda Hacettepe Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı’nda okumaya başlayan İsmet Özel, “Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi”ndeki görevinden de ayrılır. Bu yıllarda birçok sıkıntıyla birden uğraşmakta olan şairi en çok da, “çoğunluğun zaten her şeyin bayağısına teşne” olduğu bir ortamda kendi mantık düzenine uygun “dost” bulamayışı rahatsız eder. Bir taraftan da şair, “korku ve tedirginlik içerisinde olmadan” yürünebilecek bir yolun arayışı içerisine girmiştir. Bu arayış, Özel’in bilgiyle olan arasındaki mesafeyi daha da kısaltmakta; ontolojik olarak hiçbir dalgalanmadan etkilenmeyerek mutlak emniyeti yaşayabileceği bir

güvenlik duvarını, “ben”inin etrafına örmesine katkıda bulunmaktadır.

İsmet Özel, söz konusu olan ontolojik kaygıyı yaşarken gelip geçici olan kazanımların peşi sıra gitmekten kendini alıkoymaya çalışır. Nitekim bu kazanımlarla elde edeceği güven duygusunun, bir gün yine yıkılabilme ihtimalini hep akılda tutar. Bu hali yaşamasında en önemli etken ise, önce sosyalist sonra marksist olmanın sağladığı imkânlardan yararlanarak sıradan bir insanı bunalıma ve küskünlüğe götürecek şartlarda bile arayışını/“aydınlanma”sını devam ettirmiş olmasıdır.

İsmet Özel, yetişme yıllarından bu yana arayışının bir ifadesi olarak, yapmak istedikleri/“niyet”i ile ortaya koyduğu davranışları/“eylem”i arasındaki boşluğu doldurup, kendini kandırmasına engel olan “deus otiosus” inancının İslâm dinindeki “Kadir-i Mutlak” inancına dönüşmesine olanak tanır ve müslüman dünya görüşüne bağlanır.

Bu dünyanın kapılarını aralamasında şairi yönlendiren ya da etkileyen, belirgin bir olay veya bir kişi yoktur. “Müslüman olmak beni, kendimi bildim bileli içine düştüğüm yalnızlıktan çekip çıkardı” diyen Özel, bu durumu/“yeniden doğuşu”, bir mensubiyetin içerisinde yer almış olmanın herhangi bir insana vereceği huzur şeklinde duymaz. Ontolojik kaygılarını gidererek, varlığını raptedebileceği zemini bulan ve varoluşsal güvenliğe kavuşan şair, “başka Müslümanlarla tanışıp kaynaşmak için fazla aceleci davranmaz.” Hatta müslüman dünya görüşüne bağlandığını, müslüman olduktan bir hayli zaman sonra, “Amentü” adlı şiirini Sezai Karakoç’un “Diriliş” adlı dergisinde, 1974 yılında yayınlarak dışa vurur.

İsmet Özel’in sosyalist dünya görüşünden ayrılarak müslüman dünya görüşüne bağlanması, geniş yankılar uyandırmış ve şair sosyalist çevrelerce “döneklikle” suçlanmıştır. Fakat şairin hayatını derinden etkileyen bu değişim, kimi entelektüeller tarafından da haklı bulunmuş ve şaire yöneltilen “döneklik” suçlamalarının “saplantılarla yaşayan toplumlardan kalan baskıların aşılammış” olmasından kaynaklandığı belirtilmiştir.

İsmet Özel 1976 yılının başında, Hacettepe Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı’ndan sınıf arkadaşı olan Necla Aslandoğdu ile evlenir. Aynı yıl, okurken Ticaret Bakanlığı’nda da çalışmaya başlayan şair, burada, Müsteşarlık Kalemî’nin Basın Bürosu’ndaki Fransızca yazışmaları takip eder. 1977 yılında üniversiteden mezun olan Özel, “tirajı Türkiye ortalamasına göre mütevazı olmasına rağmen, Müslümanların zihnen gelişmeye en açık kesimine seslenen” Yeni Devir gazetesinde, “Konuşmak” adını verdiği sütunda günlük fıkralar yazmaya başlar. O zamana kadar hiçbir günlük gazetede yazı yazmayan şair, gazete yazarlığına başladığında Ticaret Bakanlığı’ndaki görevinden de ayrılır.

Bu gazetede ilk yazısını “*Yazmanın Vebali*” başlığıyla 20 Nisan 1977 yılında yayımlayan şair, Yeni Devir’de bir de “Abdullah Çıdamlı” müstearıyla, İslâmî bir gazetenin kaldırabileceği nitelikte, “Hayatın İçinden” adlı magazin sayfası hazırlar. 27 Haziran 1979 tarihinde yazmış olduğu “*Çin Mi Kuvvetli Amerika Mı?*” başlıklı yazısıyla, Yeni Devir’deki fikra yazarlığına ara verir. Maddî imkânsızlıklarla tekrar boğuşmaya başlayan İsmet Özel, “*bu dönemde kütüphanesinden kitap satarak ailesinin geçimini*” temine çalışır ve bir mimarlık dergisine mimarîyle ilgili tercüme yapar. Daha sonra şair, 21 Ağustos 1981’den 3 Ağustos 1982’ye kadar yine aynı gazetede yazmaya devam edecek ve Adam yayınlarından çıkan kitabının ilk telif ücretini almasıyla da bir daha Yeni Devir’de yazmayacaktır.

İsmet Özel, bilinçli inişler ve bilinçli genişlemeler sonucu geldiği noktada, elde ettiği özellikle zihinsel kazanımların/“ayıklığın” üzerini örtme taraftarı değildir. “*Sosyalist olarak ulaşamadığımı anladığım hedeflerin, müslüman olarak ulaşılabilceği kapanına sıkışmayacaktım. Bunun yanı sıra sosyalist olarak sahip olduğum ‘şartların eleştirisi’ gücünü feda etme yanlısı değildim*” demek ve bilgilenmenin önündeki engelleri kaldırmak için çaba göstermektedir.

Müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra “varoluş” ile ilgili problemlerine kesin çözümler getiren şair, bir müddet sonra çevresinde bulunan Müslümanların aynı zihin açıklığı içerisinde olmadıklarını fark eder.

1.1.8. Ve bitmeyen yolculuk...

*“West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçın!
Uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Beyazların yöresinde nasibim kalmadı*

*yerlilerin topraklarına karşı suç işledim
zorbaların arasında tehlikeli bir nifak
uyrukların arasında uygunsuz biriyim
vahşetim
beni baygın meyvaların lezzetinden kopardı
kendime dünyada bir
acı kök tadı seçtim
yakın yerde soluklanacak gölge bana yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.”*
Mataramda Tuzlu Su

İsmet Özel 1981 yılında, YÖK kurulduktan sonra adı “Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuarı” olarak değiştirilecek olan, “Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Konservatuarı”nda Fransızca okutmanı olarak göreve başlar. 1982 yılında bıraktığı gazete yazarlığına, 2 Mayıs 1985 tarihinde Milli Gazete’de tekrar dönen şair, daha sonradan “Gerçek Hayat” dergisine taşınacak ve “Cuma Mektupları” adıyla kitaplaşacak olan haftalık yazılarını da bu gazetede kaleme almaya koyulur. “*Bir Siperden Söz Ediyorum*” başlığıyla 4 Kasım 1988 tarihinde kaleme alınan ilk “Mektup”, 3 Nisan 1992 tarihinde “*Mektuplar Bitince Ne Başlayacak?*” sorusuyla Milli Gazete’de son bulur.

1988–1994 yılları arasında Çıdam Yayınları’nı kuran ve yöneten Özel, Ocak 1995 yılında başlayarak ve Eylül 1997’ye kadar 3 yıl devam edecek olan, Kanal 7 televizyonunda İsmail Kara’nın sunduğu, “İsmet Özel’le Başbaşa” adlı programa katılır. Haftada bir gün yayımlanan bu programda, Türkiye’nin o gün için meşgul olduğu meselelere dair entelektüel bakış açısı oluşturmaya çalışan şair, “evinin borçları bittiği gün, televizyondaki programına son verir.” Milli Gazete’deki yazılarını haftada 4 gün kaleme alan Özel, 6 Şubat 1996 tarihinden itibaren de haftada 3 gün Yeni Şafak gazetesinde yazmaya başlar. “*Kültürlü Oldukları Söylenen*” adlı yazısıyla 2001 yılında Yeni Şafak’taki yazılarına son veren şair, mektuplarını, yaklaşık 10 yıl sonra, Haziran 2001 tarihinden itibaren Gerçek Hayat dergisinde, karşılık bulacağı ümidiyle, tekrar göndermeye başlar.

18 yıldır sürdürdüğü Mimar Sinan Üniversitesi, Devlet Konservatuarı’ndaki Fransızca Okutmanlığından 1998 yılında emekliye ayrılan İsmet Özel, aynı yıl Bilgi Üniversitesi’nde misafir öğretim üyesi olarak çalışmaya başlar ve burada şiir ve teorisi üzerine dersler verir.

4 Ağustos 2003 tarihinde, “*Bir Zamanlar Bir İsmet Özel Vardı*” başlıklı yazısıyla “*Ben sizin durduğunuz yerden tedirgin oldum, başka yere gidiyorum*” diyen şair; Milli Gazete’deki yazılarına ve Gerçek Hayat dergisindeki mektuplarına son verir.

İsmet Özel, müslüman olduktan sonra başladığı 26 yıllık gazete yazarlığı boyunca insanların dikkatini “Kur’an-ı

Kerim’e çekmek istediğini fakat onların önlerinde duran bu hakikat karşısında “hassasiyet” göstermediklerini belirtir. Bu dünya görüşüne bağlanmadan önce de, inandığı değerlerin bilgisine varmak için çok özel bir gayret gösteren şair, hayatı, biyografisinin hiçbir durağında sıradanlaştırarak yaşamak istemez. Hayatın akışı içerisinde “normalleşerek” yaşayıp gitmekte olan insanları Özel, bu farkındalığa ulaştıktan sonra uyarmak/ayıtmak ister.

İsmet Özel, “ben”ine dünya üzerinde bir yer aramaya başladığı dönemden, bu yeri bulup varoluşsal güvenliği elde ettiği zamana kadar, kendisine sunulanı sorgulayarak “ortalama anlayış”ın dışında kalmaya “imtina” gösterdiği gibi, bu gün de aynı “hassasiyeti” sergileyerek yaşamaktadır.

İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca ve İtalyanca bilen İsmet Özel, 1985 yılında “Taşları Yemek Yasak” adlı kitabıyla “Türkiye Yazarlar Birliği Deneme Ödülü”ne layık görülür. 1991 yılında “XII. Dünya Şairler Kongresi”nce verilen “Uluslararası Yunus Emre Ödülü”nü kazanan Özel, 1996’da Şilili şair Gabriela Mistreal’ın Nobel Edebiyat Ödülünü alışı sebebiyle her yıl bir ülkeden bir şaire verilen “Gabriela Mistreal Nişanı” ödülünün de sahibi olur. Şair son olarak 2005 yılında, “Türkiye Yazarlar Birliği” tarafından “Üstün Hizmet Ödülü”yle onurlandırılmıştır.

Herhangi bir süreli yayında yer almayan ve herhangi bir işte çalışmayan şair; antikonformist tavrını ve “ayık olma” bilinçliliğini, vermiş olduğu konferanslarda, yapmış olduğu söyleşilerde, kaleme aldığı kitaplarda ve özellikle yazmaya devam ettiği şiirlerinde sürdürmektedir.

1.2. Edebî Görüşleri

“...Sonrası şiir kerim”

Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar

İsmet Özel, şiirlerini kaleme alırken aynı zamanda bunlar üzerine fikir geliştiren; kendi şiir yazma geleneğinin sınırlarını ortaya çıkararak şiir sanatı üzerine açılımlarda bulunan ender şairlerden birisidir. Özel’in şiirlerinin ortaya çıktığı zaman dilimleri kronolojik olarak takip edildiğinde, kaleme aldığı poetik metinlerle, şiir evrenindeki genişlemenin paralellik gösterdiği anlaşılacaktır. Şiiri hayatının merkezine yerleştiren Özel, biyografisindeki serüveni bu merkezli yaşamış, kendi varoluşunu anlamlandırmaya çalışırken şiire büyük önem vermiştir.

“Şiir”in anlaşılması ve mahiyetinin en doğru bir biçimde algılanması dolayısıyla meydana getirdiği metinlerinde şair, çoğu zaman meseleye “iç”(er)den bakar. Bu “iç”te oluş, şüphesiz Özel’in yetkin bir şair kimliğinin yanı sıra şiiri, hayatının en önemli meselesi olarak ele almasının da bir ifadesidir. Ancak şair, bu “hali” aynı zamanda bir “entelektüel” olarak yaşar ve şiire bu bakış açısı ile de yaklaşır. Dolayısıyla şairin ele almış olduğu sorunlara getirdiği önermeler, hem şair olma hassasiyetinin hem de “şiir sanatı” ile ilgili alanda sahip olunun bilgeliğin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

İsmet Özel’in şiir üzerine ortaya koyduğu görüşlerin neler olduğunu belirtmeden evvel; şairin “Poetikası” olarak adlandırabileceğimiz “*Şiir Okuma Kılavuzu*” isimli kitabının hangi aşamalardan geçtiğine ve bu kitaba dâhil etmediği başka poetik metinlerine işaret etmek gerekmektedir.

1.2.1. Poetik yolculuk: Şiir Okuma Kılavuzu ve poetik metinler

“...öyle bir kılavuz ki yolu önceden bilenler asıl yararı sağlayacaklardır.”

Şiir Okuma Kılavuzu

İsmet Özel’in ilk olarak 1980 yılında yayımladığı “Şiir Okuma Kılavuzu” içerdiği poetik metinler itibarıyla, bu gün için elimizde bulunan “Şiir Okuma Kılavuzu”nun son baskısından farklıdır. A. Puşkin’den, W. B. Yeats’den ve K. Kavafis’den çeviri şiirlerle başlayan bu kitabında şair, 23 poetik yazıya yer verir. Fakat bu metinler, Özel’in o yıla kadar şiir sanatı üzerine meydana getirdiği tüm yazılar değildir. Şair bu kitabına 1964–1965 yıllarında kaleme aldığı yazılarından bölümler ilave ederken müslüman dünya görüşünü benimsedikten sonra “*Mavera*”

dergisinde “Şiir Okuma Kılavuzu” başlığıyla yazdığı 3 yazıya yer vermez.

İsmet Özel’in “Mavera”da yayınlanan bu yazıları, isminden ve şiire dair işaret ettiği noktalardan dolayı, 1980 yılında kitaplaşacak olan “Şiir Okuma Kılavuzu”nun habercisi niteliğindedir. Şairin ilk olarak Yeryüzü Yayınlarından çıkan bu kitabı, daha sonradan Adam Yayınları tarafından 1983’de yayınlanan “Şiir Kitabı”nda ve Çıdam Yayınları tarafından 1991 yılında yayımlanan “Şiir Okuma Kılavuzu”nda da aynen yer almış; Özel, buradaki poetik metinlerin arasına da “Mavera”daki yazılarını almamıştır.

Özel, şiir üzerine düşünmeye, şiirin ve şairin mahiyetine ilişkin olarak metinler kaleme almaya, poetikasının ilk devresini oluşturan 1980 yılındaki “Şiir Okuma Kılavuzu”ndan sonra da devam etmiştir. Şiirini ve poetikasını biyografisindeki durakların kendisine kazandırdığı “zihinsel ayıklık”la beraber geliştirerek devam ettiren şair, 1997 yılında yayımlanan “Şiir Okuma Kılavuzu”na kadar önemli poetik metinler kaleme almıştır. “Sanat Olayı”, “Yazko Edebiyat” ve “Yeni Gündem”de yer alan bu yazılar, Türk edebiyatı içerisinde kaleme alınmış, özellikle “modern şiir” kavramı üzerine bir tür düşünme biçimi geliştiren ilkyazılar olma özelliği taşımaktadır. Şair, 1982 ve 1985 yılları içerisinde kaleme aldığı bu metinlere 2006 yılına kadar sadece, 1991 yılında Çıdam yayınları tarafından yayımlanan “Şiir Okuma Kılavuz”nda yer vermiştir. Özel, söz konusu olan metinleri 1997 yılında Şule yayınları tarafından çıkarılan “Şiir Okuma Kılavuzu”nun yeni baskısına dâhil etmemiş, 2006 yılının Eylül ayında yayımladığı “Çenebazlık” adlı kitabında tekrar dikkatlere sunmuştur.

Şair, 1997 yılında yayımlanan “Şiir Okuma Kılavuzu”nun bu baskısına, 1980 ve 1991 yılındaki “Kılavuz”da yer alan yazılardan, 1964 ve 1965 yıllarında yazılan 3 yazı hariç diğer 20 yazıyı dâhil ederken; 1990–1991 yıllarında “Dergâh”ta yayınladığı ve Çıdam yayınlarından çıkan “Şiir Okuma Kılavuzu”na da dâhil ettiği poetik metinlerine yer vermiştir. Böylelikle İsmet Özel, 1964 yılında başladığı poetikasını, 1980, 1982, 1985 ve 1990–1991 yıllarında kaleme aldığı metinlerle genel olarak şekillendirmiş; bunun bir ifadesi olarak da “Şiir Okuma Kılavuzu”na “son” biçimini vermiştir.

İsmet Özel’in “Şiir Okuma Kılavuzu” adı altında farklı yayınevlerinden çıkan kitaplarda yer verdiği poetik metinlerinin yayımlanma macerasını bu bölümün sonuna eklediğimiz, **“Tablo 1: Poetik metinlerin ‘Şiir Okuma Kılavuzu’ ve diğer kitaplardaki yolculuğu”** adlı tablodan da incelemek mümkündür.

Özel’in şiir dünyasının tam anlamıyla kavranması ve onun hayat içerisinde şiire esaslı olarak ayırmış olduğu yerin net olarak ortaya konması, sadece “kılavuzlar”da ileri sürülen görüşlerle mümkün değildir. Bunun için şairin hayatının her döneminde/durağında poetikası adına kaleme aldıklarının, kendisiyle yapılan röportajlarda şiir sanatı

üzerine dile getirdiklerinin ve değişik zamanlarda şiir üzerine yapmış olduğu konuşmalarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

İsmet Özel, şiir sanatı üzerine ifade ettiklerinin dışında, yeni bir açılım ortaya koymasa da, özellikle son dönemde vermiş olduğu konferanslarında “şiir gerçeği” üzerinde önemle durmaktadır. Bu konferanslarda toplumu çok yakından ilgilendiren en hayati meselelere bile şiir perspektifinden yaklaşan şair, bunlara şiir merkezli bir açılım getirmeye gayret göstermektedir. Özel’in hayatında şiire ne denli önemli bir yer vermiş olduğunun ifadesi olarak kabul edilebilecek bu çıkarımlar, onun poetikasının bir yansıması ve şiiri algılayış biçimi olarak dikkat çekmektedir.

İsmet Özel’in neredeyse hayatının bütününe etki eden şiir hakkındaki görüşleri, yukarıda ifadeye çalışılan poetik yolculuğun ışığında şu başlıklarla incelenmeye çalışılacaktır: **“Aslı perdelenmiş metinler: Şiirin mahiyeti”**, **“‘Bütün’e olan hasret ve şiirin ‘kendiliği’: Şiirin gerçekliği”**, **“Maliyeti yüksek bir meslek: Şairlik”**, **“‘Çevre’nin niteliği: Şiir/Şair ve toplum”**, **“‘Zavallı’ insanların özlemi: Şiir ve ideoloji”**, **“Sözcüklerin oluşturduğu ‘yurt’: Şiirden nesire dil”**, **“İmar ettikçe mamur olunan uğraş: Şiir ve sanat”**, **“Bir zekâ gösterisi: ‘Intellect’ ve ‘saymaca’ şiir”**, **“‘Ethos’tan ‘pathos’a bir insanlık durumu: Modern Türk şiiri”**, **“‘Az gelişmiş aydınlar ülkesi’nin ‘göre’siz kalan şiiri”**1.2.1.1. **Aslı perdelenmiş metinler: Şiirin mahiyeti**

“Şiir ve bütün sanat eserleri insanın neresinden koparsa ona muhatap olan kimsenin de orasına ulaşır.”

Mavera

İsmet Özel’in şiir üzerine ortaya koymuş olduğu görüşlerin merkezinde, şiirin ne olduğuna ve şiirin aslına ilişkin problemler yatmaktadır. Şair 1964 yılındaki ilk poetik metninde, “Şiirin Özgürlüğü”nü konu ederken “*şiir gücünü bir düşünce dizisinin, bir öğretinin sözcüsü olmaya dayıyamaz*” demekte ve şiirin aslı fonksiyonuna işaret ederek, şairinden toplumuna kadar şiirin çevresinde meydana gelecek her türlü faaliyeti bu bakış açısıyla değerlendirmektedir. “*Şiir fikriyat ve hissiyat sergisi*” değildir diyen şair, öz itibarıyla şiirin mahiyetinin anlaşılması gerektiğini savunmaktadır.

Şiiri, “*bizim neyi simgelediğini bilmeden de hayatımızın içinde anlamlandırabildiği-miz, neyi simgelediğini bildiğimiz zaman da anlamlı oluşundan bir şey kaybetmeyen metin*” olarak kabul eden İsmet Özel, şiirin bünyesinde barındırdığı farklı farklı anlam değerlerinin olduğunu ve bunların kimi zaman “simge”ler halinde şiirde yer aldığını belirtmektedir. Fakat şiirin mahiyeti itibarıyla, söz konusu olan bu simgelerin neye karşılık geldiği bilinmeden de okuyan için bir anlam taşıyacağını ve onda bir yerlere karşılık geleceğini dikkatlere sunar.

Özel'e göre şiirin ortaya çıkışındaki esaslı sebep "anlatılmaz bir şeyin anlatılmaya çabalanması, anlatılabilir bir şeyin yeniden anlamlı kılınması ve yeterince anlamlı kılınmayan bir şeyin etkili bir anlatıma kavuşturulmaya" çalışılmasıdır. Şair bu türden bir çabanın, insan ilişkilerindeki yapaylığın ve içtensizliğin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görüşündedir. Söz konusu olan bu "tıkanıklık", insanların birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları sözcüklerin anlamını kaybetmesiyle bir kat daha artmaktadır. Böylelikle "insan"lar hayatlarındaki bu olumsuz durumun üstesinden gelmek için şiire yaslanmakta; *"kullanılan dilin gerektirdiği ilişkilere olan güvenin sarsıldığı bir ortamda"* özlenilen bir etkinlik olarak, şiire müracaat etmektedirler.

"Şiiri de şiirsel olanı da doğrudan doğruya şiirin içinde, onun maddi çerçevesi içinde aramalıyız" diyen şair, bu edebî türün en önemli özelliğini, insanoğluna ait olan yapıp etmelerin sınırında yer alan bir etkinlik olması dolayısıyla kazandığına dikkat çekmektedir. Şaire göre *"şiirin nesnelere dünyasındaki çok renkli, çok biçimli yüzünün merkezinde 'beşeri olan'"* bulunmaktadır. Şiiri bu anlayışın dışında tutarak ona farklı vasıflar ve kimlikler yüklemek, şiiri olduğundan başka bir "tür" haline getirmek demektir.

İsmet Özel yukarıdaki görüşünün bir uzantısı olarak şiiri, insan "ben"i etrafında meydana gelen her türlü hâdiseden nesneliliğini muhafaza ederek sergilenen bir "duruş", diğer bir ifadeyle "objectification" olarak kabul eder. Şair, buradan hareketle *"bir şiirin nasıl söyleneceğini hiç kimse söyleyemez, çünkü şiir söylenen şeyin söylenişinde, söyleyişin içindedir. Bir sözün şiir oluşu o sözün şiir dışında kalan bir alanda önem ve değer kazanmasıyla değil, sadece şiir kalarak önemli ve değerli bulunuşuyudur"* demektedir.

Şiir, sahip olduğu bu özelliğinden dolayı sözle gerçekleştirilen bütün diğer faaliyetlerden de ayrılmaktadır. Bu ayrılık, şiirin sözü "töz"e ilişkin bir biçimde ele alarak dikkatlere sunmasından kaynaklanır. Şaire göre şiir, *"tercihlerimiz arasında yer alan güzel şeyleri ortaya çıkarmakla kalmaz; aynı zamanda istemeden elden çıkardığımız şeylerin de hissedilmesine imkân veren bir yapıyı göz önüne getirir."* Böylelikle şiir, insanların doğruyu yanlıştan ayırma yetilerini de diğer yetilerinden ayırmış olmaktadır.

Fakat burada dikkat edilmesi ve şiirin mahiyeti itibarıyla ayırt edilmesi gereken bir husus vardır. Şaire göre şiir, *"öğretir, ama kanıtlamaz; gösterir ama sergilemez. Şairin ve şiir okurunun şiirde buldukları sadece kendi uçkunluklarıdır. Şiirde emsal getirilen şey olsa olsa söz konusu uçkunluğu onaylar, hiçbir doğruyu savunmaz."* Hatta bunun tam tersi olarak şiir, *"insanların geçmişe dair imalarında o güne kadar hesaba katmadıkları bir boyut getirerek onların kalıplaşmış ölçülerini sarsar."* Nitekim şaire göre şiirin önemli bir vasfı da *"geride kalmış olan bir hayat parçasını deşmek, teşrih etmek, bize bilincine varmadığımız bir yanını işaret etmektir."*

İsmet Özel, aslına ve mahiyetine ilişkin tüm bu özellikleri üzerinde toplayan şiiri, “*bir tamamlama, bir kaçınılmaz fazlalık, yerini bulamamış insanlığın çalkantısından doğmuş*” olan bir “köpük”e benzetmektedir. “Köpük” bir metafor olarak düşünüldüğünde farklı anlam katmanlarına işaret ederek, zihinsel çağrışımlara olanak tanıyan ve tam da şiiri tarif eden bir kelime olarak değerlendirilebilir.

1.2.1.2. ‘Bütün’e olan hasret ve şiirin ‘kendiliği’: Şiirin gerçekliği

*“İnsan varlık içindeki yeri konusunda kaygıya kapıldığı zaman şiire yaklaşır.
O zaman şiire ilişkin bir çatışmaya girer.”*
Hürriyet Gösteri

İsmet Özel şiirin, “insanın kendisinin de bir parçası olduğu ‘bütün’ün benimsenmesine” ilişkin çok önemli bir noktada yer aldığına inanmaktadır. Şiirin, insan hayatında yer eden bu bütünlük duygusunun dağıldığı, parça ve bütün kavramlarının birbirine karıştığı zaman, “*insanın bir ezgisi*” olarak ortaya çıktığını ifade eden şair; şiirin gerçek derinliğe ve yüceliğe de insandaki bu “*hasret giderme*” duygusuna yaklaştığı ölçüde kazanacağını belirtir.

Şiir okumamızın bir nedeni olarak bu bütüne ulaşma çabamızı gösteren Özel, böylelikle yokluğunu hissettiğimiz şeyleri tamamlamak, bir zorluğu gidermek ve “*nihayet bir doyum sağlamak*” için şiirle “iç içe” olduğunu vurgular. Fakat şaire göre, söz konusu edilen bu “yöneliş” ve “*bir bütüne ait olduğumuz duygusundan kalkarak*” şiire yaklaşma, her insanda gerçekleşmemektedir. Bu durumun meydana gelmesi ve içimizde şiir isteğini taşıyabilmemiz için her şeyden evvel, “*şiir kabul edecek bir yanımız olduğunu varsaymamız*” gerekmektedir. “*Bu varsayımın kaynağı ise kendimizin bir bütün olduğu ve kendi bütünüümüzün de bir bütüne ait olduğu hususunda sahip olduğumuz duygudur.*”

Şair, şiirin “büyüklüğü”nü fark eden insanların, aslında kendi dünyaları içerisinde “büyüdüğü”nü ve şiirin büyüklüğü hususunda bilinçlendiklerini ifade eder. Özel’e göre, “*her kim şiir önemlidir, büyüktür derse, aslında ben önemliyim, ben büyüğüm diyordur.*” Şiirin canlılık kazandığı nokta da burada başlar. Çünkü insan, “kendi insanlığını tartışmak istediği zaman, insanların birbirleriyle olan bağlantılarını tartışma alanına sokmak istediği zaman” şiire yaklaşır. İnsanın bu yaklaşması/“yakîn”leşmesi ise, “kendini çevreleyen nesnelere olan bağlantısının vehametini” kavradığında meydana gelir. İsmet Özel, bu tür zaman dilimlerini kritik dönemler olarak adlandırır ve bireyin hayatında da, toplumların hayatında da şiirin “critique” dönemlerin/durumların bir sanatı olduğuna işaret ederek şiirin “*insan olarak konumumuzun ne olduğuna dair bir ifşaatta bulunması gerektiğine*” inanır.

İsmet Özel, şiiri modern zamanların insanı, kendinden/“kendiliğinden” uzağa atıp “herkes” gibi yaşamaya mecbur bıraktığı bir dönemde de en büyük uğraş alanı olarak kabul eder. Bu alanın sınırına yaklaşarak “otantik” olmayı/“var olmayı düşünme”yi seçen “yapayalnız insan, seçmelerini kendine zorla kabul ettirilen düşünme yolları içinde yapmaktan tedirginlik duyduğu zaman” şiire yaklaşmaktadır. Çünkü şiir, insan için serbest bir alandır. Serbest bir alan olmakla da kalmaz, *“bu dünyanın karanlık güçleriyle işbirliği yapmaksızın, bu pis zorbalara yaltaklanmadan insanlar arasında anlaşmaya dayanan, sevgiyi ve ruhça dayanışmayı mümkün kılan bir ilişkiler zincirinin de başlatıcısı olabilir.”*

Şair bu yönüyle şiiri, *“yüzümüze çarpan bir övgü veya sövgü”* olarak nitelendirmektedir. Fakat şiirin, “övgü” ya da “sövgü” olarak ortaya çıkması insanın “hazır bulunmuşluğu” ile çok yakından ilgilidir. Eğer bir insan “kendini” olabilmeyi başarmış, “kendilik vasfı”nı kazanmışsa, şiirle gelecek olan *“kendilik bilgisi”*ni de elde edecektir. Bu bilginin en önemli özelliği ise “insanları tanımlara tıkmaya çalışan ve insanın kendi kendini görmesine engel olan gerçekleri” ortadan kaldırmasıdır.

İnsan hayatında şiire gereken yerin verilerek, kendilik bilincinin kazanılabileceğini vurgulayan şair, insanın ancak bu yolla “dünyadaki yerini alma onuru”na kavuşabileceğini belirtir. Şiirin burada en önemli gerçekliği, insanın içinde bulunduğu “yalnızlığını” ona fark ettiriyor olmasındadır. Bu “farkındalık” sürecine yaklaşırken şiir insana, hangi yolda yürüyeceğini göstermez fakat ona “kendi olma” bilincini kazandırır ve ona *“kendi içinden bilgi verir.”* Şiir bir bilgi olma vasfını ise, *“insanın kendini öğrenmek için iştiyak duyması halinde, iyi ve kötü, doğru ve yanlış hakkında kendi deneyimlerinden edindiği yapı içinde bir dayanak aradığı zaman kazanır.”*

İsmet Özel, şiirin gerçekliğinin tam olarak anlaşılması sonucu elde edilen *“kendilik bilgisi”*nin, insanın kendini tasarlayabilmesinde çok önemli rol oynayacağını belirtir. Fakat bu bilginin, Sokrates’in *“kendini bil”* mottosundan ve bir yönüyle de tasavvufta yer alan *“Kendini bilen Rabbin bilir”* hadis-i şerifinden hareketle yer etmiş olan anlayıştan farklı olduğuna dikkat çeker. Şiir dolayısıyla insan önünde açılan “kendilik bilgisi”, ona “beşeri duyuları emdirir”ken; din yolunda ilerlerken karşılaşılan “kendini bil”mek, insana kendi emniyet bölgesini keşfetmesini sağlar. İlkinde “insan” olmanın vasfı gittikçe daha dokunulur kılınırken diğerinde, beşeri duyuların insanın emniyet alanını tehlikeye sokan kısımlarının azaltılması esastır.

Şair, hem din aracılığıyla “kendini bil”en hem de şiirin gerçekliğiyle karşılaştıktan sonra “kendilik bilgisi”ni edinen kişinin, bazı “akrabalıkların” bilincine erdiğini ifade eder. Fakat söz konusu olan bu “bilme”ler arasındaki akrabalık, kelime benzerliği kadar yakın olsa da “bire karşı-olan olmaktan kurtulamazlar.” Özel’e göre, *“kendini*

tasarlama ihtiyacındaki insan şiirle içli dışlı olmaya can atar. Kendini bilen insan da gittikçe azalmayı öğrenir. Kendilik bilgisi insana, insanlara olan ihtiyacı arttırır. Kendini bilen insan yardımın insanlardan gelmeyeceğini bilir.”

1.2.1.3. Maliyeti yüksek bir meslek: Şairlik

“Ben kendi şairliğime pek şairane olmayan bir açıklama getirebiliyorum: Şairliğim bir maliyet meselesidir.”
Waldo Sen Neden Burada Değilsin

İsmet Özel, şairin ortaya çıkması ve “şairlik” vasfını kazanması hususunda doğru olarak kabul edilen genel kabullenişlere pek itibar etmez ve “şairin toplumsal bir vakıa olarak” anlaşılmasını doğru bulmaz. Şaire göre, şiir başta olmak üzere sanat eseri, onları ortaya koyan şartlarla ne kadar sıkı bir ilişki içerisinde olursa olsun, eseri ortaya çıkaran sanatkârın “*özel ve özgün, kasıtlı ve iradî biçim verme katkısı*” olmadığı zaman meydana gelmeyecektir.

Özel, buradan hareketle şairin yaptığının, “bir yandan kendi macerasının bütün sınırlarına yüklenerek oradan bütün insanların öz macerasını tahrik edecek güçte işaretler çekip çıkarmak; bir yandan da kavrama gücünün sınırlarından insanlara bazı işaretler getirmek” olduğuna dikkat çeker. Şairleri sıradan insanların düşebilecekleri tuzakları fark eden insanlar olarak gören şair, onları “her nasılsa genel anlayışın maddî-manevî diye ayırdığı, gerçek düş diye ikiye böldüğü ‘hayat’ın parçalanamazlığını anlamış veya ‘analytique’ bir kafanın yapacağı çözümlemeleri anlayamamış” kimseler olarak kabul eder. “Herkes”lerin zannettiğinin tam tersine şairleri, “*hayal âlemi*”nin ilk sıradaki düşmanları olarak görür.

Fakat kimi şairler, “ortalama anlayışın” hayal âlemini süsleyecek şiirler kaleme alabilmekte ve özellikle “*ideolojilerin efsunlu etkisinden*” yararlanarak kendilerine insanlar arasında imtiyazlı bir yer sağlama çabasına girebilmektedirler. Bu türden bir davranışı, şairlerin “temel zaafi” olarak gören Özel, kendilerini ve toplumu

“uyanık” tutmayı amaçlayan şairlerin bu davranışlarıyla sıradanlaşarak amaçlarından uzaklaşacaklarına dikkat çeker.

İsmet Özel, şiirin aslî özelliklerinin göz ardı edilerek değerinin sadece bir “meta” olarak söz konusu edildiği modern zamanlarda “Şair halkın neyidir?” diye sorar. *“Halkın varoluş şartlarını, yaşama hakkını, özlemlerini, korkularını ve dünyaya bakış tarzını şiirin dokusu haline getiremeyen, halkın var oluşu ile kendi var oluşu arasındaki ilintiyi birinci mesele olarak almayan şairin”* herhangi bir atılımı gerçekleştiremeyeceğine inanır. Bu türden bir şairin, “geçerlilik peşinde” olduğunu dile getiren Özel, şiire “kendi/“kendiliği” için yaklaşan kimsenin bu tarz düşüncenin bir ürünü olan şiiri okuyamayacağını ifade eder. Çünkü bu şiir hayat için değil, bir statüyü elde tutabilmek için kaleme alınmıştır.

Hareket alanını şiirin aslına sadık kalarak sınırlayan şair ise, Özel’e göre “düşünceleri, yan yana, alt alta getirmez. Mantık ve sözü de birbiri üstüne yığmaz. Şair önce kelimelere, sonra mısralara ve nihayet şiirin bütününe dağılmış olan, insanların beşerî durumunu toparlar ve varoluşa bağlı olarak ortaya çıkan endişeleri kümeler.” İsmet Özel, şairi bu yönüyle toplum içerisinde “*ortodox*” bir unsur olarak kabul eder. Şairin söz konusu olan bu “*ayrık*” durumu, özellikle 21.yüzyılın dünyasında insanın sıkı bir denetim altında tutularak her yönüyle kendinden uzağa atılmasını fark etmiş olmasındandır.

Bu yabancılaşmadan kendini alıkoyan şair, *“rezil mutezîl dünyada çalkantıya uğramış toplumun bel kemiğindeki irkilışı çabucak kavrar. Sapkınlıkla ittifak edilmemesi gereğini sezisiyle muhalif tarafta yerini alır. Gerçek merkezin ehl-i sünnet ve ’l-cemaat anlayışı çerçevesinde bulunabileceğini fark edişiyile uyumsuzluğu seçer, çünkü uyumlu bir tutum sapkınlıkla ittifak edilebileceği tehlikesini getirecektir. Dünyanın i’tizâlini görmede başarısız kalanlar şairi heteredoks sananlardır. Gerçekte şair yaratılışın, kâinatın varlık sebebinin Ortodoks görüşüne çekilmekten başka bir şey yapıyor değildir.”*

1.2.1.4. ‘Çevre’nin niteliği: Şiir/Şair ve toplum

“Şiir saygısı vardı bir zamanlar Türkiye’de ve bu saygı insanların saygıya değer şeylere özenmelerine de yardımcı olurdu.

Şairler yazdıkları üzerine titrerler, bu duyarlık şiir okuyucusunda hak ettiği karşılığı bulurdu.”

Şiir Okuma Kılavuzu

İsmet Özel, “şiiirle içli dışlı olmaya heves ettiği zamanlarda, ülkede genel olarak sanata, ama özellikle de şiiire saygı duyan insanların bulunduğunu ve bu insanların bir ‘çevre’” meydana getirdiklerini ifade eder. Bu çevreyi oluşturan insanların en büyük özelliği ise, “şiiire olan saygıyı ayakta tutmaları ve beğenisi incelmış insanlar olarak, şiiirin tanımlanamaz tadına” çok yüksek değer vermeleridir. Öyle ki bu çevrenin “*şiiir okuyucusu, şiiairin gösterdiği inceliği kendisine gösterilmiş bir saygı kabul eder, önemli bulduğu şiiairdeki özensizliği kendine yönelmiş bir hakaret sayardı.*”

Şiiair, şiiimdilerde böyle bir durumun söz konusu bile olamayacağını, dikkat çekmeye gayret gösterdiği “çevre”nin yerini “piyasa”nın aldığını düşünmektedir. “*Artık şiiir(!) değerlendirmelerine paranın, apoletlerin ve koltukların gölgesi düşmüştür*” diyen Özel, şiiirden bir şeyler elde etmenin, okuyarak ya da tadılarak değil, pazarlıkta uyuşarak mümkün olduğunu belirtir.

İsmet Özel, şiiiri, toplum içerisinde baş kaldıranların sesi olarak da görmektedir. Fakat şiiair bu düşüncesini, çoğunluğun sahip olduğu anlayışın aksine, şiiire bir “eylem” yükleyerek temellendirmez. Bu bakış açısından hareketle Özel’e göre şiiir, “*kuralların kişisiz yapısını yıkmak isteyenlerin, her zaman bir tazelik olma imkânını arayanların, taze kalabilenlerin bölgesinde tutunmakta ısrar edenlerin sesidir.*” Böylelikle “yaşayan” bir insan olunabileceğine dikkat çeken şiiair, zorbaca dayatılmak istenen kuralların da dışına çıkılabileceğini vurgulamakta; şiiirin “*haksızlığa bir tepki olduğuna, en azından olması gerektiğine inanıyorum*” demektedir.

Şiiair, toplum ilişkileri içinde şiiirin tutmuş olduğu yerin çok farklı olduğunu vurgulamaktadır. “İnsan olma haysiyetini kendilerine mesele” yapanların şiiirle çok daha kolay etkileşime geçebileceklerine işaret eden Özel, modern toplumlarda şiiir dolayısıyla ortaya çıkacak aslı değerlerin modern insan tarafından anlaşılamayacağını belirtir. Fakat yine de şiiairin bir “*toplum ortalaması*” gözetmeden ve şiiiri bir söz ustalığı olarak kabul etmeden, toplum tarafından benimsenen genel kabullerin dışına çıkması gerekliliğini vurgular. Özel’e göre, “toplumun değişme, değerlerin altüst olma süreci içinde şiiairlerin durmayı seçtikleri yer, aynı zamanda onların şiiire emek vermeyi kabul veya reddettiklerinin de göstergesidir.”

1.2.1.5. ‘Zavallı’ insanların özlemi: Şiiir ve ideoloji

“Benim şiiirlerimde siyasî terminoloji aptallar içindir.”
Yeni Devir

İsmet Özel, hiçbir şiiirin insanlara herhangi bir dünya görüşünün ana metinleri kadar açık ve doyurucu malzeme

sunamayacağını belirtir. “Benimsenen düşünce ve sahip olunan değer yargıları dolayısıyla şiire yaklaşmanın, vakit kaybetmek olacağını” ifade eden şair, şiirin iyi ya da kötü oluşunun o şiirde yer alan yargıların doğru veya yanlış kabul edilmesiyle ilgili olamayacağına vurgu yapar.

Şiirle irtibatını, sözü edilen türden bir ilişki içerisinde kuranların zihinlerinin, “*azdırılmış bir ideoloji, ideolojiyle yere çalınmış bir şiir özentisi*” ile dolacağına dikkat çeken Özel, bu “donuk hayallerin, şiirin devingen gerçeğini de karartacağını” belirtir. Şair burada asıl “suçlu”nun, kaleme almış olduğu şiirlerini ideolojinin emrine veren ve kendilerini birer “*icra sanatçısı*”, birer “*muganni*” sayan şiir yazarlarda olduğunu ifade eder.

Özel, “şiirin ideolojiler arası bir yerden konuşmasının ona sağlam bir basamak teşkil etmeyeceğini” dikkatlere sunar ve tam tersine; şiirin asıl basamağının, “bizzat ideolojilerin de varoluşlarını borçlu oldukları, o dili konuşan halkın bir bakıma kavrayış gücünü temsil eden bilgi basamağı” olduğunu belirtir. Fakat şaire göre, bu durumun ayırımına varamayan özellikle “siyaset, şiirin dilini kullanmaya heveslenmekte ve şiir siyasete tercüme edilmek istenmektedir.” Bunun sonucunda elde edilen netice ise, “*siyasetin hülyalı çerçeveler içinde ve şiirin rüya zenginliği yağmalanmış olarak yozlaşması*” olmaktadır.

“*Şiir ve siyaset bana verilen bir tekinlikti*” diyen İsmet Özel, hayatında yaşamış olduğu birçok sıkıntıdan, “şiir binasının saçağı altına sığrayacak ataklığı göstermiş olması ve siyasî anlamda bir bağlanmanın hayat içindeki karşılığını arama çabası” sayesinde kurtulduğunu ifade etmektedir. Fakat şairin bu çabası, şiiri, siyasetin ya da ideolojilerin güdümünde veya propagandasında kullanarak bir “kabul görme” alanının meydana getirilmesi olarak anlaşılmalıdır.

Şiirin siyasetle olan bağına “*çok yukarı seviyede bir bağ*” şeklinde değerlendiren şair, bu bağı günlük politik sahada kullanılamayacağına da işaret eder. Ona göre günlük hayat gibi siyaset de “*ebedî hâdiselere temas*” için sadece bir vesiledir ve şiire ancak bu hususiyeti ile konu edilebilir. Fakat söz konusu olan bu durumu, vesile olmaktan çıkarıp “amaç” haline getiren şairler ve şiire bu “amaçları” doğrultusunda yaklaşanlar, şiirle çok aşağı seviyeden bir bağ kuruyorlar demektir. İsmet Özel, kendi şiirinde çok yoğun olarak karşımıza çıkan siyasî terminolojiyi bu şekliyle anlayıp ona takılıp kalanları, “aptallar” olarak adlandırmaktadır.

1.2.1.6. Sözcüklerin oluşturduğu ‘yurt’: Şiirden nesire dil

“Dil, benim için şiir içinde şu veya bu biçime girmekle herhangi bir anlamı ifade eden ‘malzeme’ olmaktan çıkmış ve bizatihi kendisini gösteren bir varlık kazanmıştı.”

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?

İsmet Özel, insanların farkında olsun ya da olmasın kullandıkları dile karşı bir sıcaklık duyduklarını belirtir. Şaire göre bunun en önemli sebebi, *“insanoğlunun dil yoluyla hayatini kazandığının, insan olarak varlığını dil yoluyla sürdürebileceğinin bilincine varması”* değil; konuşmaya ve dile kendi varlıkları dolayısıyla yüklemiş olduğu bazı değerlerdir. “Kelimelerin, konuşma dilinde ve edebiyatta yaptıkları çağrışım ve ilettikleri haberlerle büyük bir yer tuttuğunu” belirten Özel, şiirde ise kelimelerin bu özelliklerinin yanı sıra, bir de sırf kelime oldukları için çok daha önem kazandığına dikkat çeker.

Şiiri, *“dil aracılığıyla dilin anlatım olanaklarının aşılması”* olarak gören şair, kelimelerin şiirde kazanmış oldukları önemin, *“insanın içine, dışına ve bütün yönlerine doğru sonsuz bir biçimde genişlemesinden kazandığını* belirtir ve *kelimelerin bir anlamda insan”* olduklarına dikkat çeker. Fakat İsmet Özel bu noktada, şiirde kelimenin önemini açığa çıkarmak için ifade edilen ve genel kabul görmüş olan, *“resim için renk, musiki için tını ne ise, şiir için de kelime odur”* anlayışından uzaklaşmaktadır. Şair bu yargıyla varılan, kelimenin şiirin bir birimi olduğu fikrine karşı *“şiirde kelimedenden vazgeçilmez ama şiir kelime sanatı değildir”* demekte; rengin ve tınının “sınırlı” oluşunun kelime için söylenemeyeceğine vurgu yapmaktadır.

Özel, şiirin kelimeyle kazanmış olduğu bu dinamizmin asıl kaynağını, *“imgelem”*de bulduğunu belirtir. Böylelikle kelimelerin, *“kendi başlarına ve öteki kelimelerle olan bağlantıları içinde kuvvet kazandıklarını”* ileri süren şair, imgelemin *“içkin ve aşkın niteliklerini aynı anda bünyesinde barındırdığına”* dikkat çeker. İmgenin, *“özgürlüğünü engelleyecek her şeyin sınırlarını zorlayacak ve kendiliğindenliği hep elinde tutacağını ve dural düzenleri yıkacağını”* belirtir.

İsmet Özel, *“şiirde kullanılan kelimelerin hem boş, hem de dolu olan bir hale ile birlikte insanın içinde yer tuttuğunu; her sesin, sesler kümesinin, anlamı bilinen veya bilinmeyen kelime ve kelime öbeklerinin insanların içinde hazır bulunan bazı boşluk ve doluluklara dokunduklarını”* dile getirirken, imgelerin ve imajinatif söyleyişin işlevselliğine işaret etmektedir. İnsanlar şiiri, onları bir araya getiren kelimelerden hareketle okuduklarında, sözü edilen “boş” ve “dolu” olan yanları, farklı anlam katmanlarına yönelir. Bu hareketliliği sağlayan ise, “ben”in dünya içerisindeki yerinden dolayı imgelemdir.

Özel, düzyazıda kullanılan dilin, şiirdekenden çok başka bir yapı içerisinde varolduğuna işaret eder. İmajların ve sözcüklerin, zaman içerisinde yüklenmiş oldukları çok yönlü anlam değerleriyle, şiir diline kazandırmış oldukları *“çağrışım”* özelliğinin, düzyazıda olmaması gerektiğini vurgular. *“Düzyazıdan beklenen hiçbir görev şiire yüklenemez”* diyen şair, *“düzyazının, derece derece hikâyenin, romanın, denemenin ve bilimin dili”* olduğuna dikkat çeker. Düzyazıda kullanılan dilin bu özelliğinden dolayı, insanların *“bir düzenden, bir işleyişten, bir*

görünümünden haberdar” olacaklarını belirtir. Şair, şiirin düzyazıyla arasındaki farkın belirlenmesinin, aynı zamanda manzume ve şiir arasındaki ayrışımın da netlik kazanması demek olduğuna işaret eder. Özel’e göre, şiirin ayırıcı vasfı vezin, kafiye, mısra düzeni, musiki gibi biçime bağlı olarak ortaya çıkan özellikler değildir. Hatta Verlaine’nin ifade ettiği *“De la musique avant toute chose”* sözünün tam olarak anlaşılmadığını düşünmektedir.

1.2.1.7. İmar ettikçe mamur olunan uğraş: Şiir ve sanat

*“Ashında sanatın temelinde olan ve insanda kendini ifade etmeye zorlayan temel soru:
Ben neyim sorusudur?”
Yeni Devir*

İsmet Özel, “ne kadar özgün nitelikler taşısa da, şiirin sanatlardan bir sanat olduğunu ve öteki bütün sanatların ortaklaşa sahip oldukları özellikle insan hayatında önemli bir yer” tuttuğunu belirtir. Sanatın insan hayatındaki yerinden dolayı meydana getireceği etkinin gelip geçici olmadığını, “tam tersine etkisini insanın tinsel bütünlüğünde uzun süre devam ettirdiğini” dile getiren şair, “sözle, sesle, görüntüyle, renkle, hacimle hangi araçlarla ortaya konulursa konulsun sanat eserlerinin insan zihnine ve ruhuna olan katkısını, bazı şeyleri doğrudan kavramaya yardımcı oluşlarıyla” açıklar.

“Sanat eseri” olarak adlandırabileceğimiz ürüne yaklaşabilmek için bazı “ön hazırlıklara, hatta zihin idmanlarına” ihtiyaç olabileceğini vurgulayan Özel, bu ihtiyacın tam anlamıyla yerine getirildiğinde bile, sanat eserinin mahiyetine ilişkin “bilgi”ye vakıf olunamayacağına dikkat çeker ve *“sanata yaklaşmak her zaman için ‘doğrudan doğruya’dır”* der. Şair, sanata ilişkin bu görüşünün bir ifadesi olarak da, sanat eserinin, sanatkârını *“olduğu gibi değil, olduğu kadarıyla değil; oluşa yönelişle, olma yönünde bir istikamet tutuşuyla”* muhatabına açacağını, diğer bir ifadeyle “karşı”daki ile “yakîn”leşme meydana getireceğini düşünür.

İsmet Özel, sanatı ortaya koyan ile muhatabı arasında bu türden bir ilişkinin oluşması ve eserle bağlantı kurulabilmesi için ön koşul olarak sanatçının açığının muhatabı için de bir açılım olması gerektiğini gösterir. “Sanatçıyı açan şeyin bizi de açtığı zaman eserle bağlantı kurabileceğimize” işaret eden Özel, bu bağlantının “bizi sanatçıya götürmeyeceğini, kendimizi tanımaya götüreceğini” vurgular ve *“bu sebepten dolayıdır ki her sanat eseri herkesin ilgisini çekmez, kendi sanatçısını, kendi şairini arar insanlar”* der.

Sanatın “gayri şahsi kılınmayacağı” belirten İsmet Özel, sanat eserinin, onları meydana getiren şartlarla ilişkisi

ne kadar iyi olursa olsun bunun çok önemli olmadığını ifade eder. Şairin mahiyeti ve şiirle olan ilişkisini ele aldığımız kısımda da üzerinde durduğumuz gibi, sanat eserinin ortaya çıkmasında en önemli fonksiyonun “özel ve özgün, kasıtlı ve iradî biçim verme katkısı” ile sanatkâra ait olduğuna işaret eder ve “bu şartlarda nasıl olsa böyle bir sanatçı çıkacaktı” denilemeyeceğini dile getirir. Sanat uğraşısının, “bir şeylerin yanlış gittiğine dair ciddi uyarılar alındığında ve bu yanlışlığın kendisi hakkında bilgi sahibi olunmak istendiğinde” ortaya çıkacağını belirten Özel; tek şartın bu yanlışlığı fark etmek olduğunu ifade eder.

1.2.1.8. Bir zekâ gösterisi: ‘Intellect’ ve ‘saymaca’ şiir

“Gencini yaşlısını ayırt etmeden söyleyebiliriz ki günümüzde yayın alanını kaplayan şiir asalaktır. Yalnızca başka bir gövdeden beslendiği için değil, aynı zamanda köklerini hayatın içine salmadığı, intellect’in baskısı altında ezildiği için böyledir.”

Sanat Olayı

İsmet Özel, şiirin mahiyetine ve şairin fonksiyonuna ilişkin poetik metinlerini kaleme alırken, genelde “varlık” kazanmış olan şiir’in aslı özelliklerinden, özeldense Türk şiirinin içinde bulunduğu durumdan hareket eder. Türk edebiyatı tarihi içerisinde beraberinde getirdiği önermeler ile önemli bir yere sahip olan “Ant” dergisindeki “Sanat Soruşturması”ndan, kaleme aldığı yazılarına; yapılan söyleşilerdeki sorulara verdiği cevaplardan konferanslarına kadar aynı bakış açısıyla davranan şair, biyografisinde yer alan “farklı” duraklar sebebiyle, kimi zaman şiire dair taşıdığı görüşler dolayısıyla da eleştirilir.

Kendi şiir evreninin netlik kazanmaya başladığı 1980’li yılların başından itibaren, Türk şiirinin içinde bulunduğu durumu ve şairlerin hangi bilinç dolaylarında şiirler yazdıklarını daha yetkin ve tutarlı bir konumda değerlendiren Özel, Türk şiirinin “son büyük atılımını 1954–59 yılları arasında” yaptığını belirtir. Günümüz şiirlerinin “eskitilmiş anlatım imkânlarının yağmalanması sonucu ortaya çıktığını” işaret eden şair, bu metinlerde “şiirin gürlük döneminde birçok şairin belirli bağlamlarda kendilerine özgü kıldıkları kelimelerin fütursuzca tekrarlanmakta olduğunu ve mısra tekniğinin sanki birçok şairi özgün kılmamış gibi anonimleştirildiğini” vurgulamaktadır.

“Yenileştirici tekniğiyle göze çarpan şairle karşı karşıya değiliz” diyen İsmet Özel, artık “Türk şiirinin beşerî meseleyi bütün boyutlarıyla yüklenme gücünde olmadığını” ileri sürmektedir. Şair bunun sebebinin “her yönüyle bayat ve yavan” olan şiir dünyasının “ideolojik yönseme”lerin merkezinde kalmış olmasına ve şiir dışı etkenleri kendi alanına buyur edip şiir olarak bir büzölmeye uğramasına bağlamaktadır. Özel’e göre “Türk şiiri, edebiyat

dışı, şiir dışı etkenlerin yanı başında, o etkenlerle baş edebilecek ağırlık ve güçte bir söylem getirememekten ötürü asalaklaşmıştır.”

Özel, böyle bir ortamda şairden “edinilmeye değer” herhangi bir şey beklenemeyeceğini; yapabilirse ancak bazı hazır “sağlam düşünceleri” parlatarak sunma hünerini gösterebileceğini ifade eder. Böylesi bir görevin şairler tarafından “son yıllarda”, anlaşılmaz bir coşkuyla benimsendiğini ileri süren Özel, bu durumun “*şairlerin kendilerini intellect’in pençesine bırakmalarına, şairliklerini gönüllüce iğdiş etmelerine*” kadar vardığını belirtir. Intellect’in sınırları içerisinde hareket eden bir şairin, dil’i de aslî özelliği ile kullanamayacağını belirten Özel, “*intellect, kendi varlığını ortaya koyabilmek için saymaca (conventionel) bir dili kaçınılmaz sayar*” demektedir ve şiirde dilin kişisel olduğuna vurgu yapmaktadır. Yazılmış olan bir şiirin, okuyucu tarafından karşılık bulup anlaşılabilmesindeki öncelikli şart, şairin şiirlerini kaleme alırken çekilmiş bulunduğu sabit merkezli evrene, okuyucunun da kendini çekmesidir. İsmet Özel, söz konusu olan “*bu başarıya intellect alanının dışında*” varılacağına ve böylelikle “tek insana özgü ve üzerinde uzlaşılabilir sabit bir anlama indirgenemeyen bir sesin yakalanabileceğine” işaret eder.

“*İşte bu tek insan özgü sese şiirin başlangıcı diyoruz*” diyen şair, şiirin bir ustalık olarak ve dilin belli ölçülere uyup maharetle kullanılması şeklinde kabul edilmesinin ise bizi, “tek insana özgü bu sese ve içten, içerden bilgiye götürmeyeceğini; tam tersine, bir zekâ gösterisini, bir nükte yeteneğini şiir diye kabul etmeye götüreceğini” belirtmektedir. Şiiri, bu durumuyla intellect’e koşut gören Özel, intellect’in ise “*kendi dümen suyuna girecek her şeyin özünü boşaltacak, saymaca değerlere indirgeyebilecek bir güçte*” olduğuna dikkat çeker.

Özel, şiirin intellect’in sözünü geçiremediği bir bölgede egemenliğini kurabilmesi için, “kendi biricikliğinden kaynaklanıp bütün insanlara ulaşan bir alanı işaret etmesi gerektiğini” ileri sürer. Aksi takdirde şiirin, “ancak bir edebiyat türü olarak şiir olabileceğini; o zaman da bu edebî türün, düşüncelerin yedeğinde bir süs olmaktan kurtulamayacağını” vurgular. Bu şiirin şairinin ise Özel, ister istemez, “*tuttuğu tarafın mugannisi*” olmaktan kurtulamayacağını belirtir.

1.2.1.9. 'Ethos'tan 'pathos'a bir insanlık durumu: Modern Türk şiiri

“Modern Türk şiirinin dünyada hesaba katılabilir bir yerinin olması, bilhassa geleneğin değerlerini alt edebilmiş olmasıyla açıklanabilir.”

Parşomen

İsmet Özel, intellect'in ışığında meydana getirilen şiirin özelliklerini yukarıda dikkatlere sunmaya çalıştığımız gibi sıralayıp, aslı şiirle olan farkına işaret ettikten sonra modern Türk şiirinin doğuşu ve gelişimi üzerine de çarpıcı görüşler ileri sürmektedir. Şair, Türklerin veya Türkiye'nin modernliğe olan katkısının şiir dolayımında meydana geldiğini belirtmekte ve *“modern Türk şiiri, bizi dünyayla intibak edilebilir hale getirmesi bakımından savunulabilir”* demektedir.

Fakat Özel, modern Türk şiirinin modernliğe yapmış olduğu bu katkının, genel kanının tersine, tarih boyunca nesilden nesle aktararak geliştirilen Türk şiir geleneği ile olmadığını ileri sürmektedir. Özel'e göre, *“Türkiye'de şiirin önemli ve büyük yeri, güçlü bir şiir geleneğinden hareket ediyor oluşundan”* değildir. Batılılaşma / *“Yenileşme”* döneminden itibaren, bilimde ya da teknolojiye istenilen seviyenin yakalanamamasına rağmen, Türk şiirinin *“dünyada hesaba katılır, modernleşmenin yüz akı sayılacak bir şey”* olması, modern Türk şiirinin bilhassa geleneğin değerlerini alt edebilmiş olmasıyla açıklanabilir.

“İster Türk şiiri olsun, ister modern şiir olsun, isterse gelenek içindeki şiir olsun, şiirin ne olduğu meçhulümüz olan bir şey değildir” diyen şair, *“bizim insan olarak, konuşma ötesinde dilde ihtiyaç duyduğumuz şey”*in şiir olduğunu belirtir. Özel, buradan hareketle, şiirin başlangıcının ninnilere kadar götürülebileceğine işaret eder ve özellikle modernist şiirin *“belli bir insanlık durumunun ifadesi”* olarak ortaya çıktığını vurgular.

İsmet Özel, söz konusu olan bu *“belli bir insanlık durumunun”* modern Türk şiirine giden yol üzerindeki iki ana çizgide ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Şair, bunlardan birinin *“ethos ağırlıklı Fikret-Akif-Nâzım çizgisi, diğlerinin de pathos ağırlıklı Yahya Kemal-Ahmet Haşim çizgisi”* olduğunu belirtir. Birinci şiir çizgisinin estetik yapısını, dilin coşkun, sarsıcı özelliklerinde aradığını; ikincisinin ise bu yapıyı, dildeki içkin özelliklerde meydana getirdiğine dikkat çeken şair, Fikret-Akif-Nâzım kanalında *“ulaşılacak bir yer, hissedilecek bir zaman ve birlikteliğinden yarar umulan insanlar vardır”* demektedir.

Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in temsil ettiği şiir çizgisinde ise Özel'e göre, toplum örgüsüne duyulan güven vardır. *“Devlete giden bir şiir değildir onlarınki, devletten gelen bir şiirdir. Karar şiir dışındaki bir alanda verilmiş bulunduğundan onlara kararın derinliğini ve yüceliğini iskandil etmek kalmıştır.”* Türk şiirinin modernleşmesini, “ethos ağırlıklı kanaldan değil de, daha ziyade pathos ağırlıklı kanaldan akarak gerçekleştirdiğine” inanan İsmet Özel, bunun sebebini “geçen zaman içinde şairlerin devlete milletten daha fazla yaslanmakta sakınca görmeyişlerinde” bulmaktadır.

Fakat Özel, Cumhuriyetin kurulması ile Türk şiirindeki bu modernleşmenin, bambaşka bir şekil aldığını ve 1950'li yıllara gelindiğinde gerçek zeminine oturmaya başladığını ileri sürmektedir. 1954–1959 yılları arasında Türk şiirinin, söz konusu olan sahadaki atılımını gerçekleştirdiğine işaret eden şairin bu fikrinin temelinde yatan düşünce ise, I. Dünya Savaşı ile birlikte Batı medeniyetinin uğramış olduğu *“travma”*ya Türk şairlerinin de tutulmuş olmalarıdır.

“Modern şiiri, ‘modern’ yapan öge, şairin dünyaya gösterdiği tepkidir” diyen İsmet Özel, modern şiirin gerçekten kaçmadığı için günlük hayatın derinlemesine bir değerlendirmesini yapabileceğine işaret eder. Şaire göre modern şiir, “bir edebiyat türü olarak değil, bir yaşantı olarak doğmuştur. Varlığı dünyanın aldığı biçimle, insan kavrayışının niteliğiyle doğrudan bağlantılıdır.” Türk insanı bu şiirle, dünyada yaşanan travmaya paralel bir koşutluk kurmuş ve içinde yaşadığı toplumun kültürünün zorunlu kıldığı tepkiler yüzünden modern şiire yaslanmıştır.

Modern Türk şiirini başlı başına, kendine has bir düşünce biçimi olarak değerlendiren Özel, modernist Türk şairlerinin dünya içinde bulunuşun bilincini geliştirdiklerini ve hayat içerisinde karşılaşılan her şeyin bakılmaya ve tadılmaya değer olduğu noktasından hareket ettiklerini vurgular. Bu anlayışlarının bir ifadesi olarak da bu şairlerin, “olağan, tabii şeyler içinde canlı ne varsa, onların harikuladeliğini bulup çıkarmak uğraşı içine girdiklerini” kaydeder.

İsmet Özel, modern Türk şairlerinin söz konusu olan bu uğraşlarını, “yeni bir biçim bularak” yaptıklarını vurgulamaktadır. Fakat şairin, “yeni biçim”den kastı, var olanı zekice parlatarak, diğer bir ifadeyle intellect'in sınırlarına yaklaşarak, şiir yazma kurallarının bir adım ileriye götürülmesi değildir. Özel'e göre modernist Türk şiirinin kalkış noktası, biçimde uzlaşmayı reddetmek ve “şiirin bir yazılma formülünün bulunmadığı noktasıdır.”

1954–59 yılları arasında, modernist duyarlılığın her yönüyle şiire hâkim olduğuna dikkat çeken şair, bu

dönemdeki asıl ana çizginin bir tür “sahicilik arayışı” olduğunu belirtir. Bu arayışı, “*ontic kaygı*” sözü ile de karşılayan Özel, bu döneme damgasını vuran İkinci Yeni şairlerinin “kaygı”larının bir ifadesi olarak “kelimeye, Türk şiirinde o güne kadar sağlanamamış bir yer sağladıklarını, fiillerin kullanılışında, takıların ele alınışında ve tamlamaları alışılmadık bir yapıda kuruşlarında günlük anlayışın ötesinde sahiciliğe ulaşma çabası gösterdiklerini” belirtir.

1.2.1.10. ‘Az gelişmiş aydınlar ülkesi’nin ‘göre’siz kalan şiiri

*“Modern şiir görecedir ve görece evrelerle yenilenir.
Bugün ‘neye göre’ yenileşeceğini bilemediğimiz şiirin yine de yenileşmesini istiyoruz.
Ayağımızı basabileceğimiz bir sağlam basamak var mı, yok mu”
Yeni Gündem*

İsmet Özel, 1960’lı yıllardan itibaren modern Türk şiirinin atılımını yitirdiğini ve modernist Türk şairlerin artık, toplumcu düşüncenin siyasal ortamla güç kazanması sonucu, şiirin aslına yönelik çabaların uzağında kaldıklarını işaret eder. Böylelikle, Tanzimat ile başlayan “modernleşme” ve “yenileşme” cereyanı içerisinde, kendi “ben”ini bir yere konumlandırmaya çalışan Türk şairi, Türk kültürünün dünya üzerindeki yerini bulma çabasıyla meydana getirdiği edebî oluşumların da uzağına düşmüş olmaktadır.

“*Bugün Türk şiirinin ‘göre’si yok*” diyen Özel, bunun sebebi olarak Cumhuriyet rejiminin yetiştirdiği iki şair kuşağının kendi şairliklerini haddinden fazla plastik saymış olmalarını göstermektedir. “Garipçiler”in ve “Modernistler”in en büyük eksikliklerini, “sezgiyle farkına vardıkları şiirsel gerçeği, kültürel temelleri itibarıyla savunamamış olmaları” şeklinde somutlaştıran şair, bugünden atılımın yapıldığı döneme bakıldığında söz konusu olan şairlerin isabetli bir tepkiyle ortaya çıktıklarını vurgulamaktadır.

Fakat daha sonra bu şairlerin “kendilerini şair kılan değerlere sırt çevirdiklerine işaret eden Özel, Melih Cevdet Anday, Cemal Süreya, Turgut Uyar ve Edip Cansever gibi birçok şairin yalnız şiirlerinin değil hayatlarının da kaldıramayacağı ‘toplumsalıcı’ bir edaya büründüklerine dikkat çeker.”

1.3. Yayın Faaliyeti

*“Her yazın bir kitabın bir makalesi gibi düşünülmesi.”
Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar*

Gençlik yıllarından itibaren “ben”i ile ilgili olana kayıtsız kalmayan ve dünya üzerindeki varlığını anlamlandırmaya çalışan İsmet Özel, bu gayretini, şiirlerinin dışında, kimi zaman da dergi çıkararak, fikrî yönü ağır gelen gazete yazıları, denemeler, otobiyografik eserler kaleme alarak ve bu yönde yazılmış eserleri Türkçe’ye kazandırarak ortaya koymaktadır. Şairliğinin yanı sıra, gazetelerdeki köşesinde ve kitaplarında dünya ve memleket meselelerine dair yazdıklarıyla da, 1980 sonrasında çok ayrı bir yer edinen Özel, bu eserlerinde özellikle entelektüel birikimin kendisine kazandırmış olduğu perspektiften hareket etmektedir.

2003 yılının Ağustos ayından sonra günlük herhangi bir süreli yayında yazı kaleme almayan fakat “deneme”leriyle, yayın faaliyetini devam ettiren Özel’in meydana getirdiği eserlerin künyelerini çalışmamızın “**Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası**” adlı kısımdan takip etmek mümkündür. Bu kısımda, çalışmamızın esasına uygun olarak, İsmet Özel’in gazete yazılarının veya deneme kitaplarının herhangi bir tahlili yapılmamakta; şairin Ataoğulları Behramoğlu ile birlikte çıkardıkları dergiye “**II. Yeni’nin vicdanı: Halkın Dostları**”, adı altında dikkat çekilmektedir.

1.3.1. II. Yeni’nin ‘vicdanı’: “Halkın Dostları” Dergisi

*“(…) aslında Halkın Dostları bir İsmet Özel kişiliğidir.
Bence bir kişiye indirgenirse, bir şey hiçbir zaman tek kişiye indirgenemez,
ama indirgenirse, tavır olarak İsmet Özel’dir.”*
Cemal Süreya

Mart 1970 yılında yayın hayatına başlayan Halkın Dostları dergisinin çıkışı ve bu dergide bir araya gelecek insanların amacının ne olacağı Ant dergisindeki soruşturmada açıkça ortaya konulmuş; bu soruşturmadan yaklaşık 2 ay sonra da dergi yayın hayatına başlamıştır. Derginin ilk sayısında “Gerici Sanata Hücum” sloganıyla çıkış yapmasının arkasında, aslında uzun süredir devam eden ve İsmet Özel’in askerliği süresince Ataoğulları Behramoğlu ile mektuplaşmalarıyla olgunlaşan bir zihinsel süreç vardır.

Modernist bir kimliğe bürünmesindeki en büyük kazanımı 1954–59 yılları arasında sağlayan Türk şiirinin, 1960’ların ortasından itibaren “*iflas etmiş*” olduğunu belirten Halkın Dostları şairleri; bu düşünceleriyle yukarıda ifadeye çalıştığımız zihinsel süreci, daha hızlı bir biçimde yaşamışlardır. Derginin ilk sayısına tüm canlılığıyla yansıyan bu durum, İsmet Özel’in “*Tanrı Mezarını Isıtsın*” adlı yazısında da kendini ortaya koymaktadır. “*İkinci Yeni şairleri küçük şairlerdir. Mevlana’nın yaşadığı ülkede toplumun atardamarı, vicdanı olamamışlardır*” diyen Özel, bu şiir hareketinin 1960 sonrası durumu sebebiyle “yöneliş”ten öteye geçemediğine dikkat çeker.

Özel, Halkın Dostları'nın bir çıkış yaparken “en sağlam güvencesinin kendinden önce gelen kuşağın edebiyat değerlerine olan sadakati” olduğunu belirtir. Nazım Hikmet'in şiirde yapmak istediğinin ne olduğunu ilk anlayanlardan birinin Ahmet Haşim olduğuna dikkat çekerek, kendilerinin de “savundukları değerlerin bir önceki kuşak tarafından kolayca anlaşılabilceğini umduklarını” ifade eder. Şair, bu beklentilerinin yersiz olmadığını da “bir önceki kuşak” diye tanımladığı II. Yeni mensupları tarafından kaleme alınan, şiirin aslına ve mahiyetine ilişkin taşınan endişelerin birer ifadesi olan, poetik metinlere işaret ederek ortaya kor.

Cemal Süreya'nın “Folklor Şiire Düşman”, Turgut Uyar'ın “Çıkmazın Güzelliği” ve Edip Cansever'in “Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire” adlı yazılarında, şiir üzerine söylediklerinin kendilerine cesaret verdiğini belirten İsmet Özel; fakat zamanla bu şairlerin “*kınadıkları her şey*”e ters düştüklerini ifade eder. Bu duruma yine en sert tepkinin, modernleşen Türk şiirinin kazançlarının değerini bilen genç insanlardan geldiğini vurgulayan şair, “*Halkın Dostları 1954–59 yıllarında atılım yapan şairlerin vicdanıydı*” demektedir.

Özel, bu çıkışın anlaşılmadığını ve bir grup gencin taşıdığı endişelerin hiç kimse tarafından paylaşılmadığını ileri sürerken, Halkın Dostları dergisinin de eleştirilecek bir takım yanlarının bulunduğunu belirtir. 1985 yılında kaleme aldığı “Haziran Gibi Ölmek” adlı yazısında derginin çıkış amacına özellikle işaret ederken aynı zamanda da bir öz eleştiri yapar. Şair, Halkın Dostları dergisinin eleştirilecek en önemli yanının ne heyecanı ne de şiir meselelerine yaklaşırken benimsediği yön olmadığını; yalnızca, derginin haberleşme aracı olarak “*kendini niçin Marksizm'le sınırlandırdığını*” işaret eder.

İsmet Özel, Halkın Dostları dergisinin 1. yılını doldurduktan sonra artık kapanma zamanı geldiğini düşünür. Bunun sebebi olarak da derginin çıkış amaçlarına hizmet etmeyen bir anlayışın, Halkın Dostları'na baskı yapmaya başlamış olmasını göstermektedir. Kuruculuğunu beraber üstlendiği Ataol Behramoğlu bu fikre, “*Halkın Dostları çıkmayacaksa eğer, hükümet tarafından kapatılarak çıkmamalıdır*” diyerek karşı çıkar.

Bu durum karşısında Özel, “Sorumlu Yönetmen” görevini Behramoğlu'nun kardeşi olan Nihat Behram'a devreder. 13. sayıdan sonra Behram'ın idaresinde yayımlanmaya başlayan Halkın Dostları dergisinde İsmet Özel, derginin 14. ve 17. sayılarında yayımlanan iki şiirin dışında hiçbir yazı kaleme almaz. Fakat derginin künyesinde Ataol Behramoğlu ile birlikte, “Kurucuları” ve “Sahibi” olarak görünmeye devam eder.

Murat Belge, Ayhan Gerçekler, Özkan Mert, Haluk Şahin, Bedrettin Cömert, Asım Bezirci, Nedim Gürsel, Mehmet Selahattin, Bekir Yıldız gibi Halkın Dostları yazarlarının arasına, derginin 12. sayısından sonra İstanbul'a taşınmasıyla Tan Oral, Aziz Nesin, Abdullah Özkan, Süreyya Berfe, Adnan Özyalçın ve Defne Sandalcı gibi yazarlar da katılır. 1971 yılının Eylülüne kadar çıkmaya devam eden Halkın Dostları,

Behramoğlu'nun dediği gibi, 12 Mart 1971 yılında ilân edilen sıkıyönetimce yayını durdurularak kapatılır.

2. BÖLÜM

ŞİİRLERİ

2.1. ‘Şiir kerim’: Şiir - hayat birlikteliği ve şiirinin safhaları

*“Hayatım bir şairin hayatından daha çok bir şiirin hayatına benzer.
Bir şair hayatından hiç haberim olmadı, olamadı.
Yazanı değil, yazılanı yaşadım: Şiiri”
yasakmeyve*

Hayatındaki tüm açılımı ve yönelimi şiir merkezli yaşayan İsmet Özel, ilk şiir kitabı “*Geceleyin Bir Koşu*”dan son kitabı “*Of Not Being A Jew*”e kadar hayat-şiir serüvenini birlikte yaşamıştır. Şairin yaşamının farklı evrelerinde birer “durak” olarak kabul edilen süreçler, doğrudan şiirine de etki etmiş; 1963 yılından itibaren oluşmaya başlayan şiir evrenindeki açılım ve genişleme, söz konusu olan “durak”lardan geçerek meydana gelmiştir. Hayatında şiire, Türk edebiyatında eşine az rastlanır bir tarzda önem veren ve şiiri hayatı içerisinde en esaslı yere oturtan Özel, söz konusu olan yönsemeyi şiire ilk başladığı yıllardan itibaren bilerek ve isteyerek oluşturmaya çalışır.

“*Şairliğim bir maliyet meselesidir*” diyen Özel, hayatında ve şiirinde merkez nokta olarak kabul edebileceğimiz, kendine sunulanı reddini ve kendi varlık alanında hareket ederek kişiliğinden taviz vermeme imkânını, genç yaştan itibaren şiirle kurmuş olduğu bu bağ sayesinde elde eder. Dolayısıyla İsmet Özel’in şiirinin hayatıyla birlikte açıklanması da bu noktada belirir. Şairin “*kadirşinas itaatsizliği*” ve “*tevarüs edilmemiş asaleti*” söz konusu olan bu birliktelikte de en önemli kazanım olarak ortaya çıkar. Genç yaşında “*şiirin önemli ve değerli şeyleri dile getirdiği için değil, önemli ve değerli şeylerin varlığını bize hissettirdiği için hayatımızda yer tuttuğunu*” kavrayan Özel, “*insan oluş bilmece*”nin sınırlarına bu yoldan giderek ulaşmaya çalışacak ve şiire emek vermeyi aslî vazife sayıp sürekli “*sahici olan*”ı önceleyecektir.

İsmet Özel’in ifadeye çalıştığımız bu şiir-hayat birlikteliğini, şairin tüm şiir evreninden hareketle örneklemek mümkündür. Fakat söz konusu olan bu durum şairin hayat içerisindeki durakları ve dolayısıyla şiirindeki açılım sebebiyle farklı itkilerin paralelinde ortaya çıkmaktadır. Şiirlerinin yayımlanış tarihlerini merkez alarak değerlendirebileceğimiz bu yönsemeleri, Özel’in şiirlerini kaleme alırken ben’in dünyadan aldıklarından ve dünyaya verdiklerinden ve şiir kitaplarını yayımlarken bilinçli olarak yaptığı tasniften hareketle 6 safhada ele alabiliriz.

Nitekim şair, yayımlanmış olduğu şiir kitaplarının anlam dünyasını önceleyerek araladığı dünyanın sınırlarını ben’iyle yoklamakta; her şiir kitabında yer alan şiirler de bu ben’in hemen yanı başındaki ürünler olarak belirmektedir. Burada dikkat edilecek husus, bu safhaların şairin şiir kitaplarının yayımlanış tarihlerinden ziyade

şairlerinin yayımlanış tarihlerine göre dikkatlere sunulacak olmasıdır.

Söz konusu olan bu safhalar, “Serbest bırakılan zihin: Şiire başlaması, ilk şiirler ve “Geceleyin Bir Koşu” / 1954 – 1965”, “Gırtlaktan taşan şiir: “Evet, İsyân” / 1965 – 1970”, “Geçiş sürecinin işareti: “Cinayetler Kitabı” / 1971 – 1975”, ‘Yeni Hayat’ın içinden verilen poz: “Cellâdımâ Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” / 1981 – 1993”, “Yarım kalmış bir metin: “Bir Yusuf Masalı” / 1993 - 1999” ve “Kırılan kalp, ‘azalan yaratıcı güç’: “Of Not Being A Jew” / 2003 – 2006” gibi başlıklar altında ele alındığında, hem Özel’in şiire hayat içerisinde vermiş olduğu esaslı yer anlaşılabilir olacak hem de şairin şiir serüveni netlik kazanacaktır.

2.1.1. Serbest bırakılan zihin: Şiire başlaması, ilk şiirler ve “Geceleyin Bir Koşu” / 1954 – 1965

*“Yaz gitti, güz gitti
Yine geldi kış baba”
Kış*

İsmet Özel’in şiirle ilk teması, ilkokul 3. sınıfta okurken Ankara’da yayımlanmakta olan bir ilkokul gazetesine kendi gayretleriyle gönderdiği, “Kış” isimli şiiriyle başlar. Henüz 10 yaşında olan bir ilkokul öğrencisinin bu hareketi, içinde bulunulan ortamın eğitim düzeyiyle yakından ilgilidir. Daha sonra şairin şiirle olan münasebeti Orta 1. sınıfta, “Şiirimiz 1956” isimli, Hüseyin Karakan tarafından hazırlanmış olan bir antolojiyi okumasıyla devam eder.

Özel’in şiirle olan asıl irtibatı, Halide Nusret Zorlutuna’nın da jürisi olduğu ve İsmet Özel’e “*sen şair olacaksın çocuk*” dediği lise 2. sınıftaki şiir okuma yarışmasında 5. olmasıyla başlayacaktır. Şaire bu başarısından dolayı “Yeni Türk Şiiri Antolojisi” hediye edilir ve Özel ilk olarak bu kitap dolayısıyla II. Yeni şairlerinden haberdar olur. Fakat İsmet Özel, hem metinlere ulaşma hem de şiirin aslına ilişkin bilgilenme sürecini, lise son sınıfta ikmale kaldığı cebir dersini veremeyip 1 yıl “beklemek” zorunda kalınca yaşayacaktır.

Çalışmamızın “Hayatı” kısmında da “*Bekleme/Bilgilenme süreci: Anlamlandırılan dünya*” başlığıyla, şairin biyografisindeki önemi üzerine durduğumuz bu 1 yıllık süreçte Özel, sanat çevreleriyle ilişki kurmaya, edebiyat ve şiir dergilerini takip etmeye başlar. Modern Türk şairlerini bu dönemde tanıyıp okuyarak, neyi nasıl yazabileceğinin peşine düşer.

İsmet Özel, Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne kayıt olduğu 1962 yılından itibaren ilk şiirlerini de yazmaya başlar ve

şairin 1963 yılında, 2'si “Yelken” dergisinde 2'si de “Dost” dergisinde olmak üzere 4 şiiri yayımlanır. Edebiyat ortamında da yavaş yavaş tanınmaya başlayan İsmet Özel, Edip Cansever, Turgut Uyar gibi II. Yeni şairleriyle tanışıp mektuplaşmaya başlar. Burada dikkat çekilmesi gereken husus, İsmet Özel'in söz konusu olan ilk şiirleri yayımlanmaya başladığında özellikle II. Yeni şiiriyle olan etkileşiminin anlaşılmasıdır. Özel, bu dönemde II. Yeni şairlerinin yazdıklarını “kendi yazma serüveni için başlı başına bir imkân” olarak görmekte, kendi şiir evreninin kapılarını bu şairlerin şiirsel tecrübeleriyle aralamaktadır. Şiiri “insanla ilgili bütün boyutları fark etme çabasında” arayan Özel, bunun için II. Yeni şairlerinin özellikle 1954–1959 yılları arasında vermiş oldukları ürünlerle meydana getirdikleri hazır bir “çevre” bulur.

Bu “çevre” içerisinde, “kendi olanı” yine kendinden/beni'nden hareketle ortaya koyan şair, bu dönemdeki kimi şiirlerinde, II. Yeni şiirin biçimsel özelliklerine de yaklaşır. Fakat bir “ergen” olarak hayat karşısında yaşadığı deneyimleri, cinsel sıkıntılarını, gerek çocukluğundan gerekse tavrından hareketle oluşturup özgün imgelerle parlatarak meydana getirdiği şiirlerinde, içerik ve şiirsel kurgu itibarıyla II. Yeni şiirinden ve şairlerinden ayrılır. Hatta şairin bu dönemde yazmış olduğu şiirler ele alındığında, Türk edebiyatı içerisinde kendiyle/beni'yle bu derece “didişen” ve bedenini böylesine horlayan ikinci bir şairin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bu dönemden başlayarak kendi şiir poetikasını da oluşturmaya çalışan İsmet Özel, şiirin özüne ve estetiğine uygun olarak bireysel odaklı şiirler yazar. Bu noktada en önemli dayanağı, zihinsel işleyişi tamamen serbest bırakıp ortaya çıkan her ne ise onu, sonradan bilinçli bir düzene sokarak şiirin sınırlarına dâhil etmektir. Şairin ilk şiirleriyle edebiyat ortamında çarpıcı bir biçimde yer bulması da söz konusu olan bu dayanaktan hareket ederek “şair oluş ile insan oluş” arasındaki boşluğu imajinatif söyleyişle dolduruyor olmasıyla mümkün olur. Nitekim Özel, bu çabası sonucunda şiirin aslına ilişkin önemli kazanımlar elde etmiş, ortaya çıkardığı metinler de “varoluş/ insan oluş” ile ilgili endişe taşıyanlarda esaslı etkiler meydana getirmiştir.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus da, Özel'in 1962 yılından 1965 yılına kadar kaleme almış olduğu ilk şiirlerinin, şiirsel olarak yetkin bir donanımla ortaya konulmuş olmasıdır. Henüz 20'li yaşlarda olan bir şair için oldukça önemli olan bu özellik, Özel'in de sürekli akılda tuttuğu ve dönemin şairleriyle olan ilişkisinde göz ardı etmediği bir durumdur. Ataol Behramoğlunun da belirttiği gibi şairin bu dönemde yazdıklarını anlamak *“onun genel şiir evrenini kavramada belki birçok şair için olduğundan daha fazla önem taşımaktadır.”*

İsmet Özel, 1965 yılının ortalarına kadar “Türk Dili”, “Şiir Sanatı”, “Dönem”, “Dost”, “Evrim”, “Yapraklar”, “Mülkiye” ve “DevinimLX” gibi dergilerde yayımladığı 20 şiirinden 18'ini, Mart 1966 yılında “*Geceleyn Bir Koşu*” adıyla kitaplaştırır. Şair bu kitabına daha evvel hiçbir dergide yayımlamadığı 2 yeni şiir eklemiş, bunun

yanı sıra 4 şiirini de kitaba dâhil etmemiştir. Bunlardan “Karoo” ve “Gececi Kuşların Ürkmediği Aydınlık” adını taşıyan şiirlerini “henüz son aşamaya varmadıklarını” düşündüğü için kitabına koymayan Özel, “Partizan” ve “Çağdaş Bir Ürperti” adlı çalışmalarını da yeni bir şiir evreninin kapılarını araladığı için “Geceleyn Bir Koşu”dan çıkarır. Nitekim Şubat 1964 tarihinde kaleme alınan “Partizan” ve Şubat 1966 yılında yazılan “Çağdaş Bir Ürperti”, 1969 yılında yayımlanan “*Evet, İsyân*” kitabına girecektir.

2.1.2. Gırtlaktan taşan şiir: “Evet, İsyân” / 1965 – 1970

*“Beni dinmeyen bir mavilik kanırtıyor
buna dayanmam
bir çeteci dişleriyle söküyor kanımdaki çiviye
buna da.”
Partizan*

İsmet Özel’in şiirlerinin oluşum süreci göz önünde bulundurulduğunda “*Partizan*” şiiriyle başlatılabilecek yeni bir safhadan söz edilebilir. “*Geceleyn Bir Koşu*” kitabını dolduran bireysel duyarlılıkla kalem alınmış şiirlerin dışına çıkarak toplumsal olana yönelmeye başlayan şair, bu evredeki şiirlerinde de kalkış noktası olarak yine beni’nden hareket eder. Fakat toplumun kendisine dayattıklarına karşın, hayatı kendi varlık alanıyla karşılamaya çalışan ben’in bu seferki dayanağı sadece çocukluğa ya da geçmiş yaşantılara ait bir takım anılar değil bizzat içinde yaşanılan hayatın kendisidir.

Bu anlamda şiirin evrenini de giderek genişleten Özel, belli başlı izleklerine de anlam dünyasında açılım meydana getirir ve “Şiir Sanatı”, “Papirüs”, “Yeni Dergi” ve “Halkın Dostları” gibi dergilerde yayımlanan 14 şiirini 1969 yılında “*Evet, İsyân*” adıyla kitaplaştırır. Çalışmamızın ileriki bölümünde şairin metinlerinden örneklerle dikkate sunulmaya çalışılacak olan bu açılım şimdilik, “*Geceleyn Bir Koşu*”daki kimi şiirlerin yazılması için “itici güç” görevi gören “yıkıcılığın”, şairin bedeninden, toplumu kendi güdümüne çekmeye çalışan değerlere yönelik olarak yön değiştirmiş olmasıyla ifade edilebilir.

Şiirsel olanın sınırlarından çıkıp reel olana yaklaştığımızda, Özel’in bu dönemde, daha çok “sosyalist” olarak adlandırabileceğimiz, yoğun bir faaliyet içerisinde olduğu görülür. Fakat şairin, şiirsel olanla reel olanı birbirine yaklaştırmak istediğinden ve şiirindeki açılımı dünyaya konumlanmaya çalışan beni’yle birlikte yaşadığından, devrimci duyarlılığının şiirine de yansımamış olması düşünülemez. Nitekim henüz birinci şiir kitabı yayımlanmadan dergilerde boy gösteren “Partizan” ve “Çağdaş Bir Ürperti” şiirleriyle başlayan bu duyarlılık,

dönemin eleştirmenleri tarafından da dikkatle izlenir.

Eser Gürson'un "*Geceleyin Bir Koşu*" yayımlandıktan sonra, Özel'in bu kitaptaki şiirleriyle dergilerde kalan "Partizan", "Çağdaş Bir Ürperti" ve "Evet, İsyân" gibi şiirlerine yansıyan psikolojik verilerden hareketle kaleme aldığı yazısında, söz konusu ettiğimiz bu duyarlılığı "*Bu tip sancılı şairlerin garip yazgısıdır: Ya Rimbaud gibi yirmi birinde kopacak şiirden, ya Necip Fazıl gibi İslamiyet yoluyla bir dinginlik kaynağı bulacak, ya da İsmet Özel gibi partizan olacak*" şeklinde öngörür.

Fakat şair, her ne kadar içinde bulunduğu ortamda sunulanın reddi için aktif olarak mücadele etse ve kalemıyla de bu "karşı oluş"u şiirselleştirse de şiirin gündelik düşüncelerin birebir karşılığıyla uyum içerisinde olmamasına özellikle dikkat eder ve şiirdeki politik söylemlerin okuyucuyu "ucuza kapatmak" olduğunu düşünür. Bu tehlikenin içerisine düşmemek için de şiir uğruna giriştiği tüm çabalarının, "dünyayı anlamlandırma çabalarıyla ortak doğrultuda birleşmesi" için çalışır. Bu durumu "*estetik bir mesele*" olarak kabul eden Özel, çözümü ise "politik anıştırmaları durdukları yerden çıkarmakla ve 'saf şiir' söylemini de günlük hayat içinde teşhis ettiğimiz gerçeklere bulaştırmakla" bulur.

"*Evet, İsyân*" kitabında yer alan şiirlerden bir kısmını askerlik yaptığı süre içerisinde yazan İsmet Özel, bu dönemde şiirle olan irtibatını daha da sağlamlaştırır ve o güne kadar şiir bakımından hayatının en verimli dönemini geçirerek 7 şiir kaleme alır. Şairin bu dönemde yazdığı şiirlerinde kullanmış olduğu terminoloji, şiire yüzeysel olarak yaklaşıp onu kelimelerin sözlük anlamlarıyla okumaya çalışanlar için de anlamlandırmaya müsaittir. Fakat Özel'in bu şiirlerini ideolojik bir takım yönsemelerin ışığında okuyanlar her şeyden önce şiiri zaafa uğratmış olmaktadır. Radikal imajlarla örülü olan Özel'in bu dönemdeki şiirleri, dünyada bulunuşunu karşılaştığı metinlerle onaylama eğilimde olanlardan ziyade bir rahatsızlık / "farkındalık" dolayısıyla konumunu sorgulama ihtiyacı içinde olanlara yönelik olarak belirmektedir.

Bu belirginlik alanı, soru sorulmadan yalınkat kabul edilen ideolojilerin yerine insanın var oluşunu temel alan endişelerle birlikte düşünüldüğünde daha anlamlı hale gelmektedir. Buradan hareketle "*Evet, İsyân*"da bir araya getirilen şiirlerin ontik yapısının da göz ardı edilmemesi gerekmekte; bu şiirlerle, varoluşsal endişeyi taşıyan bir ergenin "sahicilik" arayışı içerisinde bulunarak hayatı kendi için dokunulur kılma gayreti akılda tutulmalıdır. Nitekim o dönemde, hayatın olağan akışı içerisinde "*neyin olağan, neyin olağan dışı veya olağanüstü olduğunu doğru dürüst tartamamanın acısını çeken*" İsmet Özel, bunun ayırtına varabilmek için "mutlak emniyet" in ihtiyacı içerisine girerek ontolojik kaygıyı yaşamaya başlayacak ve bunun bir ifadesi olarak da öncelikle şiirin saçağı altına sığınacaktır. "*Evet, İsyân*" kitabının "Partizan", "Çağdaş Bir Ürperti", "Kan Kalesi", "Bir

Devrimcinin Armonikası”, “Evet, İsyân”, “Yaşamak Umrumdadır” ve “Sevgilim Hayat” şiirleri, ifadeye çalıştığımız kaygının işaretlerini taşıması bakımından önem kazanmaktadır

2.1.3. Geçiş sürecinin işareti: “Cinayetler Kitabı” / 1971 – 1975

*“Bütün müsveddelerimi yırttım,
göğsümün kollarıyla
gövdemin kokusundan buharlaşıyor şiir.
Sana çok önceden, bir yaz sonu, bir parkta
sıkılmış yumruğumu ısırarak
buna benzer bir şeyler söylemiştim
milât yok
demişim, milât yer almayacak hayatımızda.”*
Kötü Şiirler

Çalışmamızın “Hayatı” kısmında sebepleri ve oluşum süreci üzerinde etraflıca durmaya çalıştığımız İsmet Özel’de başlayan “değişim”, bu dönemde kaleme aldığı şiirlerine de doğrudan yansımıştır. Şairdeki bu durum, “çürüksüz, çürütücü olmayan ve insanların eksilmeyen bir yararı sürekli olarak elde edebilecekleri işlere bağlanması” olarak ele alındığında, baştan beri devam eden bir arayışın neticesi olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu içerikle zenginleşen şiirlerdeki tema değerlerinin izlekleri çözümlendiğinde, tüm şiir evreninin bu durumdan “iz”ler taşıdığı daha net anlaşılabilir.

Özel, ilk şiirlerini kaleme aldığı ve bir ergen olarak bireysel varlık alanına yöneldiğinde de beni’yle konumlanabileceği bir hayat bulamamış bunun bir sonucu olarak da arayışını, öncelikle geçmiş yaşantısını daha sonra da zedelenmişliklerini yücelterek ortaya koymuştur. “Geceleyin Bir Koşu”da beliren şiirler bu ben’in arayışıdır. Daha sonra bu ben’in hem şiirsel hem de kişisel dünyasında, içinde bulunan hayat içerisindeki yanlışlıkların ve eksikliklerin düzeltilebilmesi için “sosyalist” duyarlılıkla belirginleştirdiği bir tür “sorumluluk” söz konusudur. Hayatı bütünüyle kavramaya çalışan bu “bilinç”, kişisel yaşantısında ve toplumsal ilişkilerinde “sahiciliğin” arayışı içerisinde olmuş, bunun bir sonucu olarak da “huzursuzluğu” yaşamaktan kurtulamamıştır. “Evet, İsyân”da beliren şiirler, bu ben’in arayışının birer yansıması olarak da okunabilir.

“Cinayetler Kitabı”na gelindiğinde ise hayatî tecrübelerden/yaşanmışlıklardan ötürü, dünyayı ve tüm ilişkilerini sorgulamak durumunda kalan bu ben’in huzursuzluğu artarak devam etmiş ve arayış, tekrar bireysel merkezli olmaya başlamıştır. Özel’in hayatıyla şiirlerinin birebir yol aldığı verileri olarak da değerlendirilebilecek olan bu dönemdeki ürünler, şairin “Evet, İsyân” kitabındaki şiirlerle öne çıkardığı hayatın, bütün yönleriyle

sorgulanması olarak belirlemektedir. Bu dönemdeki “arayış”ın neticesi olarak şairin önünde açılan “*kor ku ve tedirginlik içinde olmadan yürüyebileceği yol*” ile varmak istediği yer, “*insanın içinde her tür dalgalanmadan etkilenmeyecek bir mutlak bulunduğu inancı*”dır.

Söz konusu olan bu gayret, her ne kadar Özel’in şiir evreninde geriye doğru gidildiğinde 1. ve 2. şiir kitaplarındaki şiirlerle de örneklenebilirse de 1970 yılında yayımlanan “Mazot” şiiriyle ciddi işaretler vermeye başlayacak, fakat asıl anlamını 1971 yılında “Halkın Dostları” dergisinde yayımlanan “Kötü Şiirler” ile bulacaktır. Nitekim kitaplarında bir araya getirdiği şiirlerinin oluşturduğu anlam dünyasına dikkat eden Özel, “*Cinayetler Kitabı*”nı “Mazot” şiirinden sadece bir bölümle başlatacak; 1970’ten 1975 yılına kadar “Halkın Dostları”, “Yeni Dergi” ve “Diriliş”te yayımladığı şiirlerini, “Sevgilime İftira” ve “Akla Karşı Tezler”i dışarıda tutarak bir araya getirecektir.

İsmet Özel, “*Cinayetler Kitabı*”nın ilk 9 şiiriyle ortaya koyduğu huzursuzluğunu ve beraberinde gelen arayışını, Sezai Karakoç’un “Diriliş” dergisinde yayımladığı “Amentü” adlı şiiriyle 1974 yılında sonlandırmış olmaktadır. Böylelikle müslüman dünya görüşüne bağlanan şair, var oluşunun anlamını ben’i etrafında ördüğü “mutlak emniyet” alanıyla netleştirmiş ve ontik kaygısını gidererek aslı/varoluşsal sıkıntısına çözüm bulmuştur. Şairin 3. şiir kitabının adının “*Cinayetler Kitabı*” olması da anlamlıdır. Daha önceki iki şiir kitabına ve “*Cinayetler Kitabı*”ndan sonra yayımlayacağı 3 şiir kitabına, kitabın içerisinde bulunan şiirlerden birinin adını veren Özel, bu kitabına vermiş olduğu bağımsız bir isimle, sorgulama sürecinden sonra özellikle biyografisinde meydana gelecek değişikliğe/“Yeniden doğuş”a işaret etmektedir.

Özel’in şiirlerinin yayımlanış tarihlerini göz önünde bulundurulduğunda, “Amentü” şiirinden sonra 1975 yılının Ocak ve Şubat aylarında yine “Diriliş” dergisinde yayımlanan “Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisî” ve “İçimden Şu Zalim Şüphayı Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” adlı şiirler, şairin henüz tam olarak sorgulama sürecini geride bırakmadığının bir ifadesi olarak anlaşılabilir. Özellikle “Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisî”nin anlam dünyası düşünüldüğünde bu şiirin, “Amentü” şiirini hazırlayan bir yapı içerisinde olduğu belirlemekte; yayımlanış tarihi daha sonra olsa da kaleme alınışı “Amentü” şiiri öncesi olabileceğini akla getirmektedir.

Özel’in varoluşsal sıkıntısının tam olarak sona erdiğinin göstergesi olarak kabul edilebilecek metinler ise, 6 yıl gibi uzun bir süre sonra yazılmaya başlanacak olan şiirler ile ortaya çıkacaktır.

2.1.4. ‘Yeni Hayat’ın içinden verilen poz: “Cellâdına Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” / 1981 – 1993”

*“Kış geçti, öksürük haplarıyla
geçti cumartesi
hiçbir şey söylemeyen sözlere varmak için
her şeyin sonuna kadar söylenmesi gerekti
incir... yarpuz... karamela...
lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh.”*
Ils Sont Eux

“Cinayetler Kitabı” çıktıktan sonra 1981 yılına kadar herhangi bir şiir yayımlamayan İsmet Özel, 1980 yılında, 1964 ile 1974 yılları arasında kaleme aldığı şiirlerini “Şiirler 1962–1974” adını verdiği kitapta bir araya getirir. Yine aynı yılın Ocak ayında, şiire dair görüşlerini “Şiir Okuma Kılavuzu”nda ortaya koyan Özel, sessizliğini “Sanat Olayı” dergisinde yayımladığı 3 şiirle bozar. “Şiirine bir zamanlar kaynaklık eden ergenlik boğuntularının ona şiirini bu yönde sürdürmeye olanak verebilmeleri ölçüsünde genç bir şair değil artık” şeklinde yapılan yargılarla, yeni girdiği “hayat” içerisinde nasıl bir şiir ortaya koyacağı merakla beklenen şair, varoluşla ilgili problemlerine çözüm bulmuş bir insan olarak şiirler yazmaya devam eder.

“Mutlak emniyet”i elde etmiş olmanın şairin beni’ne kazandırdığı güven, bu dönemde kaleme almış olduğu şiirlerinde bütünüyle kendini hissettirmektedir. Özel, bu bakış açısıyla, insanların kendilerine sunulana kolayca kabul ediyor olmalarını, benliklerine yabancılaşarak “yaşayıp gitme”lerini ve modern dünyanın “şahsiyet”ler üzerinde kurduğu baskı alanlarını ironiyle karışık bir söyleyişle şiirselleştirmeye başlar. Fakat burada önemle ayırtına varılması gereken husus, İsmet Özel’in ilk şiirlerinden bu yana devam eden “sahicilik arayışı”nın herhangi bir yönelime uğramadan devam ediyor olmasıdır. Şair, sosyalist çevreden kopup müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da, varlıkla ilgili en önemli problemini halleden bir ben’in sahibi olarak, söz konusu olan “sahicilik” için “antikonformist” tavrını devam ettirir.

Özel’in ilk üç şiir kitabında da gerek bireysel gerekse toplumsal kaynaklı olarak devam eden bu tavır, şairin tüm şiir evreninde, şiir yazma dürtüsü olarak belirlemektedir. Nitekim bu durum, bugün de içinde bulunduğumuz zaman diliminde şiir yazmaya devam eden şaire kaynaklık etmektedir.

İsmet Özel, 1982 yılında kaleme aldığı tek şiirini “Hürriyet Gösteri” dergisinde yayımlamadan önce, “Şiir Okuma Kılavuzu”, “Geceleyin Bir Koşu” ve “Cinayetler Kitabı” adlı metinlerinin tamamını, 1982 yılının Haziran ayında “Şiir Kitabı” adıyla “Adam Yayınları”ndan bastırır. Daha sonra şair, hiçbir yerde yayımlamadığı 2 şiirini de ilave

ederek 1984 yılında “*Cellâdına Gülümserken*” adıyla 4. şiir kitabını çıkarır.

Özel’in bu dönemde kaleme aldığı şiirlerinde kendini iyice hissettirmeye başlayan ve yoğun bir şiir işçiliği gerektiren zekâ ve kurguya dayalı şiirlerinin sayısı giderek artar. Modern dünyada yaşayan insanın ontik çıkmazını konu ederek, şiir evreninin sınırlarını genişleten Özel, imge yoğunluğu ile kaleme aldığı şiirlerinin yanı başına, özellikle “*Evet, İsyân*” kitabıyla başlayıp ve “*Cinayetler Kitabıyla*” devam eden süreçte, yaşayan insanı merkez alarak hayatı daha fazla “dokunulur kılmak” için ortaya çıkardığı şiirlerini kor.

İsmet Özel’in modern Türk şiirine olan katkısı da bu noktada belirmektedir. II. Yeni şiirin 1950’li yılların ortalarından 1960 yılının başına kadar hayat karşısındaki etkin tavrına şair, insanı bulunduğu yerden başka bir yere -şiirin yapısını zedelemeyen- çağırarak, önemli kazanımlar eklemiştir. Özel, imajinatif söyleyişin yoğunlukla öne çıktığı şiirlerinde bile toplumun uzağına düşen bir şiirden kaçınmış; insanın ontolojik boyutunu, kullanmış olduğu kelimelerin ritmini azaltmadan şiirin bütünü içerisinde işlemeyi başarabilmiştir.

Tamamı 1993 yılının başında yayımlanacak olan “Of Not Being A Jew” adlı şiirinin bir bölümünü “Of Not Being A Jew’dan” adıyla 1986 yılının sonunda “Adam Sanat” dergisinde yayımlayan İsmet Özel, 1987 yılında da tüm şiirlerini “Erbain” adlı kitapta bir araya getirir. Daha sonra uzun bir suskunluk dönemine giren şair, 1992 yılının başına kadar şiir yayımlamaz. Bu yıl içerisinde “Dergâh”ta “Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar” adlı şiirini yayımlayan Özel, 1993 yılı içerisinde de, şiirinin tükendiğine dair yorumlar yapılırken, yine aynı dergide 4 şiir kaleme alır.

Bu şiirlerden özellikle “Of Not Being A Jew”, Özel’in o zamana kadar yazdığı şiirler içerisinde en uzun şiir olma özelliği taşıırken, girmiş olduğu “yeni hayat” içerisinde de devam eden kendine sunulan karşısındaki huzursuzluğunu/“farkındalığını” baştan sona kaybolmayan şiirsellik ve düşmeyen ritimle dikkate sunması bakımından önem arz etmektedir. Bu şiirde, özellikle “ev”, “şarkı” ve “kalp” metaforlarıyla kurulan koşutluk, söz konusu olan farkındalığın “dönmek” fiiliyle meydana getirdiği açılımı imlemesi bakımından ayrıca önem taşır. Yine şair bu dönemde, yazmış olduğu bu uzun soluklu şiirinin yanında “İki Kanat” ve “Démangeaisum” adlı kısa 2 şiirle de “*Geceleyn Bir Koşu*”da beliren ürünlerin sınırına yaklaşmış olmaktadır.

2.1.5. “Yarım kalmış bir metin: “Bir Yusuf Masalı” / 1993 – 1999”

“Sızıyı gideren su.
Suyun sızladığını kimseler bilmez”
Yedinci Bab

İsmet Özel, 1993 ve 1994 yılları içerisinde yayımladığı “Münacat”, “Naat”, ve “Sebeb-i Telif” isimli şiirleriyle 1998 yılında yayımladığı “Dibace” adlı şiirini 1999 yılının Aralık ayında 5. şiir kitabı olan “Bir Yusuf Masalı”nın giriş kısmı olarak yayımlar. Bu kitabın “masal” kısmını oluşturan “7 Bab” ise daha önceden hiçbir yerde yayımlanmadan bu kitaba dâhil edilir. Şair, bu kitabının giriş kısmıyla asıl metin arasında şiirin işlenmişliği açısından fark olduğunu ifade etmekte ve masal kısmını elden geçirerek, “hiçbir mısraı çıkarmadan, değiştirmeden yapacağı ilavelerle metne hem güç hem de genişlik kazandırmayı tasarlamaktadır.”

Milenyuma 2 gün kala Muammer Karaca Tiyatro Salonu’nda, şairin bizzat kendisinin kitabın tamamını okuyarak okuyucuyla buluşturduğu “*Bir Yusuf Masalı*”, özellikle “Münacat”, “Naat”, “Sebeb-i Telif” ve “Dibace” bölümleriyle, şairin müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra şiir alanında ulaşmış olduğu yerin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Söz konusu olan bu göstergeler şairin hem poetik açılımı yaşayarak şiirselliğe hâkimiyeti noktasında, hem de kelimelerin ses değerleriyle birlikte dilin kullanımına yönelik olarak belirlemektedir.

Özel, “*Cellâdım Gülümserken*” kitabıyla meydana getirdiği anlam dünyasına, geleneksel bir form içerisinde modern bir söyleyiş kondurmuş olmakta ve öteden beri içerisinde olduğu “sahicilik” arayışının “Yeni Hayat” içerisinde de devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Yapı itibarıyla Mesnevî türüne benzer tarzda bölümlenen bu kitap, alışılmış olmayan bir söyleyiş biçimiyle dikkatleri toplamış; örneğin ilâhî güce yakarış ve peygambere sesleniş biçiminde, sadece şairin tüm şiir evreninde çıkış noktası olan “ben”in hareket noktası alınmasıyla değil, içerik olarak da bir kırılma meydana getirilmiştir. Fakat bu kırılma formdan ziyade, “Münacat” ve “Naat” türleriyle insanların zihinlerinde oluşmuş olan gelenekselleşmiş söyleyiş biçimi ve içerik hususundaki alışkanlıklar ile ilgilidir.

Kitabın “anlatı” bölümü, bu gün halen Erzurum yöresinde anlatılan “Hüsnü Yusuf” masalı ve “Yusuf İle Züleyha” hikâyesiyle benzerlik göstererek ilerlemektedir. Fakat şairin annesinden dinlediği ve 1967 yılından beri yazmayı planladığı bu masal, “Yusuf” ile birlikte diğer kahramanlara yüklenmiş simgesel değerlerle farklı anlam katmanlarına yönelir. Çalışmamızın Özel’in şiirinin tema bakımından ve içerik olarak incelendiği bölümünde de görüleceği gibi bu anlam katmanları, şairin diğer şiirlerinin “derin yapısı”nda da ortaya çıkan okumalardan çok ayrı bir yerde durmamaktadır.

İsmet Özel’in şiir evrenindeki izlekler birbirine ulanarak devam ettiğinden, 5. kitabının masal kısmından da insanlara ulaşan bir tür “kendilik” çağrısı söz konusudur. “*Bir Yusuf Masalı*”nın bütünü düşünüldüğünde ve

“giriş” kısmındaki şairin şahsî tecrübesinden hareketle yükselen sesle birlikte okunduğunda daha da anlamlı hale gelen bu çağrı, insanın modern zamanlarda “eşref-i mahlûkat” olarak hiçe sayılması ve mecbur bırakılmışlıklarına yöneliktir.

Özel, 1999 yılının başında yayımladığı “Kısa Pantolon, Paslı Çakı, Dizde Kabuk Bağlamış Yara, Kısa Çakı, Paslı Pantolon, Gözde Yarısı Kalmış Kabuk”, adlı şiirinden sonra 2001 yılında “Gerçek Hayat” dergisinde bir şiir yayımlar. Bu şiirlerle birlikte daha önce kitaplarında yer vermediği 4 şiiri ve yeni yazdığı 1 şiirini şair, eski şiirlerinden yapmış olduğu seçkiyle birlikte 2003 yılında “Çatlıcak Kadar Aşkî” adıyla kitaplaştırır.

Bu kitapta ilk defa okuyucuyla buluşturulan “Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı” adlı metin, İsmet Özel’in Ağustos 2003 tarihinde “Ben sizin durduğunuz yerden tedirgin oldum, başka yere gidiyorum” diyerek çıkmış olduğu “yolculuk”tan izler taşımaktadır. Şairin bu tarihten itibaren kaleme almış olduğu şiirleri bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, 60 yaşını geçen İsmet Özel’i yeni şiirler yazmaya sevk eden “dürtü”nün mahiyeti biraz olsun anlaşılabilir.

2.1.6. Kırılan kalp, ‘azalan yaratıcı güç’: “Of Not Being A Jew” / 2003 – 2006

*“Arkadaşlarıma söyledim
Soluyor solduruyoruz
Hiçbir şehrin Montevideo’nun bile
Sundurmasında soluk bırakmadılar dedim
Sözümü tersten aldı arkadaş olacak diimbelekler
Bana terslendi hepsi”
Savaş Bitti*

İsmet Özel, 2005 yılının son gecesinde Cemal Reşit Rey Konser Salonu’nda “son şiir kitabım” dediği “Of Not Being A Jew” isimli 6. kitabını kendi sesinden okuyarak okuyucuyla buluşturur. Yalnızca “Çatlıcak Kadar Aşkî” adlı şiir seçkisinde yer verdiği, daha evvel kitaplarına girmemiş şiirleriyle, 2003 tarihinden sonra “ismetozel.org”da ve “merdivenşiir”de yayımladıklarını bir araya getiren Özel, “John Maynerd Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” isimli şiirinin “11, 12, 13, 14, 15, 18, 19 ve 20.” bölümlerini de ilk olarak son kitabında yayımlar. Özel’in bu kitabının bir özelliği de, henüz yazılmamış olan şiirlerin boş birer sayfa olarak,

sadece isimlerini ihtiva ediyor olmasıdır. *“Benim hemen bütün şiirlerim adı önceden konmuş şiirlerdir”* diyen şair, bundan sonra yazacağı tüm şiirleri “son” kitabına dâhil ederek yayımlayacağını belirtir.

“Altmış sene yaşadım bir tek anım bile yok” diyen İsmet Özel’in 2003 yılından sonra yazdıkları, hayatında yaşadıklarının ya da yaşamaya mecbur bırakıldıklarının, kendi bireysel dünyasında karşılık geldiği yerden doğmakta, kimi yerde “anlaşılamamış olma”nın verdiği bir tür huzursuzluk, kimi yerde insanların sıradanlaşmışlıklarını açık etme, kimi yerde de ironiyle karışık bir tür kırgınlık olarak belirmektedir. Öteden beri şiirlerinde önemli bir özellik olarak varlığını koruyan “otobiyografik şiir”e şair, bu dönemde yazdıklarıyla yenilerini eklemiştir; 2005 yılında yayımlanan “Savaş Bitti” isimli şiiriyle de bunun en uzun örneğini vermiştir.

Özel’in bu dönemde yazdığı şiirlerden “MICHAUXNUNKIMI imiknunxuahcim”i, “Kızkulesi Beyaz İken” adlı metinleri ve 2006 yılında yayımlanan henüz kitaplaşmamış olan “Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi” ve “Hişt, Baksana” adlı şiirleri ayrı tutulursa, diğer şiirlerin Özel’in şiir evreninde başka örneklerine rastlanamayacak uzunlukta olduğu görülmektedir. Özellikle “Savaş Bitti” şiiri “663”, “John Maynerd Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiir de “953” dize sayısı ile Türk Edebiyatı’nda benzerine az rastlanır bir uzunluğa sahiptir.

İlk şiirlerinden başlayarak kısa şiirlerin yanı sıra kaleme aldığı, “Çağdaş Bir Ürperti”, “Kan Kalesi”, “Amentü”, “Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar”, “İls Sont Eux”, “Üç Frenk Havası”, “Of Not Being A Jew” ve “Bir Yusuf Masalı” gibi uzun şiirlerin şairi olarak İsmet Özel, “Savaş Bitti”de şiirin ritminin zaman zaman düşmesine engel olamaz. Fakat yine uzun bir şiir olan “John Maynerd Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi”, bölümlerle ayrılmış olmasına rağmen ritim, söyleyiş ve bütünlük açısından daha başarılıdır.

Özel, uzun şiirlerin, bir şairin “yaratıcı gücü” ile çok yakın ilgisi olduğunu belirtmekte ve esas olanın, şiirin kısa olması gerektiğine işaret ederek *“yaratıcı gücümüz zayıfladıkça şiirler uzar”* demektedir. Yaratıcı gücünün zayıflamasını ise şair, ilerleyen yaşına bağlamaktadır. Turgut Uyar, 1983 yılında katılmış olduğu “Yaş ve Şiir” konulu açikoturumda, şairlerin yaşlarının ilerlemesiyle konuya yaslanacaklarını ve biçim oyunlarına gireceklerini belirterek *“Birçok yaşlanmış şair, son dönemlerinde vezinli-kafiyeli tekrarlı mısralara kapılırlar. Hep gördüğümüz bir şey bu”* demektedir.

Uyar’ın şairler için ileri sürdüğü bu öngörüsünün tamamı İsmet Özel için geçerli olmasa da; şairin son dönemde kaleme aldığı şiirlerindeki dikkat çeken bir başka durumu da akla getirmektedir. İmge yoğunluğunun daha az görüldüğü, kurguya dayanarak zekânın ve işçiliğin daha fazla yer ettiği 2003 yılından sonraki şiirler, her ne kadar

şairin kendisini tekrar etmekten uzak durmak için ortaya konan gayretler olarak anlaşılabilirse de “yaratıcı gücünün azalması” olarak da değerlendirilebilir.

3. BÖLÜM

ŞİİRLERİN TEMA, İÇERİK VE YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

3.1. Şiirlerin Tema ve İçerik Bakımından İncelenmesi

İsmet Özel şiirinin tema ve içerik bakımından incelenmesi, şairin ilk şiirinden son şiirlerine varıncaya kadar içerik olarak öncelediği vurguların belirlenmesine ve baskın olarak ortaya çıkan temaların işaret edilmesine imkân verecektir. Fakat burada akılda tutulması gereken önemli bir nokta, bu türden bir incelemenin ve şiiri böylesi bir tasnife tabi tutmanın pedagojik açıdan İsmet Özel şiirinin anlaşılmasına katkıda bulunacak olmasıdır. Diğer taraftan şiir, şairiyle ve kendini var kılan diğer parçalarla birlikte bir bütün olarak ortaya çıkmakta ve onunla etkileşime/iletişime geçen her okuyucuda farklı anlam katmanları meydana getirmektedir. Dolayısıyla herhangi bir şiirde ortaya konan vurguların anlamlandırılması doğrudan doğruya o şiire “yaklaşan” okuyucunun hazır bulunmuşluğuyla, estetik beklentileriyle ve şiire olan yaklaşım tarzıyla ilgilidir.

Şiire hangi açıdan “yaklaştığı” ve bunu yaparken de şiirle olan etkileşimde/iletişimde nasıl bir “açılım” gösterdiği tam da kestirilemeyecek olan okurun durumu, Umberto Eco’nun yapmış olduğu tasnif içerisinde ele alınabilir. Eco, “*bir metni kat etmenin iki yolu vardır*” demektedir ve özellikle şiire “*ikinci düzey örnek okur*” seviyesinden yaklaşmak gerektiğine işaret etmektedir. Metnin içerisine kendini dâhil ederek anlamın tamamlanmasında etkin rol oynayan ikinci düzey örnek okur, böylelikle şiiri her okuduğunda farklı anlam katmanları içerisinde tekrar inşa edebilme imkânını elde etmiş olmaktadır. Akşit Göktürk’ün de vurguladığı gibi, bir metnin anlamını “metniñi göstergeler ile okurun düş gücü arasındaki alışveriş belirler ve metnin işlevi okurda bütünlenir.”

Söz konusu olan bu yaklaşım tarzı çocukluğundan, şiir yazmaya başladığı ergenlik dönemine, oradan da farklı ‘durak’larda eğleşerek dünyayı “ben”iyle yoklamaya gayret gösteren bir şairin şiirine “yaklaşırken” akılda tutulması gereken önemli bir araç olarak belirlemektedir. Buradan hareket edildiğinde Özel’in şiiri bir bütün olarak karşımıza çıkmakta ve bu “bütün”ün içerisinde farklı içeriklerle belirginleşen temalar, şair ben’inin izlenimleri ve algılama biçimleri olarak belirlemektedir. Dolayısıyla Özel, toplumsal olanı şiirleştirirken de yine bireysel olandan hareket etmekte ve “dış dünya”ya “iç’ten/iç’erden” bakmaktadır. İsmet Özel şiirinin en önemli özelliğinden biri olan bu durum, şiirler kronolojik olarak ele alındığında daha net anlaşılacak ve ortaya konabilecektir.

Bu bakış açısıyla Özel’in şiirlerinde belirginleşen temalar, şu başlıklar altında incelenmeye çalışılacak; bu temalar söz konusu edilirken farklı içeriklerle dikkatlere sunulacaktır: **“Ben’in ilk sığınağı: Çocukluk”, “Dünyaya konumlanmaya çalışan Ben’in huzursuzluğu/‘kargaşa’sı: Cinsellik”, “Alt edilen mukadderat: Ölüm”, “Şahsî olandan toplumsal olana yöneliş: Devrimci duyarlılık”, “Toplumsallaş(ma)ma ve “Otantik olma”: Yalnızlık”, “Arayışın izleri ve değiş(mey)en insan: ‘Yeniden Doğuş’”, “Devam eden devrimci duyarlılık: ‘Herkes’lerin eleştirisi”**

3.1.1. Ben'in ilk sığınağı: Çocukluk

“Ey çocukluk! Ey Romasızlık!”
John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi

“Çocukluk”, Özel'in ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar içerik olarak sürekli yer bulan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. İsmet Özel'in şiiri üzerine değerlendirmede/eleştiride bulunanlar “çocukluk” söz konusu olduğunda şairin ilk kitabını merkez almakta ve buradan hareketle yargıda bulunmaktadırlar. “*Geceleyin Bir Koşu*”daki şiirleri kaleme aldığı 18–20 yaşlarında olan şair, 60 yaşını geçtiği dönemde yazdığı kimi şiirlerinde de çocukluğa içerik olarak yer vermektedir.

Hayata ben'iyile konumlanmaya çalışan ve kendi olanı, yaşamı içerisinde sürekli önceleyen bir şairin çocukluğa bu denli önem vermesi çok doğaldır. Çünkü çocukluk, her haliyle en temiz ve doğal olanı karşılarken aynı zamanda da “ilk karşılaşma”nın gerçekleştiği bir alandır. Çocukluk döneminde meydana gelen bu ilk karşılaşmanın, hayatın diğer dönemlerinde olabilecek karşılaşmalardan ayrı bir yönü vardır. Çocuklukta meydana gelen nesnelere, olaylarla ve kişilerle olan bu karşılaşma her şeyden öte “sahici”dir ve taklit edilemez. Bu durum, o karşılaşmayı yaşayana özeldir ve onun anlam dünyasında uçsuz bucaksız bir derinlik kazanabilir.

Hayatını sürekli olarak “sahicilik” arayışıyla açılmayan bir şairin şiiri de bu merkezde ortaya çıkacak bunun için de “çocukluk” ve beraberindeki anlam dünyası bu şairin en önemli sığınağı olacaktır. İsmet Özel'de şiirleşen “çocukluk” bu tarzda ele alınmakta, hayatının her döneminde bir öykünme alanı olarak değil de gerektiğinde anılarına, masal kahramanlarına ve yaşanmış hatıraların esasına yönelik olarak müracaat edilebilecek ve referans alınabilecek bir alan olarak ortaya çıkmaktadır.

İsmet Özel'in tüm şiir evreni söz konusu edildiğinde çocukluğa iki farklı şekilde yönelmemiz mümkündür. İlk olarak, “*Geceleyin Bir Koşu*”daki şiirlerin bir kısmının da çıkış noktasını oluşturan, “**Bir ergenin anılarla yücelttiği çocukluk**” söz konusu edilebilir. Daha sonra ise, şairin bu gün de kaleme aldığı kimi şiirlerde bir izlek olarak devam eden “**çocukluk**”, “**Devrin yozlaşmasıyla karşı karşıya kalan ‘ben’in sığınağı olarak**”

dikkatlere sunulabilir.

3.1.1.1. Bir ergenin anılarla yücelttiği çocukluk

Şairin hayatını ele aldığımız bölümde de dikkatlere sunmaya çalıştığımız gibi, Özel'in çocukluğu babasının memuriyeti dolayısıyla farklı kültür değerlerini bir arada yaşatan Anadolu'nun değişik yerleşim bölgelerinde geçer. "Taşra" diyebileceğimiz bu yerler Özel'in çocukluğunda, hem kültürel hem de bölgesel özellikleriyle yer etmiş; şair bu yerlerde olması muhtemel mahrumiyetleri kendi iç dünyasına yönelik bir hayal ve oyun âlemi meydana getirerek giderebilmiştir. Bunda şüphesiz ağabey ve ablalarının eğitim düzeyi dolayısıyla kitaplarla kurmuş olduğu ilişkinin de çok önemli bir payı vardır.

İsmet Özel'in "çocukluk" temalı şiirleri içerik olarak, çocukluğun geçmiş olduğu taşra havasının beni'nde bıraktığı izleri taşımaktadır. 1963 yılında kaleme aldığı "Yorgun" adlı ilk şiiri, insanlar tarafından sürekli ötelenen ölüm duygusunun taşrada büyüyen çocukların oyun dünyalarıyla özdeşleştirilerek ele alınması bakımından dikkat çekicidir:

Ölümler beni serinliğe yakıştıramaz
çünkü hiç kimse çıkmaz istemez bu mevsimden dışarı
çünkü bitkinliklerini günden saklar ekinler
ekinler çocukların en rahat uykuları

gece ayakları kokan bir adam gibi gelir
eşiklere oturmuş aya doğru çocuklar
o serin bereket gölgeleri çocuklar
yani çocuk o güzel tüccar
yorgunluklar alıp kargılar dağıtan
geceye karanlıktan önce gelen çocuklar

(“Yorgun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.7)

Hayata kendi ben'iyle konumlanmaya gayret gösteren şairin bu çabası, ilk şiirinin ilk mısrasında belirlemekte; Özel, çocukluk yaşantısından hareketle şiirselleştirdiği kareleri ölüm ve beraberinde gelen farklı anlam değerleriyle konu etmektedir. Yukarıda ifadeye çalıştığımız ve "ilk karşılaşma" olarak sözünü ettiğimiz durum burada kendini göstermektedir. Şair, ölüm duygusunu bu şiiri kaleme aldığı hali hazırdaki durumunun yanı sıra, bir Anadolu mezarlığında elinde bağlaması sigara içen 12–13 yaşlarındaki bir çocuğun ruh dünyasına yaklaşmaya gayret ederek şiirselleştirmeye çalışır. Dolayısıyla şiirde birbiri ardına sıralanan kelimeler, aynı zamanda kendi çocukluğuna ait hatıraları imleyen birer imge olarak şairin zihninde parlar.

Örneğin 'ekinler çocukların en rahat uykuları' mısrası, taşrada yetişen çocukların sıkça yaşadıkları, göğe karşı ekinlerin içerisine boylu boyunca uzanarak uyuma, rahatlığını akla getirirken aynı zamanda öldükten sonra kendisine hiçbir şeyin zararı dokunamayacak olan cesedi imlemektedir. Yine çocuklardaki bitmek tükenmek bilmeyen enerji, 'tüccar' kelimesi ile karşılanmakta ve bu kelimenin çağrışım yaptığı anlam katmanları kullanılarak yorgunluğun karşılığında kazanılanın uçarı bir haylazlık olduğu akla getirilmektedir. Nitekim gündüzünde yorulup tükenen ayaklar gece olup eşiğe oturularak aya karşı dinlendirildiğinde daha fazla dayanamayacak ve çocuklar tıpkı ölümden olduğu gibi uykuya dalacaktır.

Şiirin isminin "Yorgun" olduğu ve şairin bu ilk şiirlerini "güzelim yaratık, şarkılarım benim / haylaz oğlanların, utangaç kızların coşkusu..." şeklinde adlandırdığı düşünüldüğünde söz konusu olan bu ilk şiirle aralanan anlam dünyası daha net anlaşılacaktır.

Yine Özel'in "Seni Olan Yenilgi" ve "Tüfenk" isimli şiirleri, çocuklukta anlatılan masalların birer izdüşümü olarak açıklanan ve şiiriyet kazanarak devam eden metinler olarak kabul edilebilir. Şair, bu şiirlerinde oluşturmaya çalıştığı anlam dünyasıyla hem çocukluğun masalsi dünyasını yüceltmekte hem de reel zamanda konumlandırmakta zorluk çektiği ben'ine bir dayanak ve kuvvet kazandırmış olmaktadır. "Seni Olan Yenilgi"de 'karanlık', 'yarasa', 'kan', 'gece', 'mor' ve 'bunaltı' kelimeleriyle oluşturulan anlam dünyası; masallardan ödünçlenen 'yürekli savaşçılar', 'aşk çocukları' ve 'yaşlı büyücüler'le dağıtılmak istenmektedir:

Senin karanlığına kanat vuran yarasalar
başka bir göğe germişler kendilerini
yürekli savaşçılar olmuşlar
gemilerini yakmışlar ve silahlarını bilerken
kanlarına yansımış gece

senin sularına inen yırtıcılar
ve piçler yani aşk çocukları
yanan gemilerin suya yankısı oluyormuş
yaşlı büyücüler söylediler
çingene çocukların gülleri mor olmadı
aşka bunaltıları onlar getirmediler

(“Seni Olan Yenilgi”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.9)

Aynı durumu "Tüfenk" şiirinde de devam ettiren şair, ebeveyni tarafından "eee, eee" ninnisiyle uyutulan bir çocuğun uykuya daldıktan sonra göreceği olağan üstü rüyalarla kendine ait bir dünya oluşturmasını şiirselleştirir:

Çocuk e harfine yaslanmış uyuyordu
sonra saçlarımız kapandı, denklerimiz bağlandı sonra
boyuna ateşler söndü dağlarda

bir yıldız boyuna söndü durdu
çocuk insan seslerine yaslanmış uyuyordu

o zaman ben atlıydım işte
saçlarımda geceler morarırdı
yorgun olamazdım çok uzaklardaydı yurdum çünkü
boyuna tüfenkler doldurmuştum sularım girilmezdi çılgınlardan
canavarlar besliyordum ulu bir askerdim sanki
(“Tüfenk”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.10)

Fakat sadece rüyalarda ulaşılabilen çocukların bu masalsı dünyasından, içinde bulunduğu dünyaya yönelen şair, ben’iyle ilgili olanı dikkate sunmadan edemez. Bu durum, aynı zamanda çocukla ergen’in yaşadıkları dünyanın, uykularına varıncaya kadar, farkını gözlemlemek açısından da önemlidir. Özel, kaleme almış olduğu ilk dönem şiirlerinde bu ayrımı “Tüfenk” şiirinde bütün açıklığıyla ifade eder:

ve artık çirkinim
uykularımda örümcekler üreyor şimdi
gelmiş geçmiş bütün gölgeleri denedim
ellerim hala pençe gibi

düşler, tüfenkler ve ayaklar
gözlerimi engel oluyor güneş.
(“Tüfenk”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.10)

İsmet Özel, çocukluğa ait özellikleri konu ederek kaleme aldığı bu şiirlerin yanı sıra, “*Geceleyin Bir Koşu*”yu oluşturan kimi şiirlerde de, çocukluğunu geçirmiş olduğu taşradaki bölgelerin yerel özelliklerini şiire dâhil eder. Bu özellikler, çocukların oynadıkları oyunlarda kullandıkları kalıp ifadelerden yer adlarına, yaşadıkları mahallenin delisinden okumuş olduğu çizgi romanların kahramanlarına kadar birer malzeme olarak şiirde işlenir. “*Geceleyin Bir Koşu*”, “*Acının Omuzlanması*” ve “*Geceleyin Bir Korku*” şiirleri söz konusu olan bu malzemelerin imgelerle açılanmasıyla meydana getirilmiş metinler olarak kabul edilebilir.

Çocukluğun geçtiği yer adlarıyla başlayan “*Geceleyin Bir Koşu*” şiirinin özellikle son bölümü, çocukluğunda yer etmiş olan Mori’nin anlatı konusu yapılması ve beklenmedik bitişi ile dikkat çekmektedir:

Külden bir ağzım vardı mermilerden önce
çanların saçlarıma değdiği yerde ulurdu
Mori, bakırcı çarşısı, incitepe
ağzımın üniformasına sokulurdu.

(...)

Mori vardı

usunu bir seccade gibi kullanan yaşamakta
Mori'nin köpekleri vardı her şeyden önce
her akşam adını yıkardı mahalle çeşmesinde
ayaklarını yıkardı, tertemiz tanrılar çıkarırdı ortaya.
Nasıl ki doğuran ve öldüren
köpekler gezinir herkesin şapkasında
ki herkesin şapkası mermilerden öncedir,
— Elma dersem çıkma.

(“Geceleyin Bir Koşu”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20)

Yine aynı söyleyiş Edip Cansever'e ithaf edilen “Acının Omuzlanması” şiirinde ve “Geceleyin Bir Korku”da da görülmektedir. “Markuuuu! Torbanı sarkıt” şeklinde çocuk oyunlarında yer alan kalıp ifadeler ve 1952 yılında haftalık olarak yayımlanmaya başlayan bir çizgi romanın silah kullanmayan kementli kahramanı “Pekos Bil”, Özel'in bu şiirlerinde aynen kullanılarak çocukluğun anlam dünyasına göndermelerde bulunulur:

Çocukların düşlerinde bir Markut
bir kurbağa zıplıyor yaşamamızdan
hergün zıplıyor, hergün eksiliyor, hergün
Markuuuu! Torbanı sarkıt.
Her doğal güzelliğin bir ucunda aptallık
öbür ucunda o kambersiz geçen düğün.

(“Acının Omuzlanması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.19)

tanrım, Pekos Bil'im uçur beni.

(“Geceleyin Bir Korku”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.27)

İsmet Özel, 1993 yılında yayımladığı “İki Kanat” adlı şiirinde çocukluğunun geçtiği Kastamonu'daki evlerinin ahşap kapısını konu eder:

Bizim ahşap evimizin kapısı Kastamonu'da
iki kanatlıydı. Biri
hep kapalı dururdu kanatların
ardında demir dayak.
Gece olur
karanlığın haşyetinden kapanırdı tek kanat.
boyasızdı tahta kapı
bu yanıyla güvenirdim ona.

(“İki Kanat”, *Of Not Being A Jew*, s.31)

Nesnelerin çocukların oyun dünyasında kazandığı farklı anlamları örneklemesi bakımından dikkat çekici olan bu dizeler, aynı zamanda şairin çocukken eviyle kurduğu bağı da ortaya koymaktadır. ‘Evimiz’ ifadesiyle bu mekânı ve içindekileri sahiplenerek buraya ilişkin anılarını canlı tutan Özel, Gaston Bachelard'ın mekânın poetikasını çözümlediği kitabında “değer verilen ev”e ilişkin söz konusu ettiği hususları akla getirmektedir. “*Evimiz bizim dünya köşemizdir, ilk evrenimizdir*” diyen Bachelard, “geçmişte oturduğumuz evlerin içimizde ölümsüzleşmiş

olduğunu bundan dolayı da eski evlerin anılarını düş gibi yeniden yaşadığımızı” ileri sürmekte ve “evin düşü barındırdığını, düş kuramı koruduğunu” ifade etmektedir.

Şiire konu edilen kapının ‘boyasız’ olduğunu özellikle vurgulayan şair, ‘bu yanıyla güvenirdim ona’ söz grubuyla da çocukların masumiyetine işaret etmektedir. Nitekim “boya” sahiciliğin üzerini örten ve öz’e ilişkin olanı saklayandır. Çocukların dünyası ise tıpkı ‘boyasız’ olan gibi saf ve katışıksızdır/sahicidir. Şiirin devamında ‘boyasız kapı’ya tekrar dönecek olan Özel, çocukken başından geçen bir olayı da şöyle şiirleştirir:

Yıl elli üç. Üçteyim. Dövüşmek üzereyken bir yaşıtımla
Malenkof! Diye bağırmışım öfkeden patlayarak
zavallı arkadaşım
hiçbir şey anlaşılmayan bu telaffuz karşısında
şaşırp kaçtı bağıra ağlaya.
Sonra kızlar geldi
bir kanadı açılmayan
boyasız kapının önündeki betonda
rond yaptılar ve raspa oynadılar:
Raspa raspa ras
Kore’ye mektup yas.

(“İki Kanat”, *Of Not Being A Jew*, s.31)

İsmet Özel, çocukluğuna ait bir hatırayı şiiriyeti en yüksek dozda tutarak ironi ile birlikte dikkatlere sunmuş ve zekâ gerektiren kelime oyunları ile orijinal bir söyleyişe ulaşmıştır. 1953 yılı, Türkiye’nin de aralarında bulunduğu Birleşmiş Milletler Kuvvetleri ve Amerika ile Çin ve Rusya arasında, Kore’de 3 yıldır devam eden savaşın sona erdiği tarihtir. Şiirin son dizesinde ‘Kore’ye mektup yas’ diyerek Türkiye’nin Rusya karşısında girmiş olduğu bu savaşa işaret eden şair, “yaz” kelimesini ‘yas’ şeklinde kullanarak da, bu harekâtın eleştirisini yapmakta ve mektupları cevapsız kalan şehit yakınlarını akla getirmektedir. Özel aynı zamanda, bir Rus oyunu olan raspa’da tekrar edilen ‘Raspa raspa ras’ kelimeleriyle, Rus askerlerinin talimlerde söyledikleri Rusça “rast dva”, yani “bir iki” sözlerine de atıfta bulunmaktadır.

Rusya’nın Stalin’den sonraki lideri olan “Malenkof”un adı, Anadolu’da bir hakaret sözcüğü olarak halen kullanılmaktadır. Şair, arkadaşının korkup kaçmasına neden olan bu kelimeyi çocukken, muhtemelen çevresinden duymuş ve küfür söylüyormuş gibi telaffuz etmiştir. Güvendiği boyasız kapının önünde oynanan oyunlar ise, şairin ‘ahşap ev’ ve ‘boyasız kapı’ ile simgeleştirdiği masumiyetine dışarıdan yapılan bir müdahale olarak belirlemektedir. Nitekim boyasız kapının önündeki ‘beton’ kelimesi, “dondurulmuş” ve “kalıplaşmış” yan anlam değerleriyle, ‘raspa’ kelimesi “iri dişli törpü” anlamıyla da okunabilir.

3.1.1.2. Devrin yozlaşmasıyla karşı karşıya kalan ‘ben’in sığınağı olarak çocukluk

İsmet Özel’in yoğun olarak ilk şiir kitabında karşılaştığımız fakat daha sonrasında da devam eden “çocukluk” temalı şiirlerinde, devrin kimliksizleşerek yozlaşmasından şikâyetçi olan anti-konformist tavrının izlerini görmek mümkündür. Bu izleklerin ilk şiirlerde yoğunlaşması özellikle, Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin kaotik ortamını derinden yaşayan şairin, sahicilik arayışıyla açıklanabilir. Şiir yazmaya koyulduğu dönemden itibaren başlayan ve Özel’in tüm şiir evrenine yayılan, akıp giden hayata eklenmek yerine kendi varlık alanının sınırları içerisinde hareket ederek “yaratılmış bulunma bilmececi”ni çözüme gayreti, zaman zaman çocukluğun duru ve taklit edilemeyen dünyasına sığınarak kuvvet kazanmış olmaktadır.

Özel, bir ergen olarak ilk dönem itibarıyla karşı karşıya kaldığı mecbur bırakılmışlıkları ve devrin yozlaşmasını, taşrada geçen çocukluğun anılarına, dinlemiş ve okumuş olduğu masallardan hareketle iç dünyasında meydana getirdiği hayal âlemine sığınarak telafi eder. Dikkat çekmeye çalıştığımız ergen şairin bu hususiyeti Eser Gürson tarafından da şu şekilde belirtilmektedir: *“Ergenlik belki yarı çocukluktur ama gelişim ileriye doğrudur. İsmet Özel’de ise bu durum ileriye değil, ters bir yönde, geriye (çocukluğa) doğru gelişmektedir. Zihni gelişmeme anlamına kaymaması için geriye doğru gelişme değil de çocukluğa doğru çekilme diye tanımlamak daha doğru olur bu durumu. Denilebilirse, çocukluğunu yeni baştan yaşama (imgesel yaşamadır bu), şairin benliğine yapışık bir zorunluluk olarak belirir. Yüzünü geçmiş yıllarından ayıramayan ve geri geri, ergenliğin cazibesine doğru koşar adımla çekilen bir görünüş içindedir şair.”*

Bu hususiyet Özel’in şiirlerinde bir tür kaçıştan daha çok, şiirin imkânları içerisinde bilerek ve isteyerek oluşturulmaya çalışılan “tekinlik alanı” ile ilgilidir. Söz konusu olan bu “tekinlik alanı” İsmet Özel’in şiir evreninde, kelimelerin ilk anlamlarından ziyade imajinatif değerleriyle yer eder. Dolayısıyla şairin ben’inden yansıyan çocukluk anıları, masal ve çizgi filmlerden ödünçlenen kahramanların, büyücülerin, cinlerin, savaşçıların maceraları ve yaşanan mahallenin akılda yer etmiş olan delisi, hep şahsi/imajinatif bir söyleyişle şiirselleştirilir. Özel’in bu dönemde kaleme aldığı şiirlerinde dikkati çeken bu gayret, aynı zamanda yaşanan hayatın zorlukları karşısında diri durmak ve güç kazanmak için konan, kabul edilmiş değerler olarak da karşımıza çıkar.

1964 yılının Şubat ayında yayımlanan “Gececi Kuşların Ürkmediği Aydınlık” şiiri, dünyayı beni’nden hareketle anlamlandırmaya çalışan Özel’in, içinde bulunduğu huzursuzluktan çocukluğun sahicisi olan dünyasına yönelerek kurtulmaya çalışmasını örneklemesi bakımından dikkat çekicidir. Şiirin özellikle ilk bölümünde, ‘gemi’, ‘anne’, ‘çocuk’ ve ‘eski günler’ kelimeleriyle çocukların oyun dünyasına dair bir anlam birlikteliği oluşturulmakta; ‘günlerimiz’ ve ‘devinen bir sancı’ kelimeleriyle de bu anlam dünyasından yoksun olunaşa belirginlik

kazandırılmaktadır:

Günlerimize
o ilkel sesleri karıştır ya
gemileri annelerinden çok seven çocukların
bir adam gelir ya
devinen bir sancıdır artık
gelir eski günlerden
ve uzar sanki uzar
ırzına geçilmiş bir kahramanlık.

(“Gececil Kuşların Ürkmediği Aydınlık”, *Erbain*, s.40)

Şiirin devamında Özel, içinde bulunduğu durumun özelliklerini sıralar fakat bu ‘sinsi gülüşlerle’ çevrenmiş ortam içerisinde, ‘ayın yükselmesinden, kuşların uçuşundan ve hiç sökmeyeceğini bilse bile şafaktan’ bir beklentisi vardır. “Kara bir zırh” ile karşılanan bu ortamda şair, ‘yüreğinden akan derin su’yun dinmesini istememektedir:

Sinsi gülüşlerimizdir şimdi pis bir suda yıkanan
korkulardır katar katar inenler gökyüzünden.
Ay sürekli yükselirse içimizde
çirkin ama güçlü bir tanrıya taptığımızdandır
ondan ki sıkıcıyız bu eski ayaklarla
ondan ki ulu bir tiksintiye hazırlanmışız,
Kemerlerimizdeki en güzel geyik ölüm.

Ama kim? Ben miyim burda bir esrime mi
nedir bu kuşların uçuşunda gördüğüm?
Aptalca beklerim o hiç sökmeyecek şafağı.
Oysa yüreğimden akan o derin suda
kırmızılar öylesine yırtılır ki
siner kan,
huysuz kemanlar dolar şahdamarıma,
yansır kin savaşçıları, gürül gürül ordular
utancın köpürttüğü yanaklarımdan.
Köz komamış ateşinden bize o adam
şimdi gülüşlerimiz yırtıcı, gülüşlerimiz korkunç
ağır, kara bir zırh taşıdığımızdan.

(“Gececil Kuşların Ürkmediği Aydınlık”, *Erbain*, s.40)

Özel’in çocukluk anlarından büyük izler taşıyan “Geceleyin Bir Koşu” adlı şiiri, yukarıda örneklediğimiz ve bu anıların birer yansıması olarak beliren dizelerin yanı sıra, şairin 20’li yaşları yaşayan bir ergen olarak içinde bulunduğu durumdan çocukluğa ve bu dönemin anılarına sığınması olarak da kabul edilebilir. Şiirde özellikle “mermi” ile sembolleştirilen hâlihazırdaki hayat ve içerisindekiler, çocukluğun masalsi dünyasının karşısına konarak iyice belirginleştirilmekte, çocukluğun sahici olan dünyasına göndermede bulunmaktadır:

Bir çocuğun ağrıyan gülüşü vardı mermilerden önce.

Onu gizlice öperdim.

Onu sürüngen yumurtaları ve mezarlarla

birbirine açılan karanlık mağaralarla öperdim.

Öyle sessiz, öyle gelişmeyen bir yangına

bir insan kıvranışını bırakmış gibi

bir acı sağlanırmış gibi sol böğrüm

ellerime Mori'yi eklerdim.

Ağzım ağızla doluydu mermilerden önce.

(“Geceleyin Bir Koşu”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20)

Yine “Geceleyin Bir Koşu” şiirine yakın bir anlatımla ortaya konan “Bakmaklar” şiirindeki çocukların dünyasına ait özellikler, şairin beni’ne kuvvet kazandırarak zedelenmişlikleri karşısında diri durmasını sağlayacak unsurlar olarak şiire dâhil edilmiştir:

(...)

Ben şenlikçisiydim pıhtı kanın
keten helvacılardan, bileycilerden
ruga çizme giyilen çağlardan geçerdim
barutun ve susamanın güzelliğiyle
tek yatmanın akmayan yüzüyle geçerdim.

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.24)

İsmet Özel’in yaşanılan hayat içerisindeki yozlaşmadan ötürü çocukları en açık biçimiyle konu ettiği şiirlerden birisi de “Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli” şiiridir. Şiirin hemen giriş bölümünde beni’nin dünya içerisindeki yeri ile ilgili tanımlamalarda bulunan şair, özellikle ‘mor’ kelimesinin renk olarak çağrıştırdığı anlam dünyasındaki imajinatif açımdan faydalanmaktadır:

Gecenin dürüstlüğünden herkes kuşkulanır
korkulur o kuş yüklü iniltilerden
ve mor ağzını gecenin kumuna batıran ben
çağdaş serüvenler adına
bütün fotoğraflarını yakan
yakan ve bekleyen.

(“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.30)

Son dizenin anlamı, Özel'in biyografisinde de karşılaştığımız dünyayı kendi varlık alanı içerisinde meydana getireceği bir kazanım ve "bilgilenme" ile anlamlandırmak için, lise sonrası 1 yıllık "bekleme" sürecine koşutluk kurarak genişlemektedir. Beni'ni dünyanın kendisine sundukları içerisinde konumlandıramayan şair, söz konusu olan huzursuzluğunu çocukların simgesel olarak karşılık geldiği değerleri şiirselleştirerek dikkatlere sunar:

Çarpar yüzü bir çocuğun mezarlara
yine de ağartamaz tanımını gecenin.
Ezgisiz ama esnaf bakışlarıyla soyunan bir kadın
ayartılmaya uygun o çok baygın yerlerim
ağartamaz
çünkü çocuklar yağız bir öpüşle korunur
ben yakarım çağımın ellerini. Ben bekliyenim.
Gecenin kıyısında benden konuşulur.

Kara bir irin akıyor
öpünce o yıkılmış gülüşünden çocukların.
Kara bir salgıdır çünkü büyük
serüvenler ve çocukların soluk alışları da.
Ürker herkes üşümüş bir anahtar olagelmekten
bir çocuğun şehri çarpar yüzümün varoşlarına.

("Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli", *Geceleyin Bir Koşu*, s.30)

1964 yılının başından itibaren kaleme alınan şiirlerde "şehrin" ve içerisinde barınan "herkes"lerin kısık bir tonda da olsa eleştirisi yapılmaya başlanır. Bu dönemki şiirlerde dikkati çeken bir diğer özellik de şairin kendine/beni'ne olan güveninin açıklıkla ortaya konarak, ne türden yozlaşmaların karşısında olduğunun ifade edilmesidir. Özel'in tüm şiir evreninde önemli bir izlek olarak devam eden bu durum, ilgili tema başlıkları incelendiğinde tekrar dikkatlere sunulacaktır. Burada üzerinde duracağımız nokta, söz konusu olan yozlaşmalar işlenirken kimi şiirlerde çocuklara ve çocukluğun anlam dünyasına göndermeler yapıyor olmasıdır.

Bu durum kanaatimizce, çocukluk dönemlerindeki yaşantının yapmacık özelliklerden uzak olmasından ötürü, eleştirisi yapılan durumlara iyice belirginlik kazandırılmak istenmesinden dolayıdır. Örneğin şairin, şiir evreni içerisinde özellikle "*Geceleyin Bir Koşu*" kitabındaki şiirlerden içerik olarak ayrılan ve yeni bir söyleyişin ifadesi olarak kabul edilebilecek "Partizan" isimli şiirin sert ve radikal söylemi içerisinde, çocukluğun naif ve dokunaklı tarafı 2 defa söz konusu edilmiştir. 'Yavrum' kelimesinin çağrıştırdığı anlam dünyasından faydalanan şair, böylelikle şiirinin hem içerik hem de ritmik düzenine kuvvet kazandırmış olmaktadır:

Yunmadık saçlarını okşuyoruz, yavrum.

(...)

Umudunun ayak seslerini okşuyoruz, yavrum.

(“Partizan”, *Evet, İsyân*, s.7)

Özel’in “Partizan”a yakın bir sesle okunabilecek “Bir Devrimcinin Armonikası” adlı şiirinde de aynı durumu görmek mümkündür. Her şeyden önce şiirin adı, armonika çalan bir devrimciyi işaret etmesi bakımından okuyucusunu romantik bir dünyanın sınırlarına yaklaştırmaktadır. Şair bu duruma şiirin hemen ilk dizelerinde de işaret ederek, hesaplaşacağı mecbur bırakılmışlıkların karşısına çocuklardan ve onların dünyasına ait olan değerlerden aldığı güçle çıkacağıın sinyalini verir:

Binlerce binlerce çocuk
koşarak dokumuş benim kumaşımı
hançeremde bu şehrin
o geçimsiz mushafı
vardım dayandım parmaklığına o büyük hesapların.

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

Devrimcilere pek de has olmayan şairdeki bu romantik tavır, ilerleyen dizelerde çocukların dünyasından sahici davranışların örneklenmesiyle devam ederek romantizmin önemli bir özelliği olan “estetik ya da şiirselliğin öne çıkarılması”nı akla getirmektedir. Özellikle, çocukların okul sonrası oyun âlemine dalmak için gösterdikleri sabırsızlığı imleyen şu dizeler dikkat çekmektedir:

İşte potin bağlıyor çocuk
bütün uykularından sürülmüş kurşunlar
tütün gibi bakıyor insanlara

(...)
Ey çatlayan tohumun hengâmesi!
İnsan, gülümsemeyi
ve ürün kaldırmasını bilir
çünkü derbeder bir okul çantasından
serin ve sevişli bir ırmağa girilir

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

İsmet Özel, devrin yozlaşmasından hareketle bir sığınak ve güç merkezi olarak gördüğü çocukluğu, devrimci duyarlılıkla kendi olanı aradığı “Mazot” adlı şiirinde de konu edinir:

Aşktır diye geri geldin o çekiç seslerine

bırağın vazgeçilmez ırmağları
gönlüne kar yağdırıyorsa çocuk sesleri yetsin
dikkat et hiçbir şey ıslatmasın namluları.

(“Mazot”, *Erbain*, s.143)

Karşısında olduğı değerlerle mücadele için ‘çocuk sesleri’ nin kendisine yeteceğine vurgu yapan şairin bu sesleri ‘gönlüne kar yağdırması’ olarak ele alması, kar tanesindeki beyazlıktan ötürü çağrışım yapan doğallığı akla getirmektedir. Sahicilik arayışını hayatının, dolayısıyla da şiirinin merkezine koyan Özel, “Sevgilim Hayat” adlı şiirinde de ‘çocuk sesleri’ ve “doğallık/sahicilik” arasında kurmuş olduğı bu koşutluğa, ‘berrak bir gök’ imajını da ekler.

Bu sefer şair, ‘sevgili’ olarak nitelendirdiğı ve her yanını dokunulur kılarak yaşamak istediğı hayatı, “çocuklar” adına savaşarak “yaşanılır/sahici” kılmak istemektedir. Çünkü çocuklar, en azından şairin çocukluğunu yaşadığı ortamdaki farklı olarak yozlaşmış akşamların içinde büyümektedirler. Özel’in burada kendi çocukluğunu anarken kullanmış olduğı ‘ıscacık’ ve ‘benek’ kelimeleri, bu döneme ait hatıraların sıcaklığına ve renkliliğine işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir:

Gün turuncu bir hayalet gibi yükseliyorken
izmarit toplayan çocukların üstüne
çekleri imzalanıyorken devlet katlarında faşizmin
bacımı koyvermiyorken şizofreni,
yüzüme bak
ve rahmini bana doğru tekrarlar
ben öyle bilirim ki yaşamak
berrak bir gökte çocuklar aşkına savaşmaktır
çünkü biz savaşmasak
anamın giydiğı pazen
sofrada böldüğümüz somun
yani ıscacık benekleri çocukluğumun
cılık yaralar halinde;
yayırlılar toprağa
etlerimiz kokar
gökyüzünü kokutur

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyân*, s.29)

Özel, “Sevgilim Hayat” şiirindeki “Gün turuncu bir hayalet gibi yükseliyorken / izmarit toplayan çocukların üstüne” dizesiyle açılan anlam birlikteliğine, “Evet, İsyân” şiirinde de işaret etmektedir. ‘Okşayış’ ve ‘çocuk’ kelimelerinin anlamlarını ‘hırpanî’ ve ‘akşam’/“karanlık” kelimeleriyle öne çıkaran şair, savaşmanın ve ‘isyân’ etmenin mazeretini de belirlemiş olmaktadır:

Kesik kolları var aşkın
döl ve inat barındıran.
Hırpanî bir okşayışla akşam
yanaşınca çocuklara

(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.22)

İsmet Özel, biyografisinde meydana gelecek olan “değişim”in işaretlerini verdiği kimi şiirlerinde de çocukluğu mısralarının arasına işlemiş; özellikle geçmişin sorgulandığı metinlerde “çocukluk” yine en saf ve gösterişsiz eylemlerin sahibi olarak şiirin anlam yapısına derinlik kazandırmıştır. “Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak” şiirindeki ‘çocukların üşüdükleri anlaşılıyor bütün yaşadıklarım’dan’ (*Cinayetler Kitabı*, s.15) dizesi bunun en güzel açılımı olarak kabul edilebilir. Yine “Propaganda” şiirinde, ‘kumru’ ve ‘ırmak’ kelimeleriyle anılan ‘çocuk’; ‘zabıtalara’ ile simgelenen modern zamanların karşısına konarak geçmiş günlere atıfta bulunmaktadır:

Sanırdık saçlarımız kumrularla kaplanır
bir çocuk, İşte ırmak! diyerek haykırınca
o zaman belki çocuklar zabıtalardan daha çoktu
belki biz daha çok ağlardık bir aşk pıhtılanınca:

(...)

Ey benimde uzak yolculukların lekeleri!
Ey çocuklarda uyuyan intizamsız güneşler!

gelin ve boğdurun bu köleleri.

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

Hemen bu şiirden sonra kaleme alınan “Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü” adlı şiirde de Özel, kendini iyice hissettiren sorgulama süreci sonrasındaki huzursuzluğu yaşamakta ve zihinsel dönüşümün sinyallerini vermektedir. Fakat Özel şiirin son dörtlüğünde, ‘yara’ ve ‘çocuk’ kelimeleriyle, yaşananların kolayca silinemeyeceğini de vurgulamaktadır. Nitekim çocukken alınan yaralar bir ömür boyu izini devam ettirmektedir:

Sözlerimin anlamı beni ürkötüyor
böylesine hazırlıklı değilim daha.
Bilmek. Bu da ürkötüyor. Gene de biliyorum:
Kapanmaz yağmurun açtığı yaralar çocuklarda.

(“Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü”, *Cinayetler Kitabı*, s.11)

Yukarıdaki dizelerin anlamı, 20 yıl sonra kaleme alınacak olan “Of Not Being A Jew” şiirinde ‘çocuk’ ve ‘acılar’ın yan yana anılmasıyla iyice belirginlik kazanacaktır. Şair, çocuklarda açılan ‘yaralar’ın kapanmayacağını,

yaşanılan acıların çocuklarda bıraktığı etkiye dikkat çekerek tekrar söz konusu eder. ‘Yaralar’ sözcüğü ile neyin karşılanmak istendiği ise, ‘dişli gıcirtıları’ ve ‘çocuk çığlıkları’ söz gruplarıyla aralanan anlam dünyasıyla 20 yıl öncesinden kurulan koşutluk ile hissettirilmek istenmektedir:

(...)

Çocuklar acıları paylaşmaz demiştim omuz silkerek
acılardır paylaşan çocukları
gün geldi paylaşıldı acılar
çocuklar paylaşıldı

(...)

hâlâ ayırdedilemiyor dişli gıcirtıları
çocuk çığlıklarından

(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.16)

İsmet Özel, çocukluğun anlam dünyasına ilişkin en çarpıcı ve derin söyleyişi, 2005 yılının sonuna doğru yayımlamaya başladığı “John Maynard Keynes’ten Nefretimin Yirmi Sebebi” adlı şiirin ilk bölümünde dile getirir. John Maynard Keynes ([HYPERLINK "http://tr.wikipedia.org/wiki/5_Haziran"](http://tr.wikipedia.org/wiki/5_Haziran) \o "5 Haziran" ~~5 Haziran~~ [HYPERLINK "http://tr.wikipedia.org/wiki/1883"](http://tr.wikipedia.org/wiki/1883) \o "1883" ~~1883~~ [HYPERLINK "http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Cambridge&action=edit"](http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Cambridge&action=edit) \o "Cambridge" ~~Cambridge~~, 21 Nisan 1946 [HYPERLINK "http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Sussex&action=edit"](http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Sussex&action=edit) \o "Sussex" ~~Sussex~~), I. Dünya Savaşı sonrasında baş gösteren ekonomik krize karşı önermiş olduğu çözümlerle “Keynesci ekonomi akımı”nı oluşturarak “Milletler Arası Para Fonu” (IMF), “Milletler Arası İmar ve Kalkınma Fonu” (Dünya Bankası) ve “Dünya Ticaret Örgütü” gibi kuruluşların kurulmasına öncülük eden ekonomisttir.

İsmet Özel, şiirinin hemen başına almış olduğu İngilizce, Fransızca, Almanca ve İspanyolca epigramlarla Keynes’in kişiliğine ve zihin dünyasına dair bilgiler vererek, niçin ondan nefret ettiğini hissettirmeye çalışır ve okuyucuyu düşünmeye sevk ederek metnin içerisine çeker.

Şaire göre John Maynard Keynes, “II. Dünya Savaşı sonunda dünya düzeninin yeniden şekillenmesinde birinci derecede rol oynamış bir insandır. Özel, bugün kültürel, iktisadi ve daha birçok başka alanda çekilen sıkıntının sebebini, II. Dünya Savaşı’nın sonunda kapitalizmin çökmemesine ve bir daha çökme tehlikesiyle de karşı karşıya kalmamak üzere kendini tazelemesine bağlamakta; bunun sorumlularından biri olarak da Keynes’i görmektedir.” Nitekim şair, şiirin başındaki alıntılarının birinde Robert Heilbroner’in şu sözlerine yer vermektedir: “Çökmeye mahkûm kapitalizmin teknik ressamıydı Marx. Keynes ise yaşayabilecek Kapitalizmin mimarı olmak üzere yol aldı.”

Özel, şiirin ilk bölümünde Keynes'ten nefretinin birinci sebebi olarak, kapitalizme kazandırmış olduğu kuvvetle çocukluğu unutturmuş olmasını gösterir. John Maynard Keynes'in hayattaki tüm oluşumu maddî olanla/kapitalizmle izah etmesi şaire göre, çocukluğun anlam dünyasının üstünü örtmüş ve bu hayal âleminin sıradanlaşmasına sebebiyet vererek insanları “yarım” bırakmıştır. Özel, ‘Allah’ın belaları büyükler’in çocukların dünyalarına ait bitmez tükenmez güzelliklerin farkına varmamalarını şöyle şiirselleştirir:

Dönüş o dönüştür
Çocuğuyuz yaralardan berelere dönüşün
Ötelerden çıkışın berileri yıkışın
Bağrımız pîşân sinelerimiz hıçkırıklı
Neler neler kurutup bıraktığımız beden kıvrımlarında
Sevinçten taşıtkça yapmışız çocukluk heyecanıyla
Sevinmese miydik?
Taşmasa miydik?
Kırıp döktük
Kıramazmışız kırdık
Dökemezmişiz döktük
Sevdik ekmek banmayı
Çünkü sahiden çocuktuk
Büyükler o Allah’ın belaları
Anlasalardı bir ülkedir
Hem de ne çok şeyler için
Tedarikler ülkesidir çocukluk
Bekleyebilseydi büyükler karşılarna
Bir alan rengârenk çıkınca sürülmemiş hiç boya
Ses çıkarmadan şaşmayı öğrenebilselerdi
Bakmasalardı kusura
Heyhat! Ancak orada çocuklukta
Kalmıştır son soy saydam sahi masura
Sarkaç kerpeten falçata oluk

Ey çocukluk! Ey Romasızlık!

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 1”,

Of Not Being A Jew, s.94)

3.1.2. Dünyaya konumlanmaya çalışan Ben’in huzursuzluğu/‘kargaşa’sı: Cinsellik

*“her yerde köpeksi koklaşmaların sürüp gittiği vardı
uyurken bir kadına doyar gibi kanardı ayaklarım
kanardı ve bir irin seliyle boğulurdum her sabah.”*

Bakmaklar

İsmet Özel, bireysel duyarlılıkla kaleme alınan “*Geceleyin Bir Koşu*”daki kimi şiirlerde, bir ergen olarak beni’nin

dünyaya nasıl konumlanacağıın işaretini vermektedir. Fakat bu işaretler, henüz 18–22 yaş aralığını yaşayan ve çocukluğun anlam dünyasını önceleyen bir ben'in, yaşanan zaman içerisinde tam olarak açılım bulamayarak kargaşa içerisinde olduğunu ve bir tür huzursuzluğu yaşadığını imlemektedir. Önceden algılanan nesnelerin zihinde net olarak canlandırılmasıyla oluşturulan imajinatif söyleyişin doruğa ulaştığı ve imgelemin tüm canlılığıyla ortaya konduğu bu şiirlerde Özel, pek çok şairin kullanmaya cesaret edemeyeceği ve vurgulamaktan kaçınacağı hem cinsellikle ilgili kavramları hem de kendi bedenini hor gören bir söyleyişi, şiiriyeti zaafa uğratmadan kullanabilmiştir.

1962 yılından itibaren yazılan bu şiirlerin ortaya çıkış süreçleri, şairin biyografisiyle paralel olarak incelendiğinde, bu sürece etki eden “yaratma dürtüsü”nün mahiyeti anlaşılmış olacak ve İsmet Özel'in özellikle cinsellik ve bedeniyle ilgili şiirlerdeki “yaratıcılığı” belirginleşecektir. “Varoluşa yeni şeylerin katıldığı bir zihinsel süreç olan yaratıcılık”, aynı zamanda bireyselleşmenin de bir ifadesidir. Dünyayı kendi varlık alanı içerisinde meydana getirdiği “gerçeklik” içerisinde anlamlandırmaya çalışan Özel, sonraki şiir evrelerinde yön değiştirerek devam edecek olan “yıkıcılığı” ve kargaşayı olumlayan tavrını, ilk dönem şiirlerinde kendi bedeni ve cinsellik üzerinden dikkatlere sunarak sıradanlığa ve tek tipleşmeye karşı durmuş olmaktadır.

Şairin şahsî bir söyleyiş geliştirerek ortaya koyduğu bu temadaki şiirleri, bilinç dışı uyarıların ve çatışmaların yüceltilmesi ve bastırılmamış duyguların birer telafisi olarak anlamak, kanaatimizce basit ve kolay bir izah olarak görünmektedir. Nitekim şairler “gerçeklik” ile olan ilişkilerinde kimi zaman “dolambaçlı yollar” a girmekte; gerçekliğe uyum için ilk başta gerçek durumdan kesin olarak uzaklaştıran yollar izleyebilmektedirler.

Ben Psikolojisi'nin kurucularından olan Heinz Hartmann, *“Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu”*nu incelediği kitabında, “ruhsal yaşamı problemsiz olan sağlıklı bir yetişkinin de kimi zaman, bazı gerçekliklerin yadsınmasından ve yerine fantezi oluşumun konmasından tam olarak kurtulamayacağını” belirtir ve özellikle “fantezi” kavramına dikkat çeker. Hartmann'a göre fantezi, *“daima başlangıçtaki gerçek duruma sırt çevrilmesini gerektirse de, aynı zamanda gerçeklik için bir hazırlık işlevi görüp, ona daha fazla hâkim olunmasını da sağlayabilir. Gereksinimlerimiz ve hedeflerimiz ile bunları gerçekleştirmenin olası yolları arasında geçici bağlantılar kurarak bir sentez işlevi görebilir.”*

İnsanları dışsal gerçeklikten uzaklaştırırken ona içsel gerçekliğin kapılarını açan fanteziler, şairlerde bir tür “şiir oluşturma yetisi” olarak, diğer insanlardan çok daha fazla ve uyarılmaya elverişli bulunabilmektedir. İsmet Özel'in de burada dikkatlere sunacağımız metinleri, dünyaya konumlanmaya çalışan bir ben'in yaratıcı muhayyilesini kullanarak içinde bulunduğu huzursuzluğun şiirselleştirilmesi olarak belirlemektedir. Bu tema

içerisinde ele alacağımız şiiirleri “**Huzursuzluğun sebebi olarak cinsellik**” ve “**Bedenin horlanması şeklinde ortaya çıkan yıkıcılık/‘kargaşa’ ve cinsellik**” başlıklarıyla ele almak mümkündür.

3.1.2.1. Huzursuzluğun sebebi olarak cinsellik

İsmet Özel’in ilk şiiirlerinde “cinsellik”, belirgin biçimde işlenen bir tema olarak karşımıza çıkmakta ve dünyaya konumlanmaya çalışan beni’nden hareketle ortaya çıkan huzursuzluğun sebeplerinden biri olarak gözükmektedir. Cinsellikle arasındaki mesafeyi kavrarken de sahici olanın sınırlarına yaklaşma çabasında olduğuna dikkat çeken Özel, cinsellik hususunda *hissettikleri ile buldukları arasındaki uyuma* özellikle önem vererek yaşadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla şairin peşinde olduğu bu “uyum”, yaşanan ilişkilerde tam olarak karşılık bulamayınca cinsel kaynaklı huzursuzluk/“uyumsuzluk” olarak ortaya çıkmakta ve şiiire de bu haliyle yansımaktadır.

Şairin “Ölü Asker İçin İlk Türkü”, “Bakmaklar” ve “Geceleyin Bir Korku” adlı şiiirleri, birbirine yakın içerik ve söyleyişle kaleme alınmış, yukarıda ifadeye çalıştığımız uyumsuzluğun yansımasıyla beliren dizelerden oluşmaktadır. Cinsel yönelimli bu uyumsuzluk söz konusu olan şiiirlerde kimi zaman objesi olmadan ulaşılan cinsel bir doyuma, kimi zaman da gerçek anlamından saptırılarak dikkat çekilen bir cinsel birleşmeyi işaret ederek ortaya çıkmaktadır. Örneğin, “Ölü Asker İçin İlk Türkü” şiiirindeki şu dizeler, şairin bir ergen olarak cinselliğe bakışını ve bunu kullandığı imge yoğunluğu ile şiiirselleştirmesi bakımından dikkat çekicidir:

(...)
altın haykırışlarla kuşlar uçup gelir üstümüze
gelip geceyi biriktirirler üstümüze
ben ki otobüslerde sarışın sanmışım kendimi uzun zaman
uzun zaman terli bir erkeğin esneyişiyle
bir kaçağın övgüsüne saklanıp
akşam vakitleriyle oğunup uzun zaman
kanaryalarla kesmişim uzayan tırnaklarımı.

(...)
erkeksi kadınların yasını tutmuyorum, artık sevin
ellerimde madensi gürültüler taşıyorum

(...)
eskiden her üzgün bakışımı Pegasus'a harcardım
her kapı gıcırısından çocuklar dökülürdü, ne çirkin
ne çirkin, gövdemde ince bir zırh yara kabuklarından
derken hüznü! Kadın sesleri çıkaran o duman...

(“Ölü Asker İçin İlk Türkü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.22)

İsmet Özel’in cinsel temalı şiiirlerin hemen hemen tamamında kullandığı “kuş” imgesi, sadece erkeklerin cinsel

organına karşılık gelen bir kullanım olarak belirmemekte, farklı anlam değerlerini de akla getirmektedir. Erkek ve kadın bedenleri şeklinde simgeleşerek cinselliğin düşünsel ve eylemsel olarak birebir karşılığı biçiminde de kabul edilebilecek bu imaj, “uçmak” ve “uçup konmak”la da ilgili bir kullanımdır. Çünkü insanlar bu hisleri söz konusu olduğunda hem “havalanır” hem “konar” hem de “çırpınır”lar. Yukarıdaki şiirde de bu derin anlamıyla kullanılan ‘kuşların uçup’ gelmesine, ‘sarışın’, ‘terli bir erkeğin esneyişi’ ve ‘oğunmak’ kelimeleriyle de açılım getirilmiştir.

Yine bu şiirde geçen Yunan mitolojisinin “uçan” atı ‘Pegasus’, eski Yunan dilindeki “uçan su” ve “fışkıran su” anlamlarıyla objesi olmadan ulaşılan cinsel doyumunu imlemektedir. Ataol Behramoğlu, “*cinsel karmaşa*” olarak nitelendirdiği Özel’deki bu durumu, yukarıya bir kısmını alıntıladığımız dizelerdeki cinsel içeriğe dikkat çekerek “*bir başka insan olma (belki büyüüp erkek olma) özleminde bir kurtuluş ar(an)ıyor*” demekte ve “*ergenliğin belli dönemine özgü homoseksüelce bir duygu(nun), üstü kapalı da olsa yansımakta*” olduğunu ileri sürmektedir.

Şair cinsellikle kurmuş olduğu bu türden bir yaklaşımı “Bakmaklar” ve “Geceleyn Bir Korku” şiirlerinde de devam ettirir. “Bakmaklar” şiirinde şu dizeler ifadeye çalıştığımız anlam dünyasını işaret etmesi bakımından önemlidir:

(...)
barutun ve susamanın güzelliğiyle
tek yatmanın akmayan yüzüyle geçerdim.
Oraya, göğsüme iliklediğim hayvanı ayartmadan
direnmenin mayasını ellemeye.
Gün dönerdi, benzi solardı kahkahamın
kapardım kapımı gevşeyen bir yanımla
ve hergece yatağımda bir engerek bulmanın
süregen iğrentisiyle dolardım, sesim
öylece - Kusmuk Gibi - kalırdı ağzımda.
Çünkü her yerde bir göğün ufak kaldığı vardı
- akşama özgü göğsümü açardım
ey mutlu seri penceresi doğanın -
her yerde köpeksi koklaşmaların sürüp gittiği vardı
uyurken bir kadına doyar gibi kanardı ayaklarım
kanardı ve bir irin seliyle boğulurdum her sabah.

(...)
Ey irin mutluluğu!
Ey durmayıp ağrıyan kemiği usumun!
Uğunursam beni hazdan delirten hayvanın ortasında
ben koşarken derelerde birikirse çocukluğum,
piçliğim birikirse sesimin o hıncahınç boşluğunda
çoşkunun en sağlam atıyla geliyorum
sövgüm büyüyor, ağartıyor günümü.
TAN! Ölü bir keçiyle saçlarımı taramanın vaktidir

sarı bir bilincin ötesini ellemek istemenin
bir üzüncü aralığındayız artık TAN!
savulun, çıplaklığım geliyor ardından.

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.24)

Eser Gürson, Özel’deki bu durumu, kurulu düzene baş kaldırıp ‘normal’e aykırı düşmesiyle, Baudelaire’e benzetmektedir. Şairin çocuklukla birlikte cinselliği bu derece öncelemesi ve “aykırı” bir söyleyişle bu durumu şiirselleştirmesi, Gürson’a göre Özel’i “*patolojik bir karmaşa içine düşürüp sancılı (bir) şair*” yapmaktadır. Devam eden bir izlek olarak bu dizelerle beraber okunması gereken “Geceleyin Bir Korku” adlı şiirin özellikle son bendi, ergen olarak dünyaya konumlanmaya çalışan şair beni’nin içinde bulunduğu durumu/huzursuzluğu tam anlamıyla ortaya koymaktadır.

Hırhırım, böylece büyüyor baldırlarım ve boynumun öpülen yeri
iri bir kuş kendini ağartıyor koltukaltlarımda
geceyi hor görüyorum, böylece gecenin bütün itliğini
irkilip terliyerek bir erkek sesi olarak yatağımda
tanrım, Pekos Bil’im gözet beni.

(...)

Üşüt, yırtın öpüşlerimi paslı tenekeler, soyunup org çalayım
ceketimle örteyim gecenin bütün itliğini
tanrım, Pekos Bil’im uçur beni.

(“Geceleyin Bir Korku”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20)

“Waterloo’da Bir Dişi Kedi” adlı şiir, şairin insanlarla olan ilişkisini cinsellik dolayımında ele alması bakımından ilgi çekicidir. İnsanlara nasıl güvenebileceğinin cevabını arayan Özel, ‘kuş’ kelimesinin zihinlerde yarattığı imajinatif anlam değerlerinden bu şiirinde de faydalanmış; özellikle ‘dişi’, ‘kucak’, ‘kanat çırpma’, ‘vurmak’, ‘kanatmak’ ve ‘yorgunluk’ kelimeleriyle bu anlamı pekiştirmiştir. Nitekim ‘kanatlarını bembeyaz çırpma kuşlar’ ve ‘bir kadının kendini kuşlara vurması’ cinsel birleşme istencinin imajinatif bir söyleyişi olarak kabul edilebilir.

Zengin bir dul dişi bir kedi seviyor ya kucağında
belki bu insanlara güvenimi doğuruyor durmadan
ellerim bağlı da ondan bu belki
yaşlı adamlar artıyor haykırışımdan
kanatlarını bembeyaz çırpıyor kuşlar
bir kadın vuruyor kuşlara kendini
vuruyor vuruyor kanatıyor belki
sonra da güneşin gövdesine yorgunluktan.

(“Waterloo’da Bir Dişi Kedi”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.17)

“Acının Omuzlanması”nın son dizelerinde dikkate sunulan ‘kadın’ da şairin gömleğini, yukarıdaki şiirde örgülenen söyleyişe yakın bir sesle ‘zorlamak’tadır:

Aşınmış eşikler, aşınmış yaygaralar
aslan gibi bir kocası var mıydı bu kadının?
Gömleğimi zorlayan kuş sesleri.

(“Acının Omuzlanması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.19)

“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli” şiirinde yine aynı söyleyiş, ‘gece’, ‘kuş’ ve ‘inilti’ kelimelerinin oluşturduğu anlam birlikteliğiyle şöyle ifade edilmektedir:

Gecenin dürüstlüğünden herkes kuşkulanır
korkulur o kuş yüklü iniltilerden

(“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.30)

İsmet Özel, cinselliği “huzursuzluk” şeklinde yoğun olarak işlediği yukarıdaki şiirlerinden başka, disiplinize edilmiş biçimiyle metinlerinde ele almaya devam eder. Yer yer eski yönsemesine müracaat etse de şair, bu şiirlerde cinselliğe ergen bunalımlarının hafiflemesi ve beni’nin, konumlanacağı dünya karşısında kazandığı kuvvetle, “huzursuzluğu”nu azaltmış olarak yaklaşır. “*Geceleyin Bir Koşu*”nun son şiiri olan “Sabah Ayartması” adlı metnin bütününde söz konusu edilen cinsellik, bu yönüyle dikkat çekmektedir:

Bağrı çok savruk da olsa sabah
günün en çıplak vaktidir
günün en çıplak kuşları gezinir orda
ve ilkin loş bir yürek çarpıntısıyla
uyur göğsümün bedenimin çayıtları
bütün çayıtları uyutur sabah
kuşların, kuşların uçuşlarını da.

Sabah ki aklını çeler bir kuzgunun
götürür ıssız bir sorumluluğa
ama gitmeyen o simsiyah tad ağzımda
ve buramda coşkun göğertisi orospuluğun
bulanık, aç ve sonuna kadar cesur
Buramı öpesi gelir kuşların
kuşların heryerimi öpesi gelir
uzanırım aç ve sonuna kadar cesur
sabah günün en kiskanç vaktidir.

(“Sabah Ayartması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20)

‘Savruk’, ‘çayıtlar’, ‘orospuluk’ ve ‘cesur’ kelimeleriyle insanların yasak ilişki kurmaya olan meylini, sabahla birlikte uyanan cinsel istekle hissettiren şair, aynı söyleyişi 1 yıl sonra yayımladığı “Çağdaş Bir Ürperti”de de devam ettirir. Şehrin beni’nde bıraktığı ‘ürperti’yi şiirselleştirirken cinselliğe başvuran Özel, insanların cinsel iştihasını/‘çavlanını’ dindirmek için yol kenarlarında/‘asfalt’ta otostop çekerek yasak ilişkiye/‘suç’a davet eden

'kocamış kuşlar'ı dikkatlere sunar.

Ve asfalt orada
ve asfalt cinsel kavramlarla
halkların kalkışını anlatıyordu
onların çavlanını durdurmak için
suçlar, kocamış kuşlar bulundu
koynum bir yangın çıkartıp
siniyordu koynuma.

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyen*, s.10)

İsmet Özel, “*Evet, İsyen*” kitabında beliren cinsel temalı şiirlerinde ortaya koymuş olduğu söyleyişle, söz konusu olan huzursuzluktan sıyrılmış ve cinselliğe belirgin bir görünüş kazandırmıştır. Hayatı tüm açıklığıyla yaşayarak “beni” için dokunulur kılmak isteyen şairin cinselliği de bu çerçevede yeniden yapılanmıştır denebilir. “Kan Kalesi”, “Sevgilim Hayat”, “İnce Sızı” ve “Muş'ta Bir Güz İçin Prelüdlere 4” şiirlerindeki cinsel tema, bu bakış açısıyla ele alınabilir.

“Kan Kalesi” şiirinden yükselttiği sert ve coşkulu sesle şair, cinsel huzursuzluğunu kendisine sunulan mecbur bırakılmışlıklara “isyen” ederek bir parça olsun gidermiş görünmektedir:

Sen şimdi sevincimin akranısın
ey kanıma çakıllar karıştıran isyen
doğrusu seni toprağı eller gibi sevdim
yaralarımı onduranımsın
yatağımi hiç boş bırakmayan...
Yüzümü ellerimle yine kapayayım mı?
bekçi karısının belaltını mı anlatayım insanlara
yoksa onlara bilinmez bir toprak mı adayayım
değil
partizanlığım dalaşmak istiyor anla
bu sarsak hırgürüyle dünyanın
dalaşmak dalaşmak dalaşmak
böylece aşk akranım oluyor benim
ey bayırdan ve yokuştan uzaklara
ey çırpınan bir geyiktir memelerin
kanın ısırgan otları gibi aklımda.

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyen*, s.18)

“Sevgilim Hayat” şiirinde Özel'in hayat ve cinsellik kavramlarını iç içe kullanarak, “yaşamayı doyuma ulaşma olarak” ele alması, “Kan Kalesi”nden yükselen ‘isyen’ı tamamlayan bir içerik olarak önem kazanmaktadır:

Yüzüme bak
ve yüzümü hırpala

yüzümü değiştir, dağlı bir anlatım bırak
sen
her hafta oğlunu leğende yıkayan hayat
yaban, diri memelerinden ısırarak
dudaklarındaki tuzu dudaklarıma almak için
çok oldu tepelere vurdum kendimi
bulutlara karıştırm ve karanlık kahvelerde
tırışı uzamış adamlardan
huylarını öğrendim senin.

(...)

dünya
kirletilmez bir inatla dönüyor
altımıza yıldızlar seriliyor
yüzüm suya davranıyor koşaraktan.
ve inzal.

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyen*, s.29)

Yukarıdaki iki şiirde radikal imgelerle öne çıkarılan sesin arkasından hissettirilen cinsellik, “İnce Sızı” ve “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlr 4”de iyiden iyiye netleştirilmiş ve gelinen noktadaki cinsellik ile olan etkileşim dizelere yansıtılmıştır. “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlr” şiirini yazdığında nişanlı olan Özel, bu hususta artık ‘gövdesinin sarışın’ olmadığına özellikle şiiriyet kazandırmaktadır:

Öyleyse arkadaşım sinem kanayadursun
ta ki sürgün ya da mahpus kırışıklar yerine
yüzümüz köylü ve gurbetçi yanıklığa dursun
sevmekle doğrulanmıyor madem kalbimiz
girelim yarimizin avlusuna tam tekmi
ve mürdüm erikleri
ve dopdolgun elmalarıyla o bahçede
o geniş kalçalı yarimizi dört kere.

(“İnce Sızı”, *Evet, İsyen*, s.31)

şayaktan bir sabah örtüsü takılıyor aklıma
kağnılar ve mali sermaye üstüne düşündüklerim
halkın alkışlarıyla kuracağı dünya üstüne düşündüklerim
ve artık sarışın olmayan
gövdemi dünyaya bulayan sevgilim
sarışın yapraklarıyla dökülüyor aklıma.

(“Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlr 4”, *Evet, İsyen*, s.35)

Özel’in devam eden şiir evrelerinde cinsellik artık bir huzursuzluk olarak değil, şiirin anlam dünyasına kazandırdığı derin açılımıyla ele alınmaktadır. Örneğin, şairin müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra *Diriliş* dergisinde yayımlanan “Akla Karşı Tezler 1” şiirinde karşılaştığımız cinsellik, ironiyle birlikte hayatın

bütünü içerisinde yer alan bir unsur olarak dikkatlere sunulur:

Gecenin üçüdür en uygun zaman, bahse girerim
düşünün: sabah çok yakın
oysa ışıltı yok ortalıkta
nerdeyse gece bitmiş ama sürmekte karanlık
henüz uyanmış bazıları
henüz uyumamış bazıları
bazıları uyanmış uykusuna doymadan
bazıları uykusuna varmadan doymuş

(“Akla Karşı Tezler”, *Erbain*, s.185)

Cinselliğin dikkate sunmaya çalıştığımız kullanımı, şair tarafından “*Bir Yusuf Masalı*” adlı eserinde de devam ettirilmektedir. Masalın ‘İkinci Bab’ı olan ‘Yusuf’un Kaçırılışıdır’ adlı kısmında Özel cinselliği, ‘sevişmek’ fiili etrafında insanlara bitişik olarak devam eden bir unsur olarak dikkatlere sunar. Şair bu dizelerde ‘kuş’ kelimesini ilk olarak, yukarıda izaha çalıştığımız yan anlam değerleriyle değil de ilk anlamıyla kullanmış ve cinselliği/sevişmeyi, ‘bulut’ ve ‘ırmak’ kelimelerinin imajinatif açılımıyla şiirselleştirmiştir:

Tohumu
Anasının rahmine
Bir ilkbahar sabahı düşmüş.
Baharmış.
Dışarda rüzgâr.
Dışarda dallarda, bulutlarda
Toprakta delimsirek çırpınışlar.
Bir yanda hışır hışır emeniyor börtü böcek
İrili ufaklı bütün kuşlar
Suskun buldukları korunakta
Öte yanda tabiat
Bir kadınla bir erkeğin yatakta
Terli telâşıyla yarışa yelteniyor.

Ah, bu hep zaten böyle oluyor
İnsanlar tabiatı her zaman heyecana boğuyor
Çünkü kuşlar ve böcekler gibi değil
Bulutlar ve ırmaklar gibi sevişiyor insanlar
Sevişerek çiseliyorlar dünyayı
Yalnız ilkbahar gecelerinde değil
Sevişiyorlar
Sonbaharın mağmum karanlığında
Kış gelince hakaretimiz bir soğuk çattığında
Yaz olunca ısınan baygınlığın çözeltisi yüzünden
Sürgün günlerinin birinin batımında
Birisi bir başkası yerine seyahat ederken
Yusuf'a doğru giden her eğimde
Her hangi bir vakte denk düşüyor

Sevişme ânı.

(“İkinci Bab: Yusuf’un Kaçırılışdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.51)

3.1.2.2. Bedenin horlanması şeklinde ortaya çıkan yıkıcılık/‘kargaşa’ ve cinsellik

İsmet Özel kendi varlık alanı içerisinde hareket için peşine düştüğü sahibilik arayışı neticesinde içine girdiği huzursuzluğu, cinsel temalı şiirlerinin yanı sıra kimi metinlerinde de kendi bedenini horlayıp vücudunun azalarını çirkin görerek şiirin sınırlarına dâhil eder. Bu şiirlere hâkim olan genel atmosfer, bir müddet sonra varoluş probleminde aranacak cevaplarla sosyalizmden İslamiyet’e evrilerek yön değiştirecek olan yıkıcılık ve kargaşadır. Arno Gruen, insandaki yıkıcılığın temellerine ilişkin öngöründe bulunduğu “Normalliğin Deliliği” adlı kitabında, “*insanın kendi kendisine saygı duyma ihtiyacıyla, boyun eğerek iktidarla iş birliği yapma eğilimi arasındaki çelişki*”ye dikkat çekmekte ve bu durumun “insan ruhundaki en temel belki de ilk yarılma” olduğunu ifade etmektedir.

Yıkıcılığın ve huzursuzluğun söz konusu olan “çelişki” sonrasında ortaya çıkacağını belirten Gruen, “bu çelişki’yi içselleştirerek toplumsal ideolojilere itaat edenlerin kargaşa yaşamayacağını fakat özgürlük peşinde olan ‘itaatsiz’ kimselerin hoşnutsuzluk yaratacağını ve güçlülerin himayesinden, dolayısıyla iktidarlardan pay alma şanslarının riske gireceğini öne sürer.” İsmet Özel’de öncelikle kendi bedenine ve çevresine yönelerek ortaya çıkan bu durum, “*Geceleyin Bir Koşu*”da bir araya getirilen şiirlerde yansımaları bulacak ve hayatının ileriki safhalarında da devam ederek, şair her zaman için bu anlamda “güçlülerde” hoşnutsuzluk yaratacaktır.

Özel’in “Yıldızların Uzaklığına Övgü” ve “Yağmurun Kapıları Karanlık” adlı şiirleri, hem söyleyiş hem de içerdiği kelimelerin imajinatif açılımı nedeniyle dikkat çekmekte; yukarıda söz konusu edilen “çelişki”yi ve sonrasındaki yıkıcılığı/kargaşayı hissettirmektedir. Şairin diğer şiirlerinden farklı olarak “düzyazı şiir” formunda kaleme alınan bu metinlerdeki ‘zehirli ok’, ‘savaş’, ‘yıkma’, ‘kan’, ‘ceset’, ‘kargaşa’, ‘kin’, ‘iğrenmek’, ‘boğmak’, ‘yangın’ ve ‘kanamak’ gibi kelimeler, Özel’in içinde bulunduğu huzursuzluğun birer yansıması olarak da okunabilmektedir:

Kargaşa. Ve kolayca yıkılan inançlarım benim, benim en sağlam ve dağınık ellerim. Sabahı nasıl tetikte bekliyorum. Şafakla damar damara seviştiğini görmek için bilgeliğin. Ve onarıyorum nasıl hızla kendi gücümü. Nasıl bir soylu boşluğa çılgınca kanıyorum. Ey yangınlar artığı! Her yangından arta kalan bir şey, her yangından arta kalan gerçek şey

çoğalt beni.

(“Yıldızların Uzaklığına Övgü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20)

(...)

İşte, zehirli oklar kullanıyoruz o yaniltan savaşlarda. Yıkıyoruz,
yaban çiçeklerinin açtığını görüyoruz kıyıda. O kargaşalık içinde
ben yıldızlara bakıyorum. Çevresini soğutuyor suya düşen ay.
Yıkıyoruz. Yıkamak, kutsal kini yürekli olmanın. İğrenmeden
göklere göklere bakmak. Ellerimizi saklamak ellerimizde.

İşte, gökyüzüne salıverdim o çılgın kanatları, boğulanları daha
da itmek için suya, ölüme ölümlülüğü yakıştırabilmek için cesetlerle
bezedim güzel olan her şeyi. ELİMİN AKLIĞINDA DAĞILIVERDİ
KANIN. Elim el olmaktan çıkıverdi. Çocuğun yanaklarıyla
boğuşuyordu yağmur, derken yüklendik karanlık kapılarına
yağmurun.

(“Yağmurun Kapıları Karanlık”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.14)

İsmet Özel, içerisinde bulunduğu bu kargaşayı kendi bedenini horlayarak dikkatlere sunduğunda, cinsel içerikli bir söyleyişe yaklaşmaktadır. Cinselliğin yoğun bir biçimde kullanıldığı şiirlere baktığımızda şairin bedeninin farklı uzuvlarına karşı Türk şiirinde örneğine rastlanmayacak bir sertlik ve cesaretle yaklaştığı görülmektedir. “O Bağımsız Dağların”, “Tüfenk”, “Waterloo’da Bir Dişi Kedi” “Geceleyin Bir Korku” ve “Evet, İsyân” adlı şiirlerde bunun örneklerini görmek mümkündür.

‘Bezgin’, ‘yorgun’, ‘pis’, ‘çirkin’, ‘iğrenç’, ‘karakavruk’ olan ve ‘utançla oğuşturulan’ yüz; ‘hor’ görülen ‘bacaklar’; ‘sarışın’ olan bir beden ve dahası, Özel’in şiirlerinde kolayca söz konusu edilir. Atıf Behramoğlu’nun da belirttiği gibi “*bedeniyle bu denli uğraşan, kendini fiziksel olarak bu denli horlayan bir başka şair göstermek*” gerçekten zordur:

Bendim benim gölgelerimdi
yaklaşan dağlara ayaklarını satan
ve bakır kazanlardan taşarken roma
yorgun bir karanlığa ileten kendini
o acı çığlıkları güzle ağartan

(...)

ben ki hala alnımda imparatorluklar
bezgin, yorgun yüzü ve sarışın olanlar.

(“O Bağımsız Dağların”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.12)

ve artık çirkinim
uykularımda örümcekler üreyor şimdi
gelmiş geçmiş bütün gölgeleri denedim
ellerim hala pençe gibi

(“Tüfenk”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.10)

O silik aynalarda şaşırdığım pis yüzüm
daha çok insanlara benzeyen ve onlara
hırçın çalgılar ansıtan
yüzüm.
Uykularım upuzun bir geçmişi yaktıkça
ve o külle yıkandıkça ben durmadan
utançla oğuşturduğum
yüzüm.

(...)

O silik, eski, yalnız aynalarda
kısaca insanlarda yani
kuşları eskiten kan
kurusun.
Gürültülü bir intihar başlasın akşamla
dinsin sen soyundukça geceye karışan hüznün
dinsin dinsin benim çağdaş olmayan iğrenç yüzüm.

(...)

ve yüzüm, o deşilmiş, o iğrenç yara
(“Waterloo’da Bir Dişi Kedi”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.17)

Beni çünkü buram ağrır, bacaklarımı hor görürüm aynalarda
bağrıma bir gül tünemiştir, kanar yanakları bir oğlanın yağmurdan
hüznü hor görürüm çürütür çünkü o kuşu koltukaltlarımda
hırlyım böylece büyür askın bir salgıdan öteye geçemediği
tanrım, Pekos Bil'im üşüt beni.

(“Geceleyin Bir Korku”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.27)

ben karakavruk yüzümün arkasında
kırbaçlayarak büyüttüğüm ağrıyı bırakıyorum
(“Evet, İsyan”, *Evet, İsyan*, s.22)

3.1.3. Alt edilen mukadderat: Ölüm

*“savaşın, sevdanın rengi
her güzellik bu rengin ardındadır
yaşamak bir başına bu rengi geçemez
'ölümden korkup da sonunu sayan
ölür gider yar koynuna giremez.”*
Yaşatan

İsmet Özel, bireysel duyarlılıkla kaleme aldığı ve daha çok “*Geceleyn Bir Koşu*” adıyla kitaplaştırdığı şiirlerinde temalaşan çocukluk ve anılarına; cinsellik ve beraberindeki huzursuzluğa; yıkıcılıkla birlikte ortaya konan bedenin horlanışına hep beni'nin dünya ile olan etkileşiminden hareketle şiiriyet kazandırmaktadır. Şairin bu ilk dönem şiirleriyle beraber ele alınabilecek fakat yine bu ilk dönemdeki şiirlerde öncelenen vurguların, sonrasında tüm şiir evreninde devam ettirilmesi gibi sürekli işlenecek olan bir tema da “ölüm” ve beraberindeki anlam içeriğidir. Şair, kaleme aldığı “Yorgun” adlı ilk şiirinden, bu gün de yazdığı şiirlerinin dizelerinde “ölüm” temini hissettirmektedir.

Özel, “ölüm” ve yaptığı zihinsel çağrışımları, yukarıda ifadeye çalıştığımız temaların kimi içeriklerinde olduğu gibi, “huzursuzluk” ya da bir tür “sıkıntı” olarak ele almaz. İlk şiir kitabında beliren “ölüm” düşüncesinin öne çıkarıldığı şiirlerinde bile şair, bu duyguyu ya çocukluğun ölümle ilgili anlam dünyasından hareketle ele almış ya da ölümü “saf” ve kabullenilesi bir olgu olarak dikkatlere sunmuştur. Daha sonrasında zengin anlam açılımıyla Özel'in şiir evreninde devam eden “ölüm” düşüncesi ise, daha çok modern insanın içselleştiremediği ve anlamlandıramadığı bir “sorun” olarak ironiyle beraber şiire konu edilir. Şairin tüm şiir evrenindeki ölüm ile ilgili izlekler, “**En saf haliyle kabullenilen ölüm**” ve “**Modern insanın en büyük açmazı olarak ölüm**” başlıkları altında incelenebilir.

3.1.3.1. En saf haliyle kabullenilen ölüm

İsmet Özel'in ilk dizelerinden itibaren karşılaştığımız “ölüm” olgusu, kaybedilenin acısıyla isyan edilen ya da

kabullenilmeyen bir tema olarak örgülenmemekte; bu anlayışın bir ifadesi olarak “çocuk” ve onun anlam dünyasıyla beraber ele alınmaktadır. Kanaatimizce Özel’in şiirlerindeki bu durum, çocukların zorluklar karşısında korumasız olmaları nedeniyle hayattan ziyade ölüme yakın oluşlarıyla açıklanabilir. Nitekim “Kuşun Ölümü” adlı şiirde sözü edilen ‘damdan düşme’ eylemiyle böyle bir dünyanın kapıları aralanmakta, çocukluğun saf dünyası “kuş” kelimesine yüklenen “can” anlamıyla dikkatlere sunulmaktadır. Yine bu şiirin ilk dizelerinde ‘ölümün’, ‘sarışın’ kelimesiyle karşılanması, bir tür “naifliği” akla getirmesi bakımından dikkat çekmektedir:

Kuş damdan düşünce
sarışın bir yürüyüşüdür artık ölümün
bir yağmurdur açılan kuraklığa
bir yağmurdur kulübesi nisandan
ve onun ayaklarına dolanan o gökyüzü
kansız yüzleridir diri kuşların
kuş düşünce damdan

kuş düşünce damdan
kızlar saçlarıyla ölümü düşünürler
uzun bacaklı tanrılar koşuşur sokaklarda
kuş öldü herkes mi arıyor
gençlik mi yürüyor herkese ve mi arıyor
onun gözlerini satılan çarşılarda
kuş öldü kanadının altındaki o yara
yağmurun karanlığını getiriyor geceye
yağmurun ırmaklarını getiriyor geceye
kuş öldü
küçük bir yorgunluktan ölmeden önce
(“Kuşun Ölümü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.11)

İnsanların ölüm fikrinden kaçamayacaklarını ‘kızlar saçlarıyla ölümü düşünürler’ dizesiyle imleyen şair, ‘küçük bir yorgunluk’ kelime grubuyla da “Yorgun” şiirinde dikkatlere sunduğu çocukların oyun dünyasına gönderme yapmaktadır. Özel, bu şiirden 6 ay sonra yayımlanan “Bakır Tenli Yapraklar” adlı şiirinde ölüm duygusunu, “Kuşun Ölümü”ne yakın bir ses ve söyleyişle ortaya koymaktadır:

Bak, ölüm güzü kıskanıyor
şimdi ıssızdır onun sevimli kedisi
ve herkes onun el değmedik yerleri olduğunu sanıyor.
uzuyor defterine uğrayan kan lekesi

senin kuşların olurdu mevsimi yolculuklara çağırın
içli taşra kızların gizemli eviçleri
kapıların olurdu korkudan çok denizlere açılan
o denize açılan ellerin nerde şimdi?

yine bir güz büyümekte kanında gölgelerin
o üzünç orduları tarlalar çiğnemekte

bak, ölüm güzü kıskanıyor
mevsimi aşka çağırın kuşların nerde senin
güze el değdirmeyen ellerin nerde?

(“Bakır Tenli Yapraklar”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.8)

Yukarıdaki her iki şiirde de yaşanmış çocukluklardan hareketle meydana getirdiği “çocuk” ve “ölüm”ün anlam birlikteliğini şair, “Karoon” şiirinde de devam ettirir. “Çalgı ile eşlik edilen şarkı” anlamına gelen şiirin isminden de anlaşılacağı gibi, şairin özellikle, anlatılan cin ve peri masallarıyla çocuk muhayyilesinde oluşturulan korku’ya dikkat çekip, ölüm olgusuyla özdeşlik kurarak meydana getirdiği imajinatif söyleyişi ve akıcı üslûbu dikkat çekmektedir:

Ne gümüş bir çocukluk ölümün mavi cinleri
uykusunda bıraktığı saçlarındaki yangın
o balçıkla beslenen saçlarındaki yangın
ona doğru uzanınca akşamın kanlı eli
sönmüş ateşlerini öptü tapınağımın

ona cinleri sığdıran ay korkusudur
ne gümüş bir çocukluk ölümler gibi sağlam
ölüler gibi soyunmuş artık korkularından
onu ben ne kadar buldum desem yok olur
çünkü girilmez tarlasına ay kokusundan

(“Karoon”, *Erbain*, s.19)

İsmet Özel, ölüm gerçeğinin kabullenilmesi gereken bir olgu olduğunu ve ondan kaçılmayacağı gerçeğini “Sevgilime Bir Kefen”, “Aynı Adam” ve “Mazot” adlı şiirlerinde de dile getirmektedir. ‘Dünyaya doğru yürümekle meşhur’ olan şair, bizzat kendi yaşanmışlıklarına ve düşünsel serüvenine/“yürüyüşüne” şiiriyet kazandırdığı “Aynı Adam” adlı şiirinde “yürünülmeyen”in ölüm olduğunu ifade etmektedir. İnsanın elindeki ‘yürüme’/“bilgilenme” şansının ölüme kadar geçerli olacağını Özel, şiirinin şu dizeleriyle akla getirir:

Ben dünyaya doğru yürümekle meşhurum
kökten dallara yürüyen sular gibi
yürürüm kömür ocaklarına, çapalanan tütüne
yürürüm hüznün ve ağrılar çarelenir
dağların esmer ve yaban telaşından kurtula diye
torna tezgahlarında demir.

Yürürüm çünkü ölümdür yürünülmeyen
yürürüm yürüyüşümdür yeryüzünün halleri
kanla dolar pazuları tarladakinin
hızır gürültüsü içinde türkülenir bir öteki
gökleri göğsümden aşırarak yürürüm
yağlı kasketimin kıyısında nar çiçekleri.

(“Aynı Adam”, *Evet, İsyân*, s.33)

“Sevgilime Bir Kefen” ve “Mazot” şiirlerinde Özel, içinde bulunduğu devrimciliğin ölüm ile ne kadar yakın olduğunu ve bu yolda olanların ölümle her an yüz yüze gelebileceklerini hissettirmekte; bu durumu kabul edilebilir bir olgu olarak dikkatlere sunmaktadır. “Sevgilime Bir Kefen” şiirinde ölümün sessiz bir şekilde/‘alçacık bir sesle’ gelebileceğini imleyen Özel; “Mazot” şiirinde de ölümün insanı her an bulabileceğini ‘uyanık’ kelimesiyle belirtir ve ‘korku’ ve ‘alesta’ sözcükleriyle de ölümün bu engellenemez gelişine işaret eder:

(...)

ve alçacık bir sesle uçar üzerimden
kanser, begonya, ölüm.

(“Sevgilime Bir Kefen”, *Evet, İsyân*, s.16)

ki

ölüm

her yerde uyanıktır

alestadır korkunun yordakçıları

(“Mazot”, *Erbain*, s.143)

Yine Özel, “Savaş Bitti” adlı uzun soluklu şiirinin dizeleri arasında ölümün insanları yüz yüze/‘ru be ru’ karşıladığı gerçeğine işaret etmekte ve bunu ‘enselemek’ fiiliyle dikkatlere sunmaktadır. Dizelerde yer alan ‘Tren’ kelimesin, trenin ince bir ray hattı üzerinde yavaş yavaş ilerliyor olmasıyla, birbirine eklenmiş bulunan vagonlarıyla ve duraklarda inip binen yolcularıyla birlikte metafor olarak düşünüldüğünde, “ölüm”ün imajinatif açılımına boyut kazandıran bir yapı içerisinde olduğu hissedilmektedir:

Trenli hayatların bir gereği bu

Trenin bütün yolcularına ölüm

İltimas olsun diye

Bir kalkış noktası hediye ederek

Her birini tek tek

Üç tarzda uğurluyor

Durulan her istasyonda onları

Yine ölüm karşıliyordu ru be ru

Gizli pazarlıkların mahfillerinde ölüm

Onları eliyle koymuş gibi enseliyordu

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.53)

3.1.3.2. Modern insanın en büyük açmazı olarak ölüm

Ölüm ve beraberinde gelen düşünceler, insanoğlunun zihnini sürekli kurcalayan en büyük problemlerinden biri olmuştur. Kimilerine göre ölüm bir kurtuluş ve hayat karşısında “diri” durmanın vazgeçilmez koşulu iken; kimilerine göre en büyük anksiyete kaynağı ve bir “son”dur. İnsanların ölüm karşısında almış olduğu tavır, onların varlık sebeplerini kavrayışlarıyla doğrudan ilgilidir. Ne zaman ve nasıl sona ereceği belli olmayan, ama bir gün mutlaka bitecek olan bu hayatın anlamına dair herhangi bir endişesi olmayan insanın, ölüm karşısında da tükenmesi kaçınılmazdır.

İnsanoğlunun mevcut olan diğer canlılardan farkı, sadece bir gün öleceğini biliyor olmasında değildir. En büyük fark, insanın ölümle karşı karşıya olduğunun bilincine varması ve varoluşunu ölüme doğru yaptığı yolculukta kazandığını bilmesidir. Dolayısıyla ölüm, hayatımızı “*otantik bir tarzda yaşamamız için olası kılan bir durum*”dur. Her ne kadar “*ölümün fizikseliği insanı tahrip etse de ölüm fikri insanı korur*” ve onun gündelik kazanımların peşi sıra tükenip yitmesini engeller. Bu bilinçlenme sayesinde insan diğer canlılardan ayrılmakla kalmaz, beşer içerisinde de farklı bir konuma yükselir.

İsmet Özel de “insan kılığında karşımıza çıkan bir kimsenin insan olup olmadığını ölüm karşısında takınmış olduğu tavır dolayısıyla anlayabileceğimizi” ifade etmekte ve ölümün “insan hayatı”na katmış olduğu anlamı ifade için Heidegger’den hareketle “*yalnızca insanlar ölür, diğerleri telef olur*” demektedir. Şaire göre “insan” olmak, telef olmaktan kurtulmaktır. Özel, ilk şiirlerinde en saf haliyle kabullenilen bir olgu olarak işlemeye başladığı ölüm temini, müslüman dünya görüşüne bağlanmadan evvel yaşadığı sancılı zihin sürecinde de, ontolojik problemini hallettikten sonra da söz konusu etmeye devam etmiştir.

Özellikle müslüman dünya görüşünü benimsemesinden sonra kaleme aldığı şiirlerinde şair ölüm olgusunu, modern insanın en büyük açmazı olarak ironiyle birlikte zekâ ürünü sayılabilecek dizelerde dikkatlere sunar. 1974 yılının hemen başında yayımlanan ve şairin zihinsel dönüşümüne dair önemli işaretler veren “Esenlik Bildirisi” adlı şiir, ölüm duygusunun modern zamanlardaki kavranış biçimini örneklemesi bakımından dikkat çekmektedir:

Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız
ve zekâ babacan tavrıyla tiksinti verir
söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tikiz
öcalmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir.

(“Esenlik Bildirisi”, *Cinayetler Kitabı*, s.25)

Modern dünyanın insanlar ve eşyalar üzerindeki yıpratıcılık ve “kimliksizleştirme” çabası, etkisini en çok da ölüm düşüncesi üzerinde göstermiştir. Öyle ki modern zamanın insanı, hayatın sıradanlıkları arasında körleştiğinden, ölebileceğini dahi aklına getirmez. Her şeyin akılla/‘zekâ’ ile izaha çalışıldığı böyle bir ortam içerisinde ‘ölüm duygusu’nun saygısızca karşılanması normaldir. Zygmunt Bauman, “Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri” adlı kitabında, modern öncesi çağda yaşayan insanların ölümü hayatlarının bir parçası haline getirerek “*evcilleştirmiş*” olmalarının, modern insanlar tarafından anlaşılamayacağını ifade etmektedir. Çünkü “otantik” olmayan bu hayat tarzı içinde ölüm ve ölümler aklın öngördüğü şekliyle mekândan/kentten uzağa atılır.

Baudrillard, “Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm” adlı kitabında ölümlerin zaman içerisinde, köy ve kent merkezlerinin sıcaklığını yansıtan ve insanların bir araya toplanmak için de kullandıkları mezarlıklardan alınarak “dış”a doğru atıldıklarına dikkat çekmekte ve “*yeni kentler ya da çağdaş metropollerde gerek fiziksel mekân gerekse zihinsel mekân anlamında ölümler için öngörülen hiçbir şey*”in olmadığını söylemektedir.

İsmet Özel, ölüm üzerine en geniş açılımlı ve derin anlamlı söyleyişini “Üç Firenk Havası” adlı şiiriyle ortaya koymaktadır. Baştan sona ölüm temasıyla örgülenen üç bölümlük şiir, oldukça uzun olmasına karşın ritmini ve şiiriyetini kaybetmeden devam eder. Şiirin bütününe konu edilen modern insanın ölüm karşısındaki tavrı, “Capriccio Ölüm”, “Ölüm Cantabile” ve “Requiem” başlıkları altında çok farklı yönleriyle ele alınmaktadır. Öncelikle şiirin isminin “Üç Firenk Havası” olması “bildik”, “tanıdık” olmayan ve okuyucunun geri plan kültüründe karşılığını tam olarak bulamayacağı bir dünyanın varlığını hissettirir. “Frenk” kelimesi, Osmanlıların Avrupalılara özellikle Fransızlara taktıkları bir isimdir. Geleneksel kültüre yani alaturka olana ters düşerek, alafranga yaşam biçimini benimsemiş olanlara da aynı ismin verildiği görülür.

Alafranga hayat tarzını yaşayan Frenklerin memleketi Fransa, insanoğlunun aklın önderliğinde hareket ederek tabiatı, daha genel anlamda “var olan”ı değiştirebileceğinin farkına vardığı yerdir. “Modernlikle aklın özdeşleştirilmesi daha çok Fransa’ya özgü bir eğilimdir.” Aydınlanma Devri’ni, Rönesans’ı, Reform’u ve Fransız Devrimi’ni “skolâstik” zihniyetten sıyrarak, kendi iradesiyle gerçekleştiren ve modern dünyanın kapılarını aralayan 19. yy. insanı, ölüm karşısında da akıyla baş başa kalmıştır. Dolayısıyla o maddî olanın peşi sıra gittiğinden, metafizik olana sırtını dönmüş ve ölümün gerçek anlamını idrak edemeyerek “*ruhunun dış alanlarından merkezine yöneleme*”miştir.

İsmet Özel, bu dönem insanının ölüm karşısındaki duyuş tarzına, aslında “Üç Firenk Havası”nın en başında işaret etmiştir. Şiirin başlığında kullanılan ‘hava’ kelimesi, aynı zamanda müzik parçalarında bir tür olarak da

kullanılmaktadır. Böylelikle “Frenk Havası” dendiğinde, “dans havası”, “roman havası”, “oyun havası” gibi müzikal bir dünyanın sınırlarına girmiş oluruz. Bu dünyada önemli olan, keyif ve neşe halinin devam etmesidir. Ne olursa olsun bu ‘hava’nın bozulmasına izin verilmez. Özel, bu kelime oyunuyla modern insanın ölüm gibi çok önemli bir varoluş tarzı karşısında takınmış olduğu tavra işaret eder. Burada dikkati çeken önemli bir özellik, bölüm başlıklarının şiirin ismiyle hem içerik hem de kurgusal düzlemde paralellik gösteriyor olmasıdır.

Şiirin ilk bölümü ‘Capriccio Ölüm’ adını taşır. Neşe ve keyif anlamlarına gelen “Capriccio” kelimesi, hicivsel aktarımlı müzik parçalarına da verilen bir isimdir. İsmet Özel, bu bölümün hemen başında:

Gülünç bir ölümlle öldü deniyor Max Stirner için
çünkü mahvına sebep nihayet bir sinektir
ama Fanya Kaplan
nasıl öldü diye sorsak sanırım
işimiz fazlasıyla ciddileşir.
Bize ne başkasının ölümünden demeyiz
çünkü başka insanların ölümü
en gizli mesleğidir hepimizin
başka ölümler çeker bizi
ve bazan başkaları
ölümü çeker bizim için.

(“Üç Frenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.24)

diyerek, alışılmadık bir söylemle, tam da başlığa uygun olarak dikkatleri ölümün üzerine çeker. Bauman, insanların kendi ölümlerine tanık olmasalar da başkalarının ölümüne tanık olduklarını ve bunun da insanların başarılarına anlam kattığını yazar. Bunun anlamı: “*Biz ölmemişiz, biz hâlâ yaşıyoruz demektir. Çoğu kültürde böylesine büyük yeri olan, uzun yaşama duyulan arzu, gerçekte çoğu insanın kendi akranları öldüğünde bile yaşıyor olmayı istemesi anlamına*” gelmektedir.

Özellikle, hayata göbek bağıyla bağlanmış olan modern insanda görülen bu tavır, şiirde ironik bir tarzda ele alınır. Nitekim bencilliği şiddetle savunan ve “*Benden gayrisi benim umurumda değildir. Beni benden başka hiçbir şey ilgilendirmez. İnsanı insan eden bencilliğidir.*” diyen anarşizmin savunucusu Max Stirner’in (1806–1856) ve 1918 tarihinde Lenin’e suikast girişiminde bulunan, fakat başarılı olamayınca üç gün sonra kendisi

suikastla öldürülen Fanya Kaplan'ın nasıl yaşadığı değil ne şekilde öldüğü merak konusudur.

İsmet Özel, “Henry Sen Neden Buradasın” isimli kitabının birinci bölümünde, başka insanların ölümünün bu denli merak edilmesinin “*biyografi yazarlığı*” gibi bir meslek doğurduğunu dile getirir ve sona eren hayatların sadece birer bilmece olduğunu söyler. Bu bilmeceyi çözmek de ‘başka insanların ölümü’nü ‘en gizli mesleği’ haline getirenlere düşmektedir. Max Stirner ve Fanya Kaplan'ın ölümü bu açıdan değerlendirildiğinde ayrı bir anlam kazanır. Gerçekten de Fanya Kaplan'ın ölümü üzerine söz söyleyeceklerin işi, şairin dediği gibi, ‘fazlasıyla ciddi’dir. Çünkü Lenin gibi birine suikast girişiminde bulunan kişi, (üstelik bir de bayan olunca) biyografi yazarlarına, sonunda bir sineğin yüzünden bile ölmüş olsa, bireyin hayat içerisindeki yerini kafa kurcalayan sorularla belirlemeye çalışan Max Stirner'den daha fazla malzeme vermektedir.

İsmet Özel birinci bölümün devamında, ölüm gerçeğinin modern zamanı yaşayan insan tarafından nasıl değiştirildiğini/gizlendiğini dile getirmeye devam eder:

Ölümlü şaka olmaz diyenler
kıyasıya yanıldılar bu çağda
Taksitle Ölüm diye bir roman yazıldı artık
Önce Öl/Sonra Öde denilmek suretiyle
aşılıp geçildi bu roman da.

(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.25)

Ölümün/ölümlülüğün üstesinden gelemeyen modernite, bu büyük gerçeği göz önünden ve zihinden uzaklaştırma yollarını arar. Onu başa çıkılabilir küçük parçalar halinde “*akla uydurma*”ya çalışır. Ölümün metafizik boyutuyla ilgilenmeyen modern insan için artık o, evcil değildir. “Kalabalıkların” mutluluğunu düşünen modern zamanın “yönlendiriciler”i ölümü vazgeçilmez bir tüketim aracı olarak görürler. Hastalıklarla boğuşan insan, ölümün soğuk nefesini hissetmeye başlayıp yok olup gideceğini anladığında, Kierkegaard'ın ifadeleriyle söylersek, “*ölümcül hastalık*” olan “*umutsuzluk*”la baş başa kaldığında kendisini hiç çekinmeden modern tıbbın/tüketimin kucağına atar. Ölümü bu şekilde uzaklaştırdığına inanan ve “var olmayı unutmaya” durumunda yaşamaktan kendini alamayan modern insan, ölür gider fakat arkasında, kendisine ‘önce öl sonra ödersin’ denilen bir yığın “tedavi” masrafları kalır.

İsmet Özel, bu bölümün sonunda ölümün farklı bir yönünü nazara vermeye başlar. Bu frenk havasının şen ve şakrak kısmının da artık sonuna geldiğinin bir işaretidir:

Doların dalgalanmasına bırakıldı bu çağda ölüm
geceleri şehrin varoşlarında ikâmete mecbur edildi
gündüzün kimlik soruldu ona
sağcı mı solcu mu olduğu sorusuna cevap verdi
seken bir kurşun kadar
kurşunî bir kış denizi kadar bile
taraf tutmayan ölüm.

(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdına Gülümserken*, s.25)

Her zaman ve her yerde uyanık olan ölüm, artık daha dar bir çerçevede ele alınmaktadır. Bu çerçevenin sınırları İsmet Özel’in bizzat kendisi tarafından da çok iyi bilinir. Toplumsal alandaki çalkantıyı kendi biyografisinde de yaşayan şair, kontrol edilen/güdülen kalabalıkların bir çırpıda ölümle nasıl buluşturulduklarına işaret eder. Sona eren hayatların hiç kimse için bir kıymeti yoktur. Önemli olan, varoluş sebebini umursamayarak “otantik olma” sınırının çok uzaklarında yaşayan insanların kişisel/ideolojik doyumlarıdır.

Şair, ölüm düşüncesiyle ilgili olarak bu söyleyişin bir benzerini 1969 yılında Ataol Behramoğlu için yazdığı “Yıkılma Sakın” adlı şiirinde de ortaya koymaktadır. Bu dizelerde Özel, “sahicilik” arayışının bir ifadesi olarak, sorumlu olduğu işi sonuna kadar inanarak ve samimiyetle yapmak gerektiğinin işaretlerini verir. Özellikle son dizenin anlamı “öl’mek/ol’mak” biçiminde okunduğunda yapılan işe duyulan sorumluluk bilinci iyice belirir:

(...)
Köpüren, köpürtücü bir hayatın nadasıdır kardeşim
bütün devrimcilerin çektikleri
biliriz dünyadaki yorgunluk habire mızraklanır
dağlarda gürbüz bir ölümdür bizim arkadaşlarımızın
pusmuş bir şahanız şimdilik, ne kadar şahan olsak
ama budandıkça fişkıranda bizleriz
ölüyoruz, demek ki yaşanılacak.

(“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyân*, s.38)

İsmet Özel, ölüm düşüncesi dolayısıyla yukarıdaki şiirde beliren yaşam biçiminin anlamını, “Üç Firenk Havası”ndan 7 yıl evvel yayımladığı “Amentü” şiirinde de şiirin sınırları içerisine dâhil etmektedir. Şair, iki ayrı varoluş tarzının kabulüyle yaşanan hayatları yüzleştiren, ölüm düşüncesini şöyle dikkatlere sunmaktadır:

Tutun ve yüzleştirin hayatları
biri kör batakların çırpınısında kutsal
biri serkeş ama oldukça da haklı.
Ölümler
ölümlere ulanmakta ustadır
hayatsa bir başka hayata karşı.

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33)

“Üç Frenk Havası” şiirinin ikinci bölümünün adı “Ölüm Cantabile”dir. İtalyanca bir müzik terimi olan “Cantabile”in en önemli özelliği dinleyicisine, melodi vasıtasıyla konuşuyormuş gibi hitap etmesidir. Özel, bu bölümde ölüm olgusuna doğrudan modern insanın/‘şehrin insanı’nın açmazlarını konu ederek yaklaşır ve “Frenk Havası”ndan söylemeye devam ederek şiirin hemen başında yüksek bir perdeden konuşmaya başlar:

Ben ne büyük bir dalgınlıkla bakmış olmalıyım ki hayata
görmedim orda çinko damlar ve plastik sürahilerin tanrısını
yerimi yadırgadım
yerim olmadı zaten kendi mezarımdan başka
çığının biri sanılmaktan sakınmaya vaktim olmadı
durmadan beyaz bir aygırla taşardım derin göllerden
bir gebe kısrakla kaçardım derin ormanlara
güneşin zekasıyla doymak isterdim
kaba solgun kağıtlar sunardı
şehrin insanı bana

şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
kaypak ilgilerin insanı, zarif ihanetlerin

(“Üç Frenk Havası”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.26)

Hayata dalgınlıkla bakmış olmak, Heidegger’in ifade ettiği “var olmayı unutma” durumunda olmak demektir. Eşyanın ve etrafta olup biten hadiselerin “oluş”u üzerine düşünmeden “hayret” içerisinde kalıp, sıradanlaşarak/ körleşerek yaşamak demektir. İsmet Özel, “Henry Sen Neden Buradasın” isimli kitabının ikinci bölümünde “Hayrete uğramak sıkıntılarımızdan kurtulmamıza yarayan yolu açmıyorsa hayret ettikçe salaklaşırız. Salaklaştıkça da titizlik gösterme yetimizi kullanamayan bir kimse oluruz.” demektedir; bunun sonucunda da titizliğini elden kaçırmış birinin ahlak sahibi olamayacağını belirtmektedir.

Şair sıkıntısının yani “dalgınlığın” farkındadır. Şehrin insanının sahip olduğu “kaypak ilgilerin” ve “zarif ihanetlerin”, kendisini “otantik olmaktan/ahlak sahibi olmaktan” alıkoyduğuna inanır. Yeri bu insanların yanı değildir. Bunu belirtmek için kullanılan kelimeler, imajinatif değeri son derece yüksek olan söz dizimleridir. Göllerden ‘beyaz aygır’la taşmak, ‘derin ormanlara’ ‘gebe kısrakla’ kaçmak ve ‘güneşin zekâsıyla’ doymak istemek. Bu kelimeler hep, tertemiz ve duru olana ulaştıktan sonra orada çoğalma istencinin birer ifadesi, anti-

konformizmin bir uzantısıdır. Tertemiz ve duru olan ise, varoluş sebebine uygun hareket edilen ve “oluşun” arkasındaki büyük sırta erişilen yerededir. Fakat şehrin insanı onu, ‘kaba solgun kâğıtlar’ sunarak konformizmin içerisine çekip sıradanlaştırmak ister.

Şairin bu “farkındalık süreci”ne gelmesi birden bire olmaz. Artık burada, yaşanmış olan şahsi tecrübelerden hareketle konuşan bir “ben”in varlığı söz konusudur. Bu “ben”, kendi eksikliklerini tamamlamak ve zedelenmişliklerinin acısını dindirmek ister. Bunu başarmak için de, Carl Gustav Jung’un dediği eylemi, *dünyayı merkezinde kendisi olmak kaydıyla yeniden, “tamam-etme eylemi”ni* gerçekleştirmeye çalışır. Bu durum şiirin devamında şöyle dile getirilir:

Ogün bugün, şehri dünyanın üstüne kapatıp bıraktım
kapattım gümüş maşrapayla yaralanmış ağzımı
ham elmalar yemekten göveren dudaklarım
mırıldanmasın şehrin mutantan ve kibirli ağrısını.
Azıcık gece alayım yanıma yalnız
serçelerin uykusuna yetecek kadar gece
böcekler için rutubet
örümcekler için kuytu
biraz da sabah sisi
yabani güvercin kanatları renginde
biz artık bunlar olarak gidiyoruz
eylesin neyleyecekse şehrin insanı

şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
bozuk paraların insanı, sivilcelerin
(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.26)

Şehir şatafatlıdır, görkemlidir. İçerisinde kendinden uzaklaşmış bir yığın kibirli kalabalığı barındırır. Şehrin ve “kalabalığın” bilincine varan “ben”, artık “kendine dönmek” ister. Bu dönüşüm ister istemez, “ben”in dünya modeli ve görüşünde sarsıcı bir değişikliği de beraberinde getirecektir. Bu yeni oluşturulan dünyada, şehrin insanının sürekli beraber olduğu fakat bir türlü farkına varamadığı değerler vardır. Bunlar, şair tarafından ‘gece’, ‘rutubet’, ‘kuytu’ ve ‘sis’; ‘serçe’, ‘böcek’, ‘örümcek’ ve ‘yabani güvercin’ kelimelerinin imajinatif açılımla okuyucuya hissettirilir ve bu kavramlar “ben”in, tam anlamıyla kendisini bulabilmesi için asıl gerekli olan varlık şartını imler.

Nasıl böcekler rutubette, örümcekler kuytuda, yabani güvercinler de sabah sisinde hayat bulup, var olabiliyorsa, “ben” de gecenin o saran ve huzur veren dinginliğinde “olmak” istemektedir. Şiirde kullanılan ‘gümüş maşrapa’ metaforu, “ben”in “arınmak” için ihtiyaç duyduğu “su”ya gönderme yapar. Bu varoluş tarzı “şehrin insanı”nın anlayabileceği bir durum değildir. O, modern dünyanın kendisine sunmuş olduğu “yasak” elmalardan nemalanıp, yağlı yiyeceklerle iyice semirir ve sivilceleriyle baş başa kalır. İsmet Özel, gidilecek yerin neresi olduğunu şiirin

ikinci bölümünün son kısmında dile getirir:

işte öldüm, işte son kadife çiçekleri
son defneler, baldıranlarla kefenlediler beni
bütün kaçaklar için ince bir melhem oldu benim ölümüm
bütün hoşnutsuzlar yanlarında saklayacak
benim ölümünden yayılan kırpıntıları
boğaz tokluğuna çalışanlar
özenle kilitleyecek göğüslerine
benim ölmüş olmamı
hiç bir yaprak damarından
hiçbir su özünden atamayacak beni
ortaya benim ölümüm sürülecek
pey akçesi olarak
tanrıların ölümünü bir üstlenen çıkınca
ama neler olup bittiğini hiç bir âyetten
hiçbir vakit anlamayacak şehrin insanı

şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
pahalı zevklerin insanı, ucuz cesaretlerin
(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.27)

Dünyayı, kendi varoluş sebebini merkeze koyarak tamam etme eylemi sona ermiş, “ben” bir parçası olduğu “bütüne” yani hakikî “ruh”a kavuşmuştur. “*Bilinçli inişler*”, “*bilinçli çıkışlar*” geçirmiş; “*bilinçli daralmalardan*”, “*bilinçli genişlemelerden*” etkilenmiş “insan”ın hayatı artık sona ermiştir. Bu aynı zamanda insanın “*tazelenebilmesinin de sonudur.*” Çünkü insan, Özel’in dile getirdiği gibi, “can taşıdığı müddetçe her an içten içe kaynıyor demektir. Bu kaynayış artık ölümle son bulmuştur.” Fakat sona eren “ben”/“ruh” değil, “tazelenmenin” ne olduğu hakkında bilgisi olmayan şehrin insanının çok değer verdiği maddî varlık, yani “beden”dir.

Bu “ben”in hayatı ve modern zamanların/‘şehrin’ insanına karşı ortaya koymuş olduğu “uymacı olmayan tavır”, ‘kadife çiçekleri’ ve ‘defneler’le bezenmiş bir hayattır. Fakat şehrin insanı, ölen bu “beden”e “baldıranlar”ı lâyük görür. Çünkü nefes alıp veriyorken bu “ben”, şehrin insanının ezberini bozmuş onu, mecbur bırakılmışlıklarını hatırlattığı için, huzursuz etmiştir. Şairin adı geçen çiçekleri şiirinde kullanması boşuna değildir. Yaz kış yaprakları yeşil olan defnelerin ve her zaman parlaklığını muhafaza eden kadife çiçeklerinin karşısına, zehirli bir ot olan baldıranlar çıkarılarak, şiirin en başından beri dikkatlere sunulan iki farklı hayat tarzı sembolleştirilir.

Böylelikle ikinci bölümün başından beri “Cantabile”in nakarat bölümü gibi tekrarlanan şehrin insanının özellikleri netlik kazanmış olur. Buna göre şehrin insanı, ‘kaypak ilgilerin’, ‘zarif ihanetlerin’, ‘bozuk paraların’, ‘sivilcelerin’, ‘pahalı zevklerin’ ve ‘ucuz cesaretlerin’ esiri olan konformist bir insandır. Şehirli olanlar, yani

“kaçaklar”, “hoşnutsuzlar” ve “boğaz tokluğuna çalışanlar” bu “ruh”un hapsedildiği kafesin/bedenin ölümünü, kendi hesaplarına çarçabuk tüketmeye çalışırlar. Çünkü hayattayken sürekli olarak yenilenmek, toplumsallaşma süreci içerisinde kendisine sunulana/dayatılanı peşinen kabul eden şehrin insanına göre değildir.

Şair bu noktadan sonra şiirin üçüncü bölümünün de temelini oluşturan önemli bir yere varır. Artık “ben’in/ ruh’un” taşıdığı değerler bir insana, daha geniş bir ifadeyle bir “ölümlüye” ait değildir. Gündelik yani gelip geçici olanın sınırları içerisinde değerlendirilemeyecek olan bu kazanımlar doğrudan, yaratılış sebebinin ve ölümün doğru olarak kavranıldığı bir hayat tarzına işaret eder. Bu hayat tarzında, “var edilen” her şey, yaratıcısından izler taşır. ‘Yaprağın damarında’ da, ‘suyun özünde’ de varlık/hayat, yokluk/ölüm bir aradadır. Fakat şehrin insanı bunu ‘hiçbir vakit’, asırlar öncesinden haber verilmiş olmasına rağmen, ‘hiçbir ayetten’ anlayamaz.

Onun durumu veba salgınından kaçarak ölümden kurtulduklarını zanneden ve ibret için önce öldürülüp sonra da diriltiren halkınkine benzer: *“Kendileri binlerce oldukları hâlde, ölüm korkusuyla yurtlarından çıkanları görmedin mi? Bunun üzerine Allah onlara: “Ölün” (diye) buyurdu, sonra da onları diriltti. Şüphesiz ki Allah, insanlara karşı gerçekten büyük ihsan sahibidir, fakat insanların çoğu şükretmezler.”*

Şiirin üçüncü ve son bölümünün adı “Requiem”dir. Kelime anlamı olarak “ağıt” demek olan requiem, Hıristiyan inançlarına göre, ölen kişinin ruhunu rahatlatmak amacıyla yapılan cenaze töreninde çalınan müziğe de denir. Mozart’ın ölümler için bestelediği ve çok beğenilen eserinin adı da “Requiem”dir. İsmet Özel artık “Üç Firenk Havası”ndan sonuncusunu seslendirir. Neşeli bir girişin ve “dinleyici”yi içine çeken bir söyleyişin ardından gelen “ağıt” havası, ölüm ve ölümlülük üzerine söylenen tam bir final havası niteliğindedir:

Bozkırda yaz akşamları seni seyrederdi
seni seyrederdi ormanda gürbüz sabah
ağırkanlı bir güneşle yaşanan kış
ağır, kanlı bir güneşle yaşanan hasat zamanı
bekarların kaburgalarına gümleyen karanlık
isterik kokusu beyaz dantelaların
seni seyrederdi
sen diriyken sana bakmak
başlı ve sonlu bir uğraştı sanki.

(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.28)

Şiirin özellikle ikinci bölümünün tamamında kendini hissettiren “ben”, artık yerini yukarıda da ifade edildiği gibi, varoluş sebebinin ve ölümün doğru olarak kavranıldığı bir hayat tarzına bırakmıştır. Böyle bir hayat, Gabriel

Marcel'in "içi boşalmış hayatlar" diye adlandırdığı ve yaşamların kesintisiz şekilde geçici kazanımlara dayanarak devam ettiği bir hayatın tam karşısında yer alır. Bu hayatta ölüm fikri günün her saatinde ve yılın her mevsiminde dipdiridir. Bölümün isminden de anlaşılacağı üzere, "oluş"a hayranlık duyanların ve "ölüm"ü huzurla karşılayanların sonuna kadar yaşadıkları bu hayat, artık geride kalmış ve özlemle anılır olmuştur:

Gövdene imrenirdi ok atmayı bilenler
gövden aklın gibi engebeli ve dakikti
sokaklarda kavga çıkardı senin yüzünden
sen topuğunu gösterirdin ve dövüş başlardı
ejderlerle çarpışırdı bey çocukları
müminler müşriklerle savaşırdı.
Toprak ve yağmur savaşırlardı
anahtar ve kilit
birbirlerine girerdi ekmekle bulutlar
kan ve su
nadirle zenit.

Isıttırdın salkımları bağlar bozulunca
tohumların bilgisine hısımdın
beyninde yelkenlerini açarak
serinlerdi kısır kadınlar
sen diriyken
sepetlerine çiçek doldurup insanlar
peşinden gelirlerdi
serüvenler peşinden yürürdü endazelerin
mekikler otlakların yörüngesindeydi
ayıklardı insanların rüyalarını
yaktıkları tütsü, okudukları yasin.

(“Üç Frenk Havası”, *Cellâdına Gülümserken*, s.28–29)

Bütün sükûneti ve anlamıyla, “var olmayı düşünme” durumunda yaşayanlara cesaret kaynağı olan bu hayatta, toprağa atılır atılmaz yeni filizler, yeni uçlar vermek için “ölen”, ‘tohumların bilgisine’ dahi “yakîn” olunur. Böyle olunca ‘kavga’ çıkarmak, ‘dövüş’ başlatmak, ‘çarpış’mak hatta ‘savaş’mak bile ayrı bir anlam kazanır bu hayatta. Bir evin içerisinde bir odadan diğer bir odaya geçme rahatlığında karşılanır ölüm bu hayatın insanı için. Ne var ki kendi kuyusunda kaybolmuş olan modern dünyanın/şehrin insanı, bunlardan hiçbirinin anlamını kavrayamaz. Her geçen gün insan iradesine ve zekâsına mahkûm olan fakat ölüm fikrini evcilleştiremeyen modern dünyada, rüyalarda verilen müjdelere, asırlar öncesinden yazıya dökülmüş “söz”ler, birer işaret fişeği görevi görmezler. İsmet Özel, bu noktadan sonra şiirin sonuna doğru yaklaşıldığının işaretini verir ve şiirin sesi birden artar:

Sonra öldün, sonra ıslıkladılar seni
gösterişsiz tabutunu yuhaladılar
lahana yaprakları atıldılar sana
sonradan görme tombul ortayaşlılar

semiz, genç burjuvalar seni
tepeden tırnağa fermuarladı.
akşam gezmesine çıkan emekliler bile
duygusuzca silkeledi üzerlerinden
senin gözyaşlarını

(“Üç Frenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.28)

Ölüm fikrini “öldüremeyen” modern insanın, bu “gerçek” karşısında başvurduğu çarelere dikkat çeker şair burada. Artık söz konusu olan, arkasından ağıtlar yakılan ve ölümün tevekkülle karşılandığı bir hayat tarzı değildir. Modern zamanın insanı, ölümü ve ölümlülüğü hayatından çıkarmak için ne gerekiyorsa yapar. Baudrillard, “batı kültürünün tümüyle sağlıklı olma, yani yaşamı ölümden temizleyip kazıma, üzerine oturtulduğunu” söyler. Ölümü her ne pahasına olursa olsun arınık hale getirmek, örtmek, gerekmektedir. Hayattaki varoluşlarını mideleriyle orantılayan ‘genç burjuvalar’ da ölüm fikrini ‘fermuarlayarak’ şimdilik, hayatlarından uzağa atarlar. Böylelikle, alışlageldiği gibi gündelik işlerini yapmaya devam eden ve hayatlarının sonuna yaklaşan emekliler de “ölmek”ten rahatsız olmamış olurlar. Şiirin son kısmında, ölüm düşüncesinin modern insanın hayatındaki yeri üzerine kesin hüküm verilir:

Bir soğuk uzay
parıltısıyla anılıyorsun artık
kuru bir bilgisayar tıkırtısıyla
açıyorlar taçyapraklarını ancak
bir alkol koması sırasında
senin yorgunluklarını
hastanelere makbuz yaptılar
çekingен duruşunu intihara karşı
kullanıyorlar koşullarda
çünkü çoktan ölüm götürdü seni
ölüm ölüm
gündelik sözlerimiz arasında
geçecek kadar kaba.

(“Üç Frenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.30)

Hem ölümün bizzat kendisi hem de ölüm fikri, modern dünyada sıradan işler kadar dahi yer almaz. İnsanların hayatlarından sınır dışı edilen ölüm, etraftakilerin keyfini kaçırdığından “*müstehcen ve rahatsız edici bir şey*” haline gelmiştir. Çevreden geçenlerin gözleri ve duyguları rahatsız olmasın diye cenaze alayı programları bile en düşük seviyede tutulur. Böylesine ‘kaba’ olan bir “gerçeğin”, kimliklerin ve sözcüklerin içinin boşaltıldığı “*uzay-zamanı*”nı yaşayan modern insanın hayatında, bir boşluktan ve hiçlikten öteye gitme şansı yoktur.

3.1.4. Şahsî olandan toplumsal olana yöneliş: Devrimci duyarlılık

*“bana ne çerçilerden, çerilerden, kullardan
halksa kal'am onu kal'a kılan benim
boşanır damarlarıma yılların kahraman gürültüsü
çünkü kavganın göbeğidir benim yerim.”
Evet, İsyân*

İsmet Özel'in şiir evrelerini incelerken de önemine ve şairin şiir oluşum süreci içerisindeki yerine dikkat çektiğimiz “Partizan” şiiri ve beraberinde gelen devrimci duyarlılık, içerik olarak “Geceleyin Bir Koşu”daki şiirlerden ayrı bir yerde durmaktadır. Dünyaya konumlanmaya gayret gösteren bir ben'in sahibi olarak Özel, ilk şiirlerinde yukarıda dikkat çektiğimiz, bireysel kaynaklı bir takım “huzursuzluk”larına şiiriyet kazandırırken, “Partizan”la şahsî olandan toplumsal olana yönelmeye başlar. Çalışmamızın “Hayatı” kısmında sebepleri üzerine detaylı olarak durmaya çalıştığımız bu yönelim, Özel'in hayatıyla şiirin paralel olarak ilerlemesinin de bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

İsmet Özel, dünyayı anlamlandırma yolunda eğleştiği sosyalizm durağında, özellikle TİP'e kaydolup ‘müseccel komünist’ olduktan sonra almış olduğu tüm görevlerde sorumluluk bilinciyle hareket etmiş; beni'nin arayışı içerisinde olduğu “sahiciliği” bu yolla gidermeye çalışmıştır. Fakat bir müddet sonra bu “durak”taki insanların gündelik kazanımların peşi sıra giden kimseler olduğunu fark eden şair, söz konusu olan arayışını devam ettirecektir. Kanaatimizce şairin “devrimciliği” de bu noktada belirmektedir. Dönemin koşulları düşünüldüğünde büyük sarsıntılar geçiren topluma ve onun kendi gibi huzursuz olan insanına en doğru yolu göstermek inancıyla sosyalist olan şair, almış olduğu sorumlulukları devrimci duyarlılıkla yerine getirmekte ve her şeyden önemlisi bu durumu şiirine konu ederken şiirin estetiğine zarar vermemeye çalışmaktadır.

“Evet, İsyân” kitabında bir araya gelen ve devam eden süreçte de izlek olarak varlığını koruyan devrimcilik temalı şiirler, yaptığı işi/“partizanlığı”/“devrimciliği” hayatının en önemli uğraşı sayan bir ben'in radikal ve sert üslupla ortaya koyduğu metinler olarak kabul edilebilir. Özel'in devrimci duyarlılıkla yazılmış şiirlerindeki temel izlekleri “Merak’ etrafında gelişen devrimci duyarlılık” ve “Hayatın merkezine konulan partizanlık/devrimci duyarlılık” şeklinde ele almamız mümkündür.

3.1.4.1. ‘Merak’ etrafında gelişen devrimci duyarlılık

İsmet Özel'in dünyayı anlamak ve içindekiler hakkında bilgi sahibi olmak için çocukluğundan bu yana ayrı bir

çaba içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. “Benim dünyanın şekli hakkında yakınlarım dolayısıyla bir merak alanım vardı” diyen şair, sorgulayan ve “didikleyen” bu yönünü, devrimci duyarlılıkla kaleme aldığı şiirlerinde “merak” unsuru etrafında hissettirir.

“Sevgilime Bir Kefen” adlı şiirinde Özel, konumlanmaya çalıştığı dünya karşısında “hazırlıksız” olmak istemez. Fakat şaire/“devrimci”ye göre en önemli ‘hazırlık’, klişeleşmiş söylemler, broşürler ya da sloganlar değil de “merak etmek”tir. Bilgilenmenin ve aydınlanmanın kapısının ilk olarak “merak” edilerek açılacağı düşünüldüğünde, şiirde bir devrimcinin merak unsurunu en önemli bir hazırlık olarak kabul etmesi dikkat çekmektedir. Çünkü genelde devrimcilerin harekete geçmesi için toplumsal “dürtü”ler veya kalabalık psikolojisi yeterli olmakta; anlamını kaybederek “kitsche”leşmiş eylemler ve içi boşaltılarak “mış gibi” hareket etmeler kâfi gelmektedir. Bir ‘devrimcinin’ önemli bir özelliği olarak kabul ettiği bu ‘merak’ unsuruna Özel, metinde şu satırlarla şiiriyet kazandırır:

(...)
urlar, karınca cesetleri
titreyişlerle örtülür üstüm
merak
bir devrimcinin hazırlığıdır
ve alçacık bir sesle uçar üzerimden
kanser, begonya, ölüm.

(...)
Ve tarçın kokusu ve yorgunluklarla
oturduğumuz evleri tıkayan
merak
bir devrimcinin hazırlığıdır.

(...)
Benim harcım değil bir yar sevmek gizliden
her yanım bin türlü merakla dalanmakta
o loş buhur kokuları, analarımız
aşererken toprak yiyen analarımız
yüreğimin palamarlarını çözüyor aya karşı
gökçe sancım zonklıyor bileklerimde
zonklıyor talaşlar, talaşlar
şakağıma vuran balyozun talaşları.

(“Sevgilime Bir Kefen”, *Evet, İsyân*, s.16)

Özel, “Evet, İsyân” şiirinde de yukarıdaki şiirde olduğu gibi merak unsurunun bir devrimcinin hayatındaki önemine gönderme yapmaktadır. Yine bu şiirde dikkat çeken önemli bir özellik, şairin şahsî olandan toplumsal olana açtığı pencere ile toparlanmış ve kuvvet kazanmış gözüken beni’ne olan güvenidir. İsmet Özel, bu güven

dolayısıyla devrimciliğini daha da belirgin kılmakta; en önemli kazanım olarak gördüğü “merak”ı iyice yüceltmektedir. Şiirde ‘toprak’, ‘kan’, ‘mezar’, ‘pusat’, ‘yumruk’ ve ‘kavga’ sözcüklerinin ilk anlam değerleriyle oluşturulan devrimci duyarlılık, ‘merak’ etrafında örgülenen ‘sabah’ ve ‘gök’ kelimelerinin uzak anlam değerleriyle karşılanmak istenmekte; “örnek okur”a metnin anlamını tamamlaması için davetiye çıkarılmaktadır:

Ben merd-i meydan
yani toprağın ve kanın gürzü
güllerin bin yıllık mezarı bendedir
yukardan bakarım efendilerin pusatlarına
insanların bütün sabahlarını merak ederim
gök hırpalanmaktadır merakımdan
ıtır kokan benim yumruklarımdır
benim kavgamdır o, aşk diye tanınan.
(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.22)

“Merak”ın “yaşamak” ile birlikte anılıp, ‘hainin’ ve ‘korkağın’ karşısına konulduğu bir diğer şiir de “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlere” şiirinin 7. bölümüdür. Özel’in ‘ey’ nidasıyla merak için yaptığı tanımlar, şairin devrimci duyarlılığı ile bu özelliğinin ne kadar birbirine bitişik ilerlediğini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Yine bu şiirdeki söyleyişin, şiirin adına uygun olarak açıklanması da dikkat çekmektedir. “Ses veya düzen denemesi” anlamına gelen Prelüd, şiirde ses ve ritmik düzenin ahenk ile olan uyumu gözetilerek örneklenmiş olmaktadır:

Adını 'bir gün fazla yaşamak' koyduk.
Ey merak, ey zafer haykırışı, oğlum!
Ellerin ve doğurtucu erkin başdöndüren macerası!
Ey toprağın ve rahmin tükenmez hünerleri!
Güz ki ancak hainin yüreğini soğutur
bir korkağı mahzun kılar kırlangıç sürüleri
sabırla, kin tutarak
gülen günlere ulaşan sesleri bulduk
adına 'yaşamak' diyoruz
'düşmana inat bir gün fazla yaşamak! '
(“Muş'ta Bir Güz İçin Prelüdlere 7 ”, *Evet, İsyân*, s.35)

Özel, “İnce Sızı” adlı şiirinde devrimciliğin önemli bir safhası olarak gördüğü “merak”ı, yukarıda örneklediğimiz şiirlerden farklı olarak dikkatlere sunar. Bu şiirlerde şair, merakı bizzat ismini anarak şiirselleştirirken, “İnce Sızı”da devrimci duyarlılık çevresinde sorduğu sorularla bir “duygu” olarak ele almaktadır. Şiirde ‘nalça’ kelimesinin sözlük anlamı öncelenecek şekilde kişileştirilen ‘sevincin’, yaklaşırken çıkaracağı “ses” merak edilmekte; ‘dost’ kelimesinin yaptığı imajinatif çağrışımla da bu sevincin istendiği hissedilmektedir:

Var mıdır nalçaları sevincin
gün tene değince kanatları uzar mı
derin bir secde gibi rüzgâra aşılınmak
dostları düşünmenin çarpıntısından mı

(...)

ben bir deli fişkın değil miyim
sahibim Koroğlu'nun da sahibi değil mi
ve çocukların ezberlediği gömleğimin
kendirini kendim ekmedim mi

(“İnce Sızı”, *Evet, İsyân*, s.31)

3.1.4.2. Hayatın merkezine konulan partizanlık/devrimci duyarlılık

Sosyalist olarak devrimciliği hayatının merkezine koyan ve bu duyarlılıkla dünyayı anlamlandırmaya başlayan İsmet Özel, müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da bu duyarlılığını devam ettirir. Modern dünyaya ve onun insanı esir alan mecbur bırakılmışlıklarına yönelerek devam eden bu durumu, çalışmamızın ileriki kısımlarında şiirlerinden hareketle örneklere çalışacağız. Burada dikkat çekmek istediğimiz husus, ergen bunalımlarını terk eden bir ben'in toplumsal olanın sınırlarına yaklaşım halkın sıkıntılarını konu ederken devrimciliğe “samimi” bir biçimde yönelmesi ve bu inanmışlığı da şiirin imkânları dâhilinde sonuna kadar işlemesidir.

Şairin “Partizan” şiirinden yansıyan devrimci duyarlılık, ifadeye çalıştığımız hususu örneklere dizelerden oluşmaktadır. “Partizan” kelimesi, Türk şiirinde İsmet Özel’den önce Nazım Hikmet tarafından da kullanılmıştır. Nazım Hikmet, “*Memleketimden İnsan Manzaraları*”nın dördüncü kitabında “Zoe” adındaki genç bir kızın Almanlara karşı olan mücadelesini ve sonunda asılışını şiiri içerisinde hikâyeleştirerek “*Göğsüne bir de yazı yazdılar: / PARTİZAN*” dizeleriyle “Partizan” kelimesine yumuşak ve sempatik bir söyleyiş katar.

Partizan şiirinin özellikle ilk “7–11” dizelerini Nazım Hikmet’ten esinlenerek yazdığı ileri sürülen İsmet Özel, sert ve radikal bir söyleyişle şiirine konu ettiği “Partizan”ı, Nazım Hikmet’ten farklı bir biçimde ele alır. Şair, “Partizan”ı anlatı konusu olarak değil de, ben’den hareketle bizzat hayatın merkezine konumlandırılan yaşanılabilir bir durum olarak değerlendirir. Özel’de söz konusu olan bu durum, insanın ontolojik boyutuna yaptığı göndermelerle değerlendirilir ve içi boş anlamsız eylemlerden daha çok, bütünüyle çözümü hedefleyen bir yapıyla ortaya konulur. Türkiye’nin 1960 yıllarındaki içinde bulunduğu kaotik ortam düşünüldüğünde “Partizan” şiiriyle ışık veren anlam dünyası daha belirginlik kazanmaktadır.

Kendi içerisinde 3 bölüme ayrılan “Partizan” şiiri, bütün olarak bakıldığında “dayanacağım”, “dayanmalıyım” ve “dayanamam” fiilleri etrafında örgülenmektedir. Şairin partizanlığından/devrimciliğinden bir şey kaybetmemek için kendinden emin olarak “dayanacağım” dediği “rahatsızlık”, ‘harf’ ve ‘yıldız’ kelimeleriyle hissettirilir. Bu kelimelerden ‘harf’, söz konusu olan rahatsızlara karşı öfkeyle söylenecek bir “sözü/küfrü” imlerken; ‘yıldız’ kelimesi de, sıradanlaşmak olarak beliren bu rahatsızlıklara katışmamak kararlılığını akla getirmektedir. Nitekim şiirin 5. dizesinden sonra şair, ‘Artık’ sözcüğüyle, geride kalan ve kendisinin de onayladığı değerlerin olmadığını işaret etmekte; özellikle ‘banker’, ‘noter’ ve ‘mevlit ilanı’yla simgeleşen modern zamanlara karşı duran ‘ergen’i ve onun partizanlığını yüceltmektedir:

Gırtlığımızda bir harf büyüyor
buna dayanacağım
dişlerim kamaşıyor yıldızlardan
buna da.
Kabaran bir çarpıntı oluyor şehir.
Artık yırtarak açtığımız zarflarda
ne kargış, ne infilak
yalnız
koynunda çaresiz, çıplak
isyan işaretleri taşıyan
bir ergen cesedi.
Kabaran bir çarpıntı oluyor şehir
uyusam bir dağın benimle uyuduğu oluyor
her gün şehrin ortasında bir ergen ölüyor
domuzuna ölüyor bankerlere durarak
noterden onaylı kağıtlara durarak
mevlit ilanlarına durarak.
Yunmadık saçlarını okşuyoruz, yavrum.
- Yüzümüzde dolanan bir mayhoş kahkaha -
Gırtlığımızda bir harf büyüyor
gırtlığımızda.

(“Partizan”, *Evet, İsyen*, s.7)

Şairin partizanlığı, şiirin ikinci bölümünde bir zorunluluk bildiren “dayanmalıyım” kelimesi etrafında açılarak devam eder. Özel’in dayanması gereken ‘sarp bir güvercin’in “yürek”ten düşmesidir. ‘Yürek’ ve ‘güvercin’ kelimelerinin derin anlamda meydana getirdiği birliktelik, ‘sarp’ imajıyla farklı anlam katmanlarına çağrışım yapmaktadır. Baştan sona imajinatif bir içerik taşıyan bu söyleyiş, şiirin devamında, birinci bölümde olduğu gibi, yüceltilen ‘ergen ölüleri’nin karşısında olduğu değerlerin nazara verilmesiyle iyice netleştirilir. Özellikle, ‘tecimevleri’, ‘poker’, ‘sinema’ ve ‘genelev’le simgeleşen modern insan/‘herkesler’, “Üç Firenk Havası” şiirinde özellikleri sıralanarak eleştirilen ‘şehrin insanı’na yaklaştırılarak şiire dâhil edilir:

Sarp bir güvercin düşüyor yüreğimden
buna dayanmalıyım
ölmüş bir partizan gibi ölmeliyim
sabahın kuşluk vaktine savrulan
savrulan savrulan ergen ölüleri gibi.
Şehrin şarkısını söylediğim zaman
yağız bir kımıltı oluyor sesim
korku ve cüzam
korku ve cüzam
korku...
Ne beklenebilir artık namlulardan.
Harçlar karılmış duruyordur
hem de kara
bir gerdek olarak yaşıyoruzdur kendimizi
ne beklenebilir.

Yırtarak açtığımız zarflarda
büyük tecimevlerinde, büyük çarşılarda
pokerde-sinemada-genelevlerde
ne bir suçlu çağrışımı, ne karabasan
yalnız o herkesler
o herkesler kendine akarak boğulan
ve sürdüren bir güleç kocamışlığı.
Bereketli kuşlar serpeceğim ayaklarıma
genzimi yakarak
bir cinayet türküsü söyleyeceğim ben de
ölürsem bir partizan gibi öleceğim
azgın bir gebelik halinde.

(“Partizan”, *Evet, İsyen*, s.8)

Özel’in yukarıya alıntıladığımız şiirde dikkat çeken devrimci duyarlılığının aynı söyleyiş ve içerikle, “İnce Sızı” şiirinde de ortaya konulduğunu görmekteyiz. Şairin, ‘dünyaya sokulmak’ için, modern insanla özdeşleştiği ‘yalan’, ‘kir’ ve ‘tahvilat’la ‘cebelleşmek’ isteğini dile getirirken, ‘düşünmek’ ve ‘güdebilmek’ eylemleriyle işaret ettiği anlam dünyası dikkat çekmektedir:

Yokum arkadaş düşünmekle varılan tada
hayata yalnızca kafanı banmak
gövdende namusluca güdebilmek sevinci
elbet burkulup kalmaktan iyi.
Kara gözlerimde uğuldayan bu değil ancak
elde tüfek, elde alet, yürekte kor
cebelleşmek yalanla, kirle, tahvilatlarla
damarlarına papatyalar doldurarak
bir serinlik olup dünyaya sokulmak

(“İnce Sızı”, *Evet, İsyen*, s.31)

“Partizan” şiirinin son bölümü şairin “dayanamayacağı” değerlerin söz konusu edilmesiyle başlar. Özel,

‘dinmeyen bir mavilik’ ve ‘bir çeteci’nin ‘kanındaki çivi’ sökmeye karşısında savunmasızdır. 3. bölümün ilk dizesinde yer alan ‘dinmeyen bir mavilik’, şairin hayatı, devrimci duyarlılıkla anlamlı, dokunulur ve “sahici” kılarak yaşamak istemesi olarak da okunabilir. Bu anlamda “yaşama sevinci”ni, hayatının merkezine koyduğu eylemle/devrimci duyarlılıkla birebir örtüşüren şair, şiirinin sonunda ‘ÇIKSAM’ kelimesi etrafında yükselttiği sesle de bunu dikkatlere sunar:

Beni dinmeyen bir mavilik kanıtıyor
buna dayanmam
bir çeteci dişleriyle söküyor kanımdaki çivi
buna da.
Radyodan silah sesleri geliyor
ter kokusu geliyor, ayak
aksayan bir şey örtüyor
yüreğimin kabzasını
olmadık sesler geliyor radyodan
beynimde korkunç bir vida olarak
ergen ölüleri
artık ellerimi bu rahlelerden ayırsam
boyunbağımın ve gülüşümün o kirli
rahatlığından, yırtık uğultusundan şehrin.
Umudunun ayak seslerini okşuyoruz, yavrum.
Kuşandığımız
bu alkol kokusu bize ne getirdi ki!
ÇIKSAM
gök
şarlayarak devrilse ardımdan
- ölürsük bir partizan gibi ölmeliydik -
yürüsem parçalanmış bir ceset tazeliğinde
yürüsem beynimde kıpkızıl bir serinlik
sonra denizler devirebilirim dudaklarımdan
sonra aşk, sonra dirlik: partizan
(“Partizan”, *Evet, İsyan*, s.8)

İsmet Özel’in “Yaşamak Umrumdadır” adlı şiiri, “Partizan” şiirinin özellikle son bölümünde beliren hayata, devrimci duyarlılıkla yönelerek “yaşama sevinci”ni kaybetmemenin devamı olarak okunabilir. Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı eserinde bu şiirini, Nazım Hikmet’in “Yaşamaya Dair” adlı şiirini olumlu olmadığı için kaleme aldığını ifade eder. Nazım Hikmet, 1948 tarihini taşıyan “Yaşamaya Dair 1, 2, 3” şiirlerinde, ‘Yaşadım diyebilmek için...’ (“Yaşamaya Dair 3”, *Bütün Eserleri*, s.333) hayatı dolu dolu yaşamak gerektiğine, ameliyat masasında ya da hapiste olursa da hayattan ümidi kesmemek gerektiğine işaret ederek hayata, bir anlatı konusu olarak şiiriyet kazandırır. İsmet Özel’in “Yaşamak Umrumdadır”ında ise, şiirin başlığından itibaren hayat, ben’in hissedebileceği, coşkuyla yaşanarak ‘karşılık’ verilebilecek bir unsur olarak ele alınır. Şair, “dokunulur kılarak” yaşamak istediği hayatı, devrimci duyarlılıkla birleştirerek şöyle şiirselleştirir:

(...)

Yaşamak debelenir içimde kıvrak ve küheylan
beni artık ne sıkıntı ne rahatlık haylamaz
çünkü ben ayaklanmanın domurmuş haliyim
Yürüsem rahmet boşanacak.
ve sana bir karşılık vereceğim

Sana bir karşılık vereceğim
toprağı deşen boğuk sesimle
sana bir karşılık vereceğim
amansız kum fırtınası altında
sana bir karşılık vereceğim
birbiri üstüne yığılırken günler
ey taşan suların imkanı
ey taşan suların bekareti sana
bir karşılık vereceğim.

(“Yaşamak Umrumdadır”, Evet, İsyen, s.24)

Yukarıda örneklenen şiirde olduğu gibi “Sevgilim Hayat” şiirinde de hayat, uğrunda devrimci duyarlılıkla mücadeleye girecek bir ‘sevgili’ gibi ele alınır. Bu ‘sevgili’yle/hayatla beraber olunurken âdeta ulaşılan cinsel bir doyum söz konusudur. Özel’in şiirlerindeki cinsel içeriği incelerken dikkat çektiğimiz bu hususu şair, özellikle meydana getirdiğini Boris Pasternek’in “Kızkardeşim Hayat” adlı şiirinden hareketle ifade eder. Pasternek’in aşağıya alıntılatacağımız dizelerini çok “soğuk, zihinsel ve sexless” bulan şair, doğrusunun “Sevgilim Hayat” olması gerektiğini belirtir ve kendi metninde, yaşadığından sorumlu bir ben’in sahibi olarak hayatı her yönüyle şiirine dâhil eder:

Kızkardeşim hayat bu gün de su taşkınlıklarında
Bahar yağmurlarıyla her şeye çarptı yaralandı,
Ama insanlar madalyonlar içinde soylu homurdanışlarla
Ve incelikle ısıtıyorlar yılanlar gibi yulaf aralarında.

Yüksektekilerin buna kendi dayanakları var
Tartışmasız tartışmasız gülünesidir senin dayanacağın
Hani boralarda leylakidir gözler ve çayırklar
Ve rutubetli yerlerde kokar engin.

(...)

(“Kızkardeşim Hayat”, *Kızkardeşim Hayat*, s.5)

İsmet Özel, “Çağdaş Bir Ürperti” adlı metninde de, yukarıdaki şiirlerle örneklenebilecek hayatın

merkezine koyduğu devrimci duyarlılığını şiirin sınırları içerisinde işlemeye devam eder. Bu şiirde özellikle “dinlemek” eyleminin 3 kez tekrar edilmesiyle meydana getirilmek istenen atmosfer dikkat çekmektedir. Yine şiirin sonunda Özel’in, Turgut Uyar’ın kendisine “*Che Guevara’nın burada daha iyi gideceğini*” söylemesine karşın Fidel Kastro’yu konu etmesi, şairin “*işi gücü çatışmadan ibaret ve dövüş zevkini tatminden öteye gitmeyen bir devrimcilik*”ten uzak durmasıyla yakından ilgili bir durumdur:

(...)

ve ben gövdemi denkleştirmek için doğaya
dineldim
dineldim
dineldim
aşk; içirimdeki ergen ölüsünü uğraştırıyordu.

(...)

ve karnının kurşun işleyen karanlığı
hüznün namusunu savunan ellerin
Fidel Kastro’yu övüyor bana
Bunun için.

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyan*, s.11–12)

Devrimci duyarlılığı hayatın merkezine koyma noktasında, “Partizan” ve “Çağdaş Bir Ürperti” şiirleriyle beraber okunması gereken bir diğer şiir de “Bir Devrimcinin Armonikası”dır. Bu şiirde şairin, bireysel huzursuzluğunu konu ettiği şiirlerindeki kadar olmasa da, devrimcilikle beraber gelen sorumluluktan ve modern dünyanın sıradanlıklarından kaynaklanan bir “sıkıntı” söz konusudur. Sıradanlaşarak hayatlarını devam ettiren insanlarla bir arada bulunuyor olmanın huzursuzluğunu ve onların dünyalarına ayak uyduramamanın ‘acemi’liğini, ‘makine’/modern çağ karşısındaki gövdesini ‘tahta bir bavul’a yani oradan oraya taşınan/sürüklenen bir “eşya”ya benzeterek dışa vuran şair, ‘boğulmak’ ve ‘gitmek’ fiilleri etrafında oluşturduğu imajinatif söyleyişle de bir çözüme ulaşmak istemektedir. Bu dizelerle aralanan anlam dünyası, şairin varoluşsal güvenliği elde ettikten sonra kaleme aldığı “Of Not Being A Jew” şiirinden, ‘kalbe’, ‘eve’ ve ‘şarkıya’ “dönmek” etrafında yükselen ses ile birlikte okunduğunda, öncelenen anlam biraz daha netleşmektedir:

(...)

ve ben sahici kılmak için öpüşlerimi
oraya gidiyorum : boğulmaya.

Ben ki gövdemi bütünüyle ne yapmalıyım
tahta bir bavul
gibi duruyorum insan kıyısında
makina
çok acemi buluyor beni sanırım
seyrek bir ölü vurdular alnıma,ekşi
1300 tarihli şehbenderlere dair talimata
ve anamın kanserine alıştım
ve de bir simsar gibi asvalta ve otobüslere
bir vitrin gibi
bir bıçak,bir
setre.
Tutuşan bir bıçak.
içerimde tozuyan bağırtilar vardır
Ondan işte gidiyorum oraya : boğulmaya.

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

Burada dikkat çeken bir diğer nokta, Özel’in devrimci duyarlılığının yerel sınırları aşarak evrensel bir düzeye ulaşmış olmasıdır. “Çağdaş Bir Ürperti” şiirinde Fidel Kastro’yu söz konusu eden şair, bu şiirinin son dizesindeki ‘Hanoy’da bir uçaksavar’ (“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.15) söz grubuyla da Vietnam Savaşı’na göndermede bulunur. 1965 yılında savaşla ilgili barış görüşmelerinin sürdüğü bir sırada Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam’ın başkenti Ha Noi’yi bombardımana tutmuş ve 17.000 Vietnamlının ölümüne neden olmuştur. Bombardıman boyunca Vietnam kuvvetleri de 15 Amerikan B52 bombardıman uçağını düşürmeyi başarmıştır.

İsmet Özel, “Bir Devrimcinin Armonikası”nı yazdığı sıralarda devam eden Vietnam’daki bu olayı şiiri içerisinde işleyerek, devrimci duyarlılığının sadece kendi ülkesinde olan haksızlıklara karşı olmadığını okuyucuya hissettirmiş olmaktadır. Aynı duyarlılığı “Sevgilim Hayat” şiirinde de ortaya koyan şair, Amerikanın Vietnam’da ki tutumunun yanına bu sefer, -şiirlerini “*Erbain*” adlı kitabında toplu olarak bir araya getirirken,- Rusya’nın Afganistan’da yaptığı ‘vahşetin’ eleştirisini koymaktadır:

Uzak Asya'dan çekik gözlerimiz
Küba'dan kıvırcık sakallarımızla
savaşmasak
güm güm vurur mu kömürün kalbi Kozlu'da
Ke san'da, Kandehear'da ümüğüne basılır mı vahşetin
(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyân*, s.30)

Yukarıya alıntıladığımız şiirlerle dikkat çektiğimiz bu durum, şairin devrimci duyarlılığının hayatın merkezinden aldıklarıyla şekillenip kuvvet kazanması sonucu ortaya çıkmaktadır. “Kan Kalesi” şiirinde bu hususunun yerel bir yansımasına şiiriyet kazandıran Özel, 1965 yılının mart ayında Zonguldak Kozlu’daki olayları şiirine konu eder.

Maden ocaklarındaki işçilerle güvenlik görevlileri arasında meydana gelen bu olayı şair, günlük gazetelere yansıyan şeklinden ödüncüyle dizelerinde şöyle dikkatlere sunar:

(...)

herkesin içinde iğdiş bir bahar
bacakları eriyor memurların, evkızlarının
ve saat 24 vardiyasının işçileri
inmiyorlar ocaklarına.

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.20)

İsmet Özel, devrimci duyarlılıkla kaleme aldığı şiirlerinde, yukarıya örneklediğimiz gibi, halka ve onu ilgilendiren unsurlara şiirin sınırları içerisinde özellikle eğilmektedir. Askerliğini farklı şehirlerde yapması sonucu halkları/ insanları daha yakından tanıma fırsatı bulan şair bu metinlerinde “halkı”, devrimciliğine güç katan bir unsur olarak dikkatlere sunar. Özel’in “Yaşatan” adını taşıyan şiiri, ifadeye çalıştığımız hususu, güzel söyleyişi ve derin içeriğiyle dikkatlere sunması bakımından önem arz etmektedir:

Ben halka bakınca gümüş tırnaklı kısraklar
sırça kirpikli gelinler huylanır.
Ben halka bakınca terlenirim
yaslanırım tarlaların gölgesine, tozuna
kirlenir gülkurusu mendilim.
Benim rengimle kim yarışabilir
sancımı kimler aldedebilir ben halka bakınca?
Ben ki kazdım, küredim, ellerimle boşalttım geceyi
yıldızları, hüznü ordan fırlatıp attım,
sonra ordan fırtınalı bir tüzeyle halka bakınca
yeniden yaralandım dünya ırmaklarından.

(“Yaşatan”, *Evet, İsyân*, s.40)

Şiirin devamında Özel, halkın içinde bulunduğu olumsuz şartları dile getirirken bunun sorumlusu olarak yine ‘şehrin insanı’ nı görmektedir. ‘Üniforma’ ve ‘kravat’ kelimelerinin çağrıştırdığı uzak anlamlarından faydalanan şair, halkın hak ettiği yeri bulması için girilen mücadeleleri anımsar ve tekrar devrimciliği yüceltir. Bu sefer şair, aynı duygu değerini paylaştığı ‘arkadaşlar’ na olan güvenini de söz konusu eder:

Dünyanın ırmakları dediğim yer
aydınlık, gülümserlik ve sevda
Oysa halkın göz çukurları çamurlanmıştır
kanı ılgıt ılgıt akar, kanı kara
yazlık sinemalarda, üniformalar altında
banknotların, kırıvatların saltanatıyla
çürütülmektedir halk.
Gözlerim
ne güzeldir halka bakınca

gözlerimde böğürtlendir
avuçlarımda nar,
ayaklarını çıplatıp sulardan geçen çocuklar
sevinçle kıpırdatır yapraklarımı.
Halkım
pıçaklanmış bir kadın gibidir
kaygular içinde yapayalnız
zehirli çiçeklerin uğultusu
uzaklaşmaz kulaklardan.

Gözlerim
neden güzeldir halka bakınca
beni neden küflemez o çökertilmiş anlam
herdaim karnımda tıklı duran şafak
dünyalar biriktirir halk adına?
Çünkü bana göbek bağımdan işliyor toprak
hançeri ellerinde neşter kılan
arkadaşlarım var dağlarda.
Kara yerden kırmızı gelincikler biterken
leylekler kirlenirken bin bereket uğruna
şeffaf, bakire kızlar pencerelerden
kaçırılmak için elederken delikanlılara
o zaman benim gözlerim işte
kavi bir mavzer olur halka.

(“Yaşatan”, *Evet, İsyân*, s.40–41)

Özel, devrimci duyarlılıkla haksızlıkların ve mecbur bırakılmışlıkların üzerine gidilmesini şiirselleştirirken halkı ve onun zedelenmişliklerini söz konusu ettiği bir diğer şiiri de “Yıkılma Sakın”dır. Şair, bu şiirinde de “Yaşatan”da olduğu gibi, aynı mücadeleyi veren ‘devrimcileri’ dikkate sunar ve ‘dört duvarın’, ‘tel örgünün’, ‘meşhur yasakların sahipleri’ne karşı sürdürülen savaşı, şiirin imkânları içerisinde hissettirir:

Yaraların kabuğu kolayca kaldırılıyor
halkın doğurgan dünyasına dalmakla
onların güneşe çarpan sesini anlamayan
dört duvarın, tel örgünün, meşhur yasakların sahipleri
seyir bile edemezken içimizdeki şenliği
yılgı yanımıza yanaşmazken
bizi kıvıl kıvıl bekliyorken hayat
yıkılmak elinde mi?
Boşuna mı sokuldu bankalara
petrol borularına kundak
kurşun işçinin böğrünü boşuna mı örseledi
varsın zıندانların uğultusu vursun kulaklarımıza
yaşamak
bizimçün dokunaklı bir şarkı değil ki.
Bu yürek gökle barışkın yaşamaya alışmış bir kere
ve inatla çevrilmiş toprağın çılgarına
yazık ki uzaktır kuşları, sokaklarıyla bizim olan şehir

ama ancak laneti hırsla tırpanlayamamak koyuyor insana
öpüşler, yatağa birden yuvarlanışlar
sevgiyle hatırlansa bile hatta.

Köpüren, köpürtücü bir hayatın nadasıdır kardeşim
bütün devrimcilerin çektikleri
(...)

(“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyân*, s.38-39)

İsmet Özel, “Kan Kalesi” şiirinde ‘elbet bir hinlik vardır seni sevişimde / ey kanıma çakıllar karıştıran isyan’ (“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.20) diyerek yücelttiği devrimciliğini, “Evet, İsyân” şiirinde de ‘alanlara’ çağırıldığı ‘çatlıcak kadar aşkî yürekler’le özdeşleştirmektedir. Şiirin en başında ‘demirden sağanaklar altında’ uyutulan sevgili, son bentte gelindiğinde ‘yüzüne ay kırıkları çarpıp’ uyandırılmak istenir. Şiirin açılışı ve kapanışı olarak da düşünülebilecek bu kurgu, ‘uyur sevdiğim’ sözleriyle başlatılıp ‘uyansın sevdiğim’ söz grubuyla sona erdirilmektedir. Şiirin yine son bendinde ‘isyân’ın, ‘kan’ ve ‘karanlık’ kelimeleriyle kurduğu koşutluk dikkat çekmektedir:

Ay vurunca çatlatır göğsümdeki mahşeri
çünkü kavganın göbeğidir benim yerim
canlarım, kollarında Parti pazubentleri
dik başlar, erkek haykırışlarla
göndere, en yukarlara çekiyorlar
en yukarlara çatlıcak kadar aşkî yüreklerini.
(...)

Alanlara çok bilenmiş yüreğim alanlara
vurulsun kösleri şu gâvur sevdamızın
vursun isyanın bacısı olan kanım karanlığa
Zülküf de vursun.
Yüzüne ay kırıkları çarpıp uyansın sevdiğim.
(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.23)

Şairin devrimcileri yüreklendirdiği bu dizeler, “Mazot” şiirinde tekrar söz konusu edilir. Şiirin sonunda ‘devrimcinin’ ‘çarpıntısız dakikası’ olmayacağını ifade eden Özel, ona ‘yangınların üstüne’ korkusuzca yürümesini öğütler:

Sana yaşamak düşer çarkların gövdesinde
bin demir kapıyla hesaplaşmaktan omzun çürümelidir
bin çeşit güneşle ovulmalıdır gaddar ellerin
yürü yangınların üstüne, kendi alevini de getir
çarpıntısız dakikası olur mu devrimcinin

(“Mazot”, *Erbain*, s.143)

Fakat şair bu söyleyişini yine tüm şiirlerinin çıkış noktası olan kendi beni'nden hareketle yapmaktadır. Bu noktadan bakıldığında, Özel'in 'devrimci' dolayımında yükselttiği ses, aslında kendinden yükselmekte ve kendine yönelmektedir. İfadeye çalıştığımız bu durum, "Mazot" şiirinin "giriş" kısmı olarak kabul edilebilecek dizelerden anlaşılmaktadır. Nitekim 'ağlamadan', 'utanmadan' ve 'yumruğu çözümeden' yalın yürek 'konuşmak' isteyen şairin bizzat kendisidir:

Ağlamadan
dillerim dolaşmadan
yumruğum çözümeden gecenin karşısında
şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı
üzerime yüreğimden başka muska takmadan
konuşmak istiyorum.

("Mazot", *Erbain*, s.143)

3.1.5. Toplumsallaş(ma)ma ve "Otantik olma": Yalnızlık

*"inmem gerek göz bebeklerimin altına
beynimin ortasına büzülmeliyim
genşeyip kımıldayabilirim oradan sonra"*

Jazz

İsmet Özel hayatının her devresinde, ortalama bir anlayış tutturularak kalıplaşmış formlar içerisinde yaşanılıp tüketilen bir hayatın karşısında olmuş; kabule zorlanılan mecbur bırakılmışlıkların farkına vararak bunların, öncelikle kendi yaşantısını etki altına almaması için gayret göstermiştir. Şairin biyografisinden de kolaylıkla takip edilebilecek olan bu husus, Özel'in ontolojik güvenliğiyle ilgili problemlerini Müslümanlığın merkezinde bulunan "kadir-i mutlak" anlayışına bağlanarak sona erdirmesiyle de artarak devam etmiştir.

Kendi/ben'i ile ilgili olanı hayat içerisinde konumlandırırken "sahiciliğe" çok önem veren şair, insanların toplumsallaşarak tek tip hale getirip sıradanlaştırdıkları yaşamları için sürekli eleştirilerde bulunmuştur. Söz konusu olan bu eleştirilerini düz yazılarında temellendirerek etraflıca dikkatlere sunmaya çalışan Özel, şiirin imkânları dâhilinde de modern insanın farkında olmadan yitirdiği değerlere ilişkin dikkatlerini imajinatif bir söyleyişin arkasından hissettirir.

Modern insanın yaşam biçimi ve kabullerine yönelik sert imgelerle yapılan eleştirileri, çalışmamız içerisinde "Devam eden devrimci duyarlılık: 'Herkes'lerin eleştirisi" adlı bir başka tema başlığı etrafında dikkate sunmaya

çalışacağız. Burada işaret etmek istediğimiz husus, İsmet Özel'in hayatının erken dđnemlerinden itibaren toplumsallaşma adı verilen "insanların, gerek toplumun norm ve değerlerini içselleştirerek gerekse toplumsal rollerini yerine getirmeyi öğrenerek, toplum üyeleri haline gelme" sürecine karşı durup çevresindeki 'herkesler' gibi davranmadığından dolayı içerisine girmiş olduğu "yalnızlık"tır.

şairin ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar farklı izlekler altında kendini hissettiren bu "yalnızlık" teması, ilk olarak kalabalıklar içerisinde bulunulmasına rağmen sahicilik arayışı etrafında kendine sunulanın reddiyle birlikte belirmektedir. Sonrasında ise, Martin Heidegger'in "var olmayı düşünme" durumunda yaşanan hayatın sınırlarına yaklaşmak için atlanması gereken bir eşik olarak ifade ettiği "farkındalık süreci"nin aşılıp, hayatın otantik bir tarzda kavranılmaya çalışılmasıyla ortaya çıkan "yalnızlık" söz konusudur. İsmet Özel'in bu tema etrafında bir araya gelen şiirlerini "**Kalabalıklar içindeki ben'in yalnızlığı**" ve "**Ben'in kendine olan yönelimiyle ortaya çıkan yalnızlık**" başlıkları altında ele almamız mümkündür.

3.1.5.1. Kalabalıklar içindeki ben'in yalnızlığı

İsmet Özel'in şiirlerinde söz konusu edilen yalnızlık, şikâyet edilen ya da insanlarla birlikte olamamanın sıkıntısıyla beliren bir huzursuzluk değildir. şair, etrafını çevreleyen "kalabalık" içerisinde yalnızlığı, bilerek ve isteyerek yaşıyıp şiirlerinde bu isteminin sınırlarına yaklaşır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, dünyayı kendi varlık alanı içerisinde algılayıp yine ona, başkalarının hayatından ödünçlenen tavır ve davranışlarla değil de kendi yapıp etmeleri ile bir karşılık vermeye başladığı erken yaşlardan itibaren Özel, söz konusu olan bu yalnızlığı yaşamaya başlar.

İsmet Özel bu durumu, toplumsallaşmama için bir imkân olarak görmekte; hayatındaki bu açılım sayesinde sıradanlaşarak tek tipleşmenin çevresinde toplaşan "kalabalık"dan da kurtulmuş olmaktadır. Burada dikkat çekilmesi gereken husus şairin sözü edilen temanın izleklerinin sürülebileceği şiirlerinde çocukluğun ve onlara ait hayal ve oyun dünyasının sınırlarına daha çok yaklaşıyor olmasıdır. Bu durum, "çocukluk" temalı şiirleri incelerken ifade ettiğimiz gibi çocukların, henüz bozulmamış olan saf ve duru yönlerinin şiirin sınırlarına dâhil edilerek, yalnız kalarak kendiyile/kendiliğiyle baş başa olan şairin kuvvet kazandığı merkezin işaret edilmesi bakımından da dikkat çekicidir.

İsmet Özel'in kendilerine yabancılaşarak yaşayan insanların arasındaki yalnızlığını en açık bir biçimde ifade eden satırlar "Bir Devrimci'nin Armonikası" ve "Kan Kalesi" adlı şiirlerde yer almaktadır. Çocuklardan aldığı güçle,

her şeyin aklın diktatörlüğünde yürütüldüğü bir çağla hesaplaşmaya duran şair, bu karşı oluşa armonika çalan romantik bir devrimci duyarlılığıyla yaklaşmak istemektedir. İnsanlar arasında ne kadar yalnız ve ‘acemi’ olduğunun farkında olan Özel, bu durumu ‘gövde’sini/kimliğini/benliğini, insanların kendi varlık alanlarına yaklaşıp bireyselleşerek kuracakları bir yaşam biçiminin yerine ikame edilmeye çalışılan makine karşısında benzettiği ‘tahta bir bavul’ metaforu ile işaret etmektedir:

Ben ki gövdemi bütünüyle ne yapmalıyım
tahta bir bavul
gibi duruyorum insanın kıyısında
makina
çok acemi buluyor beni sanırım
(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

Tahta bavulun insan yapımı olan bir eşya özelliği taşıdığı ve tahta olmayan bavullara nazaran “eğilip bükülmeden” hatlarını sonuna kadar muhafaza ettiği düşünülürse şairin, ‘makina’ kelimesi ile eleştiri getirdiği toplumsallaşma sonucu meydana gelen sıradanlıkların ve yabancılaşmanın anlam dünyası biraz daha genişlemektedir. Özel, yukarıdaki mısralarla hissettirilmeye çalışılan modern dünyanın insanlara dayattıkları karşısında durabilmek ve bireyselleşerek “sahici” olabilmenin imkânını elde edebilmek için “yalnız” olunması gerektiğini “Kan Kalesi” şiirinde de dile getirmektedir:

(...)
saçlarıma bin küsur yalnızlığı takıp girdiğim şehre
insan varlığımızdan tuhaf tohumlar bıraksın
günü geçmiş bir gazete, toprak bir çanak
bir daha gelmem belki diye bir not bakır maşrapanın yanında

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.18)

Şair tarafından modern zamanların yaşandığı mekânlar olarak öne çıkarılan ‘şehir’, “insan”a ait değerlerin muhafaza edilerek yaşandığı bir ortam olarak ele alınmaz. Bu mekân içerisinde her şey güncelliğini ve yeni olma özelliğini muhafaza etmeli; “eski”ye/“insanî olan”a ait herhangi bir söyleme yer verilmemelidir. Özel’in, modern zamanların yıpratıcılığına karşın bir tür savunma mekanizması olarak öne çıkardığı “yalnızlık”, ‘günü geçmiş bir gazete’, ‘toprak bir çanak’ ve ‘bakır maşrapa’ söz gruplarının imlediği anlam dünyasıyla okunduğunda daha net ortaya çıkmaktadır.

Şehir tarafından kuşatılarak toplumsallaşmaya mahkûm edilmiş olan insan, kendine ve çevresine yabancılaşmaktan kurtulamaz ve Daryush Shayegan’ın ifadesiyle “yaralı bilinç” halinde yaşar gider. Geleneksel

toplumlarda meydana gelen kültürel şizofreniyi inceleyen Shayegan'a göre "bütün toplumsal evrimler birer yabancılaşma sürecidir. Çünkü insanın doğal karakterini değiştiren ve onu, tutkuları ve tatmin edilmemiş arzularıyla yaşayan yabancılaşmış bir varlık haline getiren bizzat toplumdur." Burada Ortega Y Gasset'in "toplum, topluluk, koskoca bir ruhsuzluktur" yargısını da hatırlamak isabetli olacaktır. Gasset, topluluğu "doğalaşmış, mekanikleşmiş, neredeyse mineralleşmiş insanlık" olarak tanımlarken insanın burada kendini "insanlık"tan çok "insanlık dışı ortam" içinde bulacağını belirtir.

Beni'nde, dışarıdan yapılan dayatmacı müdahalelerle meydana gelebilecek her türlü değişime kendini kapayan Özel, "Kan Kalesi" şiirinin devamında 'şehre karışarak' yaralı bir bilinci yaşamaktan uzak kalışını yine "yalnızlık" temasını etrafında örgüleyerek dikkatlere sunmaktadır:

Gizemli bir dehliz gibi şehri dolaşıyorum
sıkıca tutuyorum kendimi şehre karışmaktan alıkoymaya
her yerimde urlar çıkıyor, biraz kürt, biraz köylü, biraz makina
kangren oluyorum bahar geldiği için
urlarımı kesiyorum kör bir usturayla
ama kopmuyor onlar ve bana şehri dolaştırıyor
bırakabileceğim her şeyi bıraktırıyorsa bana
kızlardan geçilmiyor köprüler, ayak bileklerime dek
yükseliyor kız tortuları
tülbentlerden kanı süzülürken körpe yavruların
bir bazı şeyler bulmalı yüzümüze tebelleş olan bu korkuya
- Avluya çık
- Avluya kara bir şey bırakılmış

(bir bomba)

("Kan Kalesi", *Evet, İsyan*, s.18)

İsmet Özel, içerisinde bulunduğu kalabalığın özelliklerini ve kendilerinden uzaklaşarak kitle psikolojisi ile hareket eden insanların durumlarını "Bir Yusuf Masalı" adlı kitabının neredeyse tamamında söz konusu eder ve bu duruma şiirin imkânları içerisinde eleştirel bir bakış açısı ile yaklaşır. Kitabın "Naat" adlı bölümünde, Hz. Muhammed zamanında yaşanan hayatın anlam dünyasından haberdar edilmek istenen 'yırtlaz kalabalığa' şöyle seslenilmektedir.

Dinleyin ey vakti duymak doruğuna varanlar
Falları grafiklerde bakılanlar siz de işitin!
Külden martı doğuran odalıklar
ve kahyalar
kara pıhtılarıyla damgalanmış veznelerde dili
şehvetsiz çilingirler, yaltak çerçiler
celepler ki sıvışık, natırlar ki nadan
ey hayat rengini sazendelik sanan
yırtlaz kalabalık!

(..)

Dinleyin ey vakti duymak doruğuna varanlar!
Sıyrın kahkaha sırçasını cildinizden
omzunuzdan vaveyla heybesini atın
boşa çıksın reislerin, kahinlerin, şairlerin kuvveti
güler yüzlü olmak neydi onu hatırlayın
ağız dolusu gülmeden taşlıkta.

(“Naat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.17)

Şairin, “devrimci duyarlılık” temasıyla kaleme aldığı şiirlerini incelerken, zaman zaman söz konusu olan bu duyarlılığı, halk ve haksızlıklar için paylaştığı ‘arkadaşlar’ını dikkatlere sunduğunu ifade etmiştik. Özel, 2006 yılı içerisinde yayımladığı ve şiirleri içerisinde en uzun şiirlerden biri olma özelliği taşıyan “Savaş Bitti” adlı metninde de ‘arkadaşlar’ını bu sefer, kendisini anlayamadıklarından dolayı küçümseyerek söz konusu etmekte ve yalnızlığının bir başka nedenini hissettirmektedir:

(...)

Arkadaşlarıma söyledim
Soluyor solduruyoruz
Hiçbir şehrin Montevideo’nun bile
Sundurmasında soluk bırakmadılar dedim
Sözümü tersten aldı arkadaş olacak dümbelekler
Bana terslendi hepsi
Yüzüme ters bakmakla iktifa etselerdi
Tahammül eder sizin cirminiz
Ancak bu kadar derdim ama onlar
Susturamadı içlerinde cirit atan ifriti
Ne çekilmez bir adamsın sen dediler
Hem şikâyet ediyorsun savaştan
Hem koynunda saklıyorsun sevdiğin kızı

Yeyip yuttum sanmayın bu takazayı
Ne mi yaptım size ne
Kokuşmuşu paha biçerek geçinene
Ne yaptığımı hiç kimseye anlatmam
Bu çapraşık dünyaya bir de ben düğüm atmam
Yola getirsem elime ne geçecek
Hayat sahici bilgiyi sömürgeye saklamış
Diyenler arasından birini
Bunların avanesinden bir tekecik kişi
Çıkacak mı hiç sanmam
Aklını dünya hayatında benim hisseme
Akşam bulutuna iliştilmiş bir şey
Düştüğüne yoracak
O şey
Oyalıyor beni
Benim bütün kenarlarım

O şeyle işli
Aklını yormak
Benim arkadaşlarıma göre yabancıların işi
Yakınlık gösterir benim arkadaşlarım akli havalarda uçana
Yakınlık gösterir benim arkadaşlarım akli yerin dibine batırana

Ne arkadaşmış bunlar bir işin düşecek olsa
Çat Beykoz'dadırlar çat Kumkapı'da
Ha Beykoz'dadırlar ha Kumkapı'da
Uyar mıyım akli vücuda merbut kılmayan bu takıma
Tünemeye fırsat bulduklarında
Ayırt etmeyeceklerdir hani halı hani kilim
Bir ağız mutlaka öğrenmek gerekiyorsa
Neme yetmez benceğize kendi halim
Baktım hiç işe yaramıyor
Deniz sularında köpekleme yüzmelerim
Kulaç attım yağsız karnım elverdiğince
Yettiğince çelimsiz kollarım
İki yakamı bir araya getirmek
Konusunda sebat ettim
Bunu kolay bir şey sanan
Varsa denesin de göreyim
(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.63–65)

3.1.5.2. Ben'in kendine olan yönelimiyle ortaya çıkan yalnızlık

İçerisinde bulunduğu toplumun sıradanlıkları karşısında ayık kalmaya gayret gösteren İsmet Özel, uzak durmaya çalıştığı baskı alanları sonucunda kendine yönelmiş ve kendi ile ilgili olan söz konusu olduğunda çok ayrı bir titizlik göstermiştir. Bu durum şairin, birey olarak kendi zihinsel etkileşimini yönlendirmesine, kendi yapıp etmeleri ve seçmelerinde özgürce karar verebilmesine olanak tanımıştır.

Çalışmamızın 1. bölümünde Özel'in hayatı üzerine yaptığımız incelemeden de takip edilebilecek olan bu “herkesleşmeme” neticesinde şair, ister istemez “yalnız” kalmış; kendi varoluşuyla ilgili kararları alma sorumluluğundan kaçarak ortalama kabullerin kendilerine sağlamış olduğu rahatlığı yaşayan “*sessiz yığınların gölgesinde*”n uzak durmuştur. Burada dikkat çekmek istediğimiz “yalnızlık”, otantik tarzda yaşanmak istenen ve merkezine sahiciliğin konmasıyla, kalabalıklar içerisinde yaşanan yalnızlıkta olduğu gibi, isteyerek hatta özlenerken yaşanmak istenen bir durumdur.

“Yalnızlık” duygusunun ifadeye çalıştığımız görünüş biçimi, şairin “sahicilik arayışı”nın hemen yanı başında hayatının merkezine koyduğu “devrimci duyarlılık” ile ele alındığında daha net anlaşılabilir. Nitekim

“Çağdaş Bir Ürperti” şiirinden “... / ve ben gövdemi denkleştirmek için doğaya / dineldim / dineldim / dineldim” (“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyen*, s.10) şeklinde yükselen ses ve bu sesin bir tamamlayıcısı olarak “Mazot” şiirinden “... / üzerime yüreğimden başka muska takmadan / konuşmak istiyorum.” (“Mazot”, *Erbain*, s.143) biçiminde yankılanan nida, sözünü ettiğimiz yalnızlığın mahiyeti hakkında bilgi vermekte ve bu türden bir yalnızlığın görünüşü olarak belirlemektedir.

İsmet Özel, kaleme aldığı ilk şiirlerinden biri olan “Davun” adlı şiirinde kendilik bilincinden uzak, başkalarına ait olan ‘tanım’larla anlamlandırılan değerleri ve bu adlandırmaların sınırları içerisinde hareket eden bir çevrenin varlığını hissettirmektedir. Şiirin adından da anlaşılacağı gibi böyle bir davranış biçimini bir tür “veba” olarak değerlendiren şair, metnin söyleyişine 3 kez tekrar ederek katmış olduğu ‘değil mi’ söz grubuyla da insanlardan birbirlerine salgın bir hastalık gibi geçen bu durumu olumlamadığının işaretini verir:

Uç benim boynumun soytarısı
kırle her cemreyi bana doğru olan
unuttum güçbela soluyan perdeleri
dudaklarımı ısırıkça kabaran akşam
unuttum onu da.
Zaten bir tanım değil midir
tavsayan düşüp kalkmalara
hüznün hacanası diye bildiğim akşam
bir tanım değil midir o kıyısız ellerimiz
firça çekmeye doğru ölümün bacısına
parmak atmaya doğru şiir okuyarak
aşk -bir tanım değil midir-
kusturucu güzellikler ardından.

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.28)

Özel’in yukarıdaki dizelerde, ‘tanım’ sözcüğünü ‘akşam’ kelimesiyle bir arada anıyor olması, akşamın imajinatif olarak zihinlerde meydana getirdiği “her yerin karanlıkta kalması”nı çağrıştırmaktadır. Bu durum ise karanlığın, içinde olanın özelliklerini saklayarak bir tür belirsizliğe yol açmasını akla getirmesi bakımından ilgi çekicidir. Nitekim başkalarınca tanımlanarak adı konulan değerler, yakından bakılıp üzerlerindeki tanım/karanlık kaldırılınca başka anlamlar kazanabilmektedir. Özel, şiirinin devamında sözüne ettiğimiz rahatsızlığı iyice netleştirerek ‘bıktım tanımlanmaktan’ demekte ve ‘fırlama’ kelimesi etrafında açılan anlamla birlikte kendi seçmeleri doğrultusunda belirecek hareket alanına dikkat çekmektedir:

Her tanım bir ağı parçalıyor gibi çevremizde
azgın atlar boşandıkça sesimin avlusundan
uç benim boynumun soytarısı
dölle ovalı yüreğimi akarsuyunna
göğsümde serinleyen akçıl kuşların

esirgeyen bağıslayan DİRENME'nin adıyla
indir koynumun yılığını mor bulutların ordan
indir, indir de
geceleyn dupduru bir iniltiyi
bağrımdaki sağırlıkla değiştirmeye doğru-
Fırlamayın, bıktım tanımlanmaktan.

(“Davun”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.28)

İsmet Özel, hayatı kendi varlık alanı içerisinde yaşayarak dokunulur kılabilmek, diğer bir ifadeyle “farkındalık” eşiğini atlayıp beni ile dünya arasındaki etkileşimi “sahici” bir tarzda geręekleřtirebilmek için var olanı/varoluşu dūřünme yolunda bir gayret içerisine girmiştir. Özel'in gençlik yıllarından başlayarak hayat içerisindeki “otantik” duruşu bu gayretinin yanı başında önemli bir kazanım olarak belirmiş; biyografisinde köklü bir değişikliğe meydan verecek olan müslüman dünya görüşüne bağlanmasında da çok önemli rol üstlenmiştir.

“Yeniden doğuş” olarak adlandırdığımız bu değişimin izleri, Özel'in şiirlerine yansıyan şekliyle, ayrı bir tema başlığı etrafında takip edilecektir. Burada önemle üzerinde durulması gereken husus, hayatın otantik tarzda yaşanmak istenmesi sonucu içerisine girilen yalnızlığın, şairin hayat karşısındaki etken tavrından ve baskın tutumundan herhangi bir şey kaybettirmemiş olmasıdır. Dolayısıyla İsmet Özel'in yalnızlığı, statik ve konformist bir özellik göstermez. Aksine, kendini bulması/bilmesi için önünde açılan önemli bir imkân alanı olarak belirir.

şairin “Yařamak Umrumdadır” adlı şiiri, dikkat çekmek istediğimiz noktayı örnekleme bakımından önem arz etmektedir. ‘Ben topraktan sıyrılıyorum’ diyen řair, Tevfik Fikret'in “Ömr-i Muhayyel” adlı şiirinde “Hakilere bahşeyleyerek hak-i siyahı” (“Ömr-i Muhayyel”, *Rubâb-ı şikeste*, s.142) şeklinde seslendirdiği söyleyişe yaklaşır fakat Fikret gibi “Dūřunda beyaz bir bulutun göklere âzim / (...) / Âh istiyorum göklere âmâde-i pervâz” (“Ömr-i Muhayyel”, *Rubâb-ı şikeste*, s.142–143) etmek istemez. şairin sıyrılmak istediği toprağa/dünyaya asılı kalanların yaşam biçimleri, hayatı algılayış tarzlarıdır:

Sabah şairin üstüne saldırıyor
yaşamaktan bir güneşle kaplanıyor onun kalbi
onun kalbi topraktan sıyrılıyor
aşk dahi sıyrılıyor topraktan
gözlerini tanıyorsunuz: Çaylak sürüleri
beyni: a kuşlardan bir ambar.
Bir kıyısına ilişmiyor dünyanın
Allah'ın ve devletin dibinde insanlar
onu barutla karıştırıyor
ve zerdali çiçekleriyle.
Ahali kapısını taşlıyor onun
onun için develer kesiyor halk
aşka ve kavgaya aydınlık getiren kalbi

topraktan sıyrılıyor.

(“Yaşamak Umrumdadır”, *Evet, İsyen*, s.24)

Şair, şiirin devamında ‘topraktan sıyrılmış’ olunmasına rağmen merkezine hayatı dokunulur kılmayı koyan bir benin, girmiş olduğu mücadeleyi şiirselleştirir. Bu dizelerde hayatı algılayış biçiminden dolayı yalnız kalan şairin, kendiliğine/“içe” olan yönelimi dolayısıyla beni’ne olan güveni ayrıca dikkat çekmektedir:

Ben
topraktan sıyrılıyorum
buğular
ve aşiret rüzgarları kanımda.
Arklardan gece vakti sular
kaç zaman ayaklarıma
yaslı bir selam gibi dokundu
kopartılmış yapraklarımdan ibaretti hüznün
dedim rahmet yağar ben yürürken
gece benim ardımda
taşıdım kara gençliğimi dağların damarında
hep düşümde yaratkan, patlayıcı bir kimya
beynimde hep manalı bir uçurum.
Benim hayranlığımdan inlerdi şehir
ben atlara ve uzaklar hayrandım
kendi ehamlarını bile tanımayan kadınlar
ansızın patlak verirdi baharda.
Dudaklarımda çürükler vardı
dağ çiçeklerinden ötürü.
Irmaklara salardım kendimi
ruhumda kaynar adımlarla gezinen dünya
bana hain sevgilimdi.

(“Yaşamak Umrumdadır”, *Evet, İsyen*, s.24)

Özel, kendine olan bu yönelimini “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlere” adlı şiirinin 1. bölümünde, ‘yağmur’ kelimesinin çağrışım yaptığı uzak anlam değerlerine koşutluk kurarak hissettirmektedir. Hayatı/“dış”ı rengârenk olarak anlamlandıran şair, kendini/“iç”i ‘beyaz’ renginin imajinatif açılımıyla dikkatlere sunar. “Dış”tan “iç”e geçiş ise arındıran özelliği sayesinde ‘yağmur’un, aslî ve sahici/kendi olanı ortaya çıkarmasıyla imlenmektedir:

Bütün renklerimi siliyor dışardaki yağmur
derin bir bıçak izi olduğum için
artık beyaz bir yumruk gibi kaldım diye
hayatın karşısında
bütün kurnazlığımla siliyor dışardaki yağmur.

(“Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlere 1”, *Evet, İsyen*, s.35)

İsmet Özel'in "*Bir Yusuf Masalı*"nın "Sebeb-i Telif" adlı bölümünden yükselen ses, yukarıda örneklediğimiz dizelerle birlikte okunabilme imkânına sahiptir. 'Yağmur' imgesine bu şiirinde de yer veren şair, bu sefer ona 'mâşukunun'/yaprağın ve de 'başkalarının' kendi olması için "irkiltme"/"kendine getirme" anlamı da yüklemektedir:

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız
yaprakla yağmurun aşkı meselâ
kim olsa serpilene coşturuyor bizi
imreniyoruz başkalarının mahvına.
Yağmur mahvoluyor çarparak
kendini parçalıyor mâşukunun açılan kıvrımında
yaprak dirimle irkiliyor nazlı ve mağrur
silkiniyor vuran her damlaya.

(“Sebeb-i Telif”, *Bir Yusuf Masalı*, s.27)

"*Bir Yusuf Masalı*"nın "yazılma sebebi"ni, bu noktadan hareket ederek, hayatlarını 'başkaları'nınkinden ödünçleyen insanlara yönelik yapılan "kendilik" çağrısı olarak göstermemiz mümkündür. 1964 yılında kaleme aldığı "Davun" şiirinde 'bıktım tanımlanmaktan' diyerek kendi olanın peşi sıra giderek yalnızlığı yaşayan şair, aradan geçen 30 yılın ardından yaşanmışlıkların verdiği tecrübeyle, 'yasa'larla hayatlarının içi boşaltılmış 'başkalarına' dikkat çekmekte ve otantik olmanın çağrısını yapmaktadır:

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız
başkalarının düşünceleriyle değil.
"Üstümde yıldızlı gök" demişti Königsberg'li
"içerimde ahlâk yasası".
Yasa mı? Kimin için? Neyi berkitir yasa?
İster gözünü oğuştur, istersen tetiği çek
idam mangasındasın içinde yasa varsa.
Girmem, girmedim mangalara
Yer etmedi adalet duygusu
içimde benim
çünkü ben
ömrümce adle boyun eğdim.
Yıldızlı gökte bana soracak olursanız
kösnüdüm ona karşı
onu hep altımda istedim.

(“Sebeb-i Telif”, *Bir Yusuf Masalı*, s.29)

Immanuel Kant'ın doğduğu şehrin ismini zikredip filozofa ait görüşlere yer vererek şiirinde anlam genişlemesine olanak sağlayan Özel, aynı zamanda dünya karşısında kendi beni'nin almış olduğu yeri de işaret etmektedir. Toplumsallaşma karşısında 'girmem, girmedim mangalara' şeklinde dile getirilen kesin yargı, "ben"in etrafta olup biten hadiselerin "gidiş"i karşısında hayrete düşüp sıradanlaşmasından ziyade, varlıkta yer edenlerin "oluş"u

üzerine düşünmesiyle daha netlik kazanmaktadır:

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız
ve devam ediyor başkalarının hınçlarıyla
düşmanı gösteriyorlar, ona saldırıyoruz
siz gidin artık
düşman dağıldı dedikleri bir anda
anlaşıyor
baştan beri bütün yenik düşenlerle
aynı kışlaktaymışız
incecik yas dumanı herkese ulaşıyor
sevinç günlerine hürya doluştuğumuzda
tek başınayız.

Diyorum hepimizin bir gizli adı olsa gerek
belki çocuk ve ihtiyar, belki kadın ve erkek
hepimiz, herbirimiz gizli bir isimle adaşız
yoksa şimdiye kadar hesapların tutması lâzımdı
hayatımıza kendi adımızla başlardık
bilmediğimiz bu isim, hesaptaki bu açık
belki dilimi çözer, aşkıyı başlatırım
aşk yazılmamış olsa bile adımın üzerine
adımı aşkın üstüne kendim yazarım.

(“Sebeb-i Telif”, *Bir Yusuf Masalı*, s.31)

3.1.6. Arayışın izleri ve değiş(mey)en insan: ‘Yeniden doğuş’

*“Arayana yoksulluk eziyet vermiyor
Arayanın aramaktan başka derdi yok.
Aradıkça dirisin
Aradıkça mecalisiz kaldı kibrin.
Aradın ve anladın
Haber almakla yol tüketilmiyor
Arayış sahicilik vaktine erişsin istiyorsan
Senin kendin
Haber olsa gerektir.”*

Şivekâr’ın Yolculuğudur

İsmet Özel, “Geceleyin Bir Koşu” ve “Evet, İsyân” adlı kitaplarında yer alan şiirleriyle “beni”nin dünya karşısında alacağı tavra ilişkin işaretler verirken, 1970 yılından sonra kaleme aldığı ve “Cinayetler Kitabı”nda bir araya gelen metinleriyle de söz konusu olan tavrın sonrasında gelinen noktayı dikkatlere sunar. Bu nokta, benin dünya ile etkileşimi esnasında zihnin yaşamış olduğu açılımı ve bu açılım ile birlikte şairin şahsi biyografisinden hareketle yer yer imlenen zedelenmişlikleri hissettirmesi bakımından dikkat çekmektedir.

“Amentü” adlı şiiriyle müslüman dünya görüşüne bağlandığını deklare ederek hayatında köklü bir değişime giden şair, bu şiirinden daha evvel yazdığı kimi şiirlerinde de bu değişimin hazırlığı içerisine girer. Burada ayırtına varılması gereken önemli bir husus, şairin Müslümanlığın esasını oluşturan “kadir-i mutlak” inancıyla ontolojik problemlerine cevap bulmuş olması; diğer bir ifadeyle hayatının çok erken dönemlerinden başlayarak kendini hissettiren otantik duruşunun neticesi olarak “yeniden doğuş”u gerçekleştirmiş olmasıdır.

Bu noktadan değerlendirildiğinde Özel, Michel Foucault’un bu türden bir içsel dönüşümü gerçekleştirerek “kendini bilmek” dolayımında önemli kazanımlar elde eden kişiler için dediği gibi, “başlangıçtaki insan” değildir artık. Yaşamını ve çalışmalarını, sürekli gündeminde tuttuğu varoluşsal endişe ve sahicilik arayışının yardımıyla, başlangıçtaki insan olmamak için ayarlayabilmiştir.

Burada bir noktanın daha altını çizmek gerekmektedir. Şairin müslüman olmasıyla son bulan husus, yukarıda da değinildiği gibi, mutlak emniyet alanlarına yönelik endişelerdir. Diğer taraftan şair, bu emniyeti elde etmiş olmanın rahatlığı içerisinde olmamış; Müslüman dünyanın içerisinde var olan sıradanlaşmayı da çabuk fark etmiştir. Kendini bu durumun yıpratıcılığından uzak tutmak için dünya karşısındaki otantik duruşunu devam ettiren İsmet Özel “yeniden doğuş”unu, hayat, insanlar ve modern dünya karşısındaki duruşu nedeniyle tavrında herhangi bir “değişme” meydana gelmeden gerçekleştirmiştir.

“Arayışın izleri ve değiş(mey)en insan: ‘Yeniden doğuş’” temasını, Özel’in şiirlerinden yansıyan izleklerin ışığında “Yaşanmışlıkların izleriyle yeniden doğan insan” ve “Yeniden doğan insanın değişmeyen ‘Kendilik’ çağrısı” adları altında incelememiz mümkündür.

3.1.6.1. Yaşanmışlıkların izleriyle yeniden doğan insan

“Yalnızlık” teması etrafında incelemeye çalıştığımız İsmet Özel’in kendine olan yönelimi, 1970 yılından sonra kaleme alınan şiirlerde daha derinlemesine kendini hissettirmektedir. Özel’in şahsî tecrübesinden kaynaklanan yaşanmışlıklarla zenginlenen bu temadaki şiirler kronolojik olarak ele alındığında şairi, “yeniden doğuş”a götüren süreç daha net anlaşılabilir. Buradan hareket edildiğinde ele alınabilecek ilk şiir “Kötü Şiirler”dir.

Özel’in numaralarla ayırarak 3 bölümde kaleme aldığı şiirin ilk bölümünde, toplumsallaşma sürecine dâhil olunup ‘herkes’ler karşısında ‘marifetli’ olmanın şartı olarak ‘kalbin rehnedilmesi’ gösterilir. Fakat şair bu durumu

‘sanmak’ fiili etrafında dikkatlere sunduğu için, “mış gibi yapmak” sahteliğini de akla getirmekte ve kendi biyografisindeki yaşanmışlıkları da imleyerek şiirin anlam dünyasını genişletmektedir:

Senin çağılıtn evlâdım
sen denizi düşününce uğuldayan sokaklar
açık renk bir elbiseye yakışan alnın
sabah şehre henüz kamyonlar girerken
bir kadın kıvranışını hatırlayıp kuduran
ve zaten
bu terli, bu tozlanan bulutlar altında bile
saklı bir yerlerinde bir şeyler parıldatan
senin çağılıtn.

Seni marifetli sanacaklardı
karşısında uçurumlar çağıldamayan herkes
seni marifetli sanacaklardı
kalbini
rehnedebilseydin eğer.

(“Kötü Şiirler 1”, *Cinayetler Kitabı*, s.8)

Hayata eklenmek yerine ona kendi ‘çağılıt’ını getirmek isteyen ben’in söz konusu olan bu istemi, ‘deniz’, ‘açık renk’, ‘sabah’ ve ‘parıldatmak’ kelimelerinin imgesel açılımı etrafında okunduğunda işaret edilmek istenen dünyanın sınırları daha netlik kazanmaktadır. Özel, şiirin 2. bölümünde ‘tumarlanmış ruh’ metaforuyla karşıladığı ‘dünya’yı, ‘gözyaşları’ kelimesi etrafında dikkatlere sunar:

Uçsuz bucaksız gözyaşları.
Dünyanın tumarlanmış ruhlara teslim edildiği günlere ait.
Uçsuz bucaksız gözyaşları.
Bir nehrin bir yüzyıla benzediği zamanlardan.
Yaşadıklarının hepsi göçmen kuşlara
bütün sevdiklerini
çocukların hepsine paylaştıran bir dostumun
gözlerini karartacak kadar
uçsuz bucaksız gözyaşları

(“Kötü Şiirler 2”, *Cinayetler Kitabı*, s.9)

‘Bir dostun’ şahsında söz konusu edilerek yaşanmışlıklardan duyulan pişmanlığı imleyen bu dizeler, şiirin son bölümünde artık şairin bizzat kendisi tarafından dillendirilir. Özel’in burada, ‘bütün müsveddelerimi yırttım’ diyerek hayat karşısında otantik kalışı yüceltirken hemen arkasından aslı şiirin mahiyetine dikkat çekmesi, sahici kılınarak yaşanan bir hayatla sahici şiirin kurduğu koşutluğu işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir:

Bütün müsveddelerimi yırttım,

göğsümün kıllarıyla
gövdemin kokusundan buharlaşıyor şiir.
Sana çok önceden, bir yaz sonu, bir parkta
sıkılmış yumruğumu ısırarak
buna benzer bir şeyler söylemişim
milât yok
demişim, milât yer almayacak hayatımızda.
İşte bütün müsveddelerimi yırttım
işte artık göğsümün kıllarıyla
gövdemin kokusundan buharlaşıyor şiir
işte onlar artık saçların kadar Boşnak
karşılıksız mektuplarım gibi yepyenidir.

(“Kötü Şiirler 3”, *Cinayetler Kitabı*, s.10)

İsmet Özel, “Sevgilim Hayat” ve “Yaşamak Umrumdadır” adlı şiirlerinde kendi varlık alanına ait yapıp etmeleri merkeze koyarak coşkuyla bağlandığı ve bir ‘sevgili’ olarak gördüğü hayatı, 1970’lere geldiğinde farklı bir düzlemde ele almaya başlar. İçselleştirerek beni’nin huzur bulabileceği bir hayata dışarıdan yapılan müdahaleleri ‘iftira’ olarak değerlendiren şair, bu duruma karşılık verme gayreti içerisine girer. Özel’in sıradanlıklar karşısında ayık olma halinin devamıyla birlikte “yeniden doğuş” a giden yolda önemli bir kazanım olarak beliren bu gayreti, “Sevgilime İftira” adını taşıyan şiirde imajinatif açılımla dikkatlere sunulur:

Dudaklarından kalkarken boynun kurcalar beni
bir yanımı kara çibanlara saldılar, ıslak
bir yanım hiç ayrılmamıştır, gümeçlerde saklıdır
ondan ki nefret içinde omzunu okşuyorum
ama bana şimdi gerçekten zor gelen şey
bir grevin çocuklara kazınmış izlerini hatırlamak
sözlerimi etime bastırıyorum
içimde çalılıkları yaran bir postalın tortusu
benim bu sası karanlığa zorla, zorlayarak
tutuşmuş bir gül sıkıştırmak boynumun borcu
(“Sevgilime İftira”, *Erbain*, s.152)

Var olmayı düşünerek “herkesleşmek”ten kurtulmuş olmanın bir diğer göstergesi de yaşadıklarından sorumlu olmaktır. İçsel dönüşümü gerçekleştirmeye yönelik önemli bir aşama olan bu süreçte kişi, bireyselleşmenin sınırına yaklaşarak aynı zamanda, Carl Gustav Jung’un ifade ettiği gibi, “tüm insanlığın ortak bilincine bir sunuda ve katkıda bulunmuş olmaktadır.” Şair, ‘karanlık’ ve ‘gül’ kelimelerinin imgesel açılımı etrafında yayılan anlam değerlerini de akla getirerek, iki farklı hayatı imlerken kendisinin ‘zorla, zorlayarak’ da olsa hangi tarafta yer alacağını ifade eder. Bu süreçte şairin ‘sözlerimi etime bastırıyorum’ şeklinde ifade olunan gayreti, ben’in kendine olan yönelimiyle elde etmiş olduğu kuvveti işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Özel, şiirin devamında ‘sası karanlığı’ zorlamak için sevgilisinden/hayattan son bir şans daha istemektedir. ‘Banka’/‘mühür’, ‘silah fabrikaları’/‘buhar’ kelimeleri ve ‘kara köpük’ metaforuyla tanımladığı dünya içerisinde ‘çalakalem sevebilme’den yaşamış olması şairi güçlü kılmakta ve ona ‘taptaze’ kalabilmesi için imkân vermektedir:

yeter ki
sağlam senetler verilmiş sanılırken aşkı karartmak için
sen bir daha beni saçlarınla sıyır
ağdalanmış sevincimi hışırdat, bunu yapabilirsin
çünkü bütün bankalar, silah fabrikaları
her gün bacaklarımıza sırnaşan kara köpük
senin sessiz gururunda homurdanan tufanı
hesabetmiş değil
bilmemişler hincımın yaban otlar suladığını
çalakalem sevebilmek elimden gelmiyor
belki evet
onların mühürlerini kımıldatan barut dumanlarını
solumaktan
biraz çöpürleşmiştir sesim
senin göğsünü ağartırken yıpranılacak elbet
bakışlar tozlanacak dolukmuş sofalardan
ezikliğin şehveti yayılınca
taptaze yaşlanmayı da öğrenmem gerekecek
 (“Sevgilime İftira”, *Erbain*, s.153)

Özel, şiirin son kısmında sesini iyice yükseltir ve “yeniden doğuş”a doğru önemli bir mesafe daha kat ederek dünya görüşü ve modelinde, dolayısıyla da yaşamında sarsıcı bir değişime doğru yol alır. Şair bu süreçte artık, yaşanmışlıklardan ötürü duyduğu öfkeyi saklamamakta ve hayatındaki açılımın başkalarınca değil, kendi vereceği karşılıkla/cevaplarla ilerlemesini istemektedir:

karaysam şimdi öfkenin payı vardır karanlığımda
aşktandır titrediğim eğer ki titriyorsam
sözlerim öcalan ağza misvak, iyice anlaşılınsın
bu dağlanmış toprağa süzülen ayaklarımdan
keşke kan olsa

o zaman
senin çardağına çıkarken
karıştırdırken şarapla kendimi sana
varsın gün geçtikçe herşeyde biraz kahr
biraz bakır çalığı olsun lokmamızda
bana soru sor artık
beni kurtarma, konuşur
beni yaz geceleri patlayan sağnaklara bağışla.
 (“Sevgilime İftira”, *Erbain*, s.154–155)

İsmet Özel'in geçmiş yaşantısını söz konusu ederek yaşanacak günlerin nereye doğru yol alacağını işaretini verdiği önemli şiirlerinden bir diğeri de "Kanla Kirlenmiş Evrak" adlı şiirdir. Şair, hayatını, aşklarını, inançlarını ve arkadaşlarını sorguladığı bu şiirinde, yaşanmışlıkların verdiği zedelenmişliğin acısını dindirmek için varmak istediği huzuru, yıllar önce anlamlandırmayı denediği fakat başaramadığı 'kitabın' sayfalarına tekrar dönerek işaret eder. Şairdeki bu yönelim, herhangi bir çaresizliğin ifadesi olarak değil de, hayatın içerisinde bütünüyle yer almış olan ben'in 'küfre yaklaştıkça' fark ettiği yabancılaşma neticesinde, sahici olanın arayışını daha fazla istemesi şeklinde anlaşılmalıdır:

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.
Aşklarım, inançlarım işgal altındadır
tabutumun üstünde zar atıyorlar
cebimdeki adreslerden umut kalmamıştır
toprağa sokulduğum zaman çapa vuran adamlar
denize yaklaşınca kumlar ve çakıtaşları
geçmiş günlerimi aşağılamaktadır.

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.
Ve rüzgâr buruşturuyor polis raporlarını
kadınlar fazlasıyla günaha giriyorlar
bazı solgun gömleklerin çözükle düğmelerinden
çelik tırpan gibi silkiniyor çocuklar
denizin satırları arasında.
Gece arsızca kükrüyor paslı beyninde şehrin
küfre yaklaştıkça inancım artıyor.

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında
öyle yoruldu ki yoruldu dünyayı tanımaktan
saçlarım çok yoruldu gençlik uykularımda
acılar çekebilecek yaşa geldiğim zaman
acıyla uğraşacak yerlerimi yokettim.
Ve şimdi birçok sayfasını atlayarak bitirdiğim kitabın
başından başlayabilirim.

(“Kanla Kirlenmiş Evrak”, *Cinayetler Kitabı*, s.7)

Şairin yaşadıkları söz konusu olduğunda "Kanla Kirlenmiş Evrak"tan yükselen ses, "Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak" adlı şiirde de yankılanmaktadır. Yaşanılanların herkes için birer tehlike olduğunu konuşamamaktan şikâyet eden şair bu durumu, 'şairler kadar cesur' olmadığından ve gücü yetmediğinden dolayı yapamadığını dile getirir:

Benim adım insanların hisasına yazılmıştır.
Hergün yepyeni rüyalarla ödenebilen bir ceza bu.
Keşke yağmuru çağırarak kadar güzel olsaydım

ölüm ve acılar çatsaydı beni
düşüncem yapma çiçekler kadar gösterişli ve parlak
sözlerim ihanete varacak doğrulukta olsaydı.
Anmaya gücüm yetseydi de konuşsaydım
diri-gergin kasları konuşsaydım
“Kardeşler!” deseydim “Kardeşlerim!”
“Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan
“Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan
Bakın yaklaşıyor...”
yazık, şairler kadar cesur değilim
çocukların üşüdükleri anlaşılıyor bütün yaşadıklarımın
gövdem kuduz yaralarla birazcık yatışıyor.

(“Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak”,

Cinayetler Kitabı, s.15)

Burada dikkat çeken husus, Özel’in şiirin hemen başında trajik bir biçimde de olsa beni’nin övgüsünü yaparak kendine olan güvenini yüceltmesine rağmen söz konusu olan tehlikeyi dillendirememiş olmasıdır. Bunun açıklaması ise İsmet Özel’e “*Cinayetler Kitabı*”nın özellikle ilk 9 şiirini yazdıran toplumsal havada ve şairin ilişki içerisinde bulunduğu çevrede aranmalıdır. Özel’in şiirlerinin meydana gelmesinde çok önemli yeri olan ve bizim de şairin biyografisinden hareketle çalışmamızın ilk bölümünde üzerinde durduğumuz bu ortama İsmet Özel, yukarıdaki şiirde geçen ‘yapma çiçekler’, ‘gösterişli’ ve ‘parlak’ kelimeleriyle işaret eder. Şair, ‘düşünce’nin, ‘sözler’in ve de şairlerin bu türden olanlarının itibar gördüğü bir ortamda böylesi bir sahteciliğe düşmemek için ‘şairler kadar cesur’ davranmamış ve çocukların üşümesine engel olamamıştır.

Özel, “yeniden doğuş” a giden süreçte geçirmiş olduğu sorgulamalarının birer izleği olarak kabul edilebilecek işaretleri “Amentü” öncesinde “Tahrık” ve “Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü” adlı şiirlerinde de vermektedir. Her iki şiirde de şairin şahsi biyografisinden hareketle çok yakından bildiği dünyanın sıradanlaşmışlıkları ve insanı kendinden uzağa atan körleşme noktaları eleştirilmektedir. “Tahrık” şiirinde, metnin isminden de anlaşılacağı üzere, insanı içine çekerek kendi kuyusunda kaybolması için tahrık eden dünyanın sınırlarından şair, ‘acıyan yüreğine’ rağmen kurtulmak ister:

Bırakın ince kavak seslerini şehrin içinde
paralar yaşlı kızların koynunda yatarken
bırakın köprülerin üstüne yağmur
ve basma perdelerden lânet bize.

Şaşılacak bir dünyada yaşamaktı; öğrendik
şimdi külçeler yüklüüz şaşılacak bir biçimde
külçeler yüklüüz ve çıkmak istiyoruz yokuşu
Sokaklar gittikçe katı bizim adımlarımıza
peşimizde bütün bahçeleri boşaltan ter kokusu

yankımız soyunup sevap rahatlığı alınan yataklarda
yürek elbet acıyor esvap değiştirirken
bizden artık akması beklenen kan da aktı
kovulduk ölümün geniş resimlerinden.

(“Tahrik”, *Cinayetler Kitabı*, s.18)

“Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü”nde ise Özel, öncelikle gündelik kazanımlarla ve kitle psikolojisiyle içi boşaltılarak anlamsız hale getirilen eski yaşamışlıkların neticesinde eline geçenlerin neler olduğuna işaret eder:

Yaşamaktan öte özür bulamayınca aşka
sonuçları bir bir gözden geçiriyorum
pulluklarla devrilen toprağın ıslaklığındaki can
madenlerin buharından elde edilen büyü
bazı yasak kitapların verdiği dinç duygular
nelerse ki yaşamak sözünü asi kılan
nelerse ki lekesiz, umutlu ve budala.

(“Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü”, *Cinayetler Kitabı*, s.11)

Çözölen yaşamak sırrından ve bu sırrın karşılığı olarak elinde kalanlardan dolayı ‘üzöntü’ duyan şair, ‘lekesiz’, ‘umutlu’ ve ‘budala’ olarak nitelendirdiği eski günlerinden kurtulmak istemektedir. Özel’in yukarıdaki dizelerde, insan emeğiyle işlenen toprağı ve madenleri, ‘can’ ve ‘büyü’ kelimeleri etrafında açmılayıp böylesi bir yaşam tarzını ‘lekesiz’ ve ‘umutlu’ olarak adlandırırken, ideolojik saplantıları akla getiren ‘yasak kitapların verdiği dinç duyguları’, ‘budala’ olarak tanımlaması dikkat çekmektedir.

Şiirin devamında şairin, hayatını ‘meşru’laştırmak için neler yaptığını şiirselleştirirken kullandığı ‘ayna’ kelimesi özellikle dikkat çekmektedir. Bir metafor olarak kullanıldığında ayna, insana kendini/kendiliğini karşılaştırma ve sorgulama imkânı veren bir obje olarak kabul edilebilir. Şair, aynadan yansıyacak olan kendiyle/beni’yle yüzleşme cesaretini gösterdiğinde, ‘meşru’ olarak kabul etmediği ve ‘herkesin’ki gibi sıradanlaşmış olan bir hayattan kurtulmak istemektedir:

Denedim. Soğuk sular dökünüp fırladım sokaklara
sorular sordum nice kara sıfatları üstüme alaraktan
ipte boynum, ağzım şehvet yalaklarında
çapraştım, and içip ayna kırdım
doğadan bir vahiy bekledimse boşuna
baktım akşam herkesin kabul ettiği kadar akşamdı
hiç bir meşru yanı kalmamıştı hayatımın.

(“Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü”, *Cinayetler Kitabı*, s.11)

“Tahrik” ve “Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü” şiirlerinin son bölümleri ise, birbirine yakın bir ses ve anlam birlikteliğı ile okunmaya elverişlidir. ‘Mahsustan’ yaşadığıının “farkına” varan ve bundan dolayı ürken Özel, ‘kurşunun değıdiği tende’ kalan ‘heves’in gitmeyeceğinden ve ‘yağmurun çocuklarda açtığı yaralar’ın kapanmayacağından dolayı “yeniden doğuş”a hazırlıklı olmadığını düşünmektedir:

Biliniyor
bizim mahsustan yaşadığımız
biliniyor
şarkıların sırası bizde
biliniyor
hayat bizden razıdır
biliniyor
otların sarardığı yerlerde güneş
kurşunun değıdiği tende heves kalmıştır.

(“Tahrik”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

Sözlerimin anlamı beni ürkütüyor
böylesine hazırlıklı değilim daha.
Bilmek. Bu da ürkütüyor. Gene de biliyorum:
Kapanmaz yağmurun açtığı yaralar çocuklarda.

(“Çözölmüş Bir Sırrın Üzöntüsü”, *Cinayetler Kitabı*, s.12)

İsmet Özel, “yeniden doğuş”a tam olarak ulaşabilmek ve girilecek olan yeni hayat biçiminin tüm yönleriyle sahici kılınabilmesi için “ben”in yapmış olduğu hazırlıkları “Amentü” şiirinde hissettirmektedir. Söz konusu olan bu hazırlıklar, yukarıda dikkat çekmeye çalıştığımız şiirlerde “yaşanmışlıkların izleri” şeklinde belirirken, “Amentü” şiirinde net olarak ortaya konmakta ve devamında ulaşılan müslüman dünya görüşü nazara verilmektedir.

Otobiyografik şiirin en güzel örneklerinden biri olarak gösterilebilecek olan “Amentü” şiiri, Özel’in biyografisindeki “durak”lara, beni’nin üzerine aldığı sorulara diyalektik yöntemle vermiş olduğu cevaplarla ulaşmış olmasını imleyen dizelerle açıklanır. Şiirin hemen başında şair, babasının kendisine tekrar ettiği ‘eşref-i mahlûkattır’ sözünün zaman içerisinde nasıl anlamlandırdığına dikkat çeker:

İnsan
eşref-i mahlûkattır, derdi babam
bu sözün sözler içinde bir yeri vardı
ama bir eylül günü bilek damarlarımı kestiğim zaman
bu söz asıl anlamını kavradı
geçti çıvgınların, çibanların, reklamların arasından
geçti tarih denilen tamahkâr tüccarı
kararmış rakamların yarıklarından sızarak
bu söz yüreğıme kadar alçaldı
damar kesildi, kandır akacak

ama kan kesilince damardan sıcak
sımsıcak kelimeler boşandı
aşk için karnıma ve göğsüme
ölüm için yüreğime sürdüğüm ecza uçtu birden
aşk ve ölüm bana yeniden
su ve ateş ve toprak
yeniden yorumlandı.

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33)

Şairin, “insan yaratılmış olanların en şereflişidir” sözünün anlamını “idrak” etmesi kolay olmamıştır. Toplumsal koşullar ve Özel’in çevresinde bulunan insanlarla olan etkileşimi, şairi “*kendine kıyma psikozu*” içerisine girme noktasına kadar getirmiş; özellikle bu ortamlardaki yabancılaşma ve insanların kimliksizleşerek yaşayıp gitmeleri, varlığının dünya içerisinde durduğu yeri sorgulayan Özel’i ‘bir eylül günü bilek damarları’ni kesmeye yöneltmiştir. Şiirin sınırları içerisinde okuyucuya aktarılan bu durumun reel zamandaki, diğer bir ifadeyle şairin biyografisindeki karşılığını, Özel’in Ataol Behramoğlu’na 21 Eylül 1971 tarihinde göndermiş olduğu mektuptan takip etmek mümkündür.

Şairin, ‘eşref-i mahlûkata’ namzet olabilecek bir insanın hayatı algılayış biçimini işaret edip geçirmiş olduğu değişime dikkat çekerken, ‘çivgin’, ‘çıban’, ‘reklâm’, ‘tamahkâr tüccar’ ve ‘kararmış rakam’ gibi söz gruplarını kullanması dikkat çekicidir. Aslında şiirin bütününe bakıldığında şair, “yeniden doğuş”la ulaşmış olduğu noktayı olumlamak için, “eski” ve “yeni” yaşam biçimini sürekli olarak karşılaştırır. Bunun en açık şekliyle dile getirildiği “Tutun ve yüzleştirin hayatları / biri kör batakların çırpınışında kutsal / biri serkeş ama oldukça da haklı” (“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.39) mısralarını, hayatı bilinçli seçmelerle yaşamış bir “ben”in yargısı olarak da değerlendirmek mümkündür.

İsmet Özel, şiirin devamında yüzleştirilecek hayatların özelliklerini vermeye devam eder. Özellikle, aşağıya alıntılacağımız dizelerde yer alan ‘Dilce susup bedence konuşulan bir çağ’ tanımlaması, şairin modern zamanlarda insan ilişkilerine yöneltmiş olduğu eleştirel bakışı örnekleme bakımından dikkat çekmektedir:

Dilce susup
bedence konuşulan bir çağda
biliyorum kolay anlaşılmiyacak
kanatları kara fücur çiçekleri açmış olan dünyanın
yanık yağda boğulan yapıların arasında
delirmek hakkını elde bulundurmak
rahma çağdaş terimlerle yanaşmak için
bana deha değil
belgeler gerekli
kanıtlar, ifadeler, resmi mühür ve imza

gençken
peşpeşe kaç gece yıllarca
acıyan, yumuşak yerlerime yaslanıp uçardım
bilmezdim neden bazı saatler
alaturka vakitlere ayarlı
neden karpuz sergilerinde lüküs yanar
yazgı desem
kötü bir şey dokunmuş olurdu sanki dudaklarıma
Tokat
aklıma bile gelmezdi
babam onbeşli olmasa.

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.34)

Özel, yaşanmışlıkların vermiş olduğu ayıklıkla, sürdürülen modern hayat içerisinde sahici olanın sınırlarına yaklaşmanın kolay olmadığı bilincindedir. Bunun ayırtına varmış olmakla ötekileşmeden sıyrılan ve kendi varlık alanlarına yönelen şair, aynı zamanda gerçek anlamda “aydınlanma” yolunda da önemli kazanımlar elde etmiş olmaktadır. Nitekim insanın kendisinin “zamansız, sınırsız ve dolayısıyla kozmik olarak özgür olduğunun bilincine varması, başkalarından korunmak için bireysel ve toplumsal olarak oluşturduğu tüm acı verici ve yok edici savunmalarını sona erdirmektedir.”

Şair, ‘kanıt’, ‘ifade’, ‘resmi mühür’ ve ‘imza’ kelimeleriyle işaret ettiği ‘yanık yağda boğulan yapıların arasında’ oturanların dünyasından yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamıştır. Çünkü bu hayat tarzı şairin ‘saatlerin alaturka vakitlere’ ayarlı olduğu bir zaman diliminin insana verdiği huzurdan çok uzaktadır. Ahmet Haşim’in dediği gibi, “ışıkta başlayıp ışıktan biten, 12 saatlik kısa, hafif, yaşanması kolay bir gün yoktur artık. Alafranga saatin kabulü ve alaturka saatin camilere, türbeler ve muvakkithanelere bırakılmış bir ‘eski saat’ haline gelişi, insanların hayata bakış tarzını bütünüyle altüst etmiştir.”

Bizim “sahicilik arayışı” ve “otantik duruş” adı vererek ilk şiirlerden itibaren izini sürmeye çalıştığımız hayat karşısında ayık olma halinin ‘gençken’ başladığını ifade eden şair, şiirin devamında varoluşsal bilincin uzağına düşmüş olan modern çağın insanlarını şöyle tanımlar:

İnsanın
gölgesiyle tanımlandığı bir çağda
marşlara düşer belki birkaç şey açıklamak
belki ruhların gölgesi
düşer de marşlara
mümkün olur babamı
varlık sancısıyla çağırarak:

Ezan sesi duyulmuyor

*Haç dikilmiş minbere
Kâfir Yunan bayrak asmış
Camilere, her yere*

*Öyle ise gel kardeşim
Hep verelim elele
Patlatalım bombaları
Çanlar sussun her yerde*

Çanlar sustu ve fakat
binlerce yılın yabancı bir ses
değdi minarelere:
Tanrı uludur Tanrı uludur
polistir babam
Cumhuriyetin bir kuludur

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.36)

‘Gölgesiyle tanımlanan’ bir insan, artık kendi ışığını kesmekte ve kendi tuzağına düşerek “gölgesi tarafından ele geçirilmiş” olmaktadır. Jung, bu tehlikeyi yaşayan insanların, “ellerine geçen her fırsatta başkaları üzerinde olumsuz etki bırakmayı tercih ettiklerini ve çoğunlukla şanssız kişi konumunda olduklarını ifade eder.” Çünkü bu insanlar başkaları tarafından ‘marşlar’la kontrol edildikleri için kendi düzeylerinin altında yaşamakta, kalabalık psikolojisiyle hareket etmektedirler.

İsmet Özel, “Amentü” şiirinde kendi biyografisinde meydana gelen değişimi şiirsel düzlemde dikkatlere sunarken, modern zamana ve insanına yönelttiği eleştirel dikkatiyle aynı zamanda toplumsal değişime de işaret eder. Bunu şiirin anlatım düzeyinde başarılı bir biçimde kurgulayarak şiirin zaman boyutunda ileri ve geri gidiş-gelişlerle meydana getirir. Şairin, toplumun Cumhuriyet kurulduktan sonraki serüvenini şiirselleştirip eleştirel bir bakış açısıyla dikkat çekmeye çalıştığı yabancılaşmayı işaret ederken kullandığı özne “baba”dır.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde şairin babasıyla arasında 45 yaş fark olmasından dolayı iletişimsizlikten doğan bir tür “kopukluk” olduğunu ifade etmiştik. Bu durum sebebiyle babasının kendisine hayattayken tekrar ettiği anlaşılan ‘insan eşref-i mahlûkattır’ sözünün anlamını, babası öldükten sonra kavrayan Özel, aynı babanın hayatı algılayış tarzı üzerinden toplumsal çözümlüğe dikkat çeker. Şair, babasının yaşadığı hayatın, kendi hayatı yanında daha anlamlı bir yaşam biçimi olduğunu aslında çok önceleri fark etmiştir. 1964 yılında kaleme aldığı “Bakmaklar” şiirinde bu duruma şöyle dikkat çeker:

(...)

Oysa babam bilirdi yaşadığımı aptes alırdı çünkü
anlatacak şeyleri vardı, eğilip kalkmaları
dualar okuması, doğum sancularıyla bırakıp gitmesi anamı.

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.24)

Fakat Özel, babasının hayatını her ne kadar anlamlı bulsa da “Amentü” şiirinde aynı babanın hayatında bir şeylerin eksik olduğunu ve onun da diğer insanlar gibi sıradanlaşmanın eşiğinde kaldığına işaret eder:

Meyan kökü kazarmış babam kırlarda
ben o yaşta koltuğumda kitaplar
işaret parmağımda zincir, cebimde sedef çakı
cebimde kırlangıçlar çılgınlık sayfaları
kafamda yasak düşünceler, Gide mesela.

Kar yağarken kirlenen bir şeydi benim yüzüm
her sevinç nöbetinde kusmak sunuldu bana
gecenin anlamı tıkansın diye ıslık çalar
resimli bir kitaptan çalardım hayatımı
oysa hergün
merkep kiralayıp da kazılan kökleri
Forbes firmasına satan babamdı.

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.36)

Özel’in “yeniden doğuş”u yaşayan bir insanın ayıklığıyla, zaman içerisinde geriye dönerek şiiriyet kattığı yukarıdaki durumda eksik olan ve eleştirisi yapılan husus, babanın varoluş bilincinden uzakta, Özel’in ifadesiyle ‘varlık sancısı’ni çekmeden, yaşamış olmasıdır. Çünkü memleket toprağının düşmandan temizlenmesi için seferberliğe katılan ve ‘mekkâre’ olarak görev yapan bir insan/‘baba’, savaş sonrasında geçimini sağlamak için bile olsa, o toprağı işgal edenlerin firmasında çalışmamalıdır. Nitekim bu “titizlik”ten uzak kalınarak ‘Pan-Am’ havayolları ile uçulup ‘Coca Cola’ içildiğinden dolayı şairin babası ‘Cumhuriyetin bir kulu’ olmaktan kurtulamamış ve ‘binlerce yılın yabancı olan bir ses’, ‘minarelere değmiştir.’

Özel’in şiirin imkânları içerisinde, ‘baba’ özelinden toplum geneline yayarak işaret ettiği bu yabancılaşmayı, hayatının her devresinde önelediği “sahicilik arayışı” ve “toplumsallaşmaya” karşı oluşuyla da açıklamamız mümkündür. Şiirin sonunda bu tavrına dikkat çeken şair, ‘eşref-i mahlûkat’ın sırrına tam olarak ermesini, sormuş olduğu sorularla babasının hayata dair eklediklerinin yanına kendi beni’ni de ekleyerek ifade eder:

Hanidir görklü dünya dünyalar içre doğan?
Nerde, hangi yöremizde zihnin
tunç surlardan berkitilmiş ülkesi
ağzı bayat suyla çalkanmış çocuğa rahim olan
parti broşürleri yoksa kafiyeler mi?
Hangi cisimdir açıkça bilmek isterim
takvim yapraklarının arasını dolduran
nedir o katı şey

ki gücü
gönlün dağdağasını durultacak?

Hayat
dört şeyle kaimdir, derdi babam
su ve ateş ve toprak.
Ve rüzgâr.
Ona kendimi sonradan ben ekledim
pişirilmiş çamurun zifiri korkusunu
ham yüreğin pütürlerini geçtim
gövdemi alemlere zerkederek
varoldum kayrasıyla Varedenin
eşref-i mahlûkat
nedir bildim.

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.37)

Benimsemiş olduğu yeni dünya görüşünü “Amentü” şiiriyle ortaya koyan İsmet Özel’in şiirlerine kronolojik olarak bakıldığında, şairin bu şiirden sonra yayımlanan “Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi” ve “İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” adlı şiirleriyle, “yeniden doğuş” öncesi son bir sorgulama içerisine girdiği görülmektedir. Özellikle “Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi” adlı şiir, İsmet Özel’in 12 Mart muhtırasının verildiği 1971 yazında Akdeniz’e yapmış olduğu gezinin, şairin bireysel dünyasındaki anlam değerine yakınlaştırılarak okunduğunda söz konusu olan sorgulama süreci daha net anlaşılabilir.

Beni artık kimseler arayıp da bulmasın
beyaz harmanilerin göklere açık sofrasında
yıkıtığım saltanatın dizinde inlediğim
aşkın en tabanında yattığım anlaşılmasın
çünkü ben çok gizli bir yanlışın
dehşetengiz yeteneğini ölçmek için
yepyeni bir hata için iniyorum Akdeniz'e
Meryemoğlu sanıp ben zavallı ademi
çarmıha çaktılar orda çok zaman önce.
Çok zaman önceydi ki otobüsler
mermer sütunlu şehirlerden sahil çardaklarına
nice yılgın havarilerle gidip geldi.
Hepimiz, yani taflan çiğnemekle güzelleşen çocuklar
havariler karşısında harami
gövdesinde hayvan kabarcınca mecalsiz
kutlu bir tan çıkarmayı denedik
kayser makinasından
anneler
sevecen gözyaşlarıyla korurdular bizi.

(“Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi”,

Cinayetler Kitabı, s.26)

Yukarıdaki dizelerde ‘gizli bir yanlış’ söz grubuyla tanımlanan yaşanmışlıklar, şiirin hemen devamında ayırtına varılan ve ‘dehşetengiz yeteneği’nin fark edildiği bir yaşam biçimi olarak dikkatlere sunulur. Şair yaşadıklarının gerçek anlamını düşünmeye başlayıp, uğrunda mücadeleye giriştiği değerlerin/‘esrar’ın aslına ilişkin bilinçlenmesini, gerçekler karşısında ‘yalın yürek’ kalmış olmakla ifade etmektedir. Bu durum aynı zamanda şairin yaklaşmış olduğu “farkındalık süreci”ni işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir:

Bizi sen ey beyhude ve baygın duyguların yırtıcısı
sen ey loş çalgıları uykulardan çıkarıp
Bahçelerin hayatına yerleştiren esrar
bizi bırakmıştın
acı güller salınırdı kanımın raddelerinde
ve ben güneş altında kendini bize öptüren neyse
gece onun kimlerle buluştuğunu araştırdım
o zaman yalın yürek kaldım şiddetin çölünde
aldanışların çölünde korkudan
denize dilimi soktum ayaklarımdan önce.
Bu kadar, bu kadardı Akdeniz
aslı yokmuş dinlediklerimin
eski moda güneş sanrılarından
bir şair cesedinden hiç farkı yok denizin.

(“Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi”,
Cinayetler Kitabı, s.27)

İsmi, sözleri İsmail Hakkı Özkan’a, güftesi Necdet Atılgan’a, bestesi ise Şerif İçli’ye ait olan uşşak makamındaki şarkıdan alan “İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” adlı şiir bütünüyle, müslüman dünya görüşünün tam anlamıyla kabul edilmesinden evvel yaşanmışlıkların tesiriyle yönelinilen sorgulama sürecine dikkat çekmektedir. Şiirin hemen başında Özel, ‘susayış’, ‘yağmur’, ‘tomurcuk’ ve ‘çocuk’ kelimelerinin anlam değerleri etrafında çıkılan yolculuğun sınırlarına işaret eder ve “eski” ve “yeni” olarak adlandırabileceğimiz hayatı algılama biçimlerini şiirselleştirir:

Ağzının bir kıvrımından cesaret bularak
ter yürekte susayışlar yaratan yağmurlara açıldım
kalmışsa tomurcuklar önünde sendeleyemeyen çocuklar
kalmışsa bir kaç ısrar ölümle yarışacak
onların yardımıyla dünyamıza acıdım.

Dünya. Çıplak omuzlar üzerinde duran.
Herkes alışkın dölyatağı borsalarla ağulanmış bir dünyaya
Benimse dar
çünkü dargın havsalamın
gücü yok bazı şeyleri taşımaya.
Önce kalbim lanete çarpa çarpa gümrah

sonra kalbim gümrah ırmakları tanımaktan kaygulu
sakin Styks sularının heyulası sanmayın
er gövdesinde dolaşan bulutun simyası bu,
biraz üzgün ve Ömer öfkesinde biraz
öyle hisab katındayım ki katlim savcılardan sorulmaz
ne kireç badanalı evlerde doğmuş olmak
ne ellerin hırsıyla yaban tutuşu
ne fabrikalarda biteviye üretilmekte olan kahır
dev iştihasıyla bende kabaran aşkı
yetmez karşılamaya.

(“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni
Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

Özel’in biyografisiyle yan yana okunmaya elverişli olan yukarıdaki satırlar, özellikle şairin hayat karşısındaki dinamik ve etken tavrına işaret etmekte ve ‘aşk’ kelimesi etrafında açılımlanarak şiirin bütününe yayılmaktadır. Metnin devamında, sadece insanî ilişkilerde ve hayatı algılayış tarzında değil nesnelere olan etkileşiminde de önemli bir kazanım elde ettiğini ifade eden şair, böylelikle tam olarak “yeniden doğuş”u gerçekleştirmiş olmaktadır:

İnsanlar
hangi dünyaya kulak kesilmişse öbürüne sağır
o ferah ve delişmen birçok alınlarda
betondan tanrılara kulluğun zırhı vardır
çelik teller ve baruttan çatılınca iskeletim
şakaklarıma dayanınca güneş
can çekişen bir sansar edasıyla
uğultudan farkedilmez olunca konuştuğum
kadınların sahiden doğurduğuna
toprağın da sürüldüğüne inanmıyorum
nicedir kavrayamam haller içinde halim
demiri bir hecenin sıcaklığında eriyor iken gördüm
bir somunu bölünce silkinen gökyüzünü
su içtiğim tas bana merhaba dedi, duydum
duydum yağmurların gövdemden ağdığını.

(“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni
Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

Yukarıdaki bölümde ‘nicedir kavrayamam haller içinde halim’ dizesiyle şiirselleşen farkındalık süreci, şiirin en sonunda, kutsal metinlerden ödünçlenen bir söyleyişle zirveye ulaşır ve şair “Mazot” şiirinden yükselen, ‘üzerine yüreğinden başka muska takmadan konuşmak’ istencine koşutluk kurarak açılımlanan ‘bir ses sahibi’ kılınmayı ister. İlahi bir yakarış olarak da değerlendirilebilecek olan bu durum, beni’ni hayatın merkezine koyarak kendi ile ilgili olanı sürekli önceleyen şairin müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra, beşer olarak kendi yapabilirlik sınırlarının farkına varıp “mutlak kudret”e teslim oluşunu imlemesi bakımından da dikkat çekmektedir:

Sen ol küçük bir kıvrımdan, bir heceden
aşk için bir vaha değil aşka otağ yaratan
sen ol zihnimde yüzen dağınık şarkıları
bir harfın başlattığı yangın ile söndür
beni bir ses sahibi kıl, kefarete hazırım
öyle mahzun
ki hüznün ciltlerinde adına rastlanmasın.

(“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni
Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

3.1.6.2. Yeniden doğan insanın değişmeyen “Kendilik” çağrısı

İsmet Özel, Müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da yıllardır karşısında olduğu ve şiirin imkânlarını kullanarak dikkat çektiği “anlam”dan yoksun bir hayatın ağına düşmekten kendini uzak tutmaya çalışır. Victor Frankl’ın bu gayret içerisinde olan insanlara yönelik olarak dediği gibi “benliğin asıl gerçekliğe uyanması” için kendi varlık alanlarında hareket etmeye devam eder ve olabilecek körleşme noktalarından kaçınır. Yukarıda da ifade edildiği gibi Özel, ontolojik problemlerine cevap bulmuş olan bir insanın elde etmiş olduğu iç huzuru/güvenliği, konformizmin kucağında sıradanlaştırarak tüketmemeye özellikle dikkat eder.

Özel, yaşanmışlıkların tesiriyle yöneldiği “yeniden doğuş” a doğru yol alırken içerisine girdiği ve yukarıdaki şiirlerle örnelemeye çalıştığımız sorgulama süreci sonrasında, 6 yıl gibi uzun bir süre hiçbir şiir yayımlamaz. 1982 yılının ilk aylarından itibaren tekrar şiire dönen şair, huzursuzluklarından kurtulmuş bir “ben”in sahibi olarak, içerisinde yaşadığı modern toplumun çıkmazlarına işaret eden, ironiyle karışık eleştirel şiirler kaleme almaya başlar. Özel’in devrimci duyarlılığının, müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra almış olduğu görünüş biçimi olarak değerlendireceğimiz bu duruma çalışmamızın ilerleyen kısmında dikkat çekeceğiz.

Burada işaret etmek istediğimiz husus, şairin “yeniden doğuş” sonrasında da hayat ve olaylar karşısındaki değişmeyen tavrıdır. Bu tavrın izleri yeni dönemde kaleme alınan şiirlerde sürüldüğünde, şairin kendi beni’nden yükselerek insanlara ulaşan bir tür “kendilik” çağrısının var olduğu görülmektedir. Bu çağrı, Özel’in tüm şiir evreni göz önünde bulundurulduğunda, şair tarafından merkeze konulan “sahicilik arayışı” ve “otantik olma” durumu ile de beraber okunmaya elverişlidir.

İsmet Özel, “Mataramda Tuzlu Su” adlı şiirinde söz konusu olan çağrıyla, ayık olma halini kaybetmemek için öncelikle, kendinden hareketle söz konusu eder. “Yolculuk” metaforu etrafında açılan farklı anlam

katmanlarına yönelen metin, aslında şairin tüm hayatının ve buna paralel olarak gelişerek devam eden şiir evreninin özünü de imlemektedir:

West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçın!
Uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Beyazların yöresinde nasibim kalmadı
yerlilerin topraklarına karşı suç işledim
zorbaların arasında tehlikeli bir nifak
uyrukların arasında uygunsuz biriyim
vahşetim
beni baygın meyvaların lezzetinden kopardı
kendime dünyada bir
acı kök tadı seçtim
yakın yerde soluklanacak gölge bana yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(“Mataramda Tuzlu Su”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.14)

Şairin çıkmaya ‘hüküm giydiği’ ‘uzun yol’, yaşanmışlıklardan dolayı aslında mecbur olunan bir “yolculuktur.” Aydınlanma dolayımında önemli kazanımlar elde ederek hayatında köklü değişikliklere meydan veren şair, ruhuna kazandırmış olduğu içsel genişliğin büyüklüğü nispetinde zor görevlere/‘acı kök tadı’na talip olmaktadır. Bu durum, Carl Gustav Jung’un ifade ettiği “personasıyla özdeşleşmekten kaçınarak ruhlarına kazandırmış oldukları genişlik sayesinde, nesnelere büyükleriyle baş edebilen insanların durumunu akla getirmektedir.” İsmet Özel de metnin devamında, asıl anlamını “Of Not Being A Jew” şiirinde ‘ev’, ‘şarkı’ ve ‘kalp’ metaforları eşliğinde ‘dönmek’ eylemiyle bulacak olan, nesnesinin büyüklüğü ile baş edebilmek için ‘çıkmaya hüküm giydiği uzun yolu’ kişisel serüveninden hareketle şöyle şiirselleştirmektedir:

Uzak nedir?
Kendinin bile ücrasında yaşayan benim için
gidecek yer ne kadar uzak olabilir?
Başım açık, saçlarımı ikiye
ortadan ayırdım
kimin ülkesinden geçsem
şakaklarımda dövmeler beni ele verecek
cesur ve onurlu diyecekler
halbuki suskun ve kederliyim
korsanlardan kaptığım gürlek nara
işime yaramıyor
rençberlerin o rahat
ve oturmuş lehçesinden tiksiniyorum
boynumda
bana yargı yükleyenlerin
utançlarından yapılma mücevherler
sırtımda sağır kantarı gizli bilgilerin
mataramdaki suya tuz ekledim, azığım yok

uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

Bir hayatı, ısmarlama bir hayatı bırakıyorum
görenler üstünde iyi duruyor derdi her bakışta
askerken kantinden satın aldığım cep aynası
bazı geceler çıkarken
uçarı bir gülümseyişle takındığım muşta
gibi lükslerim de burda kalacak
siparişi yargıcılar tarafından verilmiş
bu hayattan ne koku, ne yankı, ne de boya
taşımamı yasaklayan belgeyi imzaladım
burada bitti artık işim, ocağım yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(“Mataramda Tuzlu Su”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.15)

‘İsmarlama bir hayatı’ bırakarak şairin kendine/“kendiliğine” olan yönelimine “yaşanmışlıkların izleriyle yeniden doğan insan” adını taşıyan bir önceki kısımda dikkat çekmiştik. Şairin “Amentü” sonrası girmiş olduğu yeni dünya görüşü içerisinde yine bu duruma, “Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” adlı şiirin ilk bölümünde bütün açıklığıyla işaret eder:

Ben İsmet Özel, şair, kırk yaşında.
Her şey ben yaşarken oldu, bunu bilsin insanlar
ben yaşarken koptu tufan
ben yaşarken yeni baştan yaratıldı kainat
her şeyi gördüm içim rahat
gök yarıldı, çamura can verildi
linç edilmem için artık bütün deliller elde
kazandım nefretini fahişelerin
lanet ediyor bana bakireler de.
Sözlerim var köprüleri geçirmez
kimseyi ateşten korumaz kelimelerim
kılıçsızım, saygım kalmadı buğday saplarına
uçtum ama uçuşum
radarlarla izlendi
gayret ettim ve sövdüm
bu da geçti polis kayıtlarına.

(“Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin
Arkasındaki Satırlar”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.7)

‘Her şey ben yaşarken oldu’ diyen şair, bu tanıklığın vermiş olduğu sorumlulukla beni’ni her zamankinden daha fazla yüceltmektedir. Özel’deki bu durum bizce, şairin biyografisindeki eğleştiği duraklardan hareketle hayatın her alanından yaşanmış izler taşınması ve bu tecrübelerini, şair olmanın avantajını kullanarak, sürekli muhasebe altında tuttuğu beni’nden hareketle topluma yönelttiği eleştirilerle ortaya koyması ile ilgili görünmektedir. Nitekim “*Cellâdıma Gülümserken*” adlı 4. şiir kitabının hemen başına;

Yaşamayı bileydim yazar mıydım hiç şiir?
Yaşamayabileydim yazar mıydım hiç şiir?
-Yaşama!
-Ya bileydim?
Yazar: Mıydım
Hiç: Şiir.

(*Cellâdıma Gülümserken*, s.1)

mısralarını koyan şair, şiir yazıyor olmakla yaşıyor olmayı bir tutmakta ve şiirin hayatındaki yerine işaret etmiş olmaktadır.

“Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” şiiri, sözüne ettiğimiz aynı duyarlılıkla devam eder. Özel, şiirin bu bölümünde kendilik bilincinin hatırdaki tutulması olarak da okunabilecek olan ‘ruhu olmak’ kavramı etrafında şiirsel bir açılım meydana getirmektedir. Bu kavram Gazali’nin “Meâricü’l-Kuds” (Hakikat Bilgisine Yükseliş) adlı eserinde “*ruh bir cevherdir*” dedikten sonra “insan” olabilmenin gereği olarak işaret ettiği, “*ruhu olmak ve onunla beslenmek*” hakikati etrafında düşünüldüğünde daha derin anlamlara doğru açılım gösterebilmektedir:

Haytanın biriyim ben, bunu bilsin insanlar
ruhumun peşindedir zaptiyeler ve maliye
kara ruhlu der bana görevini aksatmayan kim varsa
laboratuvarda çalışanlara sorarsanız
ruhum sahte
evi Nepal’de kalmış
Slovakyalı salyangozdur ruhum
sınıfları doğrudan geçip
gerçekleri gören gençlerin gözünde.
Acaba kim bilen doğrusunu? Hatta ben
kıyı bucak kaçırın ben ruhumu
sanki ne anlıyorum?

Ola ki
şeytana satacak kadar bile bende ondan yok.
Telaş içinde kendime bir devlet sırrı beğeniyorum
çünkü bu, ruhum olmasa da saklanacak bir şeydir
devlet sırrıyla birlikte insanın
sinematografik bir hayatı olabilir
o kibar çevrelerden gizli batakhanelere
yolculuklar, lokantalar, kır gezmeleri
ve sonunda estetik bir
idam belki...
Evet, evet ruhu olmak
bütün bunları sağlayamaz insana.

(“Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin

Yukarıdaki dizelerde ironiyle birlikte eleştirisi yapılan toplumsal mecbur bırakılmışlıkların arasından şair, ‘aynada iskeletini görmeye kadar varan’ bir muhasebeden sonra kurtulabilmiştir. Fakat Özel’deki bu durum, toplumdan kendini soyutlamak şeklinde belirmemiş tam aksine şair, yine ‘herkesin ortasında’ fakat herkesleşmeden yaşayabilmenin imkânını zorlamıştır:

Ben oysa
herkes gibi
herkesin ortasında
burada, bu istasyonda, bu siyah
paltolu casusun eşliğinde
en okunaklı çehremle bekliyorum
oyundan çıkmıyorum
korkuyorum sıram geçer
biletim yanar diye
önümde bir yığın açalya
bir sürü çarkıfelek
gergin çenekli cesetleriyle
önümde binlerce çiçek
korkuyorum sıra sende
sen de başla ve bitir diyecek.
Yo, hayır
yapamaz bunu, yapmasın bana dünya
söyleyin
aynada iskeletini
görmeye kadar varan kaç
kaç kişi var şunun şurasında?

(“Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin
Arkasındaki Satırlar”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.10)

Hayatta daima “taze kalabilmek” için elde etmeye çalıştığı ayıklık halini Özel, şiirin devamında ironinin dozunu bir hayli yükselterek hissettirir. İnsanlara önermiş olduğu ilginç bir pazarlıkla toplumsal yozlaşmalara, kişilsiz yapılanmalara ve anlamdan yoksun bırakılarak içi boşaltılmış hayatlara dikkat çeker. Aşağıya örnekleyeceğimiz dizelerde beliren ve özellikle dikkat çekilmesi gereken husus, şairin üzerine almak istediği tüm olumsuzluklarla işaret etmek istediği noktadır:

Gelin
bir pazarlık yapalım sizinle ey insanlar!
Bana kötü
bana terkettiğiniz düşünceleri verin
o vazgeçtiğiniz günler, eski yanlışlarınız
ah, ne aptalmışım dediğiniz zamanlar
onları verin, yakınmalarınızı
artık gülmeye değer bulmadığınızı şakalar

ben aştım onları dediğiniz ne varsa
bunda üzülecek ne var dediğiniz neyse onlar
boşa çıkmış çabalar, bozuk niyetleriniz
içinizde kırık dökük, yoksul, yabansı
verin bana
verin taammüden işlediğiniz suçları da.

Bedelinde biliyorum size çek
yazmam yakışık almaz
bunca kaybolmuş talan
parayla ölçülür mü ya?

Bakın ben, bir çok tuhaf
marifetimin yanısıra
ilginç ödeme yolları bulabilen biriyim
üstüme yoktur ödeme hususunda
sözün gelişi
üyesi olduğunuz dernek toplantısında
bir söyleve ne dersiniz?
Bir söylev: Büyük İnsanlık İdeali hakkında!
Yahut adınıza bir çekiliş düzenleyebilirim
kazanana vertigolar, nostaljiler
karasevdalar çıkar.

Yapılsın adil pazarlık
yapılsın yapılacaksa
işte koydum işlemeyi düşündüğüm suçları
sizin geçmiş hatalarınız karşısına.
Ne yapsam
döl saçan her rüzgarın
vebası bende kalacak
varsın bende biriksın
durgun suyun sayhası
yumuşatmayı bilen ateş
öğüt sahibi toprak
nasıl olsa geri verecek
benim kılıcımı.

(“Cellâdıma Gülümserken Çektirdi ğ im Son Resmin
Arkasındaki Satırlar”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.11–12)

İsmet Özel, kendi beni’nden hareketle eleştiri getirdiği bu noktaya, Şiir Okuma Kılavuzu’nda aslı şiirin mahiyetine ilişkin dikkatlerini sunarken şöyle dile getirir: “Şiir, kuralların kişiliksiz yapısını yıkmak isteyenlerin, her zaman bir tazelik olma imkânını arayanların, taze kalabilenlerin bölgesinde tutunmakta ısrar edenlerin sesidir. Yaşayan olmak, somut yaşama alanında kalmak, zorbaca benimsetilmek istenen kuralların dışında olmak demektir. Standart ölçülerin benimsenmesi, şiire düşman olmak, soyutlamaların yok edici bölgesinde erimek demektir. İçinde bulunduğu durumu zihnen doğrulamaktan başka çıkar yol bulamayan insan, yani bütün imkânın yaşanmakta olandan ibaret olduğunu kabul eden ve bu kabulünü ‘tarihin akışı’, ‘objektif koşullar’,

‘insanlık ideali’, ‘tanrısal ilke’ gibi soyut, baskıcı kavramlarla haklılaştırmak isteyen insan, yeryüzündeki bütün pislikleri üzerine almaya hazırlanmış, bütün zorbalarla işbirliğine önceden razı olmuştur.’

İsmet Özel’in yine biyografisindeki yaşanmışlıkların izlerini şiirselleştirerek, kendilik çağrısını yaptığı en önemli şiirlerinden bir diğeri de “Of Not Being A Jew” adlı şiirdir. Söyleyiş ve ritimdeki ahengin kaybolmadan toplam 313 dizede devam ettiği uzun soluklu bu şiire, “inmek”, “inlemek” ve “dönmek” eylemlerinin kelimelerle kurduğu imajinatif açılımları etrafında dikkat çekmek mümkündür. Söz konusu olan bu eylemler özellikle, şairin geçirmiş olduğu içsel dönüşümle birlikte düşünüldüğünde, okuru farklı anlam katmanlarına da yöneltebilmektedir. Şiirin hemen başında şair, ‘inmek’ fiili etrafında huzursuzluğunun kaynağı olarak beliren ortam içerisinden “çıkmaq” istediğini hissettirir:

İniyorum kulelerinden katil
iniyorum maktul minarelerden
taraçadan, bahçeden
ilk tanıyı bulanların indikleri her yerden
ilk tanıyı bulandıran bir vaşakla birlikte
değdikçe ayaklarım merdiven alçalıyor
açılıyor leşlerin, atmıkların cesurane
canlıların korka korka uzandıkları zemin
ağzımda kef
iki gözlerimde mil
iniyorum kulelerinden
katil.

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.10)

Bu ortamın, yukarıdaki dizelerden yansıyan ‘kule’, ‘minare’, ‘taraça’ ve ‘bahçe’ kelimelerinin gönderme yaptığı anlam bütünlüğü düşünüldüğünde, “şehir” olduğu akla gelmektedir. Şehrin insanı cezbeden ve kendine doğru çeken yönleri ise ‘alçalan merdiven’ metaforu ile hissettirilir. Şairin, sıradanlaşmanın, yabancılaşmanın ya da olumsuzladığı hususların farkına varabilmesi için öncelikle şehrin içerisine inmesi gerekmektedir. Bu durumun açılımı, “Cellâdımâ Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” adlı şiirde sözü edilen, insanlarla yapılmak istenen ‘pazarlık’la ve “Kanla Kirlenmiş Evrak”a eklenen “küfre yaklaştıkça inancım artıyor” yargısıyla birlikte düşünüldüğünde daha netlik kazanmaktadır. Nitekim şiirin devamında Özel, ‘inilen’ bu ortamı şöyle dile getirir:

Körüm, o halde karanlık niye benden kaçıyor?
Sağırım, nasıl oluyor da uğultum uzaktan
beni çağırılmaktadır?
Göklerin çökeltisinden başkaca soy
toprağın tortusundan gayrı hısım bilmeksizin

iniyorum kirli eteklerine
beni emziren kaltak şehrin
iniyorum ama indirilmedim
iniyorum çalıntı tahtımı terkederek
arada bir çehremi dalgalandıran karaltı
vurulmuş arkadaşlarımdan yansıyor olsa gerek
iniyorum onlardan artakalan yükü indirmek için
indiğim yerde beni bir bekleyen yok
indiğim yerde biçilmiş ot gibiyim
puslu, çapraşık, koklanmamış
ihmalkâr gözle okunmuş bir kitap
bîtab bir gözle okunmayı tercih ederdim
yoğrulmuş olan benle bir daha yoğrulsaydı
benimle açsaydı ağırdan
tükeniş faslını mızrap.

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.11)

İnilen bu ortam ‘kaltak’ olarak tanımlanan şehirdir. Fakat şair, burada başkalarının zorlamasıyla ya da yönlendirmesiyle yer almaz. ‘İniyorum ama indirilmedim’ şeklinde beliren kesin ifadeyle, böyle bir ortamda yer almanın tercihi bizzat şair tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, Özel’in beni’ni hayatın merkezine koyarak yaşadıklarının tümünü birden dokunulur kılmak gayretiyle de yakından ilgilidir. Şair, ‘bir bekleyen’i olmadığı ve ‘biçilmiş bir ot gibi’ tek başınalığı yaşadığı inilen bu şehirdeki huzursuzluğunu, ‘puslu’, ‘çapraşık’, ‘koklanmamış’ ve ‘ihmalkâr’ kelimelerinin çağrışım yaptığı uzak anlamlarıyla hissettirirken asıl olmak istediğini/kendindeliğini ‘yoğrulmak’ kelimesiyle dikkatlere sunmaktadır. Nitekim ‘yoğrulmuş olanın, benle bir daha yoğrulması’ için kişinin farkındalık eşliğini atlaması gerekmektedir. Şiirin devamında ise bu süreç, ‘inilen’ yerde şairin yaşamaktan kendini alamadığı, ‘inlemek’ hali çevresinde söz konusu edilir:

İniyor ve inliyorum
nereye bir kucak dolusu
sonluluk sorgusu getiriyorsam
oraya bir kucak da getiriyorum
bir kucak sadece genç ve diri değil
bir kucak sadece yaşlı ve yorgun değil
bir kucak sadece erkek ve vakur değil
bir kucak sadece kıvrak ve dişi değil
bir kucak sadece kavruk ve intikamcı değil
bir kucak sadece gürbüz ve atak değil
bir kucak sadece üzgün ve dindar değil
bir kucak sadece temiz ve sevecen değil
bir kucak sadece pis ve sırnaşık değil
bir kucak sadece cömert ve sıcak değil
bir kucak sadece sancılı ve keskin değil
bir kucak sadece umursamaz ve bezgin değil
bir kucak sadece öksüz ve çolak değil
bir kucak
sadece bir kucak

açılınca açıkları kapatan
acıınca doyuran
ve doyurunca
nasıl da perişan, ne kadar da ölçülü
darası alınmaz yüküm bu benim
kayda geçirilemez, narhı konulmaz
resmen ve alenen ifade usulü yok
gözümün ferî saydım onu, gücüm bundadır
dizimin dermanıdır o
buradan gelir cesaretim
bende bu kucak olduktan sonra
iyi veya kötü ne yapılabilir
kendi hayatı aleyhine
binlerce defa dolap
çevirmiş olan bana?

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.13)

Şair ‘indiği’ yerde insanı saran, sarmalayan ve kuşatan yanlarıyla bir ‘kucak’ istemektedir. Fakat yukarıdaki dizelerde özellikleri sıralanan bu kucağın asıl mahiyeti, ona yöneltilecek olan ‘sonluluk sorgusuyla’ ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla şairin dikkat çekmek istediği ve ‘kucak’ eğretilmesi ile işaret ettiği hususa, hayatı algılayış tarzının ontolojik boyutunu göz önünde bulundurarak da yaklaşmamız mümkündür. Varoluşsal güvenliği elde ederek, hiçbir dalgalanmadan etkilenmeyip mutlak emniyeti yaşayabileceği bir güvenlik duvarını “ben”inin etrafında örmek isteyen şair, şehrin kendisine sunduğu ‘kucak’ları değil de, ‘sadece açılınca açıkları kapatan’ ve ‘acıınca doyuran’ bir kucak istemektedir. Hayatı otantik olarak yaşamanın da bir ifadesi sayılabilecek bu istenç, aynı zamanda şairin ‘gözünün ferî’, ‘dizinin dermanı’dır ve kuvvet kazandığı yerdir.

Söz konusu olan bu kendilik isteği, Özel’in “Jazz” isimli şiirinden “inmem gerek gözbebeklerimin altına / beynimin ortasına büzülmeliyim / genişeyip kımıldayabilirim oradan sonra” (“Jazz”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s. 16) şeklinde yankılanmaktadır. “Of Not Being A Jew”in devamında ise yine aynı durum, toplumsallaşmamak için verilen çabanın söz konusu edilmesiyle şu dizelerle dikkatlere sunulur:

Evet, ilmektir boynumdaki ama ben
kimsenin kölesi değilim
tarantula yazdılar diye göğsümdeki yaftaya
tarantulaymış benim adım diyecek değilim
tam düşecekken tutduğum tuğlayı
kendime rabb bellemiyeceğim
razı değilim beni tanımayan tarihe
beni sinesine sarmayan
tabiattan rıza dilenmeyeceğim.

Gittim su çekdim en derin kuyudan
en hileli desteden

kendi kartımı çektim
yaktım belgeleri
bütün tanıkları yoketmek için
ricacıları öldürdüm
onlar bu dumanlı dünyanın
beni nasıl özlediğini görmüş olabilirdi
gerçekten özlemişti beni dünya öze çekmişti
özüm gelinceye kadar bana temas etmişti
bu dokunuş parlatınca beni
benden biraz dünya
isteyen ricacıları
öldürdüm ve
kıtal bitti.

("Of Not Being A Jew", *Of Not Being A Jew*, s.16-17)

"Of Not Being A Jew"ın yukarıya alıntıladığımız dizelerinden sonra İsmet Özel, "çıkılmak" için 'indiği' şehirde sıradanlaşmadan kendi kalabilmenin beni'ne kazandırdığı kuvvetle yolculuğunu devam ettirir. Şiirin ikinci bölümü olarak ele alabileceğimiz bu noktadan sonra şair, 'inilecek kadar indim' diyerek metne yeni bir boyut ve anlam genişliği kazandırmış olur. Metnin söz konusu olan bu genişliği, şairin müslüman dünya görüşüne bağlanmadan evvel geçirdiği muhasebe neticesinde ruhuna kazandırmış olduğu içsel genişliğine paralel olarak ilerlemekte ve yeni ortam içerisindeki insanların hayatı algılayış tarzlarına getirilen eleştirilerle beraber farklı anlam katmanlarına yönelmektedir:

Yazık.
Yazık ki yazgımın boyası koyu.
İnilecek kadar indim. Hayfa.
Yine bir geçitteyim, yeniden bir liman şehri bura
eskilerin tayfası yine hep buradalar
hep bilinen tecimenler, tanıdık yosmalar
havada hayza benzeyen aynı koku
binalara yaklaşırken eskisi gibi
sıklet artıyor
hâlâ ayırdedilemiyor dişli gıcırıtları
çocuk çığlıklarından
tanıyorum bunlar
bulutlara bakmak için penceresi evlerin
bu da deniz
hırs püsküren, toynak durduran deniz
rezeleri yerlerinden oynatan
vâdeden, vâdeden, vâdeden tesellimiz.

Bir yanımda kıyısı kışkırtıcı
ufku muallâk deniz, bir yanımda
kamu açıklamaları, genelgeler, tahvilât
kimin yüzünü çevirdiysem
hüznü de sevinci kadar ıskarta...
Niye indim buraya ben?

Boşuna mıydı yol boyunca benliğime
musallat olan belâ?
Bir çevrim tamamlandı mı şimdi?
Yine mi döndüm başa?
Olmaz diyor yanımdan ayrılmayan vaşak
kimse başa dönmemiştir, dönemez
hele sen geçtiğin o ormanlar
rüyalarındaki canavarlardan sonra
çok uzaksın o ilk
fırlatıldığın zamana.

Aldanma bunlar tayfa değil
burada doğdu hepsi
denize hiç açılmadılar
denizi sen kadar bile
taniyan yoktur aralarında
her biri uzak bir beldeden geldi
sanılsın istiyor yosmalar
böylece saygın fahişeler
arasına katışacaklar
müptezel birer facire ofsalar da.
Tecimenler, onlar da sahi değil
onlar da olmayan tayfaların
gemilerinden çıkan malları
sattıklarına inandırmak istiyor
şehrin acemi insanlarını.

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.17–18)

Yukarıdaki dizeler, İsmet Özel’in müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da, sahicilik arayışı neticesinde ortaya çıkan huzursuzluğunun devam ettiğini hissettirmektedir. Metinde ‘inilecek kadar’ inildikten sonra ‘Hayfa’ olarak beliren şehrin izi, şairin biyografisinden hareketle takip edildiğinde karşımıza Müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra girilen yeni ortam çıkar. Özel, “yeniden doğuş”/‘inilecek kadar inmek’ sonrasında girilen bu yeni yaşam alanlarındaki huzursuzluğuna, tarih boyunca ‘kovalanan’ Yahudilerle özdeşim kurarak dikkat çekmekte ve Yahudilerin dünyasında açılım bulan kelimeleri kullanarak metnine derinlik kazandırmış olmaktadır:

Sen ve yağmur.
Başa dönemezsiniz.
Öyle bir yol yürüdünüz ki ancak
dönüş yolunu yokederek gelebilirdiniz
inişiniz bir iniş olurdu başa dönmemecesine.
Yağmur yalnız yağarken yağmurdur
sen yalnız senken sensin
burada kalamazsın ve başa dönemezsin
gitmek zorundasın
kovalanan bir Yahudi gibi
ama Yahudiler gibi kendinle kalamıyorsun
herşey çok yetersiz senin için
herşey sana çok fazla

ayıklarsan ayık durabiliyorsun
aramı açıyorsun kendinle
eşyayı araladıkça
uyanmanın bedeli serapları fedadır
uykuyu tadayım dersen
kâbusa dalmak pahasına.

Tarihe dersini vermen gerek
yoldan ayrılamazsın
yediremezsin sokulmayı kendine
tabiatın apışaralarına
ne yıkılmış bir tapınağın suskunluğu
durdurabiliyor seni
ne gürültülü bir havra.
Yükün ağır.
He's so heavy
just because he's your brother.
Kardeşlerin pogrom sana.
Dostlarının eşliğine varınca başlıyor
senin diasporan.
Herkesin bahanesi var, senin yok
günahlı bir gölgenin serinliğinde
biraz bekleyebilirsin, daha sonra
burada kalamazsın, başa dönemezsin
ama dön

("Of Not Being A Jew", *Of Not Being A Jew*, s.17–18)

Şair, her şeye rağmen elde ettiğini yitirmek ve "farkındalık"tan geriye dönmek istememektedir. Müslümanların arasında gördüğü, anlamını kaybettiği için çarçabuk tüketilen ve sıradanlaştırılan değerlerin aslına ilişkin bilinci elde tutmak ister ve "ayıklayarak", 'ayık durabilerek' yaşama gayretine girer. Burada şairin yaşadıklarından hareketle kendindeliğini, "yağmur"un gökyüzünden kopup geldiği ana benzetmesi ve yağmur kelimesinin imajinatif açılımlarını akla getirerek nitelendirmesi ayrıca dikkat çekmektedir. Çünkü yağmur sadece yağarken katışıksız ve saftır/rahmettir. Damla halinde toprağa düştükten sonra artık başkalaşmış ve özelliğini kaybetmiştir. Yağmurla kurulan bu koşutluk içerisinde "sen yalnız senken sensin" diyen Özel, şiirin bu noktasından sonra sesini iyice yükselterek başından beri neyin hazırlığı içerisinde olduğunu "dönmek" fiili etrafında dikkatlere sunar:

Eve dön! Şarkıya dön! Kalbine dön!
Şarkıya dön! Kalbine dön! Eve dön!
Kalbine dön! Eve dön! Şarkıya dön!

("Of Not Being A Jew", *Of Not Being A Jew*, s.20–21)

İsmet Özel'in içerisinde bulunduğu ortamın sıradanlıklarına katışmamak için beni'nden hareketle insanlara ulaştırdığı ve yukarıdaki dizelerde tam olarak karşılık bulan "kendilik çağrısı", 'ev', 'şarkı' ve 'kalp' kelimeleri

etrafında birer metafor olarak anlamlandırılmaya elverişlidir. Metin bu yönüyle okuyucuyu içine çekerek, anlamın tamamlanması için adeta kendisine bir davetiye sunar. Özel, 3 dizede tekrar ettiği ‘ev’, ‘şarkı’ ve ‘kalp’ kelimelerini kendi içerisinde önemine göre bir sıralamaya tabi tutmuştur. Bu sıralamanın ilk ve öncelenen şekli, son dizede ortaya çıkar. Çünkü ‘ev’e ve ‘şarkı’ya dönmenin öncelikli şartı, ‘kalbe’ dönmektir. Şair şiirin devamında, ‘ev’, ‘şarkı’ ve ‘kalp’ kelimeleri ile neleri karşılamak istediğinin altını biraz daha belirginleştirir:

Eve dönmek

kendime sarkıntılık etmekten başka nedir?
orada, arada bir beni yoklar
intihara ayırdığım zamanlar
bunlar temiz, kül bırakan zamanlardır
düzgün sabuklamalardan bana kalan..

Evde

anlaşılmaz bir tını
bilmem nereden gelir
uykumdan? kanımdaki çakıldan? unutkanlığımdan?
bilemem Yahudi değilim
gizli bir yerde genizam yok
bilemem insan nerenin yerlisidir
ömrüm burada
bütün Yahudiler gibi
raflara doğru, çekmecelere
sahanlıklara doğru geçti
yabancı ellerde çitilenmekten korunmak için
bir sıvaydım kendime kendi ellerimde
tıpkı Yahudiler gibi
buraların yerlisi ben değilim.

Şarkıya dönersem ense köküm seyrelecek
ağdası çözülecek bana aşktan bulaşan kozlarımın
şehrin insanları yumruklarımda beyaz bulut
yolun çamurunda revnâk-ı bahar bulacaklar
ben şarkıya dönünce
boğazlarındaki boğum insanların epriyecek
ve onun yerine hergünkü işleri yaparken
kepenkleri kaldırırken, silerken tezgahı
kalbe gizlice batan kıymık geçecek
şarkıya dönersem, yanık bir şarkıya
holokost neymiş meğer
herkes bilecek.

Kalbime döneceğim, ama hangi yolla?

Yedeğimdeki okunaksız
şarapla lekelenmiş, solgun harita
uyduruk bir şey mi bilmiyorum
yoksa sahiden definenin yeri
gösteriliyor mu orada?
Ama boşver... Nasıl bir ilgi olabilir

kalbe dönmekle define bulmak arasında?

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.21-23)

İçerisinden ‘anlaşılmaz bir tını’ gelen ‘ev’, yüzyıllardır gelişerek devam etmiş olan kültür birikimiyle üzerinde yaşadığımız ve kimliğimizle, şahsiyetimizi bulmamızda en önemli dayanak noktası olan ülke/yurt olarak belirlemektedir. Özel’in, şiirde ‘uyku’, ‘çakıl’ ve ‘unutkanlık’ kelimeleri etrafında hissettirmeye çalıştığı söz konusu ‘ev’/‘yurt’a olan yabancılaşma ayrıca dikkat çeker. ‘Şarkı’, ‘ev’in “iç”i ile ilgili bilinçlenme sonrasında söylenecek olan “şiir”i akla getirmektedir. Bu duruma ‘dönmek’ fiili etrafında kazandırılan işteşlik ise, aslî şiirin fonksiyonları söz konusu edilerek insanların önünde açılacak olan imkân alanlarını hissettirir. Yine ‘şarkıya dönmek’, ‘ben şarkıya dönünce / boğazlarında boğum insanların epiyecek’ dizelerinin paralelinde okunduğunda, Özel’in yaklaşık 10 yıl ara verdikten sonra yazmaya başladığı şiirlerini ve bu şiirlerle yukarıda sözünü ettiğimiz imkân alanlarının, gündelik kazanımların peşi sıra giden insanları rahatsız edeceğini düşündürmektedir.

Tüm bunlar ise ‘kalbe’ dönmenin aşamaları olarak belirir. ‘Ev’e ve ‘şarkı’ya dönüldükten sonra gelinecek yer, bizim kendilik bilinci olarak adlandırdığımız ‘kalp’tir. Bu yer, aynı zamanda bir merkez ve her şeyin kontrol altında tutulabildiği bir “odak nokta”/“iç” olarak da kabul edilebilir. İsmet Özel, kendisiyle yapılan bir söyleşide ‘kalp’le, Kâbe’nin kastedildiğini ve Hz. İbrahim’in elinden çıkan Kâbe’nin ilk halinin kalp şeklinde olduğunu ifade etmektedir.

Şair, “Of Not Being A Jew” adlı metninde kalbe ulaşmanın bir harita gerektirdiğini ve ulaşılan yerde de ‘define’ bulunacağından söz etmektedir. Özel, “kalp” ve “define” arasında kurmuş olduğu bu koşutluğa “Of Not Being A Jew” şiirinden 9 yıl önce yayımladığı “İls Sont Eux” adlı şiirinde de dikkat çeker. İnsanın kendine olan yönelimini ‘buruşuk pardesülü adam’ın şahsında şiirselleştiren şair, modern hayatın mecbur bırakılmışlıklarından sıyrılarak keşfedilen sandığa/defineye şu dizelerle işaret eder:

Buruşuk pardesülü adam dalgın
gittikçe daha dalgın, elinde cetvel
masada hesap makinesi, pusula
yetmiyor dibe dalmasına
bağlıyor kalın bir organla beline
ağır bir sandık
salıyor kendini
yeşil yosunların
kırmızı balıkların
uçan kabarcıkların
derinliklerine
orada
bir sandık buluyor
yakutlar, altınlar, pırlantalar
adam dibe inmek için beline bağladığı

sandığını keşfediyor dibe ulaştığında.

(“İls Sont Eux”, *Cellâdına Gülümserken*, s.22)

İsmet Özel, “*Bir Yusuf Masalı*”nın “Münacat” adlı kısmında, “Of Not Being A Jew” şiirinde özellikle ‘kalbe’ dönmek etrafında yükseltelen sesin yansımalarını dua şeklinde şiirselleştirir. Söz konusu olan bu yakarış, yaklaşık 20 yıl evvel “İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” şiirinin sonunda istenilen ‘ses sahibi kıl’ınmayla birlikte okunduğunda, şairin müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra hiç eksilmeyen kendilik çağrısı daha net anlaşılabilir olacaktır. Ne var ki aynı çağrı/bilinçlenme, şairin “yeniden doğuşa” doğru yöneldiği yolculukta da çok önemli bir kazanım olarak ortaya çıkmıştır:

Bunca yıl bu gücenik macera beni tutuklu kılan
artık bu yaşa erdirdin beni, anladım
gençken almadın canımı, bilmedim
demek gökten ağsa bile tohum yürekten düşecekmiş
çünkü hataya bağışık büyük hatadan beri nezaret yer
çiğ tanesi sanmak ne cüret, gözyaşıymış
insanın insana raptolduğu cevher.
Şimdi tekrar ne yapsam dedirtme bana yarabbi
taşınacak suyu göster, kırılacak odunu
kaldı bu silinmez yaşamak suçu üzerimde
bileyim hangi suyun sakasıyım ya rabbelalemin
tütmesi gereken ocak nerde?

(“Münacat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.15)

Böylelikle Özel’in “Mataramda Tuzlu Su” şiirinde kelimelerin metaforik anlamları öncelenecek şekilde şiirselleştirilen ‘çıkılmaya hüküm giyilen uzun yol’, “Of Not Being A Jew” şiirinde “ev’e”, “şarkı’ya” ve “kalp’e” ‘dönmek’ eylemi etrafında sürekli devam edecek olan bir “yolculuğu” ve dinamizmi imlemiş olur. Çünkü insanın kendini keşfetme yolunda yapacağı içsel yolculuğunun sınırları yoktur ve bu yolda sürekli olarak bireyselleşmeye/“tekil insanlığa” doğru bir yöneliş söz konusudur. Bu yönelişin merkezinde ise Jung’un deyimiyile, “içkin ve aşkın olan kendilik” bulunmaktadır.

Bu hususu, İsmet Özel’in 2003 yılının Ağustos ayından sonra “*Ben sizin durduğunuz yerden tedirgin oldum, başka yere gidiyorum*” diyerek Müslümanlara ait herhangi bir süreli yayında yazı yazmama kararından ve bugün de içinde bulunduğu durumdan hareketle örnekleyecek olursak söz konusu olan yolculuğun şair için devam ettiğini söylemek mümkündür. Nitekim Özel, bu tarihten sonra kaleme aldığı şiirlerinde de aynı ayıklık halini sürdürmekte ve bu sefer Müslüman çevre içerisindeki yaşamışlıklarını da şiirine konu ederek kendilik çağrısını devam ettirmektedir. Örneğin şair, bu tarihten hemen sonra kaleme aldığı ve ‘altmış sene yaşadım bir tek anım bile yok’ dediği “Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı” adlı şiirinde, bu durum şöyle dile getirilir:

Durayım ruh satmaya bütün yelkenler forsa
Müşteriye havasını almadan bakmayayım
Façama kıymam diyen görsün ne hali varsa
Hoş koku duymadıkça temenna çakmayayım

Nerelerde kalkmışım yokum konulan yerde
Ansızın anısızım aşklarım vesikasız
Uygunsuz yakalanıp örtündüğüm bu perde
Ne kadar kandırıcı bir o kadar yakasız
Vara iksir var tin vara tılsım vara kut
Ha gayret kanat takıp uçmama ramak kaldı
Ateş yakın su uzak ara yerdeki barut
Alay komutanıydı müdür bey ve bakkaldı

Ben benim benle doğdu ruh satanlar ruhsatı
Bildirildi benimle kıvam cehr uşşığına
Anım yok. Ha şimdi bilsin ruh ruhun kaç katı
Boşuna mı dikildik otoyol kavşağına.

(“Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”,
Of Not Being A Jew, s.87–88)

İsmet Özel, yayımladığı son şiirlerinden olan “Savaş Bitti” ve “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı metinlerinde de kendi önünde/kendiliğinde açılan “yolculuğun” devamına ilişkin dizelere yer vermiştir. Özellikle “Savaş Bitti” şiirinde şair, çıkılan bu yolda toplumsallaşmaktan uzak durarak bireysel varlık alanlarına yönelişini, çocukluğundan beri önemli bir mesele haline getirdiğini ifade eder ve bu tavrını, çok uzun bir metin olan bu şiirin geneline hâkim olan yaşanmışlıkların şair beni’nde açtığı izlerden hareketle dikkatler sunar:

(...)
Bana bunlar yaramaz
Ben çocukluk çağlarımdan beri
Görülen görünen gösterilen dünyaya
Alışmamak inadında kararlı takımı tuttum
Nefsim âsi aklım yorgun şefkatlidir yüreğim
Neden koynuma göz koyan kıza hayır olmaz diyeyim

(...)
Ellerimde dinç akıllı kimselerin
Ne mânâya geldiğini merak ettikleri yüzükler taşıyorum
Yüzük taşlarımın altına arsenik sıvaştırmadan yaşıyorum
İflâh olmaz diktatör işte o bensem
O bir köprüyse işte sırat dedikleri
Benim orayı biri çıkıp söyleyebilir mi
Gurultuyu çaktırmadan deneyip cambazlığı
Façama toz kondurmayıp hiç azar işitmeden
Geçmenin fırsatını kullandığımı

Yo hayır böyle bir beyan sadır olamayacak

Sırat

Oradan geçmedim ben

Benden ısrarla nefsimi ıslah etmemi istediler

Nerede bende o göz

Var mı bende öylesine bir dirim

Nefsimi

Söylesinler kimler hesabına ıslah edecekmişim

Sayıp dökülecek cinsten şeyler mi

Nefsimi ayarlayacağım şeyler

Kitapta yeri var mı benden istenenlerin

Çizmiş mi müstakbel şemailimi kalem

(...)

Yüküm her gün biraz daha

Ağırlaştığı için yavaşım

Yaşımın ilerlediğini merceğimin gevşediğini

Gördükleri için yoldan çıkacağımı sanan kalpazanların

Alnını karışlarım

Vazgeçer miyim ömrümü adadığım diktatörlükten

Olacak şey mi bu hiç olur mu

Benim gibilere küçükken

Sıkı dur oğlum

Türk çocuğusun sen dendiği unutulur mu

Turşu küpü kırk paranın tırtırlısı

Tarlaların uzaklığı bana yeten bir dersti

Fırçanın hiçbir türünü şimdiye kadar yüksündürmedim

Saatten benim üç parmağımla kurulma

İşlemine bir itiraz gelmedi

Önüme ağılanmadan geçilmez caddeler açılmıştı

Cinnete göz yummasam

Cinayeti yarıda kesmek için

Bir şey yapacak olsam

Hazırdı yağlı urgan gaz odası giyotin

Pis işlere bulaşmamı allı morlu

Keyiflerle imrendirdikleri zaman

Parmak kadardım

Tabiatı icabı tuzak

Ortalık ışımadan kuruldu

Yol kesenler çetelesinde

Diğerlerinden biraz erken

Tespit edildi yerim

Akşam eve yorgun ve yufka

Yüreğimi sorgulamış olarak dönmeme rağmen

Hava karardığı zaman

Kol kanat germiş bir vaziyette durmuyor

Sorgulayıcı bir edayla sarıyordu üstümü çatı

Dişiyle tırnağıyla diyorlardı

Dişiyle tırnağıyla ne

Savaş vardı

İstenilmeyen her şey yakındı.

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.69–73)

“John Maynard Keynes’ten Nefretimin Yirmi Sebebi”nin özellikle 5. bölümü, “Savaş Bitti” şiirinden yukarıya örneklediğimiz dizelerle beraber okunmaya elverişlidir. Bu bölümde şair, Keynes’ten nefretinin 20 sebebinden biri olarak sistemli bir hale gelen kapitalizmin insanları kendilerinden/kendiliklerinden uzağa atmış olmasını şiirselleştirmekte ve bunu yine kendi yaşamışlıklarından hareketle yapmaktadır. Özel’in, hayat karşısındaki otantik duruşundan ve sahicilik arayışından kaynaklanan yalnızlığının, bir tür ‘keşiş yalnızlığı’ olarak anlaşılması gerektiğini ifade ederek, bölümün sonunda tüm yaşadıklarına sadece ‘şiiri şahit’ tutması ayrıca dikkat çeker:

Seni dünya gözüyle bir daha görmek! Bunu da nereden çıkardın?
İçimde boşuna arama bulamazsın böyle bir isteğin kırıntısını
Bilmez idiyse öğren duymadıysa iyi açılın kulağın
Dünyadaki gözüme çarpmadın sen şimdiye dek
Baktın. Nasıl bakmayı optik okumakla öğrenmedinse
Yaşadın. Hiçbir zaman vesikaya bindirmedin yaşamayı
Kurduğun vaki değil polislerle bir ahbap çavuş ilişkisi
Dudaklarında bir gülümseme yaklaştırdın banka personeline
Kaç litre süt sağdıysan
Sattığının hepsi o kadardı
En beğendikleri pilavda kullanıldı
Senin ayıkladığın pirinç
Alış verişe çıktığın günler
Haddini bildi çarşılar
Esnafla kendine getiren senin suallerini
Sen arşınılıyorken bambaşka kaldırım
Üstünkörü geçmedi seninle geçirdiğimiz hiçbir saat
Lopsa loptu tartaklanan okşanan rafadansa rafadandı.

Dünyaya ibretle dikeceksin gözü ki ruh doğranıp eksilmesin
Biri sıkıysa çıksın da seyrettiğimi söylesin aval aval olan biteni
Meselâ sen beraberliğimiz boyunca kaval dinlediğime tanıklık edebilir misin
Ah sen yanımda yokken bak bakalım tuz yalamışa benziyor mu dilim
Yüz veririm sanılmasın keşiş yalnızlığının tafralarına
Yoktur seyislerin bilgiç edalarında hevesim
Ne yazıklanma duyuldu benden fokstrot günlerine yetişemediğime
Ne de bir an olsun vaktimi mamboya itirazla geçirdim
Spekülasyon henüz arsa üzerindendi
Akideydi inanca müteallik bir şeydi şeker
Havraydı
Sinagog denilmezdi
Etiyopya oldu çıktı Habeşistan olarak bildiğimiz yer

Hayır seni asla bunların hepsi telefata dünya gözüyle
Bir kez bile görmek istemiyorum acıdım ömrümce
Neler vermezdim seni görmek için gibisinden cümle kuranların haline

Uğruna dağları delmem ummana dalmam atmam ateşe naçiz bedenimi
Kovalamam peşini davet etse bile eteklerin
Hepsi yerin dibine geçsin daüssıla malihulya nostalgia
Sen nasıl olsa tıpkı hep olduğu gibi defalarca
Görüneceksin ahret gözüme
Ahret gözüm ağır gözüm bilerek geçirmeyen hazzı kantardan
Azabı bilerek tartmayan yeğni gözüm ahret gözüm miskalle
Zarfıma makineyle 1944 üncü dünya garnizonu İS yazılmış
(İsmet değil İsa da değil İsa'dan sonra)
Zırt pırt ikaz edilmişim ayak uydurmam konusunda
Koca tugay uygun adım atan cilveperest mangaların
Gündem tayini için inhisarına bırakıldıysa
Bileğimi fırsat buldukça tükürükleyip
Şaklatmam mı kimin ağzında düdük varsa
Uyluk kemiğimi bu sebepten kırdılar
Ben de diz çökmedim bahane bu ya

Seni dünya gözüyle bir kez daha görmek isteyen
Biri varsa buna şiir şahittir ben değilim.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi”,

Of Not Being A Jew, s.100–102)

3.1.7. Devam eden devrimci duyarlılık: ‘Herkes’lerin eleştirisi

*“Oturmadı yerine lâf kocaman gedik dar
Latinci danışmanlar bi söylerse ikidir
Köydekilerin akli farza erene kadar
Tilki kümesine girer gerisini sen getir.”
Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi*

Yukarıda özellikle “Devrimci duyarlılık”, “Yalnızlık” ve “Yeniden doğuş” temaları etrafında dikkat çekmeye çalıştığımız şiirlerin ortaya çıkmasında ana etken olarak “herkes”lere yönelik şiirselleştirilen eleştiriler yer almaktadır. İnsan olmanın aslı özelliklerinden uzaklaşarak hayatlarını devam ettirmeye çalışanların eleştiriye konu edilen gerek hayatı algılayış biçimleri, gerekse yaşamak uğruna rıza gösterdikleri genel kabuller, bu tarz kaleme alınan şiirlerin temel izleği olarak ortaya çıkmaktadır. İsmet Özel’in hayat karşısında takınmış olduğu uymacı olmayan tavrının hemen yanı başında beliren bu şiirler, şairin bir ergen olarak beni’ni hayat içerisinde konumlandırmaya çalıştığı dönemlerden itibaren ortaya çıkmış; müslüman dünya görüşüne bağlanmadan evvel içerisine girdiği sorgulama süreciyle de iyice netlik kazanmıştır.

Bu süreçte beni etrafında olup biten hadiseleri bütünüyle ele alıp kendi zihinsel gelişimi içerisinde yoğurmaya çalışan şair, girilen yeni ortamda ne yaptığının farkında olan bir ben’in sahip olduğu özgüven içerisinde, özellikle

modern dünyanın insanlar üzerinde oluşturmuş olduğu baskı alanlarına işaret ederek eleştirilerini devam ettirir. Burada dikkati çeken husus, Özel'in devrimci duyarlılığının, müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra almış olduğu görünüş biçimidir. Şair, söz konusu olan duyarlılığını, kendine/kendiliğine ve çevresine yabancılaşarak yaşayıp giden "modern insana" ve bu insanın içerisinde yer aldığı "şehre" yönelterek devam ettirir.

Böylelikle İsmet Özel'in biyografisindeki durakların önemli bir kavşağında yer alan "herkes"lerin sürekli eleştirilerek olumsuzlanan yanları, şairin farklı dönemlerde "devrimci duyarlılığa", "yalnızlığa" ve "yeniden doğuşa" doğru yönelmesinde itici bir güç olarak rol aldığı anlaşılmaktadır. Nitekim aynı duyarlılık/eleştirel bakış açısı, şiir yazmaya devam eden Özel'in bugün için de, hem hayatı anlamlandırmasına hem de şiirlerindeki yaratıcı güce kaynaklık etmektedir.

İsmet Özel'in dikkat çekeceğimiz bu şiirlerini "**İnsanın yabancılaşmasına yönelik yapılan eleştiri**" ve "**Herkes'leri barındıran mekân olarak şehrin eleştirisi**" başlıkları altında ele almamız mümkündür.

3.1.7.1. İnsanın yabancılaşmasına yönelik yapılan eleştiri

Özel, insanın kendi benliğiyle olan irtibatını keserek başkalarının/"herkes"lerin güdümü altına girmesini ve gerçek benliğiyle olan içsel temasını ortadan kaldırarak yabancılaşan bir varlık haline gelmesini bütün canlılığıyla "Propaganda" adlı metninde şiirselleştirmektedir. Şair beni'nin hayat içerisinde almış olduğu yerin verdiği tecrübe ile üst bir perdeden seslenen Özel, şahsi biyografisinden hareketle 'gördüm' fiili etrafında insanların/'köleler'in/'karavaşlar'ın yabancılaşmasına işaret eder:

Köleler gördüm, karavaşlar
hayaları burulmuş bir adamın ayaklarını yıkamaktalardı
artık kelimeleri kalmamış fiyatları sormaktan
saçları taranılmaktan usanmışlar
sinemalarda saklanıyor kışın
yaz olunca denizin yalayışlarına
kaldırımlarda demokrat
otobüslerde dindar
geceyi
saatlerine bakarak anlıyorlar
ve sabah
gökyüzünün karnını gerdiği zaman
dağların kokusundan fabrikalar
acıkınca
Köleler!
gözleri camekânlarda.

Silâhlar gördüm
namlusu akla çevrilmiş sahra topları
mürekkebin utandığını gördüm basılı kâğıtlarda
tetiğe basan parmaklarda çare yok, gördüm mürekkebi:
Çare yok, radyoları kapatsam
çare yok, secde etsem anılarıma
bu bozulmuş yeminlerin bayrakları altında
olacak şey mi duymak portakal bahçelerini
mermiler araya girmeden anlayabilir miyiz artık
hangi kızlar hangi serin yerlerimize değdi:

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

Şairin modern insanın kendiyile/kendiliğiyle arasına giren dünyanın çıkmazlarını işaret ederken yukarıdaki dizelerde ‘camekân’ kelimesini kullanması dikkat çekicidir. Simge ve metafor olarak ayrı ayrı okunma imkânı veren bu sözcük, satılık şeylerin sergilendiği “göstermelik”, diğer bir ifadeyle sahici olmayan değerleri akla getirmektedir. Çevresine ve kendi varlık alanlarına yabancılaşarak yaşayan modern insanın önüne konulanı, kendisine “gösterilen”i seyretmekten başka şansı bulunmamaktadır. Gasset’in ifadeleriyle söylersek gösterilene mecbur bırakılan bu insan “*her an kendi kendisi olmaktan çıkmak, biricik ve aktarılması olanaksız benliğini yitirmek*” tehlikesiyle karşı karşıyadır.

İsmet Özel, “Propaganda” şiirinden 17 yıl evvel kaleme aldığı “Bir Devrimcinin Armonikası” adlı şiirinde, modern hayat içerisinde konumlandırmakta zorluk çektiği beni’ni, “tahta bavul” metaforuyla imledikten sonra yukarıdaki metinde dikkat çekilen ‘camekânlar’a, “ve anamın kanserine alıştım / ve de bir simsar gibi asvalta ve otobüslere / bir vitrin gibi / bir bıçak, bir / setre” (“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)” diyerek, ‘vitrin’ sözcüğünün çağrışım alanlarıyla işaret eder. Şair, insanların hayatın gizine sırtlarını dönerek tek tip halinde yabancılaşarak yaşamalarını, şiirin sınırları dâhilinde söz konusu ederken bu ‘vitrin’ kelimesine, 2005 yılında yayımlanan “Savaş Bitti” şiirinde tekrar dönecektir.

(...)
Çünkü aklını yorgun düşürmeyen her insan
İçerisinde
Bir gün soğuk ve rutubetli ve gözün
Gözü görmediği mahzenlere düşmek
Oralarda çürümek korkusu taşır
Korkudan kurtulmanın yolu
Ben size söyleyeyim
Vitrinde
Mümkünse vitrinin göbeğinde
Kendine bir yer beğenmekten geçiyor
Gözde değilse göz önünde o da olmadı göz altında
Aklı dinç kalan ezilir gözden uzaksa

Mahlûkat gözüne görünmemek
İşte bu olmaz
Olduğundan fazla sanılmamayı
Dinçlik kaldıramaz

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.68)

Böylelikle “Propaganda” şiirinde ‘aklını yorgun düşürmemek’ için gözlerini ‘camekânlar’dan gelecek olanlara diken ‘köleler’/‘karavaşlar’/‘herkes’ler, kendilerine/kendiliklerine yönelip “benliğe dalma” korkusundan kurtulmak için ‘vitrinin göbeğinde’ yer alma telaşına düşmüşlerdir. Şair, “herkes”lerin bu davranışını, ‘olduğundan fazla sanılmak’ olarak nitelendirmesi dikkat çekmektedir. Çünkü iç dünyasına çekilip çevresindekilerin “oluş”u üzerine fikirler üreterek onlara egemen olma olasılığını düşünmeye başlayan ve “benliğine dalan insan” ciddi bir zahmete girmiş olacaktır.

Aynı zamanda bireyselleşme ve hakiki anlamda aydınlanmanın da başlangıcı olan bu durum, modern insanın öncelediği bir şey değildir. O, sürekli ‘göz önünde’ olanla ve ‘göz önünde’ olmakla ilgilendiği için, “mış gibi” yaparak anlamdan yoksun bıraktığı hayatının aslının anlaşılmasını istemez. Dolayısıyla herkesleşerek yaşayan modern insan, hep suretle ilgilenir ve “dış”ta olma halini yaşar. “İç” olan sîret ise modern insanın/‘herkes’lerin yaşam alanlarının çok dışındadır.

İsmet Özel, “Propaganda” şiirinin devamında köle ve karavaş olarak adlandırdığı ‘herkes’lerin arasında çıkıp gitmek ister. Fakat şair, bu eylemini gerçekleştirmeden evvel başvurduğu başka bir eyleme dikkat çeker: ‘Kafa kemiklerini eritinceye kadar düşünmek:

Gördüm
gözlerinde zıندانlarla bana baktıklarını
düşündüm yaslanarak şehrin kasıklarına
düşündüm kafa kemiklerimi eritinceye kadar
nedir bu kölelerin olanca silâhları
silahların köleleri olmaktan başka.
Bıkmadım
koyu renkler kullanıyorum hayatımda
koyu mavi, acıyı anlatırken
sessizce öperken, koyu beyaz
ve saçlarım hakaretlerle okşanırken
koyu bir itiraf sarıyor beni.
susmak elbette zehirlidir
ve rahatlık getirir yazıklanmak da.

Ey benimde uzak yolculukların lekeleri!
Ey çocuklarda uyuyan intizamsız güneşler!

gelin ve boğdurun bu köleleri.

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, 23)

Yukarıdaki dizeler, Özel’in biyografisindeki sorgulama süreci akılda tutularak okunduğunda farklı anlam katmanlarına yönelerek açıklanabilmektedir. Bunlardan biri olarak gösterebileceğimiz, Hegel’in “Efendi ve Köle Diyalektiği” ödüncülenerek söz konusu edilen, ‘köle-silah’ ilişkisidir. Aklın ışığında doğaya ve hayata hâkim olmaya çalışan modern insanın/kölenin, bu doğrultuda ürettiklerinin/silahların efendisi mi yoksa kölesi mi olduğu şiiresleştirilirken Hegel’in diyalektiğinde işaret edilen noktaya yaklaşılır. Burada dikkat çeken husus Hegel’in “seyreden insan, seyrettiği şey tarafında ‘emilmiştir’ ve ‘bilen özne’ de, bilinen nesne içinde ‘kendini kaybetmiştir’” diyerek işaret ettiği insanın “kendinin bilincinde olma” durumunun, İsmet Özel’in şiirinde ‘gözleri camekânlara’ dikilen köleler ile koşutluk kurarak metnin anlamına derinlik kazdırmasıdır.

Özel, “Akla Karşı Tezler” adlı metninde, şiirin adından da anlaşılacağı üzere, modern insanın en büyük dayanak olarak kabul ettiği ‘akla’, ironiyle yaklaşır ve bu insanın sıradanlaştırdığı hayata işaret eder. Numaralarla bölümlenerek 4 ayrı kısımda meydana getirilen şiirin ilk bölümünde, bizim de daha öncesinde Özel’deki cinsel temalı şiirleri incelerken dikkat çektiğimiz cinsellik, modern insanın hayatındaki yerinin çok ince bir tarzda ironize edilmesiyle işaret edilir. Şairin bunu yaparken yine ‘herkes’lerin hayatın merkezine koyduğu ‘ilm-i hilâf ü cedel’i söz konusu etmesi dikkat çekicidir. Çünkü bu durum modern toplumda yer alan insanların hayatlarındaki açılımı, sürekli birbirlerine bir şeyleri ispat ederek yaşıyor olmalarını akla getirmekte; kalp ve ruh yaşantısının uzağına düşerek habersiz olunan ve ötelenen metafizik âlemi hissettirmektedir:

Gecenin üçüdür en uygun zaman, bahse girerim
düşünün: sabah çok yakın
oysa ışıltı yok ortalıkta
nerdeyse gece bitmiş ama sürmekte karanlık
henüz uyanmış bazıları
henüz uyumamış bazıları
bazıları uyanmış uykusuna doymadan
bazıları uykusuna varmadan doymuş
görürsünüz ilm-i hilaf ü cedel düzeniyle hayat
nasıl da sürüklüyor kendini
ve ben bunu kanıtlayabiliyorum
şu şair halimle
böylece size ey saygıdeğer erbab-i cumhuriyet
akıllı ve yetenekli olduğumu
kanıtlamış oluyorum
sizler de
bu derin bilgeliği kavrayarak
kendi değerlerinizi ortaya koymuş oluyorsunuz.

(“Akla Karşı Tezler 1”, *Erbain*, s.185)

Şiirin 2. bölümünde şair, yine standartlaştırılmaya çalışılan hayatların cenderesine sıkışmış olan insanın hayatı algılayış biçimini kelimelerin değişmeceli anlamlarını önceleyerek söz konusu etmeye devam eder. Örneğin aşığıya alıntılacağımız dizelerde yer alan ‘ütüsüz bir pantolon kadar tedbirliyim’ söz grubu, metaforik içeriğiyle okunduğunda modern insanın hayat karşısındaki statik tavrına işaret eder. Çünkü modern insan göz ününde olmayı yeğlediğinden hayat içerisinde “olduğu” gibi yer almaktan kaçınır ve sürekli başkaları tarafından nasıl görüldüğünün hesabını yapar. “Herkes”lerin bu tavrı, Sokrates’in çağlar ötesinden “*mal mülk edinmekten, şan ve şöhreti önemsemekten utanmıyorsunuz ama ruhunuzla ilgilenmekten kaçınıyorsunuz*” şeklinde beliren aforizmasıyla yan yana okunduğunda biraz daha net anlaşılabilirliktedir:

Ütüsüz bir pantolon kadar tedbirliyim
tarihi bir gerçek kadar sıkılğan
bilmem ki Tesalya'daki Termofil
bir yiğitlik anısı
bir hayınlık anıtı mı olsa
yine bilmem quantum kuramını
öğrenen insan haklı mıdır
kendini ardıçkuşu sanmakta-
ben
yirminci yüzyılın sonlarında
en uzak uyanışlar ikliminde yaşadım
bir imparatorluk genişliğindeki gençliğim sırasında
kadınlardan daha çok birinci şubeye vardım.

(“Akla Karşı Tezler 2”, *Erbain*, s.186)

Özel’in yukarıdaki dizelerinin ulaştığı anlam dünyasına, şairin biyografisindeki yaşanmışlıklar da akılda tutularak dâhil olunmaya çalışıldığında, modern insanın tersine dinamik ve sürekli akış halinde olan bir yaşam biçimi ile karşılaşılacaktır. Özel, bu durumu iyice belirginleştirmek için geçmişte kalmış olayların “oluşu” ve sonrasında ‘herkes’lere “sunuluşu” üzerine bir diyalektiğe girer. Tarihe “Tesalya Savaşı” olarak da geçen 1897 yılındaki “Türk-Yunan Savaşı”na ‘Tesalya’daki Termofil anıtı’ dizesiyle gönderme yapan şair, Türk ordusunun geçilemez denilen “Termopil” adlı geçidi, büyük kahramanlık göstererek 24 saat gibi kısa bir sürede ele geçirmesine rağmen savaş sonrasında elimizden çıkan bu topraklar üzerine dikilen anıtın anlamını sorgular.

Özel şiirin devamında herkesleşmekten kurtulmanın yolu olarak ‘yüreği’, ‘geniş’, ‘dayanıklılı’ ve ‘aydınlık tutmak’ gerektiğini ifade eder. Şair, aynı zamanda insanların kendi varlık alanlarına doğru hareket ederek bireyselleşmelerinin de ön şartı olan bu duruma şiirde, ‘baca temizleyicileri’nin meslekleri gereği içerisinde buldukları “iş ortamı”nı örnekleyerek dikkat çeker:

En mutlu insanlar belki de
baca temizleyicileridir
öyle dar, öyle kara karanlık bir yerdedirler ki
yüreklarını geniş, dayanıklı
aydınlık tutmak zorundadırlar
buna yükümlü sayarlar kendilerini.
Baca temizleyicileri başkalarını sevmekle kalmaz
başkalarınca sevilirler aynı zamanda
çünkü herkesi düşünmeyecek kadar mutlu
herkes tarafından düşünülmecek kadar mutludurlar.
(“Akla Karşı Tezler 2”, *Erbain*, s.187)

Metnin kurgusal düzleminde, ‘dar’, ‘kara’ ve ‘karanlık’ kelimelerin zıt anlamları kullanılarak kazandırılan anlam zenginliği, şiirin son bölümünde de ‘köylü’ ve ‘kalın surat’ sözcüklerinin çağrışım alanı işaret edilerek devam ettirilir:

Köylüleri niçin öldürmeliyiz?
Bu sorunun karşılığını bulamıyorum
içinden çıkılmaz bi olay, ama önemsiz
köylüleri öldürmesek de olur
hatta onların kalın suratlarını
görmezlikten gelebiliriz
yapılacak çok şey var daha
sözgelimi ben, kendim
hiç hayıt ağacı görmemişim
görmeden ölürüm diye korkum da yok
değil mi ki albatrosu Baudelaire'den
Yves Bonnefoy'dan semenderi öğrendim
bir gün bakarsınız
şu güzelim bilgiç beynimi kırıp
teneşir tahtası olarak kullanabilirim.
(“Akla Karşı Tezler 4”, *Erbain*, s.188)

İsmet Özel, ‘herkes’lerin sonu gelmez bir telaş içinde modern dünyanın karnavallaşan yapısının esiri olarak devam ettirmeye çalıştıkları hayatlarına “Jazz” adlı şiirinde işaret eder. Şiirinin isminin simgesel olarak karşılık geldiği anlam dünyasından faydalanan şair, söyleyişteki hızlı ritimle beraber metinde eleştirisi yapılan noktalara iyice belirginlik kazandırmış olmaktadır:

Bu vapuru kaçırırsam beni belki de cinnet basar
belki kanser olurum bu yıl sınıfta kalırsam
nöbette uyursam eğer kitaplarımı yakarlar
etimde şirpençe çıkar bu kızı alamazsam
bu işi bitiremezsem şehirden beni kovarlar
izin kağıdım yanar konuşacak olursam
bu senet bankalar kapanmadan
ruhumun rengini kapatmayacak olursa

ölür kuyuya düşen çocuk
çocuğun mercan saati çatlar mutlaka

(“Jazz”, Cellâdıma Gülümserken, s.16)

Modern dünyanın insan üzerindeki yaptırımlarına işaret eden yukarıdaki dizeler, şiirin devamında hayatının kontrolünü kendi ellerine almak isteyen insanın gayretini imleyerek devam eder. Özel, metnin bu kısmında “Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar” adlı şiirinde söz konusu ettiği “ruhu olmak” kavramına yakın bir ses tonuyla konuşmaya başlar. Bu sefer ‘nabzımı bulmalıyım nereden bulacaksam’ diyen şair, 21. asrın sıradanlıkları karşısında ayık olma bilincini elde bulundurup ‘beyninin ortasında büzülerek’, ‘kalbi’ ve ‘zamanı’ arasındaki boşluğu zedelenmeden/yabancılaşmadan doldurmak ister. Şiirin sonunda ise, her şeyi akıl ve mantık ile izah etmeye çalışan modern insanın çıkmazının, kuyuya düşen çocuğun/Hz. Yusuf’un ölmemesi sonucu cevapsız kalan sorularla eleştirilmesi dikkat çekmektedir:

koşup haber vermeliyim
yetkili memura
bahar geliyor, ilerliyor yeminler
alnımı kapıp getirmeliyim
denizi karşılamaya
kırlangıcın kanadındaki kezzap
leylakta sıkışan buhar için
nabzımı bulmalıyım nerede bulacaksam

nabzımı çünkü ben kasadan fiş alarak
yağmuru, selvileri zor durumda bıraktım
benim yongalarımın yapıldı bu çelenkler
ben papatyaları şımartmadım diye oldu
Mata Hari'ler casus, Al Capone'lar gangster
inmem gerek gözbebeklerimin altına
beynimin ortasına büzülmeliyim
genşeyip kımıldayabilirim oradan sonra
dum di dum
duridum dubida
kendi kalbimle zamanım arasındaki sarkaç
püskürtüyor beni dünyaya
bırakıyorum zerreciklerime kadar emsin beni
Atlantik ve Pasifik ve beş kıta
koşmam gerek
yetişmem gerek yazgıma
tutmam gerek, sormam gerek, bilmem gerek
esenlemem, kargışlamam, irkitmem gerek niçin
niçin, niçin, niçin
kuyuya düşen çocuk niçin ölmesin

(“Jazz”, Cellâdıma Gülümserken, s.16-17)

İsmet Özel, Türkçeye “Bunlar Onlardır” şeklinde çevrilebilecek “Ils Sont Eux” adlı şiirinde, ‘herkes’lerin

eleştirisini yaptığı şiirlerinin genelinden farklı olarak, bu “kalabalığın” kimler olduğunu işaret eder ve dikkat çekmek istediği yabancılaşmayı daha belirgin bir hale getirir. Bu şiirin öne çıkan bir başka yanı da, Özel’in şiir evreninin merkezinde duran ve hayatındaki açılıma paralel olarak ilerleyen beni’nin “İls Sont Eux”da geri planda kalmış olmasıdır. Bunun bir başka örneğini “Akla Karşı Tezler”de, ‘baca temizleyicileri’ ve ‘köylüleri’ çok sınırlı da olsa söz konusu ederek ortaya koyan İsmet Özel, bu şiirinde bütünüyle anlatıcı pozisyonunda kalmış; “bunlar” ve “onlar” işaret zamiriyle göstermek istediği sıradanlaşan hayatlara bütünüyle dikkat çekmek istemiştir.

“İls Sont Eux” şiirinde, anlatı düzlemine yaklaştırılarak hayatı algılayış biçimleri şiirselleştirilen insanların söz konusu edilen serüvenleri, şiirin yöneldiği anlam dünyası merkez alınarak 3 bölümde incelenebilir. Şair, metnin ilk bölümü olarak kabul edebileceğimiz kısımda, toplumsallaşarak kendi kimliklerinin uzağına düşen insanları belli özellikleri ile okuyucuya tanıtır:

Ağır ceza reisi duruşmaya girerken
safir bir göz yapıyor kırmızı yakasına
kırmızı yakaları var yargıç cübbelerinin
Fransız ihtilalinden kalma.
Burslu okuduğu yıllardan kalma ceza reisinin
garip bir tarafı var
kaşlarını çatınca bir çocukluk
dolduruyor yüzünü
ürkünç bir uğursuzluk
gülümsediği sıra.
Garip bir tarafı var valinin
makam arabasına binerken her seferinde
bakır bir dudak karışıyor kırmızı saçlarına
saçlarını parmaklarıyla taradığı zamanlar
bu dudak
öpüyor onu hain bir yumuşaklıkla.
Safir göz görünmüyor yargıca
kendini valiye vermiyor bakır dudak
görmüyor alay komutanı teknil alırken
gömleğine bir damla civanın sızdığını
bir gözyaşı, bir ukde anlamı kazanarak.
Kimse görmüyor buruşuk pardesüsüyle bir babanın
kırılğan bir yelpaze olduğunu akşam eve girince
karısı
katlanmış kilimlerle uyum içinde
kolunu büküyor, dayıyor elini yanağına
büyük kız kanepede bu ara
bir göl gezintisine çıkmıştır
kelebek ölülerinden bir ırmakta
sürüklenmektedir lisebirdeki oğlan.
Kız için
sırlara karışmaktır
bir gölün ortasında olmak
erkek kardeşi bir türlü
varamaz herhangi bir sırda...

İki yanında neden akar binlerce bu kelebek?
Binlerce kanatlı çekirge neden uçar
beyninin yukarsında?
Evde soba yanyor
önce çalılar geçiyor çocukların boğazından
sonra ağaç kökleri yırtıyor damarlarını
bütün ailenin.
Dışarda soğuk
safirden, bakırdan, cıvadan bir gece uçuyor
gece uçarken kulaklarına dokunuyor bekçinin
bekçi
mavi zehir şiddetinde düdük çalarak
bir soru soruyor karanlığa
bütün cevaplar sendedir, saklama
diyor karanlık ona
bekçi en saklı yerinden bir banka broşürü
bir piyango bileti çıkarıp gösteriyor
copunu gösteriyor lisebirdeki oğlana
sonra acılı olduğu açıkça anlaşılan
bir kadına bıyık buruyor
buruk bir sabah
başlıyor acılı olduğu
açıkça anlaşılmayan
dünyada.

(“İls Sont Eux”, *Cellâdîma Gülümserken*, s.18–20)

Böylelikle ‘herkes’lerin/“onlar”ın arasından ayırt edilerek “bunlar” diye işaret edilen insanlar şiirde, ‘ağır ceza reisi’, ‘vali’, ‘alay komutanı’, ‘baba’, ‘karısı’, ‘büyük kız’, ‘lisebirdeki oğlan’, ‘bekçi’ ve ‘kadın’ olarak belirir. Şair, hayatlarından birtakım kesitleri öne çıkararak işaret ettiği bu insanlardan özellikle ‘ağır ceza reisi’, ‘vali’, ‘alay komutanı’ ve ‘bekçi’ye farklı bir boyutta dikkat çeker. Kendi bireysel yaşantılarına ait bir takım özelliklerden çok, yapmış oldukları meslekleriyle şiire konu olan bu insanlar, kendi “*biyografisini yaşıyor olma*”larıyla eleştirilir. Özel, ‘ağır ceza reisi’nin ‘duruşma’sını, ‘vali’nin ‘makam arabası’nı, ‘alay komutanı’nın ‘tekmil’ini ve ‘bekçi’nin de ‘düdüğü’nü şiire konu ederek, kurumların insanların öz yaşamlarını ortadan kaldırması sonucunda varılan yabancılaşmayı ve herkesleşmeyi işaret etmiş olmaktadır.

Yukarıda ifadeye çalıştığımız eleştirisi yapılan husus, Jung’un “*personayla özdeşleşme*”/“*biyografisini yaşıyor olma*” ile ilgili söyledikleri çevresinde ele alındığında daha net anlaşılabilir. Jung, “*dünya insanları belirli bir davranışa zorlar ve profesyonel insanlar bu beklentileri yerine getirmek için çaba harcarlar. Tehlikeli olan insanın personası’yla özdeşleşmesidir, örneğin profesör ders kitabıyla, tenor sesiyle özdeşleşir. Bu da onların felaketi olur. Çünkü o zaman insan yalnızca kendi biyografisinde yaşar*” demektedir ve bu türden bir tikanıklığı yaşayan insanların en basit bir işi bile doğallıkla yapamayacaklarını ifade etmektedir. İsmet Özel, bu türden bir eleştiriyi, “*Bir Yusuf Masalı*”nın İkinci Babı olan “Yusuf’un Kaçırılışıdır” adlı bölümde “Giderek / Her nesne

ödeviyle / Kaybediyor nesne niteliğini / Ödevini yerine getiren “o şey” oluyor” (“Yusuf’un Kaçırılışıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.72) diyerek hissettirmektedir.

İsmet Özel’in “İls Sont Eux” adlı şiirinden yukarıya alıntıladığımız dizelerinde, ikinci bir grup ve anlatım düzeyi olarak değerlendirebileceğimiz ‘baba’, ‘karısı’, ‘büyük kız’ ve ‘lisebirdeki oğlan’ şeklinde dikkat çekilen insanlarla aslında bir başka kurumun fertleri söz konusu edilmiş olur. Bu kurum, toplumsallaşma sonucu kendi bireysel yetilerini kaybetmiş olan ve hayatın gizine sırtını dönerek yaşayan fertlerin oluşturduğu ailedir. Şairin, bu ailenin özelliklerini sıralarken kullanmış olduğu ‘uyum içinde’ olmak, ‘gezintiye çıkmak’, ‘sürüklenmek’ ve ‘herhangi bir sırta varamamak’ gibi söz grupları, konformizmin rahatlığını yaşayarak kendiliğini unutan insanların dünyasını akla getirmektedir.

Özel, şiirin ikinci bölümü olarak kabul edilebilecek mısralarda, yukarıdaki dizelerle dikkat çektiği insanların tekdüze haline gelmiş olan yaşantılarından kesitler sunmaya devam eder ve bu insanların hayatlarının anlamdan yoksun olarak sürüp gittiğini, ‘rüya’, ‘okşayış’ ve ‘Tevrat gibi kelimeler’in imajinatif değerlerini akla getirerek dikkatlere sunar. Bu bölümde dikkat çeken husus, şairin söz konusu olan ‘herkes’lerdeki yabancılaşmayı iyice belirgin kılmak için kahramanlarından birine kendilik bilincine doğru mesafe kazandırmış olmasıdır.

Özel’in şiirlerinde önemli bir izlek olarak devam eden “kendilik çağırısı”nı incelediğimiz kısımda da dikkat çekmeye çalıştığımız bu duruma şair, ikinci bölümünün sonunda kurumsallaşan boyutuyla eleştiri getirdiği ailenin ‘buruşuk pardesülü’ babası ile işaret eder:

Ağır ceza reisi
santa luçia söylüyor traş olurken
maiyet memurluğundan beri aksatmadan
yaptığı gibi vali sabah sabah
parlatıyor
zaten pırl pırl olan siyah
kunduralarını.
Kışlada alay komutanı
barakaların kar altında öksüz
duruşlarına bakarak
susuyor, söylemiyor bildiği tek şiiri
'güzel olan hiçbir şey hülasa edilemez'
 demiş çünkü Valéry.
Çünkü serbest düşünme zamanı geçti artık
şimdi mesai saati
disiplin kurulunun toplantısı var
arşivde sicil belgeleri damgalanacak
tayinler imzaya girecek
teftişe gidecek generaller

rüya, okşayış, Tevrat
gibi kelimeler
gündemin dışında.
Yurttaşlar uygunadım çalışmalarıyla
söktüler karîha yarımküresini yerinden
bir pusula koydular açtıkları boşluğa
titreyen, korkak ibresiyle bu pusula
kuzeyi gösteriyor serbest
düşünme zamanlarında ;
safir bir göz görünce karıştırıyor yönü
tırnaklarını yiyor bakır bir
dudak ona yaklaşınca ;
cıvadan bir gözyaşı
bari olsun istiyor
bütün mesai boyunca.
Buruşuk pardesülü adam dalgın
gittikçe daha dalgın, elinde cetvel
masada hesap makinesi, pusula
yetmiyor dibe dalmasına
bağlıyor kalın bir urganla beline
ağır bir sandık
salıyor kendini
yeşil yosunların
kırmızı balıkların
uçan kabarcıkların
derinliklerine
orada
bir sandık buluyor
yakutlar, altınlar, pırlantalar
adam dibe inmek için beline bağladığı
sandığını keşfediyor dibe ulaştığında.

(“İls Sont Eux”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.21–24)

İsmet Özel, bu noktadan sonra şiirin 3. bölümü olarak kabul edebileceğimiz son kısma ulaşmış olur. Hayatını kuşatan mecbur bırakılmışlıkların arasında ‘gittikçe daha dalgın’ hale gelen ‘buruşuk pardesülü adam’ın, bunlardan sıyrılmak/‘dibe inmek’ için ortaya koyduğu kazanıma paralel olarak açıklanan bu kısımda şair, diğer kahramanlarının da sonunu şiirselleştirir. Özel’in şiirin son dizesi olarak dikkat çektiği husus, ‘herkes’lerin varlıklarını sürdürebilmek için kuvvet almaya çalıştığı gelip geçici olan değerlerin ya da kurumların yerine kendi güç merkezini işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir:

Öyleyse adamın eyvah ışıdı yüreği
eve dönmesine gerekçe
bulamıyacak bir daha.
Eyvah çattı kaşlarını, ayağa kalktı yargıç
elindeki kalemi
gülümsüyor, kıracak!
Atıldı öne, denize doğru lisebirdeki oğlan

denize, yakuta, entegral hesaplarına.
Kardeşim!
diye haykırdı ablası arkasından
fırladı kanepeden
kopardı kafasını bekçinin
safirden bir baltayla.
Anneleri
mutfakta kalan son bakır sahanı
alüminyum olanıyla değiştirdi.
Mesainin bitimine on kala
istifa etti vali
çamurlu bir yoldan
yayan yürüdü sınıf arkadaşı
olan nalbantın dükkanına.
Alay komutanı oğlu için
otomobil satın aldı
Mercury marka.
Kış geçti, öksürük haplarıyla
geçti cumartesi
hiçbirşey söylemeyen sözlere varmak için
herşeyin sonuna kadar söylenmesi gerekti
incir... yarpuz... karamela...
la havle ve la kuvvete illa billah.

(“İls Sont Eux”, *Cellâdîma Gülümserken*, s.25–26)

İsmet Özel, ‘herkes’lerin dünya ile kurmuş olduğu bağlantıyı “*Bir Yusuf Masalı*”nın “Dibace” adlı bölümünde de söz konusu etmektedir. Hayatın sahici kılınarak yaşandığı ve dünyanın henüz ‘ham’ olduğu dönemlere yönelik öykünmeyle açılan şiir, insanların ‘başkalarına ait çarpı’ları üzerlerinde taşıması sonucu dünya karşısında ‘sarkık’, ‘işaretli’ ve ‘yarım’ kalışlarının işaret edilmesiyle sona erer:

Oradaydık hepimiz, müheyya bekliyorduk
salaştı mukadderat, bozulmuş bir nişandı
gebe rüzgar, ihanete uğramış deniz, kerrat cetveli
dünyaya sokunmuştuk, dünya hamdı
külsüzdü ocak, tellal çarşısız
ağzımız noxsandı.
Rimbaud'nun haberi yoktu Menelik'ten
Nijinski delirmemişti
Mahler'in beş yaşındaki kızı ölmemişti daha
nehre Haşim annesiyle karanlık geceler
bazı çıkardı
zonklardı öpülmek için kavlamış dudaklarımız
bekliyorduk; alnımızın çatında
hepimizin bir çarpı.
Kopmamış birer çığlık diyesilerdi bize
verilmemiş birer söz
daha hiç çıkılmamış
birer iskeleydi bedenlerimiz

alnımız birer sayılı
azalarımız yerli yerine çakılmamıştı
bir çift göz, bir yumruk yürek arasında
darma dumandık
küşümle kapanırdı yüzümüz
çünkü kazanmıştı oraya yekten
başkalarına ait bir çarpı.

Yaşamak çarpısı derlerdi buna, yaşamak çarpıntısı.
Ne acelemiz vardı? Kime kavuşacaktık?
Yokuşu göze almak mı? Niçin?
Bir geçit
nereye açılmak için gerekti bize?
Susmak bilmiyordu tepemizde ses, saklı ve açık:
Tamamla çabuk! Çabuk bitir! Hadisene!
Sese bühtan etmedi aramızdan hiçbiri
değil mi ki hepimizin
işaretli ve yarım
dünyaya sarkık.

(“Dibace”, *Bir Yusuf Masalı*, s.36–37)

Şair, “*Bir Yusuf Masalı*”nın Üçüncü Babında, yukarıdaki dizelerle dikkat çektiği durumu, ‘eski’ ve ‘yeni insanlar’ etrafında simgeleştirdiği hayat karşısındaki farklı kabulleniş biçimleriyle tekrar söz konusu eder. Özel’in burada özellikle ‘iz sürmek’ ve ‘aramak’ fiilleri etrafında oluşturmaya çalıştığı anlam birlikteliği, bir bütünün parçası olduğu bilincini taşıyarak buraya doğru hamleden bireyin, kendilik bilincinden uzaklaşıp ‘çokluk içinde’ kayboluşunu hissettirmektedir. Yine aşağıya alıntılatacağımız dizelerde modern insanın ‘kırba’ kelimesiyle karşılanması ve anlatımda, bu nesnenin biçimsel özelliklerinin öncelenmesi ayrıca dikkat çeker:

Eskiler iz sürerdi.
Biz muttasıl arıyoruz yeni insanlar.
Arıyoruz alemin iç yüzünden zihnimize
Yansıyan bir tasarımla gerçeği.

(...)

Eskiler aramaz, iz sürerdi.
Bilirlerdi Evet’le Hayır arasına Belki
Sokulduğunda
Felaket gelir.
Noksanı fark ederlerdi, çünkü bütünden
Nelerin koptuğu besbelli.
Dağılmak eskilerin dilinde
Ufalanmak anlamına gelirdi
İz sürerlerdi irileşmek, ulaşmak, toparlanmak için
Biz yeniler bir an önce dağılsak bari deriz
Korkarız kaybolmaktan çokluk içinde.

(...)

İnsanlar

Onların birer kırba hepsi

Dış tarafları köseledir

Hepsi içinde taşır içilecek şeyi

Utanır islanmış köseleden insanlar

Sahipsiz bir utanç hepsi.

(“Üçüncü Bab: Şivekâr’ın Yolculuğudur”,

Bir Yusuf Masalı, s.77, 79, 81)

İsmet Özel, “Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare” adlı şiirinde ‘herkes’leri, içerisinde bulunmuş oldukları yabancılaşmadan dolayı, yaşanmışlıkların beni’ne kazandırmış olduğu güçle eleştirir. Şiirin özellikle 3. kıtasında ‘pis’ ve ‘çürük’ kelimelerinin imajinatif açılımıyla modern insanı eleştiren şair, söz konusu olan yabancılaşma karşısında insanlara yönelttiği kendilik çağrısının karşılıksız kaldığını da şiirselleştirmektedir:

İsa Golgota'ya çıkarken tökezlemeden önce
Önü sıra sendeleyip ayağı burkulan bendim
Yâr idim dulda saydı beni açmak isteyen gonca
Dert oldum Hira'ya beni teskine geldi Efendim

İlk ben üşüdüm sonradır Tur-i Sina'daki sağnak
Dağa çıktım, kurdu geberttim beni korkuttu keme
Çalmadığım kapı kalmadı can evimden taşarak
Duyan olmadı âvâzım ki desin Hallaç kekeme

İlenen oylumsuz kalır kargışın imza yeri boş
Aşka düşmek eceliyse bedeni coşturur anız
Ruh körelten çare bulmaz ilaç olmaz telâşlı dös
Pis mürekkeple çürük dil tokuşturanlardansanız

Kul beni bilmeyişin vakti ecelden kim sıyıra
Bir benim sayıklayan Adem'i imlâ eden adı
Bu yüzden bana değmeden dünyadan bir üvendire
Gittim çekip başımı gittim hakikat duraksadı.

(“Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare”, *Of Not Being A Jew*, s.7)

Özel’in, “Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare” şiirinden yükselen sesle birlikte okunmaya uygun olan bir diğer şiir de “Kaçmak İsterken Vuruldu” adlı metindir. Şairin özellikle 2003 yılının Ağustos ayından sonraki durumu ile ilgili, ‘herkes’ler tarafından verilen yargılara bir cevap olarak da okunabilecek olan bu şiir, Özel’in modern dünyanın açmazları karşısında bilinçli olarak yaptığı tercihleri işaret etmesi bakımından da önemlidir. Metnin söyleyişindeki tonun özellikle ‘ey’ nidası kullanılarak yükseltildiği dizelerinde şair, ‘herkes’lerin, “İls Sont Eux” şiirindeki kadar olmasa da, metaforik bir anlatım içerisinde kimler olduğuna işaret etmiş olmaktadır. Buna göre, ‘pazarlıkçı dul kadınlar’, ‘tembel amcazadeler’, ‘sabırsızca bekleyenler’ ve ‘pişman gövdeler’, şairi kendi aralarını çekmeye

çalışan ‘herkes’ler olarak belirmektedir.

Özel’in, ‘pazarlıkçı’, ‘tembel’, ‘sabırsız’ ve ‘pişman’ olarak nitelendirdiği bu kalabalığın içerisinden çıkıp ‘kaçmasına’ sebep sadece bunlar değildir. şair, olumsuzladığı bu ortamın iyice belirgin hale gelmesi için ‘herkes’lerin yaptıklarını ‘alelusül’, ‘ayaküstü’, ‘baştan savma’ ve ‘saydam’ kelimeleri etrafında işaret ederek bu sözcüklerin zihinlerde meydana getireceği olumsuz ağrışımdan da faydalanmak istemiştir:

Ey pazarlıkçı dul Ey pazarlıkçı dul kadınların dillerindeki yapışkan!
Ey kusurları tadat edip vakit öldüren tembel amcazadeler!
Ey gişelerin önünde sabırsızca bekleyenlerin bahanesi!
Ey gövdelerin pişmanlığı!
Ey en çürük meyvesi dünya dillerinin!
Bayramın hamursuzu!
İftar vaktinin kuşkusu!
Haçın dumuru!
Kaçmak isterken vuruldu.

Yetti yokuşların yarılandığı saatte hatırdan çıkarıldığı
Endamını ilginç bulmak yetti kilosunda esrar bulmak
Yazın kumsalda el yapımı kunduralarını görmek
Kışın ayağında sandalet omuzsunda harmani
Yetti alelusul yetti ayaküstü yetti baştan savma
Yetti saydamlığın inkarı
Her kıpırdayan şeye ateş etmek emri alan nemrutun
Silahından fırlayan kurşun değil
Beklentisindeki asit öldürdü onu
Kaçmak isterken vuruldu.

Bakakaldık bakakaldık bakakaldık bak gücümüz
Sessiz kalmakla ıssız kalmak arasına sarkıtıldığımız kadarmış
Yıldızların zillerini aldıramıyoruz karanlık bastırınca
Acı gün yasa kesiyor vurduramıyoruz güneşe gongunu
Bir sevişme fasılasından santur imal edemiyoruz
Dolunay imbiğinden damıtamıyoruz bir alpara
Bizi sarmış bizi sarmış bizi sarmış baştanbaşa mucizesizlik
Ferman okuyan kölenin yan tarafında mahcubiyetinden
Kıvrılmış son sayfanın ütüsünde hiçbir keramet yoktu
Kaçmak isterken vuruldu.

(“Kaçmak İsterken Vuruldu”, *Of Not Being A Jew*, s.38-40)

İsmet Özel’in son dönemde kaleme aldığı şiirlerini, “Kaçmak İsterken Vuruldu” şiirinin arkasındaki kırılan kalbin ve öfkeli ben’in işığında okumak mümkündür. şair, örneğin “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiirin 16. bölümünde, ‘herkes’lerin arasından kurtulmuş olmanın haklılığını ispat edercesine bu ortamın içerisindeki insanın yabancılaşmasını ve sıradanlıklarını gözler önüne sermeye çalışmaktadır. Eleştirisininin

sınırlarını evrensel bir boyuta taşıyarak ‘herkes’leri daha geniş çapta işaret etmeye başlayan şair, ‘ey koca dalak’ diye nitelendirdiği insanlığa, ‘Allah bizi kısı kıvrak enseledi’ şeklinde ayetlerden ödünçlediği bir söyleyişle seslenmektedir:

(...)

Neyinizle görünmüşseniz âleme çelimli ve tiz
Hangi tabaka üzerinde durulacağını kestiremediniz
Bir o yana yarım çark olmadı bir bu yana
İç bade diyen siz değil misiniz doldur kâse
Aranızdan kim çıkacak sorarım
Çıraklık evresini geride bırakma telaşından artık çırpınışlı rakkase
Yamaklar kiralamak istiyor yine de ikircikten kurtulamıyorsunuz
İş talebinde bulunan yeniyetmelerinizin zihni
Berraksa bakışları bulanık
Berrak bakışlar sahipleri bunlarsa ki zihin bölgesini tarayın
Karaltıdan başka şey bulamayacaksınız
İşsizlik ayazda kalıp yanmak demek
Tam istihdam gayet ılık
Size günü gayet ılık geçiriyor körpe vücutlar
Gözlerinizi zayıflatıyor ve bırakıyor üstünüze argınlık
Körpe vücutlar sayesinde oltaya çorman küre akrobatı
Kokusunu iliştip diploma almıştınız
Şu yaptığımızı kim beğenir kendiniz bakın
Dilencilere dönüp bize aşkı telkin etmeyin diye yalvarmalarınız
Eşiniz armış aşınız armış işiniz varmış daha neyiniz sorgulansınmış
Ey koca dalak ey insanlık!
Vodvile konuşlandırılıyorsunuz tık yok
Kaldıysa şairlere emanet edecek bir şeyiniz kaldı ama asma kilit altında
Yahudiydi Osip Mandelstam demekle avunacaksınız
Sıranız geçti kusura bakmayın yandınız
Kaldı koltuk altında bir casusun anahtarınız
Umur etmediniz şefaati bari güvenlik kamerasından
Öz benliğinizi alth üstlü seyrederek
Gecikme pahasına külün ne yana savrulduğu haberini bekleseydiniz
İnkâra yeltenmeseydiniz içinizde maya taşıtıkça bir şeylerin kıpırdandığını
Bileydiniz çoğalaydınız kayda geçeydiniz allah bizi kısı kıvrak enseledi diyeydiniz
Kıvraklığımızı tövbe tövbeyi inşirah inşirahı suskunluk perçinliyeydi.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 16”,

Of Not Bein A Jew, s.134-135)

İsmet Özel’in yukarıdaki dizelerde beliren ‘herkes’lere yönelik eleştirilerinin, hayatının merkezine koyduğu “sahicilik arayışı” ile çok yakından ilgili olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Bu arayışın niteliğindeki sertlik ve kararlılığın, şairin 1966 yılında yayımladığı “Yağmurun Kapıları Karanlık” şiirindeki “Yıkıyoruz. Yıkamak, kutsal kini yürekli olmanın. İğrenmeden göklere göklere bakmak.” (“Yağmurun Kapıları Karanlık”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.14) dizeleriyle birlikte okunduğunda, çok da değişmeden devam ettiğini söylemek mümkündür.

3.1.7.2. ‘Herkes’leri barındıran mekân olarak şehrin eleştirisi

İsmet Özel’in şiirlerinde ortaya çıkan farklı tema başlıklarını incelerken de değinmeden edemediğimiz şehir ve beraberinde yer alan unsurlar, şairin ilk şiirlerinden bu yana sürekli dikkat çekilen bir izlek olarak belirmektedir. Özel, insanların kendilerine ve birbirlerine yabancılaşan varlıklar haline gelip hayatlarını devam ettirmeye çalışmalarını eleştirirken de kimi şiirlerinde şehri, ‘herkes’lerin içerisinde yuvalanıp beslendikleri bir mekân olarak işaret eder. 1964 yılının başında yayımlanan “Partizan” şiiriyle ‘şehrin şarkısı’ni söylemeye başlayan şair, yine o yıllardan itibaren ‘yazık ki uzaktır kuşları, sokaklarıyla bizim olan şehir’ (“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyân*, s. 38) diyerek, sahici olan değerlerin yaşandığı bir mekânın/şehrin arayışı içerisinde girer.

Özel, “Amentü”den hemen önce yayımlanan “Esenlik Bildirisi” adlı şiirinde, beni’nin tam anlamıyla rahat edebilmesi için konumlanma ihtiyacı içerisinde olduğu şehirden duyduğu huzursuzluğu bütün açıklığıyla dile getirmektedir:

Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir
kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa
yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa
o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir

Duygular paketlenmiş, tecime elverişli
gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir sahtedir
gazeteler tutuklamış dünya kelimesini
o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir

(“Esenlik Bildirisi”, *Cinayetler Kitabı*, s.25)

Yukarıdaki dizelerde dikkat çeken husus, şairin içerisinde yer almak zorunda kaldığı şehirden sadece şikâyet ediyor olmaması; şehir karşısında etken bir tavır içerisinde bulunuyor olmasıdır. Bu durumu, ayrı bir tema başlığında ele alarak dikkat çekmeye çalıştığımız gibi, İsmet Özel’in hayat ve kendine sunulanlar karşısında devrimci bir duyarlılıkla hareket ediyor olmasıyla açıklamak mümkündür. Nitekim şairin, 1966 yılında yayımladığı “Kan Kalesi” şiirinden “Gizemli bir dehliz gibi şehri dolaşıyorum / sıkıca tutuyorum kendimi şehre karışmaktan alıkoymaya” (“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.18) şeklinde yükselen ses, yıllar sonra iyice gürleşmiş ve Özel, ihtiyacı içerisinde olduğu ‘eselik’ için şehir ve içerisinde barınan ‘herkes’lerle karşı karşıya geldiğinde kendi olanı/kendiliğini önceleyerek hareket etmiştir.

Yukarıdaki dizelerin devamında, bu gayretin bir ifadesi olarak şehrin içerisinde ne şekilde bulunulacağının

işaretlerini görmek mümkündür. Şair, ‘esenliğin’ bildirisini yazarken, bu karşı oluş tavrının sonucunda duyulan şey ‘acı’ bile olsa, bir gün öç alınacağı için sabır/‘çıdam’ içerisinde olunması gerektiğini ifade etmektedir. İsmet Özel’in söz konusu olan bu hususa biyografisinde vermiş olduğu yerin gerçekliği ile ilgili olarak, kurmuş olduğu yayınevinin ismine “Çıdam Yayınları” demesi, Özel’in şiir-hayat birlikteliğini işaret etmesi bakımından ayrıca dikkat çekicidir:

Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır
kin, susturur insani; adına çıdam denir
susulunca tutulan çetele simsiyahtır
o siyah öc almakcasına gür ve bereketlidir

Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın
ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir
haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın
yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir.
(“Esenlik Bildirisi”, *Cinayetler Kitabı*, s.25)

Konformizmin vermiş olduğu rahatlıkla sergiledikleri davranışın anlamını sorgulamadan yaşayan ‘herkes’lerin eleştirisini yapan şair, şehrin içerisindeki insanın davranışının ‘haksızlık’ olduğunu fark etmesinin, ancak aynı haksızlığa kendi uğramasıyla mümkün olacağını, ‘haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın’ dizesiyle hissettirmektedir. Özel, aynı ‘şehir ahalisi’ni başka birçok özelliklerini de sıralayarak “Dişlerimiz Arasındaki Ceset” adlı metninde de okuyucunun dikkatine sunar:

Biz şehir ahalisi, kara şemsiyeliler!
Kapçıklar! Evraklılar! Örtü severler!
Çıgıllıklardan çadır yapmak şanı bizdedir
Bizimdir yerlere tükürülmeyen yerler

Nezaketten, haklılardan yanayızdır hepimiz
Sevinmemiz çapkıncadır, ağlatır bizi küpeşteler
Yaşamak deriz -Oh, dear- ne kadar tekdüze
Katliamlar ne kötü be birader

Güneş neredeysek orada bulur bizi
Ya cünûp ve yalancı veya miskin ve ülser
Falımız neyse çıksın diye açarız indeksleri
Sayılar bizi bulur, o ayıp işaretler

Safrazımızla kesemizi birleştiren anatomi bilgisi
Hadım tarih, kundakçı matematik, geri kafalı gramer
Evet bunlar gizlice örgütlenerek alnımıza
Verem Olmak Üretimi Düşürür ibaresini çizer

Biz şehir ahalisi, üstü çizilmiş kişiler
Kalırız orda senetler, ahizeler ve tren tarifesiyle

Kimbilir kimden umarız emr-i b'il-ma'ruf
Kimbilir kimden umarız nehy-i ani'l-münker
Bize yalnız oğulları asılmış bir kadının
Memeleri ve boynu itimat telkin eder.

(“Dişerimiz arsındaki Ceset”, *Cinayetler Kitabı*, s.12)

Yukarıdaki şiirde ‘kara şemsiyeliler’, ‘kapçıklar’, ‘evraklılar’ ve ‘örtü severler’ olarak nitelendirilen ‘şehir ahalişi’ne yönelik yapılan eleştirinin sınırları, “Partizan” şiirinde ‘tecimevleri’, ‘poker’, ‘sinema’ ve ‘genelev’le simgeleştirilen ‘kendine akarak boğulan herkesler’le birlikte ele alındığında daha da genişlemektedir. Şairin şehrin içerisine sıkışıp kalan insanın mecbur bırakılmışlığını ifade için ‘senet’, ‘ahize’ ve ‘tren tarifesi’ne yaptığı imajinatif göndermeler dikkat çekicidir. Çünkü modern hayatın merkezinde olan bu unsurlar, insanı kendi varlık alanının dışına iterek onların birer ‘üstü çizilmiş kişiler’ haline gelmesinde çok önemli bir görev üslenmiş olmaktadır.

Nitekim Özel, ‘şehir ahalişi’nin bu yabancılaşmasını iyice belirgin kılmak için, dinin her insan üzerine “iyiliği emredip kötülükten men etme” şeklinde yüklemiş olduğu sorumluluğu, şiirin sınırları içerisinde söz konusu ederek dikkat çeker. “Üç Frenk Havası” adlı şiirinde, şehrin içerisinde kendine yabancılaşarak yaşayan bu insanların özelliklerine ‘kaypak ilgileri’, ‘zarif ihanetleri’, ‘bozuk paraları’, ‘sivilceleri’, ‘pahalı zevkleri’ ve ‘ucuz cesaretleri’ de ekleyen şair, modern toplumlarda mekânların/shहरin nasıl tüketildiğine de işaret eder.

İsmet Özel, son dönemde kaleme aldığı şiirlerinde de ‘herkes’leri barındıran mekân olarak şehrin eleştirisini yapmaya devam etmektedir. Örneğin “Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı” adlı şiirinde şehrin insanını ‘köçek’ olarak tanımlayan şair, “Savaş Bitti” adlı metninde de ‘irinliler kabilesi’ olarak nitelendirir. Özel’in “Savaş Bitti” şiirinde ‘şehrin insanı’ için yaptığı bu benzetme, yukarıdaki şiirde dikkat çektiğimiz ‘kapçıklar’ tanımlamasına koşutluk kurarak açılanmaktadır:

Sativer anasını anâsır mı olucan
Gel bu ruhtan satın al bedavacılık etme
Yut bu ruhu dökülsün barsağından solucan
Ne kalsın trahomun ne tutsun seni sıtma

Modası bu dertlerin çoktan geçti diyorsan
Riskliyse ruhu yutmak tezgâhtan gölgeni çek
Şehre git şehirden al çünkü şehirli insan
Tınlatır boş fiçinin egzoz ritmiyle köçek

(“Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”,

Of Not Being A Jew, s.85.)

(...)

Haramdıysa prospektüs yetmez miydi yandan yana yatırıp

Tırâzende saçları büsbütün haram ettiğimiz
İnsafına sığındığımız yetmez miydi işgüzar
Kamusal ilaçlama işçisi güruhunun
Dilenmeyi öğütlemekten gayrı söz etmekten habersiz
Rahmi narkoz altında ameliyatla alınmış şehirlerden
Başka ne kaldı ki desek mahremiyetimiz
Niyetleri diplerde sakladık
Whether deep or freakish ease
Saklandık niyetlerimizin esfeline
Kovcular haline dönüştük
Matbuattan gizlendi şehre inmekten maksadımız
Giderek matbuat gizledi bizden kendi maksadımızı
Yadırganmadı bu koca kaba kalabalığın
Daracık yerlerde sıkış tepiş gizlenişi
Gizli övünmelerde yoklandı bir darp izi
Mezeler yenildi kafalar çekildi
Tarladan kovulanların irin topladı derisi
İrinliler kabilesi
Çoğalıp sayıları göze batınca alarga durdular bizden
Sevmezlermiş bizi raconlarının bu olduğu söyleniyor
Yarası cerahatlenmeyi kendilerinden saymazlarmış
Bize başından beri başkası muamelesi yaparlarmış
Daha yeni öğrendik meğer biz de onlarla mecazdan
Leff ü neşirden gayrı alâka şimdiye kadar kurmamışız
Doğrusu gerçekten bizmişiz başkaları
Onlara dokunmanın bizlere ar gelişi bundanmış
İrinsizlik bilinciymiş her geçen gün tuhaflaştıran bizi
Bizdik hey gidi bizdik biz gidi bizdik neye dokunduysak
Doğdu o şeylerin ortadan kalkma ihtimali
Sarktı berelendi döküldü neye dokunduysak
("Savaş Bitti", *Of Not Being A Jew*, s.62)

Özel, "John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi" adlı şiirinin 11. ve 12. bölümlerinde de şehir ve içerisinde yer alan 'herkes'lerin yabancılaşmasını konu etmektedir. Şair, MÖ 3000 yılları civarında Nuh Tufanı'nın gerçekleştiği yer olarak düşünülen Mezopotamya Ovası'nın Ur ve Uruk adlı şehirlerine dikkat çekerek şiirselleştirdiği eleştirisini, modern insanın şehirle/'panayır'la kurmuş olduğu 'karanlık' ilişkiyi işaret ederek devam ettirir. Özel'in söz konusu olan bu durum için "John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi"nin 11. bölümünde, insanların 13. yüzyılda batıda kapitalizmin gelişmesiyle elde ettikleri özgürlük için söyledikleri 'Stadtluft macht frei' yani "kent havası insanı özgür kılar" anlamındaki Alman atasözünü kullanması dikkat çekmektedir:

Gökte bulut kalpte hicran kadehte siyah bira
Doldu boşaldı istasyonlar fabrikalar çalım caddeleri
Söylendi sanılmasın hangi İsmail'in sonuna geldi sıra
Şehri bir içinde ahdi gizli kalem beyan edildi.

Sana göz koymayan ey şehir
Saldı mı Ur'dan Uruk'tan beri
Ey saklı ağlların yüksek yüzü! Mülkiyet tapıncası!
Mabudun var yılankavi mabutlar alacası
Ödümüz kopuyor senden
Mumların kıpır kıpır
Alevlerin üstümüze geldikçe
Mabudun gün ışıdıkça yemek zerk eyliyor
Aydan ışık sızınca içirtiyor arpa üzüm sızdırısı
Şehir karartıyor ömrün furyasını
Karanlık bastırıyor
Yorganaltı irisi
Ur'dan Uruk'tan beri alevle kuşatılmış
Ur'lu Uruk'lularla kavranmış şehir ahalişi
Bugün artık çengillerle niçin elekten geçirilmesin
Ha ahali ha konser iskemlesi
Hazine kilit altında göz altında sergiler
Niçin cambaz çadırı ahaliyi süzmesin
Haspam çaldırır kürkünü izne çıkmıştır nefer
Çığırışır cehennem yolcusu Stadtluft macht frei
Her Allah'ın günü panayır her yer.

(“John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi 11”,
Of Not Being A Jew, s.120-121)

“John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi”nin 12. bölümünde ise şair, şehrin içerisinde yaşamaya mecbur bırakılmış insanın durumuna ironiyle yaklaşır. Modern dönemi yaşayan insanın, kavramlar ve nesnelere karşısında iç içe giren ve kimliksizleşen yanlarına dikkat çeken Özel, şehrin içindeki ‘herkes’lerin bu keşmekeşliğine ‘ruh’ ve ‘ten’ kelimelerinin metaforik anlamlarını önceleyerek işaret eder:

İki can kol geziyor şehirde alayla
Karşılaşıyor konaklamayı
Birine verdik ikircik ismini öteki ruh
İki canın şehirdeki varlığı hissediliyor ama
Hangi can hangi tende bilinmiyor
Teşhis edilemiyor üstelik canların
Hangisi ikirciktir hangisi ruh
Ruh astarlanmış diyorlar verili olanla
Verili olan üstü sözle örtülmüş olandır diyorlar
Bundan sonrası zaten karıştırılıyor
Astarlı ruh ikirciğin ters yüzüne dikilmiş
Kemmiyet mi astarı keyfiyet kumaşının
Şehre esmer mi desek ahaliye diyelim mi sarışın
Yoksa yerini değiştirirsek mi bütün sıfatların
Ne neyin yerini ne kadar tutar
Şehirli biz miyiz lök şehir mi içimizde oturur
Bıkkınlığın berisinde korunaksız ruhumuz
Bıkkınlık ötesinde üşüşülmüş ikircik.

Lâfa bak şehirdeki nümayiş dirim uğruna imiş

Ya niçin iki candan başkası hep candarma
Beldeler yıkım görüyor ve tekrar yapılıyor
Kitaplar devriliyor defterler evriliyor
Biri sen diğeri o zamirleriyle denkleşen iki kişi
Ne acımak biliyor ne ekşimek
Ahali yanaşmıyor onları tatlandırmaya
Tuzlayan bile çıkmıyor onları insanlar arasından
Kalıyorlar tatsız tuzsuz hep iki
Rastlaşmıyor karşı karşıya gelmiyor bu ikisi bir türlü
Mektupla tanışma fırsatı bile bulamıyorlar
Düş içinde yaşıyorlar dalarak
Benim gibi biri olmazsa olmazın dünyasına
Bencileyin biri daha olsa gerek diyorlar
Mahallede yan masada.

(...)

Mesela şehri seçmek olmasaydı şehre girmemiz
Şehre bir kur' aya katılır gibi girecek olsaydık
Çalkalar karıştırabilirdik talihi ve sevinci
Halbuki biz seçmeler zincirinde birer neyiz bakla
Bize sığmak için şehre
Komşunu geç diyorlar ziyaretçini hakla
Ölç diyorlar dağarcığını kutunun kutrunu seç sığdırmak için
Böylesi rüçhaniyetle seçtiklerimizde dua yoktu
Narayı neden attı bilmiyoruz bize uğrayan müvezzi
Geçtiğimiz koridor bilmiyoruz neden para koktu
Mabudun rengi sarı dediği dedi çaldığı düdüğü
Sarardı korkudan benzimiz yaptık yapacağımızı
Püsküllü sandırdık kendimizi
Oysa biz pis küllüydük.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 12”,
Of Not Being A Jew, s.122-126)

3.2. Şiirlerin Yapı Bakımından İncelenmesi

“Şiirin anlattığı, getirdiği yorum

ve şiir içinde tartışılan bütün sorunlar şiirin biçimiyle varolur”

Devinim LX

İsmet Özel’in şiir evreninde ortaya çıkan temalar, şiirin yapısı içerisinde yer alan kelime birliklerinden dize örgülenmesine; bentlerin kuruluşundan imlâ ve noktalamaya varıncaya kadar şairin bilinçli olarak yapmış olduğu tercih sonrasında şekillenmektedir. Şiire, II. Yeni şiirinin biçimsel özelliklerinden daha çok imge kullanımını önceleyerek başlayan Özel, ortaya çıkarmış olduğu metinlerin birçoğunda “serbest şiir”in form ve yapı açısından şaire tanıdığı imkânlardan faydalanmaktadır. Fakat bu imkânlar Özel’in şiirinde, Cristopher Caudwel’in “serbest ölçü”yü esas alan şiirler için belirttiği gibi, insanın toplumsal ilişkilerinin denetimini tamamen yitirdiği için, bütün toplumsal ilişkileri körü körüne yadsıması sonucunda ortaya çıkmamaktadır.

Şair, “serbest” olarak meydana getirdiği metinlerinde de, özellikle dize içlerinden bentlere oradan da şiirin bütününe yayılan kelimelerdeki ses, ahenk ve ritim uyumunu bir disiplin dahilinde kullanmaya gayret göstermektedir. Dolayısıyla Özel’in şiirlerinde kullanmış olduğu “nazım birimi” ve “nazım şekli” ile şiirin dış uyumuna yönelik “ölçü”, “uyak”, “redif” gibi biçim özellikleri ve iç uyumu sağlayan “ses”, “ahenk” ve “ritim” gibi şiirin “yapı”sına ilişkin unsurlar, şairin tema değerlerindeki içeriğe paralel olarak ortaya çıkmakta ve metnin anlam alanlarına yönelmektedir.

İsmet Özel’in üslûbunun oluşmasında yapı taşı görevi gören bu unsurlar aynı zamanda, şairin şiir evrenindeki izleklerin de tam olarak anlaşılmasında önemli bir görev üstlenmektedir. Buradan hareketle Özel’in şiirlerinin yapısına ilişkin özelliklere, “**Nazım birimi**” ve “**Nazım şekli**” adı altında 2 ana başlıkta dikkat çekilecektir.

3.2.1. Nazım birimi

3.2.1.1. Bent ve dize kuruluşu

İsmet Özel şiirinde nazmı belirleyen temel yapı benttir. Şair, kaleme aldığı ilk şiirlerinden itibaren bent esaslı bir yapı içerisinde metnin anlamını tamamlamayı öncelemektedir. Sayıları çok fazla olmasa da özellikle son dönemde yazdığı şiirlerinde daha çok görülmeye başlayan **8’li**, **14’lü**, **16’lı**, **19’lu** hece ölçüsüyle kurulan “**dörtlü**” ve “**sekizli**” şekillerde bile Özel, şiirde esas tuttuğu anlamın bentler arasında tamamlanmasına dikkat etmektedir. Şairin ilk şiir kitabı olan “*Geceleyin Bir Koşu*”yu meydana getiren şiirlerin kuruluşuna bakıldığında daha çok **3** bentten oluşan metinler, Özel’in şiir yaratma hususunda ortaya koyduğu gayretin gelişmesiyle artmış ve şair son dönemde yayımladığı şiirlerinde, sayıları kimi zaman **83**’e ulaşan bir bent örgüsüne ulaşmıştır.

“*Geceleyin Bir Koşu*”da yer alan metinlerin daha çok ‘**4**’, ‘**5**’, ‘**6**’ ve ‘**8**’ dizeden oluşan yapısı, şiirde ifade edilmek istenen anlamın esasına yönelik olarak değişmektedir. İsmet Özel’in 1953 yılında bir ilkokul gazetesinde yayımlanan “*Kış*” adlı şiiri dışarıda tutulduğunda ilk çalışması olan “*Yorgun*” adlı metin, şairin şiirdeki anlamı dize boyutundan bent seviyesine çıkararak şiirin bütününe yönelik bir anlam birlikteliği oluşturması bakımından dikkat çekicidir. Özel bu durumun bir ifadesi olarak, bu ilk şiirinin ilk dizesini büyük harfle başlatır ve noktayı sadece **3**. bentte biten şiirin sonunda kullanarak şiirin formuna da bir bütünlük kazandırmak ister:

Ölüler beni serinliğe yakıştıramaz

çünkü hiç kimse çıkmak istemez bu mevsimden dışarı
çünkü bitkinliklerini günden saklar ekinler
ekinler çocukların en rahat uykuları

gece ayakları kokan bir adam gibi gelir
eşiklere oturmuş aya doğru çocuklar
o serin bereket gölgeleri çocuklar
yani çocuk o güzel tüccar
yorgunluklar alıp kargılar dağıtan
geceye karanlıktan önce gelen çocuklar

bu şaşkınlığı çünkü gece yuyamaz
sanki ne kalmıştır çocuklara isa'dan
ölüler beni ölüme yakıştıramaz
gibi hala saçlarımda tozlu bir akşam.

(“Yorgun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.7)

İsmet Özel, yukarıda dikkat çekmeye çalıştığımız şiirin anlamına ve yapısına ilişkin bent esaslı yönelimini “Yorgun”dan sonra kaleme aldığı kimi şiirlerinde de devam ettirir. Bu ilk şiirdeki “4-6-4”lü dize ve bent formunun bir değişik kuruluşu olarak “4-4-5”, “5-5-4”, “5-6-8”, “5-5-4-2”, “5-6-5-2” gibi yapıları deneyen şair, yine bentlerde ortaya konan anlam birliklerinin şiirin tamamında tek bir anlam bütünlüğü etrafında örgülenmesine özellikle dikkat eder. Örneğin “O Bağımsız Dağların” adını taşıyan metin, “Yorgun” şiirindeki gibi, tek bir büyük harfle başlamakta ve sadece 4. bendin 2. dizesinde kullanılan nokta ile bitmektedir:

Bendim benim gölgelerimdi
yaklaşan dağlara ayaklarını satan
ve bakır kazanlardan taşarken roma
yorgun bir karanlığa ileten kendini
o acı çılgınlıkları güzle ağartan

ben ki sesimle coşturup al binitimi
bir koşu yetiştirdim o çılgın yaza
o zaman roma'ya tutuşurdu tanrılar
çocuklara unutulurdu savaş giysileri
ama kimlerdi durmadan seslenen bana
kimlerdi durmadan sarışın olanlar

kimdi o bilinmez yapının taşları sırtında
gece gibi geçti köprülerinden şehrin
silahı kendi dalgınlığına çarptı birden
büyük bakır kazanlarda inledi mevsim
yel çözdü saçlarıımı örgülerinden

ben ki hala alnımda imparatorluklar
bezgin, yorgun yüzlü ve sarışın olanlar.

(“O Bağımsız Dağların”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.12)

İsmet Özel, ilk şiir kitabındaki 3'lü ve 4'lü bentlerden oluşan şiir yazma anlayışını tek bir şiiriyle bozar: "Davun". Bu şiir aynı zamanda "Geceleyin Bir Koşu" kitabının en uzun şiiri olan "Bakmaklar" şiirinden sonra kaleme alınan ikinci uzun şiir olma özelliğiyle de şairin, sonraki şiir evrelerinde yazılacak olan uzun şiirlerin bir habercisi durumundadır. Çünkü İsmet Özel, ilk şiirlerinde kısa tuttuğu dizelerindeki söyleyiş gücünü "Bakmaklar" ve "Davun" şiirlerindeki sayıca fazla dizeler arasında da devam ettirmiş; "Evet, İsyan" kitabıyla açılan şiir evrenindeki uzun soluklu şiirlere bir anlamda geçiş yapmıştır. Aşağıda tamamına yer vereceğimiz "Davun" şiirinin 1. bendindeki 24 dizenin, 2. bentte 12 dizeye düşürülerek metnin bütününde öncelenen anlama, şiirin formunun kullanılmasıyla da işaret edilmesi ayrıca dikkat çekmektedir:

Uç benim boynumun soytarısı
kırle her cemreyi bana doğru olan
unuttum güçbela soluyan perdeleri
dudaklarımı ısırıkça kabaran akşam
unuttum onu da.
Zaten bir tanım değil midir
tavsayan düşüp kalkmalara
hüznün hacanası diye bildiğim akşam
bir tanım değil midir o kıyısız ellerimiz
firça çekmeye doğru ölümün bacısına
parmak atmaya doğru şiir okuyarak
aşk -bir tanım değil midir-
kusturucu güzellikler ardından.
Her tanım bir ağı parçalıyor gibi çevremizde
azgın atlar boşandıkça sesimin avlusundan
uç benim boynumun soytarısı
dölle ovalı yüreğimi akarsuyunna
göğsümde serinleyen akçıl kuşların
esirgeyen bağışlayan DİRENME'nin adıyla
indir koynumun yığılmasını mor bulutların ordan
indir, indir de
geceleyin dupduru bir iniltiyi
bağrımdaki sağırlıkla değiştirmeye doğru-
Fırlamayın, bıktım tanımlanmaktan.

Leş yiyen akçıl kuşları severim çünkü
akçıl göçmen kuşları çünkü
çünkü özentisiz taşra yanakları
gibi çarşılara ilişkin
firengili göklerin altında olmak gibi
yatırları severim
paskalya tatilini.
Her tanım zorlu kilitlerdir belki de
çaput yıldızları aşka dayalı duran
uç benim boynumun soytarısı
böğrümde avrupalı atları koşuşturan

aşkı, tanımım, yanaşmam.

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.28-29)

İsmet Özel ilk şiirlerinden itibaren, bentlerde yer alan dizelerin kuruluşunda da yer yer değişik yönsemeler içerisine girmektedir. Uzun ve kısa dize olarak beliren şiirin formuna ilişkin bu özellik, Özel’in şiir evreninde sürekli öncelenen bir durum olarak varlığını koruyacaktır. Öyle ki şair, bazen tek bir heceden oluşan kelime ile dize meydana getirecek, bazen de 35 heceden oluşan dizelerle şiir kaleme alacaktır.

Özel’in, bentlerin sadece anlam yönüyle değil nokta ile de birbirinden ayrılmasına yönelik değişikliğin ilk örneği olması bakımından da dikkat çeken “Waterloo’da Bir Dişi Kedi” adlı metni, şairin kısa ve uzun dizelerle meydana getirdiği şiirlerinin ilki olması sebebiyle; son dönemde yayımladığı ve henüz kitaplaşmamış olan “Hişt, Baksana” adlı şiir de Türk Şiiri içerisine başka örneğine pek rastlanılmayacak dize yapılanmasıyla örnek gösterilebilir:

O silik aynalarda şaşırdığım pis yüzüm
daha çok insanlara benzeyen ve onlara
hırçın çalgılar yansıtan

yüzüm.

Uykularım upuzun bir geçmişi yaktıkça

ve o külle yıkandıkça ben durmadan
utançla oğuşturduğum

yüzüm.

Zengin dul dişi bir kedi seviyor ya kucağında

belki bu insanlara güvenimi doğuruyor durmadan

ellerim bağlı da ondan bu belki
yaşlı adamlar artıyor haykırışımdan
kanatlarını bembeyaz çırpıyor kuşlar
bir kadın vuruyor kuşlara kendini
vuruyor vuruyor kanatıyor belki
sonra da güneşin gövdesine yorgunluktan.

O silik, eski, yalnız aynalarda

kısaca insanlarda yani

kuşları eskiten kan

kurusun.

Gürültülü bir intihar başlasın akşamla

dinsin sen soyundukça geceye karışan hüznün

dinsin dinsin benim çağdaş olmayan iğrenç yüzüm.

Ayın parçalanışını bir dişi kedi gördü

Waterloo’yu gördü bir asker, bir kahraman

ama bizim için ne Waterloo, ne yağmur öncesi hüznü

bir aptalca büyü uğraştırıyor bizi durmadan

çünkü umulmadık bir şey oluyor artık insan

bir şey, bir kahkaha sabahın karşısında

ve yüzüm, o deşilmiş, o iğrenç yara

artık kendine yürüyor kalkıp onlardan.

Duyabildiysen aman suya sıtma ağacından düşen telsizin çıkardığı bir uysal şluk sesi
Beni de haberdar et ben de çekeyim sökük filintalara pasından sinmiş yasemin nefesi
Yünlüyse biz oyuzu bildirsin çaksın kafalara ketense biz onlardan değilizi ne ipeklisi
Nerde kalır valinin silindir parmak kadar çocuğun parmak izini sildiyse uçkur galesi
Nasıl söker kirazı hasır şapkaya sokuşturan tahta bacaklı kaymakamcığın örfi idaresi
Aşkı bendim gamlandırıan amma anmaz gammazı gamma delta icap eder gusül aptesi
Gam benimle gamdır yalayan ilk pulu zarfa gömen silen süpüren do re mi fa sol la si
Locke lokma büyük sen yutma ay ne kadar Roma antik külhanbeyin kadifeden kesesi
Keselerler saf oğlanı bu cadde ne de genişmiş bir yıkanıştta hop çekmiş şeffaf maskesi
Çek elini çekimden itiraf et pis işlerin neşesini bul karayı bur hayayı tağyirin ardiyesi
Bak alelusul yaptıkları doldurmuş kış uzarsa bahara çıkamayız korkusu bayram sinisi
Demir tavında dövülür mantığıyla mercimeği trink fırına verdiğimiz tepsinin hadisesi
Tunç olmaz tepsi bakır gözünü aldı kalayın parıltısı sonucu verdi şıfıntılarla gezmesi
Varsın uyusun cüzdan kalça koşulu şehre ceket iç cepleri sendromu cezbetsin herkesi
Kaçmayı kaçınmaktan öğrenen ben terk ettim cumbayı tulumcuya tulumbacıya kafesi
Vazgeçen ben sırça küpte fırça perhiz korodan feragat ederek öğrenemeyerek tizi pesi
Bırakan veliahtı ben uğraşsın borsa işlemleriyle kral sorsun köşegen aklıyla neyin nesi
İnat olsun işte yazdırmayacak Azrail iki âlemde bulunmayacak fenalığın kütübü sittesi
Battıkça batık borç geçtikçe geçim dert kaygana kaynanasız erseliğe sunuldukça mersi
Şisesiz lamba yanmazdı çıt çıkar çıtırtı çıkmazdı bozduranlarını bozulmazdı terbiyesi
Gül âşık olandı ağlayıp solandı bülbül şakradı şaşımaktan hikâye anlatılanın tam tersi
Hafifçe çıtlat bakalım hiç oralı oluyor mu almayalım boşuna günahını kızın küllâbicişi
Bir ikramiye dedikodusudur gidiyor gitsin zamirsizleştiğinsen senindir ebenin örekesi
Makulesi kız kaçırır tonunu tutasıymış en az on sayfa Süryanice yazılasıymış makalesi
Acıkılmasaydı susanmasaydı tahtırevanlı bir beklentiye varmasaydı rayların döşenmesi
Mühür esire pazarlarında kızıllaşmasaydı kancığın adamı astırmak olmasaydı eğlencesi
O günlerde çaça yoktu bilmezdi Ruslardan başkası istimna bir Faslılar giymekteydi fesi
Bunlar mânâlıdır her mânâyı dedelerime derince tarafından ulaştırdı dedelerimin dedesi
Keşfe değerdi değdirilmeden kaldı sellerdeki balçığı çayda çakılı orta mektepte niharisi
Aklı ermedi hiç ceketini mendilli muallimlerin ruyi zemin üstünde üstündü efin feye nesi
Zaten anlayamazdı kim hafife aldıysa Fenikelileri deniz ticaretini zencefil ziyaret iadesi
Seslerde sekt renklerde derk ruhu tütürürmüş canı tutturmuş eritici macunmuş busesi
Buseye feda edilenleri gönder sınır boylarına yoksa düşmez yakamızdan boyu devrileşi
Oğlum hariciyecici olacak benim sözünü dinletecek resmi tabakalara annesinin bir tanesi
Pus pusa biner sis sise arka çıkar göz gözü görmez bir dokunmak olur körlük göstergesi
Cayırtı merak uyandırır feryat mı istiskâl mi durmayıp hır çıkarmak bir hesabın neticesi
Kaytan bıyıklı sağdıcin hesabı bu damat eli mahkum ödeyecek kudurtmasın aile çevresi
Profesörlere ilk ücretlerini köle ticaretinden kazandığı paradan ödemiş Yale üniversitesi
Bunlardır coğrafya yiyip mavi avlucukta boncuk bulanlar yan taraftan içtecik geçti birisi
İnci dizerek bade süzerek kızını dövmeyip dizinine söverek omuza alınmışlıktan avenesi

Hambone, Hambone

where you been?

“Round the block

And back again”

İsmet Özel’in “Geceleyin Bir Koşu”dan sonra yayımlanan şiir kitapları, içerdiği metinlerin bent kuruluşları ve bentlerdeki dize sayılarının birbirine yakın oluşu bakımından ilk şiir kitabındaki kadar uyum içerisinde değildir.

Fakat bu duruma bir istisna olarak “Partizan” şiirinin kuruluşundaki uyumu işaret etmek gerekmektedir. “21-27-25” dize kuruluşuyla, “Geceleyn Bir Koşu”daki şiirler gibi yapılandırılarak 3 bentten meydana getirilen şiirin bu benzerliğini, içeriğinde öne çıkarılan tema değerinden dolayı “Evet, İsyan” kitabına dahil edilmiş olmasıyla değil de yayımlanış tarihiyle açıklamak gerekmektedir:

Gırtlığımda bir harf büyüyor
buna dayanacağım
dişlerim kamaşıyor yıldızlardan
buna da.
Kabaran bir çarpıntı oluyor şehir.
Artık yırtarak açtığımız zarflarda
ne kargış, ne infilak
yalnız
koynunda çaresiz, çıplak
isyan işaretleri taşıyan
bir ergen cesedi.
Kabaran bir çarpıntı oluyor şehir
uyusam bir dağın benimle uyuduğu oluyor
her gün şehrin ortasında bir ergen ölüyor
domuzuna ölüyor bankerlere durarak
noterden onaylı kağıtlara durarak
mevlit ilanlarına durarak.
Yunmadık saçlarını okşuyoruz, yavrum.
- Yüzümüzde dolanan bir mayhoş kahkaha -
Gırtlığımda bir harf büyüyor
gırtlığımızda.

Sarp bir güvercin düşüyor yüreğimden
buna dayanmalıyım
ölünce bir partizan gibi ölmeliyim
sabahın kuşluk vaktine savrulan
savrulan savrulan ergen ölüleri gibi.
Şehrin şarkısını söylediğim zaman
yağız bir kıvıltı oluyor sesim
korku ve cüzam
korku ve cüzam
korku...
Ne beklenebilir artık namlulardan.
Harçlar karılmış duruyordur
hem de kara
bir gerdek olarak yaşıyoruzdur kendimizi
ne beklenebilir.
Yırtarak açtığımız zarflarda
büyük tecimevlerinde, büyük çarşılarda
pokerde-sinemada-genelevlerde
ne bir suçlu çağrışımı, ne karabasan
yalnız o herkesler
o herkesler kendine akarak boğulan
ve sürdüren bir güleç kocamışlığı.

Bereketli kuşlar serpeceğim ayaklarıma
genzimi yakarak
bir cinayet türküsü söyleyeceğim ben de
ölürsem bir partizan gibi öleceğim
azgın bir gebelik halinde.

Beni dinmeyen bir mavilik kanırtıyor
buna dayanamam
bir çeteci dişleriyle söküyor kanımdaki çiviği
buna da.

Radyodan silah sesleri geliyor
ter kokusu geliyor, ayak
aksayan bir şey örtüyor
yüreğimin kabzasını
olmadık sesler geliyor radyodan
beynimde korkunç bir vida olarak
ergen ölüleri
artık ellerimi bu rahlelerden ayırsam
boyunbağımın ve gülüşümün o kirli
rahatlığından, yırtık uğultusundan şehrin.
Umudunun ayak seslerini okşuyoruz, yavrum.

Kuşandığımız
bu alkol kokusu bize ne getirdi ki!

ÇIKSAM

gök

şarlayarak devrilse ardımdan

- ölürsek bir partizan gibi ölmeliydik -

yürüsem parçalanmış bir ceset tazeliğinde

yürüsem beynimde kıpkızıl bir serinlik

sonra denizler devirebilirim dudaklarımdan

sonra aşk, sonra dirlik: partizan.

(“Partizan”, *Evet, İsyan*, s.7-9)

Yine Özel’in ikinci şiir kitabını, şiirdeki anlamın ve formun uyumluluğu açısından “Partizan” şiiriyle başlatması da dikkat çekicidir. Çünkü “*Evet, İsyan*”ın diğer şiirleri, bu şiirdeki dize sayılarının birbirine yakın oluşları ve dizelerin yapı itibarıyla kurgulanışları açısından “Partizan” şiiri kadar uyumlu değildir. Örneğin şairin “Sevgilim Hayat” adlı şiiri, “53” dizelik tek bir bent içerisinde başlar ve biter:

Yüzüme bak
ve yüzümü hırpala
yüzümü değiştir, dağlı bir anlatım bırak
sen
her hafta oğlunu leğende yıkayan hayat
yaban, diri memelerinden ısırarak
dudaklarındaki tuzu dudaklarıma almak için
çok oldu tepelere vurdum kendimi
bulutlara karıştım ve karanlık kahvelerde
tırışı uzamış adamlardan
huylarını öğrendim senin.

Mahmur bir tohumdan delikanlı bağıma.
Ve hatırlıyorum lokavt vardı
bezgin fabrika düdüklerinin
dizlerine yatırılmış olan sabah
senin kalbini kakışlardı
Tomarla muştuyu omuzlayarak genç adamlar
polisin sevmediği genç adamlar sokaklarda
patronları kudurtan gazeteler satarlardı.
Ey şehre başaklar:
militan ruhlar ekleyen hayat!
Gün turuncu bir hayalet gibi yükseliyorken
izmarit toplayan
çocukların üstüne
çekleri imzalanıyorken devlet katlarında faşizmin
bacımı koyvermiyorken şizofreni,
yüzüme bak
ve rahmini bana doğru tekrarla
ben öyle bilirim ki yaşamak
berrak bir gökte çocuklar aşkına savaşmaktır
çünkü biz savaşmasak
anamın giydiği pazen
sofrada böldüğümüz somun
yani ıscacık benekleri çocukluğumun
cılık yaralar halinde;
yayırlılar toprağa
etlerimiz kokar
gökyüzünü kokutur
çünkü biz savaşmasak
Uzak Asya'dan çekik gözlerimiz
Küba'dan kıvrıcık sakallarımızla
savaşmasak
güm güm vurur mu kömürün kalbi Kozlu'da
Ke san'da, Kandehar'da ümüğüne basılır mı vahşetin
ve sen boynunu öperken beni sarhoş
bir okyanusla titreten hayat
sevgilim olur musun.
Ben savaşarak senin
bulanık saçlarından tutup
kibirli güzelliğini çıkartıyorum ortaya
dünya
kirletilmez bir inatla dönüyor
altımıza yıldızlar seriliyor
yüzüm suya davranıyor koşaraktan.
ve inzal.

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyan*, s.29-30)

Şairin yukarıya örneklediğimiz şiirinde olduğu gibi tek bent şeklinde yapılanan şiirlerinin de yine metinde öncelenen anlam çevresinde form kazandığını belirtmek gerekmektedir. Nitekim Özel, “Sevgilim Hayat”, “Jazz”, “İls Sont Eux” gibi tek bentlik şiirlerinde dikkat çektiği içeriğe koşut olarak hızlı ve akıcı bir yapı meydana

getirmek ister. Şairin bu türden şiirleri için özellikle dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da bu şiirlerin okunuşları ile ilgilidir. İsmet Özel, “İls Sont Eux” gibi “139” dizeden meydana gelen fakat tek bentlik olan şiirlerinin hızlı, gür ve anlama uygun olarak okunması gerekliliğini vurgular. Bunun yanı sıra Özel’in kısık sesle ve yavaş okunması gereken şiirleri de vardır. Bu metinlerin şairi olarak İsmet Özel, kendi sesinden okuduğu şiirlerini kaset olarak okuyucusuyla buluşturarak bu anlamda izlenecek yolu da işaret etmiş olmaktadır.

Özel, “*Evet, İsyân*” kitabında yer alan “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlar” adlı şiiriyle o zamana kadar hiç kullanmadığı yeni bir şiir yapısına müracaat eder ve bu şiirini bölümlere ayırır. “8” bölüme ayrılan metin, şairin bent kurgusundan farklı olarak anlamını kendi içerisinde tamamlar ve bölümler, yeni bir anlam yapılanmasıyla şiirselleşir. Bu yapıya şair daha sonraki şiir evrelerinde de baş vuracak ve en başarılı örneğini “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiirle ortaya koyacaktır. Fakat “20” bölüm halinde yayımlanan bu şiirlerin “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlar” ve “4” bölüm halinde yapılanmış bir başka şiir olan “Akla Karşı Tezler” adlı şiirlerinden farkı, bölümlerin yine kendi aralarında düzensiz olarak bentlere ayrılmış olmasıdır. Aşağıya alıntılacağımız “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlar”ın tamamında, “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiirin ise 13. bölümünde söz konusu olan özelliği görmek mümkündür:

1.

Bütün renklerimi siliyor dışardaki yağmur
derin bir bıçak izi olduğum için
artık beyaz bir yumruk gibi kaldım diye
hayatın karşısında
bütün kurnazlığımı siliyor dışardaki yağmur.

2.

Dik bayırların üstündeki bağlar
titrek öpücükler gibi yapraklarını
kızıl, kahverengi, ıslak yapraklarını
gökgürültüsüne doğru sermektedir
kargalar Muş’un ve mezarlığın uğultusunu
tartarken kanatlarıyla
çoktan çorap örmeye başlamış dağlı kadınlardan uzakta
evine bir kumru tadı bırakarak
Zülfün anası
düşünmektedir.

3.

Güzdür ama
avanti popolo şarkısı değildir bir ağızdan
günler ellerimi sildiğim birer üstüpdür buralarda
kapıkulunun rezil tel örgüsü içinden
ve şakrak dostlarımdan uzakta.

4.

Şayaktan bir sabah örtüsü takılıyor aklıma
kağnılar ve mali sermaye üstüne düşündüklerim
halkın alkışlarıyla kuracağı dünya üstüne düşündüklerim
ve artık sarışın olmayan
gövdemi dünyaya bulayan sevgilim
sarışın yapraklarıyla dökülüyor aklıma.

5.

Sis sanki ayaklandırıyor yamaçları
sisle çalkanıyor böğrümüzdeki ova
bana çarpıp kırılıyor mahpusluk düşüncesi
ben güya şiirler yazdığım için mahpusmuşum
mahpus olduğu için şiirler yazarmış Ho amca.

6.

Nafile bir zamanın takvimidir
güz güneşi toprak damlara değince yaşanılan
çekiç örse var gücüyle vurmazsa neye yarar
partizan varlığını dünyaya çakmadıkça
sabahın bekareti karşısında kargalar.

7.

Adımı 'bir gün fazla yaşamak' koyduk.
Ey merak, ey zafer haykırışı, oğlum!
Ellerin ve doğurtucu erkin başdöndüren macerası!
Ey toprağın ve rahmin tükenmez hünerleri!
Güz ki ancak hainin yüreğini soğutur
bir korkağı mahzun kılar kırlangıç sürüleri
sabırla, kin tutarak
gülen günlere ulaşan sesleri bulduk
adına 'yaşamak' diyoruz
'düşmana inat bir gün fazla yaşamak! '

8.

Kirpiklerimin ucundaki bulutlar
Muş'da güzün artık son kelimeleridir
yüzümde serin soluğunu duyuyorum dünyalı meleklerin
kar düşmeye başladı tepelerimize
beyaz bir şiir için artık
tüfeğimi doğrultuyorum.

(“Muş'ta Bir Güz İçin Prelüdlar”, *Evet, İsyan*, s.35-37)

13.

Toprak kadınla hemhal olma işaretini verir
Evlekleli kesekli içe çekilir kokusu olan
Erkek müstevki edasıyla üste gelir
Başlatır tartışmayı muhakkık saban.

Bu nasıl istiladır ki açılan ülke kabarı darbelendikçe
Kaybolur dişi geçiren kası geren keyfince baskın yapan
Kaybolur ve kaybeder inkıyad ettirdiği yerde
Saklı durmaz elde tutulmaz varlık çağıntısı

Gauss dağılımı çingene teoremi çan eğrisi falan
Burada geçer debelenmek kuralı
Sevmek Merc - i Dâbık sevilmek Çaldıran.
Erkek o kadar yalnızdır kadın ne kadar yüklüyse
Yüklenen kadının erkeği nasıl sakatladığı sarahaten bilinir
Bilinir de bu kimsenin derdi değildir
Nasıl ateş ve ter ve derin bir endişeyle titreyiş
Hiç aklınıza gelmiyorsa
Siz bu nadide porselenleri seyrederken.

Tennenni tennenni tenena
Na tene dir nen.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 13”,
Of Not Being A Jew, s.127)

İsmet Özel’in “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiir, form olarak içerisine girmiş olduğu yapılanmayla “Üç Frenk Havası” adlı şiirle benzerlik kurmaktadır. 3 ayrı bölümün 3 farklı isimle adlandırılarak bölümlendiği bu şiir, bölümlerdeki anlam ilişkisini farklı sayıda dizelerden meydana gelen bentlerle kurmaktadır. Toplam “119” dize sayısı İsmet Özel’in uzun şiirleri arasında yer alan “Üç Frenk Havası”, bölümlerin kendi içlerinde kurmuş olduğu anlam birlikteliğiyle de bütün bir şiir izlenimi yaratmaktadır. Şiirin ilk bölümünü, bent ve dize kuruluşunu örneklemesi açısından aşağıya alıntılıyoruz:

1. Capriccio Ölüm

Gülünç bir ölümle öldü deniyor Max Stirner için
çünkü mahvına sebep nihayet bir sinektir
ama Fanya Kaplan
nasıl öldü diye sorarsak sanırım
işimiz fazlasıyla ciddileşir.

Bize ne başkasının ölümünden demeyiz
çünkü başka insanların ölümü
en gizli mesleğidir hepimizin
başka ölümler çeker bizi
ve bazen başkaları
ölümü çeker bizim için.

Ölümle şaka olmaz diyenler
kıyasıya yanıldılar bu çağda
Taksitle Ölüm diye bir roman yazıldı artık
Önce Öl/Sonra Öde denilmek suretiyle
aşılıp geçildi bu roman da.

Doların dalgalanmasına bırakıldı bu çağda ölüm
geceleri şehrin varoşlarında ikamete mecbur edildi
gündüzün kimlik soruldu ona
sağcı mı solcu mu olduğu sorusuna cevap verdi
seken bir kurşun kadar

kurşuni bir kış denizi kadar bile
taraf tutmayan ölüm

(“Üç Frenk Havası”, *Cellâdîma Gülümserken*, s.18)

İsmet Özel'in bent ve dize kuruluşu açısından tamamen farklı bir form içerisinde şekillenen şiirleri, “Bir Yusuf Masalı” adı altında toplanan metinlerdir. Şairin “Münacat”, “Naat”, “Sebeb-i Telif” ve “Dibace” adları altında, tam olarak benzerlik göstermese de “Mesnevi” tarzında bölümlenerek başlayan bu kitabı, sonrasında 7 Bapla birbirinden ayrılmış “Bir Yusuf’un Masalı”nın hikaye edilmesi ile devam eder. Her babı müstakil bir isimle başlatan Özel, nazım birimi olarak yine bent esasını gözetmiş ve tamamen serbest tarzda, sayı olarak farklı dizelerden oluşan bentler meydana getirmiştir.

Bu yönleriyle nazım şekli olarak da “Mesnevi”den ayrılan şiirler, bentler arasındaki geçişi anlam açısından sağlamakta ve böylelikle bütünlük arz etmektedirler. Örneğin toplam “282” dizeyi “22” bentte bir araya getiren “Y u s u f ’ u n K a ç ı r ı l ı ş ı d ı r” adlı “ İ k i n c i B a b ”, “13-15-13-11-15-14-8-18-12-16-12-10-16-10-5-10-17-13-15-16-18-5” şeklindeki bent ve dize kuruluşuyla yapılandırılırken, masalın son babı olan “Suyun Sızladığıdır” isimli “Yedinci Bab”, “1-1” şeklindeki tek dizeden oluşan birer bentle örgülenir:

Sızıyı gideren su.

Suyun sızladığını kimseler bilmez.

(“Yedinci Bab: Suyun Sızladığıdır,” *Bir Yusuf Masalı*, s.125)

İsmet Özel'in tüm şiirlerindeki bent kuruluşu ile dize ve bölüm sayısını aşağıdaki tablodan da takip etmek mümkündür:

3.2.2. Nazım şekli

İsmet Özel'in şiirleri nazım şekli olarak serbest bir formda yapılmış ve genel itibarıyla de herhangi bir ölçü ya da uyak düzenine bağlı kalınmadan meydana getirilmiştir. Fakat şair, zaman zaman kaleme aldığı kimi şiirlerinde bu genel yapılanmanın dışına çıkmıştır. İlk olarak “Bakır Tenli Yapraklar”, “Karooon”, “Esenlik Bildirisi” ve “Dişlerimiz Arasındaki Ceset” gibi şiirleriyle, bentler halinde kaleme alınmış serbest nazım şekline yönelen Özel, 1992 yılında yayımlanan “Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar” adlı şiiriyle de ilk olarak hece ve uyak kuruluşuyla dörtlükler halinde meydana getirilmiş düzenli bir nazım şekli ortaya koymuştur.

2000 yılından sonra yayımladığı kimi şiirlerinde, 10 yıl öncesinin düzenli nazım şekillerine dönen şairin, tema değerleri olarak herhangi bir izleksel sapmaya uğramadan bu formda şiirler kaleme alması dikkat çekicidir. Özel'in şiirin formuna ilişkin olarak ortaya koymuş olduğu bu tutum bizce, “serbest şiir” adı altında yayımlanarak şiirin aslî özelliklerini içerisinde barındırmayan metinler ve Türkiye’de yer bulan şiir ortamı karşısında alınan bir

tavırdır. Şair, yazılan her şeyin şiir olamayacağını ve “*Bir Yusuf Masalı*”nın kurgulanışı gibi geleneksel formlar kullanılarak da çağımız insanının problemlerinin dile getirilebileceğini işaret etmek istemektedir. Diğer taraftan Özel, bu tarz yapılandırılmış şiirleriyle hem tema hem de form olarak Türk şiirinin içinde bulunduğu tekdüzeliğe, bir çıkış yolu da önermiş olmaktadır.

Şairin şiirlerini “**Düzenli nazım şekilleri**”, “**Dörtlüklerden oluşan nazım şekilleri**”, “**Serbest nazım şekilleri**”, “**Eşit dizeli serbest nazım şekilleri**”, “**Düzensiz nazım şekilleri**”, “**Serbest şiir**”, “**Görüntüye dayalı nazım şekilleri**”, “**Hareketli görüntü**” ve “**Düzyazı şiir**” gibi başlıklar altında incelemek mümkündür.

3.2.2.1. Düzenli nazım şekilleri

3.2.2.1.1. Dörtlüklerden oluşan nazım şekilleri

İsmet Özel’in 2006 Aralık ayına kadar yayımlanmış toplam “**79**” şiiri merkez alındığında şairin hece ölçüsü ve uyak düzeni bakımından “**düzenli nazım**” olarak adlandırabileceğimiz şiirlerinin sayısı “**4**”tür. Şair, bunlardan ilkini yukarıda da ifade edildiği gibi “*Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar*” adıyla yayımlar. **8** dörtlükten oluşan ve **19’lu** hece ölçüsüyle yazılan bu şiir, dörtlükler arasında kurulan anlam birlikteliğiyle de dikkat çekmektedir. İlk üç dörtlük, mevsimler üzerine ifade edilen genel duygulanımlar olarak kabul edilirse şair, 4, 5, 6 ve 7. dörtlüklerin her birinde sırasıyla ‘yaz’, ‘güz’, ‘kış’ ve ‘bahar’ mevsimlerine ayrı ayrı işaret etmektedir.

Çapraz uyak şeklinde kafiyeleşen şiir, içerdiği anlam birliklerinin formla kurmuş olduğu bütünlük açısından da dikkat çekmektedir. Şair bu bütünlüğü şiirin genelinde muhafaza edebilmek ve hece veznini uydurmak için aslı “ne olur” ve “koy” olan kelimeleri, 7.dörtlükte ‘n’olur’ ve ‘ko’ şeklinde kullanmıştır:

19	Mevsimlerin bizim âşıklarımız olduklarını bilmezdim	a
19	Bizi duysunlar için doluyorlarmış meğer etrafımıza	b
19	Koynumuzdan her geçişinde kendine yol edermiş bir mevsim	a
19	Ve gelirmiş sargımız kalkıverince uyarak çağrımıza	b
19	Ruhu saran zevklerden sözaçtı da nice yıldır nice insan	c

- 19 Kimseler anlatmadı sargıların kaldırıldığı zamanı **d**
- 19 Söylenmedi çıplak kaldı mı ruh neydi hemen rengi koyultan **c**
- 19 Neydi öperken akıtır öpülürken pıhtı kılardı kanı **d**
- 19 Özlenen bir pişmanlık diye tarif ederler aşkı sorarsak **e**
- 19 Ve her sevilen nobran biraz her mevsim severken birer zorba **f**
- 19 Çözülür tirleşir çatık ten sonra tekrar toparlanacak **e**
- 19 Farkederiz üstümüzde bir çentik hangi mevsimden acaba **f**
- 19 Bir yemini hatırlatsın diyedir belki de **yaz**dansa bu iz **g**
- 19 Uzayan gün bıktırıcı setreylemeyen karanlık müzevir **h**
- 19 İnsan olmaktan kalan elemin zamkı gibi belli belirsiz **g**
- 19 Depreşen o ilk yeminden başka yazın herşey alelâdedir **h**
- 19 Herşey bir soruyu katederkenki hayatımız kadar ürkek **ı**
- 19 Taze şarap herbirimiz son korkusuna garkolmaya teşne **i**
- 19 Köhneleşmekten kaçarken güç ararız kahverengi ve erkek **ı**
- 19 Böyle kalır bir **güz** lekesi yükü artan göklerden kinâye **i**
- 19 Yani hataya önceye ait önce öbür yüz öpülecekti **j**
- 19 Öbür gölden içecektik kaplamasaydı çabuk sineyi **kış** **k**
- 19 Üşüdük terkedilmekten utandık ruh kendini içe çekti **j**
- 19 Aldırdık aldanmak için çentik dedik oysa sadece yanlış **k**
- 19 Koyverin matemi tasvire çengiyle köçek çullanadursun **l**
- 19 Her yanlış yeşeren dal fişkiran otla kapatsak da n'olur **m**
- 19 Ağlayış buldu eşin neydi adı ko **bahar** coşkusu olsun **l**
- 19 Yüze vurmaz artık elem yapışır âdeme göğsünde solur **m**

Kitâbe

- 19 Bende mevsim denilen üftâdelerin yardığı yer apaçık **n**
- 19 Esebilsin sevgililer diyerek cân içre dünden hazırım **o**
- 19 Korkarım kalmazsa sevişmekten bir yangılı yer ya da sıyrık **n**
- 19 Ömrüm fenâlıklara kayıp ağulanmazsa ben ne yaparım **o**

(“Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar”,

Of Not Being A Jew, s.24-25)

Özel'in çapraz uyak düzenine uyularak şekillenen bir diğer şiiri “Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare” adını taşımaktadır. **16'lı** hece vezniyle kaleme alınan ve **4** dörtlükten meydana gelen bu şiir, geleneksel nazım şekilleri kullanılarak da modern insanın huzursuzluğunun imlenebileceğini göstermesi bakımından önemli bir örnek olarak kabul edilebilir. Nitekim şair, şiirin iç ve dış dinamikleri göz ardı edilerek “serbest şiir” olarak kaleme alınan metinlerdeki tikanıklığın, hece vezninin sağlam ve disiplinli yapısı aracılığıyla aşılabileceğini “Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare” ve düzenli nazım şekillerine örnek olarak verdiğimiz şiirleriyle aşılabileceğini göstermiş olmaktadır. Bu şiirin son dörtlüğünü Özel, diğer dörtlülüklerden farklı olarak “**ghlh**” şeklinde kafiyeleştirmiş ve şiirin bütünündeki uyak düzenini, dize sonlarındaki kelimelerin ses benzerliklerinden faydalanarak sağlamıştır:

16 İsa Golgota'ya çıkarırken tökezlemeden önce	a
16 Önü sıra sendeleyip ayağı burkulan bendim	b
16 Yâr idim dulda saydı beni açmak isteyen gonca	a
16 Dert oldum Hira'ya beni teskine geldi Efendim	b
16 İlk ben üşüdüm sonradır Tur-i Sina'daki sağnak	c
16 Dağa çıktım, kurdu geberdim beni korkuttu keme	d
16 Çalmadığım kapı kalmadı can evimden taşarak	c
16 Duyan olmadı âvâzım ki desin Hallaç kekeme	d
16 İlenen oylumsuz kalır kargışın imza yeri boş	e
16 Aşka düşmek eceliyse bedeni coşturur anız	f
16 Ruh körelten çare bulmaz ilaç olmaz telâşlı dös	e
16 Pis mürekkeple çürük dil tokuşturanlardansanız	f
16 Kul beni bilmeyişin vakti ecelden kim sıyıra	g
16 Bir benim sayıklayan Adem'i imlâ eden adı	h
16 Bu yüzden bana değmeden dünyadan bir üvendire	ı
16 Gittim çekip başımı gittim hakikat duraksadı.	h

(“Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare”, *Of Not Being A Jew*, s.7)

İsmet Özel'in hece vezni ve çapraz uyak düzenine bağlı kalarak oluşturduğu yukarıdaki dörtlüklerden sonra yayımladığı ilk şiir de aynı düzenli nazım şeklinde olmuştur. “Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı” adını taşıyan bu şiir, **14'1ü** hece ölçüsüne göre **14** dörtlük şeklinde düzenlenmiştir. Yine genel olarak “**abab/cdcd/...**” şeklinde kafiyeleşmiş olan metinde şair, **3.**, **5.** ve **6.** dörtlüklerdeki ‘**kaprisi / köprüsü**’, ‘**işleri / yağışları**’ ve “**etme / sıtma**” kelimelerinin sonlarındaki ses benzerliğini kullanarak şiirin bütünündeki uyak düzenine uygun bir yapılanma meydana getirmiştir. Bu şiir aynı zamanda “**56**” dize boyunca kaybolmayan ritmi ve söyleyişteki canlılık ile de dikkat çekmektedir:

- 14 Altmış sene yaşadım bir tek anım bile yok
14 Anılması korkulu yerlerdedir meşhedim
14 Faka bastım kaydı don çakar almaz çark amok
14 Oldum cennet aşısı binbir günah işledim
- 14 Anım yok. Bırakacak mirasım Hak getire
14 Rızıklımla takometre sırf bu yüzden akraba
14 Müstantik olam dedim çalkap giyem setire
14 Uydurarak başımı örülmüş her çoraba
- 14 Örselerdi bir çorap kör nefsimi kabartan
14 Nesi körlük hangisi kadınların kaprisi
14 Yasa dışı bir zifaf bengi sulardan artan
14 Lâf çakmışlar çivisiz matematik köprüsü

14 Hiç Mao'nun, Lenin'in günahını almayın
14 Vitrinin çocukları Marquis de Sade yuttular
14 Ten sırrına ermeden başka telden çalmayın
14 Pezevenklik etmeyen İblisi de üttüler

14 Muamma mı göründü sana dünya işleri
14 Kanunların ruhunu okumak zor mu geldi
14 Haydi nem kap buluttan ve başlat yağışları
14 Ne yaptı Conte Cavour sen de yap Garibaldi

14 Satıver anasını anâsır mı olucan
14 Gel bu ruhtan satın al bedavacılık etme
14 Yut bu ruhu dökülsün barsağından solucan
14 Ne kalsın trahomun ne tutsun seni sıtma

14 Modası bu dertlerin çoktan geçti diyorsan
14 Riskliyse ruhu yutmak tezgâhtan gölgeni çek
14 Şehre git şehirden al çünkü şehirli insan
14 Tınladır boş fiçinin egzoz ritmiyle köçek

14 Üşüş ey kavruk ruha benim transit yolcum
14 Diren ey kimliğinle polis saldırısına
14 İşçim köylüm esnafım dar gelirli memurum
14 Ben ruh kavurduğumca para yakıp ısına

14 Şunu bil ki ruh satan başka eller sahtekâr
14 Hepsini déclassé sayipten kazıktan kopmuş
14 Asrî çağda onları lükse boğmakla Hünkâr
14 Zindan ettiği Muğla sürgüne saldığı Muş

14 Püf noktası neden ruh kavrulmadan satılmaz
14 Çünkü çiğ ruh bulantı sebebi sevdalarda
14 Çiğ ruh bakteri dolar alışımaya katılmaz
14 Öpüşürken siğildir elinle sev dalar da

14 Durayım ruh satmaya bütün yelkenler forsa
14 Müşteriye havasını almadan bakmayayım
14 Façama kıymam diyen görsün ne hali varsa
14 Hoş koku duymadıkça temenna çakmayayım

14 Nerelerde kalkmışım yokum konulan yerde
14 Ansızın anısızım aşklarım vesikasız
14 Uygunsuz yakalanıp örtündüğüm bu perde
14 Ne kadar kandırıcı bir o kadar yakasız

14 Vara iksir var tin vara tılsım vara kut
14 Ha gayret kanat takıp uçmama ramak kaldı
14 Ateş yakın su uzak ara yerdeki barut
14 Alay komutanıydı müdür bey ve bakkaldı

14 Ben benim benle doğdu ruh satanlar ruhsatı
14 Bildirildi benimle kıvam cehr uşşığına

14 Anım yok. Ha şimdi bilsin ruh ruhun kaç katı

14 Boşuna mı dikildik otoyol kavşağına.

(“Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”,

Of Not Being A Jew, s.82-88)

Şairin yine **14’lü** hece vezni kullanılarak yazılmış bir diğer şiiri de “Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi” adını taşımaktadır. Henüz kitaplaşmamış olan bu şiirini Özel, yine “**abab/cdcd/efef/ghgh...**” şeklinde dizilen çapraz uyak örgüsünü kullanarak meydana getirmiş, fakat şiirin son dörtlüğünü kendi içerisinde “**jjjj**” şeklinde kafiyeleştirerek oluşturmuştur. Bu şiirin bir diğer özelliği de düzenli nazım şekliyle kaleme alınmış şiirler içerisinde, durak siteminin şiirin bütününe uygulanabiliyor olmasıdır. “Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar” şiirinin “**10+9**”, “Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare” şiirin “**8+8**” ve “Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı” şiirinin de “**7+7**” olan, fakat bu metinlerin tamamına uygulanamayan durak sistemleri, “Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi”nde “**7+7**” olarak tüm dizelere uygulanabilmektedir. Yine Özel bu şiirinde de vezin ölçüsünü tutturabilmek için aslı “yalın ayak” olan kelimeyi değiştirerek **4.kıtada**, ‘**yalnayak**’ şeklinde kullanmıştır:

14 Her annesi ölenle / denize açılmayın	a	7+7
14 Küser birgün bakarsın / saksağan saksağana	b	7+7
14 Bırak çoğul erisin / tuğ teber yürek yağın	a	7+7
14 Tere kaç kere batmış / kapkara anakara	b	7+7
14 Yumurta topuk boyu / ampule yetmez eni	c	7+7
14 Arpacık gözde çıkar / gez kerteriz taşıtan	d	7+7
14 Çığır katkısız motor / diziyle ezileni	c	7+7
14 Aygırlar sorumlu mu / çıldıran yüzbaşından	d	7+7
14 Kamerada tut iffeti / aşkımız kamarada	e	7+7
14 Silinen borçlarımız / dikilen kızlık zarı	f	7+7
14 Keşiş cazda cezalı / düşün kamı arada	e	7+7
14 İskanbilli iskarpin / işitince azarı	f	7+7
14 Böyle ayıp şeylerden / ninni yapmamış olsak	g	7+7
14 Boynu düzce devenin / gazeteler yazmadan	h	7+7
14 Kapmadan da parayı / un eler miydi kaltak	g	7+7
14 Hikmeti ne inmenin / yalnayak ayazmadan	h	7+7
14 Şıkıdım tek başına / bir kilidi kaldırmaz	ı	7+7
14 Çiftleştir şıkıdımı / sür yorgunu yokuşa	i	7+7
14 O zaman ayıktırır / ustasını samt çömez	ı	7+7
14 Bikini demezler mi / dönünce mayo kuşa	i	7+7
14 Oturmadı yerine / lâf kocaman gedik dar	j	7+7
14 Latinci danışmanlar / bi söylerse ikidir	j	7+7
14 Köydekilerin aklı / farza erene kadar	j	7+7
14 Tilki kümese girer / gerisini sen getir.	j	7+7

(“Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi”, *merdivenşiir*,

3.2.2.2. Serbest nazım şekilleri

3.2.2.1.1. Eşit dizeli serbest nazım şekilleri

İsmet Özel'in serbest nazım şekli olarak kaleme alınmış 3 şiiri vardır. Bu şiirlerdeki nazım yapılanması bentlerle kurulmuş ve her bentteki dize sayısı eşit şekilde kurgulanmıştır. “Eşit dizeli serbest nazım şekilleri” olarak adlandırabileceğimiz bu metinlerin geneline baktığımızda ortak bir hece vezninin, uyak düzeninin yada durak sisteminin kullanılmadığı görülmektedir. Bu forma göre şekillenmiş olan şiirlerin ilki “Esenlik Bildirisi” adlı şiirdir. Şairin 1974 yılında yayımlanan bu şiiri, dörtlük esasına göre düzenlenerek 5 kıtada tamamlanmıştır. Şiirin bütününde genel olarak 15’li hece ölçüsü kullanılırken 12’li, 13’lü, 14’lü ve 16’lı hece veznine göre yapılandırılmış dizeler de vardır. “Esenlik Bildirisi”nin ilk dörtlüğü, “abba” şeklinde “sarma kafiye” ile kafiyeleşirken 2., 3. ve 5. dörtlükleri “cdcd/efef/hıhı/” şeklinde “çapraz kafiye” ile düzenlenmiş, 4. dörtlük ise kendi içerisinde uyaklı hale getirilerek “gggg” şeklinde “düz kafiye” olarak yapılandırılmıştır:

15 Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir	a
15 kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa	b
15 yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa	b
15 o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir.	a
14 Duygular paketlenmiş, tecime elverişli	c
15 gövdede gökyüzünü kışkırtan şiir sahtedir	d
15 gazeteler tutuklamış dünya kelimesini	c
15 o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir.	d
15 Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız	e
14 ve zekâ babacan tavrıyla tiksinti verir	f
15 söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tıkız	e
17 öcalınmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir.	f
12 Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır	g
14 kin, susturur insani; adına çıdam denir	g
14 susulunca tutulan çetele simsiyahtır	g
16 o siyah öcalmakcasına gür ve bereketlidir.	g
12 Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın	h
15 ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir	ı
13 haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın	h
16 yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir.	ı

(“Esenlik Bildirisi”, *Cinayetler Kitabı*, s.25)

İsmet Özel'in eşit dizelere ayrılarak serbest nazımda kaleme alınmış bir diğer şiiri de "Kızkulesi Beyaz İken" adını taşımaktadır. Genel olarak 8'li hece ölçüsüne göre yapılandırılmış olan bu şiir, her bendinde eşit sayıda 8 dizenin yer aldığı yine 8 bentten meydana gelmiştir. Daha çok dize içlerindeki kelimelerin ses ve ahenk uyumu öncelenerek örgülenen "Kızkulesi Beyaz İken", kafiye açısından tamamen serbest bir şekilde oluşturulmuş ve şiirde herhangi bir uyak düzeni gözetilmemiştir:

Kızkulesi beyaz iken
Ümitgilde biz ikimiz
Kurabiye yiyor idik
Sütlü çayın yanında
Sahili çitileyordu
Sürü sürü yunuslar
Kumrulardı homur homur
Manastırın camında.

Kızkulesi beyaz iken
Sözün sihri bize yârdı
Ümitgillerin köpeği
Sınıf ayrımı yapardı
Kokartlıydı ikindimiz
Japone kolluydu bayram
Sezdirmez müddeiumumi
Filan sokağa sapardı

Kızkulesi beyaz iken
Ne ayıptı söylemesi
Ümitgilde ikimizdik
Birbirine tutulan
Çorabımız yamalıydı
Kopçalıydı yakamız
Kimseden kopya almadık
Bahanelerimiz talan.

Kızkulesi beyaz iken
Nazar değdi çarşılara
Arnavutlar hava bastı
Hamal sandıkları Kürtler
Lokantada martı çıktı
Tezgahları kül kapladı
Yalayıp zıpır avuçlarını
Taban yağladı züğürtler.

Kızkulesi beyaz iken
Hemşeriler seslenince
Terbiyemiz yettiğince
Baktığımız taraf başka
Kol ağızları kolalı
Ağırdı çok bilet parası
Azımsayıp yanaşmadık
Bir pişirimlik aşka.

Kızkulesi beyaz iken
Ölmek fikri minnacıktı
Döviz yedi kilo aldı intihar
Gecelik faizle boy attı
Güpegündüz sarkıntılık
Hanım kudurdu bey azdı
Vücuttaki mahrem kılı
Eflatun pembe boyattı

Kızkulesi beyaz iken
Saf ipek kaşındırılmış
Mangal kangal kafiyesi
Yıpratılmışlığa namzet
Yıpran berrak derlerse uç
Uçma bulandıysa hava
Yatır dizine yârini
Sihirlince bir söz söylet.

Kızkulesi beyaz iken
Yaşamak evlat acısı
Kaça çıkar diye sorduk
İş çıkardı başımıza
Çirkin ördek palaz iken
Keşişleme poyraz iken
Ümitgillere gece yatası
Ağu dendi aşımıza.

("Kızkulesi Beyaz İken", *Of Not Being A Jew*, s.27-30)

Özel'in eşit dizelerle kaleme alınmış serbest nazımlı şiirlerine örnek olarak vereceğimiz son metin "Kısa Pantolon, Paslı Çakı, Dizde Kabuk Bağlamış Yara / Kısa Çakı, Paslı Pantolon, Gözde Yarısı Kalmış Kabuk" adlı şiirdir.

İsmet Özel bu şiirini “*Of Not Being A Jew*” kitabına dahil ederken, ismindeki kelimelerin nazım dizilişlerinde değişiklik yapmıştır. Şair, metnin Dergâh dergisinde yayımlandığında 2 dizede toplanan başlığını 6. şiir kitabında “Kısa Pantolon, Paslı Çakı, / Dizde Kabuk Bağlamış Yara / Kısa Çakı, Paslı Pantolon, / Gözde Yarısı Kalmış Kabuk” şeklinde 4 dizeye çoğaltarak “mısra bölünmesi” meydana getirmiştir. Fakat Özel, bu yeni form içerisinde şiirin ismindeki imlâ ve noktalamaları muhafaza ederek değiştirmemiştir.

Şiirin isminin “*Of Not Being A Jew*”de yer alan şekli, aynı zamanda şiirin bütünündeki forma da uygun düşmüş olmaktadır. Çünkü Özel, 12’şer dize halinde 2 bentte topladığı bu metninde, 1. bentte giderek artan dize sayısını 2. bentte giderek azaltarak görüntü açısından simetrik bir yapı meydana getirmiş; şiirin ismini de bu formun tamamlayıcı bir unsuru olarak 2 dize arttırmıştır. İsmet Özel, bu şiirinde uyak düzeni ve durak sistemi olarak tamamen serbest davranmıştır. Yalnız şair, metnin formuna bağlı kalarak dizelerin hece yapılanmasında elden geldiğince aritmetik bir düzen içerisinde olmaya da özellikle dikkat etmiştir:

**KISA PANTOLON, PASLI ÇAKI,
DİZDE KABUK BAĞLAMIS YARA
KISA ÇAKI PASLI PANTOLON,
GÖZDE YARASI KALMIŞ KABUK**

Nazlan	2
Sitem et	3
Kırıl bana	4
Beni geç vakit	5
Tek başıma suya yolla	8
Bağçede yüzünü öteye çevir	11
Güle hayret ediyormuş gibi yap	11
Gülümseyerek konuş da başkalarıyla	13
Somurt avluda sadece ikimiz kalınca	14
Kızıp en evecen adımlarla üst kata çık	15
En sevdiğim çiçeğin saksısı kaysın elinden	15
Derinleşsin ben içerledikçe ruhumdaki sakarlık.	17
Yamru bastım iş değildi hâke çakılmak bayırdan	16
Dağ sıra dağdı hangi haşin belden yol veresi	15
Gece hep süzüldü yukarıdan lakayt kehkeşan	14
Altımda beni hep yutmaya çağladı nehir	14
Yetişir hecelemeden sök beni bir kere	13
En zoruma gideni yap hengâme getir	13
Çel beni tökezlet tuttur çitlere	11
Ahla istida edecek ahval değil	12
Kim bana kıymazsan bilebilir	10
Dünya dedikleri samut küp	9
Acılar tıkanıkça bende	9
Hep seni seslendirir.	7

(“Kısa Pantolon, Paslı Çakı, / Dizde Kabuk Bağlamış Yara / Kısa Çakı, Paslı Pantolon, / Gözde Yarısı Kalmış Kabuk”,

3.2.2.2.2. Karışık dizeli serbest nazım şekilleri

İsmet Özel'in bu başlık altında örnek olarak verebileceğimiz şiirleri, şekil olarak nazmedildikleri yapı içerisinde bir bütünlük göstermemektedir. Şairin özellikle ilk şiir kitabında bir araya gelen farklı sayıda dizelerden oluşan bentlerle meydana getirilmiş kimi şiirlerinde görülen nazım şekli, daha çok uyak esaslı bir yapı gözetilerek ortaya çıkarılmıştır. Örneğin “4-4-5” şeklindeki karışık dizeli bent yapısıyla dikkat çeken “Bakır Tenli Yapraklar” şiiri, “**abab/cdcd/efgef**” şeklindeki kafiye örgüsüyle nazmedilmiştir. Bu şiirin sön bendinin ‘bak, ölüm güzü kıskanıyor’ şeklinde ifade olunan 3. dizesi, bir “ara dize” olarak kabul edildiğinde şiiri, dörtlüklerden kurulmuş ve çapraz uyak esasına göre yapılandırılmış kafiye düzeni açısından düzenli nazım şekli olarak da görmek mümkündür:

Bak, ölüm güzü kıskanıyor	a
şimdi ıssızdır onun sevimli kedisi	b
ve herkes onun el değmedik yerleri olduğunu sanıyor	a
uzuyor defterine uğrayan kan lekesi	b
senin kuşların olurdu mevsimi yolculuklara çağırın	c
içli taşra kızların, gizemli eviçleri	d
kapıların olurdu korkudan çok denizlere açılan	c
o denize açılan ellerin nerde şimdi?	d
yine bir güz büyümekte kanında gölgelerin	e
o üzünç orduları tarlalar çiğnemekte	f
bak, ölüm güzü kıskanıyor	g
mevsimi aska çağırın kuşların nerde senin	e
güze el değdirmeyen ellerin nerde?	f

(“Bakır Tenli Yapraklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.8)

“Bakır Tenli Yapraklar” şiirinin nazım şeklinde yakın bir formda yapılandırılmış bir diğer şiir de “Karooon”dur. Özel'in “*Geceleyin Bir Koşu*” kitabına dahil etmediği fakat *Erbain*'de şiirlerini kronolojik olarak bir araya getirirken ilk şiirleri arasında yer verdiği bu şiiri, uyak düzeni bakımından dikkat çekmektedir. “5-5-4” şeklinde dizelenen şiirin 1. ve 2. bentlerindeki 3. ve 2. dizeler, yukarıda dikkat çektiğimiz şiirin son bendindeki gibi kafiyeleşmektedir. Yine bu şiirin son bendinin 1. ve 3. dizeleri, son kelimelerinin ses benzerliği öncelenerek oluşturulmuş ve şiirin bütünündeki uyak düzeniyle bütünlük sağlanmak istenmiştir. Şair yukarıdaki şiirde

tamamen serbest vezin tercih ederken “Karoon” şiirindeki dizelerinde, birbirine yakın hece ölçülerinden faydalanmıştır:

- 15 Ne gümüş bir çocukluk ölümün mavi cinleri **a**
15 uykusunda bıraktığı saçlarındaki yangın **b**
14 o balçıkla beslenen saçlarındaki yangın **b**
15 ona doğru uzanınca akşamın kanlı eli **a**
14 sönmüş ateşlerini öptü tapınağımın **b**
- 14 ona cinleri sığdıran ay korkusudur **c**
14 ne gümüş bir çocukluk ölümler gibi sağlam **d**
15 ölümler gibi soyunmuş artık korkularından **e**
13 onu ben ne kadar buldum desem yok olur **c**
14 çünkü girilmez tarlasına ay kokusundan **e**
- 14 ya güneş ya da morluk onu ben yağmurladım **f**
16 takvimlere kinle baktığı zamansızlık içinde **g**
15 belki de yumuşak tüylerini öptü akşamın **h**
14 ya da oğlaklar sığınmıyor çiçekliğine. **g**

(“Karoon”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.19-20)

Karışık dizeli serbest nazım şeklinde kaleme alınmış şiirlere örnek olarak gösterilebilecek son şiir “Dişlerimiz Arındaki Ceset” adını taşımaktadır. 5 bentten oluşan şiirin ilk 4 bendinin dize sayısı eşittir. Hecenin farklı ölçüleri kullanılarak yazılmış “4-4-4-4-5” şeklinde dizelenen bentlerden meydana gelen şiirde daha çok bentlerin uyak düzeni dikkat çekmektedir. Örneğin ilk bent “aaaa” biçiminde düz uyaklı oluşturulurken 2. ve 4. bentler “bcdd/ghih” şeklinde “yarı çarpraz” kafiyeyle kaleme alınmıştır:

- Biz şehir ahalisi,kara şemsiyeliler! **a**
Kapçıklar! Evraklılar! Örtü severler! **a**
Çılgınlardan çadır yapmak şanı bizdedir. **a**
Bizimdir yerlere tükürülmeyen yerler **a**
- Nezaketten,haklılardan yanayızdır hepimiz **b**
Sevinmemiz çapkıncadır,ağlatır bizi küpeşmeler **c**
Yaşamak deriz -Oh,dear- ne kadar tekdüze **d**
Katliamlar ne kötü be birader **c**
- Güneş neredeysek orada bulur bizi **e**
Ya cünup ve yalancı veya miskin ve ülser **f**
Falımız neyse çıksın diye açarız indeksleri **e**
Sayılar bizi bulur,o ayıp işaretler **f**
- Saframızla kesemizi birleştiren anatomi bilgisi **g**
Hadım tarih,kundakçı matematik,geri kafalı gramer **h**
Evet bunlar gizlice örgütlenerek alnımıza **ı**
Verem Olmak Üretimi Düşürür ibaresini çizer **h**

Biz şehir ahalisi,üstü çizilmiş kişiler	i	
Kalırız orda senetler,ahizeler ve tren tarifesiyle	j	
Kimbilir kimden umarız emr-i b'il-ma'ruf		k
Kimbilir kimden umarız nehy-i ani'l-münker	i	
Bize yalnız oğulları asılmış bir kadının	l	
Memeleri ve boynu itimat telkin eder.	i	

(“Dişlerimiz Arsındaki Ceset”,

Cellâdıma Gülümserken, s.12)

3.2.2.3. Düzensiz nazım şekilleri

3.2.2.3.1. Serbest şiir

İsmet Özel'in yukarıda düzenli ve serbest nazım şekilleri olarak dikkat çektiğimiz şiirlerin dışında kalan hemen hemen tüm metinleri, serbest şiir olarak kaleme alınmıştır. Bu şiirlerinde nazım şekli olarak herhangi bir hece veznine, uyak yada durak düzenine bağlı kalmayan şair, şiirlerindeki anlamı önceleyerek bent esasına göre metinler kaleme alır. Fakat burada önemle üzerinde durulması gereken husus, kafiye düzenini sadece mısra sonlarındaki harf ve ses benzerliği olarak görmeyen Özel'in, alışılmamış bağdaştırmalar ve sapmalarla meydana getirilmiş dizelerindeki imajlarla zenginleştirilerek yoğunluk kazandırılmış olan anlamın, bentlerin içerisinde dizelenen kelimelerin ses, ahenk ve ritim değerleriyle bir arada ele alınarak başarılı bir şekilde sunuluyor olmasıdır. Özel bu yanıla T. S. Eliot'ın belirttiği, “iyi bir eser yaratmak isteyen şair için, hiçbir nazım şeklinin serbest olmadığı” hakikatine de yaklaşmış olmaktadır.

İsmet Özel'in “serbest şiir” formunda kaleme alınan metinlerindeki ses, ahenk ve ritim unsurlarına, çalışmamızın 4. bölümü olan dil ve üslup bahsinde dikkat çekilecek, böylelikle şairin üslup özelliklerinin bütün yönleriyle yansıdığı bu şiirlere daha yakından bakma imkânı elde edilmiş olacaktır. Burada işaret etmek istediğimiz nokta, şairin serbest şiir olarak ifadelendirdiğimiz metinlerinin, kelimelerin imajinatif değerleriyle genişleyen anlam birlikleriyle kurgulanmış olmasıdır. Öyle ki bu özellik, dilin bütün imkânları kullanılarak bazen tek bir kelimenin

bir dize olarak yapılanması şeklinde bazen de “248” dizelik tek bir bendin bütünü esas alınarak yapılandırılmıştır.

Şairin şiirlerindeki bent ve dize kuruluşuna işaret ederken dikkat çektiğimiz serbest şiirlerdeki bu yapılanma üzerinde burada tekrar durulmayacaktır. Fakat Özel’in bu tür şiirlerini meydana getirirken hem bağımsız olarak kurguladığı dize ve bent yapılanmasına hem de bentten bentte taşınan anlamın şiirin bütünündeki form içerisine imlâ ve noktalama işaretleri kullanılarak nasıl uygulandığına örnek için, 13 bent ve “152” dizeden oluşan “Amentü” şiiri işaret edilecektir:

İnsan

eşref-i mahlûkattır derdi babam
bu sözün sözler içinde bir yeri vardı
ama bir eylül günü bilek damarlarımı kestiğim zaman
bu söz asıl anlamını kavradı
geçti çıvgınların, çıbanların, reklamların arasından
geçti tarih denilen tamahkâr tüccarı
kararmış rakamların yarıklarından sızarak
bu söz yüreğime kadar alçaldı
damar kesildi, kandır akacak
ama kan kesilince damardan sıcak
sımsıcak kelimeler boşandı
aşk için karnıma ve göğsüme
ölüm için yüreğime sürdüğüm ecza uçtu birden
aşk ve ölüm bana yeniden
su ve ateş ve toprak
yeniden yorumlandı.

Dilce susup

bedence konuşulan bir çağda
biliyorum kolay anlaşılmıyacak
kanatları kara fücur çiçekleri açmış olan dünyanın
yanık yağda boğulan yapıların arasında
delirmek hakkını elde bulundurmak
rahma çağdaş terimlerle yavaşmak için
bana deha değil
belgeler gerekli
kanıtlar, ifadeler, resmi mühür ve imza
gençken
peşpeşe kaç gece yıllarca
acıyan, yumuşak yerlerime yaslanıp uçardım
bilmezdim neden bazı saatler
alaturka vakitlere ayarlı
neden karpuz sergilerinde lüküs yanar
yazgı desem
kötü bir şey dokunmuş olurdu sanki dudaklarıma
Tokat
aklıma niye gelmezdi
babam onbeşli olmasa.

Meyan kökü kazarmış babam kırlarda
ben o yaşta koltuğumda kitaplar
işaret parmağında zincir, cebimde sedef çakı
cebimde kırlangıçlar çılgınlık sayfaları
kafamda yasak düşünceler, Gide mesela.
Kar yağarken kirlenen bir şeydi benim yüzüm
her sevinç nöbetinde kusmak sunuldu bana
gecenin anlamı tıkansın diye ıslık çalar
resimli bir kitaptan çalardım hayatımı
oysa hergün
merkep kiralayıp da kazılan kökleri
Forbes firmasına satan babamdı.

Budur

işte bir daha korkmamak için korkmaz görünen korku
işte şehirleri bayındır gösteren yalan
işte mevsimlerin değiştiği yerde buharlaşan
kelepçeler, sürgünler, gençlik acılarıyla
güçbela kurduğum cümle işte bu;
ten kaygusu yüklü ağır bir haç taşımaktan
tenimin olanca ağırlığı yok oldu.

Solgun evler, ölü bir dağ, iyice solmuş dudak
bile bir bir çınlayan
ihtilal haberidir
ve gecenin gümüş ipliklerden işlenmiş oluşu
nisan ayları gelince vücudu hafifletir
şahlanan grevler için kahkahalarım küstah
bakışlarım beyaz bulutlara karşı obur
marşlara ayarlanmak hevesindeki sesim
gider şehre ve şaraba yaltaklanarak
biraz ağlayabilmek için
fotoğraflar çektirir
babam
seferberlikte mekkâredir.

İnsanın

gölgesiyle tanımlandığı bir çağda
marşlara düşer belki birkaç şey açıklamak
belki ruhların gölgesi
düşer de marşlara
mümkün olur babamı
varlık sancısıyla çağırarak:

*Ezan sesi duyulmuyor
Haç dikilmiş minbere
Kâfir Yunan bayrak asmış
Camilere, her yere*

*Öyle ise gel kardeşim
Hep verelim elele
Patlatalım bombaları*

Çanlar sussun her yerde

Çanlar sustu ve fakat
binlerce yılın yabancı bir ses
değdi minarelere:
Tanrı uludur Tanrı uludur
polistir babam
Cumhuriyetin bir kuludur
bense
anlamış değilim böyle maceralardan
ne Godiva geçer yoldan, ne bir kimse kör olur
yalnız
coşkunuğu karşısında içlendiğim şadırvan
nüfus cüzdanımda tuhaf
ekmek damgası durur
benim işim bulutlar arşınlamak gün boyu
etin ıslak tadına doğru
yavaş yavaş uyanmak
çocuk kemiklerinden yelkenler yapıp
hırsız cenazelerine bine bine
temiz döşeklerin ürpertisinden çeşme
korkak dualarından cibinlikler kurarak
dokunduğum banknotlardan tiksinnmeyi itiraz
nakışsız yaşamaları
silâhlanmak sayarak
çıkardım
boğaza tıkanan lokmanın hartasını
çıkınımda güneşler halka dağıtmak için
halkı suvarmak için saçlarımda bin ırmak
ıhtırdım caddeleri meğer ki mezarlarmış
hazırmış zaten duvar sıkılmış bir yumruğa
fly Pan-Am
drink Coca-Cola.

Tutun ve yüzleştirin hayatları
biri kör batakların çırpınışında kutsal
biri serkeş ama oldukça da haklı.
Ölümler
ölümlere ulanmakta ustadır
hayatsa bir başka hayata karşı.

Orada
aşk ve çocuk
birbirine katışmaz
nasıl katışmıyorsa başaklara ağustos sığağı
kendi tehlikesi peşinden gider insan
putların dahi damarından
aktığı güne kadar
sürdürür yorucu kovalamay.

Hanidir görklü dünya dünyalar içre doğan?
Nerde, hangi yöremizde zihnin

tunç surlardan berkitilmiş ülkesi
ağızı bayat suyla çalkanmış çocuğa rahim olan
parti broşürleri yoksa kafiyeler mi?
Hangi cisimdir açıkça bilmek isterim
takvim yapraklarının arasını dolduran
nedir o katı şey
ki gücü
gönlün dağdağasını durultacak?

Hayat

dört şeyle kaimdir, derdi babam
su ve ateş ve toprak.
Ve rüzgâr.
ona kendimi sonradan ben ekledim
pişirilmiş çamurun zifiri korkusunu
ham yüreğin pütürlerini geçtim
gövdemi alemlere zerkederek
varoldum kayrasıyla Varedenin
eşref-i mahlûkat
nedir bildim.

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33-41)

3.2.2.4. Görüntüye dayalı nazım şekilleri

İsmet Özel, sayıları çok az olan bazı metinlerinde, şirin şekline ait birtakım farklı yönsemeler içerisinde olmuştur. Bu tür çalışmalar, şairin diğer şiirleriyle bir arada düşünüldüğünde “görüntüye dayalı nazım şekilleri”yle dikkat çekmektedir.

3.2.2.4.1. Düzyazı şiir

Özel’in “Geceleyin Bir Koşu” adlı ilk şiir kitabında bir araya gelen “Yağmurun Kapıları Karanlık” ve “Yıldızların Uzaklığına Övgü” adlı metinleri, düzyazı formunda kaleme alınmış nazım biçimleriyle dikkat çekmektedir. Yine bentlerle ayrılan bu her iki şiir de aslında, nokta ve virgülle biten her cümlelerin dize olarak alt alta yazılmasıyla meydana getirilecek bir yapıyla da okunmaya elverişlidir. Örneğin aşağıya alıntılatacağımız “Yağmurun Kapıları Karanlık” adlı şiirin ilk bendi, dizeler haline getirildiğinde de anlamından bir şey kaybetmemektedir. Dolayısıyla şairin düzyazı olarak tertip ettiği bu metinlerde, şiirin içerisinde yapılacağı form öncelenmiş olmakta ve ortaya çıkacak olan görüntü, belirgin kılınmak istenmektedir:

Gençlıkla yarışan güvercin kanatları denize uygun adımlarla ilerler artık. Deniz aynı

denizdir göz açtırmaz taylara, aynı denizdir lekeleri silinmez. Artık senin tüylerin sabahı diri kılar, uykuma kamalar uzatır senin tüylerin. Ve o ayakları dayanıklı serçeler ezgilerimin son mızraklarıdır. Bitmeyen sığınağıdır ellerimin.

İşte, zehirli oklar kullanıyoruz o yanılta savaşlarda. Yıkıyoruz, yaban çiçeklerinin açtığını görüyoruz kıyıda. O kargaşalık içinde ben yıldızlara bakıyorum. Çevresini soğutuyor suya düşen ay. Yıkıyoruz. Yıkamak, kutsal kini yürekli olmanın. İğrenmeden göklere göklere bakmak. Ellerimiz saklamak ellerimizde.

İşte, gökyüzüne salıverdim o çılgın kanatları, boğulanları daha da itmek için suya, ölüme ölümlüğü yakıştırmak için cesetlerle bezedim güzel olan her şeyi. ELİMİN AKLIĞINDA DAĞILIVERDİ KANIN. Elim el olmaktan çıkıverdi. Çocuğun yanaklarıyla boğuşuyordu yağmur, derken yüklendik karanlık kapılarına yağmurun,

seslerle büyüyen, seslerle yıkanan güvercin kanatları denize giderdi.

(Yağmurun Kapıları Karanlık,
Geceleyin Bir Koşu, s.14-15)

[Gençlikle yarışan güvercin kanatları denize uygun adımlarla ilerler artık.

Deniz aynı denizdir göz açtırmaz taylara,

aynı denizdir lekeleri silinmez.

Artık senin tüylerin sabahı diri kılar,

uykuma kamalar uzatır senin tüylerin.

Ve o ayakları dayanıklı serçeler ezgilerimin son mızraklarıdır.

Bitmeyen sığınağıdır ellerimin.]

“Yıldızların Uzaklığına Övgü” adlı şiir de aynı formda yapılanmıştır. Bu şiirin yukarıda dikkat çektiğimiz düzyazı şiirden bir farkı, yüksek sesle okunmaya daha elverişli olmasıdır. Nitekim şair bu yapıya uygun olarak şiirin 2. bendindeki son cümleyi, bitiminden hemen önce bölerek ayrı bir bent olarak yapılandırmış ve vurgu yapılması gereken yeri işaret etmiştir:

Kargaşa. Anılacak günlerim olmadı mi benim? Ayaklarımın korkusuzca çiçeklendiği, silahıma yapışıp sabahın serinliğini beklediğim, kuzey gemileriyle sağır olduğum günler, sepet örmeyi unuttuğum günler olmadı mi? Ey geceyi ve kahverengi bir düzeni taşıyan ellerim! Yüzümün uğultusuyla şaşırtın beni. O karanlık ormanı yangına vurun. Çünkü ben de kaçarken ardımda kalanları yakıyorum. Ama iyi biliyorum yıldızları, ama yıldızların tanrıların da üstünde parladıklarını, anılacak günlerimin gitgide yokoldüğünü biliyorum.

Kargaşa. Ve kolayca yıkılan inançlarım benim, benim en sağlam ve dağınık ellerim. Sabahı nasıl tetikte bekliyorum. Şafakla

damar damara seviştiğini görmek için bilgeliğin. Ve onarıyorum
nasıl hızla kendi gücümü. Nasıl bir soylu boşluğa çılgınca
kanayorum. Ey yangınlar artığı! Her yangından arta kalan bir
şey, her yangından arta kalan gerçek şey

çoğalt beni.

(“Yıldızların Uzaklığına Övgü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20)

[**Kargaşa.**

**Anılacak günlerim olmadı mi benim?
Ayaklarımın korkusuzca çiçeklendiği,
silahıma yapışıp sabahın serinliğini beklediğim,
kuzey gemileriyle sağır olduğum günler,
sepet örmeyi unuttuğum günler olmadı mi?
Ey geceyi ve kahverengi bir düzeni taşıyan ellerim!
Yüzümün uğultusuyla şaşırtın beni.
O karanlık ormanı yangına vurun.
Çünkü ben de kaçarken ardımda kalanları yakıyorum.
Ama iyi biliyorum yıldızları,
ama yıldızların tanrıların da üstünde parladıklarını,
anılacak günlerimin gitgide yokoldüğünü biliyorum.]**

İsmet Özel’in form itibarıyla düzyazı şiiri içerisinde değerlendirebileceğimiz son şiiri henüz kitaplaşmamış olan “Hişt, Baksana” adlı 44 dizeden oluşan tek bentlik metindir. Özel bu şiirinin **30** ve **35** arasında değişen hece sayısı ile yapılan **40** dizesinin aynı uzunlukta olmasına özellikle dikkat ederek görüntü açısından blok bir metin meydana getirmiştir. Şiirin “aaaaaaaaa...” şeklinde kafiyeleşen bu 40 dizesinden sonra şair, 1950’lilerde “The Bell Sisters” adlı grubun seslendirdiği “**Hambone**” adlı şarkının ilk iki dizesini aynen son iki dizesini de değiştirerek kullanmış ve farklı bir görüntü elde etmiştir:

Duyabildiysen aman suya sıtma ağacından düşen telsizin çıkardığı bir uysal şluk sesi
Beni de haberdar et ben de çekeyim sökük filintalara pasından sinmiş yasemin nefesi
Yünlüyse biz oyuzu bildirsin çaksın kafalara ketense biz onlardan değilizi ne ipeklisi
Nerde kalır valinin silindir parmak kadar çocuğun parmak izini sildiyse uçkur galesi
Nasıl söker kirazı hasır şapkaya sokuşturan tahta bacaklı kaymakamcığın örfi idaresi
Aşkî bendim gamlandırır amma anmaz gammazı gamma delta icap eder gusül aptesi
Gam benimle gamdır yalayan ilk pulu zarfa gömen silen süpüren do re mi fa sol la si
Locke lokma büyük sen yutma ay ne kadar Roma antik külhanbeyin kadifeden kesesi
Keselerler saf oğlanı bu cadde ne de genişmiş bir yıkanişta hop çekmiş şeffaf maskesi
Çek elini çekimden itiraf et pis işlerin neşesini bul karayı bur hayayı tağyirin ardiyesi
Bak alelusul yaptıkları doldurmuş kış uzarsa bahara çıkamayız korkusu bayram sinisi
Demir tavında dövülür mantığıyla mercimeği trink fırına verdiğimiz tepsinin hadisesi
Tunç olmaz tepsi bakır gözünü aldı kalayın parıltısı sonucu verdi şıfıntılarla gezmesi
Varsın uyusun cüzdan kalça koşulu şehre ceket iç cepleri sendromu cezbetsin herkesi
Kaçmayı kaçınmaktan öğrenen ben terk ettim cumbayı tulumcuya tulumbacıya kafesi
Vazgeçen ben sırça küpte fırça perhiz korodan feragat ederek öğrenemeyerek tizi pesi
Bırakan veliahtı ben uğraşsın borsa işlemleriyle kral sorsun köşegen aklıyla neyin nesi

İnat olsun işte yazdırmayacak Azrail iki âlemde bulunmayacak fenalığın kütübü sittesi
Battıkça batık borç geçtikçe geçim dert kaygana kaynansız erseliğe sunuldukça mersi
Şisesiz lamba yanmazdı çıt çıkar çıtırtı çıkmazdı bozduranlarındı bozulmazdı terbiyesi
Gül âşık olandı ağlayıp solandı bülbül şakradı şaşırırmaktan hikâye anlatılanın tam tersi
Hafifçe çıtlat bakalım hiç orali oluyor mu almayalım boşuna günahını kızın küllâbicişi
Bir ikramiye dedikodusudur gidiyor gitsin zamirsizleştiğinsin senindir ebenin örekesi
Makulesi kız kaçırır tonunu tutasıymış en az on sayfa Süryanice yazılasıymış makalesi
Acıkılmasaydı susanmasaydı tahtirevanlı bir beklentiye varmasaydı rayların döşenmesi
Mühür esire pazarlarında kızillaşmasaydı kancığın adamı astırmak olmasaydı eğlencesi
O günlerde çaça yoktu bilmezdi Ruslardan başkası istimna bir Faslılar giymekteydi fesi
Bunlar mânâlıdır her mânâyı dedelerime derince tarafından ulaştırdı dedelerimin dedesi
Keşfe değerdi değdirilmeden kaldı sellerdeki balçığı çayda çakılı orta mektepte niharisi
Aklı ermedi hiç ceketini mendilli muallimlerin ruyi zemin üstünde üstündü efin feye nesi
Zaten anlayamazdı kim hafife aldıysa Fenikelileri deniz ticaretini zencefil ziyaret iadesi
Seslerde sekt renklerde derk ruhu tütürürmüş canı tuttururmuş eritici macunmuş busesi
Buseye feda edilenleri gönder sınır boylarına yoksa düşmez yakamızdan boyu devrilesi
Oğlum hariciyeciyi olacak benim sözünü dinletecek resmi tabakalara annesinin bir tanesi
Pus pusa biner sis sise arka çıkar göz gözü görmez bir dokunmak olur körlük göstergesi
Cayırta merak uyandırır feryat mı istiskâl mi durmayıp hır çıkarmak bir hesabın neticesi
Kaytan bıyıklı sağdıcm hesabı bu damat eli mahkum ödeyecek kudurtmasın aile çevresi
Profesörlere ilk ücretlerini köle ticaretinden kazandığı paradan ödemiş Yale üniversitesi
Bunlardır coğrafya yiyip mavi avlucukta boncuk bulanlar yan taraftan iştecik geçti birisi
İnci dizerek bade süzerek kızını dövmeyip dizinine söverek omuza alınmışlıktan avenesi

Hambone, Hambone

where you been?

“Round the block

And back again”

(“Hişt, Baksana”, *merdivenşiiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5)

3.2.2.4.2. Hareketli görüntü

Şiirde belirli bir düzen dahilinde azalıp çoğalarak, bentler arasında hareketli bir görüntü meydana getiren metinlere bu ad verilmektedir. “Sinematografik görüntü” şeklinde de adlandırılan bu tarz metinler, özellikle hecenin uzun ve kısa ölçüleri kullanılarak oluşturulmaktadır. İsmet Özel’in hareketli görüntü içerisinde nazmedilmiş tek bir şiiri vardır. O da “Kısa Pantolon, Paslı Çakı, / Dizde Kabuk Bağlamış Yara / Kısa Çakı, Paslı Pantolon, / Gözde Yarısı Kalmış Kabuk” adlı, 12’şer dizeli 2 bentten meydana gelmiş olan şiirdir. Özel, bu metnin 2’li hece ölçüsünden başlayarak 17’li heceye kadar ulaşan, oradan da 9’lu heceye kadar azalan yapısıyla, 2 bent arasındaki hareketliliği başarılı bir şekilde kurgulamıştır:

Nazlan
Sitem et
Kırıl bana
Beni geç vakit
Tek başıma suya yolla

Bağçede yüzünü öteye çevir
Güle hayret ediyormuş gibi yap
Gülümseyerek konuş da başkalarıyla
Somurt avluda sadece ikimiz kalınca
Kızıp en evcecen adımlarla üst kata çık
En sevdiğim çiçeğin saksısı kaysın elinden
Derinleşsin ben içerledikçe ruhumdaki sakarlık.

Yamru bastım iş değildi hâke çakılmak bayırdan
Dağ sıra dağdı hangi haşin belden yol veresi
Gece hep süzüldü yukarıdan lakayt kehkeşan
Altımda beni hep yutmaya çağladı nehir
Yetişir hecelemeden sök beni bir kere
En zoruma gideni yap hengâme getir
Çel beni tökezlet tuttur çitlere
Ahla istida edecek ahval değil
Kim bana kıymazsan bilebilir
Dünya dedikleri samut küp
Acılar tıkanıkça bende
Hep seni seslendirir.

(“Kısa Pantolon, Paslı Çakı, / Dizde Kabuk Bağlamış Yara /
Kısa Çakı, Paslı Pantolon, / Gözde Yarısı Kalmış Kabuk”,
Of Not Being A Jew, s.42)

İsmet Özel'in şiirlerinde görülen nazım şekillerini aşağıdaki tablodan da takip etmek mümkündür:

ŞİİRLERDE DİL VE ÜSLÛP

4.1. Dil

Üslûp, sanatkârın dil yoluyla duygu, düşünce ve hayallerini anlatış tarzı ve dili kendine has bir yolla kullanış biçimidir. Her metnin malzemesi dildir fakat bu malzemenin işlenişi ve sunuluş şekli farklıdır. Metin içerisinde yer alan cümle kuruluşlarından, ritim ve ahengi sağlayan ses birliklerine varıncaya kadar söz konusu olan bu malzeme, sanatkârın elinde çok farklı şekillerde ortaya konabilir. Dilin kullanılışından kaynaklanan ve “üslûp” adı verilen bu farklılıklar, başkalarınca birebir taklit edilemeyecek kadar özgün ve kişisel bir söyleyiş meydana getirir.

İsmet Özel şiiirinin en önemli özelliklerinden birisi de, ele alınan konunun çarpıcı bir biçimde dile getiriliyor olmasıdır. Şairin ilk metinlerinden başlayıp son dönemde yayımladığı şiiirlerine varıncaya kadar bütün canlılığıyla ortaya konulan bu etkili söyleyiş, aynı zamanda Özel’i dönemin diğer şairleri arasında da farklı bir konuma oturtmaktadır. Şiiir evreni içerisinde izlek olarak devam eden tema değerlerini sert, vurucu ve radikal imgelerin yanı sıra lirizmle buluşturmayı başaran, dolayısıyla da kendine has bir üslûp geliştiren şair, buradaki en önemli açılımı dilde ve bu dili işleyiş biçimiyle elde etmektedir.

Şiiir metni içerisinde imlâ ve noktalama işaretlerinden sözcük kullanımına, dizeden bent yapılanmasına kadar dilin

bütün imkanları kullanılarak ortaya çıkarılan orijinal ve özgün bu üslûp, ayrı bir dil hakimiyeti ve işçiliği gerektirmektedir. “Hayatımı verdim şiirimi aldım” diyen İsmet Özel, söz konusu olan bu gayretini, şiire hayatında vermiş olduğu yerle fazlasıyla ortaya koymuş ve bunu metinlerine işlenmiş bir dil olarak yansıtmıştır.

Şiirlerinin kitaplarda bir araya getirilmesinden, kaset ve cd’ye okuyarak meraklısıyla buluşmasına varıncaya kadar ayrı bir titizlik içerisinde olan şair, şahsiyetiyle üslûbu arasındaki bağı da kuvvetlendirmiş olmaktadır. Mehmet Kaplan’ın Tevfik Fikret’in üslûbunun orijinalliğini ifade ederken belirttiği gibi İsmet Özel de “hususî bir üslûp için hususî bir şahsiyet” sergilemiş olmakta ve şiirlerinin seslendirilişine bağılı olarak doğru bir biçimde anlamlandırılmasını da önceleyerek Buffon’un “Le style, c’est l’homme même” sözünü tam anlamıyla doğrulamaktadır. İsmet Özel’in şiirlerindeki dil ve üslûp özelliklerine şu başlıklar altında dikkat çekilecektir: **“Kelime dünyası”, “İmge ve imajinatif söyleyiş”, “İronik anlatım”, “Sapmalar”, “Aktarmalar” ve “Ses, ritim ve ahenk unsurları”**

4.1.1 Kelime dünyası

“Kelimeler hep bir önceki kuşağın efsanelerini yarattıkları kelimelerdir.”

Devinim LX

İsmet Özel’in şiir evreninde yer alan kelimeler, şairin bu evreni oluştururken birer safha olarak kabul edebileceğimiz evrelerle zenginleşmiş ve geniş bir kelime dünyasına yönelerek ortaya çıkmıştır. Çalışmamızın 2. bölümünde dikkat çekmeye çalıştığımız bu şiir oluşum evreleri/safhaları, söz konusu olan dünyanın zenginleşmesine çok büyük katkılar sağlamıştır. Biz bu dünyanın zenginliğini işaret etmek ve şairin kullanmış olduğu kelimelerle ilgili bir kanaat oluşturmak için bu bölümün sonunda **“Şiirlerde Yer Alan Farklı Sözcüklerin Görünüşü”** adını verdiğimiz bir tablo oluşturduk.

Şairin 2006 yılının sonuna kadar yayımlanmış olduğu tüm şiirlerini tarayarak meydana getirdiğimiz bu tabloda özellikle, şiir dili içerisinde başka şairlerce pek kullanılmayan Eski Anadolu Türkçesi ve halk dilinde kalmış arkaik sözcüklerin yanı sıra, Arapça, Farsça, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Yunanca gibi yabancı dillerden Türkçeye geçmiş ve genel kullanımda çok sık rastlanılmayan/“farklı” kelimelerden öne çıkanlarına yer verdik.

Şiirlerin yer aldığı kitapları da göz önünde bulundurarak kronolojik olarak hazırladığımız bu tablo, dikkatli bir şekilde incelendiğinde, yukarıda sözü edilen şiir oluşum safhalarının, Özel’in kelime dünyasındaki zenginliğe

paralel olarak açılmadığı görülecektir. Şiire, II. Yeni adı verilen edebî oluşumun meydana getirdiği ortamda başlayan şair, özellikle ilk şiir kitabı “*Geceleyin Bir Koşu*”da bir araya gelen metinlerinde, II. Yeni şairlerinin kullandığı kelimelere koşutluk kuran sözcüklerle şiir kaleme almıştır.

Fakat hayat içerisinde kendi olanı/kendiliğini öncelerken “beni”yle birlikte şiirine de yön veren şair, özellikle 1964 yılında yayımlanan “Partizan” şiiriyle ve “Evet, İsyan” kitabındaki diğer metinlerle yöneldiği evrede, kelime dünyasının da sınırlarını genişletmiş, böylelikle “sesinin kısılmasına” engel olarak “şiiri yaşamın damıtık durumu” haline getirmeye çalışmıştır. Şairin söz konusu olan bu gayreti kendini, özellikle kelimelerin birer imge unsuru olarak kullanılmasında ve farklı tasarımlarla ortaya çıkan imajinatif söyleyişte göstermiştir. Çalışmamızın “**İmge ve İmajinatif Söyleyiş**” adlı kısmında işaret edeceğimiz bu husus, Özel’in metinlerinin dizeleri arasında yer verdiği sözcüklerin çıkış noktasını işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Hayatı dokunulur kılmak ve sahici olanın sınırlarına yaklaşarak kendine ait bir dünya kurmak isteyen şair, “beni” ile dış gerçeklik arasındaki uyumsuzluğu özellikle “*Geceleyin Bir Koşu*” kitabında bir araya gelen şiirlerin masalsi ve çocuksu havası içerisinde aşmak ister. Bunun için de dil’in sağlamış olduğu imkanları kullanarak Markutlar’dan, Pekos Biller’den, büyücülerden oluşan ve ‘kuzey gemileriyle sağır olunan’ bir dünya kurgulayan şair, kimi zaman da huzursuzluğunu kendi bedeni üzerinden dışa yansıtır.

Bu durumun bir ifadesi olarak bu dönemdeki bireysel merkezli şiirlerde ortaya çıkan sözcüklerden bazıları şunlardır: ‘bitkinlik’, ‘eşik’, ‘taşra’, ‘yenilgi’, ‘yırtıcı’, ‘piç’, ‘büyücü’, ‘çingene’, ‘bunaltı’, ‘unutkanlık’, ‘boğuk’, ‘yitmek’, ‘cin’, ‘morluk’, ‘morarmak’, ‘örümcek’, ‘üremek’, ‘düş’, ‘sarışın’, ‘tanrılar’, ‘yorgunluk’, ‘binit’, ‘dalgınlık’, ‘imparatorluklar’, ‘bezgin’, ‘kanamak’, ‘silik’, ‘hırçın’, ‘ansıtmak’, ‘utanç’, ‘oğuşturmak’, ‘iğrenç’, ‘tiksinti’, ‘esrime’, ‘ulumak’, ‘sürüngen’, ‘mağara’, ‘kıvranış’, ‘gebe’, ‘homurtu’, ‘esneyiş’, ‘oğunmak’, ‘kanarya’, ‘erkeksi’, ‘şenlikçi’, ‘keten helvacı’, ‘bileyci’, ‘rugan’, ‘gevşemek’, ‘engerek’, ‘iğrenti’, ‘irin’, ‘kusmuk’, ‘köpeksi’, ‘haz’, ‘piçlik’, ‘sövgü’, ‘bilinç’, ‘hırlı’, ‘baldır’, ‘itlik’, ‘irkilmek’, ‘tünemek’, ‘oğlan’, ‘salgı’, ‘davun’, ‘tavsamak’, ‘hüzün’, ‘kusturucu’, ‘azgın’, ‘döllemek’, ‘akçıl’, ‘inilti’, ‘sağırılık’, ‘fırlama’, ‘yanaşma’, ‘savruk’, ‘loş’, ‘çaşıt’, ‘çelmek’, ‘göğerti’, ‘orospuluk’, v.b.

“Partizan” şiiriyle bireysel duyarlılıktan sıyrılarak toplumsal olanın sınırlarına yaklaşan Özel, böylelikle yeni bir şiir evresinin de kapılarını aralar. Bu dönemde kaleme alınan şiirler, “ben”in kendi varlık alanını önceleyerek içerisinde yer almak istediği dünyayı, “partizanca” değiştirmeye yönelik olarak ortaya çıkar. Söz konusu olan eylemin metinlerde kullanılan fiillerle de hissettirilmesi ayrıca dikkat çekmektedir. Örneğin ‘kamaşmak’, ‘serpmek’, ‘kanırtmak’, ‘şarlamak’, ‘bingıldamak’, ‘abanmak’, ‘kağşamak’, ‘seğirtmek’, ‘yekinmek’,

‘sertelmek’, ‘dinelmek’, ‘haylamamak’, ‘debelenmek’, ‘hırpalamak’, ‘ısırmak’, ‘kakışlamak’, ‘banmak’, ‘burkulmak’, ‘cebelleşmek’, ‘ilenmek’, ‘pusmak’, ‘çapalamak’, ‘küremek’, ‘gürüldemek’, ‘şavkımak’, ‘zonklamak’ v.b. gibi fiiller, şairin dış gerçekliğe karşı devrimci duyarlılıkla yaklaşmasını imleyerek, sert ve yıkıcı söyleyişinin önemli bir özelliği olarak belirir.

Hayatın içerisinde yukarıda ifadeye çalışılan duyarlılıkla yer almak isteyen fakat “ben”i ile dünya arasında açılan boşluklardan dolayı huzursuzluğu yaşamaktan kurtulamayan şair, bu boşluğu yine kendine ait oluşturmuş olduğu dil sayesinde kapamaya çalışır ve sonu ontik güvenliği elde ederek köklü bir değişime varan, sorgulama sürecini yaşar. Özel’in “Cinayetler Kitabı” adını taşıyan 3. şiir kitabında yer alan metinler, söz konusu olan sürecin izlerini taşıyan ve bu dönemdeki yaşanmışlıkların imajinatif birer göstergesi olarak beliren kelimelerden meydana gelmektedir. Bu şiirlerin başlıklarında yer alan sözcükler dahi, ifadeye çalışılan durumu örneklemek için yeterlidir: ‘Kanla Kirlenmiş Evrak’, ‘Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü’, ‘Tahrik’, ‘Esenlik Bildirisi’, ‘İçimden Şu Şüpheyi Kaldır / Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır’, ‘Amentü’, ‘Sevgilime İftira’, ‘Akla Karşı Tezler’.

Varoluşsal problemini müslüman dünya görüşüne bağlanarak gideren şair, “beni”nin kazanmış olduğu güvenle, ilk şiirlerinden bu yana derin bir izlek olarak devam eden verili/sunulu olan karşısındaki antikonformist tavrını daha net olarak ortaya koymaya başlar. Modern hayatın tükettiği değerleri ve bu değerlere yabancılaşarak yaşayıp giden çağın insanını, kimi zaman ironik bir söyleyişle kimi zaman da kendi yaşanmışlıklarından güç alan kelimelerin imajinatif açılımlarıyla eleştiren şair, bu doğrultuda kelime hazinesinin sınırlarını da oldukça genişletir.

Özel, şiir evreninin en başından bu yana genişleterek meydana getirdiği bu hazinesine, dünyayı kavramaya yönelik olarak yaşamış olduğu köklü “değişim” sonrasında da, yeni sözcükler eklemiştir. Şairin üslûbunda önemli bir açılım olarak ortaya çıkan, ‘havsala’, ‘hisab’, ‘vaha’, ‘kefarete’, ‘amentü’, ‘eşref-i mahlûkat’, ‘tamahkâr’, ‘haç’, ‘ezan’, ‘vareden’, ‘misvak’, ‘mümin’, ‘müşrik’, ‘emr-i b’il-ma’ruf’, ‘nehy-i ani’l-münker’, ‘la havle ve la kuvvete illa billah’, ‘münacat’, ‘ademoğlu’, ‘yarabbi’, ‘ya rabbelalemin’, ‘münacat’, ‘naat’, ‘kıyam’, ‘adl’, ‘mukadderat’, ‘çalap’, ‘lebbeyk’, ‘basübadelmevt’, ‘ins ü cin’, ‘minare’, ‘rabb’, ‘havra’, ‘Yahudi’, ‘pogrom’, ‘diaspora’, ‘geniza’, ‘holokost’, ‘hutbe’, ‘Kurânî’ v.b. gibi kelimeler, girilen yeni ortamın duygu değerlerini yansıtmasıyla birlikte Özel’in, şiir dilini kurgularken önemli bir yapı taşı görevi gören sözcükleri kullanmasındaki maharetini de ortaya koymaktadır. Nitekim, aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere şair, bu tür kelimelerin yer aldığı metinlerini, geniş bir kelime dünyasıyla harmanlayarak dikkatlere sunmaktadır.

Hayatını ve şiirini “sahicilik arayışı”yla açıklamaya gayret gösteren İsmet Özel, özellikle “*Of Not Being A Jew*” adlı 6. şiir kitabında bir araya getirdiği ve son dönemde yayımladığı şiirlerinde, geniş bir kültürün içerisinde

süzülüp gelen kelimelerle okuyucusuna ya da dinleyicisine seslenmektedir. Derleme ve Tarama Sözlüklerinde kalmış Eski Anadolu Türkçesi'nden, halk ağızlarında kullanılan sözcüklere, Batı ve Doğu dillerinde yer alan kelimelerden, ciddi bir entelektüel birikimle elde edilebilecek hususların sözcükler aracılığıyla şiire taşınmasına varıncaya kadar şiir diline, dolayısıyla da üslûbuna zenginlik ve genişlik kazandıran şair, sadece şiirlerinde ele almış olduğu tema değerleriyle değil, işlenmiş bir dil ve özgün bir üslûpla da dikkat çekmektedir.

Özel'in kelimelerden hareketle dili kullanım biçimi ve üslûp özellikleri, çalışmamızın ileriki bölümlerinde, "İmge ve imajinatif söyleyiş", "İronik anlatım", "Sapmalar", "Aktarmalar", "Ses, ritim ve ahenk unsurları" başlığı altında şiirlerden örneklerle incelendiğinde, sözü edilen husus daha net anlaşılabilir olacaktır.

4.2. Üslûp

4.2.1. İmge ve imajinatif söyleyiş

"İmge bütün hızını kendiliğinden olmaya borçludur.

Düşüncenin katı baskısını üstünde taşımaz.

Kendi başına bir duyarlılığın ödün vermeden biçimlendiği özgür bir kuruluştur."

Evrin

En genel tanımıyla "dış dünyaya ait nesnel gerçekliğin zihinsel tasarımı" olan imge ve imajinatif söyleyiş, İsmet Özel şiirinin en temel özelliklerinden biridir. Şair, üzerinde yaşadığımız dünyanın kendi "beni" üzerindeki yansımalarını ve bu dış gerçekliğin "ben"den hareketle algılanma biçimini, dilin imkanlarını kullanarak imge aracılığıyla ortaya koymaktadır. Özel, şiir evreni içerisinde dizelenen sözcüklerde olduğu gibi, imgelem yapısında da başlangıçta, Türk şiir geleneğinde özgün imajinatif değerlerle dikkat çeken II. Yeni şairlerinin metinlerinde yer alan imge yapısıyla benzerlik gösteren bir durum içerisinde olmuştur. Özellikle 1962 - 1964 tarihleri arasında

ortaya çıkan ilk şiirlerinde şair, II. Yeni şiirinde olduğu gibi, benzetme esasına dayalı bir imge kurgusu meydana getirir.

Fakat burada önemle vurgulanması gereken husus, şairin bu tarihler arasında kaleme aldığı şiirlerinde söz konusu olan etkileşimi, sadece kelimelerin yüklendikleri anlamları benzetme yoluyla kurarak sağlamış olmasıdır. Özel, bu durumu meydana getirirken II. Yeni şiirinin genelinde olduğu gibi soyut unsurlardan daha çok somut bir durumdan hareket eder ve özgün benzetmeler oluşturarak şiirinin anlam açısından kapalı olmasını engeller. İfadeye çalıştığımız ilk dönem şiirlerindeki bu imge yapılanmasını, Özel'in "Yorgun" adlı şiirinin şu dizelerinden hareketle örneklemek mümkündür:

(...)

gece ayakları kokan bir adam gibi gelir
eşiklere oturmuş aya doğru çocuklar
o serin bereket gölgeleri çocuklar
yani çocuk o güzel tüccar
yorgunluklar alıp kargılar dağıtan
geceye karanlıktan önce gelen çocuklar

bu şaşkınlığı çünkü gece yuyamaz
sanki ne kalmıştır çocuklara isa'dan
ölüler beni ölüme yakıştıramaz
gibi hala saçlarımda tozlu bir akşam.

(“Yorgun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.7)

Yukarıdaki dizelerde de görüldüğü gibi şair, ‘gece - ayakları kokan bir adam’, ‘eşik - aya doğru oturan çocuklar’, ‘çocuk - tüccar’, ‘gece - karanlık - çocuk’ ve ‘ölü - ölüm’ gibi somut durumlardan hareket ederek benzetme yoluyla meydana getirdiği imgeleriyle, özellikle çocukluğun anlam dünyasına dair farklı çağrışımlar oluşturmak istemiştir. Şairin metinlerinde yer alan imgelerin bu yapısı, özellikle “Partizan” şiiriyle açılan evreden sonra, çok daha önemli bir noktaya yönelerek devam edecektir. Bu nokta, kaynağını somut bir durumdan alan imgelerin aynı zamanda bir insanlık durumuyla ve yaşamla temellenerek, insan gerçeğini ele alması yönünde belirerek açılır.

İsmet Özel'in 1965 yılında kaleme aldığı “İmge ve Açık Anlatımlı Şiir” adlı metin, şairin söz konusu olan yöneliminin anlaşılması bakımından önem arz etmektedir. Şair bu yazısında, *“imgeler çoğunlukla değişik görüntüler elde etme, alışılmışın dışına çıkma isteğinin bir belirtisinden özge bir sanı uyandırmıyor. Bana kalırsa bu şiiri duygusal bir gerilim olarak görmekten ve ona bu noktadan girmekten doğuyor. İmgenin doğuşunda duygu azımsanmayacak bir yer tutar ama soyut ve sanki şiir için hazırlanmış bir duygululuğun uzantısı olan imgeler ortaya yalnız bir takım süslü kelime yığını koyuyor. (...) Altında bir yaşama serüveni*

yatmayan, yüzde yüz bizim olmayan, insan tekinin sorunlarıyla bağı kopmuş imgeden şiiri uzak tutmalıyız” demektedir. Özel’in bu metnini aynı zamanda, II. Yeni şiiriyle ortaya çıkan şiir anlayışından sıyrılmak istemesi ve kendine ait bir üslûp oluşturmaya yönelik gayreti olarak da okumak mümkündür.

René Wellek ve Austin Warren’in de belirttiği gibi imgenin bir çok sınıflaması yapılmıştır. Bunlardan duyularla ilgili olanları “görsel, işitsel ve duyuumsal imgeler”; hareketle ilgili olanları da “statik ve dinamik imgeler” olarak adlandırmak mümkündür. Yine imgeler nicelik ve nitelik olarak da “yayılgan/gelegen imgeler”, “batık imgeler”, “radikal imgeler”, “yoğun imgeler” ve “dekoratif imgeler” olarak sınıflandırılmaktadır.

İsmet Özel’in şiir evreninde sese ve görüntüye dayalı “duyuumsal imgeler” yer aldığı gibi, farklı tasarımlarla zihinsel kurguya geniş bakış açısı kazandıran ve her okunduğunda tekrar anlamlandırılabilen “yayılgan/gelegen imgeler” de vardır. Aşağıya örnek olarak alıntılatacağımız “Acının Omuzlanması” ve “Kaçış” adlı şiirlerin bütününde şair, sözü edilen her iki imge türünden de geniş ölçüde faydalanarak etkili bir söyleyiş meydana getirmiştir:

Kadını bir gürültüye saptılar.
Evler tıkırtıydı, tıkırtıydı, tıkırtı
kahkahamın düşürdüğü çiçekleri bulamadılar
fırtınalı bir geceydi çünkü bulamadılar
bombalar, bö sesleri, savaş alabarası...
Yaşamak bir tıkırtıydı, aldırmadılar.

Çocukların düşlerinde bir Markut
bir kurbağa zıplıyor yaşamamızdan
hergün zıplıyor, hergün eksiliyor, hergün
Markuuuuut! Torbanı sarkıt.
Her doğal güzelliğin bir ucunda aptallık
öbür ucunda o kambersiz geçen düğün.

Kadın. Kadını bir dilime katık ettiler
Markuuuuut! Torbanı sarkıt.
Siz büyüün kan kuşları siz büyüün
güzün gelişi bir öğürtüdür korkmayın
korkmayın ölüm bir başka ağzıdır yarasaların.
Aşınmış eşikler, aşınmış yaygaralar
aslan gibi bir kocası var mıydı bu kadının?
Gömleğimi zorlayan kuş sesleri.

(“Acının Omuzlanması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.19)

Serin karanlığıma bir çingene düşerdi
gökyüzüne birikirdi hazineleri kışın
dağların dağlarda birikirdi gölgeleri
ürkütülmüş gölgeler kapımda çoğaldıkça
yüreğime o tedirgin çocuklarda düşerdi
kar yürürdü gözlerime tüyden ayaklarıyla

kar yürürdü çünkü kar
o temiz eldiveni gökyüzünün
tüfengimin ıssızlığını büyütürdü
bir dönülmez kaçısa uzanırdı çocuklar
ve o üzünç bitkisi çocuklarda ölürdü

artık üşümek çince bir çiçektir oralarda
yolcuların taşıyamadığı bir çiçektir
çünkü kardan yorulunca biz sıcak sulara
inip sepet öreriz ve 'gecenin
uzun ağzı sulardı saksıları'
ve hala ay dağınık saçlara benzer oralarda
serçelerin ayaklarına bağladığı karanlık
kimseyi çağırılmaz kendi adıyla.

(“Kaçış”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.13)

Özel'in şiirlerinde imgelerin yukarıda işaret edilen şekliyle kullanıldığı metinlerin sayısını çoğaltmak mümkündür. Şair, çocukluğundan getirmiş olduğu anılarını ve kişisel özelliklerinin birer yansıması olarak beliren psikolojik durumlarını, daha çok “duyumsal imgeler”le kurguladığı metinlerde söz konusu ederek şiiriyet kazandırmaktadır. Ancak İsmet Özel'in şiir evreninde baskın olarak ortaya çıkan imgeler, “radikal” ve “dinamik” imgelerdir. Şairin ilk şiirlerinden son dönemde kaleme aldığı çalışmalarına varıncaya kadar birer izlek olarak devam eden, “ben”in kendi varlık alanlarını önceleyerek dünya karşısındaki “uymacı olmayan tavrı”, şiirlerde “radikal imgeler”le ortaya çıkmakta ve “dinamik” bir kurguyla şiirin anlam alanlarında yer almaktadır.

Şairin müslüman dünya görüşünü benimsemesinden sonra da değişmeyen bu durum, “edebîlik adı verilen kavramın en yoğun biçimde görünüşü olan ve dilin bünyesindeki her türlü unsura sinerek ortaya çıkan lirizmle” birleştiğinde, özgün bir üslup olarak belirir. İsmet Özel'i son dönem Türk şiiri içerisinde önemli bir konuma yükselten husus da buradan kaynaklanmaktadır. Şair, kendi “beni”nden, diğer bir ifadeyle yaşanmışlıklardan hareketle, insanın dünya karşısında almış olduğu yeri, şiiri zaafa uğratmadan “radikal imgeler”le örgülemekte ve modern Türk şiirinin gelişimi için esaslı bir açılım meydana getirmektedir.

İfadeye çalıştığımız “radikal” ve “dinamik imge” kullanımını, Özel'in birçok şiirinde görmek mümkündür. Biz bu kullanımlara, özellikle ilk dört kitapta yer alan şiirlerden birkaçını örnekleyerek işaret edeceğiz. Fakat öncesinde, şiir metni içerisinde kullanılan her türden imgenin anlamlandırılmasıyla ilgili bir hususa açıklık getirmekte fayda vardır. O da imgelerin yapısından kaynaklanan temel özellik ile ilgilidir. Her şiir okurunun ya da dinleyenin zihninde farklı tasarımlara yönelerek ortaya çıkan imgelerin işaret ettiği noktaları, net olarak belirtmek mümkün değildir. Bu aynı zamanda, şiir metniyle karşı karşıya kalanın zihinsel tasarımını da sınırlandırmak ve şiiri anlamlandırmasında onu, kendi hissettiklerimizin birer ifadesi olan yorumlarımızla yönlendirmek olacaktır. Kaldı

ki bir okur olarak bizlerin de aynı şiiri, farklı ortam ve şartlarda başka tasarımlarla yeniden anlamlandırması mümkündür.

İmgelerin işlevselliğinden hareketle dikkat çekmeye çalıştığımız hususu Octavio Paz, şu şekilde işaret etmektedir: *“Her ifade bir başka ifade tarafından açıklanan veya açıklanabilen bir anlam taşır. Sonuçta anlam söylemeye çalışmak; ya da daha doğrusu başka bir biçimde söylenebilen şeydir. İmgenin anlamı ise, bunun tersine, imgenin kendisidir. Öbür sözcüklerle söylenemez. İmge kendi kendisini açıklar. Söylemeye çalıştığı şeyi kendisinin dışında hiçbir şey söyleyemez. Anlam ve imge aynı şeydir. Bir şiirin kendi imgelerinden başka hiçbir anlamı yoktur. (...) Cümleler ve ifadeler birer yol, imge ise kendi kendisine dayanan anlamın ta kendisidir. Anlam imgenin içinde başlar ve imgenin içinde biter. Şiirin anlamı şiirin kendisidir. İmgeler herhangi bir açıklamaya veya yoruma indirgenemez.”*

Bundan dolayı İsmet Özel’in şiirlerde yer alan imgeler de, her okuyanda ve her okunduğunda farklı anlam alanlarını çağrıştırarak ortaya çıkmakta ve özgün birer tasarım olarak zihinlerle iletişime geçmektedir:

Gecenin dürüstlüğünden herkes kuşkulandır
korkulur o kuş yüklü iniltilerden
ve mor ağzını gecenin kumuna batıran ben
çağdaş serüvenler adına
bütün fotoğraflarımı yakan
yakan ve bekleyen.

(...)

(“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.30)

Binlerce binlerce çocuk
koşarak dokumuş benim kumaşımı
hançeremdeki bu şehrin
o geçimsiz mushafı
vardım dayandığım parmaklığına o büyük hesapların
Hazırım ey kalaycı çırakları ve güyümcüler
ey rakı sürülmüş yaralarım gövdeleşin
kırçıl acılarım benim
gök de bir mendil takınsın boynuna
benim kağşayan umutlarım gövdeleşin
çünkü ben oraya gidiyorum: boğulmaya.

Nasıl birer suç çağrışımıydı dünyada
adamlar, kadınlar, şehre indirdikleri bakraçları
ne kadar uydurma
ne kolay öpüşüyorlar yıllar süren intiharlarla
Oysa
insan zemheriyi
ve kadının doğurma vaktini bilir

hergün kalkıp öpüşebilir sabahın üniformasıyla
yeni şeyler, yeni şeyler yaratmak için tabi.

İşte potin bağlıyor çocuk
bütün uykularından sürülmüş kurşunlar
tütün gibi bakıyor insanlara
ve ben sahici kılmak için öpüşlerimi
oraya gidiyorum: boğulmaya.

Ben ki gövdemi bütünüyle ne yapmalıyım
tahta bir bavul
gibi duruyorum insanın kıyısında
makina
çok acemi buluyor beni sanırım
seyrek bir ölü vurdular alnıma, ekşi
1300 tarihli şehbenderlere dair talimata
ve anamın kanserine alıştım
ve de bir simsar gibi asvalta ve otobüslere
bir vitrin gibi
bir bıçak, bir
setre.
Tutuşan bir bıçak.
içerimde tozuyan bağırtilar vardır
Ondan işte gidiyorum oraya: boğulmaya.

(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

Alçak sesle uçuyor üzerimden
saçları kına yakılmış bir kadının mihrabı
bu gövermiş güz günleri çıldırtır
çileden ve kitaplardan çıkartır insanı
urlar, karınca cesetleri
titreyişlerle örtülür üstüm
merak
bir devrimcinin hazırlığıdır
ve alçacık bir sesle uçar üzerimden
kanser, begonya, ölüm.

(...)

Benim harcım değil bir yar sevmek gizliden
her yanım bin türlü merakla dalanmakta
o loş buhur kokuları, analarımız
aşererken toprak yiyen analarımız
yüreğimin palamarlarını çözüyor aya karşı
gökçe sancım zonkluyor bileklerimde
zonkluyor talaşlar, talaşlar
şakağıma vuran balyozun talaşları.

(“Sevgilime Bir Kefen”, *Evet, İsyân*, s.16)

(...)

Sen şimdi sevincimin akranısın
ey kanıma çakıllar karıştıran isyan
doğrusu seni toprağı eller gibi sevdim
yaralarımı onduranımsın
yatağımi hiç boş bırakmayan...
Yüzümü ellerimle yine kapayayım mı?
bekçi karısının belaltını mı anlatayım insanlara
yoksa onlara bilinmez bir toprak mı adayayım
değil
partizanlığım dalaşmak istiyor anla
bu sarsak hırgürüyle dünyanın
dalaşmak dalaşmak dalaşmak
böylece aşk akranım oluyor benim
ey bayırdan ve yokuştan uzaklara
ey çırpınan bir geyiktir memelerin
kanın ısırğan otları gibi aklımda.

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.19)

(...)

Ben merd-i meydan
yani toprağın ve kanın gürzü
güllerin bin yıllık mezarı bendedir
yukardan bakarım efendilerin pusatlarına
insanların bütün sabahlarını merak ederim
gök hırpalanmaktadır merakımdan
ıtır kokan benim yumruklarımdır
benim kavgamdır o, aşk diye tanınan.

(...)

(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.23)

(...)

Yaşamak debelenir içimde kıvrak ve küheylan
beni artık ne sıkıntı ne rahatlık haylamaz
çünkü ben ayaklanmanın domurmuş haliyim
Yürüsem rahmet boşanacak.
ve sana bir karşılık vereceğim

Sana bir karşılık vereceğim
toprağı deşen boğuk sesimle
sana bir karşılık vereceğim
amansız kum fırtınası altında
sana bir karşılık vereceğim

birbiri üstüne yığılırken günler
ey taşan suların imkanı
ey taşan suların bekareti sana
bir karşılık vereceğim.

(“Yaşamak Umrumdadır”, *Evet, İsyan*, s.24)

Ağlamadan
dillerim dolaşmadan
yumruğum çözülmeden gecenin karşısında
şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı
üzerime yüreğimden başka muska takmadan
konuşmak istiyorum.

(...)

sana yaşamak düşer çarkların gövdesinde
bin demir kapıyla hesaplaşmaktan omzun çürümelidir
bin çeşit güneşle ovulmalıdır gaddar ellerin
yürü yangınların üstüne, kendi alevini de getir
çarpıntısız dakikası olur mu devrimcinin
ki
ölüm
her yerde uyanıktır
alestadır korkunun yordakçıları
tez kızaran güllerden kendini sakın
sevgiler ürkütsün seni, aşk ayrı-
Aştır diye geri geldin o çekiç seslerine
bıraktın vazgeçilmez ırmakları
gönlüne kar yağdırıyorsa çocuk sesleri yetsin
dikkat et hiçbir şey ıslatmasın namluları.

(“Mazot”, *Erbain*, s.145)

Köleler gördüm, karavaşlar
hayaları burulmuş bir adamın ayaklarını yıkamaktalardı
artık kelimeleri kalmamış fiyatları sormaktan
saçları taranılmaktan usanmışlar
sinemalarda saklanıyor kışın
yaz olunca denizin yalayışlarına
kaldırımlarda demokrat
otobüslerde dindar
geceyi
saatlerine bakarak anlıyorlar
ve sabah
gökyüzünün karnını gerdiği zaman
dağların kokusundan fabrikalar
acıkınca
Köleler!
gözleri camekânlarda.

(...)

Ey benimde uzak yolculukların lekeleri!
Ey çocuklarda uyuyan intizamsız güneşler!

gelin ve boğdurun bu köleleri.

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

(...)

Bir hayatı, ısmarlama bir hayatı bırakıyorum
görenler üstünde iyi duruyor derdi her bakışta
askerken kantinden satın aldığım cep aynası
bazı geceler çıkarken
uçarı bir gülümseyişle takındığım muşta
gibi lükslerim de burda kalacak
siparişi yargıcılar tarafından verilmiş
bu hayattan ne koku, ne yankı, ne de boya
taşımamı yasaklayan belgeyi imzaladım
burada bitti artık işim, ocağım yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(“Mataramda Tuzlu Su”, *Cellâdımın Gülümserken*, s.14)

4.2.2. İronik anlatım

Gerçekte var olan herhangi bir tipin, kavramın ya da olgunun niteliklerinin veya gündelik hayat içerisinde yer alan alışlagelmiş unsurların, veciz bir şekilde şaka yollu eleştiril bir bakış açısıyla söz konusu edilmesi, ironik anlatımı ortaya çıkarmaktadır. Pek çok fonksiyonu olan ironinin başlıca işlevi, “kusur bulmak, arındırmak, tasfiye etmek, gururunu kırmak ve hapsetmektir. İroninin iki temel çeşidi, sözel ironi ve durum ironisidir. En basit şekilde sözel ironi, bir şeyin ne anlama gelmediğini söylemeyi, söylenen sözün aksinin ima edilmesini ve kelimeleri ters anlamlarıyla kullanmayı” gerektirmektedir.

“Söylev sanatında sık kullanılan bir söz oyunu olarak da kabul edilen ironinin en çok rastlanan biçimi, kişinin aslında ciddi olmayan bir şeyi ciddi olarak söylemesidir. Diğer bir biçim ise, kişinin ciddi bir konuyu bir espri gibi, şaka yollu dile getirmesidir. Ancak bu duruma daha çok mizahçılarda rastlanır.” Özellikle yazılı metinlerde ironi kavramının uygulama biçimleri, “*herhangi bir tipin ironisi, kavramların ironisi, sosyal bir olgunun ironisi ve gündelik hayatın ironisi*” şeklinde ortaya çıkmaktadır.

İsmet Özel de daha çok müslüman dünya görüşünü benimsedikten sonra yayımladığı şiirlerinde, “mutlak emniyet”i elde etmiş olmanın beni’ne kazandırmış olduğu güvenle birlikte, insanların kendilerine sunulanı kolayca kabul ediyor olmalarını, benliklerine yabancılaşarak “yaşayıp gitme”lerini ve modern dünyanın “şahsiyet”ler üzerinde kurduğu baskı alanlarını kimi zaman ironik bir anlatımla işaret ederek eleştirmektedir. Şair bu anlatımla kaleme aldığı şiirlerinde, yukarıda işaret edilen ironinin uygulama biçimlerinden daha çok “sosyal bir olgunun ve gündelik hayatın ironisi”ni söz konusu eder. Bu metinler, özellikle modernizm merkezli “sosyal bir olgu” olarak, “gündelik hayatın” her alanında görülebilecek yabancılaşmanın ironize edilmesi ile dikkat çekmektedir.

Çalışmamızın Özel’in şiirlerinin içerik olarak tahlil edildiği bölümde yeri geldikçe izleksel bütünlüğe uygun olacak şekilde açıklanmaya çalışılan bu husus, burada tekrar edilmeyecektir. Ancak şairin metinleri arasında ironik anlatımın öne çıktığı şiirlere ve kimi dizelere, aşağıdaki gibi birkaç örnekle işaret etmek mümkündür:

1.

Gecenin üçüdür en uygun zaman, bahse girerim
düşünün: sabah çok yakın
oysa ışıltı yok ortalıkta
nerdeyse gece bitmiş ama sürmekte karanlık
henüz uyanmış bazıları
henüz uyumamış bazıları
bazıları uyanmış uykusuna doymadan
bazıları uykusuna varmadan doymuş
görüyorsunuz ilm-i hilaf ü cedel düzeniyle hayat
nasıl da sürüklüyor kendini
ve ben bunu kanıtlayabiliyorum
şu şair halimle
böylece size ey saygıdeğer erbab-ı cumhuriyet
akıllı ve yetenekli olduğumu
kanıtlamış oluyorum
sizler de
bu derin bilgeliği kavrayarak
kendi değerinizi ortaya koymuş oluyorsunuz.

2.

Ütüsüz bir pantolon kadar tedbirliyim
tarihi bir gerçek kadar sıkılgan
bilmem ki Tesalya'daki Termofil
bir yiğitlik anısı
bir hayınlık anıtı mı olsa
yine bilmem quantum kuramını
öğrenen insan haklı mıdır
kendini ardıçkuşu sanmakta-
ben
yirminci yüzyılın sonlarında
en uzak uyanışlar ikliminde yaşadım

bir imparatorluk genişliğindeki gençliğim sırasında
kadınlardan daha çok birinci şubeye vardım.

3.

En mutlu insanlar belki de
baca temizleyicileridir
öyle dar, öyle kara karanlık bir yerdedirler ki
yüreklerini geniş, dayanıklı
aydınlık tutmak zorundadırlar
buna yükümlü sayarlar kendilerini.
Baca temizleyicileri başkalarını sevmekle kalmaz
başkalarınca sevilirler aynı zamanda
çünkü herkesi düşünmeyecek kadar mutlu
herkes tarafından düşünülmeyecek kadar mutludurlar.

4.

Köylüleri niçin öldürmeliyiz?
Bu sorunun karşılığını bulamıyorum
içinden çıkılmaz bir olay, ama önemsiz
köylüleri öldürmesek de olur
hatta onların kalın suratlarını
görmezlikten gelebiliriz
yapılacak çok şey var daha
sözgelimi ben, kendim
hiç hayıt ağacı görmemişim
görmeden ölürüm diye korkum da yok
değil mi ki albatrosu Baudelaire'den
Yves Bonnefoy'dan semenderi öğrendim
bir gün bakarsınız
şu güzelim bilgiç beynimi kırıp
teneşir tahtası olarak kullanabilirim.
(“Akla Karşı Tezler 1”, *Erbain*, s.185)

Ben İsmet Özel, şair, kırk yaşında.
Her şey ben yaşarken oldu, bunu bilsin insanlar
ben yaşarken koptu tufan
ben yaşarken yeni baştan yaratıldı kainat
her şeyi gördüm içim rahat
gök yarıldı, çamura can verildi
linç edilmem için artık bütün deliller elde
kazandım nefretini fahişelerin
lanet ediyor bana bakireler de.
Sözlerim var köprüleri geçirmez
kimseyi ateşten korumaz kelimelerim
kılıçsızım, saygım kalmadı buğday saplarına
uçtum ama uçuşum
radarlarla izlendi
gayret ettim ve sövdüm
bu da geçti polis kayıtlarına.

Haytanın biriyim ben, bunu bilsin insanlar
ruhumun peşindedir zaptiyeler ve maliye

kara ruhlu der bana görevini aksatmayan kim varsa
laboratuvarda çalışanlara sorarsanız
ruhum sahte
evi Nepal'de kalmış
Slovakyalı salyangozdur ruhum
sınıfları doğrudan geçip
gerçekleri gören gençlerin gözünde.
Acaba kim bilen doğrusunu? Hatta ben
kıyı bucak kaçırın ben ruhumu
sanki ne anlıyorum?

Ola ki
şeytana satacak kadar bile bende ondan yok.
Telaş içinde kendime bir devlet sırrı beğeniyorum
çünkü bu, ruhum olmasa da saklanacak bir şeydir
devlet sırrıyla birlikte insanın
sinematografik bir hayatı olabilir
o kibar çevrelerden gizli batakhanelere
yolculuklar, lokantalar, kır gezmeleri
ve sonunda estetik bir
idam belki...
Evet, evet ruhu olmak
bütün bunları sağlayamaz insana.

(...)

Gelin
bir pazarlık yapalım sizinle ey insanlar!
Bana kötü
bana terkettiğiniz düşünceleri verin
o vazgeçtiğiniz günler, eski yanlışlarınız
ah, ne aptalmışım dediğiniz zamanlar
onları verin, yakınmalarınızı
artık gülmeye değer bulmadığımız şakalar
ben aştım onları dediğiniz ne varsa
bunda üzülecek ne var dediğiniz neyse onlar
boşa çıkmış çabalar, bozuk niyetleriniz
içinizde kırık dökük, yoksul, yabansı
verin bana
verin taammüden işlediğiniz suçları da.

Bedelinde biliyorum size çek
yazmam yakışık almaz
bunca kaybolmuş talan
parayla ölçülür mü ya?

Bakın ben, bir çok tuhaf
marifetimin yanısıra
ilginç ödeme yolları bulabilen biriyim
üstüme yoktur ödeme hususunda
sözün gelişi

üyesi olduğunuz dernek toplantısında
bir söyleve ne dersiniz?
Bir söylev: Büyük İnsanlık İdeali hakkında!
Yahut adınıza bir çekiliş düzenleyebilirim
kazanana vertigolar, nostaljiler
karasevdalar çıkar.

(...)

(Cellâdımâ Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin

Arkasındaki Satırlar, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.7)

Gülünç bir ölümle öldü deniyor Max Stirner için
çünkü mahvına sebep nihayet bir sinektir
ama Fanya Kaplan
nasıl öldü diye sorarsak sanırım
işimiz fazlasıyla ciddileşir.

Bize ne başkasının ölümünden demeyiz
çünkü başka insanların ölümü
en gizli mesleğidir hepimizin
başka ölümler çeker bizi
ve bazen başkaları
ölümü çeker bizim için.

Ölümle şaka olmaz diyenler
kıyasıya yanıldılar bu çağda
Taksitle Ölüm diye bir roman yazıldı artık
Önce Öl/Sonra Öde denilmek suretiyle
aşılıp geçildi bu roman da.

Doların dalgalanmasına bırakıldı bu çağda ölüm
geceleri şehrin varoşlarında ikamete mecbur edildi
gündüzün kimlik soruldu ona
sağcı mı solcu mu olduğu sorusuna cevap verdi
seken bir kurşun kadar
kurşuni bir kış denizi kadar bile
taraf tutmayan ölüm

(“Üç Firenk Havası / Capriccio Ölüm”, *Cellâdımâ
Gülümserken*, s.24–25)

Biz şehir ahalisi,kara şemsiyeliler!
Kapçıklar! Evraklılar! Örtü severler!
Çıglıklardan çadır yapmak şanı bizdedir
Bizimdir yerlere tükürülmeyen yerler

Nezaketten,haklılardan yanayızdır hepimiz
Sevinmemiz çapkıncadır,ağlatır bizi küpeşteler
Yaşamak deriz-Oh,dear-ne kadar tekdüze
Katliamlar ne kötü be birader

Güneş neredeysek orada bulur bizi

Ya cünup ve yalancı veya miskin ve ülser
Falımız neyse çıksın diye açarız indeksleri
Sayılar bizi bulur,o ayıp işaretler

Saframızla kesemizi birleştiren anatomi bilgisi
Hadım tarih,kundakçı matematik,geri kafalı gramer
Evet bunlar gizlice örgütlenerek alınımıza
Verem Olmak Üretimi Düşürür ibaresini çizer

Biz şehir ahalisi,üstü çizilmiş kişiler
Kalırız orda senetler,ahizeler ve tren tarifesiyle
Kimbilir kimden umarız emr-i b'il-ma'ruf
Kimbilir kimden umarız nehy-i ani'l-münker
Bize yalnız oğulları asılmış bir kadının
Memeleri ve boynu itimat telkin eder.
(“Dişlerimiz Arasındaki Ceset”,
Cellâdımâ Gülümserken, s.12)

(..)

Gece olur
Karanlığın haşyetinden kapanırdı tek kanat.
Boyasızdı tahta kapı
bu yanıyla güvenirdim ona.
Yıl elli üç. Üçteyim. Dövmüşmek üzereyken bir yaşıtımla
Malenkof! diye bağırılmışım, öfkeden patlayarak.
zavallı arkadaşım
Hiçbir şey anlaşılmayan bu telaffuz karşısında
Şaşırıp kaçtı bağıra ağlaya.

Sonra kızlar geldi
bir kanadı açılmayan
boyasız kapının önündeki betonda
rond yaptılar ve raspa oynadılar:
Raspa raspa ras
Kore'ye mektup yas.
(“İki Kanat”, *Of Not Being A Jew*, s.31)

Hayatsız kalmıştım. Birden Dürin
Chopin'in yedi numaralı valsıyla
balkonda belirdi.

Cildi çürüyen İstanbul'un üstünden korkulu göz
Sonbahar üstüne çöktü. Süsünden öldü şehir
hüznünden oldu. Bir de o gün Şevki bey
biraz çekil kardeşim demesin mi Chopin'e
ravii meçhul
ama inanmak serbest
ben kimseye yetim olduğumu
söylemedim üstelik
vesayet altında falan değilim. sadece
hayatsız kalmıştım. Büyüyünce geçti.

4.2.3. Sapmalar

Sözcüklerin ses ve biçim özellikleriyle dilin söz dizimi açısından niteliklerinde bilinçli olarak meydana getirilen değişiklikler olarak tanımlanabilecek “sapmalar”, İsmet Özel’in şiir dilinin dolayısıyla da üslûbunun önemli bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Özel’in şiirleri içerisindeki ritim ve ahenge uygun bir biçimde yapılandırılarak metne dâhil edilen sapmalar, bir anlamda yapısal bir olgu ve şiirdeki söyleyişi tamamlayan temel bir unsur olarak kabul edilebilir.

Şairin, şiirlerindeki imajinatif söyleyişi daha etkin kılarak okuyucunun ve dinleyicinin zihninde değişik çağrışımlar ve duygu değerleri oluşturmak için sapmalara, ilk şiirlerinden itibaren başvurduğu görülmektedir. İsmet Özel’in şiirlerindeki bu özellikler “**Gramatikal sapmalar**”, “**Dilbilgisi sapmaları**”, “**Anlam sapmaları**”, “**Biçim sapmaları**”, “**Dilsel sapmalar**”, ve “**Sözcük sapmaları**” olarak ele alındığında şairin üslûbuna ilişkin önemli veriler de elde edilmiş olacaktır.

4.2.3.1. Gramatikal sapmalar

Dilin genel kullanımı içerisinde kabul görmüş kuralların bilinçli bir şekilde dışına çıkılmasıyla meydana getirilen sapmalardır. Dilin alışılmış kullanımındaki gramatikal yapısı üzerinde özellikle “yazım” ve “ses” bakımından değişikliğe gidilerek oluşturulan bu sapmaların Özel’in şiirlerindeki görünüş biçimlerini, “**Yazım sapmaları**” ve “**Ses sapmaları**” adı altında incelemek mümkündür.

4.2.3.1.1. Yazım sapmaları

Şiirin yazım düzeninde, gelenekselleşmiş olan biçim formlarının dışına çıkılarak meydana getirilen değişiklikler bu tür sapmaları içermektedir. Yazım sapmalarının, çoğu şair tarafından kullanılarak en sık yapılanı, şiirin bütünü içerisinde imla, yazım ve noktalama kurallarını göz önünde bulundurmamaktır. Örneğin Divan ve Halk şiirinin yazım esaslarından olan, şiire her mısra başında büyük harfle başlama kuralı, bu sapmayla ortadan kaldırılmış olmaktadır. İsmet Özel’in de ilk şiirlerinden başlayarak çok sık müracaat ettiği “yazım sapmaları” öncelikle, şiirin

içerisinde **büyük harfi** sadece şiirin ilk dizesinin başında kullanmak ve **nokta işaretine (.)** şiirin sadece son dizesinde yer vermek şeklinde ortaya çıkar:

Ölüler beni serinliğe yakıştıramaz
çünkü hiç kimse çıkmak istemez bu mevsimden dışarı
çünkü bitkinliklerini günden saklar ekinler
ekinler çocukların en rahat uykuları

gece ayakları kokan bir adam gibi gelir
eşiklere oturmuş aya doğru çocuklar
o serin bereket gölgeleri çocuklar
yani çocuk o güzel tüccar
yorgunluklar alıp kargılar dağıtan
geceye karanlıktan önce gelen çocuklar

bu şaşkınlığı çünkü gece yuyamaz
sanki ne kalmıştır çocuklara isa'dan
ölüler beni ölüme yakıştıramaz
gibi hala saçlarımda tozlu bir akşam.

(“Yorgun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.7)

İsmet Özel'in ilk şiiri olan yukarıya alıntıladığımız metinde de görüleceği gibi şair, büyük harfi ve nokta işaretini şiirinde sadece bir defa kullanmıştır. II. Yeni şairleri tarafından da çok sık tekrarlanan yazım sapmalarının bu biçimi, şiire II. Yeni'nin daha çok imgesel zenginliğini tevarüs ederek başlayan Özel'in şiirin formuna ilişkin olarak da bu şiir akımından etkilendiği nokta olarak kabul edilebilir. Özel, yukarıdaki şiirle örneklediğimiz yazım sapmasını değişik biçimlerde, “*Bir Yusuf Masalı*”nın “Münacat”, “Naat”, “Sebeb-i Telif” ve “Dibace” bölümlerinden sonra başlayan “masal” kısmına kadar devam ettirir.

Aşağıya örnek olarak alıntılatacağımız şiirlerde, şairin bu sapmayı şiirin bütününden bentlere çekerek kullanması ve nokta işaretine her bendin sonunda yer vererek şiirin bentlere yayılmış anlamına işaret etmesi dikkat çekmektedir:

Zengin dul dişi bir kedi seviyor ya kucağında
belki bu insanlara güvenimi doğuruyor durmadan
ellerim bağlı da ondan bu belki
yaşlı adamlar artıyor haykırışımdan
kanatlarını bembeyaz çırpıyor kuşlar
bir kadın vuruyor kuşlara kendini
vuruyor vuruyor kanatıyor belki
sonra da güneşin gövdesine yorgunluktan.

(...)

Ayın parçalanışını bir dişi kedi gördü
Waterloo'yu gördü bir asker, bir kahraman
ama bizim için ne Waterloo, ne yağmur öncesi hüznü
bir aptalca büyü uğraştırıyor bizi durmadan
çünkü umulmadık bir şey oluyor artık insan
bir şey, bir kahkaha sabahın karşısında
ve yüzüm, o deşilmiş, o iğrenç yara
artık kendine yürüyor kalkıp onlardan.

(“Waterloo’da Bir Dişi Kedi, *Geceleyin Bir Koşu*, s.17”)

Alçak sesle uçuyor üzerimden
saçları kına yakılmış bir kadının mihrabı
bu gövermiş güz günleri çıldırtır
çileden ve kitaplardan çıkartır insanı
urlar, karınca cesetleri
titreyişlerle örtülür üstüm
merak
bir devrimcinin hazırlığıdır
ve alçacık bir sesle uçar üzerimden
kanser, begonya, ölüm.

Beyaz tülbentler camın arkasında
ve çıkarılmış insan gözleri
kırk batman ağırlığında sahici insan gözleri
bağrına taş basan ana
o ananın ölüsünden kalkan toz
ey acılar gardiyanı, ey güz gündüzleri.

Bir isyankar çetecinin yağmuru altında
kendi kavruk güzelliğimi yumrukluyorum
kulunç gibi giriyor öğleden sonraki cumartesinin
umudum
ki hırçın bir hayvandır durmadan
kalgıtır banknotları, miting alanlarını.

(...)

(“Sevgilime Bir Kefen”, *Evet, İsyân*, s.16)

İsmet Özel, “*Bir Yusuf Masalı*”nın “Birinci Bab: Şivekâr’ın Çıktığıdır” adlı kısmıyla birlikte, son dönemde yayımlanan şiirleri de dâhil olmak üzere, tüm metinlerinde bu sefer de dize başlarını sürekli büyük harfle başlatmaktadır. Şiirin genel kabul görmüş olan yazı düzeni düşünüldüğünde, bütün bir mısra sonrası kullanılan büyük harf geleneği, şairin bu dönemden sonraki kimi şiirlerinde sapmaya uğratılarak bir kelimedenden, hatta bazen tek bir heceden sonra, bir alt dizenin başında kullanılmaya başlanmıştır. Aşağıya, şiire başlık olarak seçilen kelimenin tersinden tekrar edilmesiyle de ayrı bir yazım sapmasına örnek olarak gösterilebilecek olan “MICHAUXNUNKIMI imiknunxuahcim” adlı şiiri alıntıyla söz konusu olan yazım sapmasına dikkat çekmek istiyoruz:

MICHAUXNUNKIMI
imiknunxuahcim

Olmaz dedin öldürmadın mabedin çocuksusu
Kim demiş ejderhanın sırtındaki yumrular
Pençesinden evladır diye
Osu busu dediğin
Kuskus gedik
Tane dene
Önlüklüdür.

Kaymakam kaç
Çekeceksiz
Yeruşalim'de kral
Amsterdam'da marangoz
Mavnasından.

Çok da kaygan som limonlu
Sumercimeğigillerden
Mercimeğin kutsal kitap tersinmezi dururken
Nun. Ka.
Redife pestenkerani girmiş
Çıkarın
Neresinden dönülse üstümüze yağıyor
Üssümüze dönelim
Geber
Meğer
Nikâh
Davetiyesini
Kaybet
Memişim.

Püskülleri belden
Kayalık dağlardan
Firdolayı fırsatlar
Abdülkasem
Çarpanınam
Şip.

(“MICHAUXNUNKIMI imiknunxuahcim”,

Of Not Being A Jew, s.43–44)

İsmet Özel kimi şiirlerinde de dize içerisindeki bazı kelimelerin tamamını büyük harfle yazarak standart şiir yazımının dışına çıkmaktadır. Metindeki anlamın, büyük harfle yazılan kelimenin özellikle imajinatif çağrışımlarına bağlı kalarak iyice belirgin kılınması için yapılan bu türden yazım sapmaları, genelde şairin ilk iki kitabında bir araya gelen şiirlerinde görülmektedir. “Bakmaklar”, “Davun”, “Partizan” ve “Bir Devrimcinin Armonikası” adlı metinlerde karşımıza çıkan bu sapmaları, aynı zamanda şiirdeki anlamı tamamlayan bir yapı içerisinde olduklarını örneklemek için, kullandıkları bentlerle birlikte aşağıya alıntılıyoruz:

(...)

Ah, göğe uzatıyorum bir cumartesiyi
hayın bir çalgıyı kuşanıyorum göğün huysuz kuşlarıyla
GÖK! Bir kahağaya geçirdikçe dişlerimi
bir tabut kalmıştır akşam olmaya
bir tabut beklenen bir aydınlıktır
beklenen bir ses gibi avlularda.

(...)

Ey irin mutluluğu!
Ey durmayıp ağrıyan kemiği usumun!
Uğunursam beni hazdan delirten hayvanın ortasında
ben koşarken derelerde birikirse çocukluğum,
piçliğim birikirse sesimin o hıncahınç boşluğunda
coşkunun en sağlam atıyla geliyorum
sövgüm büyüyor, ağartıyor günümü.
TAN! Ölü bir keçiyle saçlarımı taramanın vaktidir
sarı bir bilincin ötesini ellemek istemenin
bir üzünç aralığındayız artık **TAN!**
savulun, çıplaklığım geliyor ardımdan.

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.24)

Her tanım bir ağı parçalıyor gibi çevremizde
azgın atlar boşandıkça sesimin avlusundan
uç benim boynumun soytarısı
dölle ovalı yüreğimi akarsuyunna
göğsümde serinleyen akçıl kuşların
esirgeyen bağışlayan **DİRENME**'nin adıyla
indir koynumun yığısını mor bulutların ordan
indir, indir de
geceleyin dupduru bir iniltiyi
bağrımdaki sağırlıkla değiştirmeye doğru-
Fırlamayın, bıktım tanımlanmaktan.

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.29)

Umudunun ayak seslerini okşuyoruz, yavrum.

Kuşandığımız

bu alkol kokusu bize ne getirdi ki!

ÇIKSAM

gök

şarlayarak devrilse ardımdan

- ölürsük bir partizan gibi ölmeliydik -

yürüsem parçalanmış bir ceset tazeliğinde

yürüsem beynimde kıpkızıl bir serinlik

sonra denizler devirebilirim dudaklarımdan

sonra aşk, sonra dirlik: partizan

(“Partizan”, *Evet, İsyan*, s.9)

Oraya gidiyorum boğulmaya

BOĞULMAYA

bir partizanın armonikasında.

Artık mazgallardan fırlamak
büyük kamalar saptamak
böğrüne coşarlığın
büyük bir çatırtının ayaklarını ovmak
armonikamla.

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

Şair bir başka yazım sapması olarak da sadece bir kez, “Yağmurun Kapıları Karanlık” adlı “düzyazı şiir”inde, dizelerden birinin tamamını büyük harfleri kullanarak yazar:

(...)

İşte, gökyüzüne salıverdim o çılgın kanatları, boğulanları daha da itmek için suya, ölüme ölümlüğü yakıştırabilmek için cesetlerle bezedim güzel olan her şeyi. **ELİMİN AKLIĞINDA DAĞILIVERDİ KANIN.** Elim el olmaktan çıkıverdi. Çocuğun yanaklarıyla boğuşuyordu yağmur, derken yüklendik karanlık kapılarına yağmurun,

seslerle büyüyen, seslerle yıkanan güvercin kanatları denize giderdi.

(Yağmurun Kapıları Karanlık, *Geceleyin Bir Koşu*, s.14)

Yine Özel “Dişlerimiz Arasındaki Ceset” adlı şiirinde de, küçük harfle yazılması gereken kelimelerin ilk harflerini büyük yazarak bir başka yazım sapmasının örneğini vermiş olmaktadır. Aşağıya alıntılatacağımız dizelerde şair, özellikle “**Verem Olmak Üretimi Düşürür**” söz grubuna ait kelimelerin ilk harflerini büyük yazarak şiirin bütününde ironisi yapılan yabancılaştırmanın altını iyice çizmek ister. Özel, şiirlerinde pek rastlanmayan bu sapmayı 2005 yılı içerisinde yayımlanan “Savaş Bitti” adlı uzun soluklu şiirinde ve “John Maynard Keynes’ten Nefretimin Yirmi Sebebi”nin 5. bölümünde tekrarlayacaktır:

(...)

Korkuya Yağmaya **K**ana söz getirtmedi
Alacaklarımızın sorgucuyduk borçlarımızın çilingiri
Bizi **K**orku bizi **Y**ağma bizi **K**an yargıladı

(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.60)

Biz şehir ahalisi, **K**ara Şemsiyeliler!
Kapçıklar! Evraklılar! **Ö**rtü Severler!
Çıgıllıklardan çadır yapmak şanı bizdedir
Bizimdir yerlere tükürülmeyen yerler

(...)

Safrazımızla kesemizi birleştiren anatomi bilgisi
Hadım tarih,kundakçı matematik,geri kafalı gramer
Evet bunlar gizlice örgütlenerek alnımıza
Verem Olmak Üretimi Düşürür ibaresini çizer

(...)

(“Dişerimiz arındaki Ceset”, *Cinayetler Kitabı*, s.12)

(...)

Zarfıma makineyle 1944 üncü dünya garnizonu **İS** yazılmış
(İsmet değil İsa da değil İsa’dan sonra)

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 5”,

Of Not Being A Jew, s.102)

Yukarıda dikkat çektiğimiz yazım sapmalarının dışında İsmet Özel, **sözcüklere** bağlı olarak da sapmalar meydana getirmiştir. Şairin ilk şiirlerinden son dönemde kaleme aldığı metinlerine varıncaya kadar oldukça sık rastlanan bu sapmalar, bazen mısra sonlarında kelime bölünerek bazen de **kelimelerinin yazılışlarında** yazım kılavuzunun dışına çıkılarak meydana getirilir. Aşağıya alıntılatacağımız dizelerle bir kısmını örnekleyeceğimiz Özel’in şiirlerindeki bu sapmaların tamamına, kelimelerin doğru kullanımları da işaret edilerek hazırladığımız tabloda yer verilecektir:

Sonradan çok sonradan
Öksürmeyi andıran bir sesle
Boğazını temizlermiş gibi **yapışlar**
Dan anlaşıldı

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.47)

(...)

Filanca mı aman ha
Hiç lâfını sakınmaz denilmiyor
Mefhum - u **muha**
Lifinden anlıyoruz ki
Sakınılmaya değer bir şeymiş lâf

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 14”,

Of Not Being A Jew, s.128)

Tüfenk

(...)

düşler, **tüfenkler** ve ayaklar
gözlerimi engel oluyor güneş.

(“Tüfenk”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.10)

Uykularım upuzun bir geçmişi yaktıkça
ve o külle yıkandıkça ben durmadan
utançla **oğuşturduğum**
yüzüm.

(“Waterloo’da Bir Dişi Kedi”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.17)

(...)

bir kurbağa zıplıyor yaşamamızdan
hergün zıplıyor, **hergün** eksiliyor, **hergün**

(...)

(“Geceleyin Bir Korku”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.27)

(...)

firengili göklerin altında olmak gibi
yatırları severim
paskalya tatilini.
Her tanım zorlu kilitlerdir belki de
çaput yıldızları aşka dayalı duran
uç benim boynumun soytarısı
böğrümde **avrupalı** atları koşuşturan
aşkım, tanımım, yanaşmam.

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.28-29)

(...)

ağlıyorsun ihanete karşı şavkıyor **pıçak**
bir **pıçak** ki sevgilim, Sürmene işidir.

(“Kalk Düğüne Gidelim”, *Evet, İsyen*, s.43)

o zaman
senin çardağına çıkarken
karıştırırken şarapla kendimi sana
varsın gün geçtikçe **herşeyde** biraz kahır
biraz bakır çalığı olsun lokmamızda
bana soru sor artık
beni kurtarma,konuştur
beni yaz geceleri patlayan **sağnaklara** bağışla.

(“Sevgilime İftira”, *Erbain*, s.154–155)

4.2.3.1.2. Ses sapmaları

Genel dilde kullanılan bir sözcüğün ses değerleri üzerinde değişiklik yapılarak oluşturulan sapmalar, ses sapmaları olarak kabul edilmektedir. Ünlü ve ünsüz harflerin ses değerlerinin, kimi zaman değiştirilerek kimi zaman eksik kullanılarak kimi zaman da uzatılarak meydana getirilen ses sapmaları, bazen de yöresel ağız özelliklerinin şiirde kullanılması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir şairin şiir dilini oluştururken kullanmış olduğu kelimelerin çeşitliliği oranında artabilen bu sapmalar, İsmet Özel'in şiir evreninin her döneminde önemli bir özellik olarak dikkat çekmektedir.

İsmet Özel, şiirin bütünündeki ahenk unsurlarını ve ritmi esas alarak bazı şiirlerindeki kelimelerinin **ünlü harflerinde değişiklik**ler yapmış ve sözcüklerin genel dil içerisindeki kullanımlarında sapmalar meydana getirmiştir. Bunlardan dikkat çekenlerini aşağıdaki gibi örneklememiz mümkündür:

Bak, ölüm güzü kıskanıyor
şimdi ıssızdır onun sevimli kedisi
ve herkes onun el değmedik yerleri olduğunu sanıyor.
uzayor defterine uğrayan kan lekesi
(“Bakır Tenli Yapraklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.8)

ve artık çirkinim
uykularımda örümcekler **üreyor** şimdi
gelmiş geçmiş bütün gölgeleri denedim
ellerim hala pençe gibi
düşler, **tüfenkler** ve ayaklar
gözlerimi engel oluyor güneş.
(“Tüfenk”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.10)

(...)
ben yakarım çağımın ellerini. Ben **bekliyenim**.
Gecenin kıyısında benden konuşulur.
(“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.30)

(...)
şehre karışmayan bir dehliz değildim
sevinçle kovalıyordum kendimi
bunları ansımak başımı döndürüyor **bazan**
(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyen*, s.19)

(...)
Önce kalbim lanete çarpa çarpa gümrah
sonra kalbim gümrah ırmakları tanımaktan **kaygulu**
(“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni
Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

(...)

Kimse görmüyor buruşuk **pardesüsüyle** bir babanın
kırılğan bir yelpaze olduğunu akşam eve girince

(“İls Sont Eux”, *Cellâdîma Gülümserken*, s.22)

Kızkulesi beyaz iken

Ümitgilde biz ikimiz

Kurabiye yiyor idik

Sütlü çayın yanında

Sahili **çitileyordu**

Sürü sürü yunuslar

Kumrulardı homur homur

Manastırın camında.

(“Kızkulesi Beyaz İken, *Of Not Being A Jew*, s.37”)

(...)

Yeyip yuttum sanmayın bu takazayı

Ne mi yaptım size ne

(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.64)

(...)

gerçi henüz kağıt para yoktu **demiyeyeğim**

lâfi limanlarda ibraz edilen pasaporta getirmeyeceğim

(John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 14”,

Of Not Being A Jew, s.146)

İsmet Özel’in şiirlerinde görülen ses sapmalarının bir kısmı da kelimelerin **ünlü harfleri düşürülerek** meydana getirilmektedir. Dizelerin ses uyumuna özellikle dikkat edilerek oluşturulan bu sapmaları şöyle göstermemiz mümkündür:

(...)

Ben şenlikçisiydim pıhtı kannın

keten helvacılardan, **bileycilerden**

rugan çizme giyilen çağlardan geçerdim

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.24)

(...)

indir koynumun yılgısını mor bulutların **ordan**

(...)

(“Davun”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.28)

(...)

Ben ki kazdım, küredim, ellerimle boşalttım geceyi

yıldızları, hüznü **ordan** fırlatıp attım,
sonra **ordan** fırtınalı bir tüzeyle halka bakınca

yeniden yaralandım dünya ırmaklarından.
(“Yaşatan”, *Evet, İsyan*, s.40)

Kanın **çığrından** çıktığı saattir bu
memelerini bana sıkıca bastırдыңın
(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyan*, s.20)

(...)
bana soru sor artık
beni kurtarma, konuşur
beni yaz geceleri patlayan **sağnaklara** bağışla.
(“Sevgilime İftira”, *Evet, İsyan*, s.22)

(...)
canlarım, kollarında Parti **pazubentleri**
dik başlar, erkek haykırışlarla
göndere, en **yukarlara** çekiyorlar
en **yukarlara çatlıycak** kadar aşkî yüreklerini.
(“Evet, İsyan”, *Evet, İsyan*, s.23)

Sana **durlanmış** kelimeler getireceğim
pörsümüş bir dünyayı kahreden kelimeler
(...)
(“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyan*, s.38)

(...)
varsın **zندانların** uğultusu vursun kulaklarımıza
yaşamak
bizimçün dokunaklı bir şarkı değil ki.
(“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyan*, s.40)

Çeşme var, kurnası murdar
yazgım
kendi **avcumda** seyretmek kırgın aksimi.
(“Münacat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.13)

Koyverin matemi tasvire çengiyle köçek çullanadursun
Her yanlışı yeşeren dal fişkiran ota kapatsak **n'olur**
Ağlayış buldu eşin neydi adı **ko** bahar coşkusu olsun
Yüze vurmaz artık elem yapışır âdeme göğsünde solur
(“Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar”,
Of Not Being A Jew, s.25)

deyim yerinde değil ulan **n'olucak**
deyimi yerine ben koymadım
(...)
(“John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi 1”,
Of Not Being A Jew, s.129)

(...)
sabahın köründe kalkan **tirenlerdeki** nefret
hergün aynı kalafat yerine çekilmenin nefreti

(...)

(“Mazot”, *Erbain*, s.145)

Böyle ayıp şeylerden ninni yapmamış olsak
Boynu düzce devenin gazeteler yazmadan
Kapmadan da parayı un eler miydi kaltak
Hikmeti ne inmenin **yalnayak** ayazmadan

(“Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi”, *merdivenşiiir*,
S.8, Nisan-Mayıs 2006, s.7)

Özel, şiirlerinin bazılarında **ünlü harflerin ses değerlerini uzatarak** dize içerisinde hem bir ahenk hem de şiirin söyleyişine bir canlılık kazandırmak ister. “*Geceleyn Bir Koşu*” kitabında Edip Cansever’e ithaf ederek yer verdiği “Acının Omuzlanması” şiirinde ve “*Bir Yusuf Masalı*”nın Altıncı Bab’ında şair, “**u**” vokalini bilinçli olarak uzatmış ve meydana gelecek olana ses değerinden faydalanmak istemiştir. Özel’in her iki şiirinde de söz konusu olan bu özellik, şiirlerin seslendirilişine de ayrı bir ahenk katmaktadır:

Çocukların düşlerinde bir Markut
bir kurbağa zıplıyor yaşamamızdan
hergün zıplıyor, **hergün** eksiliyor, **hergün**
Markuuuut! Torbanı sarkıt.
Her doğal güzelliğin bir ucunda aptallık
öbür ucunda o kambersiz geçen düğün.

Kadın. Kadını bir dilime katık ettiler
Markuuuut! Torbanı sarkıt.

(“Acının Omuzlanması”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.19)

Cinler kanatlarını kaldırıp
Vurdular dev kubbeye
Her vuruşta etraf
Zangırdadı, gümbürdedi
Hem vuruyor, hem çığlık atıyorlardı:
“**Yusuuuf!** Çık da bir kaşık kanını içelim”

Cinler hesabına göre bu kubbe
Sayılı darbelerden sonra çökmeliydi
Fakat kubbenin direnci tahminleri aştı
Öyleyse daha sert kanat darbeleri indirmeli
Âvâzı yükseltmeli
“**Yusuuuf!**” “**Yusuuuf!**” “**Yusuuuf!**”
“Çık da bir kaşık kanını içelim”
Cinler çok kanat vuruyor
Çok ağır

(“Altıncı Bab: İns ü Cin”, *Bir Yusuf Masalı*, s. 118-119)

Yine şairin ses sapmasının bu şekline örnek olabilecek kullanımına, “*Bir Yusuf Masalı*”nın “Şivekâr”ın

Çıktığıdır” adlı Birinci Bab’ında ve “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi”nin 19. bölümünde de rastlanılmaktadır:

(...)

Ossaat "Breh!

Hüsnü Yusuf’un yanağı mısın be mübarek!"

Deyiverdi bir avcı.

Şimdi sezdi Şivekar saklandığı yerden

Avcıların da varmış bir içlisi

Bir bilgisi

(“Birinci Bab: Şivekâr’ın Çıktığıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.48)

(...)

perde kapanıyorken elini paltona uzatıyorsun

kumaşın kalınlığını hissediyorsun yakanın iriliğini

ilâ **mâaşallah.**

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 1”,

Of Not Being A Jew, s.129)

İsmet Özel’in oluşturmuş olduğu şiir dili içerisinde sözcüklerin ses özellikleri üzerinde değişikliğe gidilerek meydana getirilen ses sapmalarının bir başka görünüşü ise, sayıları az da olsa, **yöresel ağız özelliklerinin kullanımıyla** ortaya çıkmaktadır. Şair, özellikle ilk dönemde kaleme almış olduğu şiirlerinde görülen bu sapmayla, şiirin bütününde dikkat çekilen anlamı daha çok belirginleştirmiş olmaktadır. Örneğin aşağıya alıntılatacağımız, “kale” kelimesinin halk ağzında karşılaşılan ‘**kal’a**’ şeklindeki söyleyiş biçimini Özel’in, şiirinde özellikle ‘**kavga**’ sözcüğünün hem imajinatif hem de ses özelliklerini hissettirebilmek için bilinçli olarak kullandığı görülmektedir. Yine aynı şiirde ‘çerçi’, ‘çeri’ ve ‘kul’ kelimelerinin ‘halk’ kelimesiyle kurmuş olduğu koşutluk da dikkat çeker:

(...)

bana ne çerçilerden, çerilerden, kullardan

halksa **kal'am** onu **kal'a** kılan benim

boşanır damarlarıma yılların kahraman gürültüsü

çünkü kavganın göbeğidir benim yerim.

(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.22)

Şairin diğer şiirlerinde öne çıkan yöresel ağız özelliklerinin kullanımıyla ortaya çıkan sapmalardan bazılarını ise şöyle göstermek mümkündür:

(...)

Ah, göğşe uzatıyorum bir cumartesiye

hayın bir çalgıyı kuşanıyorum göğün huysuz kuşlarıyla

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.25)

Sis sanki ayaklandırıyor yamaçları
sisle çalkanıyor böğrümüzdeki ova
bana çarpıp kırılıyor mahpusluk düşüncesi
ben güya şiirler yazdığım için **mahpusmuşum**
mahpus olduğu için şiirler yazarmış Ho amca.

(“Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdüler 5”, *Evet, İsyan*, s.35)

Ütüsüz bir pantolon kadar tedbirliyim
tarihi bir gerçek kadar sıkılgan
bilmem ki Tesalya’daki **Termofil**
bir yiğitlik anısı
bir **hayınlık** anıtı mı olsa
(...)

(“Akla Karşı Tezler”, *Erbain*, s.186)

(...)
ben öyle bilirim ki yaşamak
berrak bir gökte çocuklar aşkına savaşmaktır
çünkü biz savaşmasak
anamın giydiği pazen
sofrada böldüğümüz somun
yani **iscacık** benekleri çocukluğumun
cılık yaralar halinde;
yayırlılar toprağa
etlerimiz kokar
gökyüzünü kokutur
(...)

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyan*, s.29)

(...)
Buraya kadar geldi masal
Şimdi **acep** ne olacak?

(“Dönüş”, *Bir Yusuf Masalı*, s.112)

İsmet Özel’in şiirlerinde belirgin bir biçimde ortaya çıkan ses sapmalarının tamamını, sapmanın yer aldığı şiirin yayımlandığı kitabın sayfa numarasını ve kelimenin yazım kılavuzundaki doğru kullanımını da vererek hazırladığımız aşağıdaki tablodan da takip etmek mümkündür:

4.2.3.2. Dilbilgisi sapmaları

Söz dizimsel sapmalar olarak da adlandırılan dilbilgisi sapmaları, şiirlerin dizeleri yapılandırılırken kimi söz dizimlerinde bilinçli olarak meydana getirilen dilbilgisi kurallarına aykırı kullanımlardır. İsmet Özel’in hallerini

değiştirmek, edatları yanlış kullanmak, nesne almayan fiillere nesne eklemek, kelimelere yanlış ek getirmek, geçişsiz fiilleri geçişli olarak kullanmak, dize içerisinde kelimelerin yerlerini değiştirmek, parantez ve kısa çizgi içerisinde ifadelere yer vermek... gibi sözdizimindeki kurallara aykırı kullanımlar bu sapmayı oluşturur.

Şiir dilinin özellikle alışılmamış bağdaştırmalar ile kurulan yapısı düşünöldüğünde, şiirlerde dilbilgisi sapması olarak kabul edilebilecek kullanımların sayısı oldukça artmaktadır. Bu durum, imgeye yaslayarak açılmadığı söyleyişini, dilbilgisi kuralları içerisinde örneğine pek rastlanmayacak özgün söz dizimleri ve alışılmamış tamlamalarla oluşturan İsmet Özel şiirinin de önemli bir özelliğı olarak kabul edilebilir. Nitekim Özel, imajinatif söyleyişin etkisini artırmak ve şiirin bütünü içerisinde önelediğı anlamın sınırlarını genişletmek için bu türden sapsmalara ilk şiirlerinden itibaren oldukça sık müracaat etmektedir.

Şairin üslûbundaki zenginliğe işaret eden bu türden kullanımların özellikle ne şekilde yapılandığına, “İmge ve imajinatif söyleyiş” adlı kısımda dikkat çekildiğinden ve metinlerdeki görünüş biçimlerine de “Anlam sapsmaları” adı altında işaret edileceğinden dolayı burada tekrar değinilmeyecektir. Fakat şair, alışılmamış bağdaştırmaların ortaya çıkardığı söz dizimsel sapsmalarla birlikte, kimi şiirlerinde yine bir dilbilgisi sapması olarak, farklı yapılarda kurgulanmış dizeler meydana getirmektedir. Örneğın aşağıya “Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli” adlı şiirden alıntılatacağımız dizelerde, hem alışılmamış bağdaştırmalarla hem de söz dizimindeki kelimelerin yerlerinin değıştirilmesiyle oluşturulmuş her iki sapsmayı da bir arada görmek mümkündür:

(...)

Ürker herkes **üşümüş bir anahtar** olagelmekten

bir çocuğun şehri çarpar **yüzümün varoşlarına**.

(“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.30)

Yukarıdaki dizelerden özellikle sonuncusunu “**bir çocuğun yüzü çarpar şehrin varoşlarına**” şeklinde de söylemek mümkündür. Fakat Özel, kelimelerin yerlerini değıştirerek hem ilginç bir söyleyiş hem de şiirin anlam düzleminde orijinal bir imgelem meydana getirmiştir. Bu dize “bir çocuğun yüzü çarpar şehrin varoşlarına” şeklinde söylenmiş olsa dahi, alışık olunmayan kişileştirme ve betimleme yapısıyla dikkat çekmektedir. Şair, bu yapıyı bir de söz dizimindeki kelimelerin yerlerine yapmış olduğı müdahaleyle daha belirgin hale getirmiştir.

İsmet Özel’in bu tarzda meydana getirilen dilbilgisi sapsmalarına birer örnek de “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiirinin 5. ve 12. bölümlerinden göstermek mümkündür:

(...)

Hayır seni asla bunların hepsi telefata dünya gözüyle
Bir kez bile görmek istemiyorum acıdır ömrümce
Neler vermezdim seni görmek için gibisinden cümle kuranların haline
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretimin Yirmi Sebebi 5”,
Of Not Being A Jew, s.102)

(...)

Mesela şehri seçmek olmasaydı şehre girmemiz
Şehre bir kur' aya katılır gibi girecek olsaydık
Çalkalar karıştırabilirdik talihi ve sevinci
Halbuki biz seçmeler zincirinde birer neyiz bakla
Bize sığmak için şehre
Komşunu geç diyorlar ziyaretçini hakla
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretimin Yirmi Sebebi 12”,
Of Not Being A Jew, s.126)

“John Maynard Keynes’ten Nefretimin Yirmi Sebebi”nin 5. bölümünden alıntıladığımız dizeleri, şairin yerlerini değiştirmiş olduğu söz gruplarını dilbilgisi kuralları içerisinde düzenleyerek, “**Hayır seni asla dünya gözüyle bir kez bile görmek istemiyorum. / Bunların hepsi telefata. Acıdır ömrümce, / ‘neler vermezdim seni görmek için’ gibisinden cümle kuranların haline.**” şeklinde de yazmak olasıdır. Yine şairin bu türden sapmalarla meydana getirdiği dizelere, “*Cellâdıma Gülümserken*” adlı 4. şiir kitabının hemen başında yer verdiği kısa metinde de rastlanılmaktadır. Özel, aslında “Yaşamayı bileydim yazar mıydım hiç şiir?” şeklinde sıralanan sözcüklerden oluşan ve tek dizede toplanabilecek olan metni, kendi içerisinde çoğaltarak 6 dizeye yaymış; noktalama işaretlerinin de yardımıyla şiirin hem anlamında hem yapısında hem de söyleyişinde, her okunduğunda farklı çağrışımlarla yeniden anlamlandırılabilir bir yapı meydana getirmiştir:

Yaşamayı bileydim yazar mıydım hiç şiir?
Yaşamayı bileydim yazar mıydım hiç şiir?
-Yaşama!
-Ya bileydim?
Yazar: Mıydım
Hiç: Şiir.

(*Cellâdıma Gülümserken*, s.1)

Özel, söz konusu olan bu etkili söyleyişe, “Kuşun Ölümü” adlı şiirinde de “ve” bağlacının cümle içerisindeki yerini değiştirerek ulaşmaktadır. II. Yeni şairleri tarafından da sıkça kullanılan bu türden sapmaların örneğine şairde pek rastlanılmaz fakat şair, aşağıya alıntılatacağımız dizelerinde bu kullanımı, özellikle “mi” soru ekini de saptırarak orijinal bir söyleyiş meydana getirmiş olur:

(...)
kuş öldü herkes mi arıyor
gençlik mi yürüyor **herkese ve mi** arıyor
(...)

(“Kuşun Ölümü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.11)

İsmet Özel’in şiirlerinde sık rastlanan bir diğer dilbilgisi sapması da, dize içlerinde parantez ve kısa çizgi içerisinde birer ara cümle olarak kabul edilebilecek ifadelere yer veriliyor olmasıdır. Şairin ilk şiirlerinden son şiirlerine kadar ortaya çıkan bu kullanım, şiirin akışında ve anlamında herhangi bir aksaklığa meydan vermeyecek şekilde kurgulanarak meydana getirilmektedir. Örneğin “*Geceleyin Bir Koşu*” kitabında yer alan “Bakmaklar” şiirinde iki kısa çizgi içerisinde yer verilen ifadeler, şiirin anlamına büyük oranda katkı sağlarken aynı zamanda metnin bütününde yer alan ünlemlerle birlikte ritme ve seslendirilişe de yardımcı olmaktadır:

Donyağından yapılmış sabunların
ürkütüp sindirdiği gözlerim vardı - **ağır** -
ağır yani çoraplı ve sürgün doğmanın
taşınmaz kıldığı.
Ben şenlikçisiydim pıhtı kanın
keten helvacılardan, bileycilerden
ruga çizme giyilen çağlardan geçerdim
barutun ve susamanın güzelliğiyle
tek yatmanın akmayan yüzüyle geçerdim.
Oraya, göğsüme iliklediğim hayvanı ayartmadan
direnmenin mayasını ellemeye.
Gün dönerdi, benzi solardı kahkahamın
kapardım kapımı gevşeyen bir yanımla
ve hergece yatağımda bir engerek bulmanın
süregen iğrentisiyle dolardım, sesim
öylece - **Kusmuk Gibi** - kalırdı ağzımda.

Çünkü her yerde bir göğün ufak kaldığı vardı
- **akşama özgü göğsümü açardım**
ey mutlu serin penceresi doğanın -
her yerde köpeksi koklaşmaların sürüp gittiği vardı
uyurken bir kadına doyar gibi kanardı ayaklarım
kanardı ve bir irin seliyle boğulurdum hersabah.

(...)

Ben nereye adımı yazsam
nereyi göstersem parmaklarımla
orası şapkalar yüklü bir vagonur,
nerede daralmış görsem bir adamı
akşamın güzel buğusunda eli-ayağı tutulmuş
bir çiçeğe uzanırken utandığını görsem
işte iğrentim yayılıyor derim, işte sırtlanlar soluyor ellerimde
kuşlar çoktan kapamışlar tarlalarını.

O zaman bir üzünç aralığında - **herkes gibi** - başlar korkum.

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.24–26)

İsmet Özel’in diğer şiirlerinde de dikkat çeken bu kullanıma yönelik dizelerini, içerisinde yer aldığı anlam bütünlüğüne de dikkat ederek aşağıdaki gibi örneklemek mümkündür:

(...)

babam uçurtmalarımı benden çok severdi bilirsin
şimdi uçurtmalarım büyük, o homurtu (**o insan**)

(...)

(“Ölü asker İçin İlk Türkü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.22)

(...)

Nasıl ki doğuran ve öldüren
köpekler gezinir herkesin şapkasında
ki herkesin şapkası mermilerden öncedir,
— **Elma dersem çıkma.**

(...)

aşk **-bir tanım değil midir-**
kusturucu güzellikler ardından.

(...)

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.28)

Kadınlar geçiyordu doğurgan **-ve diri kızlar**

Turfanda yalnızlıklar almak için dünyadan

(...)

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyen*, s.10)

(...)

Yunmadık saçlarını okşuyoruz, yavrum.
-Yüzümüzde dolanan bir mayhoş kahkaha-
Gırtlığımızda bir harf büyüyor
gırtlığımızda.

(...)

Yırtarak açtığımız zarflarda
büyük tecimevlerinde, büyük çarşılarda
pokerde **-sinemada-** genelevlerde
ne bir suçlu çağrışımı, ne karabasan
yalnız o herkesler
o herkesler kendine akarak boğulan
ve sürdüren bir güleç kocamışlığı.

(...)

ÇIKSAM

gök

şarlayarak devrile ardından

-ölürsek bir partizan gibi ölmeliydik-

yürüsem parçalanmış bir ceset tazeliğinde
yürüsem beynimde kıpkızıl bir serinlik
sonra denizler devirebilirim dudaklarımdan
sonra aşk, sonra dirlik: partizan

(“Partizan”, *Evet, İsyan*, s.7–8)

(...)

tülbentlerden kanı süzülürken körpe yavruların
bir bazı şeyler bulmalı yüzümüze tebelleş olan bu korkuya

- **Avluya çık**

- **Avluya kara bir şey bırakılmış
(bir bomba)**

(...)

Açıklanacak, belletilecek olan belki
milat öncesi ve sonrası lakırdıları
karışık banka hesapları, navlun
yani öylesine açık değil pek
hatta

- **şehir mi, değil mi burası -**

kötürüm bir kurt çantamı karıştırıyor
neden karıştırıyor, ne hakla
direnmeler, erzurumlar, kalfalar
gecenin ipini koparan gece safaları

- **Var mısın yok yere ağlamaya...** Ki bir sis

yanık bırakılmış bir fısıltı
şehri sarıyor, bir dehliz olan bana ulaşamıyor ama
herkesin içinde iğdiş bir bahar
bacakları eriyor memurların, evkızlarının
ve saat 24 vardiyasının işçileri
inmiyorlar ocaklarına.

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyan*, s.18–19)

(...)

Yıllardır çocuk başları akıyor yamacımızdan
yıllardır balçıklı bir hayvan çeperlerimizde
kentlimiz cebinde cinayet fotoğraflarıyla sofraya oturuyor
köylü **-biraz sessizlik-** ne tuhaf bir kelime?

(...)

(“Evet, İsyan”, *Evet, İsyan*, s.22)

(...)

Klavyeye sonradan girdiğine hepimizin
Kitap’a el basarak yemin ettiği
Eklenti yapıları hiçbirimizin
Şart olsun bilmediği bir tuş
Hepimizin bir yerindeki şangır şunguru
Takır tukur tokuşturmuş
Çünkü hepimiz **-erbabı böyle diyor-**
Farkına varsak da varmasak da
Ya bir şangırdan veya
Bir şungurdan gelmekteymişiz

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 3”,
Of Not Being A Jew, s.96”)

Öldürülmeden önce çoğunu öldürmüştüm
Sonra hepsini geberteceğim canıma kıyıldıktan
Hepsini birer birer
Belimden yatağanımı çekip kelle uçuracağım
Göğse sertçe saplayacağım ucuna takıp süngümü
Hançerle sustalıyla kasaturayla saldıracağım
Yöntem sıkıntısı çekmediğim apaçık
Onları üçer beşer asacak organlar hazırladım yağlı
Gaz odalarımı sıvayıp badanaladım
-Birkaçını canlı bırakabilir gaz kaçağı-
Neredeyse bir servet sarfedip
-Öldükten sonra paralar neme gerek-
Elektrikli sandalye ısmarladım onlar için

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 10”,
Of Not Being A Jew, s.102

(...)

Hortlak bizim memlekete uğramaz olur mu
Güruh halinde gelmiştiler bir keresinde
Etrafa baktılar ben küçüktüm o zaman
Ben küçüğüm diye farkın ne olduğunu bilmem sandılar
Benim ben olabileceğim ihtimali üzerinde hiç durmadılar
Adını bilselerdi bari neyi nasıl sandıklarının
Ay bayılacağım deyip gölgesine oturdukları sancağın
-Onların hortlaklıkları da işte bu kadar-
Çarşıya kim tarafından dikildiğini bilselerdi
Ne olurdu
Hiç
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 18”,
Of Not Being A Jew, s.142

4.2.3.3. Anlam sapmaları

Söyleyişi etkili kılmak ve şiirdeki anlamı farklı çağrışımlarla çarpıcı bir şekilde ifade etmek için sık olarak kullanılan sapmalardan biri de anlamsal sapmalardır. Sözcükleri, genel kullanımları sonucu ortaya çıkan anlamlarının dışında, özellikle alışık olunmayan tamlamalar şeklinde bir araya getirilerek oluşturulan anlam sapmaları, okuyana ya da dinleyene daha güçlü bir dil sunmaya ve onların zihinlerinde değişik imgeler oluşturmaya yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.

İsmet Özel'in şiirlerindeki imge kuruluşunun ve çarpıcı söyleyişin en büyük dayanağı olan anlam sapmaları, şairin özellikle ilk dönemdeki şiirlerinde daha yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özel, kendi beni'nden hareketle konumlanmaya gayret ettiği dünya içerisinde, imgelemin çağrışımlarına yaslayarak oluşturduğu şiir dilini bu ilk dönemki metinlerinde, örneğine az rastlanır bir tarzda, anlamsal sapmaya uğratarak meydana getirmektedir. Özgün birer imajinatif söyleyiş olarak değerlendirilebilecek olan bu kullanımlar, kimi zaman şairin beni'ni kelimelerin farklı anlam değerlerini önceleyerek tanımlaması, kimi zaman da aynı ben'in etraftaki nesnelere alışık olunmayan sıfatlarla betimlemesi şeklinde ortaya çıkar.

Özel'in "Geceleyin Bir Koşu" adlı ilk şiir kitabından bir araya gelen şiirleri, ifadeye çalıştığımız durumu örnekleyecek dizelerden meydana gelmektedir. Örneğin "Tüfenk" adlı şiir, bebeklerin ebeveynleri tarafından uyutulurken söylenen ninnilerin ses çağrışımlarının anlamsal sapmaya uğratılmasıyla açıklanır ve şair devam eden dizelerde, sıfatların da yardımıyla meydana getirmiş olduğu özgün tamlamalarla beni'ni betimleme gayretine girer:

Çocuk e harfine yaslanmış uyuyordu

sonra saçlarımız kapandı, denklerimiz bağlandı sonra
boyuna ateşler söndü dağlarda
bir yıldız boyuna söndü durdu

çocuk insan seslerine yaslanmış uyuyordu

o zaman ben atlıydım işte

saçlarımda geceler morarırdı

yorgun olamazdım çok uzaklardaydı yurdum çünkü
boyuna tüfenkler doldurmuştum **sularım girilmezdi çılgınlardan**
canavarlar besliyordum ulu bir askerdim sanki

ve artık çirkinim

uykularımda örümcekler üreyor şimdi

gelmiş geçmiş bütün gölgeleri denedim
ellerim hala pençe gibi

düşler, tüfenkler ve ayaklar
gözlerimi engel oluyor güneş.

(“Tüfenk”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.10)

Yukarıdaki şiirde de görüldüğü gibi, ‘e harfine / insan seslerine yaslanmış uyuyan çocuk’, ‘saçlarda gecenin morarması’, ‘suların çılgınlıkları’, ‘canavarlar beslemek’, ‘uykularında örümceklerin üremesi’ ve ‘ellerin pençe gibi olması’ gibi, dilin normal kullanımı içerisinde örneği olmayan anlam sapmaları, İsmet Özel şiirinin hem anlam hem de söyleyiş açısından önemli bir özelliği olarak belirlemektedir. Şairin merkezine bu türden sapmaları koyarak

oluşturduğu üslûbunu, yine “Geceleyin Bir Koşu”daki “Kuşun Ölümü” adlı şiirden hareketle de örneklememiz mümkündür:

Kuş damdan düşünce
sarışın bir yürüyüşüdür artık ölümün
bir yağmurdur açılan kuraklığa
bir yağmurdur kulübesi nisandan
ve onun ayaklarına dolanan o gökyüzü
kansız yüzleridir diri kuşların
kuş düşünce damdan

kuş düşünce damdan
kızlar saçlarıyla ölümü düşünürler
uzun bacaklı tanrılar koşuşur sokaklarda
kuş öldü herkes mi arıyor
gençlik mi yürüyor herkese ve mi arıyor
onun gözlerini satılan çarşılarda
kuş öldü kanadının altındaki o yara
yağmurun karanlığını getiriyor geceye
yağmurun ırmaklarını getiriyor geceye
kuş öldü
küçücük bir yorgunluktan ölmeden önce

öldü, kim ısıtır artık **onun ellerini**
suların aynasında üşüyen ellerini
suların saygısıyla üşüyen ellerini.

(“Kuşun Ölümü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.11)

Bu şiirde Özel, ‘kuş’ kelimesi etrafında örgülediği sözcüklerinin uzak anlamlarının çağrıştırdığı imgelemlerden faydalanarak, her okuyanda farklı anlam katmanları meydana getiren güzel bir söyleyişe ulaşmıştır. Örneğin, ‘ölümün sarışın yürüyüşü’, ‘yağmurun kuraklığa açılması’, ‘gökyüzünün ayaklarına dolanması’ ‘kızların saçlarıyla ölümü düşünmesi’, ‘uzun bacaklı tanrıların sokaklarda koşması’, ‘yağmurun ırmakları’, ‘ölümden önceki küçücük yorgunluk’, ‘suların aynasında üşüyen eller’ ve ‘suların saygısıyla üşüyen eller’ gibi söz dizimleri, anlamsal sapmaya uğratarak meydana getirilmiş, gerçeklik düzleminde var olması mümkün olmayan farklı tasarımlardır.

Şairin bilinçli olarak kurguladığı bu yapı içerisindeki anlamsal sapmalar, çoğu zaman şiirin bütünündeki anlamı destekleyecek ya da o anlamı iyice belirginleştirecek bir tarzda ortaya konulmaktadır. Bu durumu yine “Kuşun Ölümü” adlı şiirden hareketle işaret edecek olursak, örneğin ‘**kızlar saçlarıyla ölümü düşünürler**’ dizesi, şiirin bütünündeki ölüm temasının altını iyice çizen bir kullanım olarak karşımıza çıkar. Çünkü kızlar genelde saçlarıyla ölümü değil de hayatı düşünürler ve onlar, bir cazibe noktası haline getirerek övündükleri saçlarıyla ölümden daha çok yaşamaya yakındırlar. Özel, şiirindeki bu ve benzeri anlam sapmalarıyla, aslında insanların hayatlarının

merkezinde yer alan ölümün ciddiyetini imlemiş olmaktadır.

Sözcüklerin gündelik kullanımlarındaki anlamlarından saptırılarak birer imge olarak meydana getirildiği dizelerin yoğun olarak yer aldığı bir diğer şiir de “Davun” adlı metindir. Özel, bu şiirinde de hazır ve tanımlanmış olarak bulunduğu dünya içerisinde yer almaktan duyduğu sıkıntısını, özellikle isim ve sıfatları alışılmamış bağdaştırmalar şeklinde kullanarak kurduğu tamlamalarla işaret etmektedir. Böylelikle şair, beni’ne kazandırmak istediği özgürlük alanlarına orijinal tasarımlar ve farklı imgelerle dikkat çekmiş olur ve okuru alışık olduğu anlam alınının dışına çeker:

Uç benim boynumun soytarısı
kirle her cemreyi bana doğru olan
unuttum **güçbela soluyan perdeleri**
dudaklarımı ısırıkça kabaran akşam
unuttum onu da.
Zaten bir tanım değil midir
tavsayan düşüp kalkmalara
hüznün hacanası diye bildiğim akşam
bir tanım değil midir o **kıyısız ellerimiz**
fırça çekmeye doğru ölümün bacısına
parmak atmaya doğru şiir okuyarak
aşk -bir tanım değil midir-
kusturucu güzellikler ardından.
Her tanım bir ağı parçalıyor gibi çevremizde
azgın atlar boşandıkça sesimin avlusundan
uç benim boynumun soytarısı
döle ovalı yüreğimi akarsuyunna
göğsümde serinleyen akçıl kuşların
esirgeyen bağışlayan DİRENME'nin adıyla
indir **koynumun yığılmasını mor bulutların** ordan
indir, indir de
geceleyin **dupduru bir iniltiyi**
bağrımdaki sağırlıkla değiştirmeye doğru-
Fırlamayın, bıktım tanımlanmaktan.

Leş yiyen akçıl kuşları severim çünkü
akçıl göçmen kuşları çünkü
çünkü **özentsiz taşra yanakları**
gibi çarşılara ilişkin
firengili göklerin altında olmak gibi
yatırları severim
paskalya tatilini.
Her tanım zorlu kilitlerdir belki de
çaput yıldızları aşka dayalı duran
uç benim boynumun soytarısı
böğrümde avrupalı atları koşuşturan
aşkım, tanımım, yavaşmam.

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.28–29)

İsmet Özel kimi şiiirlerindeki anlam sapmalarını da, söz dizimi içerisinde yer verdiği kelimelerin zıt ve benzer anlamlarına işaret ederek yer vermektedir. Şairin bu türden kullanımları, yine şiiirin anlam bütünlüğünü tamamlayan önemli bir yapı unsuru olarak karşımıza çıkar. Örneğin “Karlı Bir Gece Bir Dostu Uyandırmak” adlı şiiirinden aşağıya alıntılatacağımız dizelerinde Özel, ‘ışıldamak’ ve ‘kararmak’ fiillerinin anlamsal zıtlıklarından faydalanarak imgesel bir anlatım meydana getirmektedir:

(...)

Benim gövdem yıllar boyu sevmekle tarazlandı
öyle bir çalımlarla **gecenin çitlerinden** atlardım
bir güneş sayardım kendimi denizin karşısında
çünkü **çam kokularına sürtünüp ağırlaşan ruhların**
inanmazdım **dosyalara sığacağına**
gittikçe **ışıldardım** dükkanlar **kararırken**
hüznün o beyaz etrafına sakallarım batardı.

(...)

(“Karlı Bir Gece Bir Dostu Uyandırmak”,

Cinayetler Kitabı, s.15)

Yine şair son dönemde yayımladığı “Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”, “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” ve “Hişt, Baksana” adlı şiiirlerinde, ses ve anlam bakımından benzerlik gösteren sözcükleri kimi zaman aynı dize içerisinde, kimi zaman da alt alta kullanarak anlamsal sapma meydana getirmektedir. Bu sapmalar aynı zamanda, metindeki anlamı çoğaltmaya yönelik olarak da ortaya çıkmaktadır. Aşağıya alıntılatacağımız dizelerin ilkinde Özel, ‘sevdalarda’ kelimesini ‘sev-dalar-da’ şeklinde yapı bozumuna uğratarak anlamsal sapma meydana getirir. İkinci örnekte ise ‘il(le)’ kelimesinin ‘ilçe’ kelimesiyle kurduğu koşutluktan faydalanırken üçüncü dizede, “F” harfinin Türkçe ve İngilizce okunuşlarındaki sessel benzerliğe dikkat çeker ve şiiirinin anlamını farklı okumalarla çoğaltmasına olanak tanır:

(...)

Püf noktası neden ruh kavrulmadan satılmaz
Çünkü çiğ ruh bulantı sebebi **sevdalarda**
Çiğ ruh bakteri dolar alışma katılmaz
Öpüşürken siğildir elinle **sev dalar da**

(...)

(“Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”,

Of Not Being A Jew, s.83)

(...)

İlle hayata atılmam mı gerekiyor
İlçe el vermez mi.

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 6”,

Of Not Being A Jew, s.104)

(...)

Aklı ermedi hiç ceketi mendilli muallimlerin ruyi zemin üstünde üstündü **efin feye** nesi

(...)

(“Hişt, Baksana”, *merdivenşiiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5)

İsmet Özel’in diğer şiirlerinde de öne çıkan yukarıdaki örneklerle dikkat çekmeye çalıştığımız anlam sapmalarının imajinatif söyleyiş içerisindeki benzer kullanımlarına, aşağıdaki gibi işaret etmemiz mümkündür. Sınırlı olarak alıntılatacağımız bu örneklerden de anlaşılacağı üzere Özel’in üslûbunun çok önemli bir özelliğini oluşturan bu türden kullanımlar, ilk şiir kitabından itibaren gittikçe azalmakta ve şair, özellikle son dönemde kaleme aldığı şiirlerinde imgeleme yasladığı söyleyişinin çerçevesini daraltarak daha doğrudan bir anlatım biçimi içerisinde şiir dilini devam ettirmektedir:

Ölüer beni serinliğe yakıştıramaz

çünkü hiç kimse çıkmak istemez bu mevsimden dışarı

çünkü **bitkinliklerini gündün saklar ekinler**

ekinler çocukların en rahat uykuları

gece ayakları kokan bir adam gibi gelir

(...)

ölüler beni ölüme yakıştıramaz

gibi hala saçlarımda tozlu bir akşam.

(“Yorgun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.7)

Bak, **ölüm güzü kısıkanıyor**

şimdi **ıssızdır onun sevimli kedisi**

(...)

(“Bakır Tenli Yapraklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.8)

Ne **gümüş bir çocukluk ölümün mavi cinleri**

uykusunda bıraktığı saçlarındaki yangın

o balçıkla beslenen saçlarındaki yangın

ona doğru uzanınca akşamın kanlı eli

sönmüş ateşlerini öptü tapınağımın

(“Karoon”, *Erbain*, s.19)

Serin karanlığıma bir çingene düşerdi

**gökyüzüne birikirdi hazineleri kışın
dağların dağlarda birikirdi gölgeleri
ürkütülmüş gölgeler kapımda çoğaldıkça
yüreğime o tedirgin çocuklar da düşerdi
kar yürürdü gözlerime tüyden ayaklarıyla
(...)**

**artık üşümek çince bir çiçektir oralarda
yolcuların taşıyamadığı bir çiçektir
çünkü kardan yorulunca biz sıcak sulara
inip sepet öreriz ve 'gecenin
uzun ağzı sulardı saksıları'
ve hala ay dağınık saçlara benzer oralarda
serçelerin ayaklarına bağladığı karanlık
kimseyi çağırılmaz kendi adıyla.
(“Kaçış”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.13)**

**(...)
Sinsi gülüşlerimizdir şimdi pis bir suda yıkanan
korkulardır katar katar inenler gökyüzünden.
Ay sürekli yükselirse içimizde
çirkin ama güçlü bir tanrıya taptığımızdandır
ondan ki sıkıcıyız bu eski ayaklarla
ondan ki ulu bir tiksintiye hazırlanmışız.
Kemerlerimizdeki en güzel geyik ölüm.**

**(...)
(“Gececil Kuşların Ürkmediği Aydınlık”, *Erbain*, s.40)**

Kadını bir gürültüye sapladılar.

**(...)
Yaşamak bir tıkırtıydı, aldırmadılar.**

**Çocukların düşlerinde bir Markut
bir kurbağa zıplıyor yaşamamızdan
(...)
Her doğal güzelliğin bir ucunda aptallık
öbür ucunda o kambersiz geçen düğün.**

**Kadın. Kadını bir dilime katık ettiler
(...)
korkmayın ölüm bir başka ağzıdır yarasaların.
Aşınmış eşikler, aşınmış yaygaralar
aslan gibi bir kocası var mıydı bu kadının?
Gömleğimi zorlayan kuş sesleri.**

(“Acının Omuzlanması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.19)

**Külden bir ağızım vardı mermilerden önce
çanların saçlarıma değdiği yerde ulurdu
Mori, bakırcı çarşısı, incitepe
ağızımın üniformasına sokulurdu.**

Bir çocuğun ağrıyan gülüşü vardı mermilerden önce.

Onu gizlice öperdim.

(...)

Ağzım ağızla doluydu mermilerden önce.

Mori vardı

usunu bir seccade gibi kullanan yaşamakta

Mori'nin köpekleri vardı her şeyden önce

her akşam adını yıkardı mahalle çeşmesinde

ayaklarını yıkardı, tertemiz tanrılar çıkarırdı ortaya.

(...)

(“Geceleyin Bir Koşu”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20–21)

Bulutları kovan hırçınım benim, büyücüm

doğrudur gebe kaldığım coşkun bir akarsudan

bir bıçak alınma çizer o homurtuyu ağırdan

altın haykırışlarla kuşlar uçup gelir üstümüze

gelip geceyi biriktirirler üstümüze

ben ki otobüslerde sarışın sanmışım kendimi uzun zaman

uzun zaman terli bir erkeğin esneyişiyle

bir kaçağın övgüsüne saklanıp

akşam vakitleriyle oğunup uzun zaman

kanaryalarla kesmişim uzayan tırnaklarımı.

Yüzümden bir tilkiyi silenim benim, büyücüm

erkeksi kadınların yasını tutmuyorum, artık sevin

ellerimde madensi gürültüler taşıyorum

(...)

her kapı gıcirtısından çocuklar dökülürdü, ne çirkin

ne çirkin, gövdemde ince bir zırh yara kabuklarından

derken hüzün! **Kadın sesleri çıkaran o duman...**

(...)

(“Ölü asker İçin İlk Türkü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.22–23)

Hırlyım, böylece büyüyor baldırlarım ve boynumun öpülen yeri

iri bir kuş kendini ağartıyor koltukaltlarımda

geceyi hor görüyorum, böylece **gecenin bütün itliğini**

irkilip terliyerek bir erkek sesi olarak yatağımda

tanrım, Pekos Bil'im gözet beni.

Beni çünkü buram ağrır, bacaklarımı hor görürüm aynalarda

bağrıma bir gül tünemiştir, kanar yanakları bir oğlanın yağmurdan

hüznü hor görürüm çürütür çünkü o kuşu koltukaltlarımda

(...)

Üşüt, yırtсын öpüşlerimi pash tenekeler, soyunup org çalayım

ceketimle örteyim gecenin bütün itliğini

(...)

(“Geceleyin Bir Korku”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.27)

Bağrı çok savruk da olsa sabah

günün en çıplak vaktidir
günün en çıplak kuşları gezinir orda
ve ilkin loş bir yürek çarpıntısıyla
uyur göğsümün bedenimin çayıtları
bütün çayıtları uyutur sabah
kuşların, kuşların uçuşlarını da.

(...)

Akıtıp beyaz bir bedeni boğazıma
yakıp çağlardan artan iniltileri
ağlayışlar ve bakışlar üstüne getirilen
sabahtan sonra getirilen nedir?
Kamyon tadında ve dağınık olan nedir?
Çayıtlar uyudu, kuşlar çıplak..
Sabah ormanın ağza bıraktığı ıssızlık gibidir
sabah günün el değilmiş bir vaktidir

(“Sabah Ayartması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.31)

Gırtlığımda bir harf büyüyor
buna dayanacağım
dişlerim kamaşıyor yıldızlardan
buna da.
Kabaran bir çarpıntı oluyor şehir.
(...)

Sarp bir güvercin düşüyor yüreğimden
buna dayanmalıyım
(...)
Şehrin şarkısını söylediğim zaman
yağız bir kımltı oluyor sesim
(...)

Bereketli kuşlar serpeceğim ayaklarıma
genzimi yakarak
bir cinayet türküsü söyleyeceğim ben de
ölürsem bir partizan gibi öleceğim
azgın bir gebelik halinde.

Beni dinmeyen bir mavilik kanırtıyor
buna dayanamam
bir çeteci dişleriyle söküyor kanımdaki çivi
buna da.
(...)

aksayan bir şey örtüyor
yüreğimin kabzasını
olmadık sesler geliyor radyodan
beynimde korkunç bir vida olarak
ergen ölüleri
artık ellerimi bu rahlelerden ayırsam
boyunbağımın ve gülüşümün o kirli
rahathğından, yırtık uğultusundan şehrin.
Umudunun ayak seslerini okşuyoruz, yavrum.

Kuşandığımız

bu alkol kokusu bize ne getirdi ki!

ÇIKSAM

gök

şarlayarak devrilse ardımdan

- ölürsük bir partizan gibi ölmeliydik -

yürüsem parçalanmış bir ceset tazeliğinde

yürüsem beynimde kıpkızıl bir serinlik

sonra denizler devirebilirim dudaklarımdan

sonra aşk, sonra dirlik: partizan

(“Partizan”, *Evet, İsyan*, s.7)

Anarak **buruşuk memelerini bezgin günlerin**

geçiyordum **hüznün arkalarından**

düşümde şehrin ahengini bozan ay resimleri

ve geceyi korkutarak durduran

tasarımlar.

Geçtim kara yağlar sürünerek

kara yağlar sürünerek büyüdüm

câni bir kadınla yattım ve beynim

kırık bir suyun yüzünde yorgun

yürüdüm.

Ki asfalt orada

bitiyordu

orada **römorklar**

kalay ve manganez ölüleri

şehrin derin iskeletini sarsıyordu.

Yırtık tüller halinde yağın yağmur

boğazımdaki havlayış karartısı

piyango gişeleri.

(...)

Kadınlar geçiyordu doğurgan - ve diri kızlar

turfanda yalnızlıklar almak için dünyadan

(...)

Demek ki benim

sivil, dayanılmaz bir yüreğim vardır

demek ki

başka **bir kasabada koyup gitmek dudaklarımı**

ürkekliğimi başka bir denize dökmek

kolaydır.

Bir **kahkaha soğutur yüzlerini**

uzakta silâh tutan sivillerin.

Çıglıklarının kuraklığı duyulur

taşraların kuşlu yastıklarında ağlayan

çarşaf bağlayan kızların.

Zedelenmiş itir kokuları duyulur

ve **kana karışan kaynar vakti gecenin**

ve **polisin ve bezzazların vakti**

ve **tomurcuklanan bir yerimin**

demek ki benim **haylaz ve militan**
bir yüreğim.

Böylece **dingin bir kaşıntı gibi açılır dünya**
benzi aldırıışsız ağaran dünya
hınçlar ve revolverler uçuşur
kabuklu yüreklerinde bazı adamların.

Dikkat, **kan**
bingıldıyor

yine senin sıranı atlamıyorum

koynun güneşe çarptığında yara
geniş bir yara yapıyor sevdama.

Ve artık anlatmak için **yeryüzünün tuğlalarını**
seni anlatıyorum

abanmak geçiyor içimden gövdenin küllerine
sana çatlarcasına inanıyorum

çünkü **kopartarak geliyorsun göğün zağarlarını**
canevinde tortop umudu aydınlığın.

Yüzümü kınından çıkararak sensin
pencereyi getiren aklıma

sanki güzümüş

sevecenliğe sarınmak istiyormuş gibi
sanki canım

yüzüme sensin biriktiren kitaplara.

Çocuklar semada bir atlı alkışlıyor

bu yüzden seviyorum seni

bizimkiler bu yüzden yeniyor ötekileri

ve **karnının kurşun işleyen karanlığı**

hüznün namusunu savunan ellerin

Fidel Kastro'yu övüyor bana

bunun için.

Benliğim kurtlanmış bir çocuğu

sıkıştırıradursun beynimde

yengiyi yabancı söken

avucunun

avucunun böğürtlenlerine abanmak istiyor canım

böyle geçiyor içimden.

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyan*, 10–11)

(...)

ey rakı sürülmüş yaralarım gövdeleşin

kırçıl acılarım benim

gök de bir mendil takınsın boynuna

benim kağşayan umutlarım gövdeleşin

(...)

hergün kalkıp öpüşebilir sabahın üniformasıyla

(...)

İşte potin bağlıyor çocuk

bütün uyularından sürülmüş kurşunlar

tütün gibi bakıyor insanlara

(...)

Ben ki gövdemi bütünüyle ne yapmalıyım

tahta bir bavul

gibi duruyorum insanın kıyısında

(...)

içerimde tozuyan bağırtılar vardır

(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, Evet, İsyan, s.13)

Alçak sesle uçuyor üzerimden

saçları kına yakılmış bir kadının mihrabı

bu **gövermiş güz günleri** çıldırır

(...)

Beyaz tülbentler camın arkasında

ve çıkarılmış insan gözleri

kırk batman ağırlığında sahici insan gözleri

bağrına taş basan ana

o ananın ölüsünden kalkan toz

(...)

Bir **isyankar çetecinin yağmuru** altında

kendi kavruk güzelliğimi yumrukluyorum

kulunç gibi giriyor öğleden sonraları cumartesinin

umudum

ki hırçın bir hayvandır durmadan

kalgıtır banknotları, miting alanlarını.

Ve tarçın kokusu ve yorgunluklarla

oturduğumuz evleri tıkayan

merak

bir devrimcinin hazırlığıdır.

(...)

dibeklerinde inatlarını döven

hınzır umutlarını döven kadınlar şakırtılarla.

(...)

yüreğimin palamarlarını çözüyor aya karşı

gökçe sancım zonkluyor bileklerimde

zonkluyor talaşlar, talaşlar

şakağıma vuran balyozun talaşları.

(“Sevgilime Bir Kefen”, Evet, İsyan, s.16)

Demirden sağnaklar altında uyur sevdiğim

göğsünde hazin ayak izleri eski Şubatların

onu **yaralar kıpırdatıyor**

ve o sertelmektedir yaralardan

kasıklarına boşalmaktadır nal sesleri

saçları bukleli bir çocuğu öperek uyandıran

içimize güneşler bırakan nal sesleri.

Keserle yontulmuş bir ağzı var sabahın

(...)

Kesik kolları var aşkın

döl ve inat barındıran.

(...)

boşanır damarlarıma yılların kahraman gürültüsü

çünkü kavganın göbeğidir benim yerim.

Ay vurunca çatlatır göğsümdeki mahşeri

çünkü kavganın göbeğidir benim yerim

canlarım, kollarında Parti pazubentleri

dik başlar, erkek haykırışlarla

göndere, en yukarlara çekiyorlar

en yukarlara **çatlıcak kadar aşkî yüreklerini.**

Yıllardır çocuk başları akıyor yamacımızdan

(...)

(...)

ıtır kokan benim yumruklarımdır

(...)

(...)

Yüzüne ay kırıkları çarpıp uyansın sevdiğim.

(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.22–23)

(...)

gözlerini tanıyorsunuz: çaylak sürüleri

beyni: aç kuşlardan bir ambar.

Bir kıyısına ilişmiyor dünyanın

Allah'ın ve devletin dibinde insanlar

(...)

(...)

Arklardan gece vakti **sular**

kaç zaman ayaklarıma

yahş bir selam gibi dokundu

kopartılmış yapraklarımdan ibaretti hüznün

dedim rahmet yağar ben yürürken

gece benim ardımda

taşdım kara gençliğimi dağların damarında

hep düşümde yaratkan, patlayıcı bir kimya

beynimde hep manalı bir uçurum.

(...)

Dudaklarımda çürükler vardı

dağ çiçeklerinden ötürü.

Irmaklara salardım kendimi

ruhumda kaynar adımlarla gezinen dünya

bana hain sevgilimdi.

(“Yaşamak Umrumdadır”, *Evet, İsyân*, s.24)

(...)

Ve hatırlıyorum lokavt vardı
bezgin fabrika düdüklarının
dizlerine yatırılmış olan sabah
senin kalbini kakışlardı

(...)

Gün turuncu bir hayalet gibi yükseliyor
izmarit toplayan
çocukların üstüne
çekleri imzalanıyorken devlet katlarında faşizmin
bacımı koyvermiyorken şizofreni,
yüzüme bak

ve rahmini bana doğru tekrarla

(...)

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyan*, s.29)

Kara gözlerimde uğuldayan bu değil ancak
elde tüfek, elde alet, yürekte kor
cebelleşmek yalanla, kirle, tahvilatlarla
damarlarına papatyalar doldurarak
bir serinlik olup dünyaya sokulmak

(“İnce Sızı”, *Evet, İsyan*, s.31)

Tozludur saçlarım, saçlarımdan
devrilmiş sarayların dumanları savrulur
yüzüm yanıktır
yüreğime bir karanfil sokuludur

(...)

Ben dünyaya doğru yürümekle meşhurum
bahar da sürgülenir içime katranlar da

(...)

(...)

gökleri göğsümden aşırarak yürürüm
yağlı kasketimin kıyısında nar çiçekleri.

Aynı adam Ekim günlerinden beri gümbür gümbür gelirim
teneke damların üstüne safi sinirden doğan güneş
portakallar fırlatarak parlıyor benim adımlarımla

(...)

Yürüyorum

azarlanıyorum fıskıran başaklarla
iki bomba gibi taşıyorum koltuğumdaki bir çift somunu
hurdahaş bir sancıyla geçiyorum badem çiçekleri altından
gözlerim nemli değil.
gözlerim namlu.

(“Aynı Adam”, *Evet, İsyan*, s.33)

Sana durlanmış kelimeler getireceğim
pörsümüş bir dünyayı kahreden kelimeler
kelimeler, bazısı tüyden bazısı demir

(...)

(“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyan*, s.38)

Ben halka bakınca **gümüş tırnaklı kısıraklar**
sırça kirpikli gelinler huylanır.

(...)

Ben ki kazdım, küredim, ellerimle boşalttım geceyi
yıldızları, hüznü ordan fırlatıp attım,

(...)

Kanıma kızgın demirler sokulur

ben halka bakınca

Kömür kokusunda yüzlerim kabarıp

kalbim uyanır gires lekelerinden

gök gürüldür köleler kıpırdanır

uykumun rengi yayılır dünyaya

(...)

(“Yaşatan”, *Evet, İsyan*, s.40)

Ağlamadan

dillerim dolaşmadan

yumruğum çözülmeden gecenin karşısında

şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı

üzerime yüreğimden başka muska takmadan

konuşmak istiyorum.

(...)

Ağlamadan

etimin **ıgneli beşiklerde** bıraktığı izlere aldırılmadan

o mavi korularda ve dibektaşlarında

bırakıp sözlerimin kalıntılarını

açıkça konuşmak istiyorum.

Besbelli ki **leşler koruyor şehrin bedenlerini**

göğsünün kafesinde yalnızca pasak

biliyorsun

korkutulmuş bir kızın

yüreğinden fişkırıp beyaz güvercinleri

(“Mazot”, *Erbain*, s.143)

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.

Aşklarım, inançlarım işgal altındadır

tabutumun üstünde zar atıyorlar

cebimdeki adreslerden umut kalmamıştır

toprağa sokulduğum zaman çapa vuran adamlar

denize yaklaşınca **kumlar ve çakıltaşları**

geçmiş günlerimi aşağılamaktadır.

(...)

çelik tırpan gibi silkiniyor çocuklar

denizin satırları arasında.

Gece arsızca kükrüyor paslı beyinde şehrin

küfre yaklaştıkça inancım artıyor.

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında
öyle yoruldu ki yoruldu dünyayı tanımaktan
saçlarım çok yoruldu gençlik uykularımda
acılar çekebilecek yaşa geldiğim zaman
acıyla uğraşacak yerlerimi yokettim.
Ve şimdi birçok sayfasını atlayarak bitirdiğim kitabın
başından başlayabilirim.

(“Kanla Kirlenmiş Evrak”, *Cinayetler Kitabı*, s.7)

Senin çağıldın evladım
sen denizi düşününce **uğuldayan sokaklar**
açık renk bir elbiseye yakışan alnın
(...)
bu terli, bu tozlanan bulutlar altında bile
saklı bir yerlerinde bir şeyler parıldatan
senin çağıldın.
(...)

(“Kötü Şiirler 1”, *Cinayetler Kitabı*, s.8)

Uçsuz bucaksız gözyaşları.

Dünyanın **tımarlanmış ruhlara** teslim edildiği günlere ait.

(“Kötü Şiirler 2”, *Cinayetler Kitabı*, s.9)

Bütün müsveddelerimi yırttım,
göğsümün kıllarıyla
gövdemin kokusundan buharlaşıyor şiir.
(...)

(“Kötü Şiirler 3”, *Cinayetler Kitabı*, s.10)

Köleler gördüm, karavaşlar
hayaları burulmuş bir adamın ayaklarını yıkamaktalardı
artık kelimeleri kalmamış fiyatları sormaktan
saçları taranılmaktan usanmışlar
(...)
ve sabah
gökyüzünün karnını gerdiği zaman
dağların kokusundan fabrikalar
acıkınca
Köleler!
gözleri camekânlarda.

Silâhlar gördüm
namlusu akla çevrilmiş sahra topları
mürekkebin utandığını gördüm basılı kâğıtlarda
tetiğe basan parmaklarda çare yok, gördüm mürekkebi:
Çare yok, radyoları kapatsam
çare yok, **secde etsem anılarıma**
(...)

Sanırdık saçlarımız kumrularla kaplanır
bir çocuk, İşte ırmak! diyerek haykırınca

(...)

Gördüm

**gözlerinde zındanlarla bana baktıklarını
düşündüm yaslanarak şehrin kasıklarına
düşündüm kafa kemiklerimi eritinceye kadar**
nedir bu kölelerin olanca silâhları
silahların köleleri olmaktan başka.

Bıkmadım

koyu renkler kullanıyorum hayatımda

koyu mavi, acıyı anlatırken

sessizce öperken, koyu beyaz

ve saçlarım hakaretlerle okşanırken

koyu bir itiraf sarıyor beni.

susmak elbette zehirlidir

ve rahatlık getirir yazıklanmak da.

Ey tenimde uzak yolculukların lekeleri!

Ey çocuklarda uyuyan intizamsız güneşler!

gelin ve boğdurun bu köleleri.

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

Bırakın **ince kavak seslerini** şehrin içinde

paralar yaşlı kızların koynunda yatarken

bırakın köprülerin üstüne yağmur

ve basma perdelerden lânet bize.

(...)

yankımız soyunup sevap rahatlığı alınan yataklarda

yürek elbet acıyor esvap değiştirirken

bizden artık akması beklenen kan da aktı

kovulduk **ölümün geniş resimlerinden.**

Efsanelerden kovulduk

kan ve demir kelimeleri söyleyince

elbiseler içindeyiz, şehrin içinde

önümüz iliklenmiş, ayakkaplarımız bağlı

kimsenin uykusunun fesleğen koktuğu yok

altı kırkbeşte vapur ve sancı geç saatlerde

eski savaşçılar vesair geçmiyor bulutlardan

çiçek alıp eve götürüyoruz

bunun bir delilik olduğunu bile bile

en ıssız duyguların ucunda karakollar

asmaların altı tuzak ve tuzak caddelerde

(...)

(“Tahrir”, *Cinayetler Kitabı*, s.18)

Yaşamaktan öte özür bulamayınca aşka

sonuçları bir bir gözden geçiriyorum

pulluklarla devrilen **toprağın ıslaklığındaki can**

madenlerin buharından elde edilen büyü

bazı yasak kitapların verdiği dinç duygular

nelerse ki yaşamak sözünü asi kılan
nelerse ki lekesiz, umutlu ve budala.

(...)

ipte boynum, **ağzım şehvet yalaklarında**
çapraştım, and içip ayna kırdım
doğadan bir vahiy bekledimse boşuna

(...)

(...)

Bilmek. Bu da ürkütüyor. Gene de biliyorum:

Kapanmaz yağmurun açtığı yaralar çocuklarda.

(“Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü”, *Cinayetler Kitabı*, s.11)

Bir şehrin urgan satılan çarşıları kenevir
kandil geceleri bir şehrin buhur kokmuyorsa
yağmurdan sonra sokaklar ortadan kalkmıyorsa
o şehirden öcalmanın vakti gelmiş demektir

Duygular paketlenmiş, tecime elverişli
gövdede gökyüzünü kıskırtan şiir sahtedir
gazeteler tutuklamış dünya kelimesini
o dünyadan, o şiirden öcalmalı demektir.

Ölüm gelir, ölüm duygusuna karşı saygısız
ve zekâ babacan tavrıyla tiksinti verir
söz yavan, kardeşlik şarkıları gayetle tıkız
öcalmazsa çocuklar bile birden büyüyebilir.

Yargı kesin: Acı duymak ruhun fiyakasıdır
kin, susturur insani; adına çıdam denir
susulunca tutulan çetele simsiyahtır
o siyah öcalmakcasına gür ve bereketlidir.

Vandal yürek! Görün ki alkışlanasın
ez bütün çiçekleri kendine canavar dedir
haksızlık et, haksız olduğun anlaşılın
yaşamak bir sanrı değilse öcalınmak gerektir.

(“Esenlik Bildirisi”, *Cinayetler Kitabı*, s.25)

4.2.3.4. Biçim sapmaları

Geleneksel özellik kazanmış olan şiir formlarının dışına çıkılarak farklı kuruluşlarla yapılandırılan şiirlerde görülen sapmalar, biçim sapmaları olarak değerlendirilmektedir. Bent esasına göre nazmedilen İsmet Özel şiiri, genel itibarıyla aynı form içerisinde meydana gelmektedir. Fakat şair, sayıları sınırlı da olsa bazı metinlerini hem kendi şiiri içerisinde alışılmış olan, hem de genel kabul görmüş şiir yazma formunun dışında oluşturmuştur. Bu

şairlerin yapılanmasına, Özel'in şiirlerini yapı bakımından incelediğimiz bölümde dikkat çektiğimiz için tekrar değinilmeyecektir.

Burada sadece şairin şiirleri içerisinde form açısından dikkat çeken ve biçimsel sapma olarak değerlendirebileceğimiz “Kısa Pantolon, Paslı Çakı, / Dizde Kabuk Bağlamış Yara / Kısa Çakı, Paslı Pantolon, / Gözde Yarısı Kalmış Kabuk” adlı, 12’şer dizeli 2 bentten meydana gelmiş olan şiir ve son dönemde yayımlanmış olan “Hişt, Baksana” adlı form ve yapı olarak Türk Şiiri içerisinde de örneğine pek rastlanamayacak metin örneklenecektir:

Nazlan
Sitem et
Kırıl bana
Beni geç vakit
Tek başıma suya yolla
Bağçede yüzünü öteye çevir
Güle hayret ediyormuş gibi yap
Gülümseyerek konuş da başkalarıyla
Somurt avluda sadece ikimiz kalınca
Kızıp en evcen adımlarla üst kata çık
En sevdiğim çiçeğin saksısı kaysın elinden
Derinleşsin ben içerledikçe ruhumdaki sakarlık.

Yamru bastım iş değildi hâke çakılmak bayırdan
Dağ sıra dağdı hangi haşin belden yol veresi
Gece hep süzüldü yukarıdan lakayt kehkeşan
Altımda beni hep yutmaya çağladı nehir
Yetişir hecelemeden sök beni bir kere
En zoruma gideni yap hengâme getir
Çel beni tökezlet tuttur çitlere
Ahla istida edecek ahval değil
Kim bana kıymazsan bilebilir
Dünya dedikleri samut küp
Acılar tıkanıkça bende
Hep seni seslendirir.

(“Kısa Pantolon, Paslı Çakı, / Dizde Kabuk Bağlamış Yara /
Kısa Çakı, Paslı Pantolon, / Gözde Yarısı Kalmış Kabuk”,
Of Not Being A Jew, s.42)

Duyabildiysen aman suya sıtma ağacından düşen telsizin çıkardığı bir uysal şluk sesi
Beni de haberdar et ben de çekeyim söküük filintalara pasından sinmiş yasemin nefesi
Yünlüyse biz oyuzu bildirsin çaksın kafalara ketense biz onlardan değilizi ne ipeklisi
Nerde kalır valinin silindir parmak kadar çocuğun parmak izini sildiyse uçkur gailisi
Nasıl söker kirazı hasır şapkaya sokuşturan tahta bacaklı kaymakamcığın örfi idaresi
Aşkî bendim gamlandırın amma anmaz gammazı gamma delta icap eder gusül aptesi
Gam benimle gamdır yalayan ilk pulu zarfa gömen silen süpüren do re mi fa sol la si
Locke lokma büyük sen yutma ay ne kadar Roma antik külhanbeyin kadifeden kesesi
Keselerler saf oğlanı bu cadde ne de genişmiş bir yıkanıştta hop çekmiş şeffaf maskesi

Çek elini çekimden itiraf et pis işlerin neşesini bul karayı bur hayayı tağyirin ardiyesi
Bak alelusul yaptıkları doldurmuş kış uzarsa bahara çıkamayız korkusu bayram sinisi
Demir tavında dövülür mantığıyla mercimeği trink fırına verdiğimiz tepsinin hadisesi
Tunç olmaz tepsi bakır gözünü aldı kalayın parıltısı sonucu verdi şıfıntılarla gezmesi
Varsın uyusun cüzdan kalça koşulu şehre ceket iç cepleri sendromu cezbetsin herkesi
Kaçmayı kaçınmaktan öğrenen ben terk ettim cumbayı tulumcuya tulumbacıya kafesi
Vazgeçen ben sırça küpte fırça perhiz korodan feragat ederek öğrenemeyerek tizi pesi
Bırakan veliahtı ben uğraşsin borsa işlemleriyle kral sorsun köşegen aklıyla neyin nesi
İnat olsun işte yazdırmayacak Azrail iki âlemde bulunmayacak fenalığın kütübü sittesi
Battıkça batık borç geçtikçe geçim dert kaygana kaynanasız erseliğe sunuldukça mersi
Şisesiz lamba yanmazdı çıt çıkar çıtırta çıkmazdı bozduranlarındı bozulmazdı terbiyesi
Gül âşık olandı ağlayıp solandı bülbül şakradı şaşırırmaktan hikâye anlatılanın tam tersi
Hafifçe çıtlat bakalım hiç orali oluyor mu almayalım boşuna günahını kızın küllâbicişi
Bir ikramiye dedikodusudur gidiyor gitsin zamirsizleştiğinsin senindir ebenin örekesi
Makulesi kız kaçırır tonunu tutasıymış en az on sayfa Süryanice yazılasıymış makalesi
Acıkılmasaydı susanmasaydı tahtirevanlı bir beklentiye varmasaydı rayların döşenmesi
Mühür esire pazarlarında kızillaşmasaydı kancığın adamı astırmak olmasaydı eğlencesi
O günlerde çaça yoktu bilmezdi Ruslardan başkası istimna bir Faslılar giymekteydi fesi
Bunlar mânâlıdır her mânâyı dedelerime derince tarafından ulaştırdı dedelerimin dedesi
Keşfe değerdi değdirilmeden kaldı sellerdeki balçığı çayda çakılı orta mektepte niharisi
Aklı ermedi hiç ceketini mendilli muallimlerin ruyi zemin üstünde üstündü efin feye nesi
Zaten anlayamazdı kim hafife aldıysa Fenikelileri deniz ticaretini zencefil ziyaret iadesi
Seslerde sekt renklerde derk ruhu tütürürmüş canı tuttururmuş eritici macunmuş busesi
Buseye feda edilenleri gönder sınır boylarına yoksa düşmez yakamızdan boyu devrilesi
Oğlum hariciyecici olacak benim sözünü dinletecek resmi tabakalara annesinin bir tanesi
Pus pusa biner sis sise arka çıkar göz gözü görmez bir dokunmak olur körlük göstergesi
Cayırta merak uyandırır feryat mı istiskâl mi durmayıp hır çıkarmak bir hesabın neticesi
Kaytan bıyıklı sağdırcın hesabı bu damat eli mahkum ödeyecek kudurtmasın aile çevresi
Profesörlere ilk ücretlerini köle ticaretinden kazandığı paradan ödemiş Yale üniversitesi
Bunlardır coğrafya yiyip mavi avlucukta boncuk bulanlar yan taraftan iştecek geçti birisi
İnci dizerek bade süzerek kızını dövmeyip dizinine söverek omuza alınmışlıktan avenesi

*Hambone, Hambone
where you been?
“Round the block
And back again”*

(“Hişt, Baksana”, *merdivenşiiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5)

4.2.3.5. Dilsel sapmalar

Dilsel sapmalar, bir dille kurulmuş metin içine başka dillerden sözcük ve ifade aktarımlarının yapılmasıyla meydana gelmiş olan sapmalardır. İsmet Özel’in şiirleri, “Kelime dünyası” adlı kısımda da dikkat çektiğimiz gibi, Eski Anadolu Türkçesi’nden Yunancaya, Farsçadan Fransızcaya kadar köken itibarıyla yabancı olan birçok sözcükten meydana gelmiştir. Özel, şiir dilindeki zenginliğe işaret eden bu kullanımların dışında, kimi şiirlerinde dize içlerinde İngilizce, Arapça, Almanca, Fransızca ve İspanyolca kelime ve ifadeleri olduğu gibi kullanarak dilsel açıdan bir sapma meydana getirir.

İlk örneğine 1974 yılında yayımlanan “Amentü” şiirinde rastlanan bu sapmaların kullanımı, şiirin bütünündeki anlamın iyice belirginleştirilmesine yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin “Amentü” şiirinde “fly Pan Am / drink Coca Cola” söz grubuyla ifade edilen durum, şiirin genelinde eleştirisi yapılan yabancılaşmanın dilsel olarak bir başka düzleme çekilerek söz konusu edilmesiyle meydana gelmektedir. Şair, aşağıya alıntılatacağımız dizelerde, ‘çıkın’, ‘suvarmak’ ve ‘ıhtırmak’ gibi arkaik sözcüklerden hemen sonra yer verdiği İngilizce kelimelerle okuyucuyu, söz konusu olan yabancılaşmanın bizzat içerisine çekmiş olur:

(...)
çıkınımda güneşler halka dağıtmak için
halkı suvarmak için saçlarımda bin ırmak
ıhtırdım caddeleri meğer ki mezarlarmış
hazırmış zaten duvar sıkılmış bir yumruğa
fly Pan-Am
drink Coca-Cola

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33)

İsmet Özel, “Amentü” şiirindeki dilsel sapmanın bir benzerini de “Dişlerimiz Arasındaki Ceset” isimli şiirinde meydana getirmektedir. Şehrin içerisinde kendine sunulanı yaşayarak yabancılaşmaktan kaçamayan modern insanın durumunu eleştiren şair, şiirin bütünündeki anlamı ironiyle birlikte dilsel boyutta da tamamlamak ister ve İngilizce ve Arapça söyleyişle metinde dil sapması oluşturur:

(...)
Nezaketten, haklılardan yanayızdır hepimiz
Sevinmemiz çapkıncadır, ağlatır bizi küpeştelere
Yaşamak deriz **-Oh, dear-** ne kadar tekdüze
Katliamlar ne kötü be birader

(...)
Biz şehir ahalisi, üstü çizilmiş kişiler
Kalırız orda senetler, ahizeler ve tren tarifesiyle
Kimbilir kimden umarız **emr-i b'il-ma'ruf**
Kimbilir kimden umarız **nehy-i ani'l-münker**
Bize yalnız oğulları asılmış bir kadının
Memeleri ve boynu itimat telkin eder.

(“Dişlerimiz Arasındaki Ceset”,
Cellâdıma Gülümserken, s.12)

Şiirlerine vermiş olduğu “Jazz,” “Ils Sont Eux”, “Of Not Being A Jew” “Démangeaisum”, “De La Frayeur D'être Plombier Borgne” gibi yabancı isimlerle de dikkat çeken İsmet Özel, İngilizce, Fransızca, Almanca ve

İspanyolca ifadeleri kalıp şeklinde alıntılarla en çok dilsel sapmaya, “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiirinde yer vermiştir. Şiirin hemen başında yer alan ve John Maynard Keynes hakkında farklı düşünürlerin tespitlerinin yer aldığı bu alıntılar, şiire geçmeden evvel okuyucu için bir tür hazırlık görevi de görmektedir.

Nitekim şair, Keynes’ten nefretinin yirmi sebebini imajinatif söyleyişin sınırları içerisinde sıralamadan evvel söz konusu olan bu alıntılarla okuyucuyu, belirli bir bilgi düzeyine çekmek ister. “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi”, alışılmış olan şiir formlarının dışında bu türden farklı bir yapılanmayla oluşturulduğu için aynı zamanda bir başka sapmanın örneği olarak da gösterilebilir:

My feelings about Das Kapital are the same as my feeling about Koran. (...) How could either of these books carry fire and sword round half the world?

John Maynard Keynes

By a coincidence he was born in 1883, in the very year that Karl Marx died. But the two economists, who thus touched each other in time, although each was to exert the profoundest influence on the philosophy of the capitalist system, could hardly have differed from each other more. Marx was bitter, at bay, heavy and disappointed; as we know, he was the draftsman of Capitalism Doomed. Keynes loved life and sailed through it buoyant, at ease, and consummately successful, to become architect of Capitalism Viable.

Robert L. Heilbroner

... he shows you how far a man can go who has absolutely no intelligence whatever.

Ludwig Wittgenstein

La réalité économique est une réalité psychique ou plus exactement une réalité de comportement.

Robert Marjolin

Policy can be ‘non-Keynesian’ without being ‘monetarist’; and it can be ‘Keynesian’ without being inflationist.

Robert Skidelsky

*il y a des millions de sourds les dents serrées
il y a le sang qui commence à peine à couler
il y a la haine et c’est assez pour espérer.*

Pierre Emmanuel

Hate is not the opposite of love; apathy is.

Rollo May

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi”,

Of Not Being a Jew, s.90–149)

Özel, şiirlerinin dizeleri arasında kullanmış olduğu yabancı kelimelerle oluşturduğu dilsel sapmaları, “Üç Frenk

Havası” adlı metninde ayrılan üç bölümün her birinin başına birer yabancı müzik terimini koyarak meydana getirir. “**Capriccio** Ölüm”, “**Ölüm Cantabile**” ve “**Requim**” şeklinde sıralanan bu sapmalar, aynı zamanda şiirin başlığındaki ‘Üç Frenk Havası’ ibaresine de koşutluk kurarak açıklanmaktadır. Şiirin her bölümü adını taşıdığı müzik teriminin içeriğine göre yapılandırılmıştır. Örneğin 1. bölüm, hicivsel aktarımlı müzik parçalarına verilen bir isim olan “Capriccio” kelimesinin anlamına uygun olarak, modern insanın hayatından dışsallaştırdığı ölüm düşüncesinin eleştirisiyle başlar.

“Ölüm Cantabile” adıyla dikkat çekilen 2. bölüm, yine başlıktaki İtalyanca müzik terimine uygun düşen bir yapılanma gösterir. Şair bu bölümde yer verdiği dizelerinde ses ve ahenk uyumunu daha çok belirginleştirmiş ve her bent sonunda tekrar ettiği kalıp ifadelerle, en önemli özelliği dinleyicisine, melodi vasıtasıyla konuşuyormuş gibi hitap etmek olan “Cantabile”in yapısına uygun düşen bir söyleyiş meydana getirmiştir. Şiirin, “Hıristiyan inançlarına göre ölen kişinin ruhunu rahatlatmak amacıyla yapılan cenaze töreninde çalınan müziğe verilen isim” olan “Requiem” adlı son bölümü ise, “ölüm ölüm / gündelik sözlerimiz arasında / geçecek kadar kaba” dizeleriyle anlam bulan, bizzat “ölüm duygu ve düşüncesi”nin kaybolmasının arkasından yakılan bir “ağıt” özelliği göstermektedir.

İsmet Özel’in şiirlerinde öne çıkan dilsel sapmaların yer aldığı başka dizelere aşağıdaki gibi örnekleme mümkünür:

West Indies, Kızıl Elma, İtaki, Maçın!

Uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(...)

(“Mataramda Tuzlu Su”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.14)

(...)

hiçbirşey söylemeyen sözlere varmak için

herşeyin sonuna kadar söylenmesi gerekti

incir... yarpuz... karamela...

la havle ve la kuvvete illa billah.

(“Ils sont Eux”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.23)

(...)

Eyleyenler görececek yeganelik ne imiş:

Nereden sonrası kübra

Nereden önce sagir

Kaç, kaçır, doldur ya da dök

Il faut agir.

(“İkinci Bab: Yusuf’un Kaçırılışıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.70)

Bir arada bulunmanın töresi, yasası var

İnsanlar bir arada. Neden iki insan yok?

Nerede Yin?

Nerede Yang?

The two and the one?

(“Altıncı Bab: İns u Cin”, *Bir Yusuf Masalı*, s.122)

(...)

Yükün ağır.

He’s so heavy

just because he’s your brother.

(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.20)

(...)

Şunu bil ki ruh satan başka eller sahtekâr

Hepsini **déclassé** sayipten kazıktan kopmuş

Asrî çağda onları lükse boğmakla Hünkâr

Zindan ettiği Muğla sürgüne saldığı Muş

(“Otoyoldaki Kavsakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı” *Of Not Being A Jew*, s.86)

(...)

Niyeymiş boynumun tan yerine amade kılındığı silkinişler

Türk ilinde fütür eylemeksizin **La Belle Dame Sans Merci**

Sancak açsın diye mi

(...)

Güzideler **andante** ağıladı

(...)

Niyetleri diplerde sakladık

Whether deep or freakish ease

Saklandık niyetlerimizin esfeline

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.45–58–62)

(...)

Vals gibiydi vals gibiydi vals gibi

Habe ich Schuld non spiro tibi

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 4”,

Of Not Being A Jew, s.99)

(...)

Pourtant, ömrümüz heder olmasın diye uğraşırken akıldan

Heder olmayıp da ne olur ömür sorusu kaçtı

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 9”,

Of Not Being A Jew, s.115)

(...)

Çığırışır cehennem yolcusu **Stadtluft macht frei**

Her Allah’ın günü panayır her yer.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 11”,

Of Not Being A Jew, s.121)

Ey koca dalak ey insanlık!

Vodvile konuşlandırılıyorsunuz tık yok

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 16”,

Of Not Being A Jew, s.135)

Gizli günah anneciğim güzellik duygusunun aleni müttefiki

Canım annem müttefikler bize **top twenty** programı tavsiye etti

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 17”,

Of Not Being A Jew, s.138)

(...)

Hambone, Hambone

where you been?

“Round the block

And back again”

(“Hişt, Baksana”, *merdivenşiiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5)

4.2.3.6. Sözcük sapmaları

Genel ve yaygın dilde kullanılmayan arkaik ya da yeni türetilen sözcüklerin, şiir içerisinde kullanılmasıyla ortaya çıkan sapmalardır. Olağan dilbilgisindeki kök ve ekler aracılığıyla kelimelerin bilinen yapılarını bozmak, yeni sözcükler türetmek ve kullanımdan düşmüş eski kelimelere metin içerisinde yer vermek, bu sapmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

İsmet Özel, ilk şiirlerinden itibaren genel dil içerisinde pek kullanılmayan sözcükleri özellikle kullanmış ve bu kelimelere şiir dili içerisinde işlevsellik kazandırmıştır. Şairin, Eski Anadolu Türkçesi’nde kalan ve halk dilinde kullanılan kelimeleri bilinçli olarak şiirlerinde kullanması, hem bu kelimelerin çağrışım yaptığı anlam değerlerini incelemeye, hem de köklü bir kültürün mirası olarak nesilden nesle aktarılan bu sözcüklerle ortak bir bilinç meydana getirmeye yöneliktir.

Özel'in şiirlerinde kullanmış olduğu arkaik kelimelerin sayısı oldukça fazladır. Bunları **“Kelime dünyası”** adlı bölümün sonunda yer alan **“Şiirlerde Yer Alan “Farklı Sözcükler”in Görünüşü”** adlı tablodan takip etmek mümkündür. Burada, söz konusu olan bu sözcüklerin Özel'in bilinçli kullanımı sonucu, şiir içerisinde yüklenmiş oldukları anlamı örneklemek için birkaçına işaret edilecektir. Örneğin **“Çağdaş Bir Ürperti”** adlı şiirde, halk dilinde sıkça kullanılan ‘çavlan’ kelimesi, şiirin bütünü içerisinde söz konusu edilen anlamın iyice belirginleştirmek için bilinçli olarak tercih edilmiştir:

(...)
Ki asfalt orada
bitiyordu
orada römorklar
kalay ve manganez ölüleri
şehrin derin iskeletini sarsıyordu.
Yırtık tüller halinde yağın yağmur
boğazımdaki havlayış karartısı
piyango gişeleri.
Ve asfalt orada
ve asfalt cinsel kavramlarla
halkların kalkışını anlatıyordu
onların çavlanını durdurmak için
suçlar, kocamış kuşlar bulundu
koynum bir yangın çıkartıp
siniyordu koynuma.

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyen*, s.10)

Beni'nin dünya içerisinde mecbur bırakılmışlıklar karşısında sıkışıp kalmasına razı olmayan şair, kelimelerin yan anlam değerlerini kullanarak meydana getirdiği imajinatif söyleyişle bu zedelenmişliklerin tamamına, **‘çavlan’** sözcüğü etrafında dikkat çekmektedir. Çağlayandan daha büyük su kütleleri için kullanılan bu kelime, büyük bir hız ve gürültüyle hareket eden ve önüne kattığı her şeyi içine alıp sürükleyen anlam içeriğiyle düşünüldüğünde, şairin dünya içerisinde neleri ‘durdurmak’ ve nelerden ‘(çağdaş bir) ürperti’ duymak zorunda olduğunu imlemektedir.

Şairin, verili olan düzen içerisindeki huzursuzluğunu işaret eden ve bu düzene karşı devrimci duyarlılıkla yaklaşmak gerektiğini imgeleyen **“Sevgilime Bir Kefen”** adlı şiirinde de yukarıya örneklediğimiz dizelerdeki sözcük sapmasıyla meydana getirilmiş durumun benzeri söz konusudur. Özel, bu metninde **“kalgıtmak”** fiilini kullanarak şiirin anlam boyutuna derinlik kazandırmış ve okuyucuyu bu anlamın içerisine dâhil etmek istemiştir:

(...)

Bir isyankar çetecinin yağmuru altında
kendi kavruk güzelliğimi yumrukluyorum
kulunç gibi giriyor öğleden sonraki cumartesinin
umudum
ki hırçın bir hayvandır durmadan
kalgıtır banknotları, miting alanlarını.
Ve tarçın kokusu ve yorgunluklarla
oturduğumuz evleri tıkayan
merak
bir devrimcinin hazırlığıdır.

(“Sevgilime Bir Kefen”, *Evet, İsyen*, s.16)

“Sıçramak”, “fırlamak”, “şaha kalmak” ve “birden hareketlenmek” anlamlarını taşıyan bu arkaik sözcük, yukarıya alınıldığımız bent içerisindeki anlamın merkezinde bulunan bir yapıyla karşımıza çıkar. Metindeki ‘isyankar’, ‘çeteci’, ‘yumruklamak’, ‘umut’, ‘hırçın’, ‘banknot’, ‘miting’, ‘yorgunluk’, ‘tıkamak’, ‘merak’, ‘devrimci’ ve ‘hazırlık’ kelimelerinin tamamı, ‘kalgıtmak’ eyleminin imgelem boyutunda ele alınmasıyla farklı tasarımlara doğru genişleyerek anlam kazanır. Özellikle bu eylemin “aniden” gerçekleştirilmesi, ‘hırçın bir hayvan’ olarak tanımlanan ‘umut’la bir arada düşünüldüğünde, ben’in çevresindeki körleşme noktalarından sıyrılarak ulaşmak istediği özgürlük alanlarını akla getirmektedir.

İsmet Özel, kimi şiirlerinde de dilin genel kullanımını içerisinde yer alan kök ve ekleri kullanarak ortak dilde pek alışık olunmayan farklı kelimeler türetip sözcüksel sapmalar meydana getirmektedir. Özellikle son dönemde yayımladığı şiirlerde daha çok dikkat çeken bu tür kullanımlar, okuyucuyu metnin içine çekmek ve onda, “Hişt, Baksana” adlı şiirinin başlığındaki ‘hişt’ kelimesinde olduğu gibi, bir tür yabancılaştırma efekti meydana getirmeye yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. Şairin kelimelerin yapısında oluşturduğu bu sapmalara örnek olarak “MICHAUXNUNKIMI / imiknunxuahcim” adlı şiiri göstermek mümkündür:

MICHAUXNUNKIMI
imiknunxuahcim

Olmaz dedin oldurmadın mabedin çocuksusu
Kim demiş ejderhanın sırtındaki yumrular
Pençesinden evladır diye
Osu busu dediğin
Kuskus gedik
(...)

Çok da kaygan som limonlu
Sumercimeğigillerden
Mercimeğin kutsal kitap tersinmezi dururken
Nun. Ka.
(...)

Püskülleri belden
Kayalık dağlardan
Fırdolayı fırsatlar
Abdülkasem
Çarpanınam
Şip.

(“MICHAUXNUNKIMI imiknunxuahcim”,
Of Not Being A Jew, s.43-44)

Özel, bu şiirin hem başlığında hem de metin içerisinde yer verdiği kimi kelimelerde sapma meydana getirmiştir. Fransız şair Henri Michaux’un soy ismine “nun”, “ki” ve “mi” eklerini getirerek türettiği kelimeyi, tersinden de yazarak kullanan şair, metin içerisinde de yine alışık olunmayan sözcüklere yer verir. İsmet Özel’in diğer şiirlerinde de öne çıkan bu tür kullanımlara aşağıdaki gibi işaret etmek mümkündür. Özellikle alıntılatacağımız son 4 örnekten de anlaşılacağı üzere şair, şiirlerinde sapmaya uğratarak yer verdiği bu sözcükleri, metnin söyleyişi içerisindeki ritim ve ahengi tamamlamaya yönelik olarak ortaya çıkarmakta ve şiirdeki melodiyi önceleyerek müzikaliteye işaret etmektedir:

Bunca yıl bu **gücenik** macera beni tutuklu kılan
(...)
çünkü hataya **bağışık** büyük hatadan beri nezaret yer
(...)
(“Münacat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.15)

(...)
Kopmuyordu **gözüünü** yazgısı sanma hatasından
Hatalar kime sorarsan sor
Pek zarif duruyordu bahçe kapılarında
(...)

(...)
Hayat sahici bilgiyi sömürgeye saklamış
Diyenler arasından birini
Bunların avenesinden bir **tekecik** kişi
Çıkacak mı hiç sanmam
(...)
(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.55, 64)

(...)
Bunca yıl bunca yıl bunca yıl modern zamanlarda
Yaylaları o sesler yakıştırdı **yaylalığa**
Körfez ırmak çağlayan rüya serap
(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 7”,
Of Not Being A Jew, s.109)

(...)
Söz edilmedi **soycak** haçın üstüne aç doğuşumuzdan
Unuttuk çiviye avucumuza hangi sarıklılar çaktı.

(...)

Paçaları tutuştu şalvarı **şaltak** Osmanlıların
Suçüstü felç oldu Cumhuriyetçiler
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 9”,
Of Not Being A Jew, s.115- 117)

(...)
inmem gerek gözbebeklerimin altına
beynimin ortasına büzülmeliyim
genşeyip kımıldayabilirim oradan sonra

dum di dum
duridum dubida

(...)
(“Jazz”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.16)

(...)
Raspa raspa ras
Kore’ye mektup **yas**

(“İki Kanat”, *Of Not Being A Jew*, s.31)

(...)
Geçişme bir mesaidir ve o çalışmaya
Şahit olduk duhul edebildiğine ulemanın
Üdebanın küsuratın küffarın **trall lall lla**

(...)
(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 7”,
Of Not Being A Jew, s.110)

(...)

Erkek o kadar yalnızdır kadın ne kadar yüklüyse
Yüklenen kadının erkeği nasıl sakatladığı sarahaten bilinir
Bilinir de bu kimsenin derdi değildir
Nasıl ateş ve ter ve derin bir endişeyle titreyiş
Hiç aklınıza gelmiyorsa
Siz bu nadide porselenleri seyrederken.

Tennenni tennenni tenena
Na tene dir nen.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 13”,
Of Not Being A Jew, s.127)

İsmet Özel’in şiirlerindeki sözcük sapmaları, sadece arkaik kelimelerin kullanılmasıyla ya da farklı kelimelerin türetilmesiyle meydana gelmemektedir. Şair, kimi metinlerinde kullanmış olduğu argo ve cinsel içerikli sözcüklerle, şiir dilinin alışılmış kullanımlarının dışına çıkarak bir sapma meydana getirir. Özel’in şiirlerinde öne çıkan bu tür kullanımları da, aşağıdaki gibi örnekleme mümkündür:

(...)
senin sularına inen yırtıcılar
ve **piçler** yani **aşk çocukları**

(...)

(Seni Olan Yenilgi, *Geceleyin Bir Koşu*, s.9)

(...)

her yerde köpeksi koklaşmaların sürüp gittiği vardı
uyurken bir **kadına doyar gibi** kanardı ayaklarım
kanardı ve bir **irin seli**yle boğulurdum hersabah.

(...)

Ey **irin** mutluluğu!

Ey durmayıp ağrıyan kemiği usumun!

Uğunursam beni **hazdan** delirten hayvanın ortasında

ben koşarken derelerde birikirse çocukluğum,

piçliğim birikirse sesimin o hıncahınç boşluğunda

çoşkunun en sağlam atıyla geliyorum

sövgüm büyüyor, ağartıyor günümü.

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.25–26)

(...)

fırça çekmeye doğru ölümün bacasına

parmak atmaya doğru şiir okuyaraktan

(...)

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.28)

(...)

Sabah ki aklını çeler bir kuzgunun

götürür ıssız bir sorumluluğa

ama gitmeyen o simsiyah tad ağzımda

ve buramda coşkun göğertisi **orospuluğun**

bulanık, aç ve sonuna kadar cesur

Buramı öpesi gelir kuşların

kuşların heryerimi öpesi gelir

uzanırım aç ve sonuna kadar cesur

sabah günün en kıskanç vaktidir.

(...)

(“Sabah Ayartması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.31)

(...)

Yüzümü ellerimle yine kapayayım mı?

bekçi karısının belaltını mı anlatayım insanlara

(...)

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.18)

(...)

dünya

kirletilmez bir inatla dönüyor

altımıza yıldızlar seriliyor

yüzüm suya davranıyor koşaraktan.

ve **inzal**.

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyân*, s.29)

(...)

Öyleyse arkadaşım sinem kanayadursun
ta ki sürgün ya da mahpus kırışıklar yerine
yüzümüz köylü ve gurbetçi yanıklığa dursun
sevmekle doğrulanmıyor madem kalbimiz
girelim yarımızın avlusuna tam tekmil
ve **mürdüm erikleri**
ve **dopdolgun elmalarıyla** o bahçede
o **geniş kalçalı yarimizi dört kere.**

(“İnce Sızı”, *Evet, İsyân*, s.31)

(...)

Haytanın biriyim ben, bunu bilsin insanlar
ruhumun peşindedir zaptiyeler ve maliye

(...)

(Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin

Arkasındaki Satırlar, *Cellâdıma Gülümserken*, s.7)

(...)

Ve derinlik karşısında gösterdikleri
Şiddetli ve tamamen **mankafa** tepki

(...)

(“Dördüncü Bab: Bir Yusuf, Bir Şivekâr”, *Bir Yusuf Masalı*, s.93)

(...)

Dile geldi seslendi:

“Şivekarım! Şivekarım!”

İçerden yanıtladı bu çağrı

“Lebbeyk! Sultanım!”

“Ne yapar sultanım?”

“**Boklu** çaputlar içinde yatar sultanın”

(...)

(“Beşinci Bab: Dönüş”, *Bir Yusuf Masalı*, s.108)

(...)

Hiç Mao’nun, Lenin’in günahını almayın
Vitrinin çocukları Marquis de Sade yuttular
Ten sırrına ermeden başka telden çalmayın
Pezevenklik etmeyen İblisi de üttüler

(...)

(“Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”,

Of Not Being A Jew, s.83)

(...)

Çünkü sahiden çocuktuk
Büyükler o **Allah’ın belâları**
Anlasalardı bir ülkedir
Hem ne de çok şeyler için
Tedarikler ülkesidir çocukluk

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 1”,
Of Not Being A Jew, s.94)

(...)

Gizli tutuluyordu resmiyetin bir **osurukta** ezberletildiği
Kimin aslı balçık idiyse o gizli tutuluyordu

(...)

Sözümü tersten anladı arkadaş olacak **dümbelekler**
Bana terslendi hepsi

(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.55, 63)

(...)

Bileğimi fırsat buldukça tükürükleyip
Şaklatmam mı kimin ağzında düdüğü varsa

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 5”,
Of Not Being A Jew, s.102)

(...)

Hissedersin her alanda sıkışıklık
Son vereydin daralmaya görecektin
Boldur Allah’ın nimeti **bre zındık**

(...)

(...)

Değildir aslanımız külkedisi
Külhanede yatmıyor
Yok ona parkta rastlayanımız
Kanepeler **kabasına** batıyor.

(...)

Zaten **neyi çekebildi ki** fukara
Yirmidokuz otuz
İşte o kadar.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 6”,
Of Not Being A Jew, s.105)

(...)

Geri kalan **hödüklerin** kaffesi
Anonsları dinlediler
Etiket okudular

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 9”,
Of Not Being A Jew, s.117)

(...)

deyim yerinde değil **ulan** n’olucak
deyimi yerine ben koymadım
deyimi gittim başka yere koydum

var mı diyeceğin
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 19”,
Of Not Being A Jew, s.146)

4.2.4. Aktarmalar

Dilin temel niteliklerinden sayılan ve şiirdeki çok anlamlılığı ortaya çıkaran etkenlerin başında gelen aktarmalar, metnin bütünlüğü içerisinde işaret edilen anlamla bir yönden ilişkisi, benzerliği ve yakınlığı bulunan kavramların şiire dahil edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. İsmet Özel’in şiirinde sıkça karşılaşılan bu tür aktarımlar, metnin anlamının çoğalmasına yönelik olarak meydana gelmekte ve farklı anlam alanlarına yönelerek şiire zenginlik katmaktadır. Şairin metinlerindeki bu tür kullanımlara, “aktarma” sözcüğünün “taşınma” ve “dahil edilme” anlamları öncelenecek 3 başlık altında dikkat çekilecektir. Bu başlıkları “**Başka metinlerin ödünçlenmesiyle yapılan aktarmalar**”, “**Özel ad aktarmaları**” ve “**Deyim aktarmaları**” olarak adlandırmak mümkündür.

4.2.4.1. Başka metinlerin ödünçlenmesiyle yapılan aktarmalar:

İsmet Özel, kimi şiirlerinde başka metinlere ait dize ve kavramları ödünçleyerek kullanmaktadır. “Metin ekleme” şeklinde yapılan bu kullanımlar, metnin yeniden anlamlandırılarak metinlerarası okumaya yönelik olarak meydana gelir. Şairin bu türden kullanımlarının ilkinde, “Muşta Bir Güz İçin Prelüder” adlı şiirin 7. bölümünde rastlanılmaktadır. Özel, bu bölümün ilk ve son dizelerinde, Nazım Hikmet’in “Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler” adlı şiirinden ödünçlediği ‘*Düşmana inat / Bir gün fazla yaşamak*’ mısralarını alıntılar. Nazım’ın ‘Bir gün fazla yaşamak’ dizesiyle açılan 7. Prelüder, yine ‘yaşamak’, ‘merak’ ve ‘hain’ kelimeleri etrafında dizelenen imgesel anlatımla zenginleşir ve ödünçlenen mısraların tek bir dize haline getirilip aktarılmasıyla sona erer:

Adını “**bir gün fazla yaşamak**” koyduk.
Ey merak, ey zafer haykırışı, oğlum!
Ellerin ve doğurtucu erkin başdöndüren macerası!
Ey toprağın ve rahmin tükenmez hünerleri!
Güz ki ancak hainin yüreğini soğutur
bir korkağı mahzun kılar kırlangıç sürüleri
sabırla, kin tutarak
gülen günlere ulaşan sesleri bulduk
adına “**yaşamak**” diyoruz
“**düşmana inat bir gün fazla yaşamak!**”

(“Muş’ta Bir Güz İçin Prelüder 7”, *Evet, İsyan*, s.35)

İsmet Özel, bu türden aktarmaların ikincisini “Yaşatan” adlı şiirinde meydana getirmiştir. Şair, bu şiirin sonunu Karacaoğlan’a ait olan bir türküden ödünçlediği iki dizeyle bitirerek, metnin başından bu yana sürdürülen anlamın sınırlarını genişletmiş; “hayat” ve “ölüm” etrafında örgülediği çağrışımsal değerlere farklı bir boyutta tekrar anlam kazandırmıştır:

(...)
Yaşamak güzeldir
gözlerim daha güzel
gözlerim daha güzel halka bakınca
ve sürülmüş toprağı
yaratkan beyni
işleyen elleri huylandıran bakışlarım
yani insan türünü var kılan hız
yani hatta tarlalarda
döl yataklarında bile oyalanmayan
savaşın, sevdanın rengi
her güzellik bu rengin ardındadır
yaşamak bir başına bu rengi geçebilmez
**“ölümden korkup da sonunu sayan
ölür gider yar koynuna giremez.”**

(“Yaşatan”, *Evet, İsyân*, s.41)

Özel, yukarıda kullanılan aktarımların bir benzerine, “İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” adlı şiirinin başlığında ve “Savaş Bitti” şiirinin de dizeleri arasında yer verir. Şair, sözleri İsmail Hakkı Özkan’a, güftesi Necdet Atılğan’a, bestesi ise Şerif İçli’ye ait olan uşşak makamındaki **“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır / Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır / Gözümü gözünün içine daldır / Ya sen gel ya beni oraya aldır”** dizeleriyle başlayan şarkının ilk iki mısrasını alıntıylaşarak şiirinin başlığında kullanır.

Böylelikle Özel, müslüman dünya görüşünün tam anlamıyla kabul edilmesinden evvel, yönelinilen sorgulama sürecine bu iki dizenin araladığı anlam dünyasıyla da işaret etmiş olur. “Savaş Bitti” şiirinde ise benzer kullanımı şair, metnin içerisinde meydana getirmektedir. Sözleri Ahmet Refik Altınay’a, bestesi ise Mısırlı İbrahim Efendiye ait olan “Türk Aksağı” usûlündeki şarkının iki mısrasını Özel, şöyle aktarmaktadır:

(...)
Şarkı söylemek
Kendi kitaplarını ciltlemek
Gibi bir şey haline geliverdi aniden
**“Yalnız bırakıp gitme bu akşam yine erken”
“Öksüz sanırım kendimi ben sensiz içerken”**
(...)

(“Şavaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.79-80)

İsmet Özel’in başka metinleri ödünçleyerek meydana getirdiği aktarmalardan bir kısmı da, şair ve filozoflara ait

olan sözlerin şiir içerisinde kullanılmasıyla oluşmaktadır. Bu aktarıma örnek olarak, “Ils Sont Eux” adlı Fransızca başlıktan oluşan şiiri ve “*Bir Yusuf Masalı*”nın “Sebeb-i Telif” bölümünü göstermek mümkündür. “Bunlar Onlardır” şeklinde Türkçeye çevrilebilecek olan “Ils Sont Eux” söz grubu, Abdülhak Hâmid Tarhan’ın 1885 yılında yayımlanan “Bunlar O’dur” adlı kitabının ismini çağrıştırmaktadır. Özel, bu şiirinde Valéry’e ait olan ‘**güzel olan hiçbir şey hülâsa edilemez**’ sözünü alıntılararak, anlatı konusu yaptığı ‘alay komutanı’nın durumunu farklı bir anlam düzlemine taşır. “Sebeb-i Telif” adlı metinde ise şair, Immanuel Kant’ın doğduğu şehir olan ‘Königsberg’in ismini zikredip ‘**Üstümde yıldızlı gök**’ / ‘**İçerimde ahlak yasası**’ dizeleriyle filozofun sözlerine göndermede bulunmaktadır:

(...)

Kışlada alay komutanı
barakaların kar altında öksüz
duruşlarına bakarak
susuyor, söylemiyor bildiği tek şiiri
“güzel olan hiçbir şey hülâsa edilemez”
 demiş çünkü Valéry.

(...)

(“Ils Sont Eux”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.18)

(...)

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız
başkalarının düşünceleriyle değil.
“Üstümde yıldızlı gök” demişti Königsberg’li
“İçerimde ahlâk yasası”.
Yasa mı? Kimin için? Neyi berkitir yasa?

(...)

(“Sebeb-i Telif”, *Bir Yusuf Masalı*, s.29)

İsmet Özel’in şiirlerindeki anlamı çoğaltmak için müracaat ettiği aktarma yollarından bir diğeri de başka metinlerde geçen kavramlarla ilgilidir. Şair, meydana getirmiş olduğu bu kullanımlarında kendi metniyle, ödünclediği metinde yer alan kavram ya da söz grubu arasında, anlama dayalı bir koşutluk meydana getirir. Bu koşutluk, özellikle ironize edilerek eleştirisi yapılan hususlarda daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin ‘Savaş Bitti’ şiirinde ‘**Fıskiyelerinin ucunda ping-pong topları**’ dizesiyle, Tarık Buğra’nın “Dönemeçte” adlı romanında kurguladığı “su topu metaforu” arasındaki benzerlik, toplumsal yabancılaşma merkezli düşünüldüğünde, söz konusu edilen eleştirinin anlam dünyasında genişleme meydana getirmektedir. Yine buna benzer bir kullanım “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiirin 14. ve 20. bölümlerinde İstiklal Marşı’nın dizelerinde yer alan ‘**korkma sönmez**’ ve ‘**garbın afakı**’ söz gruplarının ödüncülenmesiyle oluşturulmuştur.

İfadeye çalıştığımız hususların metindeki görünüşlerine ve Özel'in şiirlerinde öne çıkan bu tür kullanımlardan bazılarını aşağıdaki gibi işaret etmek mümkündür:

(...)

Hatalar kime sorarsan sor
Pek zarif duruyordu bahçe kapılarında
Bahçelerinde havuzlar havuzlarında fiskiyeler
Fiskiyelerinin ucunda ping-pong topları

(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.55)

(...)

Korkma sönmez benim annem ne dediyse sen de de
Frengistan sanatoryum rehabilitasyon bak ben bile bir çırpıda
Yüzüm kızarmadan söyleyebildim oh be

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 4”,
Of Not Being A Jew, s.99)

(...)

Sana şarkın sihrini işçi sınıfı bozdu derlerse
Sen de geriye **garbın afakı** kaldı sözünü onlara yedirt

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 20”,
Of Not Being A Jew, s.149)

(...)

Bir başkası ne bilir oğlu kızını olanın bildiğini
Bir ülkede akarsular oğullar gibi kızlar gibidir
Bil bil artık bil artık bil bil **geh bili bili**
Bil ki oğlun kavrayasın diye fitnenin kabzesini
Boyuna yetişir
Senin kızına isim kondurduğun çiğdem
Ben küçükken köklerini yediğim **sarı çiçektir**
Yunus Emre dahi onu kastetti Allahü aalem
Zemin kaygan hava nemli hasret pürçektir.

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi, 15”,
Of Not Being A Jew, s.131)

Locke lokma büyük sen yutma ay ne kadar Roma antik külhanbeyin **kadifeden kesesi**
(“Hişt, Baksana”, *merdivenşiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5)

4.2.4.2. Özel ad aktarmaları

İsmet Özel şiirini metinlerarası okumaya yönlendiren temel kullanımlardan birisi de, şairin şiirlerinde sıklıkla özel ad aktarmalarından faydalıyor olmasıdır. İsmet Özel şiirine yabancı olan bir okur için anlamsız ya da saçma olarak görülebilecek olan bu kullanımlar, şair tarafından metinlerinin anlamını çoğaltmak ve şiirin bütündeki anlamı farklı katmanlarda yeniden üretmek için bilinçli olarak meydana getirilmektedir. Birtakım olaylara, kavramlara ve şahıslara bağlı olarak şiirin içerisine yerleştirilen bu özel adların anlamlandırılması ve metindeki anlam bütünlüğü içerisinde doğru bir yere oturtulması, okur için ayrı bir çaba gerektirmektedir.

Bu yönüyle Özel'in şiirleri, anlamın tamamlanması için okuyanı içerisine çekip ona bir vazife yüklerken aynı zamanda bu okurun zihinsel gelişimine de katkıda bulunmuş olmaktadır. Örneğin '**Hanoy'da bir uçaksavar**' şeklinde biten "Bir Devrimcinin Armonikası" adlı şiirin son dizesi, İsmet Özel şiirinin ifadeye çalıştığımız yapısına yabancı olan bir okur için anlamlandırılmayacaktır. Halbuki şair, hayatının merkezine koyduğu devrimci duyarlılığını şiirinde söz konusu ederken bunu yaşanan bir gerçeklikten hareketle de örnekleme istemiş ve Vietnam Savaşı'na göndermede bulunarak devrimci duyarlılığının sadece kendi ülkesinde olan haksızlıklara karşı olmadığını okuyucuya hissettirmiştir:

(...)
Ey çatlayan tohumun hengamesi!
İnsan,gülümsemeyi
ve ürün kaldırmasını bilir
çünkü derbeder bir okul çantasından
serin ve sevilmiş bir ırmağa girilir
ve benim o boğulduğum armonika
halklara seğirtir, coşar
o, korkunç bir yekinmedir buralarda
Hanoy'da bir uçaksavar.

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyan*, s.13)

Yine yukarıda ifadeye çalıştığımız durumun bir benzeri de “Kan Kalesi” adlı şiirde bulunmaktadır. Bu sefer şair, 1965 yılının mart ayında Zonguldak Kozlu'daki maden ocaklarında meydana gelen olaylara göndermede bulunarak devrimci duyarlılığının yerelden (Kozlu) evrensel (Ha Noi) uzanan boyutuna işaret eder. Maden işçileriyle güvenlik görevlileri arasında meydana gelen bu olayı Özel, günlük gazetelere yansıyan şekilden ödünçleyerek dizelerinde şöyle dile getirmektedir:

(...)
- Var mısın yok yere ağlamaya... Ki bir sis
yanık bırakılmış bir fisilti

şehri sarıyor, bir dehliz olan bana ulaşamıyor ama
herkesin içinde iğdiş bir bahar
bacakları eriyor memurların, evkızlarının
ve saat 24 vardiyasının işçileri
inmiyorlar ocaklarına.

(...)

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.18)

İsmet Özel’in şiirinde görülen özel ad aktarmalarının bir kısmı da, mitolojik unsurların ve felsefi içerik taşıyan kavramların kullanılmasıyla meydana gelmektedir. Bu kullanımlarında şair, mitolojik unsuru aktarmadan evvel, kavramın anlamsal değerlerini de kimi zaman dizeleri arasında işaret eder. Örneğin “İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” adlı şiirinde, Yunan mitolojisinde geçen ve suyunun insani ölümsüz yaptığına inanılan cehennem nehri “Styks”u aktarmadan önce, ‘gümrah’ ve ‘ırmak’ kelimelerini ‘çarpmak’ fiiliyle bir arada kullanarak bu unsura işaret eder. Yine ‘Styks suları’ndan hemen sonra kullanılan ‘heyula’ kelimesi de, bu mitolojik ırmağın çevresinde bulunduğuna inanılan “gömülmemiş ölüler”i akla getirmektedir:

(...)

Önce kalbim lanete **çarpa çarpa gümrah**
sonra kalbim **gümrah ırmakları** tanımaktan kaygulu
sakın **Styks** sularının heyulası sanmayın
er gövdesinde dolaşan bulutun simyası bu,
biraz üzgün ve **Ömer** öfkesinde biraz

(...)

(“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

İsmet Özel, “Bir Yusuf Masalı”nın “İns ü Cin” adlı altıncı babın da da felsefi içeriği olan ‘Yin Yang’ kavramına yer vermektedir. Bir yaşam felsefesi olarak, dünyada uyum ve denge halinde bulunmak ve mükemmelliği yakalamak anlamına gelen bu kavram, aynı zamanda “sınırsız güç” manasını da taşımaktadır. Özel, şiirinde kavramın terimleşmiş anlamının yanı sıra, ‘yin’ ‘yang’ kelimelerinin ayrı ayrı anlamsal değerlerine de işaret eder. Karanlık ve soğuk anlamına gelen ‘Yin’ kelimesi, aydınlık ve sıcak anlamındaki ‘Yang’ kelimesiyle birleşerek zıtlıkların bir arada bulunabileceğini imlemektedir. Şair metinde, insanların bir arada bulunuyor olmalarını, zıtlıklarına rağmen uyum içerisinde olduklarından dolayı değil de, hep birbirlerine benzemelerinden dolayı olduğunu işaret eder ve ‘nerede’ sorusuyla insanlardaki bu “herkesleşme”yi eleştirir:

(...)

Bir arada bulunmanın töresi, yarası var
İnsanlar bir arada. Neden iki insan yok?

Nerede **Yin**?

Nerede **Yang**?

The two and the one?

(“Altıncı Bab: İns ü Cin”, *Bir Yusuf Masalı*, s.122)

İsmet Özel’in şiirlerinde en sık karşılaşılan özel ad aktarmaları, yaşamış oldukları hayatla şairin üzerinde olumlu ya da olumsuz birtakım etkiler uyandırmış olan kişi adları kullanılarak yapılmaktadır. Yaşadıkları mahallenin delisinden, çocukken okuduğu çizgi romanlardaki kahramanların adlarına varıncaya kadar bir çok şair, ressam, filozof, dansçı, tiyatro oyuncusu, devlet adamı, ekonomist, teorisyen gibi vasıflarla tanımlanabilecek olan kişi adlarını metinlerinde kullanan Özel, bunları şiirin anlamını tamamlayacak yönleriyle okuyucuya aktarmaktadır.

Dolayısıyla şiirde adı aktarılan şahsın hayatına yönelik olarak bilinecek ya da o şahsın öne çıkan özelliğine dair bir bilgi, şiirin daha iyi anlamlandırılmasına yardımcı olacaktır. Özellikle son dönemde yayımladığı şiirleriyle okuyucuyu bu türden bir gayrete yönlendiren şair, şiirin hem yazılır hem de okunurken özel çaba gerektirecek bir uğraş alanı olduğunu da ortaya koymuş olmaktadır. Örneğin “Savaş Bitti” şiirinde Özel, 1933’le 1950 yılları arasında Ankara ve İstanbul Üniversitesi’nde hukuk dersleri veren Prof. Ernst Hirsch’in ismini aktarır.

Hirsch, Hitler Almanyası nedeniyle Türkiye’de görev yapmış Yahudi-Alman bilim adamlarından biridir. İsmet Özel’in en uzun şiiri olan bu metnin bütününde eleştirisi yapılan hususlardan biri olan, insanların sadece kendi kazanımlarını önemsiyor olmaları düşünüldüğünde, bu hukukçunun anılması anlamlıdır. Çünkü, görev yaptığı dönem içerisinde Türkiye’de çok itibar gören, bir çok bakana danışmanlık yapan ve şimdilerde ünlü birer hukuk adamı olan pek çok kimsenin hocası olan bu profesör, dönemin başbakanının oğluna zayıf not verince, üniversitenin idarecileri tarafından notun düzeltilmesi için baskı görür. Fakat Hirsch, Türkiye’den sınır dışı edilmek hatta profesörlük hakkının elinden alınma riskine rağmen, istenileni yapmaz ve ilkelerinden taviz vermeyerek bu yaptırma karşı durur. İsmet Özel de şiirinde **‘ben profesör Hirsch’in yıllarca asistanlığımı yaptım’** diyerek bu bilim adamının yaşadığı hayatı işaret etmiş ve metnin anlam boyutuna derinlik kazandırarak, eleştirel bakış açısı ile dikkat çekilen hususlarda yeni çağrışım alanları meydana getirmiştir:

(...)

Ne kadar kullanıyorsa Avrupa’dakiler biz de
Uyandırma kerizi o kadar kullanalım
Pozitif hukuku boş ver ben profesör Hirsch’in
Yıllarca asistanlığımı yaptım
Bu hazır cevaplığı sanırsın kimden kaptım

(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.56)

İsmet Özel’in tüm şiirlerinde şahıs, kavram ve yer adları kullanılarak öne çıkan özel ad aktarımlarının metin

içerisindeki görünüşlerini aşağıdaki tablodan takip etmek mümkündür:

4.2.4.3. Deyim aktarmaları

Dilin genel kullanımı içerisinde sıklıkla başvurulan deyimler, şiir dilinde de anlatım gücünün artmasına ve farklı çağrışım alanları meydana getirerek yan anlamların oluşmasına olanak sağlayan kalıplaşmış sözcük öbekleridir. İsmet Özel de metinlerinde deyimlerden geniş ölçüde faydalanmaktadır. Aşağıdaki tabloda, dilimiz içerisinde kullanılan deyimlerin şairin metinlerindeki görünüşlerine dikkat çekilmektedir.

Burada önemle ayırtına varılması gereken bir hususu, “Aktarmalar” adı altındaki incelememizin hemen başında yer verdiğimiz dipnotta da belirtildiği gibi, tekrarlamak istiyoruz. “Deyim aktarmaları” söz gurubu ile, *“aralarında uzak yakın ilgi (benzerlik, işlev bilgisi, yakınlığı) bulunan iki şey arasında bir benzetme yoluyla ilişki kurarak birinin adını ötekine aktarma sonucunda oluşan dil olayı”*nı örneklemekten ziyade, şairin söyleyişini zenginleştirmek ve farklı anlam katmanları meydana getirmek için müracaat ettiği deyimlere dikkat çekmek istiyoruz.

4.2.5. Ses, ritim ve ahenk unsurları

İsmet Özel şiirinin yoğun radikal ve vurucu imgelerle örülmüş yapısının hemen yanı başında beliren en önemli özelliklerinden birisi de şairin, lirik öğeyi daima muhafaza etmiş olmasıdır. Bundan dolayı, Özel’in ilk şiirlerinden son şiirlerine varıncaya kadar kendini hissettiren coşkulu anlatım, sürekli belirgin bir düzeyde kalır. Atıf Behramoğlu’nun şairin ilk üç kitabından hareketle yaptığı “İsmet Özel Üzerine” adlı çözümlemesinde *“senfonik şiir”* olarak tanımladığı bu yapı, metinlerde meydana getirilen dize içlerindeki ses ve kelime yinelemeleriyle oluşturulmakta ve şiirdeki anlamın ses, ritim ve ahenk açısından da tamamlanmasına yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.

Özel'in şiirlerindeki bu çoksesli yapıya, “**Yinelemeler**” genel başlığı altında topladığımız “**Sesbirimsel yinelemeler / aliterasyon ve assonans**” ve “**Biçimbirimsel yinelemeler**” adı altındaki başlıklar etrafında dikkat çekilecektir.

4.2.5.1. Yinelemeler

4.2.5.1.1. Sesbirimsel yinelemeler / aliterasyon ve assonans

Şiir dilinin en önemli özelliklerinden birisi de, dizeler arasında yer alan sözdizimlerinin ritmik bir ses düzeni içerisinde yapılanarak, ahenkli bir söyleyişle ortaya çıkmasıdır. Bu yapı içerisinde en küçük birim olan harf ve ses değerleri, “**orkestrasyon**” adı verilen “**dil olayları**”nın meydana gelmesinde de temel bir fonksiyon üstlenmektedir. Seslerin şiir metni içerisinde dizelenişi, sadece şiirin ahengini ve ritmini sağlamaya yönelik değildir. Sesbirimsel değerler, aynı zamanda metnin anlamının çoğalmasına, farklı çağrışımsal değerlerin oluşmasına ve okuyanda ya da dinleyende yeni anlam değerlerinin meydana gelmesine de olanak tanır.

İsmet Özel'in şiirlerindeki sesbirimsel yinelemelerin önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Şair, metinlerinde yer verdiği sözcüklerdeki sesleri, hem ahenk hem de anlam açısından “**armonize**” olmuş bir biçimde kullanmaya özellikle dikkat etmekte ve şiirin bütünündeki anlamı, sesbirimsel yinelemelerle çoğaltmaya çalışarak “**ses-anlam**” uyumunu belirgin kılmaya çalışmaktadır.

Bu bölümün sonuna eklediğimiz “**Şiirlerde Yer Alan Seslerin Kullanım Sıklığı**” adlı tablodan da anlaşılacağı gibi İsmet Özel, metinlerindeki sözdizimleri arasında “**a, e, i**” ünlüleri ile “**r, n, k, l, d, m**” ünsüzlerini, baskın bir şekilde ön planda tutmakta; özellikle şiirlerin genelinde ünsüz ses kullanımını, vokal kullanımına yaklaştırarak bir uyum meydana getirmektedir. Modern sesbilim incelemelerinde ünlülerin ön planda olduğu metinler “**daha sağlam, yavaş ve dalgali**”; ünsüzlerin ön planda tutulduğu metinler ise, “**daha değişken, dinamik ve süratli**” olarak tanımlanır. Özel'in ilk şiir kitabı “*Geceleyin Bir Koşu*”da bir araya gelen şiirler de, ünlü ses kullanımlarının daha yoğun oluşu ve konsonant kullanımındaki denge sebebiyle “**yavaş ve dalgali**” bir görünüm sergilemektedir.

Bu ilk dönemki metinlerin ses ve anlam ilişkisi açısından sözü edilen yapı içerisinde olmasında hiç şüphesiz, Özel'in “**beni**” etrafında “**var olan / verili olan**” dünyadan sıyrılarak, yoğun imgelem ve farklı tasarımlarla

oluşturmuş olduğu söyleyiş içerisinde beliren, “hayal” ve “oyun dünyası”nın da payı vardır. Örnek olarak aşağıya alıntılatacağımız “Acının Omuzlanışı” adlı metinde şair, ünlü seslerin etrafında meydana getirdiği ses dalgalanması (“i: 30”, “ü: 28”, “e: 27”, “u: 19”, “o: 14”, “ö: 4”) ve özellikle “a” sesini 74, “ı” sesini de 54 defa yineleyerek assonanslı kullanımlarıyla, şiirde hem ahenk hem de anlam olarak bir bütünlük oluşturmak istemektedir:

Kadını bir gürültüye **sapladılar**.
Evler **tıkırtıydı**, **tıkırtıydı**, **tıkırtı**
kahkahamın düşürdüğü **çiçekleri bulamadılar**
fırtınalı bir geceydi **çünkü bulamadılar**
bombalar, bö sesleri, **savaş alaborası**...
Yaşamak bir **tıkırtıydı**, **aldırmadılar**.

Çocukların düşlerinde bir **Markut**
bir **kurbağa** zıplıyor **yaşamamızdan**
hergün **zıplıyor**, hergün **eksiliyor**, hergün
Markuuuuu! **Torbani sarkıt**.
Her **doğal** güzelliğin bir ucunda **aptallık**
öbür ucunda **o kambersiz** geçen **düğün**.

Kadın. **Kadını** bir dilime **katkı** ettiler
Markuuuuu! **Torbani sarkıt**.
Siz büyüün **kan kuşları** siz büyüün
güzün gelişi bir öğürtüdür **korkmayın**
korkmayın ölüm bir **başka ağzıdır yarasaların**.
Aşınmış eşikler, **aşınmış yaygaralar**
aslan gibi bir **kocası var mıydı** bu **kadının**?
Gömleğimi **zorlayan** kuş sesleri.

(“Acının Omuzlanışı”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.19)

Yukarıdaki şiirle dikkat çektiğimiz yoğun vokal kullanımlarını, Özel’in bir çok şiirinde görmek mümkündür. Özellikle “Geceleyn Bir Koşu”da biraz evvel sözünü ettiğimiz ses-anlam ilişkisi dolayısıyla bu tür kullanımlara çokça rastlanılır. Örneğin “Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli” adlı şiirin aşağıya alıntılatacağımız dizelerinde yine sıkça kullanılan ünlü seslerin yanı sıra, “n” ve “r” sesleriyle oluşturulmuş olan aliterasyon dikkat çekmektedir. Şiirde 58 kez yinelenen “n” sesini, özellikle “-an, -en” biçiminde partisip şekliyle kullanan şair, “beni” etrafında çevrelenmiş olan dünyadan hareketle kendini tanımlama gayretine girer. Bu şiirde 54 defa, şairin tüm metinlerinde ise en çok tekrar edilen konsonant olan “r” sert sessizi, Özel’in içerisinde bulunduğu ortamdan çıkmak istemesine ve dayatılan değerler karşısında “saldırgan” bir tavır almasına işaret etmektedir:

Gecenin dürüstlüğünden herkes kuşkulanır
korkulur o kuş yüklü **iniltilerden**
ve **mor ağzını gecenin** kumuna **batıran** ben
çağdaş **serüvenler** adına

bütün fotoğraflarını yakan
yakan ve bekleyen.

Çarpıp yüzü bir çocuğun mezarlara
yine de ağartamaz tanımını gecenin.
Ezgisiz ama esnaf bakışlarıyla soyunan bir kadın
ayartılmaya uygun o çok baygın yerlerim
ağartamaz
çünkü çocuklar yağız bir öpüşle korunur
ben yakarım çağımın ellerini. Ben bekliyenim.
Gecenin kıyısında benden konuşulur.

Kara bir irin akıyor
öpünce o yıkılmış gülüşünden çocukların.
Kara bir salgıdır çünkü büyük
serüvenler ve çocukların soluk alışları da.
Ürker herkes üşümüş bir anahtar olagelmekten
bir çocuğun şehri çarpıp yüzümün varoşlarına.
(“Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.30)

Alışılmamış bağdaştırmalarla kurulu söyleyişin sınırlarına yaklaşıldığı metinlerin hemen hepsinde dikkat çeken bu durum, radikal imgelerin sert ve yıkıcı havasında ortaya çıkan şiirlerde ise “daha dinamik ve süratli” bir yapı ortaya koymaktadır. Nitekim şair, “Partizan” şiiriyle aralanan ve izleksel olarak tüm şiir evreninde devam eden “devrimci duyarlılık”la ve kendi varlık alanının imkanlarını önceleyerek eklemlenmek istediği dünyayı tanımlarken takındığı antikonformist tavrıyla yazılan şiirlerinde, özellikle sert konsonantları (“t, k, r, d”) çok daha sık tekrar etmektedir. Örneğin aşağıya “Evet, İsyân” adlı şiirden alıntılatacağımız dizeler, sert sessizlerin şiirin bütünündeki “yıkıcı” ve “sert” havasına koşutluk kurarak dizelenmekte ve metnin derin yapısında, anlam açısından çoğalma meydana getirmektedir:

Demirden sağnaklar altında uyur sevdiğim
göğsünde hazin ayak izleri eski Şubatların
onu yaralar kıpırdatıyor
ve o sertelmektedir yaralardan
kasıklarına boşalmaktadır nal sesleri
saçları bukleli bir çocuğu öperek uyandıran
içimize güneşler bırakan nal sesleri.
Keserle yontulmuş bir ağzı var sabahın
varınca bayrakları, marşları duyuyorum
başım çılgınca sarsılan dallarla uğraşılıyor
durup dineliyorum bütün taframla
bütün taframla, bütün yumruklarım, bütün
hantal yüreklerin olduğu orda.

(...)

Ay vurunca çatlatır göğsümdeki mahşeri

çünkü kavganın göbeğidir benim yerim
canlarım, kollarında Parti pazubentleri
dik başlar, erkek haykırırlarla
göndere, en yukarlara çekiyorlar
en yukarlara çatlıycak kadar aşkî yüreklerini.
(...)

Ben merd-i meydan
yani toprağın ve kanın gürzü
güllerin bin yıllık mezarı bendedir
yukardan bakarım efendilerin pusatlarına
insanların bütün sabahlarını merak ederim
gök hırpalanmaktadır merakımdan
tır kokan benim yumruklarımdır
benim kavgamdır o, aşk diye tanınan.

Alanlara çok bilenmiş yüreğim alanlara
vurulsun kösleri şu gâvur sevdamızın
vursun isyanın bacısı olan kanım karanlığa
Zülküf de vursun.
Yüzüne ay kırıkları çarpıp uyansın sevdiğim.
(“Evet, İsyân”, *Evet, İsyân*, s.23)

Buraya kadar örneklenen metinlerden de anlaşılacağı gibi İsmet Özel’in şiirlerinde, kimi zaman aliterasyon ve assonans şeklinde yapılan sesbirimsel yinelemeler, şairin temalarıyla da bütünlük oluşturarak meydana gelmektedir. Örneğin “Evet, İsyân”dan yukarıya alıntıladığımız dizelerde de sıkça tekrar edilen “t” ve “d” ünsüzleri, “hor görülen” ve “tikinti duyulan” bir ortam içerisinde sert ve yıkıcı bir tavırla çıkıp kurtulmak istencini imleyerek açılır ve şairin bu izlekteki tema değerleriyle bütünlük kurar. Ses birimleriyle kurulan bu izleksel bütünlüğe, “Of Not Being A Jew” adlı şiirden alıntıladığımız aşağıdaki dizelerle de işaret etmek mümkündür:

(...)
bana bırakılan neyse ona burun kıvırdım
gittim bir kuyudan su çektim
halka boynumdan geçti
geçti boynuma kemend
d harfine bak dedim
nasıl da soylu duruyor sonunda kelimenin
harfe bak, harfe dokun, harfin içinde eri
harf ol harfle birlikte kıyam et
harf of harfler ummanına bat
çünkü gördüm ne varsa sonunda kelimenin
çünkü böndür altında kaldığım töhmet
uğradığım kinayeler bön ve berbat.

Evet, ilmektir boynumdaki ama ben

kimsenin kölesi **değ**ilim
tarantula yazdılar **di**ye göğsümdeki **yaf**taya
tarantulaymış benim **ad**ım **di**yecek **değ**ilim
tam **dü**şecekken **tut**unduğum **tuğ**layı
kendime rabb bellemiyeceğim
raza **değ**ilim beni **ta**nımayan **ta**rihe
beni sinesine sarmayan
tabiattan rıza **d**ilenmeyeceğim.

(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.16)

İsmet Özel’in kendi şiiri dili içerisinde ortaya koyduğu ve bir tür üslup özelliği olarak geliştirdiği sesbirimlerine ait bu tür kullanımlar, şiir metni içerisinde biçimbirimsel yinelemelerin de yardımıyla uyum içerisinde ortaya çıkmaktadır. Şairin tüm metinlerinde yer alan ünlü ve ünsüz sesleri, toplu ve ayrı olarak, hangi sıklıkla kullandığını aşağıdaki tablodan takip etmek mümkündür:

4.2.5.1.2. Biçimbirimsel yinelemeler

İsmet Özel’in şiirlerde yer alan biçimbirimsel yinelemeler, metin içerisinde belirgin kılınmak istenen anlama bağlı kalınarak meydana getirilmekte; dolayısıyla da herhangi bir şiirde biçimbirimsel yinelemelerin birçok çeşidi bir arada bulunabilmektedir. Örneğin şair, bir metninde “ön yineleme”lerle işaret ettiği anlamı yine aynı şiirinde hem “art yineleme”yle hem de “kıvrımlı” ya da “ikiz yineleme” ile işaret edebilmektedir.

Özel’in şiir diline olan hakimiyetini ve sözcükleri kullanmadaki maharetini sergileyen bu durum, çoğu zaman şiirin ahengini sağlayan önemli bir yapı unsuru olarak da dikkat çekmektedir. Şairin metinlerinde öne çıkan biçimbirimsel yinelemelerin söz konusu olan bu yapı içerisindeki görünüşlerini, “Ön yineleme”, “Art yineleme”, “Bağlaç, ünlem ve edat yinelemesi”, “Kıvrımlı yineleme”, “İkiz yineleme”, “Sözdizimsel yineleme”, “Ek yineleme”, ve “İkileme, pekiştirme ve yansımali sözcükler” başlıklarıyla incelemek mümkündür.

4.2.5.1.2.1. Ön yineleme

Birbiri peşi sıra gelen dizelerin baş tarafındaki sözcük ya da sözcük gruplarının tekrar edilmesiyle oluşturulan “ön yinelemeler (anaphora)”, şiirdeki anlamın ritme bağlı olarak pekiştirilmesine yönelik olarak meydana getirilmektedir. İsmet Özel’in ilk metinlerinden son metinlerine kadar rastlanılan bu tür yinelemeler, bir kavramın ya da metnin bütünü içerisinde önem arz eden bir eylemin, hem altını çizmek hem de anlam alanını genişletmek

için oluşturulmaktadır.

Örneğin şairin “Bakmaklar” adlı şiirinden örneklediğimiz aşağıdaki dizelerde, ön yineleme olarak iki defa tekrar edilen ‘tabut’ kelimesi, bendin bütününde yaratılmak istenen imajın merkezinde yer alan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta ve ‘bırakıp gitmek’, ‘ölü bir erkek’ ve ‘kurutulmuş anı’ sözcükleriyle aralanan anlam alanının genişlemesine yardımcı olan çağrışımsal yapısıyla dikkat çekmektedir. Yine Özel bu yapıyı, ‘beklemek’ fiilinin yöneldiği ‘aydınlık’ ve ‘ses’ kelimelerinin imajinatif anlamlarını hissettirerek, ‘anne’ ve ‘baba’ imgesinin sınırlarına yaklaştırmaktadır:

(...)

Oysa babam bilirdi yaşadığını aptes alırdı çünkü
anlatacak şeyleri vardı, eğilip kalkmaları
dualar okuması, doğum sancılarıyla bırakıp gitmesi anamı.
Ah, göğe uzatıyorum bir cumartesiye
hayın bir çalgıyı kuşanıyorum göğün huysuz kuşlarıyla
GÖK! Bir kahkahaya geçirdikçe dişlerimi
bir tabut kalmıştır akşam olmaya
bir tabut beklenen bir aydınlıktır
beklenen bir ses gibi avlularda.
Anam kirlilerin penceresinde doğanın
uykusu ayaklanır kanı birikir saçlarına
gözlerine uyuşuk bir hınç siner artık
ölü bir erkeği almıştır yatağına
o soğuk ölüyü, o kurutulmuş anıyı
birdenbire benim ağzıma takılır herşey
giderim akşama özgü göğsümü açmaya.

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.24)

Yukarıdaki şiirde yer alan yapının bir benzerini şair, “Kan Kalesi” adlı metninde ‘kaldırmak’ eylemi etrafında yinelediği sözcüklerle meydana getirmektedir. Söyleyişin etkin kılınması için iki defa tekrar edilen ‘yufka mıdır’ söz grubuyla açılanan şiirdeki anlam, şairin dünya karşısında nasıl bir tavır alacağını kesin olarak ifade edişiyle zenginlik kazanmaktadır. Metinde iki defa yinelenen ‘koca bir tomruk’ metaforunun, ‘kaldırmak’ fiiliyle meydana getirdiği anlam ilişkisi etrafında ortaya konan bu tavrın, şiirin başlığındaki ‘İsyan’ kelimesinin de anlamını kuvvetlendirecek bir yapı içerisinde oluşu ayrıca dikkat çekmektedir:

(...)

Yufka mıdır

yufka mıdır benim bakışım dünyaya
ki acılarıyla başlatırım insanları
derimi yalayarak geçen mevsim

beni alır şehirden yıpranmış bakışlarla
her askere gidenin, **her** tören yorgunun
kondurur kemerinin kaşına.
Böylece ben, o küskün, o karışmayan dehliz
koca bir tomruğu yüklenirim arkadaşlarla
koca bir tomruğu kaldırıp kaldırıp
kümbetlere, bitkinliğin bordasına...
(...)

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.18)

İsmet Özel’in şiirleri arasında ön yinelemelerin, hem kullanım sıklığı hem de metnin anlamıyla birebir bütünleşmiş olması bakımından en çok dikkat çeken şiiri “Of Not Being A Jew” adını taşımaktadır. Şair, bu metninde ‘inmek’ ve ‘inlemek’ eylemleri etrafında örgülediği dizelerinin imgesel anlamlarını, tam 15 defa yinelediği ‘bir kucak sadece’ şeklindeki söz grubundan sonra yer verdiği sıfatlarla tamamlamaktadır:

İniyorum kulelerinden katil
iniyorum maktul minarelerden
taraçadan, bahçeden
ilk tanıyı bulanların indikleri her yerden
ilk tanıyı bulandıran bir vaşakla birlikte
(...)

(...)
iniyorum ama **indirilmedim**
iniyorum çalıntı tahtımı terkederek
arada bir çehremi dalgalandıran karaltı
vurulmuş arkadaşlarımdan yansıyor olsa gerek
iniyorum onlardan artakalan yükü **indirmek** için
indiğim yerde beni bir bekleyen yok
indiğim yerde biçilmiş ot gibiyim
(...)

İniyor ve **inliyorum**
nereye bir kucak dolusu
sonluluk sorgusu getiriyorsam
oraya bir kucak da getiriyorum
bir kucak sadece genç ve diri değil
bir kucak sadece yaşlı ve yorgun değil
bir kucak sadece erkek ve vakur değil
bir kucak sadece kıvrak ve dişi değil
bir kucak sadece kavruk ve intikamcı değil
bir kucak sadece gürbüz ve atak değil
bir kucak sadece üzgün ve dindar değil
bir kucak sadece temiz ve sevecen değil
bir kucak sadece pis ve sırnaşık değil
bir kucak sadece cömert ve sıcak değil
bir kucak sadece sancılı ve keskin değil
bir kucak sadece umursamaz ve bezgin değil
bir kucak sadece öksüz ve çolak değil

bir kucak

sadece bir kucak

açılınca açıkları kapatan

acıkinca doyuran

ve doyurunca

nasıl da perişan, ne kadar da ölçülü

(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.10-23)

İsmet Özel’in şiirlerinde öne çıkan diğer ön yinelemeleri de aşağıdaki gibi örneklememiz mümkündür:

Kuş damdan düşünce

sarışın bir yürüyüşüdür artık ölümün

bir yağmurdur açılan kuraklığa

bir yağmurdur kulübesi nisandan

(...)

(“Kuşun Ölümü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.11)

(...)

Benliğim kurtlanmış bir çocuğu

sıkıştırırdursun beynimde

yengiye yabancı söken

avucunun

avucunun böğürtlenlerine abanmak istiyor canım

böyle geçiyor içimden.

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyan*, s.10)

(...)

Yıllardır çocuk başları akıyor yamacımızdan

yıllardır balçıklı bir hayvan çeperlerimizde

kentlimiz cebinde cinayet fotoğraflarıyla sofraya oturuyor

köylü -biraz sessizlik- ne tuhaf bir kelime?

Asfalt yakıyor genzimi

asfalt adamlarını topluyor aramızdan

yıkılıp omuzdaşlarının seslerine

yıkılıp bir boran içinde toplayarak çiçeklerimi.

(...)

(“Evet, İsyan”, *Evet, İsyan*, s.22)

(...)

Ben dünyaya doğru **yürümekle** meşhurum

kökten dallara yürüyen sular gibi

yürürüm kömür ocaklarına, çapalanan tütüne

yürürüm hüznün ve ağrılar çarelenir

dağların esmer ve yaban telaşından kurtula diye

torna tezgahlarında demir.

Yürürüm çünkü ölümdür **yürünmeyen**

yürürüm yürüyüşümdür yeryüzünün halleri

(...)

(...)

gözlerim nemli değil.

gözlerim namlu.

(“Aynı Adam”, *Evet, İsyân*, s.33)

Yaşamak güzeldir

gözlerim daha güzel

gözlerim daha güzel halka bakınca

(...)

(“Yaşatan”, *Evet, İsyân*, s.40)

Yaşamaktan öte özür bulamayınca aşka

sonuçları bir bir gözden geçiriyorum

pulluklarla devrilen toprağın ıslaklığındaki can

madenlerin buharından elde edilen büyü

bazı yasak kitapların verdiği dinç duygular

nelerse ki yaşamak sözünü asi kılan

nelerse ki lekesiz, umutlu ve budala.

(...)

(“Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü”, *Cinayetler Kitabı*, s.11)

(...)

Çare yok, radyoları kapatsam

çare yok, secde etsem anılarıma

(...)

(...)

düşündüm yaslanarak şehrin kasıklarına

düşündüm kafa kemiklerimi eritinceye kadar

nedir bu kölelerin olanca silâhları

silahların köleleri olmaktan başka.

Bıkmadım

koyu renkler kullanıyorum hayatımda

koyu mavi, acıyı anlatırken

sessizce öperken, **koyu** beyaz

(...)

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

İnsan

eşref-i mahlûkattır derdi babam

bu sözün sözler içinde bir yeri vardı

ama bir eylül günü bilek damarlarımı kestiğim zaman

bu söz asıl anlamını kavradı

geçti çıvgınların, çibanların, reklamların arasından

geçti tarih denilen tamahkâr tüccarı

karamış rakamların yarıklarından sızarak

bu söz yüreğime kadar alçaldı

(...)

Budur

işte bir daha korkmamak için korkmaz görünen korku

işte şehirleri bayındır gösteren yalan
işte mevsimlerin değiştiği yerde buharlaşan
kelepçeler, sürgünler, gençlik acılarıyla
güçbela kurduğum cümle **işte** bu;
ten kaygusu yüklü ağır bir haç taşımaktan
tenimin olanca ağırlığı yok oldu.

(...)

Tutun ve yüzleştirin hayatları
biri kör batakların çırpınışında kutsal
biri serkeş ama oldukça da haklı.

Ölümler

ölümlere ulanmakta ustadır
hayatsa bir başka hayata karşı.

(...)

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33)

Dudaklarından kalkarken boynun kurcalar beni
bir yanımı kara çıbanlara saldılar, ıslak
bir yanım hiç ayrılmamıştır, gümeçlerde saklıdır
(...)

(...)

kan değildir dostlarımın çakşırına bulaşan
kan değil, mürekkep lekesi ben bilirim
çünkü birgün gerçekten kan aktığında
ölüm çiçeklerin yırtıcı dülgerliği sanılacaktır
(...)

(...)

bana soru sor artık
beni kurtarma, konuşur
beni yaz geceleri patlayan sağnaklara bağışla.
(“Sevgilime İftira”, *Erbain*, s.154–155)

Gecenin üçüdür en uygun zaman, bahse girerim
düşünün: sabah çok yakın
oysa ışıltı yok ortalıkta
nerdeyse gece bitmiş ama sürmekte karanlık
henüz uyanmış bazıları
henüz uyumamış bazıları
bazıları uyanmış uykusuna doymadan
bazıları uykusuna varmadan doymuş
(...)

(“Akla Karşı Tezler 1”, *Erbain*, s.185)

Ağzının bir kıvrımından cesaret bularak
ter yürekte susayışlar yaratan yağmurlara açıldım
kalmışsa tomurcuklar önünde sendeleyemeyen çocuklar

kalmıŖsa bir kaç ısrar ölümle yarışacak
onların yardımıyla dünyamıza acıdım.

(...)

(“İçimden Ŗu Zalim Ŗpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni

Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

Ben İsmet zel, Ŗair, kırk yaŖında.
Her Ŗey ben yaŖarken oldu, bunu bilsin insanlar
ben yaŖarken koptu tufan
ben yaŖarken yeni baŖtan yaratıldı kainat
her Ŗeyi gördüm iim rahat
(...)

(...)
verin bana
verin taammüden iŖlediėiniz suçları da.

(...)
Üyesi olduğunuz dernek toplantısında
bir söyleve ne dersiniz?
Bir söylev: Büyük İnsanlık İdeali hakkında
Yahut adınıza bir ekiliŖ düzenleyebilirim
kazanana vertigolar, nostaljiler
karasevdalar çıkar.
Yapılsın adil pazarlık
yapılsın yapılacaksa
iŖte koydum iŖlemeyi dŖndėm suçları
sizin gemiŖ hatalarınız karŖısına.

(...)

(Cellâdıma Gülümserken ektirdiğim Son Resmin

Arkasındaki Satırlar, *Cellâdıma Gülümserken*, s.7)

Biz Ŗehir ahalisi, üstü zilmiş kiŖiler
Kalırız orda senetler, ahizeler ve tren tarifesiyle
Kimbilir kimden umarız emr-i b'il-ma'ruf
Kimbilir kimden umarız nehy-i ani'l-münker
(...)

(“DiŖlerimiz Arasındaki Ceset”,
Cellâdıma Gülümserken, s.12)

(...)
nabzımı bulmalıyım nerede bulacaksam
nabzımı çünkü ben kasadan fiŖ alarak
yağmurunu, selvileri zor durumda bıraktım
(...)

(...)

Güzel; ama bir pürüz var

Güzel; ama başıma kim bilir ne bela açar

Güzel; ama daha temiz olabilirdi.

(...)

(“İkinci Bab: Yusuf’un Kaçırılışıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.65)

(...)

Aradıkça dirisin

Aradıkça mecalsiz kaldı kibrin.

Aradın ve anladın

(...)

Bak işte

Bir parça kuru ekmek

Kim bilir kim düşürmüş

Kim bilir kim ekmeği bir kenara

Ayak altından çekmiş.

(...)

Bu bahçede **her şey** hayran olunmak için

Her şey kendine özen göstermiş

Her şey kendine öyle bakıtıyor ki

(...)

(Üçüncü Bab: Şivekâr’ın Yolculuğudur”, *Bir Yusuf Masalı*, s.77–89)

(...)

Dönem sonu sınavlarının yaklaştığı aylarda zonk

Her zonklayışta bir zarafet bulmadılarsa çatlardılar

Her zonklayış melâle aşına her hal ü kârda domino

(...)

Gök

Gök müydü dönmek için can atılacak taraf

Göktü evet gizlice göz kırptı öldürene

Göktü aynı gökyüzüydü ölene el altından

Tanışıklık veren de

(...)

(...)

Aklını yormak

Benim arkadaşlarıma göre yabancıların işi

Yakınlık gösterir benim arkadaşlarım akli havalarda uçana

Yakınlık gösterir benim arkadaşlarım akli yerin dibine batırana

(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.56-57, 64)

(...)

Bu ses tabiat kanunlarıyla aynı evde kalmaz

Bu ses tabiat kanunlarının kapı komşusudur

Bak nasıl patır patır meyveler

Bak yıldızlar nasıl şangır şungur.

(John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 3”,

Of Not Being A Jew, s.97)

(...)

sonuçta **bir**

mücerret sen **bir** mücerret o

tecritten başka gereklilik fark edene aşk olsun

boğdular dirhemle yaşamakları tafsilata

boğdular bende beni benim bana

(...)

(John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 3”,

Of Not Being A Jew, s.97)

4.2.5.1.2.2. Art yineleme

Art arda gelen dizelerin sonundaki sözcük ya da sözcük gruplarının tekrar edilmesi ile meydana getirilen biçimbirimsel yinelemelere “art yineleme (epistrophe)” adı verilmektedir. Yalnızca ritim için değil dize sonundaki sözcüğün metnin bütününe kattığı anlamı pekiştirmek ve vurgulamak için de kullanılan bu yineleme türü, İsmet Özel’in şiirlerinde çok fazla kullanılmamaktadır. Bunun sebebi ise, şairin hem ritim hem de anlama yönelik olarak dize sonlarında oluşturduğu yinelemelerini, devam eden dizelerin başında ya da ortalarında tekrar edip, ritmin ve anlamın devam etmesini öncelemesindedir.

“Kıvrımlı yineleme (anadiplosis)” olarak adlandırılan bu tür biçimbirimsel yinelemelere, Özel’in şiirlerindeki görünüşleri de örneklenerek daha sonra değinilecektir. Burada, şairin metinlerinde art yineleme olarak öne çıkan bir iki kullanımın üzerinde durmak istiyoruz. Bu kullanımlardan en dikkat çeken, ön yinelemeyi örneklerken de üzerinde durduğumuz “Of Not Being A Jew” adlı şiirde görülmektedir.

Şair, tam 15 defa yinelediği ‘bir kucak sadece’ şeklindeki söz grubundan sonra yer verdiği sıfatları, ‘değil’ sözcüğünün anlam alanı içerisinde kullanarak ‘inmek’ ve ‘getirmek’ istediği ‘kucağın’ niteliği hakkında bilgi vermektedir. 13 defa tekrar edilen ‘değil’ olumsuzlaması, her dizede kendinden önce gelen 2 sıfatla birlikte farklı çağrışım alanlarına yönelerek genişler. Bu alanlar, her dizede kullanılan birinci sıfatın sonraki gelen sıfatla kurduğu anlam örtüşmesiyle birlikte daha da etkin kılınmıştır. Örneğin ‘genç’ olmayan ‘kucak’, aynı zamanda ‘diri’ de ‘değil’dir. Burada diriliğe, gençliğe ait bir özellik olarak işaret edilmesi dikkat çekmektedir. Aynı şekilde yorgunluk da yaşlılığın hemen yanı başında zikredilerek, sıfatlar arasında da farklı çağrışım alanları meydana getirilmek istenmiştir:

İniyor ve inliyorum
nereye bir kucak dolusu
sonluluk sorgusu getiriyorsam
oraya bir kucak da getiriyorum
bir kucak sadece genç ve diri **değil**
bir kucak sadece yaşlı ve yorgun **değil**
bir kucak sadece erkek ve vakur **değil**
bir kucak sadece kıvrak ve dişi **değil**
bir kucak sadece kavruk ve intikamcı **değil**
bir kucak sadece gülbüz ve atak **değil**
bir kucak sadece üzgün ve dindar **değil**
bir kucak sadece temiz ve sevecen **değil**
bir kucak sadece pis ve sırnaşık **değil**
bir kucak sadece cömert ve sıcak **değil**
bir kucak sadece sancılı ve keskin **değil**
bir kucak sadece umursamaz ve bezgin **değil**
bir kucak sadece öksüz ve çolak **değil**
bir kucak
sadece bir kucak

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.13)

Özel’in 1963 yılında yayımlanan ilk şiirlerinden biri olan “Kuşun Ölümü” adlı metin, kısa olmasına rağmen hem anlamını hem de ritmini art yinlemelerle sağlaması bakımından dikkat çekmektedir. Alışılmamış bağdaştırmalarla şiirinin anlamına dair farklı tasarımlar meydana getirmeye çalışan şair, dize başlarında ve sonlarında tekrar ettiği sözcüklerle de bu anlamın devamına olanak tanımıştır. Özellikle ‘ölüm’ kelimesinin imajinatif değeri, ‘düşmek’ eyleminin yöneldiği farklı anlam aralıklarıyla çoğalmakta ve şair, mısra tekrarlarının da yardımıyla, kişileştirmiş olduğu ‘kuş’ imgesinin bu anlam alanlarıyla örtüşmesine meydan vermektedir:

Kuş damdan düşünce

sarışın bir yürüyüşüdür artık ölümün
bir yağmurdur açılan kuraklığa
bir yağmurdur kulübesi nisandan
ve onun ayaklarına dolanan o gökyüzü

kansız yüzleridir diri kuşların
kuş düşünce damdan

kuş düşünce damdan

kızlar saçlarıyla ölümü **düşünürler**
uzun bacaklı tanrılar koşuşur sokaklarda
kuş öldü herkes **mi arıyor**
gençlik mi yürüyor herkese ve **mi arıyor**
onun gözlerini satılan çarşılarında
kuş öldü kanadının altındaki o yara
yağmurun karanlığını getiriyor geceye
yağmurun ırmaklarını getiriyor geceye
kuş öldü
küçücük bir yorgunluktan ölmeden önce

öldü, kim ısıtır artık onun **ellerini**
suların aynasında üşüyen ellerini
suların saygısıyla üşüyen ellerini.

(“Kuşun Ölümü”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.11)

İsmet Özel’in şiirlerinde öne çıkan art yinlemelerin, meydana getirildikleri dizelere aşağıdaki gibi işaret etmemiz mümkündür:

(...)
Ben şenlikçiydim pıhtı kanın
keten helvacılardan, bileycilerden
ruga çizme giyilen çağlardan **geçerdim**
barutun ve susamanın güzelliğiyle
tek yatmanın akmayan yüzüyle **geçerdim.**

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.24)

Böylece dingin bir kaşıntı gibi açılır **dünya**
benzi aldırışsız ağaran **dünya**
hınçlar ve revolverler uçuşur
kabuklu yüreklerinde bazı adamların.

(...)

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyen*, s.10)

(...)

Benim harcım değil bir yar sevmek gizliden
her yanım bin türlü merakla dalanmakta
o loş buhur kokuları, **analarımız**
aşererken toprak yiyen analarımız

yüreğimin palamarlarını çözüyor aya karşı
gökçe sancım zonkluyor bileklerimde
zonkluyor talaşlar, talaşlar
şakağıma vuran balyozun **talaşları**.

(“Sevgilime Bir Kefen”, *Evet, İsyen*, s.16)

(...)

Kızkulesi beyaz **iken**
Yaşamak evlat acısı
Kaça çıkar diye sorduk
İş çıkardı başımıza
Çirkin ördek palaz **iken**
Keşişleme poyraz **iken**
Ümitgillere gece yatısı
Ağu dendi aşımıza.

(“Kızkulesi Beyaz İken”, *Of Not Being A Jew*, s.37”)

(...)

Oraları elleme
Bu sıkıcı konuyu **kapat**
Bu defteri **kapat**
Pencereyi **kapat**
Perdeyi çek
Fermuarı da

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 20”,
Of Not Being A Jew, s.147)

4.2.5.1.2.3. Bağlaç, ünlem ve edat yinelemesi

Bu yinelemeler, sözcükler arasında, bilinçli olarak, gerek aynı türden gerekse başka türden bir çok kez bağlaç, ünlem ve edat kullanılmasıyla meydana getirilmektedir. İsmet Özel’in şiirinde bu tür yinelemelerle kullanılan bağlaçlar ve ünlemler, metnin anlamını kuvvetlendirmek ve söyleyişin ritmini hızlandırmak için oluşturulurken edatlar da, benzetme yoluyla yapılan alışılmadık bağdaştırmaların şiir içerisindeki fonksiyonunu belirginleştirmeye yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.

Örneğin aşağıya örnekleyeceğimiz “Çağdaş Bir Ürperti” adlı şiirde kullanılan “ve” bağlacıyla, “İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır” şiirindeki “ne.. ne” bağlacı, metnin anlam açısından çoğalmasına, dizeler arasındaki bağlantıya ve şiirin ritminin aralıksız devamına önemli oranda katkı sağlayacak bir yapıyla ortaya çıkmaktadır. Özellikle “ne..ne” kullanımı, şairin olumsuzladığı izleklerin net olarak anlaşılmasında

önemli bir görev üstlenmektedir:

(...)

Ve asfalt orada

ve asfalt cinsel kavramlarla

halkların kalkışını anlatıyordu

(...)

Zedelenmiş ıtır kokuları duyulur

ve kana karışan kaynar vakti gecenin

ve polisin **ve** bezzazların vakti

ve tomurcuklanan bir yerimin

demek ki benim haylaz **ve** militan

bir yüreğim.

(...)

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyan*, s.10)

(...)

biraz üzgün **ve** Ömer öfkesinde biraz

öyle hesap katındayım ki katlim savcılardan sorulmaz

ne kireç badanalı evlerde doğmuş olmak

ne ellerin hırsla yaban tutuşu

ne fabrikalarda biteviye üretilmekte olan kahır

dev iştihasıyla bende kabaran aşkı

yetmez karşılamaya.

(...)

(“İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır / Ya Sen Gel Ya Beni

Oraya Aldır”, *Cinayetler Kitabı*, s.28)

Özel’in şiirlerinde en çok “**ey**” ünlemi kullanılmaktadır. İsmet Özel şiirinin yüksek sesle okunmasına da olanak tanıyan bu ünlem, çoğu zaman dize başlarında tekrar edilerek şiirdeki ritmin sürekli kılınması öncelenmiş; kimi zaman da dize içlerinde yinelenerek, söz konusu olan ritmin metnin bütününe yayılması sağlanmıştır. Aşağıya “Kaçmak İsterken Vuruldu” ve “Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlere”nin 7. bölümünden alıntılatacağımız dizelerde bu türden kullanımları görmek mümkündür:

(...)

Ey pazarlıkçı dul kadınların dillerindeki yapışkan!
Ey kusurları tatad edip vakit öldüren tembel amcazadeler!
Ey gişelerin önünde sabırsızca bekleyenlerin bahanesi!
Ey gövdelerin pişmanlığı!
Ey en çürük meyvesi dünya dillerinin!

Bayramın hamursuzu!

İftar vaktinin kuşkusu!

Haçın dumuru!

Kaçmak isterken vuruldu.

(...)

(“Kaçmak İsterken Vuruldu”, *Of Not Being A Jew*, s.38)

Adını 'bir gün fazla yaşamak' koyduk.
Ey merak, ey zafer haykırışı, oğlum!
Ellerin ve doğurtucu başdöndüren macerası!
Ey toprağın ve rahmin tükenmez hüneleri!
(...)

(“Muş'ta Bir Güz İçin Prelüdü 7”, *Evet, İsyan*, s.35)

Şairin metinlerinde yer alan edatlar ise, daha çok bağlaçlarla birlikte kullanılmaktadır. Okuyanda ve dinleyende farklı çağrışım alanları meydana getirmeye yönelik olarak yapılan alışılmamış bağdaştırmaların bir kısmı, özellikle “**gibi**” ve “**için**” edatlarıyla oluşturularak, şiirde anlam çoğalmasına imkan tanınmaktadır. Aşağıya örneklemediğimiz “Davun”, “Bir Devrimcinin Armonikası” ve “Üç Frenk Havası” adlı metinlerde, hem edatların kullanılış biçimlerini hem de bağlaçlarla birlikte yinelenerek şiirin ritmine olan katkılarını görmek mümkündür:

Leş yiyen akçıl kuşları severim **çünkü**
akçıl göçmen kuşları **çünkü**
çünkü özentisiz taşra yanakları
gibi çarşılara ilişkin
firengili göklerin altında olmak **gibi**
yatırları severim
paskalya tatilini.
(...)

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.29)

(...)
ve anamın kanserine alıştım
ve de bir simsar **gibi** asvalta ve otobüslere
bir vitrin **gibi**
bir bıçak, **bir**
setre.
(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

(...)

Azıcık gece alayım yanıma yalnız
serçelerin uykusuna yetecek kadar gece
böcekler **için** rutubet
örümcekler **için** kuytu
biraz da sabah sisi
yabani güvercin kanatları renginde

(...)

(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdîma Gültümserken*, s.24–30)

İsmet Özel’in yukarıda örneklediğimiz şiirlerinin dışında, öne çıkan bağlaç, ünlem ve edat kullanımlarıyla meydana getirilen yinelemelerin, dize içlerindeki görünüşlerine de aşağıdaki gibi işaret edebiliriz:

(...)

Ne beklenebilir artık namlulardan.
Harçlar karılmış duruyordur
hem de kara
bir gerdek olarak yaşıyoruzdur kendimizi
ne beklenebilir.

Yırtarak açtığımız zarflarda
büyük tecimevlerinde, büyük çarşılarda
pokerde-sinemada-genelevlerde
ne bir suçlu çağrışımı, **ne** karabasan

(...)

(“Partizan”, *Evet, İsyân*, s.9)

(...)

çevik bacaklarını getiriyorsun, **ne** çevik **ne** de ninni
boz şayaktan poturun dağlarda **ne** güzeldi
şehre varınca artık meşinler giymelisin
daha esmer
daha kankusturucu
sen o baygın sevgilerin adamı değilsin.

(...)

(“Mazot”, *Erbain*, s.145)

(...)

Bekleyiş arzından kovsunlar bizi
Ne Yemen biraz öncemiz diyelim
Ne biraz sonramız Meksika

(...)

(“Naat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.21)

Kâfirdi o ki kısa bir müddet
Aklından mühim şeyler geçiriyormuş **gibi** susup
Bekledi bekletti işkilleri varmış **gibi** dingildededi
(...)

Ama kâfırde nâtika **ne** gezer
Sarahatten kâfire **ne**.

Beni atacaklar mıymış ben mi atlayacak mışım
Ne olmuş ne oluyor **ne** olacak
(...)

(...)
Ne zavallı şey! **Ne** Grek **ne** İbrani **ne** Latin
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 6”,
Of Not Being A Jew, s.103-107)

(...)
Hazırım **ey** kalaycı çırakları **ve** güyümcüler
ey rakı sürülmüş yaralarım gövdeleşin
kırçıl acılarım benim
(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

(...)
ey taşan suların imkanı
ey taşan suların bekareti sana
bir karşılık vereceğim.

(“Yaşamak Umrumdadır”, *Evet, İsyân*, s.24)

(...)
Ey tenimde uzak yolculukların lekeleri!
Ey çocuklarda uyuyan intizamsız güneşler!
gelin **ve** boğdurun bu köleleri.

(“Propaganda”, *Cinayetler Kitabı*, s.20)

(...)
ey bayırdan **ve** yokuştan uzaklara
ey çırpınan bir geyiktir memelerin
kanın ısırğan otları **gibi** aklımda.

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.19)

Ey sökülmüş cep! **Ey** ıslak yorgan!
Ey bulduğu her bahaneyle çingar çıkararı!
Yardım et! Yardım et!
Bana ilah mahvedecek
bir uzuv lazım.

(...)

(“Birinci Bab: Şivekâr’ın Çıktığıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.41)

(...)

aşk **için** karnıma **ve** göğsüme
ölüm **için** yüreğime sürdüğüm ecza uçtu birden
aşk **ve** ölüm bana yeniden
su **ve** ateş **ve** toprak
yeniden yorumlandı.

(...)

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33)

(...)

Beni artık kimseler arayıp da bulmasın
beyaz harmanilerin göklere açık sofrasında
yıkığım saltanatın dizinde inlediğim
aşkın en tabanında yattığım anlaşılmasın
çünkü ben çok gizli bir yanlıştın
dehşetengiz yeteneğini ölçmek **için**
yepyeni bir hata **için** iniyorum Akdeniz'e
(...)

(Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi, *Cinayetler Kitabı*,s.26)

(...)

ona cinleri sığdıran ay korkusudur
ne gümüş bir çocukluk ölümler **gibi** sağlam
ölümler **gibi** soyunmuş artık korkularından
onu ben **ne** kadar buldum desem yok olur
çünkü girilmez tarlasına ay kokusundan

(...)

(“Karoon”, *Erbain*, s.19)

(...)

Öyle sessiz, öyle gelişmeyen bir yangına
bir insan kıvranışını bırakırmış **gibi**
bir acı sağlanırmış **gibi** sol böğrüme
ellerime Mori’yi eklerdim.
Ağzım ağızla doluydu mermilerden önce.

(...)

(“Geceleyin Bir Koşu”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.20–21)

(...)

Ah, bu hep zaten böyle oluyor

İnsanlar tabiatı her zaman heyecana boğuyor
Çünkü kuşlar **ve** böcekler **gibi** değil
Bulutlar **ve** ırmaklar **gibi** sevişiyor insanlar
(...)

Yusuf'un güzelliği
Bir çarpışma **gibi** içrek
Bir savaş **gibi** yaman
Terk ediş uyandırmıyor gidişi
Bir kalış sunmuyor durduğu zaman

(...)

(“İkinci Bab: Yusuf’un Kaçırılışıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.54, 62)

4.2.5.1.2.4. Kıvrımlı yineleme

Bir dizedeki son sözcüğün, daha sonra gelen dizenin başında tekrar edilmesiyle oluşturulan yinelemelere “kıvrımlı yineleme (anadiplosis)” adı verilmektedir. “Çapraz tekrarlama” da denilen bu tür yinelemeler, İsmet Özel’in şiirinde sıkça kullanılmaktadır. Fakat şair kıvrımlı yinelemeleri, sadece yukarıda tarif edildiği şekilde meydana getirmez. Özel’in kimi dizelerinde bu biçimde yinelenen sözcükler, kıvrımlı yineleme tabirine tam da uygun olarak, devam eden dize içerisinde de tekrar edilir. Şair, bu kullanımıyla şiirin ritmini arttırırken, öncelemek istediği anlam üzerinde de vurgu meydana getirmiş olmaktadır.

İsmet Özel’in yukarıda dikkat çektiğimiz biçimiyle kıvrımlı yinelemeye örnek olarak gösterebileceğimiz en güzel dizeleri “Of Not Being A Jew” adlı şiirinde yer almaktadır. Özel, bu şiirin bütünündeki anlama uygun olarak, aşağıya örnekleyeceğimiz dizelerdeki ‘ev’, ‘şarkı’ ve ‘kalp’ sözcüklerini, her 3 dizede “kıvrımlı” bir şekilde yineleyerek ‘dönmek’ eylemi etrafında anlam çoğalmasını oluşturmuş ve metaforik bir anlam alanı meydana getirmiştir. Şair, söz konusu olan bu anlam alanını, ‘ev’, ‘şarkı’ ve ‘kalp’ kelimelerini kendi içerisinde önemine göre bir sıralamaya tabi tutarak da hissettirmektedir. Bu sıralamanın ilk ve öncelenen şekli, son dizede ortaya çıkar:

(...)

Eve dön! Şarkıya dön! Kalbine dön!
Şarkıya dön! Kalbine dön! Eve dön!
Kalbine dön! Eve dön! Şarkıya dön!
(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.20)

Kıvrımlı yinelemenin ifadeye çalışılan biçiminde meydana getirilmiş bir diğer dikkat çeken örneğine de, “Yıkılma Sakın” adlı şiirde rastlanılmaktadır. Şair, bu metninde de vurgu yapmak istediği anlam alanına, ‘kelimeler’ sözcüğünü 3 defa yineleyerek işaret etmektedir:

Sana durlanmış **kelimeler** getireceğim
pörsümüş bir dünyayı kahreden **kelimeler**
kelimeler, bazısı tüyden bazısı demir
(...)

(“Yıkılma Sakın”, *Evet, İsyan*, s.38)

İsmet Özel, kıvrımlı yinelemenin bilinen şeklini meydana getirdiği kimi dizelerinde, şiirin bütününde özellikle olumsuzlanan anlamı işaret etmek için fiil yinelemeleriyle işaret etmektedir. Aşağıya alıntılacağımız dizelerde bu türden bir kullanım dikkat çeker:

(...)

Güneşin
Koskoca beldeye suskunluk yaygısını serdiği
Yazlar **yok**
Yok artık altında suskun yolları saklı tutan
Karla örtülmüş kırların kışı
(...)

(“Naat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.21)

Yaklaşma! Davranma yakarım!
Eller yukarı! Atları çöz! Maskeni indir!
Devamı var diyordun; getir bakalım devamını
Arkası yarın demiştin; neydi yarından kastın?
Zırlama! Gözyaşı **istemiyorum**
İstemiyorum mızımlık
İstemiyorum salya
(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 2”,

Of Not Being A Jew, s.95)

İsmet Özel'in diğere şiirlerinde de belirgin olarak dikkat çeken kıvrımlı yinelemelerin, hem normal kullanımına hem de yukarıda dikkat çektiğimiz biçimine, aşağıdaki gibi işaret etmek mümkündür:

(...)

bir tabut kalmıştır akşam olmaya
bir tabut beklenen bir aydınlıktır
beklenen bir ses gibi avlularda.

(...)

(“Bakmaklar”, *Geceleyn Bir Koşu*, s.24)

(...)

yalnız **o herkesler**
o herkesler kendine akarak boğulan
ve sürdüren bir güleç kocamışlığı.

(...)

(“Partizan”, *Evet, İsyen*, s.9)

(...)

Yüzüme bak
ve **yüzümü** hırpala
yüzümü değiştir, dağlı bir anlatım bırak

(...)

(“Sevgilim Hayat”, *Evet, İsyen*, s.29)

(...)

Meyan kökü kazarmış babam kırlarda
ben o yaşta koltuğumda kitaplar
işaret parmağında zincir, **cebimde** sedef çakı
cebimde kırlangıçlar çılgınlık sayfaları
kafamda yasak düşünceler, Gide mesela.

(...)

(“Amentü”, *Cinayetler Kitabı*, s.33)

(...)

Çocuklar acıları paylaşmaz demiştim omuz silkerek
acılardır paylaşan çocukları
gün geldi paylaşıldı acılar
çocuklar paylaşıldı

(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.20)

(...)

Geçtim **kara yağlar sürünerek**
kara yağlar sürünerek büyüdüm
câni bir kadınla yattım ve beynim
kırık bir suyun yüzünde yorgun
yürüdüm.

(...)

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyan*, s.10)

(...)

durup dineliyorum **bütün taframla**
bütün taframla, bütün yumruklarım, **bütün**
hantal yüreklerin olduğu orda.

(...)

Ay vurunca çatlatır göğsümdeki mahşeri
çünkü kavganın göbeğidir benim yerim
canlarım, kollarında Parti pazubentleri
dik başlar, erkek haykırışlarla
göndere, **en yukarlara** çekiyorlar
en yukarlara çatlıycak kadar aşkî yüreklerini.

(...)

(“Evet, İsyan”, *Evet, İsyan*, s.23)

(...)

Azan bir hevestir artık tanyeri
söküp gövdesinde bir cehennem parçalamak **ister** insan
şehrin defterini dürüp uzanmak **ister** yanına
üstümüzü kuş sesinden bir lekeyle örtmeli
umudumuzu kapamaya gelen makinaları
bütün çirkefini şehrin çarptırıp aşkımıza
solumak **gece**
terlemek **gece**
gece çarşafalara...

(...)

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyan*, s.19)

(...)

Sen nasıl olsa tıpkı hep olduğu gibi defalarca
Görüneceksin **ahret gözüme**
Ahret gözüm ağır gözüm bilerek geçirmeyen hazzı kantardan
Azabı bilerek tartmayan yeğni gözüm **ahret gözüm** miskalle

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 5”,

Of Not Being A Jew, s.102)

(...)

Ay oğlan yiğit misin

Yiğit misin ay oğlan

Dağlarda geyik misin

Geyik misin dağlarda

Selâm verdim almadın

Almadın selâmımı

Halbuki **almığtı selâm**ını Dante'nin Baudelaire

Şimdi sen neci oluyorsun büyük müsün Baudelaire'den.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 20”,

Of Not Being A Jew, s.149)

4.2.5.1.2.5. İkiz yineleme

Dize içerisinde aynı sözcüğün bağlaçla ya da bağlaçsız olarak yinelenmesiyle meydana getirilen yinelemelere “ikiz yineleme (gemination)” denmektedir. İsmet Özel’in şiirinde bu tür yinelemeler, anlamın kelime üzerinden iletilmek istendiği noktada kullanılmakta ve şiirdeki ritmin etkisini artırmaya yönelik olarak ortaya çıkmaktadır.

Örneğin şairin 1964 tarihli ilk şiirlerinden olan “Acının Omuzlanışı” ve 2003 yılında yayımlanan “Otoyolda Kavrulmuş Ruh Satıcısı” adlı metinleri, şiirdeki ses ve ritim unsurlarının ikiz yinelemelerle oluşturulmuş olması açısından dikkat çekmektedir. Her iki şiirde de ortak olarak kullanılan ‘k’, ‘r’ konsonantları, yinelenen ‘tıkırtı’ ve ‘vara’ sözcüklerinin ritmik düzeninde önemli bir fonksiyon üstlenmektedir:

Kadını bir gürültüye saptadılar.

Evler **tıkırtıydı, tıkırtıydı, tıkırtı**

kahkahamın düşürdüğü çiçekleri bulamadılar

fırtınalı bir geceydi çünkü bulamadılar

(...)

(“Acının Omuzlanışı”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.19)

(...)

Vara iksir **vara** tin **vara** tılsım **vara** kut

Ha gayret kanat takıp uçmama ramak kaldı

Ateş yakın su uzak ara yerdeki barut
Alay komutanıydı müdür bey ve bakkaldı

(...)

(“Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı”,
Of Not Being A Jew, s.88)

Metnin bütünündeki anlama yönelik vurgunun, ikiz yineleme meydana getirilerek kelime üzerinden yapılmasına örnek olarak “Kan Kalesi” ve “Jazz” şiirlerindeki aşağıya alıntılatacağımız dizeler gösterilebilir. Özel, her iki şiirinde de yinelediği sözcüklerle, okuyanda ya da dinleyende öncelikle dikkat uyandırmak ister. Daha sonra ise tekrar edilen bu sözcükler üzerinden verilmek istenen anlam alanına, şiiriyle muhatap olanın dâhil olmasına imkân tanır. Örneğin “Kan Kalesi” şiirinin bütününde hakim olan “devrimci duyarlılık” ve “ben”in içine çekilmek istenen yaptırımlar karşısında antikonformist tavra bürünmesi, 4 kez yinelenen ‘dalaşmak’ eylemiyle işaret edilir. Bu durum, şiirin başlığındaki ‘kan’ kelimesinin çağrıştırdığı anlam alanlarına da yönelerek derinlik kazanır.

“Jazz” şiirinde de benzer bir kullanım, hem metnin anlam alanına hem de şiirdeki hızlı ritmin devamına yönelik olarak ortaya çıkmaktadır. 5 defa tekrar edilen ve sonunda ‘kuyuya düşen çocuğun’ neden dolayı ölmediğine bağlanan ‘niçin’ sözcüğü, kendine sunulanlarla çepeçevre kuşatılmış olan modern insanın zedelenmişliklerini akla getirerek zenginleşir. Aynı zamanda, tekrar edilen bu sözcük 6 defa yinelenen ‘gerek’ eylemi etrafında düşünüldüğünde, şiire başlık olarak seçilen kelimenin meydana getirdiği imgesel anlamıyla da koşutluk kurmaktadır. Şair, modern insanın sürekli bir yerlere yetişmesi gerektiğinden dolayı hayatının merkezinde yer alan “tempo”ya, Jazz müziğinin akıcı ve hızlı ritmini çağrıştıracak bir biçimde yinelediği, ‘niçin’ ve ‘gerek’ sözcükleri etrafında hissettirmektedir:

(...)

Yüzümü ellerimle yine kapayayım mı?
bekçi karısının belaltını mı anlatayım insanlara
yoksa onlara bilinmez bir toprak mı adayayım
değil
partizanlığım **dalaşmak** istiyor anla
bu sarsak hırgürüyle dünyanın
dalaşmak dalaşmak dalaşmak

(...)

(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyan*, s.19)

(...)

koşmam **gerek**
yetişmem **gerek** yazgıma
tutmam **gerek**, sormam **gerek**, bilmem **gerek**
esenlemem, kargışlamam, irkitmem **gerek niçin**
niçin, niçin, niçin

kuyuya düşen çocuk **niçin** ölmesin

(“Jazz”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.16)

İsmet Özel’in diğer şiirlerinde öne çıkan ikiz yineleme ile ilgili kullanımlarına da aşağıdaki gibi işaret etmek mümkündür:

(...)

bir kadın **vuruyor** kuşlara kendini
 vuruyor vuruyor kanatıyor belki
sonra da güneşin gövdesine yorgunluktan.

(...)

Gürültülü bir intihar başlasın akşamla
 dinsic sen soyundukça geceye karışan hüznün
 dinsic dinsic benim çağdaş olmayan iğrenç yüzüm.

(...)

(“Waterloo’da Bir Dişi Kedi, *Geceleyin Bir Koşu*, s.17”)

(...)

Oysa
insan zemheriyi
ve kadının doğurma vaktini bilir
hergün kalkıp öpüşebilir sabahın üniformasıyla
 yeni şeyler, yeni şeyler yaratmak için tabi.

(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

(...)

bütün çayıtları uyutur sabah
 kuşların, kuşların uçuşlarını da.

(...)

(“Sabah Ayartması”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.31)

Hazzın gücü Hüsni Yusuf'u kaçırmak için yetmedi

Yalnız yönelmek gelirdi Kızguran'ın elinden

Yönelmek, yöneltmek, yönlendirmek

Sevgilim! Sevgilim! Sevgilim!

Başka ne söylenebilirdi?

(“İkinci Bab: Yusuf’un Kaçırılışıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.67)

(...)

bana bırakılan neyse ona burun kıvırdım
gittim bir kuyudan su çektim
halka boynumdan geçti

geçti boynuma kemend
d **harfine** bak dedim
nasıl da soylu duruyor sonunda kelimenin
harfe bak, **harfe** dokun, **harfin** içinde eri
harf ol harfle birlikte kıyam et
harf ol harfler ummanına bat

(...)

(...)
rezeleri yerlerinden oynatan
vâdeden, vâdeden, vâdeden tesellimiz.
(..)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.16-17)

(...)

Bakakaldık bakakaldık bakakaldık bak gücümüz
Sessiz **kalmakla** ıssız **kalmak** arasına sarkıtıldığımız kadarmış
Yıldızların zillerini çaldıramıyoruz karanlık bastırınca
Acı gün yasa kesiyor vurduramıyoruz güneşe gongunu
Bir sevişme fasılasından santur imal edemiyoruz
Dolunay imbiğinden damıtamıyoruz bir çalpara
Bizi sarmış bizi sarmış bizi sarmış baştanbaşa mucizesizlik
Ferman okuyan kölenin yan tarafında mahcubiyetinden
Kıvrılmış son sayfanın ütüsünde hiçbir keramet yoktu
Kaçmak isterken vuruldu.

(“Kaçmak İsterken Vuruldu”, *Of Not Being A Jew*, s.40)

(...)

her ne kadar kısa **lâfa** rağbet et denilse de

açıyor peşpeşe **lâf lâfi**

kelimeler kelimeler kelimeler

o eskidenmiş

(...)

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 14”,

Of Not Being A Jew, s.129)

Şiir metni içerisinde yer alan bentler ve dizeler arasındaki aynı sözdiziminin tekrar edilmesiyle meydana getirilen yinelemelere, “sözdizimsel yinelemeler” denmektedir. Halk şiirinde “nakarat”, “bağlama” ve “kavuştak” gibi isimlerle tanımlanan bu tür “mısra tekrarları”, İsmet Özel şiirinde belirli bir yapı dahilinde oluşturulmaktadır. Bu yapı, bentlerin başında ve sonunda yinelenen sözdizimlerinin metnin genelindeki anlam ve ritim uyumuna koşutluk kurarak meydana getirilir.

Örneğin 3 bentten oluşan “Geceleyin Bir Korku” adlı şiirin, her bendin sonunda ‘gözet-’, ‘üşüt-’ ve ‘uçur-’ eylemlerinin çağrışımsal anlam alanlarına doğru çoğalarak yinelenen ‘**tanrım, Pekos Bil’im ... beni**’ sözdizimi, şiirin bütünündeki imgesel söyleyişle oluşturulmaya çalışılan hayal dünyasının bir tamamlayıcı unsuru olarak karşımıza çıkar. Şair, bu dünyanın sınırlarını çizgi romandan ödünçlediği Pekos Bil adlı gerçekte olmayan bir kahramanla da hem genişletmek, hem de metnin anlam alanına genişlik kazandırmak ister:

(...)
irkilip terliyerek bir erkek sesi olarak yatağında
tanrım, Pekos Bil’im gözet beni.

(...)
hırlıyım böylece büyür aşkın bir salgıdan öteye geçemediği
tanrım, Pekos Bil’im üşüt beni.

(...)
ceketimle örteyim gecenin bütün itliğini
tanrım, Pekos Bil’im uçur beni.

(“Geceleyin Bir Korku”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.27)

Metnin bütünündeki anlam ve ritmin uyumuna yönelik olarak ortaya çıkan bu sözdizimsel yinelemeler, Özel’in şiirlerinde bent başlarında ve sonlarında yapıldığı gibi dize içlerinde de meydana getirilmektedir. Yukarıdaki şiirden hareketle işaret ettiğimiz yapının bir benzerine “Davun” adlı şiirde de rastlanılmaktadır. Yine serbest dizeli 3 bentten oluşan metinde şair, vurgu yapılan anlam alanlarına bu sefer ilk bendin dizeleri arasında tekrar ettiği ‘**bir tanım değil midir**’ sözdizimiyle dikkat çeker. Şiirin akıcı bir söyleyişle başlayarak ritmik bir düzende devam etmesine olanak tanıyan bu yinelemeler, metnin devamındaki 2 bentte tekrar edilmez fakat, alışılmamış bağdaştırmalarla kurulan yapı içerisinde, yinelenen bu sözdiziminin çağrışımsal anlam alanı sürekli hissettirilir:

Uç benim boynumun soytarısı
kırle her cemreyi bana doğru olan
unuttum güçbela soluyan perdeleri
dudaklarımı ısırıkça kabaran akşam
unuttum onu da.

Zaten **bir tanım değil midir**
tavsayan düşüp kalkmalara
hüznün hacanası diye bildiğim akşam
bir tanım değil midir o kıyasız ellerimiz
firça çekmeye doğru ölümün bacısına
parmak atmaya doğru şiir okuyarak
aşk **-bir tanım değil midir-**
kusturucu güzellikler ardından.

Her tanım bir ağı parçalıyor gibi çevremizde

(...)

Fırlamayın, bıktım tanımlanmaktan.

(...)

Her tanım zorlu kilitlerdir belki de

çaput yıldızları aşka dayalı duran
uç benim boynumun soytarısı
böğrümde avrupalı atları koşuşturan
aşkı, tanımım, yaşmam.

(“Davun”, *Geceleyin Bir Koşu*, s.29)

“Geceleyin Bir Korku” ve “Davun” şiirinden hareketle dikkat çektiğimiz sözdizimleriyle oluşturulan İsmet Özel şiirindeki bu yapıya, şairin özellikle ilk dönemde kaleme alınan metinlerinde rastlanılmaktadır. Bunun bir nedeni de, “sahicilik arayışı”nın bir uzantısı olarak “beni”nin dünya karşısında nasıl konumlanacağını peşine düşen şairin bu gayretini, farklı tasarımlar ve imgesel söyleyişle şiir metninin içerisine taşımış olmasıdır. Bu durumu, “*Evet, İsyen*” kitabında yer alan “Bir Devrimcinin Armonikası” adlı şiirde de görmek mümkündür.

Özel, 4 bentten oluşan bu şiirinin bent başında ve sonunda yinelediği ‘**oraya gidiyorum boğulmaya**’ sözdizimiyle, bu dönemki şiirlerinde izleksel olarak devam ettirdiği ve bu metnin bütününe de hakim olan “devrimci duyarlılık” çevresindeki anlam alanına vurgu yapar. Hatta şair bu vurguyu, son bentte ‘boğulmaya’ sözcüğünü büyük harflerle yazarak iyice belirginleştirir. “Ben”in kendi varlık alanını önceleyerek, “verili olan tasarımlar” karşısındaki tavrını imleyerek genişleyen bu yinelemelerin anlam alanı, aynı zamanda şiirdeki ritmin de azalmadan devam etmesine yönelik olarak ortaya çıkar:

Binlerce binlerce çocuk
koşarak dokumuş benim kumaşımı
hançeremdeki bu şehrin
o geçimsiz mushafı
vardım dayandığım parmaklığına o büyük hesapların
Hazırım ey kalaycı çırakları ve güyümcüler
ey rakı sürülmüş yaralarım gövdeleşin
kırçıl acılarım benim
gök de bir mendil takınsın boynuna

benim kaşıyan umutlarım gövdeleşin
çünkü ben **oraya gidiyorum: boğulmaya.**

(...)

İşte potin bağlıyor çocuk
bütün uykularından sürülmüş kurşunlar
tütün gibi bakıyor insanlara
ve ben sahici kılmak için öpüşlerimi
oraya gidiyorum: boğulmaya.

Ben ki gövdemi bütünüyle ne yapmalıyım
tahta bir bavul
gibi duruyorum insanın kıyısında
makina

(...)

Tutuşan bir bıçak.
içerimde tozuyan bağırtilar vardır
Ondan işte **gidiyorum oraya: boğulmaya.**

Oraya gidiyorum boğulmaya

BOĞULMAYA

bir partizanın armonikasında.

(...)

(“Bir Devrimcinin Armonikası”, *Evet, İsyân*, s.13)

İsmet Özel’in “Yaşamak Umrumdadır” ve “Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak” isimli şiirlerinde de ifadeye çalışılan yapının farklı biçimleri dikkat çekmektedir. Şair, “Yaşamak Umrumdadır”ın 3. bendinin ‘**sana bir karşılık vereceğim**’ şeklindeki son dizesini, metnin 4. bendinde yer alan dizeler arasında sürekli yineleyerek, şiirin bitişine doğru ritmi iyice yükseltir ve şiirdeki anlamın tekrar çoğalmasını sağlar. “Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak” şiirinde ise Özel, metnin ritmini birinci bendin hemen başında ‘**Kardeşler**’ nidasıyla yükselterek ‘**Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan**’ sözdizimini tekrar eder:

(...)

yürüsem rahmet boşanacak.
ve **sana bir karşılık vereceğim.**

Sana bir karşılık vereceğim
toprağı deşen boğuk sesimle
sana bir karşılık vereceğim
amansız kum fırtınası altında
sana bir karşılık vereceğim
birbiri üstüne yığılırken günler
ey taşan suların imkanı
ey taşan suların bekareti **sana**
bir karşılık vereceğim.

(“Yaşamak Umrumdadır”, *Evet, İsyân*, s.24)

(...)

Anmaya gücüm yetseydi de konuşsaydım
diri-gergin kasları konuşsaydım
“**Kardeşler!**” deseydim “**Kardeşlerim!**”
“**Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan**
Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan
Bakın yaklaşıyor...”
yazık, şairler kadar cesur değilim

(...)

(“Karlı Bir Gece Bir Dostu Uyandırmak”, *Cinayetler Kitabı*, s.15)

“Çağdaş Bir Ürperti” ve “Tahrik” adlı metinlerde de benzer durum, bu sefer sözdizimi seviyesinden, sözcük düzlemine çekilerek meydana getirilmiştir. Özel, her iki şiirde de müstakil birer dize halinde yapılandığı ‘**dineldim**’ ve ‘**biliniyor**’ sözcüklerini yineleyerek, metnin bütününde farklı tasarımlarla oluşturulmuş anlam alanlarının da sınırlarını genişletmiş olmaktadır:

(...)

Kadınlar geçiyordu doğurgan - ve diri kızlar
turfanda yalnızlıklar almak için dünyadan
ve ben gövdemi denkleştirmek için doğaya
dineldim
dineldim
dineldim
aşk; içirimdeki ergen ölüsünü uğraştırıyordu

(...)

(“Çağdaş Bir Ürperti”, *Evet, İsyân*, s.10)

Biliniyor
bizim mahsustan yaşadığımız
biliniyor
şarkıların sırası bizde
biliniyor
hayat bizden razıdır
biliniyor
otların sarardığı yerlerde güneş
kurşunun değdiği tende heves kalmıştır.

(“Tahrik”, *Cinayetler Kitabı*, s.18)

İsmet Özel, kimi şiirlerinde de sözdizimsel yinelemeleri şiir metni içerisinde, bir tür simetri oluşturacak biçimde meydana getirmektedir. “Nakarat” olarak da adlandırabileceğimiz şairin bu tür yapılanan metinlerindeki

sözdizimleri, şiirin bütününe kattıkları ritmin yanı sıra, özellikle anlam çoğalmasındaki fonksiyonlarıyla dikkat çekmektedir. Örneğin “Üç Firenk Havası” adını taşıyan şiirin, 3 bentten oluşan “Ölüm Cantabile” ismindeki ikinci bölümünde, her bentten sonra nakarat halinde tekrar edilen 2’şer dizelik sözdizimleri yer almaktadır. Bu sözdizimlerinden ‘**şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin**’ şeklindeki ortaya çıkan ilk dize, bir önceki bendin son mısrasında yer alan ‘**şehrin insanı**’ söz grubuyla hem ritmik, hem de anlam açısından uyum oluşturmaktadır. Nitekim şair, bentler içerisinde işaret ettiği “şehrin insanının / modern insanın” özelliklerini, nakaratların 2. dizesinde net olarak dile getirir:

(...)

kaba solgun kağıtlar sunardı
şehrin insanı bana

şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
kaypak ilgilerin insanı, zarif ihanetlerin

(...)

biz artık bunlar olarak gidiyoruz
eylesin neyleyecekse **şehrin insanı**

şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
bozuk paraların insanı, sivilcelerin

(...)

ama neler olup bittiğini hiç bir ayetten
hiçbir vakit anlamayacak **şehrin insanı**

şehrin insanı, şehrin insanı, şehrin
pahalı zevklerin insanı, ucuz cesaretlerin

(“Üç Firenk Havası”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.24)

İsmet Özel’in “Kanla Kirlenmiş Evrak” (**‘Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında’**), “Mataramda Tuzlu Su” (**‘Uzun yola çıkmaya hüküm giydim’**), “Sebeb-i Telif” (**‘Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız’**), “Kaçmak İsterken Vuruldu” (**‘Kaçmak isterken vuruldu’**), “Kızkulesi Beyaz İken” (**‘Kızkulesi beyaz iken’**) ve “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 8” (**‘Annelik edatını kilim altına süpürenler’**) adlı şiirlerinde, simetrik bir şekilde bent başında ya da sonunda tekrar edilen sözdizimsel yinelemelere de, aşağıdaki gibi işaret etmek mümkündür:

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.

Aşklarım, inançlarım işgal altındadır

(...)

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında.

Ve rüzgâr buruşturuyor polis raporlarını

(...)

Karanlık sözler yazıyorum hayatım hakkında

öyle yoruldum ki yoruldum dünyayı tanımaktan

(...)

(“Kanla Kirlenmiş Evrak”, *Cinayetler Kitabı*, s.7)

West İndies, Kızıl Elma, İtaki, Maçın!

Uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(...)

yakın yerde soluklanacak gölge bana yok

uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(...)

mataramdaki suya tuz ekledim, azığım yok

uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(...)

burada bitti artık işim, ocağım yok

uzun yola çıkmaya hüküm giydim.

(“Mataramda Tuzlu Su”, *Cellâdımâ Gülümserken*, s.14)

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız

yaprakla yağmurun aşkı meselâ

(...)

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız

bakıp başkasının başkayla kurduğu bağlantıya

(...)

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız

başkalarının düşünceleriyle değil.

(...)

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız

ve devam ediyor başkalarının hınçlarıyla

(...)

(“Sebeb-i Telif”, *Bir Yusuf Masalı*, s.29)

(...)

Neye acıktığımızı tek fark eden oydu

Kaçmak isterken vuruldu.

(...)

Boştaydı, bizi kollamak üzere boştaydı öbür kolu

Kaçmak isterken vuruldu.

(...)

Bu bir elmas kol düğmesi tekidir ki yelek

Astarına teyellenmiş bulundu

Kaçmak isterken vuruldu.

(...)

Fütursuz ömürler kısadır bilmez miydi
Bilmez miydi herkesten iyi bunu
Kaçmak isterken vuruldu.

(...)
Bayramın hamursuzu!
İftar vaktinin kuşkusu!
Haçın dumuru!
Kaçmak isterken vuruldu.

(...)
Her kıpırdayan şeye ateş etmek emri alan nemrutun
Silahından fırlayan kurşun değil
Beklentisindeki asit öldürdü onu
Kaçmak isterken vuruldu.

(...)
Ferman okuyan kölenin yan tarafında mahcubiyetinden
Kıvrılmış son sayfanın ütüsünde hiçbir keramet yoktu
Kaçmak isterken vuruldu.

(“Kaçmak İsterken Vuruldu”, *Of Not Being A Jew*, s.40)

Kızkulesi beyaz iken
Ümitgilde biz ikimiz
Kurabiye yiyor idik
Sütlü çayın yanında
(...)

Kızkulesi beyaz iken
Ne ayıptı söylemesi
(...)

Kızkulesi beyaz iken
Hemşeriler seslenince
Terbiyemiz yettiğince
(...)

Kızkulesi beyaz iken
Saf ipek kaşındırırımış
(...)

Kızkulesi beyaz iken
Sözün sihri bize yârdı
(...)

Kızkulesi beyaz iken
Nazar değdi çarşılara
(...)

Kızkulesi beyaz iken
Ölmek fikri minnacıktı

(...)

Kızkulesi beyaz iken

Yaşamak evlat acısı

(...)

(“Kızkulesi Beyaz İken, *Of Not Being A Jew*, s.37”)

Annelik edatını kilim altına süpürenler

Şiirin de bir borsası olsun istediler

(...)

Annelik edatını kilim altına süpürenler

Sonbaharla süsledi şiiri geceyle püsledi buluttan ârî

(...)

Annelik edatını kilim altına süpürenler

Karaborsa ticaretin harçlığını verdiler bize

(...)

Annelik edatını kilim altına süpürenler

Ümmül Kur’an sözüne bir izah getiremediler

(...)

Annelik edatını kilim altına süpürenler

Aşkları kalbin inceltisiyle tersim ettiler

(...)

Annelik edatını kilim altına süpürenler

Açmış ağzını derk-i esfel onları bekler.

(“John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 8”,
Of Not Being A Jew, s.111-113)

4.2.5.1.2.7. Ek yineleme

Dize içerisinde yer alan sözcüklere, aynı yapım ya da çekim ekinin getirilmesi ile oluşturulan yinelemelere, “ek yineleme (homoioteleuton)” denmektedir. İsmet Özel’in şiirlerinde, özellikle dize içlerindeki ritmik ses düzeni, ek yinelemesi ile de sağlanmaktadır. Klasik şiirde daha çok, uyak ve redif oluşturmak için dize sonlarında meydana getirilen bu tür yinelemeler, şairin metinlerinde farklı olarak dize içlerindeki sözcüklerde oluşturulmakta ve şiirin bütünü içerisine yayılarak anlam açısından da uyum sağlanmaya çalışılmaktadır.

Örneğin aşağıya tamamını alıntıyla dikkat çekebileceğimiz “Seni Olan Yenilgi” ve “Dişlerimiz Arasındaki

Ceset” adlı şiirlerde, dize içlerinde ve sonlarında sıklıkla yinelenen “-IAr” çoğul eki, metnin özellikle “r” konsonantıyla kurulan ritmik ses düzeninde ve anlamın “çoğalarak” devam etmesinde, önemli bir yapıyla karşımıza çıkmaktadır:

Senin karanlığına kanat vuran yarasalar
başka bir göğşe germişler kendilerini
yürekli savaşçılar olmuşlar
gemilerini yakmışlar ve silahlarını bilerken
kanlarına yansımış gece

senin sularına inen yırtıcılar
ve piçler yani aşk çocukları
yanan gemilerin suya yankısı oluyorlarmış
yaşlı büyücüler söylediler
çingene çocukların gülleri mor olmadı
aşka bunaltıları onlar getirmediler

onlara dayanıyorum yürekli savaşçılara
saçları uzun bir unutkanlıkla örülmüş
kanlarının ardında tehlikeler yürüyen
korkunun gözlerini aradığı omuzlarında
gittiler, yittiler arasında boğuk seslerinin
tozuyan atlarının yelelerine baktılar ve
sen oldun
ve seni gördüm, eğninde bir mavi gözlerin vardı.

(Seni Olan Yenilgi, *Geceleyin Bir Koşu*, s.9)

Biz şehir ahalişi, kara şemsiyeliler!
Kapçıklar! Evraklılar! Örtü severler!
Çıglıklardan çadır yapmak şanı bizdedir
Bizimdir yerlere tükürülmeyen yerler

Nezaketten, haklılardan yanayızdır hepimiz
Sevinmemiz çapkıncadır, ağlatır bizi küpeşteler
Yaşamak deriz -Oh, dear- ne kadar tekdüze
Katliamlar ne kötü be birader

Güneş neredeysek orada bulur bizi
Ya cünup ve yalancı veya miskin ve ülser
Falımız neyse çıksın diye açarız indeksleri
Sayılar bizi bulur, o ayıp işaretler

Safrazımızla kesemizi birleştiren anatomi bilgisi
Hadım tarih, kundakçı matematik, geri kafalı gramer
Evet bunlar gizlice örgütlenerek alınımıza
Verem Olmak Üretimi Düşürür ibaresini çizer

Biz şehir ahalişi, üstü çizilmiş kişiler
Kalırız orda senetler, ahizeler ve tren tarifesiyle
Kimbilir kimden umarız emr-i b'il-ma'ruf

Kimbilir kimden umarız nehy-i ani'l-münker
Bize yalnız oğulları asılmış bir kadının
Memeleri ve boynu itimat telkin eder.

(“Dişlerimiz Arasındaki Ceset”, *Cellâdîma Gülümserken*, s.12)

Özel'in çoğul eklerini kullanarak şiirin ahengine yönelik meydana getirdiği bu tür tasarruflarına, birçok şiirde rastlanılmaktadır. Fakat yukarıdaki metinlerde olduğu gibi “-IAr” eklerinin şiirdeki anlam alanlarını da zenginleştirecek bir biçimde kullanılmasını, “Bir Yusuf Masalı”nın “Naat” adlı bölümünden hareketle de örneklemek mümkündür. Şair, bu metninde de özellikle “I” konsonantının yer aldığı sözcüklerle açılan anlam alanını, sıfatların da yardımıyla genişletmekte ve farklı tasarımlar meydana getirerek şiirine başlamaktadır:

Dinleyin ey vakti duymak doruğuna varanlar
Falları grafiklerde bakılanlar siz de işitin..
Külden martı doğuran odalıklar
Ve kahyalar
Kara pıhtıyla damgalanmış veznelerde dili
Şehvetsiz çilingirler, yaltak çerçiler
Celepler ki sıvışık, natırlar ki nadan
Ey hayat rengini sazendelik sanan
Yırtlaz kalabalık!
Dinleyin bendeki kırgın ikindiye,
Hepiniz kulak verin.

(...)

(“Naat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.21)

İsmet Özel'in şiirinde ek yinelemesi olarak dikkat çeken bir başka kullanım da, “-ArAk” ve “-dUkçA” ekleriyle meydana getirilmektedir. Şair, “Savaş Bitti” adlı şiirinin aşağıya alıntılatacağımız dizelerinde bu zarf fiil yapım eklerini, 12 kez yineleyerek metnin ritmine hız kazandırmış; böylelikle şiirin çok uzun olmasından kaynaklanan tekdüzeliği de kırmak istemiştir. Yine bu dizeler, sözcükler arasındaki ritmin farklı yapıdaki eklerin yinelenerek sağlanmaya çalışılması bakımından da dikkat çekmektedir:

(...)
Sevmek diyorlardı nasıl olsa hoş görmek değil midir
Yürüyüşten kürüyüşten çürüyüşten aldıkları
Moribond zevkle mest oluyorlar kafiye hatırına

Serbest sermest oh ne güzel şey
Başı boşluk başı hoşluk başı bozukluk hâtta
(...)

(...)
Gök
Ey dönmek için dönerek

Ve döndükçe dönerek
Döndükçe gözden kaybolarak
Gözden kayboldukça kalbe dolarak
Göktü ey hınç duyarak kargın vücut kaybolmuş bir vücuda
Kayıp vücut hırsını tapınan vücuttan alarak
Hınç ve hırs naz uykusu çekerek
Vücudun güzelliğini inkâr etmeyerek güm
Hayırlı olsun damgayı vurdurarak
Gümlemek her kolay geleni bir kolaylık sandırıyor
Yalınlığa ucuzlamak aşama bildiriliyor
Gelmek mastarından isim olarak gelir
Hangi maksatla türetildiği düşünülüyor
Bedavaya geliyor aymazlık zırhı kapışılıyor
Şu serpuşa bak deniyor şems-siperleniyor
(...)

(“Savaş Bitti”, *Of Not Being A Jew*, s.57)

İsmet Özel’in diğer şiirlerinde, söyleyiş ve ritmik ses düzeni açısından öne çıkan ek yinelemelerini de, aşağıdaki dizelerle örneklemek mümkündür:

(...)
kötürüm bir kurt çantamı karıştırıyor
neden karıştırıyor, ne hakla
direnmeler, erzurumlar, kalfalar
gecenin ipini koparan gece Safaları
(...)
(“Kan Kalesi”, *Evet, İsyân*, s.19)

(...)
koşmam gerek
yetişmem gerek yazgıma
tutmam gerek, sormam gerek, bilmem gerek
esenlemem, kargışlamam, irkitmem gerek niçin
niçin, niçin, niçin
kuyuya düşen çocuk niçin ölmesin
(“Jazz”, *Cellâdıma Gülümserken*, s.16)

(...)
Aldanma bunlar tayfa değil
burada doğdu hepsi
denize hiç açılmadılar
denizi sen kadar bile
taniyan yoktur aralarında
her biri uzak bir beldeden geldi
sanılsın istiyor yosmalar
böylece saygın fahişeler
arasına katışacaklar
müptezel birer facire olsalar da.
Tecimenler, onlar da sahici değil
onlar da olmayan tayfaların

gemilerinden çıkan malları
sattıklarına inandırmak istiyor
şehrin acemi insanlarını.

(...)

(“Of Not Being A Jew”, *Of Not Being A Jew*, s.18)

(...)

bir düşü düşlere dalmaksızın kavrayarak
bulutu kapsayarak açmadan buluta içtekini
tanıdım Ademoğlu kimin nesiymiş
ter döküp soru sormak nereye sürüklermiş kişiyi.

(...)

(...)

eriyeydik nesteren köklerine sindiğimizce
alıcı kuş pençesiyle uçarak arınaydık
ah, bir olaydı diyorduk vakar da yoksanaydı
doğruydu böyle kan telef olmasın diye çabalamamız
(...)

(“Münacat”, *Bir Yusuf Masalı*, s.12-14)

Tohumu

Anasının rahmine

Bir ilkbahar sabahı düşmüş.

Baharmış.

Dışarda rüzgar.

Dışarda dallarda, bulutlarda

Toprakta delimsirek çırpınışlar.

Bir yanda hışır hışır emeniyor börtü böcek

İrili ufaklı bütün kuşlar

Suskun buldukları korunakta

Öte yanda tabiat

Bir kadınla bir erkeğin yatakta

Terli telaşıyla yarışa yelteniyor.

Ah, bu hep zaten böyle oluyor

İnsanlar tabiatı her zaman heyecana boğuyor

Çünkü kuşlar ve böcekler gibi değil

Bulutlar ve ırmaklar gibi sevişiyor insanlar

Sevişerek çiseliyorlar dünyayı

Yalnız ilkbahar gecelerinde değil

Sevişiyorlar

Sonbaharın mağmum karanlığında

(...)

(“İkinci Bab: Yusuf’un Kaçırılışıdır”, *Bir Yusuf Masalı*, s.53-54)

(...)

Anneler ve babalar

Oğullar, kızlar, hısımlar

Komşular, hemşehriler, yurттаşlar

(...)

(“Dördüncü Bab: Bir Yusuf, Bir Şivekâr”, *Bir Yusuf Masalı*, s.96)

(...)

Seslerde sekt renklerde derk ruhu tütürürmüş canı tutturmuş eritici macunmuş busesi

(...)

İnci dizerek bade süzerek kızını dövmeyip dizinine söverek omuza alınmışlıktan avenesi

(“Hişt, Baksana”, *merdivenşiiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5)

4.2.5.1.2.8. İkileme, pekiştirme ve yansımali sözcükler

Bir metnin anlamını güçlendirmek ve pekiştirmek için kullanılan; şiirdeki kavramların ahenk açısından uyumuna imkan veren ve “çağırışma dayanan psikolojik olayın dilimizdeki görüntüsü” olarak ortaya çıkan sözcükler, “ikileme, pekiştirme ve yansımali sözcükler” olarak adlandırılmaktadır. Aynı kelimenin ya da anlamları birbirine yakın veya zıt olan, ya da sesleri birbirini andıran sözcüklerin bir arada yinelenmesiyle meydana getirilen bu söz grupları, İsmet Özel’in şiirlerinde de oldukça sık kullanılmakta; şair, metinlerindeki ses ahengini ve anlamsal vurguyu, kimi zaman bu sözcüklerle oluşturmaktadır.

Özel’in tüm şiirlerinde kullanılan “ikileme, pekiştirme ve yansımali sözcükleri”, aşağıdaki tablodan takip etmek mümkündür:

SONUÇ

İsmet Özel'in şiirlerinden hareketle yapığımız incelemelerin sonuçları genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

19 Eylül 1944 yılında Kayseri'nin Düvenönü'nde dünyaya gelen İsmet Özel, aslen Kuşadalı olan bir babının 6. çocuğudur. Şair doğduğu sırada Kayseri'de polis memuru olarak görev yapan baba Ahmet Bey ise Süleyman Çavuş adlı Bağdatlı bir askerinin oğludur. Süleyman Çavuş, ilk evliliğini Foça'da hastanede tedavi görülürken yatak komşusu olan arkadaşının kız kardeşiyle yapar. Daha sonra ikinci evliliğini Kuşadası'nda, İsmet Özel'in babaannesi olan Esmâ Hanım ile gerçekleştirir. Esmâ Hanım, aslen Kuşadalı'dır ve 5 çocuktan sonuncusu olan Ahmet Beyi, 1899 yılında Kuşadası'nda dünyaya getirir. İsmet Özel'in Süleyman dedesi ile ilgili detaylı bilgi bulunmamakta; Bağdat'tan savaşmak için gelmiş olan bir Türkmen olduğu tahmin edilmektedir.

Şairin anne tarafından dedesi Hasan Bey, Söke'de Hacı Yüzbaşıgil olarak tanınan bir aileye mensuptur. Hasan Bey, rençperlikle uğraşmakta; bir başkasının toprağında emeğini ortaya koyarak çalışıp, toprak sahibiyle hâsılayı paylaşmaktadır. Hasan Bey, İsmet Özel'in anneannesi olan Fadime Hanım ile Söke'de evlenir. Bu evlilikten doğan üç çocuğun sonuncusu, İsmet Özel'in annesi Sıdıka Hanım'dır. Sıdıka Hanım 1902 yılında dünyaya gelir. Ahmet Bey ile Sıdıka Hanım ise 1926 yılında Söke'de evlenirler. İsmet Özel'in annesi Sıdıka Hanım, toplam 9 çocuk dünyaya getirir fakat bunlardan 6 tanesi yaşar. Şair, bu çocukların sonuncusudur.

İsmet Özel, aile içerisinde en küçük çocuk olmasından dolayı her zaman ayrıcalıklı bir yer edinir. Özellikle ağabey ve ablalarının eğitim seviyelerinin yüksek oluşu ona her zaman olumlu yönde katkı sağlar. Bu katkıların belki de en önemlisi, İsmet Özel'in hayatının her evresine yayılan "*merak*" duygusunun onda çok erken yaşlarda gelişmiş olmasıdır.

"Benim dünyanın şekli hakkında yakınlarım dolayısıyla bir merak alanım vardı" diyen şair, özellikle kitaplarla arasındaki bağı çok erken bir zamanda kurmaya başlar. Aslında sadece kitap değil, resim de onun zihninin bir köşesinde sürekli olarak kendine yer bulur. Bunda resim öğretmeni olan en büyük ağabeyinin çok büyük etkisi olmuş; bu durum ona, hayal dünyasının uçsuz bucaksız kapılarını aralayarak çocukluğunda, özellikle de ilköğreniminde aydınlık bir yol açmıştır.

İsmet Özel çocukluk döneminde, anne ve babasıyla olan iletişimde ağabey ve ablalarıyla kurduğu iletişim kadar başarılı olamaz. Bunda şairin, anne ve babasıyla arasında neredeyse bir nesil denebilecek kadar fazla bir yaş farkı olmasının çok büyük etkisi vardır. Söz konusu olan iletişimsizliği, annesinden ziyade babasıyla yaşayan İsmet

Özel, “Ben babamla o öldükten sonra yakınlık kurabilmiş olan biriyim” diyerek yeterince telâfi edilemeyen bir sevgiye/şefkate işaret eder. Bu “huzursuzluk/eksiklik”, şairin çocukluk yıllarına düşen bir gölge olarak zaman zaman kendini şiirlerinde hissettirecektir.

İsmet Özel, ilkokula 1950 yılında Kastamonu Abdülhak Hamit İnkokulu’nda başlar. Annesi onu okula alışın diye bir yıl erken gönderir. Fakat Özel, okula normal yaşlarında giden çocuklar gibi uyum gösterince 6 yaşında ilkokula kaydettirilir. Oldukça başarılı bir ilkokul dönemi geçiren İsmet Özel, bulunmuş olduğu şehrin kültürel zenginliklerini de o yaşlardan itibaren özümsemeye başlar. “Taşra” olarak adlandıracağımız bir şehrin sahip olduğu özellikler ve burada yaşanılanlar, şairin daha çok ilk dönem şiirlerinde çocukluk hatıralarının izdüşümleri olarak yer alacaktır.

İsmet Özel, “merkez”in sahip olduğu imkânlardan yoksun olarak geçirdiği çocukluk dönemini, “taşra”nın imkânsızlıklarının herhangi bir çocukta meydana getirebileceği “pasif”/“silik”/“sinmiş” bir tavır içerisinde yaşamaz. İlkokul döneminden başlayarak hayatın içerisinde kendi “ben”ine bir yer arar ve “dünya ile hak edilmiş bir bağı kurabileceğine olan inancı içerisinde taşıyarak” yaşar. Öyle ki şair, ilkokul 2. sınıfta öğretmenlerinin ders esnasında baskın bir tavır sergilemelerine dahi karşı çıkar. Bu tavır, ileride kendisinin “kadirşinas itaatsizlik” adını verdiği davranış biçimini ortaya çıkaracaktır.

Şairin hayatı bu tarzda algılama biçimi, biyografisinin tüm evrelerine hâkim olan “karşı oluş” tavrına ve “ben”inin “anti-konformist” bir yaklaşım içerisinde olmasına önemli ölçüde kaynaklık etmiştir. İsmet Özel’in şiirle ilk teması da, yukarıda ifadeye çalıştığımız, “ben”in dünya ile kurmak istediği bağı sonucunda meydana gelir. Şair, ilkokul 3. sınıfta okurken kendi gayretleriyle, Ankara’da yayımlanmakta olan bir ilkokul gazetesine, “Kış” isimli ilk şiirini yazarak gönderir. Şiirinin yayımlandığını ise kendisini küçümseyen gözlerle süzen bir öğretmenin “*Sen şair mi oldun be!*” demesinden anlar.

İsmet Özel’in ileriki hayatını doğrudan etkileyecek en önemli gelişmeler lise yıllarında meydana gelir. Lise son sınıfta matematik dersinden ikmale kalan şair, yazın kursa da devam etmesine rağmen bu dersi veremez ve 1 yıl beklemek zorunda kalır. Özel, söz konusu olan 1 yıllık bekleme sürecinde boş durmaz. Dünyayı “merakla” araştırıp anlamlandırmaya çalışır ve ergen benini kurcalayan soruların peşi sıra gider. Babasının emekliliğinden sonra yerleştikleri Ankara’da, British Council’dan Amerikan Kütüphanesi’ne, resim sergilerinden konferanslara varıncaya kadar kültür ve sanat ortamlarından istifade etmeye çalışır. Şair, bu dönemde hem dünyayı hem de şiiri kavrayış açısından köklü değişiklikler yaşar. Bu bekleme/bilgilenme süreci için şair “*İşte o 1 senelik boş vakitte sosyalist oldum. Şair olmaya karar verdim*” demektedir.

Bu dönemde insanların dünya üzerinde edinmiş oldukları yer ve kabul ettikleri düşüncelerle ilgili ciddi sorgulamalar geçiren İsmet Özel, “nasıl bir dünyada yaşandığı” sorusunun peşi sıra gider. Bir takım maddî kazanım ve imkânları elde etmiş olan insanların “*ruhça kaba, insan ilişkileri bakımından da yıkıcı*” olduklarını fark edip, hareket alanlarını ve insanlarla olan ilişkilerini buna göre düzenler. Sahip olduğu fikirlerin esasına yönelik “bilinçlenme/aydınlanma” gayretine giren şair, bu yıllardan itibaren hayatını şiir yörüngeli yaşamaya çalışır ve şiiri kendisi için asıl ve “*esas uğraş*” olarak kabul eder. Bunun bir ifadesi olarak da düşüncelerine sağlam bir temel bulmak ister ve “*Müslümanlığı gündemine sokar.*”

“*İnancı tanımalıydım. İnanmadığım şeylerin bilgisini edinmeliydim*” diyen şair, ebeveyninden ya da çevresindeki insanlardan dinleyip/görüp “model”lediği bir inancı değil, kendi zihin sürecinden geçirdikten sonra ancak kabul edeceği; böylelikle “muallâk”ta kalmaktan kurtulacak olan “ben”inin tutunabileceği bir “varlık bilinci”ne ulaşmak ister. Kur’ân-ı Kerim’in insanlara nasıl seslendiğini ve onlardan neler istediğini öğrenmek için işe, “*bakalım bizim temel dinî metnimizde neler var*” diyerek, meal okumakla başlar. Fakat sonuç büyük bir düş kırıklığıdır.

İsmet Özel, bu girişiminin olumsuz sonuçlanmasını, daha sonra, “*Cumhuriyetin okullarında eğitim görmüş herkesin İslâmî metinlere yaklaşırken ister istemez elverişsiz bir konumda*” bulunmalarına bağlayacaktır. “*Elden düşme kültür*”le meydana getirilen bir ortamın tüm mecbur bırakılmış ve dayatılmış olan “değer”lerine karşı çıkan Özel, okuduğu kitabı geri plân kültüründe anlamlandıramadığı için din duygusuyla da irtibatını keser ve din aleyhtarlığının en iyi tutum olduğuna inanır. Bu yıllardan başlayarak zihninin işleyişine gelen her türlü müdahale ya da sorgulanmadan onaylanan her çeşit düşünce, şair tarafından tamamen reddedilir.

Böylelikle İsmet Özel üniversite yıllarına, çocukluk döneminden bu yana ailesinden ve çevresinden almış olduğu eğitimin sonucu olarak, zihinsel anlamda gelişmiş bir düzeyde başlar. Bir tür “uyanıklık/ayıklık” da diyebileceğimiz bu gelişmişlik şaire, hem savunduğu fikirlerin önemini kavraması hem de şiirin, “ben”i ile yaşanılan dünya arasındaki yerini belirlemesi açısından çok büyük imkânlar tanır. Aynı zamanda söz konusu olan bu “uyanıklık/ayıklık” şairde, vuku bulan olayların sebep ve sonuçlarını göz önünde bulunduran “sorgulayıcı yön”ün ve çocukluğundan bu yana var olan “uymacı olmayan tavrın” da gelişerek devam etmesine olanak tanır.

İlk ve orta öğrenimini “Tek Partili” yılların sona erdiği ve Demokrat Parti’nin iktidara geldiği dönemde tamamlayan ve ister istemez bu durumun toplum üzerinde meydana getirdiği etkilere şahitlik eden İsmet Özel, üniversiteye de 1960 sonrası Türkiye’sinin içinde bulunduğu bulanık havasında başlar. Bu ortamda şairin, “*doğuştan getirmedim, dünyadan aldım*” dediği bir koruma duvarı vardır. “Waldo Sen Neden Burada

Değilsin?” adlı eserinde bu duvarın niteliğini Özel, “*Kadirşinas itaatsizlik ve tevarüs edilmemiş asalet*” olarak adlandırır.

İsmet Özel, liseyi bitirdikten sonra 1962 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne kaydolar. Bu yıllar Özel’in, etrafında olup biten her hâdiseyi didik didik ettiği, bir ergen cesaretiyle dünyaya merakla ve heyecanla baktığı yıllardır. Artık şairin kadirşinas itaatsizliği, karşısına tek tek çıkan insanlara değil toplum kurumlarına yönelmiş; tevarüs edilmemiş asaleti de yön değiştirerek, gözü pek ve tavizsiz bir tarzda “iyilerin” yanında yer almaya başlamıştır. Bundan dolayı şair, Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne başladığı ilk günlerden itibaren “komünist” ve “dinsiz” olarak adlandırılma ihtimaline rağmen sosyalizan düşüncelerini ifade etmekten çekinmez.

Bu cesareti, ilk olarak kadirşinas itaatsizliğinden ve tevarüs edilmemiş asaletinden alırken ikinci olarak da sosyalist ya da kendilerine komünist denilen yazarların hiçbir baskı ya da güçten korkmayarak fikirlerini açıkça ifade ediyor olmalarından alır. Diğer taraftan da konuşması ya da savunulması yasaklanan herhangi bir fikrin veya tavrın cazibesi, şairi her zaman kendisine çekmektedir.

İsmet Özel, bu tutum ve davranışıyla fakültede dikkatleri üzerine toplamakta gecikmez. Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin önemli bir organı olan Fikir Kulübü’ne çağrılır ve hemen ardından da yönetim kurulunda sekreterlik görevine getirilir. İlerleyen zamanda bu kulüpte astbaşkan olarak görev alacak olan Özel, daha sonra “Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç)”na dönüştürülen “Fikir Kulüpleri Federasyonu”nun kurulmasına da öncülük edecektir. Tüm heyecanı ve hevesiyle savunduğu fikirleri kulübün kürsüsünden haykıran şair, “*sosyalist olmayanların adamdan dahi sayılamayacağı*”nı düşünür. O sıralar daha çok zayıf olan tarafın yanında yer alıyor olmayı önemseyen ve insanların haksızlıklar karşısında “tepkisiz” kalmalarından rahatsız olan şair, “*siyasetin ne teorisine ne de pratiğine karşı derin bir ilgi*” duymaz.

Fakat bir müddet sonra Ataol Behramoğlu’nun “*İsmet, neden Parti’ye kaydolmuyorsun?*” sorusuyla karşılaşınca hayatının akış yönü de değişir. Özel, “*Buna hiç gerek yok, üstelik ben bu konuda hiç de pasif değilim, fakültede dünyanın işini yapıyorum*” dese de, Behramoğlu’nun “*İyi ama İsmet, bu adamlar partiyi her an kapatabilirler. Zayıf tarafta savaşa gir! Ucunda ganimet yok bu işin. Sadece zahmet ve tehlike var*” şeklindeki cevabıyla, 7 Aralık 1963 yılında Türkiye İşçi Partisi’ne (TİP) kaydolar. Fikir Kulübü yönetim kurulu içerisinde TİP’e kaydını yaptıranların ilki olan İsmet Özel, artık “*müseccel bir komünist*” olmuştur.

İsmet Özel, içerisine girmiş olduğu mensubiyetin zamanla, kendi seçmelerinin ve bilinçli bir zihinsel sürecin işlenmesi karşısında engel olduğunu fark eder. Çevresinde bulunan insanların birçoğu “doğrularına”, okuyarak ya

da araştırarak ulaşma yerine, gazete ve dergilerden edindikleri kültürü, mutlak doğru kabul eden ve “*özgün Marksist metinler yerine el kitapları okumayı marifet sayan*” kimselerden oluşmaktadır. Özel, bir müddet sonra Türkiye İşçi Partisi’ndeki bir kısım insanların kendisi gibi düşünmediklerini anlar. “*TİP içinde ve TİP dolayısıyla görüp yaşadıkları*” baştan beri karşısında olduğu “herkesleşmek”/“sıradanlaşmak” tehlikesini ortaya çıkarmıştır.

Şair, söz konusu olan bu insanların tasarruf alanlarının içerisinde yaşıyor olmak istemez. En yakın arkadaşlarının bile siyasî bir takım şahsî emellerinin olması şairi, büsbütün bu ortamın dışına yönlendirir. Onun bu dönemde kafasını meşgul eden tek şey “*hayatı kendi için dokunulur kılmak*”tır. Bunun bir ifadesi olarak da siyasî havanın çok yoğun bir biçimde teneffüs edildiği, bir diğer ifadeyle, rahatsızlık duyduğu ortamın bütün “canlılığı”yla yer ettiği Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde, derslere devam etme imkânı bulamaz. 2 sene 1. sınıfı, 2 sene de 2. sınıfı okumak zorunda kalan İsmet Özel, 1966 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden “*belgelenerek*” ayrılır.

Yüksek öğrenimini yarıda bırakan İsmet Özel, yeni bir üniversitede eğitim almak için sınava girer. Kayıt yaptırmak için askerlik durum belgesi gerekiyordu. Şair bu belgeyi almak için memleketi Söke’deki askerlik şubesine gittiğinde beklenmedik bir şekilde “asker” olur. 1967 yılının Ekim ayında “67/4 tertip er” olarak askerliğe başlayan Özel, “*politik maziye dayanan polis zorlaması sebebiyle*” Sivas, Konya, Elazığ ve Muş’ta toplam 24 ay askerlik yapar. 10 Ekim 1969’da terhis olan şair, içinde bulunmuş olduğu kaotik ortamdan askerlik süresince biraz olsun uzaklaşmış olur. Özellikle, şiirle olan irtibatını sağlamlaştırarak devam ettirir ve o güne kadarki en verimli dönemini yaşar. Şair bu dönemde, zihninde yer etmiş olan bazı fikirleri de temellendirme imkânı bulur. Yetişme yıllarında itibaren uğruna mücadeleye giriştiği halkı çok yakından tanıma fırsatı elde eden Özel, bunun bir sonucu olarak “*halkın sağlığı, ülkenin birliği üzerine ciddi kaygılar*” taşımaya başlar.

İsmet Özel askerlik boyunca Ataol Behramoğlu ile 1965’in sonlarında başlayan ve 1974 yılının ekim ayına kadar devam edecek olan, mektuplaşmalarını sürdürür. Sosyalizmden edebiyata -özellikle de şiire-, ruhî sıkıntılarından heyecanlarına ve kişisel zedelenmişliklerinden, yarım kalan aşkına varıncaya dek pek çok konuda, büyük bir içtenlikle kaleme alınan bu mektuplar şairin, “herkesleşmek”ten uzakta kendine olan yönelişi ile beraber okunmaya müsaittir.

Askerlik süresi boyunca ülke ve halk için neler yapabileceğini tasarlayan İsmet Özel, “*ciddiyeti, erdemi mücadele azmini ve mücadelenin haklılığını makbul değerler haline getirmek ve bir de iş ortaya koyarak kavganın yöntemi üzerine örnek göstermek*” istemektedir. Bu fikirlerini Behramoğlu’yla paylaşan şair, ondan da sürekli olarak geride bıraktığı ortam hakkında bilgiler alır. Ataol Behramoğlu’nun göndermiş olduğu mektuplardan bu ortamın hiç değişmediğini, hatta daha da kötüye gittiğini anlayan Özel, askerden döndükten sonra bunu bizzat görür ve

kendini sosyal çevre bakımından çok değişik bir ortamda bulur. Bir dönem işin aslını öğrenmek için beraber yola çıktığı “dostlar”ının gündelik kazanımlar etrafında topladıklarını fark eder. Şairin “cebindeki adresler”den umudu kalmamıştır.

İsmet Özel, şikâyet ettiği bu durumun düzelebileceğine olan inancını yine de yitirmez. Emperyalizme karşı sadece halkın değerlerine sahip çıkılarak karşı durulabileceğini ifade eden şair, bu düşüncesini Atıf Behramoğlu, Süreyya Berfe ve Özkan Mert ile beraber katıldıkları “Ant” dergisinin “Sanat Soruşturması”nda dile getirir. Ant dergisi bu dört genç insanın sesini “Devrimci Genç Şairler Savaş Açıyor” şeklinde duyurur. İsmet Özel ve arkadaşlarının bu çıkışı, onları, mücadelelerini daha net bir biçimde ortaya koyacakları bir dergi çıkarmaya yönlendirecektir. Bu dergi, ilk sayısında “Gerici Sanata Hücum” sloganıyla, Mart 1970 yılında yayın hayatına başlayan “Halkın Dostları” dergisidir.

Yayımlanmasında çok büyük özveri ve heyecan göstererek çalıştığı “Halkın Dostları” dergisi, ilk çıkışından 12 Mart 1971 tarihinden sonraki sıkıyönetimce kapanmasına kadar geçen süreçte, İsmet Özel’in üniversite yıllarındaki “huzursuzluğu” ve ruhsal sıkıntıları yeniden yaşamasına; o dönemdeki soruları sormaya başlayarak kendine/kendiliğine yönelmesine de sebep olur. Behramoğlu ile yapmış olduğu mektuplaşmalardan kolayca takip edilebilen bu durum, daha en başında, derginin adının ne olacağı konusunda ortaya çıkan “huzursuzluk”la kendini hissettirmiş; şairin 12. sayıdan sonra bıraktığı “sorumlu yönetmen” göreviyle de çıkmaza girebileceğinin sinyalini vermiştir.

1971 yazında “Halkın Dostları” dergisinin kapanmasıyla karmaşık duygular içerisinde olan Özel, bir müddet sonra yurt dışına çıkmak ve yarıda kalan üniversite eğitimini orada tamamlamak ister. Fakat pasaport alabilmek için giriştiği tüm çabalar sonuçsuz kalır. Bu dönemde Akdeniz’e geziye çıkan şair, tam bir “kendine kıyma psikozu”na girer. Bu ruh halinden ise şair, yine şiirin sağlam bir kalkan olduğunu akılda tutarak kurtulacaktır. Şiirle olan irtibatında kazanmış olduğu bu “ayıklık” İsmet Özel’e, “biricikliğinin” ne kadar önemli olduğunu ve kendi dışında meydana gelen her türlü hâdisenin “ben”i üzerindeki tesirini düşünmesine; böylelikle de nesnelerin ortaya çıkardığı durumları anlamlandırmasına imkân tanımıştır.

“Ben bu hayatı bilerek, isteyerek, her dakikasını kendimin kılarak, duyarak ve düşünerek, uyanıklık içerisinde yaşamak istiyorum” diyen şair, “boşunluk” duygusunun kendisine yer etmesine izin vermez. Bu kazanım ona “benliğ(in)e dalma”sına olanak verecek ve “kendilik bilinci”ni elde ederek ileriki yıllarda hayatını bütünüyle etkileyecek olan “değişim”i/“yeniden doğuş”u yaşamasına imkân tanıyacaktır.

1972 yılının sonunda Hacettepe Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı'nda okumaya başlayan İsmet Özel, o dönemlerde birçok sıkıntıyla birden uğraşmaktadır. Şairi bu sıkıntılardan en çok da, “çoğunluk(ğ)un zaten her şeyin bayağısına teşne” olduğu bir ortamda kendi mantık düzenine uygun “dost” bulamayışı rahatsız eder. Bir taraftan da Özel, “korku ve tedirginlik içerisinde olmadan” yürünebilecek bir yolun arayışı içerisine girmiştir. Bu arayış, şairin bilgiyle olan arasındaki mesafeyi daha da kısaltmakta; ontolojik olarak hiçbir dalgalanmadan etkilenmeyerek mutlak emniyeti yaşayabileceği bir güvenlik duvarını, “ben”inin etrafına örmesine katkıda bulunmaktadır.

İsmet Özel, söz konusu olan ontolojik kaygıyı yaşarken gelip geçici olan kazanımların peşi sıra gitmekten kendini alıkoymaya çalışır. Nitekim bu kazanımlarla elde edeceği güven duygusunun, bir gün yine yıkılabilme ihtimalini hep akılda tutar. Böylelikle şair, yetişme yıllarından bu yana arayışının bir ifadesi olarak kendini kandırmasına engel olan “deus otiosus” inancının, İslâm dinindeki “Kadir-i Mutlak” inancına dönüşmesine olanak tanır ve müslüman dünya görüşüne bağlanır.

Bu dünyanın kapılarını aralamasında şairi yönlendiren ya da etkileyen, belirgin bir olay veya bir kişi yoktur. “Müslüman olmak beni, kendimi bildim bileli içine düştüğüm yalnızlıktan çekip çıkardı” diyen Özel, bu durumu/“yeniden doğuşu”, bir mensubiyetin içerisinde yer almış olmanın herhangi bir insana vereceği huzur şeklinde duymaz. Ontolojik kaygılarını gidererek, varlığını raptedebileceği zemini bulan ve varoluşsal güvenliğe kavuşan şair, “başka Müslümanlarla tanışıp kaynaşmak için fazla aceleci davranmaz.” Hatta müslüman dünya görüşüne bağlandığını, müslüman olduktan bir hayli zaman sonra, “Amentü” adlı şiirini 1974 yılında, Sezai Karakoç’un “Diriliş” adlı dergisinde yayımlayarak dışa vurur.

Müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra “varoluş” ile ilgili problemlerine kesin çözümler getiren şair, bir müddet sonra çevresinde bulunan Müslümanların aynı zihin açıklığı içerisinde olmadıklarını fark eder. Bilinçli inişler ve bilinçli genişlemeler sonucu geldiği noktada, elde ettiği zihinsel kazanımların/“ayıklığın” üzerini örtme taraftarı olmayan Özel, “sosyalist olarak ulaşamadığımı anladığım hedeflerin, müslüman olarak ulaşılabileceği kapanına sıkışmayacaktım. Bunun yanı sıra sosyalist olarak sahip olduğum ‘şartların eleştirisi’ gücünü feda etme yanlısı değildim” demekte ve bilgilenmenin önündeki engelleri kaldırmak için çaba göstermektedir.

İsmet Özel, şiirlerini kaleme alırken aynı zamanda bunlar üzerine fikir geliştiren; kendi şiir yazma geleneğinin sınırlarını ortaya çıkararak şiir sanatı üzerine açılımlarda bulunan ender şairlerden birisidir. Şairin metinlerinin ortaya çıktığı zaman dilimleri kronolojik olarak takip edildiğinde, kaleme aldığı poetik metinlerle, şiir evrenindeki genişlemenin paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Şiiri hayatının merkezine yerleştiren Özel, biyografisindeki

serüveni bu merkezli yaşamış, kendi varoluşunu anlamlandırmaya çalışırken şiire de büyük önem vermiştir.

Şiirin anlaşılması ve mahiyetinin en doğru bir biçimde algılanması dolayısıyla meydana getirdiği metinlerinde şair, çoğu zaman meseleye “iç”(er)den bakar. Bu “iç”te oluş, şüphesiz Özel’in yetkin bir şair kimliğinin yanı sıra şiiri, hayatının en önemli meselesi olarak ele almasının da bir ifadesidir. Ancak şair, bu “hali” aynı zamanda bir “entelektüel” olarak yaşar ve şiire bu bakış açısı ile de yaklaşır. Dolayısıyla şairin ele almış olduğu sorunlara getirdiği önermeler, hem şair olma hassasiyetinin hem de “şiir sanatı” ile ilgili alanda sahip olunun bilgeliğin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Özel, şiir üzerine düşünmeye, şiirin ve şairin mahiyetine ilişkin olarak metinler kaleme almaya, poetikasının ilk devresini oluşturan 1980 yılındaki “Şiir Okuma Kılavuzu”ndan sonra da devam etmiştir. Şiirini ve poetikasını biyografisindeki durakların kendisine kazandırdığı “zihinsel ayıklık”la beraber geliştirerek devam ettiren şair, 1997 yılında yayımlanan “Şiir Okuma Kılavuzu”na kadar önemli poetik metinler kaleme alır. “Sanat Olayı”, “Yazko Edebiyat” ve “Yeni Gündem”de yer alan bu yazılar, Türk edebiyatı içerisinde kaleme alınmış, özellikle “modern şiir” kavramı üzerine bir tür düşünme biçimi geliştiren ilkyazılar olma özelliği taşımaktadır.

Özel’in şiir dünyasının tam anlamıyla kavranması sadece “kılavuzlar”da ileri sürülen görüşlerle mümkün değildir. Bunun için şairin hayatının her döneminde/durağında poetikası adına kaleme aldıklarının, kendisiyle yapılan röportajlarda şiir sanatı üzerine dile getirdiklerinin ve değişik zamanlarda şiir üzerine yapmış olduğu konuşmalarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Hayatındaki tüm açılımı ve yönelimi şiir merkezli yaşayan İsmet Özel, ilk şiir kitabı “*Geceleyin Bir Koşu*”dan son kitabı “*Of Not Being A Jew*”e kadar hayat-şiir serüvenini birlikte yaşamıştır. Şairin yaşamının farklı evrelerinde birer “durak” olarak kabul edilen süreçler, doğrudan şiirine de etki etmiş; 1963 yılından itibaren oluşmaya başlayan şiir evrenindeki açılım ve genişleme, söz konusu olan “durak”lardan geçerek meydana gelmiştir. Hayatında şiire, Türk edebiyatında eşine az rastlanır bir tarzda önem veren ve şiiri hayatı içerisinde en esaslı yere oturtan Özel, söz konusu olan yönsemeyi şiire ilk başladığı yıllardan itibaren bilerek ve isteyerek oluşturmaya çalışır.

“*Şairliğim bir maliyet meselesidir*” diyen Özel, hayatında ve şiirinde merkez nokta olarak kabul edebileceğimiz, kendine sunulanı reddini ve kendi varlık alanında hareket ederek kişiliğinden taviz vermeme imkânını, genç yaştan itibaren şiirle kurmuş olduğu bu bağ sayesinde elde eder. Dolayısıyla İsmet Özel’in şiirinin hayatıyla birlikte açıklanması da bu noktada belirir. Şairin “kadirşinas itaatsizliği” ve “tevarüs edilmemiş asaleti” söz

konusu olan bu birliktelikte de en önemli kazanım olarak ortaya çıkar. Genç yaşında “*şairin önemli ve değerli şeyleri dile getirdiği için değil, önemli ve değerli şeylerin varlığını bize hissettirdiği için hayatımızda yer tuttuğunu*” kavrayan Özel, “insan oluş bilmececi”nin sınırlarına bu yoldan giderek ulaşmaya çalışacak ve şiire emek vermeyi aslî vazife sayıp sürekli “sahici olan”ı önceleyecektir.

İsmet Özel’in ifadeye çalıştığımız bu “*şair-hayat birlikteliği*”ni, şairin tüm şiir evreninden hareketle örneklemek mümkündür. Fakat söz konusu olan bu durum, şairin hayat içerisindeki durakları ve dolayısıyla şiirindeki açılım sebebiyle farklı itkilerin paralelinde ortaya çıkmaktadır. Şiirlerinin yayımlanış tarihlerini merkez alarak değerlendirdiğimiz bu yönsemeler, Özel’in şiirlerini kaleme alırken beni’nin dünyadan aldıklarından ve dünyaya verdiklerinden ve şiir kitaplarını yayımlarken bilinçli olarak yaptığı tasniften hareketle 6 safhada belirlemektedir.

İsmet Özel, Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne kayıt olduğu 1962 yılından itibaren ilk şiirlerini de yazmaya başlar. Edebiyat ortamında da yavaş yavaş tanınmaya başlayan İsmet Özel, Edip Cansever, Turgut Uyar gibi II. Yeni şairleriyle tanışıp mektuplaşmaya başlar. Burada önemli olan husus, İsmet Özel’in söz konusu olan ilk şiirleri yayımlanmaya başladığında özellikle II. Yeni şiiriyle olan etkileşiminin anlaşılmasıdır. Özel, bu dönemde II. Yeni şairlerinin yazdıklarını “kendi yazma serüveni için başlı başına bir imkân” olarak görmekte, kendi şiir evreninin kapılarını bu şairlerin şiirsel tecrübeleriyle aralamaktadır. Şiiri “insanla ilgili bütün boyutları fark etme çabasında” arayan Özel, bunun için II. Yeni şairlerinin özellikle 1954–1959 yılları arasında vermiş oldukları ürünlerle meydana getirdikleri hazır bir “çevre” bulur.

Bu “çevre” içerisinde, “kendi olanı” yine kendinden/beni’nden hareketle ortaya koyan şair, bu dönemdeki kimi şiirlerinde, II. Yeni şiirinin biçimsel özelliklerine de yaklaşır. Fakat bir “ergen” olarak hayat karşısında yaşadığı deneyimleri, cinsel sıkıntılarını, gerek çocukluğundan gerekse tavrından hareketle oluşturup özgün imgelerle parlatarak meydana getirdiği şiirlerinde, içerik ve şiirsel kurgu itibarıyla II. Yeni şiirinden ve şairlerinden ayrılır. Şairin bu ilk dönemde yazmış olduğu şiirler ele alındığında, Türk edebiyatı içerisinde kendiyile/beni’yle bu derece “didişen” ve bedenini böylesine horlayan ikinci bir şairin olduğunu söylemek mümkün değildir.

Bu dönemden başlayarak kendi şiir poetikasını da oluşturmaya çalışan İsmet Özel, şiirin özüne ve estetiğine uygun olarak bireysel odaklı şiirler yazar. Bu noktada en önemli dayanağı, zihinsel işleyişi tamamen serbest bırakıp ortaya çıkan her ne ise onu, sonradan bilinçli bir düzene sokarak, şiirin sınırlarına dâhil etmektir. Şairin ilk şiirleriyle edebiyat ortamında çarpıcı bir biçimde yer bulması, söz konusu olan bu dayanaktan hareket ederek “şair oluş ile insan oluş” arasındaki boşluğu, imajinatif söyleyişle dolduruyor olmasıyla mümkün olur. Nitekim Özel, bu çabası sonucunda şiirin aslına ilişkin önemli kazanımlar elde etmiş, ortaya çıkardığı metinler de “varoluş/insan

oluş” ile ilgili endişe taşıyanlarda esaslı etkiler meydana getirmiştir.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer husus da, Özel’in 1962 yılından 1965 yılına kadar kaleme almış olduğu ilk şiirlerinin, şiirsel olarak yetkin bir donanımla ortaya konulmuş olmasıdır. Henüz 20’li yaşlarda olan bir şair için oldukça önemli olan bu özellik, Özel’in de sürekli akılda tuttuğu ve dönemin şairleriyle olan ilişkisinde göz ardı etmediği bir durumdur. Ataol Behramoğlunun da belirttiği gibi şairin bu dönemde yazdıklarını anlamak “*onun genel şiir evrenini kavramada belki birçok şair için olduğundan daha fazla önem taşımaktadır.*”

İsmet Özel’in şiirlerinin oluşum süreci göz önünde bulundurulduğunda “*Partizan*” şiiriyle başlatılabilecek yeni bir safhadan söz edilebilir. “*Geceleyn Bir Koşu*” kitabını dolduran bireysel duyarlılıkla kalem alınmış şiirlerin dışına çıkarak toplumsal olana yönelmeye başlayan şair, bu evredeki şiirlerinde de kalkış noktası olarak yine ben’nden hareket eder. Fakat toplumun kendisine dayattıklarına karşın, hayatı kendi varlık alanıyla karşılamaya çalışan ben’in bu seferki dayanağı, sadece çocukluğa ya da geçmiş yaşantılara ait bir takım anılar değil, bizzat içinde yaşanılan hayatın kendisidir.

Şair, her ne kadar içinde bulunduğu ortamda sunulanın reddi için aktif olarak mücadele etse ve kalemiyle de bu “karşı oluş”u şiirselleştirse de şiirin gündelik düşüncelerin birebir karşılığıyla uyum içerisinde olmamasına özellikle dikkat eder ve şiirdeki politik söylemlerin okuyucuyu “ucuza kapatmak” olduğunu düşünür. Bu tehlikenin içerisine düşmemek için de şiir uğruna giriştiği tüm çabalarının, “dünyayı anlamlandırma çabalarıyla ortak doğrultuda birleşmesi” için çalışır. Bu durumu “*estetik bir mesele*” olarak kabul eden Özel, çözümü ise “politik anıştırmaları durdukları yerden çıkarmakla ve ‘saf şiir’ söylemini de günlük hayat içinde teşhis ettiğimiz gerçeklere bulaştırmakla” bulur.

“*Evet, İsyan*” kitabında yer alan şiirlerden bir kısmını askerlik yaptığı süre içerisinde yazan İsmet Özel, bu dönemde şiirle olan irtibatını daha da sağlamlaştırır ve o güne kadar şiir bakımından hayatının en verimli dönemini geçirerek 7 şiir kaleme alır. Şairin bu dönemde yazdığı metinlerde kullanmış olduğu terminoloji, şiire yüzeysel olarak yaklaşp onu kelimelerin sözlük anlamlarıyla okumaya çalışanlar için de anlamlandırmaya müsaittir. Fakat Özel’in bu şiirlerini ideolojik bir takım yönsemelerin ışığında okuyanlar her şeyden önce şiiri zaafa uğratmış olmaktadır. Radikal imajların lirizmle başarılı bir biçimde buluşturulduğu Özel’in bu dönemdeki şiirleri, dünyada bulunuşunu karşılaştığı metinlerle onaylama eğilimde olanlardan ziyade, bir rahatsızlık/“farkındalık” dolayısıyla konumunu sorgulama ihtiyacı içinde olanlara yönelik olarak belirmektedir.

Bu belirginlik alanı, soru sorulmadan yalınkat kabul edilen ideolojilerin yerine, insanın var oluşunu temel alan

endişelerle birlikte düşünülürken daha anlamlı hale gelmektedir. Buradan hareketle “*Evet, İsyân*”da bir araya getirilen şiirlerin ontik yapısının da göz ardı edilmemesi gerekmekte; bu şiirlerle, varoluşsal endişeyi taşıyan bir ergenin “sahicilik” arayışı içerisinde bulunarak hayatı kendi için dokunulur kılma gayreti akılda tutulmalıdır. Nitekim o dönemde, hayatın olağan akışı içerisinde “*neyin olağan, neyin olağan dışı veya olağüstü olduğunu doğru dürüst tartamamanın acısını çeken*” İsmet Özel, bunun ayırtına varabilmek için “mutlak emniyet”in ihtiyacı içerisinde girerek ontolojik kaygıyı yaşamaya başlayacak ve bunun bir ifadesi olarak da öncelikle şiirin saçağı altına sığınacaktır. “*Evet, İsyân*” kitabının “Partizan”, “Çağdaş Bir Ürperti”, “Kan Kalesi”, “Bir Devrimcinin Armonikası”, “Evet, İsyân”, “Yaşamak Umrumdadır” ve “Sevgilim Hayat” şiirleri, ifadeye çalıştığımız kaygının işaretlerini taşıması bakımından önem kazanmaktadır

İsmet Özel’de başlayan “değişim”, bu dönemde kaleme aldığı şiirlerine de doğrudan yansımıştır. Şairdeki bu durum, “*çürüksüz, çürütücü olmayan ve insanların eksilmeyen bir yararı sürekli olarak elde edebilecekleri işlere bağlanması*” olarak ele alındığında, baştan beri devam eden bir arayışın neticesi olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu içerikle zenginleşen şiirlerdeki tema değerlerinin izlekleri çözümlendiğinde, tüm şiir evreninin bu durumdan “iz”ler taşıdığı daha net anlaşılabilir.

Özel, ilk şiirlerini kaleme aldığı ve bir ergen olarak bireysel varlık alanına yöneldiğinde de ben’yle konumlanabileceği bir hayat bulamamış, bunun bir sonucu olarak da arayışını, öncelikle geçmiş yaşantısını daha sonra da zedelenmişliklerini yücelterek ortaya koymuştur. “*Geceleyn Bir Koşu*”da beliren şiirler bu ben’in arayışdır. Daha sonra bu ben’in hem şiirsel hem de kişisel dünyasında, içinde bulunulan hayat içerisindeki yanlışlıkların ve eksikliklerin düzeltilebilmesi için “sosyalist” duyarlılıkla belirginleştirdiği bir tür “sorumluluk” söz konusudur. Hayatı bütünüyle kavramaya çalışan bu “bilinç”, kişisel yaşantısında ve toplumsal ilişkilerinde “sahiciliğin” arayışı içerisinde olmuş, bunun bir sonucu olarak da “huzursuzluğu” yaşamaktan kurtulamamıştır. “*Evet, İsyân*”da beliren şiirler, bu ben’in arayışının birer yansıması olarak da okunabilir.

“*Cinayetler Kitabı*”na gelindiğinde ise hayatî tecrübelerden/yaşanmışlıklardan ötürü, dünyayı ve tüm ilişkilerini sorgulamak durumunda kalan bu ben’in huzursuzluğu artarak devam etmiş ve arayış, tekrar bireysel merkezli olmaya başlamıştır. Özel’in hayatıyla şiirlerinin birebir yol aldığı verileri olarak da değerlendirilebilecek olan bu dönemdeki ürünler, şairin “*Evet, İsyân*” kitabındaki şiirlerle öne çıkardığı hayatın, bütün yönleriyle sorgulanması olarak belirmektedir. Bu dönemdeki “arayış”ın neticesi olarak şairin önünde açılan “*korku ve tedirginlik içinde olmadan yürüyebileceği yol*” ile varmak istediği yer, “*insanın içinde her tür dalgalanmadan etkilenmeyecek bir mutlak bulunduğu inancı*”dır.

Söz konusu olan bu gayret, her ne kadar Özel'in şiir evreninde geriye doğru gidildiğinde 1. ve 2. şiir kitaplarındaki şiirlerle de örneklenebilirse de 1970 yılında yayımlanan "Mazot" şiiriyle ciddi işaretler vermeye başlayacak, fakat asıl anlamını 1971 yılında "Halkın Dostları" dergisinde yayımlanan "Kötü Şiirler" ile bulacaktır. Nitekim kitaplarında bir araya getirdiği şiirlerinin oluşturduğu anlam dünyasına dikkat eden Özel, "*Cinayetler Kitabı*"nı "Mazot" şiirinden sadece bir bölümle başlatacak; 1970'ten 1975 yılına kadar "Halkın Dostları", "Yeni Dergi" ve "Diriliş"te yayımladığı şiirlerini, "Sevgilime İftira" ve "Akla Karşı Tezler"i dışarıda tutarak bir araya getirecektir.

"Mutlak emniyet"i elde etmiş olmanın şairin ben'i'ne kazandırdığı güven, "*Cellâduma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar*" adlı şiir kitabında yer alan metinlerde, bütünüyle kendini hissettirmektedir. Özel, bu bakış açısıyla, insanların kendilerine sunulanı kolayca kabul ediyor olmalarını, benliklerine yabancılaşarak "yaşayıp gitme"lerini ve modern dünyanın "şahsiyet"ler üzerinde kurduğu baskı alanlarını, ironiyle karışık bir söyleyişle şiirselleştirmeye başlar. Fakat burada önemle ayırtına varılması gereken husus, İsmet Özel'in ilk şiirlerinden bu yana devam eden "sahicilik arayışı"nın herhangi bir yönelime uğramadan devam ediyor olmasıdır. Şair, sosyalist çevreden kopup müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da, varlıkla ilgili en önemli problemini halleden bir ben'in sahibi olarak, söz konusu olan "sahicilik" için "antikonformist" tavrını devam ettirir.

Özel'in ilk üç şiir kitabında da gerek bireysel gerekse toplumsal kaynaklı olarak devam eden bu tavır, şairin tüm şiir evreninde, şiir yazma dürtüsü olarak belirmektedir. Nitekim bu durum, bugün de içinde bulunduğumuz zaman diliminde şiir yazmaya devam eden şaire kaynaklık etmektedir.

Özel'in bu dönemde kaleme aldığı şiirlerinde kendini iyice hissettirmeye başlayan ve yoğun bir şiir işçiliği gerektiren zekâ ve kurguya dayalı şiirlerinin sayısı giderek artar. Modern dünyada yaşayan insanın ontik çıkmazını konu ederek, şiir evreninin sınırlarını genişleten Özel, imge yoğunluğu ile kaleme aldığı şiirlerinin yanı başına, özellikle "*Evet, İsyân*" kitabıyla başlayıp ve "*Cinayetler Kitabıyla*" devam eden süreçte, modern insanı merkez alarak hayatı daha fazla "dokunulur kılmak" için ortaya çıkardığı şiirlerini kor.

İsmet Özel'in modern Türk şiirine olan katkısı da bu noktada belirmektedir. II. Yeni şiirin 1950'li yılların ortalarından 1960 yılının başına kadar hayat karşısındaki etkin tavrına şair, insanı bulunduğu yerden başka bir yere -şiirin yapısını zedelemeyen- çağırarak, önemli kazanımlar eklemiştir. Özel, imajinatif söyleyişin yoğunlukla öne çıktığı şiirlerinde bile toplumun uzağına düşen bir şiirden kaçınmış; insanın ontolojik boyutunu, kullanmış olduğu kelimelerin ritmini azaltmadan şiirin bütünü içerisinde işlemeyi başarabilmiştir.

İsmet Özel'in 5. şiir kitabı "*Bir Yusuf Masalı*", özellikle "Münacat", "Naat", "Sebeb-i Telif" ve "Dibace" bölümleriyle, şairin müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra şiir alanında ulaşmış olduğu yerin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Söz konusu olan bu göstergeler, şairin hem poetik açılımı yaşayarak şiirselliğe hâkimiyeti noktasında, hem de kelimelerin ses değerleriyle birlikte dilin kullanımına yönelik olarak belirmektedir. Şair, "*Cellâdına Gülümserken*" kitabıyla meydana getirdiği anlam dünyasına, geleneksel bir form içerisinde modern bir söyleyiş konurmuş olmakta ve öteden beri içerisinde olduğu "sahicilik" arayışının "Yeni Hayat" içerisinde de devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Yapı itibarıyla Mesnevî türüne benzer tarzda bölümlenen "*Bir Yusuf Masalı*", alışılmış olmayan bir söyleyiş biçimiyle dikkatleri toplamış; örneğin ilâhî güce yakarış ve peygambere sesleniş biçiminde, sadece şairin tüm şiir evreninde çıkış noktası olan "ben" in hareket noktası alınmasıyla değil, içerik olarak da bir kırılma meydana getirilmiştir. Fakat bu kırılma formdan ziyade, "Münacat" ve "Naat" türleriyle insanların zihinlerinde oluşmuş olan gelenekselleşmiş söyleyiş biçimi ve içerik hususundaki alışkanlıklar ile ilgilidir.

İsmet Özel'in şiir evrenindeki izlekler birbirine ulanarak devam ettiğinden, 5. kitabının masal kısmından da insanlara ulaşan bir tür "kendilik" çağrısı söz konusudur. "*Bir Yusuf Masalı*"nın bütünü düşünüldüğünde ve "giriş" kısmındaki şairin şahsî tecrübesinden hareketle yükselen sesle birlikte okunduğunda daha da anlamlı hale gelen bu çağrı, insanın modern zamanlarda "*eşref-i mahlûkat*" olarak hiçe sayılması ve mecbur bırakılmışlıklarına yöneliktir.

İsmet Özel'in son şiir kitabım" dediği "*Of Not Being A Jew*" isimli 6. kitabı ise 2005 yılının son gecesinde okuyucuyla buluşturulur. Özel'in bu kitabının bir özelliği de, henüz yazılmamış olan şiirlerin boş birer sayfa olarak, sadece isimlerini ihtiva ediyor olmasıdır. "*Altmış sene yaşadım bir tek anım bile yok*" diyen şairin 2003 yılından sonra yazdıkları, hayatında yaşadıklarının ya da yaşamaya mecbur bırakıldıklarının, kendi bireysel dünyasında karşılık geldiği yerden doğmakta, kimi yerde "anlaşılamamış olma"nın verdiği bir tür huzursuzluk, kimi yerde insanların sıradanlaşmışlıklarını açık etme, kimi yerde de ironiyle karışık bir tür kırgınlık olarak belirmektedir.

Öteden beri şiirlerinde önemli bir özellik olarak varlığını koruyan "otobiyografik şiir" e şair, bu dönemde yazdıklarıyla yenilerini eklemiştir; 2005 yılında yayımlanan "Savaş Bitti" isimli şiiriyle de bunun en uzun örneğini vermiştir. İmge yoğunluğunun daha az görüldüğü, kurguya dayanarak zekânın ve işçiliğin daha fazla yer ettiği 2003 yılından sonraki şiirler, her ne kadar şairin kendisini tekrar etmekten uzak durmak için ortaya konan

gayretler olarak anlaşılabilirse de “yaratıcı gücünün azalması” olarak da değerlendirilebilir.

İsmet Özel’in şiir evreninde ortaya çıkan temalar, şiirin yapısı içerisinde yer alan kelime birliklerinden dize örgülenmesine; bentlerin kuruluşundan imlâ ve noktalamaya varıncaya kadar şairin bilinçli olarak yapmış olduğu tercih sonrasında şekillenmektedir. Şair, “serbest” olarak meydana getirdiği metinlerinde de, özellikle dize içlerinden bentlere oradan da şiirin bütününe yayılan kelimelerdeki ses, ahenk ve ritim uyumunu bir disiplin dahilinde kullanmaya gayret göstermektedir. Dolayısıyla Özel’in şiirlerinde kullanmış olduğu “nazım birimi” ve “nazım şekli” ile şiirin dış uyumuna yönelik “ölçü”, “uyak”, “redif” gibi biçim özellikleri ve iç uyumu sağlayan “ses”, “ahenk” ve “ritim” gibi şiirin “yapı”sına ilişkin unsurlar, şairin tema değerlerindeki içeriğe paralel olarak ortaya çıkmakta ve metnin anlam alanlarına yönelmektedir.

İsmet Özel şiirinin en önemli özelliklerinden birisi de, ele alınan konunun çarpıcı bir biçimde dile getiriliyor olmasıdır. Şairin ilk metinlerinden başlayıp son dönemde yayımladığı şiirlerine varıncaya kadar bütün canlılığıyla ortaya konulan bu etkili söyleyiş, aynı zamanda Özel’i dönemin diğer şairleri arasında da farklı bir konuma oturtmaktadır. Şiir evreni içerisinde izlek olarak devam eden tema değerlerini sert, vurucu ve radikal imgelerin yanı sıra lirizmle buluşturmayı başaran, dolayısıyla da kendine has bir üslûp geliştiren şair, buradaki en önemli açılımı dilde ve bu dili işleyiş biçimiyle elde etmektedir.

Şiir metni içerisinde imlâ ve noktalama işaretlerinden sözcük kullanımına, dizeden bent yapılanmasına kadar dilin bütün imkânları kullanılarak ortaya çıkarılan orijinal ve özgün bu üslûp, ayrı bir dil hâkimiyeti ve işçiliği gerektirmektedir. “*Hayatımı verdim şiirimi aldım*” diyen İsmet Özel, söz konusu olan bu gayretini, şiire hayatında vermiş olduğu yerle fazlasıyla ortaya koymuş ve bunu metinlerine işlenmiş bir dil olarak yansıtmıştır.

Son olarak İsmet Özel’in şiiriyle ilgili şu hususu da belirtmek gerekmektedir. Şairin metinleri, söz konusu edilen anlamın tamamlanması için okuyanı içerisine çekip ona bir vazife yüklemekte; aynı zamanda bu okurun zihinsel gelişimine de katkıda bulunmaktadır. İsmet Özel şiirini metinlerarası okumaya yönlendiren temel kullanımlardan biri olarak ortaya çıkan bu durum şiirlerde, bilhassa özel ad aktarımlarının sıklıkla yapılmasıyla meydana getirilir. Birtakım olaylara, kavramlara ve şahıslara bağlı olarak şiirin içerisine yerleştirilen bu özel adların anlamlandırılması ve metindeki anlam bütünlüğü içerisinde doğru bir yere oturtulması, okur için ayrı bir çaba gerektirir.

İsmet Özel şiirine yabancı olan bir okur için anlamsız ya da saçma olarak görülebilecek olan bu kullanımlar, şair tarafından metinlerinin anlamını çoğaltmak ve şiirin bütündeki anlamı farklı katmanlarda yeniden üretmek için

bilinçli olarak oluşturulmaktadır. Özellikle son dönemde yayımladığı şiirleriyle okuyucuyu bu türden bir gayrete yönlendiren şair, şiirin hem yazılır hem de okunurken özel çaba gerektirecek bir uğraş alanı olduğunu da ortaya koymuş olmaktadır. Dolayısıyla Özel'in şiir metinlerine, alışlagelmiş bir tarzda bakmak ve onları klâsik şiir çözümlene yöntemleri ile tahlil etmek, çoğu zaman istenilen sonuca ulaşmayacaktır. Modern şiir üzerine düşünme biçimleri geliştikçe İsmet Özel'in şiirleri de daha net anlamlandırma imkânı bulmuş olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR*

- ABAK, Şaban / IŞIK, İhsan, “İsmet Özel’le Şiirimiz Çevresinde”, *Mavera*, Y.11, S.313, Kasım 1987, s.18–29.
- ACAR, Saadettin, **Sıkı Adamlar**, *Birey Yay.*, İst., 2002.
- ADORNO, Theodor W., **Edebiyat Yazıları**, çev: S. Yücesoy; O. Koçak, *Metis Yay.*, İst., 2004.
- AKAY, Hasan, **Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Yeni Fikirler**, *Kitabevi Yay.*, İst., 1998.
- , -----, **Cenab Şahabeddin’in Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma**, *Kitabevi Yay.*, İst., 1998.
- , -----, **Şiir Yeniden Okumak (Bir Yapıçözümleme Girişimi)**, *Kitabevi Yay.*, İst., 2003.
- AKER, Haluk, “Çağdaş Bir Ürperti”, *Soyut*, S.11, Mart 1966, s.8.
- AKKANAT, Cevat, **Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri**, *Kültür Bakanlığı Yay.*, Ank., 2002.
- AKMAN, Nuriye, “İdeal Bir İslâm Düzeni Gerekmiyor”, -Sosyalizmden İslâm’a Ulaşan Şair İsmet Özel **Zihin Serüvenini Anlattı-**, *Hürriyet Gzt.*, 5 Temmuz 1992.
- , -----, “İslami Medyada Tenezzülen Yazdım Benim Onlara Tek Kuruş Borcun Yok”, *Zaman*, 14–17 Eylül 2003.
- AKMEN, Üstün, “Bir Şiir İncelemesi”, *Soyut*, S.7, Kasım 1968, s. 15–16.
- , -----, **Provasız Hayat**, *Epsilon Yay.*, Şubat, İst., 2005.
- AKSAN, Doğan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, *engin Yay.*, İst., 1999.
- , -----, **Anlambilim**, *engin Yay.*, Ank., 1999.
- AKSEKİ, Rahmi, “Şiir Daha Uzak Mı?”, *Evrin*, S.20, Ağustos 1964, s.4.
- AKSOY, Ömer Asım, **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**, *Türk Dil Kurumu Yay.*, Ank., 1976.
- AKTAŞ, Hasan, **İsmet Özel’in Amentüsü**, *Birey Yay.*, İst. 2000.
- AKTAŞ, Şerif, **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, *Akçağ Yay.*, Ank., 1998.
- , -----, “Türk Şiir Zevkinin Gelişimi Çevresinde Şiir ve Problemleri”, *yayımlanmamış doktora ders*

notları.

ALKAN, Erdoğan, **Şiir Sanatı**, *Yön Yayıncılık*, İst., 1995.

ALPAY, Necmiye, **Yaklaşma Çabası**, *Kanat Yay.*, İst., 2005.

ALPER, Yusuf, **Şiir ve Psikiyatri Kavşağında**, *Okuyanıs Yay.*, İst., Şubat 2001.

ALPTEKİN, Ali Berat, **“Halk Hikayelerinin Motif Yapısı”**, *Akçağ Yay.*, Ankara, 1997, s.275-277.

ALTUĞ, Taylan, **Dile Gelen Felsefe**, *YKY*, İst., Mart 2001.

ANIL, Yaşar Şahin, **Sokrates**, *Kastaş Yay.*, İst., 2006.

ARİF, Ahmet, **“Halkın Dostları Dergisi Çevresinde Kümeleşen Gençler İçin Ne Diyorsunuz?”**, *Töz Gzt.*, 1
Aralık 1970.

ARİSTOTALES, **Retorik**, *YKY*, çev. M. H. Doğan, İst., Eylül 2000.

ARSLANBENZER, Hakan, **Türk Şiiri 2005**, *büyük harf Yay.*, İst., 2006.

AYDOĞAN, Ahmet, **Metafizik Nedir?**, *İz Yay.*, İst., 2001.

AYHAN, Ece, **Şiirin Bir Altın Çağı**, *YKY.*, İst., 1993.

AYVAZOĞLU, Beşir, **Defterimde Kırk Sûret**, *Ötüken Yay.*, İst., 1996.

BACHELARD, Gaston, **Ateşin Psikanalizi**, çev: A. Yiğit, *Bağlam Yay.*, İst., 1995.

-----, -----, **Mekanın Poetikası**, çev: A. Derman, *Kesit Yay.*, İst., 1996.

-----, -----, **Yok Felsefesi**, çev: A. Tümertekin, *YKY*, İst., 2006.

BAŞKAN Özcan, **Bildirişim**, **“Eklerle Sözcük Türetme”**, *Multilingual Yay.*, İst., 2003.

BAUDRILLARD, Jean, **Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm**, çev. O. Adanır, *Boğaziçi Üniversitesi Yay.*, İst.,
2002.

-----, -----, **Sessiz Yığınların Gölgesinde**, çev: O. Adanır, *Doğu Batı Yay.*, Nisan 2003.

BAUMAN, Zygmunt, **Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri**, çev. N. Demirdöven, *Ayrıntı
Yay.*, İst., 2000.

BEHRAM, Nihat (Der.), **Türk Halk ve Dünya Edebiyatında Başkaldırı Şiirleri Antolojisi**, *Alfa Yay.*, İst.,
2001.

BEHRAMOĞLU, Ataol, **“İsmet Özel Üzerine”**, *Militan*, S.11, Kasım 1975, s.24-34.

BEHRAMOĞLU, Ataol / ÖZEL, İsmet, **Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar**, *Oğlak Yay.*, İst, 1995.

-----, -----, **Şiirin Dili-Anadil**, *Adam Yay.*, İst., 1995.

BELGE, Murat, **“12 Mart Romanlarına Genel Bir Bakış”**, *Birikim*, S.12, Şubat 1976, s.10.

-----, -----, **“Edebiyatçı Çok, Gerçek Anlamda Ürün Yok”**, *Hürriyet Gösteri*, Y.2, S.24, Kasım, 1982.

-----, -----, **“1968 Gençlik Hareketleri”**, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, *İletişim Yay.*, C.3,
1983, İst., s.810-811.

-----, -----, **“Türkiye İşçi Partisi”**, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, *İletişim Yay.*, C.8, 1983,

İst., s.2120-2131.

(BENGÜ), Mehmet Fuat, **Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, *Adam Yay.*, İst., 1996.

-----, -----, **“Döneklik Üstüne”**, *Adam Sanat*, S.13, Aralık 1986.

BERKOWITZ, Peter, **Nietzsche: Bir Ahlak Karşıtının Etiği**, çev: E. Demirel, *Ayrıntı Yay.*, İst., 2003.

BEŞİRÖZ, Kenan, **“İki Kanat”**, *Dergâh*, C.V, S.51, Mayıs 1994, s.3–4.

BEZİRCİ, Asım, **2.Yeni Olayı**, *Tel Yay.*, İst., 1974.

-----, -----, **“Bütün Çiçekleri Ezme Canavar Dedirtme Kendine”**, *Yazko Edebiyat*, C.4, S.24, Ekim 1982, s.112–117.

BİRSEL, Salah, **Şiirin İlkeleri**, *Adam Yay.*, İst., 2001.

BORA, Tanıl -Der.-, **Taşraya Bakmak**, *İletişim Yay.*, İst., 2005.

BOZTAŞ, İsmail, **“Şiir Dilinde Sapmalar”**, *Kuram*, S.5, Mayıs 1994, s.25–26.

BOZTEPE, Zekeriya / DEMİRER, Temel / ORHANGAZİ, Özgür, **Che, Fidel, Küba...**, *Öteki Yayınevi*, Ank., Mart 1999.

(BÖRTECİNE), **Ahmet Oktay, Toplumsal Değişme ve Basın**, *B/F/S Yay.*, İst., 1987.

BUĞDAYCI, Ali, **“Fakir ve Müslüman”**, *Söz Gzt.*, 17 Ocak 1988.

BÜLBÜL, Kudret, **Bir Devlet Adamı ve Siyasal Düşünür Olarak Said Halim Paşa**, *Kadim Yay.*, Ocak, İst., s.2006.

Melik Bülbül, **İmgesel İletişim – “Şiirde İmgesel İletişim”**, *Çizgi Yay.*, Konya, 2005.

CANSEVER, Edip, **“Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire”**, *Dönem*, Şubat 1964.

CANETTI, Elias, **İnsanın Taşrası 1942-1972**, çev: A. Cemal, *Payel Yay.*, İst., 2004.

CAUDWEL, Cristopher, **Yanılsama ve Gerçeklik, “Şiirin Temel Özellikleri”**, çev: M. H. Doğan, *Payel Yay.*, İst., 1998.

CEBECİ, Oğuz, **Psikanalitik Edebiyat Kuramı**, *İthaki Yay.*, İst., 2004.

CEVİZCİ, Ahmet, **Felsefe Sözlüğü**, *Paradigma Yay.*, İst., 2005.

CEYHAN, Erdal, **“Bazı İmgeler”**, *Yordam*, C.3, S.19, Yaz 1968, s. 30–35.

CUDDON, A. J., **The Dictionary of Literary Terms**, *Penguin Books*, London, 1985.

Cumhuriyet Gzt., Y.41, S.14428, 13 Mart 1965.

CÜCELOĞLU, Doğan, **Özüne Yabancılaşmış İnsanların Oluşturduğu ‘Mış Gibi’ Yaşamlar – “Yaşamın ‘Mış Gibi’si”**, *Remzi Kitabevi*, İst., 2005.

ÇAVDAR, Tefik, **“Cumhuriyet Döneminde Gençlik”**, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, *İletişim Yay.*, C.3, 1983, İst., s.801-812.

ÇEBİ Hasan, **Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek’in Şiiri**, *Kültür Bakanlığı Yay.*, Ank., 1987.

ÇELEBİ, Asaf Halet, **“Om Mani Padme Hum**, *Yeditepe Yay.*, İst., 1953.

- ÇELİK, Yakup, **Şubat Yolcusu -Attilâ İlhan'ın Şiiri**, Akçağ Yay., Ank., 1998.
- ÇETİN, Nurullah, **“Şiir Çözümleme Yöntemi”**, Öncü Kitap Yay., Ank., 2004.
- ÇİĞDEM, Ahmet, **Taşra Epiği – ‘Türk’ İdeolojileri ve İslâmcılık**, Birikim Yay., İst., 2001.
- ÇUTSAY, Osman, **1960’larda Şairin Genç Bir Adam Olarak Portresi: İsmet Özel ve Ataol Behramoğlu**, YGS Yay., Ank., Mart 1997.
- DAĞISTANLI, Mustafa Alp / ŞABANOĞLU, Melih, **“Zekâsı, Bilgisi ve İçtenliğiyle Birisi Çıkıp Kitabımı Ekarte Etmeliydi”**, Argos, C.1, S.3, Kasım 1988, s.53–61.
- DELLALOĞLU, Besim F., **Romantik Muamma**, Bağlam Yay., İst., Nisan 2002.
- DEMİRALP, Oğuz, **“Babasına Yenilen Savaşçının Öyküsü”**, Oluşum, S.46–47, Ağustos-Eylül 1982, s.31–33.
- DEMİRCAN Ömer, **Türkçenin Sездizimi**, Der Yay., İst., 1996.
- DENKEL, Arda, **Bilginin Temelleri**, Metis Yay., İst., 1988.
- DERRIDA, Jacques, **Şiir Nedir?**, çev: A., Sarı; A., Arslan, Babil Yay., Erzurum, 2002.
- DİLÇİN Cem, **Türk Şiir Bilgisi**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay., Ank., 1995.
- DOĞAN, Mehmet H., **“Evet İsyân’dan Sünnî Şaire”**, Adam Sanat, S.57, Ağustos 1990, s.18–26.
- , -----, **Şiirin Yalnızlığı, “Saman Sarısı Üzerine”**, Broy Yay., İst., 1986.
- , -----, **Şiir ve Eleştiri**, YKY, İst., 1998.
- DURMUŞ, Mitat, **Melih Cevdet Anday’ın Şiirleri ve Şiir Sanatı**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Danışman: Prof. Dr. İsmail Parlatır, Ank., 2004.
- ECO, Umberto, **Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti**, çev. K. Atakay, Can Yay., İst., 1996.
- , -----, **Yorum ve Aşırı Yorum**, çev. K. Atakay, Can Yay., İst., 2003.
- ELIADE, Mircea, **Dinsel İnançlar ve Düşünce Tarihi**, çev: A. Berktaş, Kabalcı Yay., İst., 2003.
- ELIOT, T.S., **Edebiyat Üzerine Düşünceler, “Şiirde Musiki”**, çev. S. Kantarcıoğlu, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1990.
- , -----, **Çorak Ülke, Dört Kudret ve Başka Şiirler**, çev: S. Aytimur, Adam Yay., İst., 1990.
- ENDER, Rita, **“İsmet Özel İle Son Şiir Kitabı Üzerine: Of Not Being A Jew”**, Şalom Gazetesi, 15 Mart 2006.
- ERHAT, Azra, **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İst., 1972.
- EROĞLU, Ebubekir, **“İmgeyi Boşlayan Şiir”**, Yönelişler, Y.2, S.13, Nisan 1982, s.1–5.
- , -----, **Modern Türk Şiirinin Doğası**, YKY, İst., 2005.
- ERTE, Mehmet, **“Şiirin Özgürlüğe İhtiyacı Yok, Özgürlüğün Şiire İhtiyacı Var”**, yasakmeyve, Y.4, S.19,

Mart-Nisan 2006, s.8–20.

FAZIL, Necip, **Çile**, “**Poetika: Şiir**”, *Büyük Doğu Yay.*, 19. Basım, İst., Eylül 1992.

FEDAİ, Celâl, **İsmet Özel’in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Danışman: Yard. Doç. Dr. Hüseyin Tuncer, İzmir, 1998.

FONAGY, İvan, “**Şiir Dili: Biçim ve İşlev**”, *Gergedan*, S.18, Ağustos, 1988, s.94–98.

FOUCAULT, Michel / GUTMAN, Huck / HUTTON, Patrick H., **Kendini Bilmek**, çev: G. Güven, *Om Yay.*, İst., 2003.

FRANÇAİS/TURC DİCTIONNAIRE, **Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük**, *Milliyet*, İst., 1990.

FRANKL, Victor E, **Duyulmayan Anlam Çılgılığı**, çev. S. Budak, *Öteki Yay.*, Ank., 1999.

FREUD, Sigmund, **Uygarlığın Huzursuzluğu**, çev:H. Barışcan, *Metis Yay.*, İst., 1999.

FRISCH, Max, **İnsan Nedir Ki...**, çev: G. Aytaç, *Öteki Yayınevi*, Ank., 2000.

FROMM, Erich, **Yeni Bir İnsan Yeni Bir Toplum**, çev: N. Arat, *Say Yay.*, İst., 2001.

GASSET, Ortega Y., **Kütlelerin İsyanı**, çev: N., Muallimoğlu, *Bedir Yay.*, İst., 1992.

-----, -----, **Tarihsel Bunalım ve İnsan**, çev. N. G. Işık, *Metis Yay.*, İst., 1998.

-----, -----, **İnsan ve Herkes**, çev: N. G. Işık, *Metis Yay.*, İst., 1999.

GAZÂLÎ, **Meâricü’l-Kuds**, cev: S. Özburun, *İnsan Yay.*, İst., 2002.

GIDDENS, Anthony, **Modernliğin Sonuçları**, çev: E. Kuşdil, *Ayrıntı Yay.*, İst., 2004.

GÖKA, Erol, **Varoluşun Psikiyatrisi**, *Vadi Yay.*, Ank., 1997.

GÖKTÜRK, Akşit, **Okuma Uğraşı**, *İnkılâp Kitapevi*, İst., 1988.

GÖLDELİ, İzzet, “**Yanlış Bir İsmet Özel**”, *Yordam*, C.3, S.18, Bahar 1968, s.36–39.

GÜNAY, Doğan, **Metin Bilgisi**, “**Şiir Dili ve Anlatımsal Özellikleri**”, *Multilingual Yay.*, İst., 2001.

GRUEN, Arno, **Normalliğin Deliliği - Hastalık Olarak Geçekçilik: İnsandaki Yıkıcılık Üzerine Bir Kuram**, *Çitlembik Yay.*, çev: İ. İgan, İst., 2003.

-----, -----, **Kendine İhanet - Kadın ve Erkeklerde Özerklik Korkusu**, *Çitlembik Yay.*, çev: Ü. Hastürk, İst., 2004.

-----, -----, **İçimizdeki Yabancı - Nefretin Kökenleri Yabancı Olan Nefret ve Sonuçları**, *Çitlembik Yay.*, çev: İ. İgan, İst., 2005.

GÜLALP, Haldun, “**Modernization Policies and Islamist Politics in Turkey**”, **Rethinking Modernity And National Identity In Turkey**, *Universty of Washington Press*, Washington, 1997.

GÜLBAY, Tabip, **İsmet Özel’de Yabancılaşma**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Danışman: Doç. Dr. Erkan AKIN, Ank., 1999.

GÜRSON, Eser, **Edebiyattan Yana**, YKY, İst., 2001.

-----, -----, **“Geceleyn Bir Koşu”**, *Yeni Dergi*, Y.2, S.24, Eylül 1966, s.231.

HANÇERLİOĞLU, Orhan, **Ruhbilim Sözlüğü**, Remzi Kitabevi., İst., 1997.

-----, -----, **Felsefe Sözlüğü**, *Remzi Kitabevi*, 9. baskı, Ank., 1994.

HARTMANN, Heinz, **Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu**, *Metis Yay.*, İst., Şubat 2004.

HATİPOĞLU, Vecibe, **Türk Dilinde İnkileme**, *Türk Dil Kurumu Yay.*, Ank., 1981.

HAYRÂT NEŞRİYAT İLMÎ ARAŞTIRMA MERKEZİ MEÂL HEYETİ, **Kur’ân-ı Kerim ve Muhtasar Meâli**, *Hayrât Neşriyat*, İst., 2001.

İLERİ, Selim, **“Eleştiride Düzey Ve... “Halkın Dostları”**, *Yeni Edebiyat*, C.1, S.11, Eylül 1970, s.24–25.

İmlâ Kılavuzu, *Türk Dil Kurumu Yay.*, Ank., 2000.

İMZASIZ, **“Hoş geldin İsmet Özel”**, *Tempo*, S.2, 12–18 Ocak 1992, s.62.

İMZASIZ, **“İsmet Özel, Bir Yıllık Bir Aradan Sonra, Yine Dergâh Dergisinde Bir Şiir Daha Yayımladı: Of Not Being A Jew”**, *Nokta*, 24–30 Ocak 1993.

İMZASIZ, **“Ahmet Hakan İsmet Özel İle Konuşuyor I”** (“İskele Sancak” programının kaset çözümü), *Yansımâ*, S.1, Eylül 2001, s.8–13.

İMZASIZ, **“Ahmet Hakan İsmet Özel İle Konuşuyor II”**, (“İskele Sancak” programının kaset çözümü), *Yansımâ*, S.2, Ekim 2001, s.8–15.

İNAM, Ahmet, **“Üç Şiir Kitabı”**, *Soyut*, S.21, Ocak 1970, s.12–14.

-----, -----, **“Kaygı Gülü Açarken”**, *Doğu Batı*, S.6, Y.2, Şubat-Nisan 1999, s.73–91.

İNCE, Özdemir, **Yazınsal Söylem Üzerine, “Şiirin Dili 1”**, *Türkiye İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2000.

-----, -----, **“Şiir ve Gerçeklik - İmge ve Serüvenleri”**, *Türkiye İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2001.

-----, -----, **“Tabula Rasa”**, *Türkiye İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2002.

JACOBY, Russel, **Belleğini Yitiren Toplum, Adler’den Laing’e Konformist Psikolojinin Eleştirisi**, çev: H. Atalay, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1996

JEAN, L. Joubert, **Şiir Nedir?**, çev: E. Kurkut, *Öteki Yay.*, Ank., 1993.

JUNG, Carl Gustav, **Analitik Psikoloji – “Analitik Psikoloji ve Şiir”**, çev: E. Gürol, *Payel Yay.*, İst., 1997.

-----, -----, **Dört Arketip**, çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003.

KAHRAMAN, Hasan Bülent, **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir**, *agorakitaplığı*, İst., Kasım 2004.

KANIPAK, **“Şiir Yüklü Bulutlar”**, *Papirüs*, S.2, Temmuz 1966, s.39–41.

KAPLAN, Mehmet, **Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser, “Armoni”**, *Dergâh Yay.*, İst., 1995.

KAPLAN, Sefa, **“Koynunun Boş Veya Dolu Olması Hayatımızın Çerçevesidir”**, *Hürriyet Pazar*, Y.57, S. 20821, 29 Ocak 2006, s.7.

KARA, İsmail, **Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi Metinler/Kişiler III**, *Pınar Yay.*, İst., 1994.

- KARAHAN, Leyla, **Türkçede Sözdizimi**, *Akçağ Yay.*, Ank., 1995.
- KARAKAYA, Zeki, **Edebî Bir Söylem Olarak Sözsüz Aktarım**, *etüt yay.*, Samsun, 1999.
- KARATAŞ, Turan, **Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç**, *Kaknüs Yay.*, İst., 1998.
- KIERKEGAARD, Søren, **Ölümcül Hastalık Umutsuzluk**, çev. M. M. Yakupoğlu, *Doğu Batı Yay.*, Ank., 2004.
- , -----, **İroni Kavramı**, çev: S. Okur, *İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2004.
- KILIÇ, Mahmut Erol, **Sûfî ve Şiir – Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası**, *İnsan Yay.*, İst., Nisan 2004.
- KIRAN, Zeynel – KIRAN, Ayşe, **Dilbilimine Giriş**, *Seçkin Yay.*, Ank., 2002.
- KIRCAN, Talat, **“Evet İsyân”**, *Soyut*, S.23, Mart 1970, s.20.
- KIZILTAŞ, Ekrem, **“Değerler Karşısında Duyarlı Kişiler Miyiz? Değilsek, Çekiver Kuyruğunu...”**, *Milli Gzt.*, Y.19, S.5464, 4 Temmuz 1988.
- KOÇ, Atilla, **“Sanatın Temelinde Olan Ben Neyim Sorusudur”**, *Yeni Devir Gzt.*, Y.1, S.26-27, 19-20 Nisan 1977.
- KODAMAN, Bayram (Yay. Hz.), **1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Tarihi)**, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ank., 1993.
- KOHUT, Heinz, **Kendiliğin Çözümlemesi**, çev: C. Atbaşoğlu; B. Büyükkal; C. İşcan, *Metis Yay.*, İst., 1998.
- KOJÈVE, Alexandre, **Hegel Felsefesine Giriş**, çev: S. Hilav, *YKY*, İst., 2001.
- KORKMAZ, Ramazan, **İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, *Akçağ Yay.*, Ank., 2002.
- , -----, (Editör), **Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000**, *Grafiker Yay.*, Ank., 2004.
- KURTULUŞ, Akif, **“Hangi Dünyaya Kulak Kesilmişse Öbürüne Sağır”**, *Yarın*, S.6, Şubat 1982, s.29–31.
- , -----, **“Politikada Emekliliği İtiraf Edemeyince”**, ““Halkın Dostları’ Konulu Soruşturma”, *Edebiyat Dostları*, S.7, Kasım, 1987.
- KUTLU, Mustafa, **“Cumhuriyet Devri Türk Şiiri Üzerine”**, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı*, Yazarlar Birliği Yay., 1984, s.194-199.
- KUYAŞ, Nilüfer, **“İsmet Özel'in İtirafı”**, *E Dergisi*, Mart, S.12, s.42–43.
- LAKOFF, George; JOHNSON, Mark, **Metaforlar -Hayat, Anlam ve Dil**, çe: G.Y. Demir, *Paradigma Yay.*, İst., 2005.
- LE BON, Gustave, **Kitleler Psikolojisi**, çev: T. Sağlam, *Timaş Yay.*, 1999.
- LELEDAKİS, Kanakis, **Toplum ve Bilinçdışı -Toplumsal Teori ve Toplumsalın Bilinçdışı Boyutu**, çev: A., Yılmaz, *Ayrıntı Yay.*, İst., 2000.
- LONGMAN, **Dictionary Of Contemporary English**, Richard Clay Ltd., London., 1987.
- MARDİN, Şerif, **“İyiler ve Kötüler I”**, *Dergâh*, C.III, S.27, Mayıs, s.1, 14–15, 1992.
- MARDİN, Şerif, **“İyiler ve Kötüler II”**, *Dergâh*, C.III, S.28, Haziran, s.14–15, 1992.

- MARSHALL, Gordon, **Sosyoloji Sözlüğü**, çev: O. Akınhay, D. Kömürcü, *Bilim ve Sanat Yay.*, Ank., 1999.
- MAY, Rollo, **Yaratma Cesareti**, çev: A. Oysal, *Metis Yay.*, İst., 1987.
- MENTEŞ, Murat, **“İsmet Özel İle Geceleyn Bir Koşu”**, *Dergâh*, C.VI, S.72, Şubat 1996, s.3–5.
- , -----, **“‘Son’ Kitabımı Yazdım Gayet Müsterihim”**, *Gerçek Hayat*, Y.7, S.2006–1 (272), 6 Ocak 2006, s. 20–21, 36–37.
- MERİÇ, Cemil, **Jurnal**, *İletişim Yay.*, İst., 1993.
- OĞUZ, Kürşat, **“Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım”**, *Akşam Kitap*, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.16–18.
- , -----, **“Edebiyat Tanpınar’a Geriledi”**, *VatanKitap*, Y.1, S.2, 14 Temmuz 2004, s.16–19.
- ONART, Adnan, **“Bir Şiiri Okumak”**, *Soyut*, S.2(Yeni Dizi), Haziran 1968, s.17–19.
- ÖNGÖREN, Veysel, **“Bir Şeyler Oluyor I-II”**, *Dost*, C.23, S.78–79, Nisan-Mayıs 1971, s.11–13, 5–8.
- ÖZBAHÇE, Osman, **“İsmet Özel Biyografisi”**, *Memleket Dergi*, S.1, Nisan 2006.
- ÖZEL, İsmet, **“Şiirin Özgürlüğü”**, *Evrım*, S.17, Mayıs 1964, s.6.
- , -----, **“İmge ve Dizgin”**, *Evrım*, S.21, Eylül 1964, s.6.
- , -----, **“İmge ve Açıklatımlı Şiir”**, *DevinimLX*, S.1, Şubat 1965, s.3,8.
- , -----, **Geceleyn Bir Koşu**, *de Yay.*, Ank., Mart, 1966, 31 s.
- , -----, **Evet, İsyân**, *de Yay.*, İst., Kasım 1969, 44 s.
- , -----, **Cinayetler Kitabı**, *Çıdam Yay.*, İst., Mart 1975, 47 s.
- , -----, **“Şiir Okuma Kılavuzu”**, *Mavera*, S.2, Ocak 1977, s.18–20.
- , -----, **“Şiirler 1962-1974”**, *Yeryüzü Yay.*, İst., 1980, 144 s.
- , -----, **Şiir Okuma Kılavuzu**, *Yeryüzü Yay.*, 1. bs., İst., Ocak 1980, 82 s.
- , -----, **“Demokrat –O- Federal Şiircilik Ltd.”**, *Sanat Olayı*, S.13, Ocak 1982, s.12–14.
- , -----, **“Şairler Intellectin Peңesinde”**, *Yazko Edebiyat*, S.18, C.3, Nisan 1982, s.97–107.
- , -----, **Şiir Kitabı**, *Adam Yay.*, İst., Haziran 1982.
- , -----, **“Şiir”**, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, *İletişim Yay.*, C.3, 1983, İstanbul, s. 631-636)
- , -----, **Celladıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar**, *İmge Yay.*, İst., 1984, 31 s.
- , -----, **“Demon-krasiye Karşı Şiir”**, *Yeni Gündem*, Y.1, S.16, 16–28 Şubat 1985, s.84.
- , -----, **“Haziran Gibi Ölmek”**, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1–15 Mart 1985, s.33.
- , -----, **“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”**, *Yeni Gündem*, Y.1, S.18, 13-31 Mart 1985, s.35.
- , -----, **“Şair Halkın Neyidir?”**, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1–15 Nisan 1985, s.35.
- , -----, **“Özgürlük İçin Şiir”**, *Dergâh*, C.I, S.1, Mart 1990, s.1.
- , -----, **“Şairleri Affedebiliriz”**, *Dergâh*, C.I, S.2, Nisan 1990, s.1.

- , -----, “Sünnî Şair Olur Mu?”, *Dergâh*, C.I, S.3, Mayıs 1990, s.1.
- , -----, “Sözel, Tözel, Tüzel, Güzel”, *Dergâh*, C.I, S.4, Haziran 1990, s.1.
- , -----, “Elmanın Kalbine Eşek Diyen Biz Türkler”, *Dergâh*, C.I, S.5, Temmuz 1990, s.1.
- , -----, “Barbarın Dili Şiir”, *Dergâh*, C.I, S.6, Ağustos 1990, s.1.
- , -----, “Dichterisch Wohnt Der Mensch”, *Dergâh*, C.I, S.7, Eylül 1990, s.1.
- , -----, “Şeyhim Güldür”, *Dergâh*, C.I, S.8, Ekim 1990, s.1.
- , -----, “Bir Şey Fazla Bir Şey Eksik”, *Dergâh*, C.I, S.9, Kasım 1990, s.1.
- , -----, “Nağme Değil, Mûsikî”, *Dergâh*, C.I, S.10, Aralık 1990, s.1.
- , -----, “Şiir Bilgisi Gerçekleri Yok Eder”, *Dergâh*, C.I, S.11, Ocak 1990, s.1.
- , -----, “Kendini Tasarlamak Versus Kendini Azaltmak”, *Dergâh*, C.I, S.12, Şubat 1990, s.1.
- , -----, **Şiir Okuma Kılavuzu**, *Çıdam Yay.*, Mart 1991, 157 s.
- , -----, **Sorulunca Söylenen**, *Şûle Yay.*, İst., 1997.
- , -----, **Erbain**, *Şûle Yay.*, İst., 1998.
- , -----, **Tahrir Vazifeleri**, *Şûle Yay.*, İst., 1999.
- , -----, **Bir Yusuf Masalı**, *Şûle Yay.*, 1.bs., İst., Aralık 1999, 126 s.
- , -----, “Modern Türk Şiirinin Savunması”, *Parşomen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Edebiyat Kulübü Yay., C.2, S.1, İst., Güz 2000, s.28–40.
- , -----, **Faydasız Yazılar**, *Şûle Yay.*, İst., 2000.
- , -----, **Şiir Okuma Kılavuzu**, *Şûle Yay.*, İst, Eylül 2000, 89 s.
- , -----, “Kültürlü Oldukları Söylenen”, *Yeni Şafak*, Y.7, S.2345, 12 Mayıs 2001.
- , -----, **Waldo Sen Neden Burada Değilsin?**, *Şule Yay.*, İst., 2002.
- , -----, “Bir Zamanlar Bir İsmet Özel Vardı”, *Milli Gzt*, Y.31, S.11147, 4 Ağustos 2003.
- , -----, **Çatlıcak Kadar Aşkî**, *Adam Yay.*, İst., Ekim 2003, 96 s.
- , -----, **Henry Sen Neden Buradasın 1**, *Şûle Yay.*, İst., 2004.
- , -----, **Henry Sen Neden Buradasın 2**, *Şûle Yay.*, İst., 2004.
- , -----, **Cuma Mektupları 10**, *Şule Yay.*, İst., 2004.
- , -----, “Of Not Being A Jew”, *Şule Yay.*, Aralık 2005, 150 s.
- , -----, “Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz”, ‘Of Not Being A Jew’ Adlı Şiir Kitabının Tanıtım Toplantısı, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İst., 31 Aralık 2005.
- , -----, **Çenebazlık**, *Şule Yay.*, 1.bs., İst., Eylül 2006, 165 s.
- ÖZGENTÜRK, Nebil, “Üç İnsan, Üç Hayat...”, *Sabah*, 11 Kasım 2000.
- ÖZGER, Arkadaş, “Yanlış Bir İsmet Özel’e Cevap”, *Yordam*, C.3, S.19, Yaz 1968, s.65–66.
- ÖZKAN, Apdulah, “İsmet Özel”, *Soyut*, S.16, Ağustos 1966, s.11.

- , -----, “**Genç Kuşak Diye**”, *Soyut*, S.25, Mayıs 1967, s.11–12.
- ÖZKAN, Fadime, “**Bir Yusuf Masalı’nın Seslendirdikleri**”, *Yeni Şafak*, 15 Şubat 2000.
- , -----, “**Üç Cin Bir Şair**”, *Yeni Şafak*, 21 Şubat 2000.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, **Edebiyatta Dil Kullanımları, “Şiir Dilinde Sapmalar”**, *multilingual Yay.*, İst., 2001.
- PASTERNEK, Boris, **Kızkardeşim Hayat**, *Say Yay.*, İst., 1995.
- PAVESE, Cesare, **Yaşama Uğraşı**, çev: C. Çapan, *e Yay.*, İst., 1990.
- PAZ, Octavio, **Yay ve Lir / Şiir Nedir?**, çev: Ö. Saruhanlıoğlu, *Armoni Yay.*, İst., 1991.
- PEKER, Hüseyin, “**Geceleyin Bir Koşu**”, *Yordam*, C.2, S.13, Kış 1967, s.58–59.
- (RAN), Nazım Hikmet, **Bütün Eserleri 1 – Şiirler 1919–1951**, *Steno*, Varna, 1993.
- , -----, **Dördüncü Kitap–“Memleketimden İnsan Manzaraları”**, *YKY*, İst., 2002.
- REICH, Wilhelm, **Kişilik Çözümlemesi**, çev: B. Onaran, *Payel Yay.*, İst., 1997.
- RİFAT, Mehmet, **Gösterge Avcıları**, *Om Yay.*, İst., 2000.
- RORTY, Richard, **Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma**, çev: M. Küçük; A. Türker, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1995.
- SARMAŞIK, Belgin, **Attila İlhan’a Mektupkar**, *Otopsi Yay.*, İst., 2001.
- SARTRE, Jean Paul, “**Baudelaire**”, çev: A. Tümertekin, *İthaki Yay.*, İst., 2003.
- (SEBER), Cemal Süreya, “**Folklor Şiire Düşman**”, *A Dergisi*, Ekim 1956.
- , -----, “**Dergiler Arasında/Halkın Dostları**”, *Papirüs*, S.44, Mart 1970, s.53–56.
- , -----, “**Mavi Bir Şey Değildir, Halkın Dostları Bir Şeydir**”, “‘Halkın Dostları’ Konulu Soruşturma”, *Edebiyat Dostları*, Sorular: Akif Kurtuluş, Kasım 1987, S.7, s.10–11.
- SEYİTOĞLU, Bilge, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve Açıklamalar)**, *Atatürk Üniversitesi Yayınları*, Yayın No: 409, Erzurum 1975, 451 s.
- SCHELER, Max, **İnsanın Kosmostaki Yeri**, çev: H. Tepe, *Ayraç Yay.*, Ank., 1998.
- SCHIMMEL, Annamaria, **Dinler Tarihine Giriş**, *Kırkambar Yay.*, İst., Eylül 1999.
- SHAYEGEN, Daryush, **Yaralı Bilinç**, çev: H. Bayrı, *Metis Yay.*, İst., 1991.
- STEINER, George, **Heidegger**, çev: S. Sahra, *Hece Yay.*, Ank., 2003.
- STOR, Anthony, **Yaratma Dürtüsü**, *Yayınevi Yay.*, İst., 1992.
- STRATHERN, Paul, **90 Dakikada Sokrates**, çev: M. Ukşul, *Gendaş Yay.*, İst., 1988.
- ŞAHİN, İbrahim, “**Romantik Bir Tavır Olarak İroni**”, *Yazgı*, S.1, Ekim, 2006, s.28-31.
- ŞENDERİN, Zübeyde, **Turgut Uyar’ın Hayatı, Sanatı, Eserleri Üzerine Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı (Yeni Türk Edebiyatı) Anabilim Dalı, *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Danışman: Prof. Dr. Ramazan Kaplanr, Ank., 2004.
- TARHAN, Abdülhak Hâmid, **Bütün Şiirleri 1**, Yay. Hz.: İ. Enginün, *Dergâh Yay.*, 1991.
- TATAR, Burhanettin, **Felsefi Hermenötik ve Yazarın Niyeti -Gadamer versus Hirsch**, *Vadi Yay.*, Ank.,

1999.

- TEVFİK FİKRET, **Rubâb-ı Şikeste**, (Tıpkı Basım, Yay. Hz. A. Uçman), *Çağrı Yay.*, İst., 2001.
- THOMAS, Dylan, “**Şiir Sanatı Üzerine Notlar**”, *Şiir Sanatı*, çev: M. Belge, S.9, Temmuz 1966, s.2–5.
- THOMPSON, George, “**Marksizm ve Şiir, “Ritim ve Çalışma”**”, çev: C. Çapan, *Adam Yay.*, İst., 1996, s.19.
- TODOROV, Tzvetan, **Yazın Kuramı**, çev: M. Rıfat; S. Rıfat, *YKY*, İst., 2005.
- TOMLINSON, John, **Kültürel Emperyalizm -Eleştirel Bir Giriş**, çev: E. Zeybekoğlu, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1999.
- TOURAINÉ, Alain, **Modernliğin Eleştirisi**, çev: H. Tufan, *YKY*, İst., 2000.
- ULAŞ, Sarp, / GÜÇLÜ, Baki / UZUN, Erkan / UZUN, Serkan / HÜSREV, YOLSAL, Hüsrev, “**Felsefe Sözlüğü**”, *Bilim ve Sanat Yay.*, Ank., 2002.
- ULUTAN, Burhan, **İktisadî Doktrinler Tarihi – ‘Bölüm XXII Keynes Devrimi’**, *Ötüken Neşriyat*, İst., 1978.
- URRY, John, **Mekanları Tüketmek**, çev: R. G. Ögdül, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1999.
- UYAR, Tomris (Yöneten), “**Yaş ve Şiir Üstüne” Konulu Açıkoturum**, Katılanlar: Cemal Süreya (BERFE),
Edip CANSEVER, Turgut UYAR, *Varlık*, S.906, Mart 1983, s.13–25.
- UYAR, Turgut, “**Çıkmazın Güzelliği**”, *Dönem*, Kasım 1963.
- WEBER, Max, **Şehir -Modern Kentin Oluşumu**, çev: M. Ceylan, *Bakış Yay.*, İst., 2000.
- WELLEK, Rene / VARREN, Austin, “**Edebiyat İncelemesine Dış Yaklaşımlar**”, **Edebiyat Teorisi**, çev: Ö.
F. Huyugüzel, *Akademi Kitabevi*, İzmir 2001.
- WHITE, John -editör-, **Aydınlanma Nedir? – İç Dünyanın Keşfi**, çev: C. Erengil, *Ayna Yayınevi*, İst., 2002.
- YALÇIN, Mehmet, **Şiirin Ortak Paydası Şiirbilimi Giriş**, *Cumhuriyet Üni.*, Yay., No: 35, Sivas, 1991.
- YALOM, Irvın, **Varoluşçu Psikoterapi**, çev: Z.İ. Babayigit, *Kabalıcı Yay.*, İst., 1999.
- YAVUZ, Hakan, **Modernleşen Müslümanlar, Nurcular, Nakşiler, Milli Görüş ve AK Parti**, *Kitapyayınevi*,
Eylül, İst., 2005.
- YAVUZ, Hilmi, **Dilin Dili**, *Arma Yay.*, İst. 1991.
- YAVUZER, Haluk, **Çocuk ve Suç**, *Remzi Kitapevi*, İst., 1992,
- YAZAN, Ümit Meriç, “**Türkiye Kanatlarınızın Altında**”, *İz Yay.*, İst., 1997.
- YILDIRIM, Ali, **FKF- Dev-Genç Tarihi (1965-1971) Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**, *Doruk Yay.*, Ank.,
Ocak 1997.
- YURTBAŞ, Metin, “**Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü**”, *Mem Ofset Ltd. Şti.*, İst., 1996.
- YUSUF, Selahattin (2005), **Bir Masal İsmet Özel’i**, *Şule Yay.*, İst., 2005.
- YÜCE, Can Bahadır –Der.–, “**Şiirim Gibi Yaşadım**”, *Dünya Kitapları Yay.*, Eylül, 2006.
- YÜCEL, Tahsin, **Anlatı Yerlemeleri**, *YKY*, İst, 1993.

ÖZ GEÇMİŞ

1977 yılında Zile’de dünyaya geldi. İlk okulu memleketinde okudu. Orta okul ve lise tahsilini Ankara’da, 1995 yılında tamamladı. Aynı yıl, Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girdi. 1999 yılında mezun oldu. Bir ders yılı, Milli Eğitim Bakanlığı’nda öğretmenlik yaptı. 2000 yılında, Kırıkkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı. Aynı yıl güz döneminde, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında, Yüksek Lisans eğitimine başladı. 2002 yılında “Ali Mümtaz Arolat, Hayatı, Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” adlı tez ile Yüksek Lisans çalışmasını tamamladı. Evli ve iki çocuk babası olan İbrahim TÜZER, halen aynı üniversitede görev yapmaktadır.

İsmet Özel’in şiirleri üzerine hazırladığımız bu çalışmanın “Hayatı” kısmındaki biyografik bilgilerin bir kısmı, şairin kendisiyle 01.01.2006 ve 19.06.2006 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirmiş olduğumuz uzun soluklu görüşmelerden derlenmiştir.

İsmet Özel, “*Masalların en kötüsü de kendimiz hakkındaki masaldır. Herkes kendi masalını yıkmalıdır. Ben burada kendi masalımı yıkmaya çabalayacağım*” dediği *Waldo Sen Neden Burada Değilsin?*, (Şule Yay., 8. bs., İstanbul, Mart 2002), adlı eserinde kendi masalını şöyle anlatır: “*Bir varmış bir yokmuş. Bir şair İsmet Özel varmış. İyi şiirler yazarmış. Nasıl olmuşsa bu İsmet Özel bir gün komünist olmuş. Derken efendim bir komünist olarak da iyi şiirler yazmayı başarmış ve hatta böylelikle yıldızı parlamış. Gel zaman git zaman, İsmet Özel’in duyguları, düşünceleri, inançları değişmiş (masalın her varyasyonunda bu değişimin sebepleri muhtelif) ve Müslümanlığı bir hayat yolu olarak benimsemiş. Ama işe bakın ki adam iyi şiirler yazmaya devam etmiş. Eh o erdiyse muradına, bizde çıkabiliriz kerevetine.*” s.14.

İsmet Özel, **Henry Sen Neden Buradasın 1**, Şule Yay., İst., 2004, s.11.

İsmet Özel, **Henry Sen Neden Buradasın 1**, s. 41.

İsmet Özel, “**Waldo Sen Neden Burada Değilsin?**”, adlı eserde, kendi doğumuyla ilgili olarak şu tespitte bulunmakta ve meseleye çok farklı bir bakış açısı kazandırmak istemektedir: “*...hayatımı (masalımı) şöyle bir cümleyle başlatmam yerinde olur: Müttefik kuvvetlerin Almanya sınırlarını aştığı günlerde doğdum. Savaş sonunda doğmuş olmam, bana öyle geliyor ki, nasıl bir aile içinde doğmuş olmamdan, nasıl bir eğitim aldığımdan çok daha etkilidir. Çünkü savaş sonrası düzen Türkiye’de yaşayan herkes için bazı imkânlar ve*

bazı sınırlamalar getirdi.” (s.31.)

İsmet Özel'in, doğumu üzerine geliştirmiş olduğu bu fenomenolojik dikkat, onun tüm düz yazı evrenine hâkim olurken şiir dünyasının da temel bir izleği haline gelmektedir. **[Bu durumun şiirlerine yansımaları hakkında daha geniş bilgi için çalışmamızın 3. Bölümünde yer alan “3.1.5. Toplumsallaş(ma)ma ve ‘Otantik olma’: Yalnızlık” adlı kısma bkz.]**

Ahmet Beyin doğum tarihi hicri olarak “1315”e denk gelmektedir. Bu tarih, I. Dünya Savaşı dolayısıyla en çok da Tokat yöresinden, çocuk denecek yaşta insanların “Çanakkale Cephesi”nde savaşmaları için askere alındığı bir tarihtir. Kimi halk söyleyişlerine ve türkülerine de geçmiş olan bu durum İsmet Özel'in “**Amentü**” (*Diriliş*, S.1–2, Eylül-Ekim 1974, s.32-35) adlı şiirinde de şu şekilde ifade edilir: “*Tokat / aklıma bile gelmezdi / babam onbeşli olmasa*”

İsmet Özel, “**Waldo Sen Neden Burada Değilsin?**”de anne ve babasının ailesi için şöyle yazmaktadır: “*İçinden çıktığım aile, herhangi bir üstünlük taşımaz. Annem bir ortakçının kızı. Babamın ailesi de arabacılık yaparmış.*” (s.20)

İsmet Özel, babasının bu durumunun şöyle ifade etmektedir: “*Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda Rüştüye mezunu olan birisi o günkü boşluktan yararlanıp birçok numaralar çekebilirdi. Babam polis olmuş. Ben bunu doğrudan doğruya sosyal durumuyla açıklıyorum. Çünkü babam yüksek tabakadan bir insan değildi ve birazda tabi ahlaki tutumla alakalı. Aslında bu gün olduğu gibi. Şu gün Türkiye’de hak etmediği mevkileri işgal eden dünya kadar insan var. O gün de mutlaka öyleydi. Ama babam buna tevessül eden birisi değildi.*” (Ags.)

Ags.

İsmet Özel yine bu konuda, “*Annem ve babam her ikisi de, kendilerine göre şarkı mırıldanırlardı. Söylenmezlerdi ama bir kulak aşinalığı vardı. Mesela ben şiir yazarken çoğu kez “Anne sarı bir çiçek ismi söyle” der ona başvururdum.*” demektedir. (Ags.)

İsmet Özel, babasının mesleğinin karşılık geldiği kendi dünyasındaki çağrışımları, şiirlerine zaman zaman konu edinmektedir. Özellikle “**Amentü**” (*Diriliş*, S.1-2, Eylül-Ekim 1974, s.32-35) şiiri, bu anlamda yoğun imajinatif değerlerle örülüdür.

İsmet Özel, babası emekli olduktan sonra memleketleri olan Söke’ye değil de ablasının okuduğu yere taşınmalarını “*babamın çocuğuna para gönderip okutma gücü olmadığından hep beraber Ankara’ya taşındık*” şeklinde açıklamaktadır. (Ags.)

İsmet Özel'in “*Ey merak, ey zafer haykırışı*” (**Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlere**, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 15–17), dediği bu duygu onun şiir evrenine de yayılmıştır. Şiirini hayatıyla aynı paralellikte sürdüren şaire göre “*merak / bir devrimcini hazırlığıdır*” (**Sevgilime Bir Kefen**, *Şiir Sanatı*, S.15, Ocak 1967, s.13–14) **[Bu duygunun şiirlerde ele alınışa dair daha geniş bilgi için bu çalışmamın, “3.1.4. Şahsî olandan toplumsal olana yöneliş: Devrimci duyarlılık” adlı bölümün “3.1.4.1.**

‘Merak’ etrafında gelişen devrimci duyarlılık” isimli alt başlığına bkz.]

İsmet Özel, “merak” duygusunun kendisinde çok erken yaşlarda gelişmesiyle ilgi şunları söylemektedir: “*Ben 6 kardeşin en küçüğüyüm. Küçük kardeş olunca öbürlerini gözliyorsun. Büyükler küçüklerin ne yaptığını bilmez ama küçükler büyüklerin ne yaptığını bilir ve hep merak ederler. Ne yapıyorlar, nereye gidiyorlar. Hayat nasıl. Dünya nasıl bir şeydir? Bunları hep merak ederdim*” (Ags.)

İsmet Özel, bu durumu kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide şöyle dile getirmektedir: “*İnsan bir köyde yaşasa köylülere ait bir dünya onun dünyası olur. Ben mesela Kastamonu’da yaşadığım 7 sene boyunca il merkezinin dışına hiç çıkmadım. Ama belki okumayı seven bir çocuk olduğum için okuduklarım dolayısıyla da dünyam gelişti. Mesela, evimizde kocaman bir ülkeler coğrafyası kitabı vardı. Hangi ağabeyimden kalma bilmiyorum. 1. hamur kâğıda basılmış, resimli, kalın bir kitaptı. Ben o kitabı, ilkokul çağlarımda, öyle lisede falan değil ilkokul 2. veya 3. sınıfta okudum. Macar ovalarını, Arjantin pampalarını merak eder okurdum. Gayet iyi hatırlıyorum. Lise 1. sınıfta ders anlatmak üzere hoca beni tahtaya kaldırmıştı. Brezilyayı anlatacaktım. Ben, şöyle bir cümleyle başladım “Mesaha itibariyle çok vasi olan bu memleket..” diye. Şimdi hoca çok şaşırıldı. Çünkü o bahsettiğim kitaptan okuduğum cümle öylece aklımda kalmıştı. Çocuk kitapları dolayısıyla, çizgi romanlar dolayısıyla dünyayı didikleyen bir zihnim vardı. Benim yaşitlarımın evleriyle karşılaştırıldığında, hele de taşrada, kitap olan bir evdi bizimki. Ben birçok yazarı evde tanıdım” (Ags.)*

İsmet Özel, yine aynı konu üzerine “*Gençlik Dergisi*”nin 1987 yılında sormuş olduğu soruya şöyle cevap verir: “*Altı kardeşin en küçüğüyüm... Çocukluğumda benden büyük ağabeylerim ve ablalarım olduğu için ev, kitaba*

uzak bir ortam değildi. Çok doğal bir şekilde kitaplarla bağlantı kurabildim. Evde bulunan kitaplar yoluyla edebiyat eserlerine karşı bir yakınlığım oldu. (...) Düş dünyasında yaşayan bir çocuktum, okuduğum kitaplardan beni etkileyenlerin ismini vermek gerekirse Gorki'nin 'Ekmeğimi Kazanırken' gibi romanlarından tutunda Mike Hammer maceralarına kadar uzanan bir küme kitap. Bilgiye karşı müthiş açlığım vardı. Yine o yıllarda sayfa sayfa karıştırmaktan keyif duyduğum ciltli bir 'Ülkeler Coğrafyası' kitabıydı. Onu karıştırarak okumak ilginçti..." ("Şiire Çok İçten Bir Şarkı Denebilir", Sorulunca Söylenen, Şûle Yay., 2. bs., İst., 1997, s.81)

İsmet Özel, aynı bahis üzerine "Waldo Sen Neden Burada Değilsin?" adlı kitabında da şunları yazmaktadır: "(...) Daha önemlisi içinde kitaplar bulunan bir evde yaşamamdı belki. Benden büyük beş kardeşim eğitim görüyorlardı ve Cumhuriyet rejiminin ilk dönemlerindeki (bugünlerle kıyaslanamayacak) eğitim düzeyinin havasını teneffüs etmem mümkün oldu. Her türden kitap ilgimi çekiyordu. Maksim Gorki ve Mike Hammer yan yana. Evdeki röprodüksiyonlardan Renoir'in yaptıklarına değil de Velazquez'in yaptıklarına neden daha dikkatle baktığımı bir türlü izah edemem. İzah edilemezdi 'yoldan geçen tunç yüzlü asker' diye I'Arlésienne söylemek, Figaro'nun Düşünü'nü 'artık hercailik etmeyeceksin / ne gece ne gündüz gzmeyeceksin / yosmalar bıktılar artık senden' haline getirmek. Oklahoma adlı bir Kızılderi çocuğun çizgi romanını okumak yüzünden Amerikan iç harbinde güneylilerin tarafını tutmak izah edilemezdi." (s.37)

Ags.

İsmet Özel'in annesiyle arasında 42, babasıyla da 45 yaş fark vardır. İster istemez bu durum şairle ebeveyni arasında bir "kuşak farkı" ortaya çıkarmış ve bunun sonucunda da şair "ben" in de bir takım "huzursuzluk" lar meydana gelmiştir. Özel, kimi şiirlerinde söz konusu olan bu huzursuzluğu, "ben" inden "reel olan" a, "reel olan" dan da muhayyilesinde meydana getirdiği özellikle çocukluğun hayal ve oyun dünyasına yansıtarak imajinatif değerler olarak hissettirir. İsmet Özel'in daha çok ilk dönem şiirlerinde görülen bu durum, psikanalitik bir bakış açısıyla ele alındığında anlamlandırılmaya daha elverişli hale gelmektedir. **[İsmet Özel'in hayatında yer eden bu durumun, şiirlerinde karşılık bulduğu anlam değerlerine yönelik inceleme için bu çalışmanın, "3.1.1. Ben'in ilk sığınağı: Çocukluk" ve "3.1.2. Dünyaya konumlanmaya çalışan Ben'in huzursuzluğu / 'kargaşa'sı: Cinsellik" adlı kısımlara ve alt başlıklarına bkz.]**

Ags.

İsmet Özel, bu durumu bir "kopukluk" olarak nitelermekte ve özellikle babasıyla arasında olan iletişimsizliği, şu şekilde dile getirmektedir: "Mutlak manada, ebeveynlerimle aramda bir kopukluk vardı. Özellikle babamla, şüphesiz öyle bir uzaklık vardı. Ama bu babamdan da gelen bir şeydi. Çünkü babam eski tip insanlardan, hani çocukları sevmeyen, çocukları okşamayan tipler vardır ya onlardan birisiydi. Son derece mesafeli dururdu. Ben babama hiçbir zaman "sen" diye hitap etmedim. Ama bu biraz da annemden gelen bir şeydi. Biz babamıza bütün kardeşler "siz" derdik. Ben babamın beni sevdiğini hatta bütün kardeşlerimi sevdiğini iyi bilirdim. Hatta bunun somut belirtilerini de görmüştüm. Ama o ayrı bir şeydi. Ama annemle çok daha yakındık. Meselâ biz çocukken babamızdan para isteyemezdik. Annemize söyledik. Annem babama söylerdi. Babam da "Ne parası" derdi. Annem de "Sorma ver parası" deyince o da çıkarıp verirdi." (Ags.)

İsmet Özel, bu durumu şöyle anlatır: "Ben ilkokula kayıtsız gittim. Öğretmen daha sonra anneme "Bu çocuğu kaydettirin, çünkü bu diğerleri gibi okuyabiliyor" diye haber gönderdi. Benle beraber sınıfa kayıtsız gelen 5-6 kişi vardı, onlar kayıtsız olduklarını bilerek hareket ediyorlardı. Ama ben, sanki öğrenciymişim gibi hareket ediyordum. Dolayısıyla 6 yaşında okula başlamış oldum." (Ags.)

İsmet Özel, yaşadıkları mahallenin delisinden kıyıda kalmış çarşılarına kadar, çocukluğunun geçtiği şehirlere ait bir takım özelliklere şiirlerinde işaret etmektedir. Bu şiirlere konu edilen mekânlar, salt taşıdıkları özelliklerle değil, şairin yine çocukluğunda yaşamış olduğu hatıralarla, çocukluğunun masal kahramanlarıyla, oyunlarıyla ve korkularıyla beraber ele alınmaktadır. Özel bu durumu şöyle ifade etmektedir: "Ben, mahalle halkından, şehir halkından son derece memnundum ve onlarla birlikte bir çocukluk geçirmiş olmanın hazzını o zaman da yaşadım. Hayatımın her kesiminde de bunun benim için büyük bir zenginlik olduğunu biliyorum. Kastamonu çok yüksek bir kültürün izlerini barındıran bir yerdi en azından o yıllarda. Orada bir çeşit insan olgunluğu,

Anadolu toprağının işlenmiş vasfı var. Ben bunu çocukluğumda çok iyi gördüm. Çocuklar sadece ailelerinin değil aynı zamanda çevrelerinin de birimidirler. Eskiden öyleydi şimdi öyle değil.” (Ags.) [Özel’in şiirlerindeki bu özellik etrafında yapılan

incelemeler için bu çalışmanın, “3.1.1.1. Bir ergenin anılarla yücelttiği çocukluk” adlı alt başlığa bkz.]

İsmet Özel, bu duruma yapmış olduğumuz söyleşide şöyle açıklık getirmektedir: “Baş komiserin oğluydum ben. Bizim evimizde manyetolu telefon vardı. Mesela sosyal statüsü bizimkinden üstün görünen insanlara özenerek bakmıyordum. Tam tersine sanki bu bilgi donanımının bir çeşit üstünlük sağladığını düşünerek yaşıyordum. Mesela o sırada bir ağabeyim Harbiye’de, diğeri de Gazi Eğitim’de okuyordu. Dolayısıyla onların da durumu beni yükseltiyordu.” (Ags.)

İsmet Özel, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Ben çocukken de müthiş bir anti otoriter tavra sahiptim. Mesela öğretmenlerimi sevmezdim. Sebebi de şuydu. “Yani ne oluyor geliyor sınıfa herkesi susturuyor, ayağa falan kaldırıyor” derdim. Birinin üzerimde baskı kurması için bir gerekçesinin olmasını beklerdim.” (Ags.)

Şair, öğretmenlerini sevmemesinin nedeni olarak da “büyüklerin küçükleri anlayamadıklarını” göstermekte ve bunu yaşamış olduğu bir anısıyla şöyle örneklemektedir: “İlkokul 1. sınıfta bir öğretmen adayı staj dersi yaptı. Ders de resim dersi idi. Bir Eskimo hikâyesi anlattı ve bu anlattığı hikâyeden bir sahneyi resmetmemizi istedi. Ben de hikâyede anlatıldığı gibi köpeklerin çektiği bir kızak resmi çizdim. Herhalde herkes öyle yapmıştır. Fakat benim resmimde, köpekler ikişerli durdukları için bir köpek görünüyor fakat altında dörtten fazla ayak var. Çünkü öbür köpeğin ayakları da görünüyor. Öğretmen sonunda güzel bulduğu resimleri topladı. İlkokulda küme şeklinde oturulurdu. Bizim kümedeki çocuklar “Öğretmenim, öğretmenim bu resimde güzel” diye benim resmimi işaret ettiler. O da geldi baktı ve “hayır” dedi. “Çok fazla ayak var.” İşte bu tıpkı Antoine de Saint-Exupéry’nin “Küçük Prenses”indeki kuzu gibi. Dedim ki “Bu büyükler anlamıyorlar, öğretmen bunu göremedi”. Bir köpek görünüyor ama dörtten fazla ayak var çünkü yanında öbür köpek var.” (Ags.)

Daha geniş bilgi için bu çalışmanın “1.1.3. Tevarüs edilen tavır ve kadirşinas itaatsizlik: ‘Müscel komünist’/‘Siyasal’lı yıllar” adlı bölümüne bakınız.

Bu “uymacı olmayan tavır”, İsmet Özel’in kaleme almış olduğu ilk şiirinden son şiirlerine kadar hemen hemen tüm şiir evreninin önemli bir açarıdır. Çalışmamızın “Şiirlerin Tema, İçerik ve Yapı Bakımından İncelenmesi” adlı bölümde geniş bir şekilde ele alarak izini süreceğimiz bu “izleği”, şimdilik şu mısralarla örneklememiz mümkündür: “Evet, ilmektir boynumdaki ama ben / kimsenin kölesi değilim / tarantula yazdılar diye göğsümdeki yaftaya / tarantulaymış benim adım diyecek değilim / tam düşecekken tutduğum tuğlayı / kendime rabb bellemeyeceğim / razı değilim beni tanımayan tarihe / beni sinesine sarmayan / tabiattan rıza dilenmeyeceğim.”, (Of Not Being A Jew, Dergâh, C.III, S.35, Ocak 1993, s.3–7)

İsmet Özel’in şiire başlaması, ilk, orta ve yüksek öğrenimi sırasında şiirle olan irtibatı ve biyografisinin her aşamasında şiire ayırdığı yerle ilgili daha geniş bilgi için bu çalışmanın, “2.1. Şiir kerim: Şiir – hayat birlikteliği ve şiirinin safhaları” adlı bölüme bkz.

İlkokul Gazetesi, S.32, Ankara, 28 Şubat 1954, s.4.

İsmet Özel, şiirlerinin toplu basımına yer verdiği “Erbain – kırk yılın şiirleri” (Erbain, Şûle Yay., (1. bs., 1987, 11. bs. 2001), 8. bs., İst., 1998, 238 s.) adlı kitabını “Kış” (Erbain, s.11) şiiriyle başlatır.

İsmet Özel, bu olayı şu şekilde anlatmaktadır: “Kış adlı o şiirim yayınlandığı gün anlaşılan okula gelmiş, bir yukarıdaki sınıfın öğretmeni sınıfın kapısına geldi. Zayıf, gözlüklü, beyaz tenli bir kadındı. “İsmet Özel kim” dedi. Ben ayağa kalktım “Sen şair mi oldun be” dedi. Öğretmenin bu tavrı karşısında ben hiç cevap vermeden koşarak kooperatife indim. Anladım şiirimin çıktığını, gazeteyi aldım.” (Ags.)

İsmet Özel, bir başka söyleşide de öğretmenin kendisine yönelttiği küçümser tavrı şöyle yorumlamaktadır: “Bu ilk olumsuz izlenim beni hiç yıldırmadı... O yaşlarda bile, eğer yaptığının doğruluğuna inandıysam, başkalarının olumsuz tepkilerine, yargılarına kulak vermedim.” (“Şiire Çok İçten Bir Şarkı Denebilir”, Sorulunca Söylenen, Şûle Yay., 2. bs., İst., 1997, s.81)

İsmet Özel, Kastamonu ve Çankırı’dan sonra gelmiş olduğu Ankara’yı şöyle anlatır: “Ankara önceki yaşamış olduğum şehirlerden çok farklıydı tabi. Ama İstanbul her zaman Türkiye’nin başşehri olmuştur. Bundan hiç şüphe etmemek gerek. Ankara görece bir büyük şehirdir. 1959 yılında ben Ankara’ya ilk geldiğimde ilk defa kalorifer dumanı kokusu duydum. Ne Çankırı’da ne de Kastamonu da kalorifer dumanı yoktu. Kaloriferli bina olsa bile öyle duyulacak gibi değildi. Ama Ankara’da duyuluyordu. Özellikle, şu an Gazi Osman Paşa diye bir semt var Ankara’da, o semtin adı 14 Mayıs mahallesi idi. 14 Mayıs nedir? Demokrat Parti’nin iktidara geldiği gün. 27 Mayıs’tan sonra orası Gazi Osman Paşa Mahallesi oldu. Küçük Esat’ta oturduğumuz ev, şimdiki Gazi

Osman Paşa'ya yakın bir yerdedi. Orası da tek katlı villaların olduğu ama hepsinin kaloriferle ısıtıldığı bir çevreydi. Orada da kalorifer dumanının kokusunu duymak mümkündü. Dolayısıyla ilk defa bana kalorifer dumanının kokusu, büyük şehir imajıyla bütünleştiği için menfi bir şeymiş gibi gelmemişti.” (Ags.)

Şair “Taşra” ve “Büyükşehir” ile ilgili düşüncelerini ise şöyle dile getirmektedir: “Bu taşra – büyük şehir meselesini şu şekilde algılıyordum. İlkokulu bitirene kadar deniz görmemişim. İlkokulu bitirdikten sonra, annem, babam Şükrü ağabeyim ve ben, memleketimiz olan Söke'ye gitmek üzere Ankara, Bursa üzerinden İzmir'e vardık. 1955 yazında ilk defa İzmir'de Eşref Paşa'dan denizi gördüm. “Bu filmlerdeki bir şey” dedim. Sahicisini görünce başka bir şey olması gerekir diye düşünüyordum. Mesela Nil nehrini gördüğüm zaman da “Görmez olaydım” dedim “Bu mu yani?” Zihnindeki resim her zaman gerçekte daha parlaktı benim.” (Ags.)

İsmet Özel, yukarıda ifade ettiği “zihindeki resmin gerçeğinden daha parlak olması” hususuna şiirinde de çok öncelikli bir yer vermektedir. Onun şiiri'nin en önemli özelliğinden birisi de kullanılan imajlardır. Özel, gerçekte var olanı, zihnin algılayışına göre yeniden kurgulamaya ve bunu bir “imaj” olarak gerçeğinden daha parlak ve gerçeğin sınırlarını çok aşan bir şekle sokmaya ayrı bir özen gösterir. **[Bu konuyla ilgili daha geniş bilgi için çalışmamızın Özel'in edebî görüşlerinin incelendiği “1.2.1.1. Aslı perdelenmiş metinler: Şiirin mahiyeti” ve şairin üslûp özelliklerinin ele alındığı “4.2.1. İmge ve imajinatif söyleyiş” adlı bölümlerine bkz.]**

İsmet Özel, Ankara'nın kültür ve sanat ortamıyla ilgili şunları söylemektedir: “Bu dönemde kaliteli sanat faaliyetleri parasızdı. Onların kapısında ‘Giriş Serbesttir’ yazardı. Çünkü onların müşterileri yoktu. Ben de onların parasız olmasından istifade ettim. Bir piyano resitaline para vermeden gidebiliyordun.” (Ags.)

İsmet Özel, aynı durumu biraz da “yoksulluğuna” bağlayarak “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?”de şöyle ifade etmektedir: “Hiç kimseye, kendime bile itiraf edemediğim (edersem utancımдан öleceğimi sandığım), hiç kimseden, kendimden bile saklayamadığım (saklarsam kolaylıkla delireceğimi bildiğim) lânet olası yoksulluk! Pazar sabahları 10'da açıklamalı klasik müzik (plak) konserleri. Sinemaya gideceğine kitap oku. (...) resitaller (Giriş Serbesttir).” (s.45)

Ags. İsmet Özel, bu dönem için şunları söylemektedir. “Abidin Emre adında bir arkadaşım vardı. Lise son sınıfta cebir dersinden ikmale kalmıştık. Onunla yaz aylarında cebir kursuna gittik. O sınavı verdi, liseden mezun oldu. Ben veremedim ve 1 sene bekledim. O bir senelik boş vakitte oldu ne olduysa. O sırada sosyalist oldum, şair olmaya karar verdim.” (Ags.)

İsmet Özel'in söz konusu olan bu 1 yıllık bekleme/bilgilenme sürecinde cevabını aradığı sorular, onun ileriki yıllara zihinsel olarak donanımlı bir biçimde girmesine yol açacaktır. Şairin, özellikle askerlik dönüşünde daha ciddi ve “temelli” olarak yaşayacağı bu süreç, kendini yavaş yavaş hissettirecek olan “değişim”e doğru yol alacaktır. **[Bu “değişim” hakkında daha geniş bilgi için bu çalışmanın “1.1.5. TİP'den Askerliğe: Herkesleş(me)me, 1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: “Kendilik”/“Biriciklik” arayışı ve “1.1.7. Ontolojik kaygı: Yeniden doğuş” adlı bölümlerine bkz.]** Hayat ve şiiri aynı eksen üzerinde devam ettiren Özel'in yaşamış olduğu bu “süreçler” ve “değişim”, hiç şüphe yok ki doğrudan şiirine de yansımıştır. **[Bu yansımaların neler olduğu hakkında geniş bilgi için çalışmamızın, İsmet Özel'in şiirlerinin incelendiği, 3. Bölüm'ün “3.1.5. Toplumsallaş(ama)ma ve ‘Otantik olma’: Yalnızlık” ve “3.1.6. Arayışın izleri ve değiş(mey)en insan: Yeniden doğuş” adlı bölümlerine bkz.]**

İsmet Özel, bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Yapmacık tavırlı ve özentili bürokratların hali içler acısıydı belki, ama paralı olduğu için alafrangalık peşinde olanların yanında memurlar nispeten “işin aslını bilen” takımı gibi görünüyordu. Belli belirsiz yapabildiğim bu karşılaştırma, beni bazı maddi tatmin imkânlarına sahip olanların budalalıktan ve ikinci sınıf kalmaktan pek kolay kurtulamadıkları düşüncesine götürdü. Zenginleşmesiyle alafrangalılığı atbaşı giden insanların ruhça kaba, insan ilişkileri bakımından da yıkıcı, hatta ifsat edici olduklarını görüyor veya öyle kabul ediyordum.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.37)

İsmet Özel bu “esas uğraş” la ilgili olarak şunları belirtmektedir: “Şiiri kendim için esas uğraş edinmeye karar verdiğim zamanda düşünceme bir dayanak arama, sağlam bir temel bulma isteğine kapıldım. Düşüncenin şiirini yazacak değildim elbet. Düşündüklerimi yazmaya da niyetim yoktu. Yine de şiir yazan birinin ne olduğu, kendine hangi yeri seçtiği önemli olsa gerekti. Şiir bir sayıklama gibi dışa vurmayacaksa şairin de bile isteye durduğu bir yer, ayık olduğunu anladığı bir alan olmalıydı. Sağlam bir dayanağım, sarsılmaz bir temelim olmazsa yazdıklarımı neyle değerlendirebilir, hangi tartıya vurabilirdim.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.38)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.38.

İsmet Özel yine aynı kitabında Müslümanlığın çocukluk ve yetişme yıllarında almış olduğu yerle ilgili olarak

şunları yazmaktadır: “Çocukluğumun ve yetişme yıllarımın bana tanıttığı anlayışlar içinde Müslümanlık ağırlıklı bir yere sahip değildi. Annem ve babam Müslüman insanlardı o kadar. Çocuklarını dindar yetiştirmek konusunda hiçbir özel gayretleri olduğunu hatırlamıyorum. Devletin resmi görüşüne terk edilmiştik. Lehte ve aleyhte hiçbir zorlamayla karşılaşmadığımı söyleyemem. Ancak, orta mektep öğrencisi olduğum sırada, babam, ezberleyeceğim her namaz süresi karşılığında 2,5 lira vaatmişti. Bu parayı kazanmak için herhangi bir çaba harcamak gereği duymadım. Ne gereği vardı? Müslümanlık çok derinlerde bir duyguydu, ama bunun günlük hayattaki tezahürü de olabildiğince uzağımda duruyordu. Müslümanlığın belirgin algılanışıyla çocukluğum arasındaki rabita bir taşra kentindeki ramazanların harikulâde havasını teneffüs etmiş olmamdan ibarettir. Müslüman bir toplumda yaşıyor olmanın güven veren bir tarafı vardı.” (s.38)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.39.

İsmet Özel, Müslümanlıkla “buluşmak” için girişmiş olduğu bu ilk denemeyi, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?”de şöyle yazmaktadır: “Evde Diyanet İşleri Başkanlığı’nın üç cilt halinde yayınladığı Kur’ân-ı Kerîm meâlî vardı. Büyük bir samimiyetle onu okumaya koyuldum. Okumaya başlamadan önce abdest alıyor, Kitab’ı göbeğimin üstünde tutmaya özen gösteriyordum. 1961 yılında, dinî düşüncenin nitelikleri hakkında hiçbir temel bilgilenme sağlamamış, genel olarak düşüncelerin hangi meseleler çevresinde döndüğü konusunda donanımı olmayan bir lise son sınıf talebesinin ‘bakalım bizim temel dinî metnimizde neler var’ merakıyla giriştiği okumadan nasıl bir sonuç doğabilirdi? Olacak olan oldu: sonuç büyük bir düş kırıklığıydı!” (s.39)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.39.

İsmet Özel, ifade ettiği bu yargısının “doğru” anlaşılması için şunları eklemektedir: “Yanlıı anlaşılmasın! Okuryazarlarımız artık doğum kültürünün ürünlerini anlamayacak kadar batılı görüşü edinmişlerdir demek istemiyorum. (...) Türkiye’de verilen eğitim diploma sahiplerini yeterince batılılaştıramadığı, onları Batı dünyasının temel ürünlerine nüfuz edebilecek yeterliğe ulaştıramadığı için islâmî metinlere alıcı gözle bakılmıyor. Okumuşlarımız fantazyaya düşkünlükleri ve fantazyaya üretme güçleri bakımından doğu dünyasına olan mensubiyetlerini devam ettiriyorlar, ama bu yönelimlerini batılı formlar altında tatmin etme hevesine kapılıyorlar. Laik dediğimiz kültür ürünleri ne kadar din aleyhtarı hükümler taşırsa taşırsın, derindeki kuruluşu bakımından, Tevrat ve İncil’in örgüsüyle ilintilidir. Bu örgü, Türkiye’deki okumuşlar kültürüne dolaylı bir yoldan ve ne yazık ki aşağı dereceden bir üslûpla damgasını vurmuştur. Elden düşme kültür hiçbir iyi şeyi anlayabilmek için elverişli değildir. Nitekim ben de aradığımı Kur’ân-ı Kerîm’de bulamadığım rahatlıkla düşünebildim.” (s.40)

İsmet Özel, din duygusu karşısında seçmiş olduğu “aleyhtarlığı” şöyle anlatmaktadır: “Beklentilerimin boıa çıkması din duygusundan ümidi kesmemi kaçınılmaz kıldı. Daha da ileri gittim: Din aleyhtarlığının insan için en uygun tutum olduğu sonucuna vardım. Her türlü dine, doğulu veya batılı, geleneksel veya modern, insanların sorgulamadan kabul edip bağlandıkları her şeye karşı bir husumet duydum. İnsan zihninin işlenebilir ve geliştirilebilir tarafına yönelmiş terör nereden gelirse gelsin karşı çıkmalı, onunla savaşılmalıydı.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.40)

İsmet Özel, üniversite yıllarında ve sonrasında gelişerek devam edecek olan bu zihinsel “ayıklığın”, sebebini şöyle açıklamaktadır: “Annem ve babamın benden çok yaşlı olmaları gelişmemde menfi bir etki uyandırmışsa, müspet etki de bu kavrayışın bende oluşmasını sağlamaları dolayısıyla olmuştur. Ben, seferberlik ve İstiklâl Harbi içerisinde bulunmuş bir adamın çocuğuyum. Onlar bana, bu gün yaşadığımız dünyanın dışında sahici bir dünya olduğu fikrini verdiler ve bunu içime yerleştirdiler. Dolayısıyla ben dünyayı verili olarak kabul etmedim. Veri olarak da kabul etmedim. Bunu ben çok küçük yaşta kavradım. Dolayısıyla, yeni bir dünya özlemi içimde doğmuşsa, bu imkânın bana çok daha sahici görünmesindedir. Yaşadığımızdan çok özlediğimiz dünya daha reel bir şeydi benim için. Çünkü annemin ve babamın yaşadığı dünya benim yaşadığım dünyadan daha reeldi.” (Ags.)

İsmet Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı kitabında, bu dönem ve toplum katmanlarında meydana getirdiği etkilerle ilgili olarak geniş malumatlar vermektedir. Bu dönem üzerine yapılan araştırmalarla edinilen bu malumatların bir kısmı da, şairin bizzat yaşadıklarını ve çocukluğundan hatırladıklarını içermektedir: “İlkokula başladığım yıl Demokrat Parti iktidarının da ilk yılıydı. Büyük siyasi değişiklikle ilgili olarak hiçbir hatıra canlanmıyor kafamda, ama bizim küçük memur ailemiz içinde ülkenin yeni cumhurbaşkanının alaya alındığına dair açık seçik hatıralarım var.” (s.34)

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide, babasından almış olduğu en önemli mirası şu şekilde ifade etmektedir: “Şimdi ben diyorum ki babam bana kalan en büyük miras nedir? Şudur: Bir gün, babam henüz

komiser muaviniyken Van'da telefon çalar ve Van valisi der ki "gazetelerim gelmemiş." Babam da cevaben "baş üstüne efendim. Bekçi gelir gelmez gazetelerinizi göndereceğim" der. Vali buna cevaben "bekçi demek ne demek. Al kendin getir!" der. Bunun üzerine babam "ben sizin şahsî hizmetçiniz değilim" diye cevap verir. Bu lafi duyan vali ağzına ne gelirse, küfürleri savurmaya başlar. Babam da gayet sakin "aynen iade ederim efendim" deyip telefonu yüzüne kapatır. Bu tavır, benim babamdan aldığım en büyük mirastır." (Ags.)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.19.

İsmet Özel, "kadirşinas itaatsizlik" ve "tevarüs edilmemiş asalet"i şu şekilde tanımlamaktadır: "Büyükklere itaatin haklı bir sebebi olamazdı, çünkü birçok şeyi anlayamıyorlar, birçok şeyi bilmiyorlar ve birçok şeyi doğru yapmıyorlardı. (...) Böyle bir bakış açısı ile çocukluğum boyunca ebeveynimi, öğretmenlerimi, diğer büyükleri kendilerine zararımın dokunmamasına özen gösterdiğim, ama benim hakkımda karar vermeye ehil olmayan varlıklar olarak kabul ettim. Verilen desteğe karşı severek hizmet, fakat asla itaat etmemek. Sonu itaate varacaksa sunulan yardımı reddetmek ve insanların sahip oldukları yerlerin değerini bilmek. (...) Kadirşinas itaatsizliğimin temelinde ne kadar kişisel değerlendirmelerim varsa, tevarüs edilmemiş asaletimin temelinde de o kadar toplum değerlerinin etkisi var. Asalet hissi benim içimde taşıdığım değil, bana çevreden telkin edilmiş bir değerdir. Sebebi de çok yalın: Taşrada bir devlet memurunun çocuğu olmak. (...) Benim teneffüs ettiğim havada çok çocuklu bir küçük memur ailesinin iki yakasını bir araya getirme sıkıntılarıyla dolu sayılırdı. Yani herhangi bir imtiyaz duygusu taşımama yardımcı olacak bir hayat içinde bulunmadım." (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.20-21) **[İsmet Özel'in bu durumla ilgili çocukluğundan aktardığı anekdot hatırlanmalıdır.**

Bkz: 21. Dipnot]

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.21.

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide "kadirşinas itaatsizlik" ve "tevarüs edilmemiş asalet" üzerine sorduğumuz soruyu şöyle cevaplandırmaktadır: "Tevarüs edilmemiş asaleti şu manada kullanıyorum. Hani aristokraside gerçekten lordun oğlu lort oluyor. Bu şekilde değil. Ama şüphesiz ki insan ilişkileri bakımından, daha sonra da çevremde gördüğüm insanların da pek azında olan aile içi bir ilişkimiz vardı. Ben bunu her zaman söylerim. Benim annem ve iki tane de ablam vardı. Ama ben evimizde Allah'ın bir günü olsun onlara ait özel eşyaya rastlamadım. Bunlar ne zaman yıkanırdı, ne zaman kurutulurdu ben hiç bilmedim. Böyle bir asalet. Tevarüs edilmemiş diyorum ama pekâlâ bal gibi de var aslında. Ama tevarüs edilmemiş kısmı şu: Bunun bir çizgi temin ettiğini, aşama olduğunu anlamak bana mahsus bir şey. Bu tevarüs edilmemiş. Bunun kadrini bilmek, benim başarabildiğim bir şeydi. Belki benden daha asil ortamlarda yaşayanlar vardı ama bu asaletten bîhaber olarak yaşayıp geçtiler. Hatta belki bundan şikâyet bile ettiler. Kadirşinas itaatsizlik ise otorite aleyhtarlığımla alakalı bir şey. "Ben toplumun bana verdiği şeyin kadrini biliyorum, fakat bu bana verildi diye boyun eğmeye hiç niyetim yok" diye düşünüyordum. Onu da fark etmiş durumdaydım. Türkiye'de yaşanan hayatta bir yapaylık vardı. Çünkü insanlar, her şeyin sonuna kadar gidemediklerini bilerek yaşıyorlardı. Goethe bir kitabında "İşe yarayan adam kimdir?" diye soruyor ve "itaat eden ve itaat ettiren kişi" diye cevap veriyor. Ben de tam tersine "ben işe yaramaz adamım, bu Goethe'nin tarifine göre, ben ne itaat ederim ne de itaat ettiririm" diyorum. Benim çocukluğumdan beri sahip olduğum hususiyet bu. Ben kendini pazarlamayan bir adamım. Bunu ekstra bir rol olarak yapmıyorum. Bu benim varlığım. Ben kendimi pazarlayarak yaşayamam. Ben insanların bir işi, ona sahip çıkarak yapabileceklerine inanıyorum. Ondaki bir şey bekleyerek değil. Bu İslamiyet'in de emrettiği bir şeydir. Herkes kendi yükünü tanıyarak bir şeye katkıda bulunabilir. Hz. Ebubekir'e deveyi ihtirmek zormuş. "Yahu" demişler, "bastonun düştüğü zaman, deveyi ihtirip kendin alacağına bize söyle, biz verelim." "Yok" demiş. "Ben Resulullah'tan bunu öğrendim: Kendi işini kendin göreceksin." (Ags.)

İsmet Özel'in "tevarüs etmemiş asalet"inin üniversite yıllarından başlayarak iyilerin yanında yer almasını, Şerif Mardin "Özel için bu kadar ehemmiyetli görünen 'iyilerin davası' nedir peki?" diyerek Osmanlı toplumunda avam ve havas arasındaki farklılıklara ve gelişime işaret ederek ele almaktadır. Dergâh dergisinde 2 sayı olarak kaleme alınan bu çalışma ve geniş bilgi için bkz. "İyiler ve Kötüler I", Dergâh, C.III, S.27, Mayıs, s.1, 14-15, 1992; "İyiler ve Kötüler II", Dergâh, C.III, S.28, Haziran, s.14-15, 1992.

İsmet Özel, 1960'lı yılların başlarında pozitivist ön yargularla yüklü bir eğitimin ürünü olan bir kafa yapısıyla yetişmiş bir gencin sosyalizan düşüncelere meylenmesi kadar olağan bir şey olamayacağını ifade etmekte ve o dönemde sosyalizan düşüncelerin hangi anlama geldiğini şöyle açıklamaktadır: "Her ne kadar adına sosyalizm desek ve görüntüsünü modernlikle bezesek bile o günlerde ben yaşlardaki gençlerin temel eğilimleri yurtsever, memleketçi ve giderek milliyetçi bir karakter sahibiydi. Yine de bu kelimeleri anmak kimsenin hoşuna gitmezdi. Çünkü bu kelimelerle birlikte modernlik, ilericilik, Avrupalılık elden gidiveriyordu sanki. Benzerim gençlerde

edalar, tavırlar ne kadar ödünç alınmış batıcılıkla nitelendirilebilirse, bu edalar ve tavırlar içinde savunulan tezler ve deliller yabancı aleyhtarı, millî menfaat saplantısı içinde dönüp duran görüşlerdi.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.45)

İsmet Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı eserinde, o dönemde toplum nezdinde ‘öcü’ etkisi uyandıran “komünist” ve “dinsiz” suçlamasına rağmen sosyalizan düşünceleri savunması ve ifade etmesinin önündeki engeli nasıl aştığını şöyle anlatmaktadır: “Benim bu engeli aşmama yardımcı olacak iki unsur da hazırды. Bunlardan birincisi, sosyalist (veya kendilerine komünist denilen) yazarların yalın kılıç ortaya atılmış görünmeleriydi. Ben elbette onların hangi garantiler altında bulduklarını bilemiyor, uğradıkları kovuşturmalardan etkileniyordum. İnsanların doğru bildikleri yolda sıkıntıya katlanıyor olmaları, rizikoyu göze almaları benim için önemli ve değerli bir şeydi (halen öyledir). Bir de buna yasakların cazibesini eklemek gerekir sanırım. İkinci unsur, ruhumda yer etmiş olan kadirşinas itaatsizliğim ve tevarüs edilmemiş asaletimdi. İçinde yaşadığım topluma borcumu ödemenin yolu, bu toplumun ön yargılarına itaatten geçmediğini peşinen kabul etmiştim zaten. (...) Öte yandan asaletim de kışkırtıyordu beni. İşin aslını anlayan azınlığa mensup olmak! Anladıklarının bekçisi olmayı şeref bilmek! Başını “benim başımı yakarlar” korkusundan uzak tutmak! Dik tutabilmek.” (s.44)

Mehmet Fuat (Bengü), **Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, Adam Yay., İst., 1996, 653 s.

Fikir Kulüpleri Federasyonu’nun kurulması ve sonrasında Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev Genç)’na dönüştürülmesi ile ilgili bilgi için bkz: Tevfik Çavdar, “**Cumhuriyet Döneminde Gençlik**”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.3, 1983, İst., s.801-812. / Murat Belge, “**1968 Gençlik Hareketleri**”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.3, 1983, İst., s.810-811. / Murat Belge, “**Türkiye İşçi Partisi**”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, İletişim Yay., C.8, 1983, İst., s. 2120-2131.

Yine, “FKF” ve “Dev-Genç” ile ilgili geniş bilgi için bkz: Ali Yıldırım, **FKF- Dev-Genç Tarihi (1965-1971) Belgelerle Bir Dönemin Serüveni**, Doruk Yay., Ank., Ocak 1997, 620 s.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.46.

İsmet Özel, Ataol Behramoğlu’nun evinde arkadaşlarıyla birbirlerine şiir okumak için topladıklarında birden bire gelişen bu durumu şöyle anlatmaktadır: “Benim için şaşırtıcı bir soru bu. Yıl 1963. Türkiye İşçi Partisi kurulalı belki tam tamına iki yıl bile olmamış. Bildiğim kadarıyla ülke çapında bir meşruyet savaşı veriyor bu parti. Herhangi bir yere tabela asması bile mesele oluyor, bir başarı kabul ediliyor. Parti’nin gerçek kimliği ve yapısı hakkında açık seçik bilgilere sahip olduğu konusu da ilgilendirmiyor beni. Esasen reel varlığıyla siyasetin benden başkalarının işi olduğuna inanıyorum, nasıl mühendislik başkalarının işiyse.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.47)

İsmet Özel, partiye katılması için yapılan teklifi ilk önce reddetmesinin gerekçesini şöyle ifade etmektedir: “Çünkü Türkiye sosyalist düşünce bir bilgilenme ve yaygınlık kazanma aşamasındadır. Ben de bu aşamanın gereği sayılabilecek tutumu takınıyorum. Partili veya partisiz bütün sosyalistler toplumun işleyişi ve yeni bir toplum kuruluşunun temininin niçin zaruri, kaçınılmaz olduğu konularında halkı aydınlatmakla yükümlüdür.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.48)

İsmet Özel, Tip’e kaydoluşunun o dönem içinde nasıl bir anlam taşıdığını şu şekilde ifade etmektedir: “Bir partiye kaydolmak, elbette bir okula kaydolmaya benzemiyor. Hele bu parti anti-komünizmin bir değer sayıldığı bir toplumda komünist olma zannı altında bulunan bir parti ise. O yıllar üniversite öğrencileri arasında bile sosyalist düşüncelere meyledenlerin sayısının ihmal edilebilecek kadar düşük olduğu zamanlardı. (...) Bazılarınca Cumhuriyet Halk Partisi paralelinde bir ilericiğin kalesi telakki edilen Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde bile sosyalistliğini deklâre edenlerin yalnızlığı ve yalıtılmışlığı dikkat çekiyordu. Yine de öğrencilikle sınırlı kalan tarzdaki sosyalistliğin yüzeyde kabul edildiğini söyleyebiliriz. Gördüğüm kadarıyla yaşlıtlarımın korkuları, ilerideki memuriyet yıllarında yükselmelerine engel olacak hataya düşme korkusuyla ilgiliydi.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.50)

İsmet Özel, taşıdığı bu “yeni” sıfatın “değer”ini ve partide ne gibi işler yaptığını şöyle anlatır: “Komünist olmak başka, ‘müseccel komünist’ olmak başkaydı. Ben bir bakıma partiye kaydolmakla bu tescili kendi elimle yapmış bulunuyordum. (...) Partideki çalışmalarım kaydolmamın sebebiyle sınırlı kaldı. Önüne hangi iş geldiyse yapacaksın. Bildir mi dağıtılacak, basın bülteni mi, sandalye mi taşınacak, yoksa kendi yaşlıtlarına bazı teorik açıklamalar içeren bir konuşma mı yapılacak? Hamama giren terler. Kendiliğinden talip olduğum hiçbir iş yapmadım orada. Adam kıtlığı vardı. Teşkilâtın büyük bir kısmı şekli kuruluşlardan ibaretti. Baktım, bana

Çamlıdere ilçe sekreterliği düşmüş. Zaman zaman kaymakamlığa verilmesi gereken evrak yüzünden 'ilçeme' yolculuk yapıyorum. Günde bir otobüs kalkıyor, dönmek için yarını beklemek gerek. Bir kahvehanenin üzerinde, otel mi, han mı belli olmayan odalardan birinde tahtakurularının müsaade ettiği kadar uyuyarak geçiyor o gece." (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.47)

Başlıkta kullandığımız "herkesleş(me)me" kavramını Ortega Y Gasset'in **İnsan ve Herkes** (Metis Yay., çev: N. G. Işık, İst., 1999, 257 s.) adlı kitabında ifade ettiği şekliyle ele alıyoruz. Gasset "herkes"i/"herkesleşme"yi, hayatlarını kendi bireysel zihin berraklığının ötesinde toplumun/topluluğun ifade ettiklerine göre ve onların yaptıklarını modelleyerek yapma, bir diğer ifadeyle "toplumsallaşma" olarak ele almaktadır. Burada, "herkes"i/"herkesleşen"i alışılmış olan içerisinde "sıradanlaşma"sı ve "gelenekselleşme"nin sınırları içerisinde bulunan kabullerinin de anlam değerleri düşünülmelidir.

İsmet Özel'in çocukluğundan bu yana ortaya koymuş olduğu "anti-konformist/uymacı olmayan tavır", toplumun/"herkes"i kendisini kabule ve uymaya zorladığı durumlarla ilgilidir. Söz konusu olan bu ayıklığı hem şiirlerinde [**3.1.7. Devam eden devrimci duyarlılık: 'Herkes'lerin eleştirisi" adlı kısma bkz.]** hem de düz yazılarında ortaya koyan Özel, bu "mecbur bırakılmışlık"ların farkına varılmasının "insanlığımızın" ortaya çıkmasıyla yakından ilgili olduğunu belirterek "Waldo Sen Neden Burada Değilsin?"de şunları yazmaktadır: "Ne zaman zor bir durumda yalnız düşüne düşüne anlayabileceğimiz, bazı araştırmalar yaparak açıklayabileceğimiz bir durumla karşılaşsak; birileri kalkıp buna kısa yoldan bir açıklama getirir, bazı kolay adlandırmalarda bulunur, bize bir masal kurar. Biz bu masallara kandıığımız kadar insanlığımızı sıradanlaştırırız. İnsan olmanın özellikli vasıflarından uzaklaşırız. İnsanlığımızı hakkıyla yeniden ele geçirmemiz, insan olarak kendimize gelmemiz, ancak bize uyku veren bu türden masalların etkisinden sıyrılmakla başlayabilir." (s.11-12)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.58.

İsmet Özel, bu değişimi sağlamaya yönelik düşünceleri şöyle belirtmektedir: "Türkiye'ye sosyalist bir müdahale isteyen aydınlar sonradan ikiye bölünmüşlerdi. Bir kısmı (ki ana tez buydu) müdahalenin Tanzimat'tan itibaren bütün yenileşme hareketlerinin yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmesini savunuyordu. Bunlara tepeden inmeciler, ara tabakaların öncülüğünü benimseyenler (sous-entendu: darbe yanlıları) denirdi. Bunların karşısında halkın desteğini talep edenler yer alıyordu. İkinciler demokratik örgütlenmenin, meşru zeminlerde mücadele vermenin zorunluluğunu, kaçınılmazlığını savunuyorlar ve harcanan çabalar sonucunda varılması gereken yer sosyalizm ise halkın katılımının vazgeçilmezliğini öne sürüyorlardı." (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.51 - 52)

İsmet Özel, içerisinde bulunduğu dönemin siyasal oluşumları ve özellikle TİP'den hangi sebeplerle ayrıldığıyla ilgili olarak yönelttiğimiz soruya şu şekilde cevap vermektedir: "Toplumsal konum bakımından insanların bırakıldıkları veyahut yerleştirildikleri yerler önemli. Birileri diyor ki "Bak, bundan sonra şunları, şunları yapacaksın, çünkü şunlar, şunlar olacak." O insan da diyor ki "Çok doğru ağabey, tam da senin dediğin gibi." Yani, o adamın yerini bu işlerden anlayan başka birisi tespit etmiyor. Ben böyle bir belirlenmeye itiraz ederek yaşadım. Bilakis, bu belirlenmeyi benim tercihlerim sağlamalıydı. Şimdi bakıyorsunuz meseleye sosyalist görüşler iyi falan ama herkes aynı sosyalizmi istemiyor. Mesela çok bariz bölünmeler vardı 60'lı yıllarda. Bunlar sizin için önemli değil ama benim için çok önemli. Çok çok önemli bir ayırım vardı. Türkiye'de, şimdiye kadar yüzyıllardan beri duruma hâkim olan çevrelerin kararları dolayısıyla bir değişim mi olacak, yoksa duruma hâkim olmayan insanların duruma hâkim olur hale gelmeleriyle mi bir değişim olacak? Bu durum sol jargonda, ara tabakaların yapacağı devrimle halkın yapacağı devrim olarak ortaya çıktı. Aslında çok bariz olan ve dillendirilen bir durumdu bu. Türkiye, ordunun yapacağı bir müdahale sonucunda mı Sosyalizme giden bir yola gidecek, ya da halkın belirleyici olduğu, onun tayin edici rolünün önemsendiği bir değişimi mi yaşayacak? Sonunda açıkça tarif edildi bu. "Milli Demokratik Devrimciler" oldu bir taraftan. Bunlar aynı zamanda orduculardı. Bir taraftan da "Sosyalist Devrimci"ler oldu. Sonradan bu "Sosyalist Devrimciler" buharlaştı, eridi, yok oldu. Ve Türkiye gene sol adına sadece yüzyıllardan beri işe vaziyet edenlerin verdiği kararlarla, değişmeye dönük bir ülke şartları korunsun diyenlerle, karşı karşıya kaldı." (Ags.)

Şair TİP'in içerisinde bulunan "bu adamlar" için "Waldo Sen Neden Burada Değilsin?"de şunları yazmaktadır: "Kendime yapılmasını istemediğim şeyi, kendim bir başkasına yapma taraftarı hiç değildim. Eğer "bu adamlar" her birimizin özgürce serpilmesine engeller koymakla hayatımızı zehir ediyorlarsa, neden ben (veya benimle aynı düşüncede olanlar) "bu adamlar" haline gelip başkalarını istemedikleri, düşünmedikleri yönlere sevk edecek, başkalarının hayatına keyfimce sınırlar çizecektim? Böyle bir hakkı kim kime vermişti?" (s.53)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.58.

İsmet Özel, yer ettiği topluluk içerisindeki arkadaşlarının bu durumunu şöyle ifade etmektedir: *“Herkesin, en yakın arkadaşlarımla bile politik iştihasının kabarmış bulunması içinde iniş çıkışlar, burukluklar doğuruyordu. Bence sosyal değişimin siyasi araçlarla fazla zorlanması felâketi çağırırdı. Eski komünistlerden biriyle bile karşılaşmak istemiyordum. Silahlı mücadele lafı edenler hem cahil hem provokatördü. Hele illegal çalışma heveslilerinin bu meselelere hiç aklının ermediğini düşünüyordum.”* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.62)

İsmet Özel, bu çabasıyla ilgili olarak şunları yazmaktadır: *“Hayatı kendim için dokunulur kılmak. Büyük tutkum bu. Marksist literatür içinde doğan Asya Tipi Üretim Tarzı tartışmalarına umutla bakıyorum. (...) Bütün cephelerde savaş verdiğimi düşündüğüm o günlerde ben bile durup kendi kendime ne yaptığımı soramazdım. Osmanlıca öğrenmeli, Fransızca öğrenmeli, tarih de fizik de okumalıydı. Kendi başına bir şeyler başaramazsan, başkalarıyla da işe yaramazsın. Neyi başaracaksın? En iyi yapabileceğin ne ise onu. Bir şeyi senden iyi yapan olmamalı. Onu başar.”* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.67)

İsmet Özel gelinen bu noktayı şu şekilde ifade etmektedir: *“Vardığım sonucun toplum içinde geçerli değerler bakımından hiç karşılığı yoktu. Sonu gelmez rahatsızlıklarım, beni fakülteye bırakmaya götürmüş, nefer olarak askere alınmış, dahası zihnen hem politik alanda dostluklar kurduğum kişilerle hem de şiir sebebiyle ilintili olduğum çevrelerle arama bir mesafe de koymuştu. ‘Keşke’ diye yazmıştım arkadaşlarımdan birine, ‘aramızdaki mesafe sadece kilometrelerle ölçülebilen cinsten ibaret olsaydı.’”* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.67)

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide Siyasal Bilgiler Fakültesi ve burayı bırakması ile ilgili olarak sorduğumuz soruya şöyle cevap vermektedir: *“Bir kere çok iyi bir öğrenci tabii ki değildim. Asıl mesele kafamı meşgul eden başka şeylerdi. Ben kendimi biraz kayırarak şöyle diyorum, ‘Ben Siyasal Bilgiler Fakültesi’nin bana yaptıracağı şeyden korktum ya da onu reddettiğim için okulu bıraktım.’”* Ben mesela, sosyalist arkadaşlarımla yaptıkları tahsili, Siyasal Fakültesi mezunu olmayı önemsiyor olmalarından çok olumsuz etkilendim. Hepimiz sosyalisttik, birçok riski göze almıştık falan ama onlar alacakları diplomaya fittiler. Bu hayatımda da böyle oldu. 10 sene sonra Hacettepe Üniversitesi, Fransız Filolojisi’nden mezun olduğumda işsiz kaldım ve diplomamı kullanmak zorunda kaldım. 18 sene Fransızca hocalığı yaptım. Demek ki insanın bir diploması olduğu zaman o ona bir şey yaptırıyor. Ben de o zaman öyle düşünmüştüm. Siyasal mezunu olunca ne olacaksam onu olmak istemiyordum. Resmi kayıtlara göre son hakkıma kullanmayarak okulu bıraktım. Yani ben, Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden ‘belgelendim.’” (Ags.)

İsmet Özel, askere alınmasını şöyle dile getirmektedir: *“Siyasal Bilgiler Fakültesi’nden ayrıldıktan sonra askere gitmemek için sınava girdim ve kayıt olmam için askerlik durum belgesi almam gerekiyordu. O belgeyi Ankara’dan alamadım. O belgeyi almak için Söke’ye gittiğimde ‘Aa sen mi geldin?’ deyip hemen 15 dakika içerisinde askere aldılar beni. Meğer 2. yoklama başkası eliyle yapılamıyormuş. Ben babama ‘Yapıver baba şunu’ demiştim. Dolayısıyla ben yoklama kaçağı görünüyordum orada ve hemen askere aldılar.”* (Ags.)

Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar, “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 8. Mektup”, Oğlak Yay., 1. bs., İst, Nisan 1995, s.73-75.

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide 4 farklı şehirde tamamlanan askerliğiyle ilgili şunları ifade etmektedir: *“Askerlik şubesinde beni aldıkları gibi de Sivas’a gönderdiler. Sivas’ta, 2 ayı acemi eğitimi 2 ayı da usta eğitimi olmak üzere 4 ay kaldım. Ondan sonra, anlaşılan dosyam bir şekilde ulaştı olmalı ki telefon emriyle benim dağıtımım durduruldu. Bir ay daha orada kaldım. Ve hayatımda ilk defa ‘Benim başıma ne gelecek?’ endişesi taşıdığım için, bir gecede saçlarıma ak düştü. Bir ay sonra beni Sivas’tan Konya’ya Eğitim Kolordusu’na gönderdiler. Konya’da 3 ay askerlik yaptım. Sonra dosyam oraya da ulaştıncaya Elazığ’a gönderdiler. Elazığ meğer Muş’a gitmem için ara durakmış. Bir ay sonra oraya da dosyam ulaştıncaya beni 227. Piyade Alayı’na Muş’a gönderdiler. Bilmiyordum orası son durakmış. Orada 18 ay yaptım askerliğimi. 24 ayın 18’i de orada geçti.”* (Ags.)

Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 7. Mektup”, s.72.

İsmet Özel, halk üzerine edinmiş olduğu kanısını Ataol Behramoğlu’na yazmış olduğu bir başka mektubunda şöyle dile getirmektedir: *“Halk sanıldığı kadar büyük zenginlik taşıyor ülkemizde. Bunu şimdi âlem yapan çavuşlara bakarak yazıyorum. Duyguları, beğenileri, ahlak telakkileri çok yüzeyde. Nasıl sınıf ayrımları belirgin değilse aynı biçimde yaygın bir kasabalı psikolojisi. Her neyse daha iyi bakmak gerek.”* (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 5. Mektup”, s.52)

Söz konusu olan mektuplar üzerine daha geniş bilgi için Osman Çutsay tarafından kaleme alınan **1960’larda**

Şairin Genç Bir Adam Olarak Portresi: İsmet Özel ve Ataol Behramoğlu (YGS Yay., Ank., Mart 1997, 95 s.), adlı esere bakılabilir. Bu kitapta Çutsay, İsmet Özel'in, mektupların bir araya geldiği "Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar" kitabının "Önsözler" kısmına yazdığı "Kedi şiirinde Dizgi Yanlışı Yok" adlı yazıda ifade ettiği "Dış görünüş bakımından bir çevreyi terk etmiş olan veya çevre bakımından kayıp olan benim. Ama bu giriş yazısı vesilesiyle vurgulamak istediğim, birçok arkadaşımın, bu arada şiirdeki duyarlılığına çok güvendiğim Ataol Behramoğlu'nun kuşağımıza mahsus bazı şeyleri terk ettiği, birçok bakımdan onların kayıp olduğudur." (s. 24) şeklindeki yargısını doğrulamakta ve "Bu çalışma boyunca savunulan tez, İsmet Özel'in aslında bir dönem olmadığıdır" (s.85- Not: 19) demektedir.

Age., "İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 13. Mektup", s.93.

Ataol Behramoğlu, Özel'e göndermiş olduğu mektupların birinde bu ortamı şöyle anlatmaktadır: "Ve burada, siyasi sol ortamdaki çirkef, kusturacak nitelikte. Niçin mücadele ediyoruz? Bir gün küfür yemek için mi? Niçin hapiste yatıyoruz? Niçin iş bulamıyoruz? Niçin Avrupa'ya gidebilmek için polis bize izin vermiyor? Birtakım yeni ve eski yetme zibidiler selamı sabahı kessin diye mi? Niçin şiir yazıyoruz? Aptal, mankafa, budala, cahil, sözüm ona aydın geçinen yoz bir takım burjuvalar, bürokrat sersemeler şöyle bir göz atıp geçsin diye mi?" ("Ataol Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 10. Mektup", s.90)

İsmet Özel, 1969 baharında askerlik sonrası karşı karşıya kaldığı insanları şöyle anlatmaktadır: "Sosyalistlerin arasına katılan yeni çehrelerin sayısında büyük bir artış vardı. Bunların bir kısmı daha iki yıl önce "gel şu işin ucundan tut" denildiğinde yan çizen kimselerdi. Ama bugün mangalda toz bırakmıyorlar, oradan oraya koşuşturuyorlardı. Onlardan öğrendim ki meğer ben bir "oportünist" imişim! Neden? Çünkü onların sosyalist diye bilinirlerse canlarının yanacağını, gelecekteki meslekî başarılarının güme gideceğini düşündükleri zamanlarda Türkiye'de bu alanda ne yapılabilirse yapılmalıdır diyerek ortaya atılanlardan biriydim. Peki, benden önce, benimle birlikte ortaya atılanlar neredeydi? Onları da diğerlerinden ayırt etmek güçleşir olmuştu. Herkes birbirine karşı gergin. Herkes diğerinin ne kadar hain olduğunu düşünmeden edemiyor. Herkes (bacak kadar çocuklar bile) kariyerizmin batağında çırpınırken yanı başında boğulan benzerini bıçaklama fırsatını kaçırmamaya çalışıyor." (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.79)

"Ant" dergisinin 2, 9 ve 16 Aralık 1969 tarihlerinde 153, 154 ve 155. sayılarında yayımlanan bu soruşturmada İsmet Özel konu ile ilgili şunları belirtmektedir: "Emperyalizm bugün ülkemizde her şeyi, bu arada ahlaki ve kültürü yerle bir etmektedir. Beyrut taklidi kentler türemekte, dejenere bir müzik ve dejenere bir edebiyat ortaya çıkmaktadır. Halk da bu iğrenç düzenin türevi olsun diye uğraşılıyor. İleri sanat emperyalizme karşı dövüşte yerini alırken bu arada yeni bir kültür ve ahlak da oluşturmak zorundadır. Bizlerin, bu görevleri yerine getiremeyecek olan gerici, dejenere edebiyata karşı çıkarken getirdiğimiz yeni değerler vardır. Burada bize kaynaklık edecek olan şeyin başında, halkımızın değerleri gelmektedir. Emperyalizmin kültür alanındaki saldırısına karşı koyabilmek için buna başvurmak zorundayız. Halktan uzaklaşmış, onun değerlerine yabancılaşmış olan bir sanat ister istemez emperyalizmin aleti olmak zorunda kalacaktır. Halktan alacağız ve sanatımızla halkın diri yanlarını uyarmaya çalışacağız. Kendimizi bununla görevli sayıyoruz." (Ant, S.153, 2 Aralık 1969, s. 14)

Ant, S.153, 2 Aralık 1969, s. 14-15.

Halkın Dostları, Aylık Devrimci Sanat Ve Kültür Dergisi, S.1, 6 Mart 1970, 8 s. **[Bu dergi hakkında geniş bilgi için çalışmamızın "1.3. Yayın Faaliyeti" başlıklı bölümünün "1.3.1. II. Yeni'nin vicdanı: 'Halkın Dostları' dergisi" adlı kısmına bkz.]**

İsmet Özel, askerlik sonrasında çalışmış olduğu bu işlerle ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "Askerlik sonrasında çalışmak üzere İstanbul'a geldim ve "Meydan Larousse"ta işe başladım. Bu derginin sahibi olan Sefa Kılıç, bir askerlik arkadaşımın ev sahibiydi. Onun vasıtasıyla işe başladım. Fakat orada en fazla bir ay çalıştım. Oradan Artel diye bir firma vardı. Adını, Arıklı ve Telci soyadlarının birleşmesinden alıyordu. Ercan Arıklı'nın da ortağı olduğu bir firmaydı. Orada "Eros Cinsel Bilgiler Ansiklopedisi'nin teknik sekreterliğini yaptım. Bu iş de 3 ay falan sürmüştü olabilir çünkü o sırada şöyle bir şey oldu. Benim Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okurken aldığım bursu, tabi okulu bitirmediğim için geri ödememi istediler. Bunu ben nasıl ödeyeceğim diye düşünürken Ankara'da İnşaat Mühendisleri Odası'nda yönetim değişikliği oldu. Bu yeni yönetime gelenler arasında arkadaşlarım vardı. Ve onlar bana orada iş verebileceklerini söylediler. "Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi"nde teknik sekreter olarak işe başladım. O yıllarda basında makam sahibi insanların maaşları kanunla belirleniyordu. Ve ben teknik sekreter olarak 1200 lira maaşla başladım orada. Yani İstanbul'da 800 lira alıyordum Ankara'da 1200 lira almaya başladım çünkü kanun öyle gerektiriyordu. 27

Mayıs devriminin öğrenciler, basında çalışanlara yönelik böyle bir takım imtiyazları vardı. Böylelikle oradan aldığım parayla çok rahatlıkla burs borcumu ödeyebildim. Böylelikle İstanbul maceram kısa sürmüş ve Ankara'ya gelmiş oldum. Tarih, 1970 yılının Mayıs ayı falan.” (Ags.)

İsmet Özel bu durumla ilgili şunları ifade etmektedir: “Çalıştığım yerin yöneticileri sıkıyönetimce içeri alınınca dergide daha etkin bir konuma gelmek durumunda kaldım ve bir süre “Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi”nin her şeyini ben yaptım çünkü yönetim kurulu içerdeydi.” (Ags.)

Başlıktaki “kendilik” kavramını, Carl Gustav Jung’un, **Dört Arketip** (Metis Yay., çev: Z. A. Yılmaz, İst., Mayıs 2003, 143 s.) adlı kitabında ele aldığı şekliyle kullanıyoruz. Jung, insanın hayattaki esas amacının yaşamın merkezine “kendisi”ni koyarak, eksikliklerini tamamlamak, çatışmalarını çözümlenmek ve zedelenmişliklerinin üstesinden gelerek “kendini” tedavi etmek olduğuna işaret eder. “Dünyayı Tamam Etme Eylemi/Yaratıcılık” olarak adlandırdığı bu dönüşümü başarabilen insanların, aynı kalamayacaklarını; dünya görüşü ve modelinde sarsıcı değişiklikler yaşayacaklarını belirtir. (Age., s. 14)

Yine “kendilik” kavramı, Ortega Y Gasset’in ifade ettiği “Benliğe Dalma” durumu ile de beraber düşünülmelidir. Gasset, insanın nesnelere boyun eğmesine girerek yitip gitmemesinin ve çevresine hâkim olarak gelecekteki eylemlerini tasarlayabilmesinin ancak iç dünyasına çekilerek “benliğe dalma”sıyla mümkün olacağını söylemektedir. (İnsan ve Herkes, “Benliğe Dalma ve Ötekileşme”, Metis Yay., çev: N. G. Işık, İst., 1999, s. 28-52)

İsmet Özel de “kendilik” bilincinin “biriciklik” bilgisiyle aynı olduğunu ifade ederken şu noktaya işaret etmektedir: “Kendini bilme süreci (tasavvufta görüldüğü şekliyle bile olsa) bir disiplin haline getirilemez. Bilim, felsefe, sanat alanlarındaki bilgilerle kendimizi bilmedeki noksanımızı gideremeyiz. İnsan gerçeğinin esasına erenler bununla kendini bilme çabasının üstesinden gelmiş sayılmazlar. Çünkü “kendilik bilgisi” her kim ona kavuşmuşsa yalnızca kendisini kapsar. Demek ki kendilik bilgisi biriciklik bilgisidir. (...) Sahiciliğimiz biricikliğimizdir.” (Henry Sen Neden Buradasın 1, s. 40)

Ataol Behramoğlu’nun derginin adının “Halkın Dostları” şeklinde olmasının sakıncaları üzerine yazdığı mektuba İsmet Özel şöyle cevap verir: “Halkın Dostları’nu seviyorum. Bilinen bir ad olmasına karşın yeniden buldum onu. Ben bir halkın dostuyum. Üstelik bu sığara sen benim kadar -yaşayışın, düşünce biçimin, yapmak istediklerinle- yarıyorsun. Ben nankör militanların dostu değilim, onlardan biriyim. Nankör lafını kendilerine bir şeyler açabilmek için kendimi hırpalarcasına yazmam karşın buna kulak asmayan; çokbilmişlik taslayan birçok arkadaşa kullanıyorum. Halkın Dostları adı anılarla süslüdür benim için. Onlarla en hemdem olduğum anda bile onlardan olmadığımı anlayışım bu ada olan güvencimi artırıyor. Bu konudaki (dergi) en yakınım olan sen bile böylesine direnirse birçok çevrelerde ne fırtınalar kopmaz bilmiyor değilim. Ama bu dergi çıksın diye hayatının bir yönünü ona göre değerlendirmiş, uğruna bir çok belalara katlanmayı göze almış bir insanın şevkini kırmak hakkını lütfen elinizde bulundurmayın. Eğer dergimizin adı değişmezse bağış toplayamayacaksak, MDD müritleri saldıracaksa, sözde feministler sırf bu yüzden bize cephe alacaksa ko öyle olsun. Kendimizi bu pis politik ortama göre değerlendirmiyoruz. Yıkılma Sakın’lar bu ateşli militan çevrece anlaşıldı mı ki.” (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 16. Mektup”, s.107)

İsmet Özel, Ataol Behramoğlu’na yazmış olduğu bir mektupta kendisinde yer eden bu huzursuzluğu şöyle dile getirmektedir: “Benim zihnim çıkmazda. Çıkmazda değil de sanırım darboğazda. Hiçbir şey yazamıyorum. Günlük hayat yıpratıyor beni. İçimde saklı duran şeyi yaşamak pahasına harcamayacağım elbet.” (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 18. Mektup”, s.126)

Şair, Behramoğlu’na yazmış olduğu bir başka mektubunda yaşadığı olumsuz olaylar üzerine “bilinçlenme”sini şu şekilde kaleme almaktadır: “Artık her şeyi anlıyorum. Ve bu bana (garip değil mi) ızdırap veriyor. Kafamın hızla kategorilere doğru yol alması, her şeyi yerli yerinde görebilme yeteneği canımı sıkıyor. Oysa daha gençken hiçbir şey bilmiyordum ve bilme arzusu bende büyük bir taşkınlık yaratıyordu. Şimdi her şeyi yine BİLMİYORUM, ama ANLIYORUM. İçimde yatan mitralyöz kullanma duygusu küllenmedi. Yine de bunu anlıyor olmak acı veriyor bana. Mitralyöz kullanmanın gerekliliğini anlıyorum ama eskiden yalnızca isterdim.” (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 20. Mektup”, s.153–154)

İsmet Özel bu düşüncesini, 19 Kasım 1971 yılında Ataol Behramoğlu’na yazmış olduğu mektupta şöyle dile getirmektedir: “Perşembe gecesi düşümde Fransa’ya gitmeye kara verdim. Uyandığında kararın bilincime yerleşmiş olduğunu da gördüm. Eğer imkânlar diye sözünü ettiğin şeyler hala elinde ise bu hazırlığa girişmeni senden dileyeceğim. (Behramoğlu, Pariste Şili büyükelçisi olan Pablo Neruda’nın kendisine önerdiği Şili’de bir öğrenim bursunu İsmet Özel için düşünmüş ve bunu bir mektubunda kendisine yazmıştır. –mektup dipnotundan

aktaran: İ. Tüzer-) *Martta pasaportu alırım.*” (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 23. Mektup”, s. 176)

Fakat Özel, martta almayı planladığı pasaportu bir türlü alamaz. Hatta bunun için bir ara Danıştay’a müracaat etmeyi planlar fakat daha sonra bundan vazgeçer. Bu durumu arkadaşına, bir mektubunda şöyle yazmaktadır: *“Yurt dışına çıkabilmeyi esas sorun yapamıyorum kendime. Çünkü bunun hiç mümkün olmaması söz konusu. Bu yüzden burada hayatımı yıkmamakla karşı karşıyayım. (...) Yargı yolunun denemedim. Artık güvenilir bir yol yok.”* (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 27. Mektup”, s.193)

İsmet Özel hayatının bir döneminde, yurt dışına çıkamama problemini hep yaşayacak ve kendisine yıllar sonra pasaport verilecektir. Yapmış olduğumuz söyleşide bu konuyla ilgi olarak şair şunları belirtmektedir: *“Ataol bana “Yüzün benziyor kaderin de benzeyecek Puşkin’e, hiçbir zaman yurt dışına çıkamayacaksın” demişti. Bu memlekette 17 sene bana pasaport vermediler. Ben pasaportu Almanya birleştikten sonra aldım. Bu konuda yeri geldikçe söylediğim bir şey var. Beni Duisburg Belediyesi 1983 yılında şiir okumak üzere davet ettiği zaman onlara pasaportumun olmadığını ve dolayısıyla davetlerine icabet edemeyeceğimi yazdım. Onlar da bana “pasaportunuzu almak için buradan uğraşalım çünkü buradan yapılan müdahale daha etkili oluyor” diye cevap yazdılar. Ve ben de onlara “asla böyle bir girişimde bulunmayın” diye cevap verdim. Çünkü gâvurların torpiliyle Türk Devleti pasaportu almak istemiyordum. Ben bunu vatanseverlik övgüsü için söyleyiyordum. Bu benim, bu gün savunduğum görüşlerin zeminini teşkil eden bir şey. Mesela Aziz Nesin bunun tersini yaptı. Gitti Moskova’dan ayarladı işini ve “köpek gibi verdiler pasaportumu” dedi. Bunu yazdı da çünkü oradan biliyoruz. “Eve telefon edip pasaportunuz hazır gelin alın dediler” diyor ve bunu övünerek yazıyor. Ben ne olursa olsun böyle bir insan olmadım. Bu konuştuğumuz salona İsveç konsolosu yanında beş memuruyla beraber geldi. Ama ben onlara küçücük bir tebessüm bile etmedim. İstesem uluslar arası pasaport da alırdım. Ama tabii bunun da bir fiyatı var. Nedir o? Türkiye üzerine yapılan planların en azından bir kısmına evet diyeceksiniz. Ama ben külliyen reddediyorum. Ne olursa olsun, bu iyi bile olsa, sizin hesabınız olduğu sürece ben bunu reddediyorum. Senin memleketin senin memleketindir. Senin memleketinin hayrı için başka memleketin düşündüğünü kabul etmek kadar haince bir şey yoktur. Osmanlı aydınları da Cumhuriyet aydınları da bu ihanetin içine balıklama daldılar.”* (Ags.)

İsmet Özel, çıkmış olduğu bu geziyle ilgili olarak şunları belirtmektedir: *“12 Martta muhtıra verildi ben o yaz güneye indim. Ankara’da o dönemde yaşanmaz diye hissettim. Bindim bir otobüse Antalya’ya gittim. İlk defa gidiyordum Antalya’ya. Oradan Alanya’ya geçtim ve 1-2 gece kaldım. Oradan gemiyle İskenderun’a gittim. İskenderun’dan Adana’ya gittim. Küçük ablam ve eniştem Sivas’ın Gürün ilçesinde oturuyorlardı. Haritaya baktım. Gürün’e Malatya üzerinden gitmeyi düşündüm. Ve Malatya’da başıma şu olay geldi: Süt içiyordum. Kimliğimi görmek isteyen bir polis geldi. Ben de sigorta kartımı gösterdim. “Başka kimliğin yok mu” dedi. Ben de başka kimlik göstermek için çantamı açarken “tamam, merkezde bakarız” dedi ve beni karakola götürdü. Teleks çektiler Ankara’ya hakkımda bilgiler falan aldılar ve beni o gece nezarete attılar. Meğer şöyle olmuş. Ben Adana’dayken İsrail diplomatı Elron kaçırılmış. “Mahir Çayan’lar falan yaptı” denildi o zaman. Bunun üzerine o günün İç İşleri Bakanı bütün solculara yönelik tehditkâr bir konuşma yapıyor. Bunu da valiler ve emniyet müdürleri emir telakki ederek bütün solcuları topluyorlar. Benim o süt içtiğim sırada da böyle bir vaka canlı idi. Beni bir öğretmenle birlikte kelepçeleterek Malatya’dan Elazığ’a aradan da Diyarbakır’a götürdüler. Hatta o zaman solculardan da fazlasını toplamışlar. Öğretmen diye herkesi toplamışlar. Okullar kapanmamıştı henüz dolayısıyla eğitim duruyor tabii. Öğretmenleri bıraktılar, o furya içerisinde beni de bıraktılar. Malatya’da tutukladıkları için beni Malatya’da serbest bıraktılar. Ben sonra Gürün’e gittim ve Ankara’ya döndüm.”* (Ags.)

İsmet Özel, bu dönemde yaşamış olduğu “ruhî tikanık”lığı Ataol Behramoğlu’na yazdığı mektupta şöyle anlatır: *“Sana hiçbir şey yazmamış gibiyim dış görünüşte. Oysa yukarıdaki cümleyi yazarken yüreğim inip kalkıyordu, beynim karıncalanıyor, öz geçmişim, tasarımlarım, yaşadığım her şey... Yakmadığım iki şiir kaldı. Ötekilerden ayrı yerdeymiş. Daha doğrusu son biçimlerini aldıkları için temize çekmişim onları. 10 Eylül (1972 -İ. Tüzer-) günü bütün kitap hazırlığımı yaktım. Sabahtı. Arkamda yarım kalmış hiçbir çalışma bırakmak istememiştim niye saklamalı. 7 yıl sonra yeniden kendine kıyma psikozuna girdim. Aysel Ankara’da olmamış olsaydı... Sonra işimden istifa ettim. Adım atacak, dokunacak takatim kalmamıştı. Bu yıl üniversiteye gireceğim. Avutucu olacak benim için. Birkaç yılımı ancak böyle geçirebilirim. (...) Duygularım, içgüdülerim, tasarımlarım. Her şey büyük bir karmaşayla üstüme çulluyor. Hayat karşısında acıdan çok bulantı duyuyorum bu bir gerçek. Bazı ön yargılar adına yalana sapmak benden uzak olsun. Yalnızım ve en kuvvetli tarafım da bu.”* (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 28. Mektup”, s.199-200)

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede bu dönemle ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “12 Mart 1971 önemli tabi. 27 Mayıs’tan sonraki ilk askeri müdahale o. İnsanlar o güne kadar böyle bir şey olabileceğini düşünmüyorlardı. İşin içinde olanlar düşünebilir ama en azından ben düşünmüyordum. Benim zaten koştüğüm bir dünya oldu o. Sosyalist düşünme içinde ciddi bir bölünme vardı zaten. Türkiye’de sosyalizm, benim kendim içinde hissettiğim sorumluluğunu aldığım bir olayın dışında bir mecraya girmişti. Benim alakadar olduğum bir şey değildi. Ben Deniz Gezmiş’lerin idam edilmemeleri için imza verdim. İmza toplayanlardan birisi Murat Belge idi. Ben neden imza verdiğimi şöyle izah ediyordum. Bunlar asılmamalıdır çünkü bunları ancak Sosyalist bir yönetim asabilir. Ben gerçekten bu düşünceyedim. Yani kopuş içinde kopuş yaşayan biriydim. Dediğim gibi bu sırada Murat Belge de imza topluyordu. Nihat Behram kitap yazdı mesela onlar için. Ama ben onların hiç biriyle aynı görüşte değildim. Tabi bunu kime anlatacaksın böyle bir tuhaflık vardı. Bu şiirime de yansiyordu tabi. “Cebimdeki adreslerden umut kalmamıştır” mısraım mesela.” (Ags.)

İsmet Özel, girmiş olduğu ruhsal açmazın içerisinden şiir sayesinde kurtulduğunu çoğu yerde tekrarlamaktadır. Bunun bir ifadesi olarak da biyografisini kaleme aldığı “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” kitabını intihar eden birkaç arkadaşına ve paranoyadan, şizofreniden mustarip birçok arkadaşına ithaf etmektedir. Onlara isabet eden yıldırımın kendisine çarpmamasını ise “önce şiir binasının saçağı altına sıçrayacak ataklığı göstermiş olmasına ve sonra siyasi anlamda bir bağlanmanın hayat içindeki karşılığını arama çabasına borçlu” olduğunu belirtmektedir. (Ags., s.5) **[Hayatında böylesine önemli yer etmiş olan şiirin İsmet Özel tarafından ne şekilde anlaşıldığı ve onun hayat-şiir serüveninde şiirin almış olduğu yerle ilgili daha geniş bilgi için bu çalışmanın “1.2. Edebî Görüşleri” başlıklı kısmındaki “alt başlıklar” a bkz.]**

İsmet Özel söz konusu olan bu durumun önemini ifade için kendisiyle yapılmış olan bir söyleşide şöyle demektedir: “Çağımızın ya da bütün çağların en büyük belası insan teki olarak dünyadaki yerimizin anlamlandırılması ile ilgilidir. Ne zaman bu anlam kaybedilmişse, belaya uğranılmış demektir.” (Ekrem Kızıltaş, “Değerler Karşısında Duyarlı Kişiler Miyiz? Değilsen, Çekiver Kuyruğunu...”, *Milli Gazetesi*, Y.19, S.5464, 4 Temmuz 1988)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 114.

“Yeniden doğuş” tanımını, C. G. Jung’un “içsel dönüşüm”ü başarabilen insanlar için kullandığı şekliyle ele alıyoruz. **(Dört Arketip, “Yeniden Doğuş Üzerine”, Metis Yay., çev: Z. A. Yılmaz, İst., Mayıs 2003, s. 46-77)** Jung’un bir “archetip” olarak ele aldığı “Yeniden doğuş” kavramı, insanların çevresinde olan nesnelere baş edebilmesi için ruhuna kazandırdığı genişliği ve bunun için de geçirdikleri öznel değişimi akla getirmektedir. Bu değişimin olabilmesi için insanın öncelikle “ontolojik” anlamda varlıkla ilgili bir endişe taşıması gerekmektedir. Burada da Martin Heidegger’in sözüne ettiği iki türlü temel varoluş şeklini hatırlamamız gerekir. Bunlardan birincisi “otantik olmama”/“var olmayı unutma” durumu, ikincisi de “otantik olma”/“var olmayı düşünme” durumudur. İnsanların varoluşsal kimliklerine dair sorumluluklarını sorgulamaya başlaması hayatı “farkındalık süreci”nde yaşayarak “otantik olma”sı yani “varlığı düşünme”si ile mümkündür. Var olduğunu düşünerek hareket eden insan, eşyaya ve hâdiselere sıradan hayat olayları gibi bakmaz. Kendi olanaklarını keşfederek ne olduğunun “bilincine” varır. (Bu konuda geniş bilgi için bkz: İrvin Yalom, **Varoluşçu Psikoterapi, “Hayat, Ölüm ve Anksiyete”,** çev: Z. İ. Babayigit, *Kabalıcı Yay.*, İst., 1999, s.51-127)

Bu konuda İsmet Özel, insanların varlık bilgisine ulaşmak için elde ettikleri değerlerle kendi ontolojik alanlarını oluşturduklarını; bunun için de varoluşsal güvensizliği yaşadıklarını ifade etmekte ve şunları belirtmektedir: “Bir insanın varlık bilimsel/ontolojik bir güvenlik içine düşmesi, itibarını, alışkanlıklarını, sevgilerini, umutlarını kaybetmesiyle mümkündür. (...) Varlık bilimsel güvenlik alanı, her insanın kavrayış seviyesine bağlı olarak dar veya geniştir. İnsanların çoğunluğu, geçim şartları, toplumsal dayanışma şartları kendilerine elverişli olduğu kadar varlık bilimsel güvenlik içindedir. Yani onların varlık alanındaki kaygıları algularıyla ve algularına karşılık olan tatmin vasıtalarıyla sınırlıdır. Bu durum, kolayca elde edilen güvenliğin, kolayca kaybedilmesini de açıklar. Varlık bilimsel güvenliğini dar alanda temin edenler, bu güvenliği, o dar alanın dışına çıkar çıkmaz kaybederler.” (**Faydasız Yazılar**, Şûle Yay., (1. bs., 1986), 6. bs., İst., Eylül 2000, s.54-55)

İsmet Özel, dönemin şartları düşünüldüğünde oldukça iyi olan “Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi”ndeki işinden ayrılışıyla ilgili olarak şunları belirtmektedir: “Oradan ayrılırken çalışan memurlardan birisi “Yuvarlanan taş yosun tutmaz İsmet Bey” demişti. Yani “burada ne güzel işiniz var niye ayrılıyorsunuz?” manasında. Bunu anekdot olarak hep anlatıyorum zaten. Türkiye’de eğer bir etiketin ya da paran yoksa akıllı insanlarla konuşabiliyorsun ama aptallarla konuşabilmen için mutlaka bir etikete ve paraya ihtiyacın vardır. Türkiye’de de akıllıdan çok aptal olduğu için ve hayatımı devam ettirebilmem için böyle bir işi yapmam

gerektiğini düşündüm. Bir fakülte diploması matah bir şey değildir bunu göstermek istedim. Tamam, ben başarılı bir talebe değildim ama Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitiremeyecek kadar da geri zekâli değildim.” (Ags.)

İsmet Özel'in 1970'li yılların başından ortalarına kadar uğraşacağı en büyük sıkıntılarının başında maddî imkânsızlık gelmektedir. 1971–72 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi, Fransız Filolojisi'ne girmeden önce bir eczanede kalfa olarak çalışan şair, buradaki öğrenimi boyunca annesiyle birlikte yaşamış ve babasından kalan emekli maaşla geçinmiştir. (Osman Özbahçe, “İsmet Özel Biyografisi”, *Memleket Dergi*, S.1, Nisan 2006.)

İsmet Özel 14 Şubat 1973 tarihinde, Behramoğlu'na yazmış olduğu bir mektupta o dönemdeki sıkıntılarını ve içerisinde bulunduğu ortamı şu şekilde anlatmaktadır: “*Fransızca çok iyi gitmiyor. Nedeni de yeterince yoğunlaşamayıyım. Bu yıl hazırlık sınıfındayım, bu yıldan sonra filolojiye başlanacak. Onun için sabırsızlanıyorum. İşimden ayrıldığı için de para darlığı çektiğim oluyor. Annemin dul maaşı eve yiyecek bir şeyler girmesine az çok yetiyor. Ama kitap vs. için para yok. Bunu pek önemsemediğim de söylenemez. Paranın gerekli olduğu zamandan bu yana hep parasız oldum. Kendimi birçok harcamalardan alıkoymaya alıştım. Ama toplum içinde yaşamak zorunluluğu var elbette. Asıl çektiğim sıkıntı kendi mantık düzenime yakın dostumun olmayışı. Belki de bir kuşak sorunu bu. Ama bizim kuşağın adamları, her kuşakta olduğu gibi ya eridiler, ya da içerdeler. Gençlerle anlaşıyorum zaman zaman. Ama onların da yeterli içtenlik gösterdiklerinden kuşkuluuyum. Kaçınılmaz olarak ağabey oluyor insan. Bazen öyle oluyor ki bir şeyler söyleyecek, dinleyecek insan için kuduruyorum. Bir tavır, bir bakış, susuşun bile yeterli olacağı zamanlar bunlar. Çektiğim sıkıntının nedenini iyi biliyorum: çok duyarlı olmak. Yaşadığımız siyasi ortamın en öldürücü darbesi bana, benim gibilerin üstüne indi. Pahalılık da artıyor.*” (Age., “İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 31. Mektup”, s.219–220)

İsmet Özel, kendisi için bu gün de geçerliliğini koruyan, bilgilenme/“aydınlanma” süreci ile arasındaki münasebeti şu şekilde açıklamaktadır: “*Ben bilgiye bir açılım, bir genişleme ve öğrendiklerimle dünya üzerindeki varlığımı anlamlandırma imkânı olduğu için rağbet ediyordum. Fakat bilgi olarak karşıma çıkan dünya görüşleri önce yeni bir ufuk gibi göründükleri halde, sonradan sadece kendi kanallarında seyretmek şartıyla yararlanılacak bilgiler sunduklarını itiraf eden diktatörler haline dönüşüyorlardı. Oysa benim birinci derecede önemsemediğim herhangi bir dünya görüşünün bayrağının yükseltilmesi değil, kendime, birlikte yaşadığım insanlara ve mümkünse bütün insanlığa iyileştirme getirecek bilgilere varmak, bu bilgileri geçerli kılan düşünme yollarını açık tutmaktı.*” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 114)

İsmet Özel, bu imkânların kendisine tanıdığı hareket alanlarını şu şekilde ifade etmektedir: “*Neydi büyük imkânlarım? Sosyalist olmak bana yurtseverliği, yani toprağı ve insanıyla kendi ülkemin benimsenişini getirmişti. Kendi ülkemde tehlikede olmamak, kendi ülkemi tehlikeye atmamak fikri beli bir psikolojik rahatlık sağlıyordu bana. Bunun ötesinde doğru şeylerin ancak kendimize ait bir kültürel donatım sayesinde yapılabileceğini kafama iyice yerleştirdiğimden elverişli araçlar bulabilmek için çaba harcıyordum. Meselâ, devrimci bir grubun toplantılarına katılma teklifini, cumartesi günleri Farsça dersine gitmek zorunda olduğumdan reddedebilecek güvene sahiptim. (...) Marksist olmamın bana sağladığı imkan ise her türlü dogmatizme karşı durabilecek araştırmacılıkla, yeniliğe açık olmakla bağlantılıydı.*” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 80-81)

“Deus Otiosus”, Annamarie Schimmel'in, **Dinler Tarihine Giriş** (Kırkambar Yay., İst., Eylül 1999) adlı kitabında şu şekilde anlatılmaktadır: “Tembel, çalışmayan ilâh: Âlemi yarattıktan sonra oradan çekilip, dünya nizamına bakmayan yaratan ve bazen de kültür getiren ilâh.” (s.290) Yine aynı kavram, Mircae Eliade'in, **Dinsel İnançlar ve Düşünce Tarihi**, (çev: A. Berktaş, *Kabalcı Yay.*, İst., 2003) adlı kitabında da şöyle belirtilmektedir: “Kendi köşesine çekilmiş, insanlardan uzak olan yüce tanrısal varlık.”

İsmet Özel, düşünce dünyasında meydana gelen bu köklü değişimi ve bunun için zihnini kurcalayan soruları şu şekilde ifade etmektedir: “*İnsan hem haklı olduğunu, doğru davranış içinde olduğunu bilip hem de güvenlik içinde bulunabilir mi? Kim beni yargılayacak? Eğer hata ve yanlış içindeysem beni kim bu halimle kabul edebilir. (...) Hangi ahlâk? Bu soruyu “yaratılışı, varlığı mümkün kılan ahlâk” diye cevaplandırabildim. Yeniden doğmayı, dirilmeyi mümkün kılan ahlâk, ancak yaratılmayı mümkün kılan ahlâk olabilirdi. Varlığımı borçlu olduğum, doğru mu eğri mi davrandığımı karara bağlayan olabilirdi ancak.*” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 92–93)

İsmet Özel, Müslüman dünya görüşüne bağlanmasıyla ilgili olarak şunları belirtmektedir: “*Basit gibi görünen ama insan hayatında çok önemli yer tutan bir noktayı vurgularsam, masalımın içinde neden Müslüman kelimesinin yer aldığını açıklamam mümkün olacak. Basit ama önemli nokta: İnziva. 12 Mart 1971 sonrası,*

sosyal hayattan el etek çekmemi sağlamadı ama birlikte bazı işler başardığımız, dünyayı tanımada yardımlaştığımız, birbirimizin dilinden anladığımız inandığımız arkadaşlarımızın hemen hepsi uzağımdaydı. Bense hep düşünüyorum, düşünmenin gücüne varmaya çabalıyordum. Bu düşüncelerim neyi, nasıl, niçin yaptığımınla doğrudan ilişkiliydi. Bana kişilik kazandırmış değerler nelerdi? Bu değerler kendi başlarına ayakta kalabilirler miydi? Bu değerleri bana yakın kılan daha temel değerler var mıydı? Neyi, hangi insanlarla yapıyordum? (...) İnzivaya çekilmedim, fiili olarak. Fakat düşüncemi bulandıracak, düşünmekte olduklarımı kesintiye uğratabilecek ilişkiler ortadan kalktı.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 91)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 96.

İsmet Özel, müslüman olmakla yalnız olmaktan kurtulduğunu “Yalnızlar Allah’ın kendilerine kendilerini unutturduğu insanlardır” şeklinde anlamakta ve kendi kurtuluşu için şunları belirtmektedir: “Nasıl oldu? Yeni dostlar, aralarında kendimi emniyet içerisinde hissedeceğim kardeşler, ihvan, bir cemaat mi buldum? Hayır. Yalnızlıktan kurtuluşum bir bakıma modern bir insan olmaktan kurtuluşum sayılır. (...) Benim yalnızlıktan kurtuluşum birinci aşamada emperyalizmin beni mahkum ettiği cehaleti reddetmekle başladı. (...) İkinci aşamada kültürden bağımsız bir değişme yaşadım. Buna yaratılmış olmayı kavrama diyorum. Persona’ımı, şahsiyetimi, kimliğimi kültüre borçluyum ama mevcudiyetimi, varlığımı, uzay/zaman içindeki ne’liğimi borçlu olduğum ve benim kişiliğimden de, kimliğimden de bağımsız bir “O” var. Hû... Yaratılmış olmayı kavradıktan sonradır ki yalnızlık benim için çok uzak bir duygu, uzaklaşan bir duygu. Çünkü yaratılmış olmayı kavramak. Yaratan’ın iradesine sürekli duyarlı kalmayı gerektirir. Yaratılmış olmayı kavramamış veya bunu unmuş insanlar içinde bağımsız bir dış dünya, küçük harfle yazılacak bir “o” vardır.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 104–105)

İsmet Özel, gelmiş olduğu bu noktanın bir “ontolojik güvenlik” arayışı olduğunu Murat Belge ile 1982 yılında yapmış olduğu röportajda şöyle dile getirmektedir: “Beni sosyalist olmaya iten etkenler, müslüman olmaya da itti. Ben aynı yol üstünde yürüyüp müslüman oldum. Daha sarıh bir güvenlik noktasıdır benim müslüman olmam. Belki hayatımdaki bütün değişiklikleri bir “securite ontologique” arayışı olarak tanımlamak mümkündür. İnsan iki şeyin peşindedir: Ya özgürlüğünü arar, ya güvenliğini. Aslında birini bulmadan öbürünü sağlaması mümkün değil. Özgürlük büyük ölçüde dışa doğru, güvenlik içe doğru bir edimdir. Ben bu gün Kur’ân’a bağlanmakla varoluşsal güvenliğime kavuştum inancındayım.” (Murat Belge, “Edebiyatçı Çok, Gerçek Anlamda Ürün Yok”, Hürriyet Gösteri, Y.2, S.24, Kasım, s.9)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.106.

İsmet Özel, Müslüman olduktan hemen sonra başka Müslümanlarla tanışmamasının şöyle izah etmektedir: “Esasen bu mümkün de değildi. Benimle belli bir kültürel dili paylaştığına inandığım hiçbir müslüman tanıımıyordum. Edebiyat dünyasında, ismen tanıyıp şiirine büyük değer verdiğim bir Sezai Karakoç vardı. Onunla tanışmanın yolunu arayıp buldum. (...) Yeni bir çevre “benim çevrem” olabilir miydi? Benim safiyane yaklaşımlarıma rağmen, böyle bir vakianın gerçekleşemeyeceğini bilmeliydim.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.106)

Amentü, *Diriliş*, S.1–2, Eylül-Ekim 1974, s.32–35.

Mehmet Fuat (Bengu), “**Dönellik Üstüne**”, Adam Sanat, S.13, Aralık 1986, s.7.

Osman Çutsay da, İsmet Özel ve Ataoğlu Behramoğlu’nun portrelerini, şairlerin birbiriyle olan mektuplaşmalarından hareketle tahlil etmeye çalıştığı kitabında, söz konusu olan bu değişimi şöyle tahlil etmektedir: “İsmet Özel tipolojisi, eğer böyle bir izlenime izin varsa, zor zamanda yükün altına girebilen bir resim veriyor. Ağlayıp sızlamadan. Kimseye hiçbir şeye, hele hele ‘Batı’ya hiç yaltaklanmadan’, kendi gücüyle ve ayaklarıyla kaygan toprağın üzerinde yardımcı durabileceğini, belki başkalarına değil, ama en azından kendine kanıtlayabildi. Bugün bulunduğu yerde, Ataoğlu’dan çok daha tutarlıdır. Sosyalistliği ile Müslümanlığı gerçekten devamlılık arz eder ve bu da zaten İsmet Özel’in her fırsatta tekrarladığı temel savıdır. Yükselen dalganın kucağında, hayatından memnun bir Ataoğlu Behramoğlu’nun ne kadar modacı bir yüzü varsa, İsmet o kadar kendisidir.” (1960’larda Şairin Genç Bir Adam Olarak Portresi: İsmet Özel ve Ataoğlu Behramoğlu, YGS Yay., Ank., Mart 1997, s.28)

Yine, 1975 yılında Ataoğlu Behramoğlu tarafından kaleme alınan “İsmet Özel Üzerine” adlı yazıda, şairin müslüman dünya görüşüne bağlanmasıyla ilgili yapılan eleştiriler şöyle değerlendirilmektedir: “İsmet Özel’in bu günkü konumunu paravana ederek, gerek onun, gerek 1960 sonrası toplumcu edebiyatımızın getirdiği değerleri, boyutları küçümsemeye kalkışan bireyciler, ‘II. Yeni’nin’ artıkları, bu tutumlarıyla şiir konusundaki zavallı bilgisizliklerini ve toplumcu edebiyat konusunda art niyetlerini sergilemekten başka bir şey yapmamış

olmaktadırlar.” (Militan, S.11, Kasım 1975, s.34)

15 Ocak 1976 yılında evlenen İsmet Özel’in, bu evlilikten 4 çocuğu dünyaya gelmiştir. Bu çocuklardan ilki 1976 doğumlu olan Hasan Sacit, bilgisayar teknisyeni olarak görev yapmaktadır. İkinci çocuğu Oruç, 1978 yılında dünyaya gelmiştir. Elektrik yüksek mühendisi olan Oruç, bir firmada çalışmaktadır. Esma Bike, 1983 yılında dünyaya gelmiştir. Başörtülü olduğundan dolayı üniversite sınavına giremediğinden Güney Afrika Birliği’nde, uzaktan eğitimle, linguistik okumaktadır. 1985 doğumlu olan Hesna Begüm ise, Bilgi üniversitesi’nde sosyoloji eğitimi almaktadır.

İsmet Özel, Ticaret Bakanlığı’ndaki görevini bırakıp Yeni Devir’de köşe yazarlığına başlaması ile ilgili olarak, kendisiyle yaptığımız söyleşide şunları ifade etmektedir. “*Yeni Devir’de yazmaya başladığım zaman Ticaret Bakanlığı’ndaki görevimden istifa ettim. Zaten Yeni Devir’de de yazmamın sebebi oydu. ‘Bana bakanlıktan ödenen parayı öderlerse gazetede yazarım’ demiştim.*” (Ags.)

Yine şair, bir gazetede günlük fıkralar yazmaya başlamasını “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?”de şu cümlelerle anlatmaktadır: “*(...) bir gazetede günlük fıkralar yazma yükünü üzerime alırken beni düşündüren husus elimdeki imkânın suistimale ve duygu istismarına ne çok müsait olduğuydu. Yazılarımı hâdis-i şerifin bana sağladığı “Müslim, Müslümanların dilinden ve elinden salim oldukları kişidir” anlayışına uyararak kaleme alma çabası gösterdim. Yazılarımda bir İslâmî mücahededen, Türkiye’de ulaşmayı dilediğimiz bir İslâmî hayat tarzının meselelerinden bahis açtım ama kuru sıkı bir cihad çağrısının Müslüman çoğunluğu kolayca düşüncesizliğe sevk edebileceğini akıld tuttum. Eğer Türkiye’de İslâmî değerlerin belirleyici olduğu bir toplum düzeni tesis edilebilecekse, bunun bir siyasi iktidar değişikliğinden çok, Müslümanların böyle bir toplumun gerçekleştirilebilir olduğunu sosyal alanda gösterme yeterliliğine ulaşmalarına bağlı olduğunu savundum.*” (s. 110-111)

“Yazmanın Vebali”, *Yeni Devir*, Y.1, S.27, 20 Nisan 1977, s.3.

İsmet Özel’in Yeni Devir ve diğer gazetelerde kaleme almış olduğu yazılarının künyelerinin de yer aldığı tüm yazı faaliyetini ve hakkında yayımlanmış olan tüm yazıları kronolojik olarak takip edebilmek için bu çalışmamızın “**Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası**” adlı bölümüne bkz.

Yeni Devir, Y.3, S.815, 27 Haziran 1979, s.3.

İsmet Özel, Yeni Devir’de ara verdiği yazarlığı ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “*1977 yılının baharından 1979 yılının yazına kadar, kaleme aldığım günlük fıkraların Türkiye’de Müslümanlık meselesini birinci derecede önemseyen kaç kişiye, ne anlam ifade ettiğini bilememenin tedirginliği içinde, gazete yazarlığına ara verdim. Bir dergi çıkarma hazırlığına giriştiğimde gördüm ki birlikte yola çıkabileceğim nitelikte hiçbir insan tanıımıyormuşum. Bu bilgiyi edinmem, doğrusu, hayata bakışım açısından bana çok yararlı oldu.*” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.113–114)

Osman Özbahçe, “İsmet Özel Biyografisi”, *Memleket Dergi*, S.1, Nisan 2006.

İsmet Özel, sadece Yeni Devir’deki yazarlığı ile ilgili değil, Milli Gazete ve Yeni Şafak’taki yazarlıklarıyla da ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “*Benim düz yazı yazmam, şiirime her zaman çok ket vurmıştır. Gazetede yazmak-yazmamak meselesi doğrudan geçimle ilgili bir durumdur. Meselâ bir keresinde Adam Yayınları’ndan çıkan bir kitabımın (Şiir Kitabı, Adam Yay., 1. bs., İst., Haziran 1982, 137 s. -İ. Tüzer-) ilk telif taksitini aldıktan sonra yazmayı bıraktım. Yetmiyordu öğretmenlikten aldığım para.*” (Ags.)

İsmet Özel, hayatını bu tür bir bilinçlenme aşamalarını yaşayarak devam ettiren insanın hakiki anlamda “insan hayatı” yaşadığını dile getirmekte ve şunları eklemektedir: “*Dünya hayatının sükûnete kavuşması canlılığın terki anlamına gelir. Yaşadım diyen günaha daldım demiş olur. Dolayısıyla bir beşerin hayat akışı bilincin devreye girdiği farklı yönsemeler eşliğinde sürüp gitmemişse, bilinçli inişler, bilinçli çıkışlar geçirmemiş, bilinçli daralmalardan, bilinçli genişlemelerden etkilenmemişse; bazen hızı, bazen durgunluğu yüzünden biçim değiştirmemişse o beşerin hayatının insan adını taşıyacak bir makama yükselmediğini ileri sürebilir.*” (**Henry Sen Neden Buradasın 2**, Şule Yay., İst., 2004, s.15)

İsmet Özel’in insan hayatını bu şekilde yaklaşması, Platon’un “Mağara Alegorisi”inde dikkatlere sunduğu hikâyeyi ve bu hikâyeyi “Diyalektik Yürüyüş” olarak çözümleyen Heidegger’i akla getirmektedir. (Bu konuda geniş bilgi için bkz: Orhan Hançerlioglu, **Felsefe Sözlüğü – “Eflatun’un Mağara Alegorisi”**, Remzi Kitabevi, 9. baskı, Ank., 1994, s. 335. - Ahmet Aydoğan (haz.), **Metafizik Nedir?, Platon’un Hakikat Doktrini / Martin Heidegger**, İz Yay., İst., 2001, s.85-116)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.108.

Yine İsmet Özel, kendisiyle yapılan bir röportajda konu ile ilgili şunları ifade etmektedir: “*Benim taraftar*

olduğum siyasi görüş, bir hesaplaşmayı ihtiva eder. Ama, ne eyyamcı bir müslüman bakış açısı gibi uzlaşmaya, ne de doktriner İslâmcı görüş gibi muhayyel bir düzen adına eyleme yatkındır. Meselemiz, kendi hayatımız hakkında verilen kararlarda aldanişa razı olmadığımızı ortaya koymakla sınırlı.” (Ali Buğdaycı, **“Fakir ve Müslüman”**, Söz Gzt., 17 Ocak 1988)

İsmet Özel, sorularının cevap bulduğu kaynakları “Faydasız Yazılar” adlı kitabında şöyle belirtmektedir: *“Müslüman olmak yani Hakk’a teslimiyet, bana yaratılmış olma bilmecesinin önce çözülebilir olduğunu, sonra da çözümün Kur’ân ve Sünnet yolundan sağlanabileceğini öğretiyor. Bu noktada hiçbir endişem yoksa, bilmecenin çözümünden başka bir yan araç ve gereç bulma arzusunu içimde taşııyorsam, yolun beni salimen güvene, emniyete, iman bölgesine götüreceğine inanıyorsam, artık başkalarına karşı tedirginliğimden, müslüman olmayanlar arasındaki düşünce dalgalanmalarından, kedin tavırlarımda ne büyük bir haklılık payı olduğunu başkalarına ispat etme telaşından arınmış olurum. Çünkü niçin gittiğim konusunda emniyete sahibim ve bu emniyet, beni olduğu kadar başkalarını da güvenli kılmaya başlamıştır.”* (s. 63–64)

İsmet Özel, müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra da devam eden sorgulayıcı tavrı ve bu çevre içerisinde yavaş yavaş meydana gelecek olan huzursuzlukla ilgili yönelttiğimiz soruya şöyle cevap vermektedir: *“Gerçekle olan ilişimi hiçbir zaman gerçeğin sınırları dolayısıyla kurmadım. Karar vermek, çocukluğumdan beri çok aslı bir şeydi. Algı ile çok bağlı saymadım kendimi. Kendimi bağlı saydığım şey karar idi. Bu karar da benim karar verdiğim şey olabiliyordu ancak. Bir de telkin edilmiş karar olabiliyor. İşte anneniz, babanız, ağabeyiniz, ablanız bir şeyi tercih ettiği için üzerinizde baskı yapabiliyor. Sevgiliniz, karınız neyse yani. “O seviyor demek ki bunda bir şey var” diyebilirsiniz. Ben de bu olmadı. Belki de biraz tersi oldu. Başkalarının tercihleri, “Dur bakalım bir de biz gözden geçirelim, elden geçirelim” şeklinde bir etki uyandırdı bende. Siyasi tercihlerimde de böyle oldu. Mesela Sosyalist olduğun zaman herkes gibi Sosyalist olmadım. Herkesten başka mı oldum? Tam tersine, insanların eğer sosyalizmle ilişkisi sosyalizmin aslı vasıflarından farklı bir tarzda kurulmuşsa bunu görebilecek bir elden geçirme yaşadım ben. Aynı şey İslâm içinde geçerli oldu. Ben mesela bu Maveracıları falan tanıdım baktım ki dangıl dungul hiç bir şeyden anladıkları yok. Ben hâlbuki yeni ihtida etmiş bir insandım. Onlar neredeyse bu işin içinde büyümüşlerdi. Ama pek o kadar da işin mahiyetine vakıf olmadıklarını görüverdim. Bu benim zekâmla, kabiliyetimle ilgili bir şey değil. Ama biraz evvel söylediğim karara verdiğim önemle alakalı bir durumdu.”* (Ags.)

Şairin sözünü ettiği durum onun şiir evreninde de kuvvetli bir tema olarak işlenmekte; şiirinin/hayatının geçirmiş olduğu önceki safhalarında yer alan izleklerle birleşmektedir. Özellikle son dönemde kaleme aldığı şiirlerinde Özel, eskiden olduğu gibi, huzursuzluğunu şiirselleştirerek ortaya koymaktadır. **[Daha geniş bilgi için çalışmamızın, konunun şiirlerle örneklendiği**

“3.1.6.2. Yeniden doğan insanın değişmeyen “Kendilik” çağrısı” ve 3.1.7. Devam eden devrimci duyarlılık: ‘Herkes’lerin eleştirisi” adlı bölümlerine bkz.]

İsmet Özel’in Milli Gazete’de yayımlanmış olan bu yazıları, toplamda 10 kitap olan “Cuma Mektupları”nın ilk 5 kitabını meydana getirmektedir.

Nuriye Akman, **“İslami Medyada Tenezzülen Yazdım Benim Onlara Tek Kuruş Borcun Yok”**, Zaman, 14–17 Eylül 2003. [söy.]

Yeni Şafak, Y.7, S.2345, 12 Mayıs 2001.

Yeni Şafak’taki yazarlığının sona ermesini İsmet Özel, daha sonradan, kendisiyle röportaj yapan Nuriye Akman’a şöyle açıklayacaktır: *“(…) Yeni Şafak’taki problemim de, gazetenin Müslüman olmayan yazarlarına tanıdığı hem maddi, hem manevi yer olmuştur. Ben Yeni Şafak ile o gün bana verilen ücretlerin en üstünü, yani yazarlara ödediklerinin üstünde, üstelik bir misli para vermesi şartıyla kabul etmiştim. Bir yıl sonra zam yapılması gerekti. Yüzde 30 herkese zam yaptılar ve bana yapmadılar. Alenen yüzüme dediler ki: “Biz filanca yazara yüzde yüz zam yapıyoruz, ama onun aldığı senin almakta olduğuna halen yetişmiyor.” Ben de onlara dedim ki: “Ben bu para için yazıyorum, para için yazmıyorum.” Çünkü o sırada borçlarım vardı.”* (**“İslâmî Medyada Tenezzülen Yazdım Benim Onlara Tek Kuruş Borcum Yok”**, Zaman, 14 – 17 Eylül 2003)

Gerçek Hayat dergisinde yayımlanan ilk “Cuma Mektubu”, *“Kimin Restini Görmek Kime Düşer”* (S. 2001–23 (33), 8 Haziran 2001, s.20–21) adıyla kaleme alınmıştır. Dergideki son yazı ise *“Şuara-i Türki vü Menafi-i Milli”*, (S. 2003–22(136), 30 Mayıs 2003, s.20–21) adını taşır. Gerçek Hayat’ta yazılmış olan bu “Mektuplar”, “Cuma Mektupları”nın son 5 kitabını oluşturmaktadır. Bu kitapların sonuncusu olan “Cuma Mektupları 10”a, İsmet Özel’in aynı zamanda Milli Gazetede ki son yazısı olan *“Bir Zamanlar Bir İsmet Özel Vardı”* adlı yazı ve

Celal Fedai'nin hazırlamış olduğu **“İsmet Özel'in Cuma Mektupları Boyunca Türkiye’de ve Dünyada Neler Oldu?”** (Cuma Mektupları 10, Şule Yay., İst., 2004, s.103-158) başlıklı çalışması da ilave edilmiştir.

İsmet Özel, Bilgi Üniversitesi’nde vermiş olduğu derslerle ilgili olarak şunları ifade etmektedir: *“Ben Bilgi Üniversitesi’nde 3 ders veriyordum. Bu derslerden 1’i 2 sömestrlük, 2’si de 1’er sömestrlüktü. “Modern Türk Şiiri” 1 sömestrlük, “Modern Avrupa Şiiri” 1 sömestrlük ve “Şiirin Gelişimi” adlı ders de 2 sömestrlüktü. Yani, 4 sene 1’er sömestrlük ders verdim. Bir seneyi de 2 ders vererek geçirdim.”* (Ags.)

Milli Gazete, Y.31, S.11147, 4 Ağustos 2003.

İsmet Özel’in bu yazısı süreli yayınlarda yer alan son yazısıdır. Şair, bu yazısıyla bir daha hiçbir gazetede ve dergide “siyasete dair” yazı yazmayacağını ifade etmekte ve şunları eklemektedir. *“Benim için gazete yazarlığı bağlamındaki seyahat tamamlandı. Bundan sonra gazete yazısı yazmayacağım. Yirmi altı sene önce bir yandan inancıma ortak saydığım kimselere laf anlatmak, diğer yandan geçim derdiyle şoför mahalline bir şekilde oturduğum bu arabayı sürmem için hiçbir ahlaki gerekçe kalmadı artık. Neydi gazete yazısı yazmamdaki ahlâki Gerekçe? İslâmî siyaset yaklaşımı başını dik tutmak istiyorsa, ona destek olmaktı. Çok önemli ve işlev değeri çok yüksek bir işe giriştiğimi düşündüm. Yıllar ve yıllar boyunca çabalarımı hafife almadım. O kadar ki benden başka bir kalemlle ikame edilebilecek bir tek satır yazmadım. Devran döndü ve benim niyetlerimle olduğu kadar, benim ciddiyetimle ortamın ahvali arasında herhangi bir irtibat bulunmadığı ortaya çıktı.”* (Milli Gzt., Agy.)

İsmet Özel, gazete yazarlığına başladığı 1977 yılından bu yazarlığa son verdiği 2003 tarihine kadar kaleme aldığı yazılarında, okuyucusunun hep seviyesini yükseltmeye çalışmış ve onlara zihin ayıklığı önermiştir. Yanlış bulduğu davranış ve durumları, yazmakta olduğu gazetenin “benimsediği” fikirlere ters düşse bile ifade etmekten çekinmemiştir. Şair, bu durumun bir ifadesi olarak “Henry Sen Neden Buradasın 1” adlı kitabında şunları yazmaktadır: *“Okuyucusunun nabzına göre şerbet veren her yazar bir ikbal avcısıdır. Oltama birileri takılsın diye dert çekmiyorum. Okuyucularımı bana iltifat etsinler diye hak etmedikleri bir mevkie yerleştirmek niyeti taşımaktan Allah’a sığınırım.”* (s.93)

İsmet Özel, insanların dikkatini çekmek istediği bu hususu son yazısında şöyle belirtmektedir: *“Dikkatler benim yazdıklarım dolayısıyla Kur’an-ı Kerim’de yoğunlaştı mı? Hayır, hiç öyle olmadı. Meseleye “itibar” açısından bakarsanız yirmi altı senelik gazete yazarlığım pek parlaktır. Meseleyi önümüze “hakikate yönelmek” hassasiyetiyle koyarsak ortada tam bir fiyasko vardır.”* (Milli Gazete, Y.31, S.11147, 4 Ağustos 2003.)

İsmet Özel, bazı kimselerin fark etmeyerek arkasını döndüğü “hakikat”ın kendisi için ne anlam ifade ettiğini, *“Bana neyin nasıl görüldüğü pek mi önemli”* diye sorduktan sonra, şöyle dikkatlere sunmaktadır: *“Evet, mühim; hem çok mühim. Her ne olursa olsun, her kimin gözünde olursa olsun nasıl görüldüğü çok önemli. Çünkü neyin doğru, neyin yanlış olduğunu görüşlerden, görünüşlerden çıkarıyoruz. İnsanlar soruyorlar: ne fark eder? İnsanlar cevap veriyorlar: Fark etmez! İnsanların farktan imtina etmeleri cehaleti koyulaştırıyor, zulmü ağırlaştırıyor. Farka nail olmamız için kimin neyi, nasıl gördüğünü zihnimiz açık seçik kavramalıdır. İnsanlar arası dürüst ilişkiler bu zihin açıklığı sayesinde kurulur.”* (Henry Sen Neden Burada Değilsin 1, s.11–12)

İsmet Özel, Sosyalistken de, Marksistken de; Müslüman olduktan ve Müslümanların arasında huzursuz olduktan sonra da “hayatı” kendisine verilmiş en önemli bir fırsat olarak değerlendirir. Bunda çocukluğunun, yetişme yıllarının, bilgiye/bilgilenmeye vermiş olduğu önemin ve bir de şiirin çok önemli katkısı vardır. Hayata/“yaşayan olmaya” vermiş olduğu değeri ifade için, müslüman olduktan sonra kaleme almış olduğu şu satırlar önem arz etmektedir: *“(…) hayatıma şekil verme işini hiçbir zaman oluruna bırakmadım. Beni hayatın orta yerine kadar yeden ipin ucunu koyuvermedim. Yaşamanın neye değdiği hususundaki bilgilenmem yolunda yulgnlık hissine kapılmadım. Ruhumu yerlerde sürünür bırakmamak için ve esen rüzgârla savrulan bir ruhla yaşamayı nefsimi yediremediğim için bana ne kadar imkân bahşedildiyse hepsini amaca yaraşır biçimde sarf ettim. Ettğim masraf yerini buldu, hem çok işime yaradı. Süreç içinde ruhumu yükselttiğimin, sefaletten kurtardığının itminanına vardım.”* (Henry Sen Neden Burada Değilsin 1, s.13)

İsmet Özel bu çabasını şöyle ifade etmektedir: *“Neye kendi maceram diyorsam, hiçbir bakımdan kendime mahsus bir macera sayılmayacağı bilinmelidir. Yaşadıklarım vesilesiyle dikkatleri gücüm yettiğince şu hususa çekmek istiyorum: Bugün, 2004 yılının Türkiye’sinde hayatın akışına bir anlayış ortalaması hükümandır. Anlayış ortalaması demek ne şiş yansın, ne kebab demektir, aleladelik demektir, sivriliklerden arındırılmışlık demektir, sıradanlık demektir, bayağılık demektir. Nihayet Türkiye’de insanlar çıkmalarına izin verilen sahnede bayağılıklarıyla övünebiliyorlar. Çünkü bayağılık normallik anlamına geliyor.”* (Henry Sen Neden Burada Değilsin 1, s.21)

İsmet Özel'in 1999 yılında Bilgi Üniversitesi'nde başlayan görevi 2005 yılının haziran ayında sona ermiştir. Hayatında ilk defa bir işyerinden kendi isteğinin dışında ayrılmak zorunda kaldığını belirten şair, buradaki görevinin sonlanması ile ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "*Bilgi Üniversitesi'ndekiler ya benim o üniversitede bulunarak bir şeylere şahit olmamı istemediler yahut da "Niye bu adama maaş ödeyelim" dediler ve ayrılmak zorunda kaldım. Hayatımda ilk defa Bilgi Üniversitesi'ndeki işim dolayısıyla bir iş yerinden kendi isteğim dışında ayrıldım. Şimdiye kadar çok işyerinden ayrılmıştım ama hepsine ben kendim veda etmiştim. Burası öyle olmadı.*" (Ags.)

İsmet Özel'in, "Edebî Görüşleri" başlığı altında, deneme yazarlığı, çevirmenliği ve bir kısım tahlil yazılarını kaleme almış olan biri olarak eleştirmenliği etrafında ortaya koymuş olduğu görüşler, söz konusu edilebilir. Fakat biz, konu bütünlüğünün bozulmaması için ve şiirlerinin arkasında duran poetik oluşumu dikkatlere sunacağımızdan dolayı bu kısımda, Özel'in şiir üzerine ileri sürdüğü fikirleri incelemeye çalışacağız. Böylelikle şairin, şiir evrenini örgülerken aynı zamanda şiir sanatını nasıl ortaya çıkardığına yakından bakma imkânını elde etmiş olacağız.

Türk edebiyatı içerisinde Poetikalarını kaleme almış olan şairler hakkında geniş bilgi için Prof. Dr. Orhan Okay'ın, **Poetika Dersleri**, (Hece Yay., Ank., Kasım 2004, 215 s.) adlı kitabına bkz.

İsmet Özel'in 1954 yılında, İlkokul 3. sınıfta okurken yazmış olduğu "Kış" isimli şiiri ayrı tutulursa, ilk şiirini Ocak 1963 yılında yayımlar. (Yorgun, **Yelken, C.VII, S.71, Ocak 1963, s.26**) Şairin ilk poetik yazısı ise Mayıs 1964 tarihinde yayımlanmıştır. (Şiirin Özgürlüğü, **Evrin, S.17, Mayıs 1964, s.6S**)

İsmet Özel'in hayatında şiirin ne nedenle yer tuttuğunu, şairin 8 Şubat 1970 yılında Ataol Behramoğlu'na yazdığı mektuptaki satırlar ortaya koymaktadır. Şairin mektubunu özellikle "*Sonrası şiir kerim*" diye bitirmesi, Özel'in "ben"inin hayat içerisinde edineceği yer için şiire olan güvenini ve dünyaya dair "bilgilenme" sürecinde şiir ile olan etkileşiminin ne denli derin olduğunu akla getirmektedir: "*Bayramda Edirne'ye gitmeyi 2 ay önceden planlamıştım. Bu hafta içinde gelebilirsen hem derginini basımını görebilirsin. Hem dertleşiriz. Son gördüğün zamandaki huzursuzluğum geçti. Bir pansiyonda kalıyorum. (...) İşim'e alışmak üzereyim. Bunlar her şeyi kolaylaştıracak. Sonrası şiir kerim.*" (Age., "İsmet Özel'den Ataol Behramoğlu'na 15. Mektup", s.103)

Şair, kendisiyle yapış olduğumuz söyleşide, şiir üzerine kaleme almış olduğu poetik metinlerin anlaşılabilirliği ile ilgili sorumuza şöyle yanıt vermektedir: "*Evet, Yeni Gündem'deki yazıları İdris Küçükömer'den başka anlayamıyordum. Murat Belge'den duymuştum. Küçükömer, o yazıları çok önemsemişti. Şerif Mardin de, 'Yale Üniversitesi'nde falan bunları tartışıyorlar' demiş.*" (Ags.)

Yine İsmet Özel, "Şiir Okuma Kılavuzu"nda ileri sürülen görüşlerin karşılık bulup bulmadığı ve söz konusu metinlerin yanına konabilecek başka yazıların yayınlanıp yayınlanmadığı ile ilgili sorumuza ise şöyle yanıtlanmaktadır: "*Peki şiir yazıldı mı? Çok önemli bir şey bu. İnsanlar halen şair kabul edilmek derdiyle uğraşıyorlar. Hiç kimse, "Beni şair sayarsalar da saymasalar da yazılacak olan budur" diye bir yol tutturmuş değil. Dikkat etmiyor musunuz buna. Türkiye'de genç ya da yaşlı herkes kabul edilebilirlik alanı içinde şiir yazıyor. Ve reddedilmekten korkuyorlar. Hâlbuki şiir tam tersine, önce reddedilen sonra ister istenilmez kabul edilen bir metindir. Şiir bu güne kadar hep böyle olmuştur. Önce "Bu nedir böyle" dedirtmiş, sonra "Ha buymuş" dedirtmiştir. Bu Shakespeare için de böyle Baudelaire için de böyledir"* (Ags.)

Şiir Okuma Kılavuzu, Yeryüzü Yay., 1. bs., İst., Ocak 1980, 82 s.

Şiir Okuma Kılavuzu, Şûle Yay., İst, Eylül 2000, 89 s.

Şiirin Özgürlüğü, **Evrin, S.17, Mayıs 1964, s.6.**

İmge ve Dizgin, **Evrin, S.21, Eylül 1964, s.6.**

İmge ve Açıklanlatımlı Şiir, **DevinimLX, S.1, Şubat 1965, s.3,8.**

İsmet Özel'in 1964 ve 1965 yıllarında kaleme aldığı bu metinler onun şiir üzerine yazdığı ilk yazılardır. Şair 1980 yılında yayımlanan "Şiir Okuma Kılavuzu"na bu yazıları dâhil etmesinin sebebini yine aynı kitabında şöyle belirtmektedir: "*Henüz yirmi yaşındayken savunduğum şiir anlayışına hâlâ sadık kalmanın gönül rahatlığı içinde, yapılarında anlatım eksikliği taşıyacak bile, 1964 yılında yayınlanmış iki yazının hemen hemen tümünü, 1965 yılında yayınlanmış bir yazının ise küçük bir parçasını Şiir Okuma Kılavuzu'na ekliyorum. Dikkatli bir okuyucu bu gençlik düşüncelerimin Dylan Thomas'ın şiir anlayışıyla yakınlık taşıdığı görebilecektir. Hele şu satırlarda şaşırtıcı bir benzerlik var: '...imgeler kâğıda ulaşmadan önce insan usunun bütün aklı süreçlerinden geçmelidirler.' (D.T.) 'Şiirin ortaya konmasında geçtiği üçüncü evre imgenin ussal ve eleştirel güçle sınırlanması...' (İ.Ö.) Böyle gizli bir akrabalıktan duyduğum hoşnutluğum gizlemeye gerek görmüyorum.*" (Age., s.75)

Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.2, Ocak 1977, s.18–20.

Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.3, Şubat 1977, s.47–49.

Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.5, Nisan 1977, s.13–16.

İsmet Özel, “Kılavuzları”nın hiç birine almadığı bu yazılardaki ana sorunsalı kaleme alacağı diğer poetik metinlerinde devam ettirmiştir. Bunun bir ifadesi olarak “Mavera”daki bu yazıların ilkinin şair, şöyle bitirmektedir: “Adını “Şiir Okuma Kılavuzu” koyduğumuz bu yazı dizisinde tembel okuyucuya şiiri anlayıvermesi için pratik usuller işaret etmek niyetinde değiliz. Tersine, işin zorluğunu göstermek isteriz. Nitekim kılavuz yolu kaybetmeyi önlemek üzere kullanılır. Şiir bir bilgi dalı mıdır? Kendine has mantığı var mıdır? Şiire yaklaşmanın kazancı nedir? Türündeki sorulara cevaplar bulmaya çalışacağız. Bu yazının gerçek ve sınırlı amacı, okuyucuya şiir hakkında kuramsal aydınlık sağlamaktan çok, şaire yaklaşmasının, onunla bir maceraya girişmesinin mümkünlerini göstermektir. Böylece şiirin, okuyucunun kavrayışına göre anlam kazandığı da görülecektir. Şiir okumayı öğrenilecek bir husus kabul etmek şiire doğru atılacak ilk ve kaçınılmaz adımdır.” (Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.2, Ocak 1977, s.20)

Şiir Kitabı, *Adam Yay.*, 1. bs., İst., Haziran 1982, 137 s.

Şiir Okuma Kılavuzu, *Çıdam Yay.*, Mart 1991, 157 s.

Demokrat –O- Federal Şiircilik Ltd., *Sanat Olayı*, S.13, Ocak 1982, s.12-14.

Şairler Intellectin Pençesinde, *Yazko Edebiyat*, S.18, C.3, Nisan 1982, s.97–107.

Demon-krasiye Karşı Şiir, *Yeni Gündem*, Y.1, S.16, 16–28 Şubat 1985, s.84.

Haziran Gibi Ölmek, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1–15 Mart 1985, s.33.

Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?, *Yeni Gündem*, Y.1, S.18, 13-31 Mart 1985, s.35.

Şair Halkın Neyidir?, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1-15 Nisan 1985, s.35.

İsmet Özel’in kendisinin kurmuş olduğu Çıdam yayınları tarafından yayımlanan bu “Şiir Okuma Kılavuzu” içerdiği metinler itibarıyla yayımlanmış olan en kapsamlı “Şiir Okumam Kılavuzu”dur. Şair bu kitabında, *Mavera* dergisinde yayımladığı metinler hariç, şiir üzerine kaleme aldığı tüm poetik yazılarına yer vermiştir.

Çenebazlık, *Şule Yay.*, 1.bs., İst., Eylül 2006, 165 s.

İsmet Özel bu kitabında, 1964 yılından bu yana şiir üzerine kaleme aldığı poetik metinlerinden ve şiir üzerine vermiş olduğu konferanslardan hareketle yaptığı seçkiye yer vermiştir. Şairin önsözyle sunulan kitapta yer alan metinlerin ve konuşmaların künyesi şöyledir:

Şiirin Özgürlüğü, *Evrin*, S.17, Mayıs 1964, s.6.

İmge ve Dizgin, *Evrin*, S.21, Eylül 1964, s.6.

İmge ve Açıklanlatımlı Şiir, *DevinimLX*, S.1, Şubat 1965, s.3,8.

Tanrı Mezarını Isıtsın, *Halkın Dostları*, S.1, Mart 1970, s.7.

Ahmed Arif’e Dostça Bir Açıklama, *Halkın Dostları*, S.11, Ocak 1971, s.1–3.

Demokrat –O- Federal Şiircilik Ltd., *Sanat Olayı*, S.13, Ocak 1982, s.12-14.

Şairler Intellectin Pençesinde, *Yazko Edebiyat*, S.18, C.3, Nisan 1982, s.97–107.

Demon-krasiye Karşı Şiir, *Yeni Gündem*, Y.1, S.16, 16-28 Şubat 1985, s.84.

Haziran Gibi Ölmek, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1–15 Mart 1985, s.33.

Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?, *Yeni Gündem*, Y.1, S.18, 13-31 Mart 1985, s.35.

Şair Halkın Neyidir?, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1-15 Nisan 1985, s.35.

Modern Türk Şiirinin Savunması, *Parşomen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Edebiyat Kulübü Yay., C.2, S.1, İst., Güz 2000, s.28-40.

“Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz”, ‘Of Not Being A Jew’ Adlı Şiir Kitabının Tanıtım Toplantısı, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İst., 31 Aralık 2005.

“Türkiye Üzerinde Oyun Oynayan İnsanların Alamadıkları Tek Kale Kaldı: Şiir!”, “Türklük Şuuru” Konulu Konferans, Kültür Ocağı Vakfı, İst., 21 Ocak 2006.

“Şiir Çizgi – Şiir Nokta” Konulu Konferans, TÜYAP Fuarcılık Yapım A.Ş. ve Türkiye Yayıncılar Birliği, Uluslararası Fuar Ve Kongre Merkezi, Bursa, 4 Mart 2006.

“Şiir Kokusu” Konulu Konferans, İzmir Kültürpark Fuar Alanı, İzmir, 30 Nisan 2006.

“Açık Yol: Şiir Kimi Kurtarır?” Konulu Konferans, KTO–TÜYAP, Konya Uluslararası Fuar Merkezi, Konya, 27 Mayıs 2006.

Özgürlük İçin Şiir, *Dergâh*, C.I, S.1, Mart 1990, s.1.

Şairleri Affedebiliriz, *Dergâh*, C.I, S.2, Nisan 1990, s.1.

Sünnî Şair Olur Mu?, *Dergâh*, C.I, S.3, Mayıs 1990, s.1.

Sözel, Tözel, Tüzel, Güzel, *Dergâh*, C.I, S.4, Haziran 1990, s.1.

Elmanın Kalbine Eşlek Diyen Biz Türkler, *Dergâh*, C.I, S.5, Temmuz 1990, s.1.

Barbarın Dili Şiir, *Dergâh*, C.I, S.6, Ağustos 1990, s.1.

Dichterisch Wohnt Der Mensch, *Dergâh*, C.I, S.7, Eylül 1990, s.1.

Şeyhim Güldür, *Dergâh*, C.I, S.8, Ekim 1990, s.1.

Bir Şey Fazla Bir Şey Eksik, *Dergâh*, C.I, S.9, Kasım 1990, s.1.

Nağme Değil, Mûsikî, *Dergâh*, C.I, S.10, Aralık 1990, s.1.

Şiir Bilgisi Gerçekleri Yok Eder, *Dergâh*, C.I, S.11, Ocak 1990, s.1.

Kendini Tasarlamak Versus Kendini Azaltmak, *Dergâh*, C.I, S.12, Şubat 1990, s.1.

Buna örnek olarak İsmet Özel'in Bilgi Üniversitesi'nde verdiği "**Modern Türk Şiirinin Savunması**" (İstanbul Bilgi Üniversitesi Edebiyat Kulübü, İst., Güz 2000) başlıklı konuşmasını göstermek mümkündür. Daha sonradan "*Parşomen*" dergisinde de yayımlanan ("**Modern Türk Şiirinin Savunması**", *Parşomen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Edebiyat Kulübü Yay., C.2, S.1, İst., Güz 2000, s.28–40) bu metin, şairin modern şiirin Türk edebiyatı içerisindeki gelişimine işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir.

Yine şairin, Cumhuriyet dönemi Türk şiirini değerlendirdiği tahlil yazısı ("**Şiir**", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, *İletişim Yay.*, C.3, 1983, İstanbul, s.631-636) da, bir dönemin şiirini, poetikasını oluşturmuş olan bir şairin bakış açısıyla okumak bakımından önem kazanmaktadır.

İsmet Özel'in son dönemde vermiş olduğu söz konusu olan bu konferanslarına, örnek olarak 30 Aralık 2005 gecesi Cemal Reşit Rey Konferans Salonu'nda yaptığı, daha sonradan "merdivenşiir" dergisinde de yayımlanan, ("**Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz**", *Merdivenşiir*, S.7, Şubat-Mart, 2005, s.27–33) konuşması ("**Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz**", *'Of Not Being A Jew' Adlı Şiir Kitabının Tanıtım Toplantısı*. Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İst., 31 Aralık 2005) gösterilebilir.

Yine şairin, aynı bakış açısıyla vermiş olduğu "*Türklük Şuuru*" konulu ("**Türkiye Üzerinde Oyun Oynayan İnsanların Alamadıkları Tek Kale Kaldı: Şiir!**", "*Türklük Şuuru*" Konulu Konferans, Kültür Ocağı Vakfı, İst., 21 Ocak 2006) ve TÜYAP Kitap Fuarı'ndaki "**Şiir Çizgi – Şiir Nokta**" adındaki konferansı (TÜYAP Fuarçılık Yapım A.Ş. ve Türkiye Yayıncılar Birliği, Uluslararası Fuar Ve Kongre Merkezi, Bursa, 4 Mart 2006) bir başka örnek olarak gösterilebilir.

İsmet Özel, yukarıda adları anılan şiir üzerine vermiş olduğu konferanslarının yanı sıra yine 2006 yılı içerisinde "**Şiir Kokusu**" (İzmir Kültürpark Fuar Alanı, İzmir, 30 Nisan 2006) ve "**Açık Yol: Şiir Kimi Kurtarır?**" (KTO–TÜYAP, Konya Uluslararası Fuar Merkezi, Konya, 27 Mayıs 2006) adlı konuşmalarını "**Çenebazzlık**" (*Şule Yay.*, 1.bs., İst., Eylül 2006, 165 s.) adlı kitabında da bir araya getirmiştir.

Şaban Abak / İhsan Işık, "**İsmet Özel'le Şiirimiz Çevresinde**", *Mavera*, Y.11, S.313, Kasım 1987, s.18–29, [söy.]

Şiirin Özgürlüğü, *Evrım*, S.17, Mayıs 1964, s.6.

İsmet Özel, bu yazısında şiirdeki en önemli kalkanın, "imge"ler olduğunu ifade etmektedir. Düşüncenin şiirde yer almasını ve "söz"ün herhangi bir baskı unsurunun ifadesi olarak şiire yansımaları filtreleyen en önemli mekanizmanın "imge" ile işlediğine dikkat çeken şair, şunları belirtmektedir: "*Şiirde alttan alta bir düşüncenin (anlamın ya da bilincin) varlığını kabul ediyorum. Bu düşünce tohumunda özgürlüğü taşıyan ve insanın birçok kesimlerini durmadan deşen, açığa vuran (betimleyen değil) tedirgin edici bir noktadır. Bu deşmek eyleminde ussal akımların, felsefelerin ve öğretilerin tuttuğundan ayrı bir yol tutar. Bu yolla onları aşır gelişim yönünü çoğaltır. Bu yol imgenin açtığı yoldur. İmge bütün hızını kendiliğinden olmaya borçludur. Düşüncenin katı baskısını üstünde taşımaz. Kendi başına bir duyarlılığın ödün vermeden biçimlendiği özgür bir kuruluştur.*" (Agy., s.6)

Şiire, "insan oluş bilmecesi" içerisinde çok önemli bir yer veren İsmet Özel, şiirde yer alan "imge"lerin ve imajinatif söyleyişin yapı itibarıyla kazanmış olduğu "kendindeliği"ne de çok önem vermekte; bunu şiirde insan "giz"inin ortaya çıkmasında esaslı bir unsur olarak değerlendirmektedir. [**Geniş bilgi için bu çalışmanın, Özel'in şiirin bu yönüne dair ortaya sürdüğü görüşlerinin incelendiği "1.2.1.2. "Bütün"e olan hasret ve şiirin "kendi(nde)lik"(ğ)i: Şiirin gerçekliği" başlıklı kısma bkz.]**

Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.2, Ocak 1977, s.18–20.

İsmet Özel, adı geçen yazıda bunun sebebinin ise şöyle açıklamaktadır: "*Çünkü şiir sadece başlar ve başlatır. Şiir bilineni veya anlaşılmalı olanı yem olarak kullanır, amaç bilinmeye, anlaşılmaya değer olana doğru yol almaktır.*

Bu yolculukta bilinenin (bilindiği, anlaşıldığı varsayılanın) tahribi de şiirin zorunlu çeşnisidir.” (s.19)

İsmet Özel bu hususu “Şiir Okuma Kılavuzu”nda şöyle belirtmektedir: “(...) şiirin bütünüyle bir başka şeyin simgesi olması da gerekmez. Simyacılığın, psikanalizin, Marksizmin, mitolojinin, tarihin imalarıyla anlam kazanan, yani onların simgesel değerleriyle bir varlık olan şiir, simgeler yerli yerine oturduktan sonra belki şiir olmaktan çıkacaktır. (...) Bir mısra işittiğimiz zaman, bir şiir okuduğumuzda yahut, oradaki bir yargı, bir betimleme, bir sıralanış, bir kesinti ya da ne olduğunu bilmediğimiz bir şey bizde bir onama duygusu yaratır. Biz bu onamaya kelimeleri ayırıştırmaksızın, dilbilimsel hiçbir çözümlemeye başvurmaksızın sahip oluruz. Şiir biz de bir şeyle mutabakat kurmuş, insan vasıflarımızdan birine tetabuk etmiştir. Daha da ötede ‘bizim’ olmuş ve belki ‘biz’ olmuştur.” (s.40)

İsmet Özel, “Niçin şiir okuruz?” şeklindeki soruyla başladığı bir yazısına “Herhalde yokluğunu hissettiğimiz bir şeyleri tamamlamak, bir zorluğu gidermek ve nihayet bir doyum sağlamak için” diye cevaplandırmakta; insanların şiirle uğraşmalarını şöyle ifade etmektedir: “Ne zaman insan karanlık bir yerde sayıklamaya itilmiş, insan ilişkileri karışık, karıştırıcı, bozucu niteliklere bürünmüş, insanın bir başka insana söyleyeceği söz anlamını kaybetmiş, insan davranışları yapaylık, içtensizlik yüklü hale gelmişse, insanlar şiir okumak, şiirle uğraşmak, şiirden öğrenmek gereğini duymuşlardır.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.18)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.29.

İsmet Özel, bu yazısında “beşeri olanı” şu şekilde açıklama ihtiyacı hissetmektedir: “Şiir denilen insan etkinliği (ki bu etkinlik sözlü dilin sabit bir biçim almasıyla dışa vurur, algılanabilir duruma gelir) beşeri olanı (yani insanoğluna ait olanı, değer yargılarının yükü binmesin diye insani, humane demedim; daha tarafsız bir deyim seçtim: Beşeri, human) merkez kabul ederek halka halka dünyaya yayılan bir etkinliktir.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.27)

İsmet Özel, özellikle bilimde, felsefede, siyasette ve gündelik hayatta “şiir” olarak nitelenen bölgelere şiir denemeyeceğini ifade etmektedir. Şair, “öteden beri devrim önderlerine, halk kahramanlarına, bilginlere, kâşiflere ve mucitlere tek mısra yazmadıkları halde şairlik yakıştırmasının yapıldığını” bazen de bir romanın şiirsel bir dille yazıldığının” söylendiğini belirtmekte ve buna itiraz etmektedir. Meseleye, dilin poetik özelliklerini göz önünde tutarak ve şiirin insana ait olanı anlattığı gerçeğinden hareketle yaklaşan şair, bu anlayışın meydana getireceği aksaklığa şöyle dikkat çekmektedir: “Bu anlatım kolaylığı bulmak için insanların başvurduğu bir hile. Şiirin ırasındaki gücü başka üstünlükleri vurgulamak için kullanıyorlar. Bence şiiri her şeye bulaştırmak, her şeyi de şiire batırmak doğru değil. Böyle bir tutumu benimseyecek olursak hem şiiri hiçbir belirgin vasfı yokmuş gibi kimliksizleştiririz, hem de şiirin belirgin vasıflarını yalnızca biçim özellikleri düzeyine indirmiş oluruz, yani şiir dilin süslü bir durumu olur sadece. Şiir ancak kendi onuruna sahip çıkarak bize kadar gelirse şiirdir. Başka bir etkinlik içinde şiir aramak fanteziden öte anlam taşımaz.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.27)

İsmet Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı eserinde ileri sürdüğü bu görüşünü şöyle devam ettirmektedir: “Şiirin bütün diğer sanatlardan ayrı bir özelliği daha vardır. Şiirin temel özelliği, kendini var kılan parçalara ayrılmayışında ve/veya şiirin ortaya çıkışının daha önceden izlenebilir bir yönleme bağlanamayışında bulunabilir. Şiirin yalnızca şiire özgü bir malzemesi, ham maddesi, birimleri, çerçevesi, mantığı yoktur. (...) Yani anlamlı bir sözü şiir olarak bir türlü, düzyazı olarak başka türlü düzenleyemeyiz. Bir söz şiir olduğu için ‘öyle’ değildir, öyle olduğu için ‘şiir’dir. (...) İnsanın nerede, ne zaman ve nasıl durduğu bizi şiire götüren ok işaretleri görevi görürler, ama bu işaretler şiiri orada tutan dayanaklar değildir. Şiir orada durduğu takdirde bu ok işaretleri anlam taşırlar, şiirin orada durduğunu, orada bir insan duruşu bulunduğunu gösterebilirler. (...) Demek ki şiiri bizim için gerçek kılan şiirin üstün, ince, yüksek düzeyde bir söz sanatı oluşu değil, bizim ona tutunma tercihimizdir. Bu yüzden şiiri temessül edebilmemiz şiirin şifresinin çözmemizle mümkün olmaz. Şiirin aslında, yani görünen biçimin altında veya üstünde, derininde, yücesinde ne dediğini bilmek üzerine bir çalışma yapılamaz. Çünkü şiir aslında odur ve şair şiirin aslına ilişkin olanı perdeleyen sözleri silmiş bir insandır.” (s. 16–17)

İsmet Özel, “Sözel, Tözel, Tüzel, Güzel” adını taşıyan yazısında sözün “töz”le yani şiirin aslı gerçeği diyebileceğimiz “cevher”le ilişkisini şöyle kurmaktadır: “(...) Sözlü bir yapının şiir değeri kazanabilmesi karşılaştığımız metnin veciz, fasih, mahirane bir ifade kazanması yüzünden değildir. Asıl kazanç ‘anlama’nın kuralı konamayan alanına geçişimizle elde edilir. (...) Şairin neleri yazdığı kadar, neleri yazmadığı da önemlidir. Çünkü töz bütündür ve şair çekip aldığı zaman boşluğu, kesip yonttuğu zaman artan kısmı bilgi alanında muhafaza etmekle etkinlik kurar. Şiir sözel olanın tözel olanla ilişkisini (bütün diğer sanatlarda, bilimde, felsefede olduğu gibi) kaosu kosmosa dönüştürerek kurmaz, kosmosun kaostan türediğini vurgulayarak

kurar.” (Dergâh, C.I, S.4, Haziran 1990, s.1)

İsmet Özel, şiirin bu özelliğinin de “beşeri olan”la ilgili olduğunu belirtmektedir: “Beşeri olan bir hayret, bir niçin sorusu; insani olan bir onay, bir çünküdür. Şiir bize ‘beşeri olanı’ verir. İnsanlık durumunun neden bize verilmiş olduğunu sormakla girdiğimiz anma katında şiir bizim beşeri varlığımızın ‘varlık’ karşısında ister istemez oynadığını bildirdiği zaman parlar.” Şair bu düşünceden hareketle de şiirin konusunun olmadığını savunmaktadır: “Konusu yoktur şiirin, bu demektir ki dilde karşılığını gördüğümüz nesnelere dayanarak bir yapı kurmaz. Kurduğu yapı nesnelere bahane ederek dili açar. Dilin şiir dışındaki alanlarda kullanılışı bir dünyayı belirginleştirmeye yarar. Böylece bir düzenden, bir işleyişten, bir görünümünden haberdar oluruz.” (Şeyhim Güldür, Dergâh, C.I, S.8, Ekim 1990, s.1)

İsmet Özel, şiirin bu vasfını idrak edip, “bilince” varabilmek için okurun ayrı bir gayret göstermesi gerektiğini şöyle belirtmektedir: “Şiir okumak isteyen kimse gelenekçiliğin ve ilericiliğin entelektüel yükünü bir yana bırakmadıkça giriştiği işin altından kalkamayacaktır. Şiirin ne gelenekle ne de beklenen hayatla başı hoş değildir. Geçmiş ve gelecek şiir için (ve içinde) yabancılaştırıcı öğelerdir. Şiir okumanın hasadı ancak bilinmeyen eski ile tanışılmamış yeni arasında toplanır. Şiir okumak, ancak ‘şimdi’nin olağanüstü vuruculuğu, tadılan somut yaşama anının tazeliği ve uyarıcılığı ile doğru çizgiye oturur.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.35)

İsmet Özel, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın mısrayı anlatabilmek için kullandığı “köpük” kelimesinin şiir içinde kullanılabilirliğini belirterek şuna dikkat çekmektedir: “Şiir de köpük cinsi bir şeydir doğrusu. Bir hareket, bir çalkantı, bir amelîyenin bulunduğu yerden çıkar. Koşan atların, kuduz hayvanların, saralı insanların ağızında, dalgaların çarptığı, çağlayanların düştüğü yerde köpük olur. Bir de maden eritilen potalarda rastlarsınız köpüğe. Madenlerin erimesi, ırmakların akması, atların koşmasıdır esas olan. Köpük bazen bir belirti, ama her zaman bir artıktır. Köpük gider, geriye onun belirmesini gerektiren iş kalır. Şiir de bütün öteki sanatlar gibi asıl hareketin kendisine özgü dışı vuruşudur.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.34)

Başlıkta kullandığımız “kendilik” kavramına, çalışmamızın, şairin hayatını ele aldığımız “**1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: “Kendilik”/“Birciklik” arayışı**” adlı kısmında da dikkat çekmiştik. Kavramın ne şekilde ele alındığının hatırlanması için **75. Dipnot’a** bkz.

Murat Belge, “Edebiyatçı Çok, Gerçek Anlamda Ürün Yok”, *Hürriyet Gösteri*, Y.2, S.24, Kasım 1982, s. 7-9, [söy.]

İsmet Özel, söz konusu olan bu “bütün”e ilişkin şunları belirtmektedir: “Açlık, güvenlik ve cinsiyet dolayısıyla beliren etkinlikler ve edilgenlikler canlı cansız bütün yaratıkları hem kendi yapılarında, hem de birbirleriyle olan bağlantıları bakımından bir bütün haline sokmuştur. Bu bütün, her çağda ve her yerde son derece karmaşık, kendisi hakkında getirilecek her açıklamayı kısa sürede gülünç kılacak kadar da çetrefillidir.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.19)

İsmet Özel, insanın şiir aracılığıyla “bütün”e doğru çıkacağı yolculuğun, tasavvufî anlamda da ele alınabileceğini; bu yönelişin insandaki mutlak gerçeğe ulaşma isteğinin bir ifadesi olarak da kabul edilebileceğini belirtir ve “Müslümanların dünyasındaki bütüne yönelmeyle şiir dünyasındaki bütüne yönelme arasında bir koşutluk olduğuna” dikkat çeker. (Kendini Tasarlamak Versus Kendini Azaltmak, *Dergâh*, C.I, S.12, Şubat 1990, s.1)

İsmet Özel, insanın “bütün”le olan ilişkisini dikkatlere sunmak için şunları belirtmektedir: “İnsanoğlunun yaşaması, bir parçası olduğu bu bütüne sıkı sıkıya bağlıdır ve belki de bütünün her birimine bağımlıdır. Büyük bütünün ancak belli bir yerinde bulunan insan kendi yapısı içinde de bir bütündür, üstelik bir parça ve bir bütün olarak nerede bulunduğunu kavrama gayretindedir. (...) Yokluğunu hissettiğimiz şey içimizde bulunması gereken ‘zimmî’ bütünlük, bütüne ait olma duygusudur. Zaten sevmemizin, acımamızın, öfkelenmemizin, böbürlenmemizin, zavallılaştırmamızın, tanrılaşmamızın bu bütünle, bu bütünü anlamak isteğiyle bir ilgisi vardır.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.19)

İsmet Özel, “bütün” duygusuna ulaşmak için, esasında çevremizde var olan “işret”lere ve bunları fark ettikten sonraki “bilinçlilik durumu”na ise şöyle dikkat çekmektedir: “Sözlü dil, onu anlama ve kullanmayı öğrenme süreci boyunca bize soyutlamaya kavuşmuş ifadelerin -kelimelerin, cümlelerin ve bunların ortaya çıkması için gerekli algıların, mantık işlemlerinin- bütünü belirten birer işaret olduğunu göstermiş, bizi insanların dışında da bir anlama sahip ve insanları da içine alan bir bitinde yer aldığımızı ikna etmiş, hatta bizlerin ancak bu işaretlerle güvenlik içinde olabileceğimize gizlice inandırmıştır. Şiirden (belki söz sanatları başta olmak üzere bütün sanatlardan) aldığımız doyum, işte bu önceden sahip olduğumuz inancın pekişmesidir. ne var ki şiirle elde edilen doyum aynı zamanda bir açlığın başlangıcıdır çünkü her şiir insanın bütünüle arasında bulunan mesafe hakkında sahip olduğu bilinçlilik durumudur, her şiir insanın bütünüle olan hasretini kamçılar.” (Şiir Okuma

Kılavuzu, s.20)

İsmet Özel, bu durumu şöyle belirtmektedir: “*Birey olarak da tür olarak da insan kendi önemini ileri sürmek gereğini duyduğu zaman şiire sarılmıştır. İnsanoğlunun en sahici dili şiirdir ve insan en soyutlanmış ve fakat en somut görünümüyle şiir çerçevesi içinde belirginleşir.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.21)

İsmet Özel, şiirin tüm canlılığıyla ortaya çıktığı kritik dönemleri/durumları şöyle izah etmektedir: “*İnsan kendi doğrularını dış dünyanın somutluğu içinde bulursa şiire yüz vermez. Kendini bir başkasına yansıtarak görmek istiyorsa, kendini bir başkasına söyleyerek iştirmek, başkasına öğreterek kendini öğrenmek istiyorsa şiire başvurur. Böyle bir isteğin insanın içinde kabarması için insanın kendi doğruları ile dış dünyanın somutluğu arasında bir uyumsuzluk, bir basınç farkı olması gerekir. İnsanoğlu kendi dilini kullanmadan yaşayamayacağını anlarsa, böylesine “critique” bir durumda sayarsa kendini, şiirle bağ kurar.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.22)

Mustafa Alp Dağıstanlı / Melih, Şabanoglu, “**Zekâsı, Bilgisi ve İçtenliğiyle Birisi Çıkıp Kitabımı Ekarte Etmeliydi**”, Argos, C.1, S.3, Kasım 1988, s.59, [söy.]

Şair, yapayalnız insanın kendine zorla kabul ettirilen seçmelerini ise şöyle dikkatlere sunmaktadır: “*İçinde yaşadığımız dünya vakur bir insan için şiiri kaçınılmaz bir uğraşı kılan, kılması gereken bir dünyadır. Çünkü bu dünya bütün toplumsal kurumlarına, devlet biçimlerine, sigorta esaslarına, titiz ve ayrıntılı örgütlenmesine, insanın hayatını birbirine çirkince bağımlı kalmasına rağmen insanı yapayalnız bırakan bir dünyadır.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.22)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.22.

Şiir Bilgisi Gerçekleri Yok Eder, *Dergâh*, C.I, S.11, Ocak 1990, s.1.

İsmet Özel, “*kendimizi şiire açtığımız zaman başka yazı türlerinde bulamadığımız bir bilgi türü ile bağlantılar kurmaya başladığımızı*” ifade etmektedir. Bu bilgi türünün mahiyetine ilişkin ise şair şunları belirtmektedir: “*Hangi türden bir bilgiyle karşılaştığımızı merak ettiğimizde ilk varacağımız sonuç bunun ‘kendilik bilgisi’ denilebilecek özellikte olduğudur. (...) Şiir bana bedenimle ilgili bilgiler sunmuyor. Nasıl bir çevrede yaşadığımı, ne gibi evrelerden geçerek şimdiki duruma geldiğimi, varoluşumun hangi gerçekliği taşıdığını, giderek varoluşumun gerçek olup olmadığını öğretmiyor bana şiir. Dahası da var: Bundan sonra atacağım adımların neler olması gerektiği konusunda şiirden yardım ummak yapabileceğim en aptalca şey olabilirdi. Andığımız bütün bu alanlarda şiir bizi bilgiyle donatmıyorsa şiirin bir bilgi türü olduğu düşüncesinden vazgeçmek, bu konuda yanlışlığa düştüğümüzü kabul etmek zorunda değil miyiz? Hayır, asıl yanlışla düştüğümüz nokta şiirden bize ulaşan ‘kendilik bilgisi’nin ne gibi sorulara karşılık olabileceğini tespit noktasıdır.*” (Şiir Bilgisi Gerçekleri Yok Eder, *Dergâh*, C.I, S.11, Ocak 1990, s.1)

İsmet Özel, “şiir bilgisi”nin diğer bir ifadeyle “kendilik bilgisi”nin ne tür insanlarda farkındalık meydana getirerek önem kazandığını şu satırlarla ileri sürmektedir: “*Şiirin bir kendilik bilgisi oluşu ancak ‘kendi’ olması yüzünden başına dert açmış ‘olan’ için bir bilgi özelliği taşıyabilir ve yalnızca olmak yüzünden yeni, ayrı, farklı bir bilgi türü doğabilir. (...) Olmak önemliyse şiir nerede olmanın hiç de önem taşımadığı bir bilgi olarak getirecektir. Olduğunu anlamakla övünenin ne kadar sövgüye müstahak olduğu şiir bilgisiyse fark edilir. Olmaktan korkanların korkularının boş olduğuna, olmaya aldırmanın nasıl aldırmaabileceğimize şiir bilgisinden geçerek varabiliriz. Olduğuna sevinmenin ağıtını, olduğuna üzülmenin hicvini şiir bilgisini edindikten sonra okuruz.*” (Şiir Bilgisi Gerçekleri Yok Eder, *Dergâh*, C.I, S.11, Ocak 1990, s.1)

Şair, insanın önünde şiir aracılığıyla açılan “kendi olma” imkânını ve bu imkânla kazanılabilecek olan “bilgi”nin niteliğini şöyle açıklamaktadır: “*İnsanın kendi olmayı önemsemesi ancak kendisi hakkında bir bilgi, bir bilinç hem içkin (immanent) hem aşkın (transcendent) bir kavrayış elde etmesiyle mümkün olur. Bu bilgiyi, bu bilinç ve kavrayışı elde etmenin yolu, insan hayatında şiire gereken yeri vermekten geçer. (...) Şiir insana kendi içinden bilgi verir. İnsanı insanların dışına çıkabilmiş gibi betimlemez, açıklamaz, gidilecek yolu göstermez. Beşerî bir sestir o, insan sesidir, hemcinslerine seslenir. Bu yüzden şiirin sunduğu bilgi insanların kendi insanlıklarını hissettikleri bir alanda algılanabilen bilgidir; hiçbir ölçüm aygıtının, hiçbir sayacın birimleri arasına alınabilir cinsten değildir.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.23)

Sokrates’e dayandırılan ve Antik Yunanca’da “Gnothi Seauton/Kendini Tanı” manasına gelen bu söz, döneminde Yunan birliğinin sağlanmasında önemli bir rol üstlenen ve Hz. İsa’dan önce 420 yılında “Pelopones Savaşları” sırasında yıkılan “Delphoi”deki Apollon Tapınağı’nın kapısında yazmaktadır. Yine aynı tapınakta bu sözden sonra ' [HYPERLINK "http://www.eksiseyler.com/show.asp?t=meden+agan"](http://www.eksiseyler.com/show.asp?t=meden+agan) ~~Meden-Agan~~ yani 'Pek Bir Şey Yok' sözü gelmektedir. Sokrates, insanların düşüncelerini dünya yerine kendi üzerlerine yoğunlaştırmalarını istediği için bu sözü benimsemiştir. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz: Paul Strathern, **90 Dakikada**

Sokrates, çev: M. Ukşul, *Gendaş Yay.*, İst., 1988, 80 s. / Yaşar Şahin Anıl, *Sokrates, Kastaş Yay.*, İst., 2006, 256 s.)

Mekteb-i aşka, “Men Aref” dersleri de denilen “Men Arefe Nefsehu -Fekad- Arefe Rabbehu / Kişi Kendini Tanırsa Ancak Rabbini Tanır” hadis-i şerifinin işaret ettiği “hakikat”ın özellikle Klasik Şiir’de almış olduğu yerle ilgili bilgi için bkz: “Mahmut Erol Kılıç, **Sûfî ve Şiir – Osmanlı Tasavvuf Şiirinin Poetikası**, *İnsan Yay.*, İst., Nisan 2004, 208 s.”

İsmet Özel, bu farklılığa şunları da eklemektedir: “*Şiirle oluşan kendilik bilgisi insana şunu söyler: Sen güncel olan kendiliksiz. Bak kendini gör: Hep kendin, hep kendin. Duyumsanan her şeyde kendi katkını, kendi katılımını görmüyor musun? Öte yandan dine uyararak kendini bilme girişimindeki insan kendi olan kısmın yalnızca bir görevi yerine getirebilecek kadar olduğunu anlar. Kendini bil ve riayet et. Dinin veya bilgeliğin söylediği budur.*” (Kendini Tasarlamak Versus Kendini Azaltmak, *Dergâh*, C.I, S.12, Şubat 1990, s.1)

İsmet Özel, bu “akrabalık” hususunda şunları kaleme almaktadır: “*Şiirden doğan kendilik bilgisi ben’in (ene, self, le moi) mevcudatla olan akrabalığını tınlatır. Şiir insanı yaprakların, köklerin, tırnakların, yelelerin, sinelerin, öfkelerin, sevinçlerin, kargınlıkların arasına koyar. Şiirde mevcudatla olan bu akrabalık, bu kardeşlik tınlar. Ama bu dil, bu musiki öylesine pürüzlüdür, öylesine çapaklarla doludur ve o kadar yoğundur ki hiçbir zaman bir yön belirleyici nitelik kazanamaz. Akrabalığın değerini işaret eden bilgelik ve din ‘kendini bil’ buyruğuyla otlarla ve yağmurla ve kan bağından başlayarak bütün insanlarla ilişkide insana nasıl bir yerin biçildiğini anlatır. Kendini bil ve çevrimdeki yerine yaraşan davranışı yerine getir. Demek ki insanoğlu dine bağlanarak kendini bilme cehdini göstermekle ister istemez kendine hayatıyet veren ilkeye uymayı kabullenir. Bu kabulleniş, bu teslimiyet insanın kendine ben dediği alanın sönlükleşmesine, ilkenin belirginleşmesine sebep olur.*” (Kendini Tasarlamak Versus Kendini Azaltmak, *Dergâh*, C.I, S.12, Şubat 1990, s.1)

“Kendini Tasarlamak Versus Kendini Azaltmak”, *Dergâh*, C.I, S.12, Şubat 1990, s.1.

İsmet Özel, yukarıda sıralamaya çalıştığımız, şiirin mahiyetine ve aslına ilişkin görüşleriyle, “poetika”sını kaleme almış olan yine önemli bir başka şairimiz Necip Fazıl’dan ayrılmaktadır. Fazıl, şiiri “*eşya ve hâdiselerin, bütün mantık yasaklarına rağmen en mahrem, en mahcup, en nazik ve en hassas nahiyesini tutarak ve nispetlerini bularak mutlak hakikati arama işi*” (“**Poetika: Şiir**”, *Çile, Büyük Doğu Yay.*, 19. Basım, İst., Eylül 1992, s.472) olarak görürken, Özel, şiiri, insana yapışık bir olay olarak kabul eder. Ona göre şiir, merkezinde insanın yapıp etmeleri olmak kaydıyla meydana gelen beşerî bir tecrübe ve bu tecrübenin sözle ifade olunuşudur. “Hakikati” arama işinin ilk durağı Özel’in şiirinde, insan “ben”i etrafında şekillenecek olan etkileşimlerdir. Bu etkileşimden sonra ancak, “bütün”e/“hakikat”e ulaşılabilir.

İsmet Özel, şairin ne olduğuna ve bu konuda zihinlerde yer etmiş olan genel inanışlara şöyle işaret etmektedir: “*Şair Kimdir? Kendisine yaratılıştan şiir söyleme gücü verilmiş üstün yetenekli biri mi? Yoksa aldığı eğitim sonucu başarılı şiirler kurma gücüne ermiş bir usta mı? Yahut bazı mahrumiyetleri bünyesinde yücelterek şair olmak zorunda bırakılmış bir çaresiz mi? Belki her şair için bu üç soruya uygun düşen durumlar olabilir. Diyebilir ki şairin ortaya çıkışında yeteneğin, eğitimin ve sosyo-psikolojik zorlamaların belli dozlarda etkisi vardır. Bu takdirde şairi toplumsal bir vakıa olarak anlamamız gerekir ki ben, böyle bir anlayışı doğru bulmuyorum.*” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.15)

İsmet Özel’in sormuş olduğu sorularla “kim” olduğunu anlamaya çalıştığı şair ve onun hangi şartlar içerisinde ortaya çıktığı, “Edebiyat Teorisi”nin de başlıca sorunsalı olarak kabul edilmektedir. Buradan hareketle kimi zaman şairler, şiirlerini ortaya çıkardıkları durumlara göre farklı “tip” ve “grup”lara ayrılmışlardır. Kendi dışında bir kuvvete esir olmuş gibi otomatik bir şekilde şiir yazan, kâhin şairler: “Meczup Cezbeli Tip”; iyi bir eğitimden geçmiş, usta, yaptığı işin sorumluluğunu bilen zanaatkâr şairler: “Emekçi Tip” olarak değerlendirilmektedir. (Daha geniş bilgi için bkz: René Wellek / Austin Varren, “**Edebiyat İncelemesine Dış Yaklaşımlar**”, **Edebiyat Teorisi**, çev: Ö. F. Huyugüzel, *Akademi Kitabevi*, İzmir 2001, s.55–103)

Burada Nietzsche’nin, Yunan mitolojisinde Apollon - Dionysos adı verilen sanat tanrılarının temsil ettiği iki farklı sanat yaratma sürecinden hareketle oluşturduğu “grup” da akla gelmektedir. Nietzsche’nin temeline “tragedya”yı koyarak tasnif ettiği bu grubunda, psikolojik bir rüya halini yaşarken ortaya çıkarılan heykel, resim ve mimarî eserler: “Apollaniyen Sanat”ı; vecd içinde kendinden geçme haliyle ortaya çıkarılan şarkı, müzik ve şiir de: “Dionysos Sanat”ı oluşturmaktadır. (Daha geniş bilgi için bkz: Peter Berkowitz, **Nietzsche: Bir Ahlak Karşıtının Etiği**, çev: E. Demirel, *Ayrıntı Yay.*, İst., 2003, 384 s.; René Wellek / Austin Varen, **Age**.)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.16.

Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.3, Şubat 1977, s.49.

İsmet Özel, kabul görmüş birçok görüşün aksine şiiri “hayal âlemi”nin bir mahsulü, şairi de bu âleme can veren bir kişi olarak görmez. Tam tersine şiiri ve şairini, insanları bu “hayal âlemi”nden uyandıran bir yapı içerisinde kabul eder. Özel’in bu şekilde düşünmesinde, bizim de şairin görüşlerinden hareketle dikkat çektiğimiz, şiirin aslına ve şairin fonksiyonelliğine/“ayık”lığına ilişkin taşıdığı inanç vardır. İsmet Özel, “hayal âlemi”ne ilişkin şunları belirtmektedir: “*Şiir kelimelerin güç verdiği bir gerçekliğin canlanıp, renklenip boyutlanmasını sağlarken gerçeklik olarak yaşayan birçok olguyu da durgunlaştırıp soldurur ve boyutsuz kılar. ‘Hayal âlemi’ keyfi yönlendirmelerin, denetimsiz atılımların, öncüllerin mahkûmiyeti altındaki biçimsel dünyadır. Şiir dünyası ise gerçekliği bütün deneyimlerde arayan, insana var olanı bütün sarsıcılığı ile gösteren, muhteva ile görünüm çakışması suretiyle belirginleşen bir dünyadır. (...) İnsanlar, ego’nun mutlaklığı, düşüncelerin dünyayı biçimlendirmesi, üretim süreci, tarihin akışı gibi hayalleri seçtikleri zaman şiirden uzaklaşırlar. Şiirle aralarına ‘hayal âlemi’ girer. Eğer şiir onları uyandırmamışsa hayalleri içinde kaybolup gideceklerdir.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.47)

İsmet Özel, özellikle çağımızdaki şairlerde çok daha fazla görülebilecek olan bu “temel zaafi” şöyle belirtmektedir: “*Bu durumlarda şairler eserlerine insanların hayal dünyalarını onaylayacak işaretler koyarlar. Zaten hayalin büyüündeki insanlar da bu işaretlerle kendi öznel dünyalarını kaynaştırıp, böylece bir haklılık alanı kazanıp kendi hayal âlemlerinin gerektirdiği davranışları gösterme rahatlığı elde ederler.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.48)

Şair Halkın Neyidir ?, *Yeni Gündem*, S.19, Nisan 1985, s. 35.

İsmet Özel, yukarıda adını zikrettiğimiz yazısında Türkiye’deki şiir ortamını, şairleri ve dolayısıyla da insanların şiiri kabulleniş biçimlerini şöyle değerlendirmektedir: “*Günümüz Türkiye’inde şiir edebiyatın bir kesiminden fazlası değil. Düşünce dünyasıyla ilgisi dıştan ve saymacadır. Böyle oluşunun sebebi de Türk insanının varoluş kaygısından kopuk bir üretim niteliğini kabullenişidir. Yüzyıllardan beri ilk defa şiirin meta olarak değeri söz konusu oluyor ülkemizde. Yüzyıllardan beri ilk defa şiirin varlığı ve yokluğu ülke hayatında hesaba katılmıyor. Bir şeylerin birileri tarafından anlaşılması gerek. Eğer bunu ilk şairler anlamayacaksa hiç kimse anlamayacak demektir. (...) Her çağda şiiri yozlaştıran eğilim şiirin bir edebiyat türü olarak ele alınması, ontolojik konumundan koparılarak bir ‘sanat’ sayılmasıdır. Bu durumda şiir düşünce dünyasıyla bir zoraki nikâh altında tutulmakta ve bu beraberlikten taraflar kadar etrafta zarar görmekte. Nitekim Türkiye’nin varoluş şartlarının zorunlu kıldığı İslâmcılık, Türkçülük ve Marksizm gibi ideoloji alanları ideolojik kalıplarla şiire müdahale ettikleri veya şiiri ideolojilerin ‘doğru’larıyla donattıkları oranda hem şiiri etkisiz kılmış hem de ideolojik yönsemenin sulandırılmasına sebep olmuştur.*” (s.35)

İsmet Özel, “başkası için yazan” şairler ve şiirleri için şunları belirtmektedir: “*Bu durumda şiir adı altında geçerliliğini koruyan metin ‘ideal’ sayılmış, bizim bazı ide’lerimiz dolayısıyla değerli ve önemli bulunmuştur. Bu idelerin politik olmaları da şart değil, edebiyat ortamı hangi tür metni ideal saymışsa ideler de ona uygun kılınmıştır. Şair geçerlilik peşindedir ve bu yüzden onun yazdıklarını kendimiz için okuyamayız. Şiire hayatımız bakımından değil, bir statüyü elde tutmak için gerek duyarız. Yani şiir bazı düşünceler taşıyormuş gibi görünse de, düşünce şiir olarak beliremediği ve şiir düşünceleşemediği için şiir ve düşünce bize onlar için sağduyunun gösterdiği alanlarda kalır, biri diğerini güçten düşürür.*” (Şair Halkın Neyidir ?, Agy., s.35)

İsmet Özel, bu yüzden gerçek şairin ortaya çıkardığı şiirle, düşünce arasında bir bağ aramanın anlamsız olduğunu belirtmekte ve şunları eklemektedir: “*Ama şiir düşünmenin farklı bir türü olarak karşımıza çıkar. Hiç kimse düşündüklerinin şiirini yazamaz, yazmakta olduğu şiire düşündüklerini ekleme başarısını gösteremez.*” (Şair Halkın Neyidir ?, Agy., s.35)

Sünnî Şair Olur Mu?, *Dergâh*, C.I, S.3, Mayıs 1990, s.1.

İsmet Özel, dünya içerisinde şaire vermiş olduğu bu yerle ilgili şunları kaleme almaktadır: “*Şair toplum içinde i’tizâl etmiş (heterodox) unsur olarak mı değer sahibidir, yoksa şairi değerli kılan onun toplumdaki sahih (ortodox) varlık şartlarına olan bağlılığı mıdır? Okur-yazarlar dünyasındaki yaygın anlayış şairin bir ortodoks olmaktan ziyade bir heterodoks olduğuna inanmaya yatkındır. Hele modern şiirin bir tenakuz olarak başladığını biliyorsak muhalif şiirin aynı zamanda ayrıksı (eccentric) bir özelliği olduğunu kabulde güçlük çekmeyiz. Ama bu iş hiç de görüldüğü gibi değildir. Yamukluk şairden değil dünyanın aldığı biçimden geliyor. Genetik mühendisliği yoluyla insan imal etmeye yönelmiş bir dünya, nükleer ve kimyasal silahlarla siyaseti yönlendiren bir dünya, elektronik sanayin her türlü çığnlığa meydan verdiği bir dünya, trafik lambalarından tutun da kitle iletişim araçlarına kadar her alanda insan denen canlıyı sıkı bir denetim altına alan bir dünya mutezîl bir dünyadır.*”(s.1)

İsmet Özel, “ortodoks” şairin kendini kuşatan şartlar dolayısıyla farkına vardığı “boşluk”ta, nasıl davranacağını yazının devamında şöyle kaleme almaktadır: “Eğer rezil mutezîl dünya karşısına kendi insan özelliklerini, insanca özlem ve korkularını koyacaksa bu, yeni bir rezalet ve bir başka i’tizâldir; yok eğer dünya karşısında geri çekilecekse böyle yapmakla kendini sıfıra irca etmiş olacak ve dünyanın rezaletini belirtmenin imkânlarını kundaklamış olacaktır. Hayata karşı sanatı öneremez çünkü kalkış noktası dirimdir. Sanatı yok sayarak hayatı yüceltmez çünkü hayatı öğrenmedeki tek aracı sanattır.” (Agy., s.1)

İsmet Özel, bir zamanlar var olduğuna inandığı, şiirin ne olduğunun farkına varan ve şairin neye yöneldiğinin bilincinde olan bu “çevre”yi şöyle anlatmaktadır: “Şiiri mihver kalan bu edebiyat çevresi, toplum yapısı göz önüne alınırsa, hiç de egemen sınıfların bir birimi değildi. Şiir saygısını içinde barındıran bu çevrenin gelir düzeyi bakımından, devlet mekanizmasında tuttukları yer bakımından, toplumun geçerli saydığı üstünlükler bakımından hiçbir ortak paydası yoktu. Gerçi bu çevreyi oluşturan kişiler bir çeşit aydınlardı ama onların aydın nitelikleri ne öğrenim kurumlarının onayıyla ne de bilgiç bir yetkenin vizesiyle belirginleşmişti. Hatta onlara aydın demek bile onları gerçek niteliklerinden uzak bir tanıma sokuşturmaya yarardı.(...) Şiirin saygısını üstün tutan ve artık başka renkleri, başka biçimleri nedeniyle görünemez olmuş bu insanlara o sıralarda ‘çevre’ demek bile fazlaydı. Çünkü tuhaftır, bu insanlar aynı yerde, aynı yaş grubunda, aynı kültürel eğilimde olmadıkları gibi, birbirlerini çoğunlukla tanımazlardı bile. Ama tercihlerinde şaşılacak bir benzerlik, edebiyata bağlı ahlaklarında inanılmaz bir ilke birliği taşırlardı. Bir evrak memuruyla bir aktörün, yatılı bir öğrenciyle bir tezgâhtarın dikkatlerini aynı mısraya çevirdiklerini görmek, dostluklarını aynı şiir dolayısıyla pekiştirdiklerine tanık olmak mümkündü. Bu çevre bir insanın adamdan sayılmasının şiire verdiği yerle, şiiri sevme derecesiyle, şiire yaklaşma inceliğiyle ölçüldüğü bir çevreydi.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.10)

İsmet Özel, “Ben şiiri böylesi bir ortamda tanıdım” demekte ve şöyle devam etmektedir: “(Bu) ortam Türkçenin henüz sevildiği bir ortamdı. Belki bu sevgi yüzünden şiirin uyardığı birçok başka şey de seviliyor, hayat karşısında vekar ve sevecenlik elde tutulmaya çabalanıyordu. Bu çabaların boşuna olduğunu, o dönemleri yaşamış hiç kimse söyleyemez. Şiir kendisini besleyenlere hizmet eder, şiirden beklenen yarar ne ise o elde edilirdi. Yani bu insanlar iç dünyalarında belirginlik kazanmış değerlerden ötürü başlarını dik tutmayı, ucuz ve bayağı değerlere dirsek çevirmeyi bilirdi.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.11)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.11.

İsmet Özel, “yaşayan (insan) olmak”tan neyi kastettiğini şu şekilde açıklamaktadır: “Yaşayan olmak, somut yaşama alanında kalmak, zorbaca benimsetilmek istenen kuralların dışında olmak demektir. Standart ölçülerin benimsenmesi, şiire düşman olmak, soyutlamaların yok edici bölgesinde erimek demektir. İçinde bulunduğu durumu zihnen doğrulamaktan başka çıkar yol bulamayan insan, yani bütün imkânın yaşanmakta olandan ibaret olduğunu kabul eden ve bu kabulünü ‘tarihin akışı’, ‘objektif koşullar’, ‘insanlık ideali’, ‘tanrısal ilke’ gibi soyut, baskıcı kavramlarla haklılaştırmak isteyen insan, yeryüzündeki bütün pislikleri üzerine almaya hazırlanmış, bütün zorbalarla işbirliğine önceden razı olmuştur.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.50)

İsmet Özel’in belirttiği “yaşayan” insanın özellikleri, kendi varlık alanlarına yönelerek etrafındaki nesnelere ve meydana gelen hadiselerle karşı duyarlı olan ve bu yönüyle hayatın anlamına dair endişe taşıyan insanı akla getirmektedir. Ahmet İnam da, hayatını bu türden bir yapı içerisinde kurgulayan insan için “yaşayan” insan derken, tersi durumda olan insan için “yaşayıp giden” demektir. (Bu konuda geniş bilgi için bkz: Ahmet İnam, “Kaygı Gülü Açarken”, *Doğu Batı*, S.6, Y.2, Şubat-Nisan 1999, s.73–91)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.56.

İsmet Özel’in şiiri bu tarz ele alışı, Kur’an-ı Kerim’in “Şuarâ Suresi”nin 224–227. ayetlerinde şairlerle ilgili olarak zikredilen durumla koşutluk kurmaktadır. [Kur’ân-ı Kerim’de şair ve şiirden bahseden diğer sure ve ayet-i kerimeler şunlardır: **Tûr Suresi, 30. ayet / Sâffât Suresi, 35- 36. ayetler / Yâ-Sîn Suresi, 69. ayet / Enbiyâ Suresi, 5. ayet].** Kur’ân-ı Kerim’in Şuarâ Suresi’nde şairlerle ilgili olarak şu ayet-i kerimeler geçmektedir: “224- O şuarâ’ya (şairlere) gelince, onlara azgınlık uyar. 225- Görmedin mi? Gerçekten onlar (o şairler) her vâdide şaşkın şaşkın dolaşırlar (da her türlü yalan ve çirkin sözü söylerler). 226- Ve doğrusu onlar, yapmayacakları şeyleri söylerler. 227- Ancak îmân edip Sâlih ameller işleyenler, Allah’ı çok zikredenler ve kendilerine zulmedildikten sonra (şiirleriyle) intikamlarını alan (mü’min şâir)ler müstesnâ! Zulmedenler ise, nasıl bir inkılab yerine (dünyadaki hallerinin zıddına) döneceklerini yakında bilecek(ler)dir.” (Hayrât Neşriyat İlmi Araştırma Merkezi Meâl Heyeti, **Kur’ân-ı Kerim ve Muhtasar Meâli**, Hayrât Neşriyat, İst., 2001, s.375) Ayet-i kerimede şiir yazmasına müsaade edilen 3 gruptan sonuncusu olan “kendilerine zulmedildikten sonra (şiirleriyle) intikamlarını alan (mü’min şâir)ler” grubuna dâhil edebileceğimiz İsmet Özel de şiiri, “baskıya,

zorbalığa karşı koyanların sesi; haksızlığa uğrayanların bir haykırışı” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.49) olarak görmektedir. Şair, şiirin toplum içerisindeki üstlenmiş olduğu bu işlevselliğine şöyle dikkat çekmektedir: “Şiir başkaldıranların, haksızlığa uğrayanların sesidir, evet; şiir çoğunluğun kabullerindeki hapishaneyi, herkesin rahatlık duyduğu değerlerindeki işkence aletini görebilme ayrıcalığına sahip insanların yakınlık duydukları bir etkinliktir. Şiir okumak bu büyük hapishanedeki kardeşlerin birbirlerinden haberleri olmalarına, işkenceye birlikte direnmelerine yarar.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.50)

İsmet Özel, şiirin toplum içerisinde edinmiş olduğu yerin, “barbar”ın tuttuğu yere uygun düşeceğini belirterek şunları öne sürmektedir: “(...) barbar, medenilerin iletişim kurma yollarına da yabancılaşmıştır. Bir hak arama dili olarak şiirin modern dünyada tuttuğu yer toplum ilişkileri içinde barbarın tuttuğu yere uygun düşer. Her ikisi de asıl söylenecek şeyin söylenmekte olandan farklı olduğuna işaret ederler. Şiir yabancılığı üstlenir, çünkü geçerli dil ulaşılabilecek hiçbir menzile bulunmadığı görüşünü haklılaştırmak üzere kullanılmaktadır. Barbar yabancılığı üstlenir, çünkü geçerli insan ilişkileri insan türünü şerefinden yoksun bırakmaktadır. Şiiri medeniler anlayamaz, anlayacak olursa felce uğramaktan korkar. Barbarın niçin böyle davrandığını medeniler anlamazlıktan gelir, anlama çabalarının kendi çürümüşlüklerini kabullenmek olduğunu bilir. Şiir bir ayağını insan olma haysiyetine basarak yürümeye başlar, öteki ayağının basacağı yeri önceden kestirmek mümkün değil. Barbar milk-i bekadan gelmiştir, nereye gideceğini Allah bilir.” (Barbarın Dili Şiir, Dergâh, C.I, S.6, Ağustos 1990, s.1)

İsmet Özel, şiirin gerçek yerini, her şeye rağmen, toplum içerisinde muhafaza etmek ve yaşatmakla görevli olan şairler için şunları belirtmektedir: “Şairsen sen de bir şeyin fazla, bir şeyin eksik olması gerek. Fazla olan toplumun olağan eğilimlerindeki çürütücü özellikleri görebilecek kadar yukarıdan, üst kattan bakıştır. Eksik olan toplumun uğradığı her belâdan etkilenecek kadar aşağıda kalış, alta düşüştür. (...) Şairde fazla olan şeyle eksik kalan şey türdeş değildir. Yine de her ikisinin ortaklaşa bir özelliği var: Sanatçı ne eksikliğiyle, ne fazlasıyla toplum ortalamasını gözetmez. Her zaman ortalamanın altında ve üstündedir.” (Bir Şey Fazla Bir Şey Eksik, Dergâh, C.I, S.9, Kasım 1990, s.1)

Atilla Koç, “Sanatın Temelinde Olan Ben Neyim Sorusudur”, *Yeni Devir Gzt.*, Y.1, S.26-27, 19-20 Nisan 1977, [söy.]

Şiirlerin bir dünya görüşünün kaynak metinleri olmadığına işaret eden İsmet Özel, bu düşüncesini şöyle devam ettirmektedir: “Hangi metnin bir dünya görüşünün kaynağı olduğunu söylerseniz, o metnin artık şiir olmadığını söylemiş olursunuz. Biz bir şiiri herhangi bir dünya görüşü sahibi olmak, ya da bir dünya görüşü içinde haklı delillerle kendimizi beslemek için okumayız. (...) Benimsediği düşüncelerin şiirlerde ‘terennüm’ edilmesini özleyen insan ne zavallıdır! Düşüncelerinin anlatım imkânını şiirlerin çerçevesine sığdırmak yahut şiirlerde düşüncelerini seyretmek çaresizliğine düşmüştür.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.31)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.30.

Şiir Okuma Kılavuzu, s.31.

İsmet Özel, şairlerin bu tutumunu şöyle eleştirmektedir: “Başka bir şey daha var: O da bazı şairlerin kendilerini siyasi doğruları, inanç soyutlamalarını savunabileceklerine inandırmış olmalarıdır. Ama ideolojik doğrular her zaman şiirin taşıdığı canlı işareten daha aşağı düzeydedir. Şair başkasından öğrendiği doğruları savunmaya kalktı mı, ya o doğruların darlığında tikanacak ya da şiirin vereceği asıl şey neyse onu feda edecektir.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.30)

Şair Halkın Neyidir?, *Yeni Gündem*, S.19, Nisan 1985, s. 35.

Şiir Okuma Kılavuzu, *Mavera*, S.2, Ocak 1977, s.19.

İsmet Özel, şiirin, özellikle partiler tarafından kullanılıp, birer ideoloji olarak kabul edilmesine şöyle karşı çıkmaktadır: “Sistemli veya systemsiz, tutarlı veya tutarsız: varlığı siyasetin hedeflerine ayarlanmış düşünce, şiirin kaynaklanacağı bir kalkış noktası olarak düşünülüyorsa parti başından kaybedilmiş demektir. Çünkü ideolojilerin doğruları, şiirin doğrularının çok gerisindedir. Bir başka tespit de şairlerin siyasi doğruları savunabileceklerine kendilerini inandırmış olmalarıdır. Şiirin oluşurkenki zorlu ve coşkulu zihin dalgalanmaları şaire pek düzeyayak gelen düşünce alanında da kolay yapılabileceği izlenimini getiriyor. Oysa belli bir düşüncenin şiirde yansıtıp somutlaşması, şiirin, o sadık kaldığı gerçekler ayarında kalmasını zorunlu kılar. Bu sınırlar içinde de şiir kaçınılmaz olarak belâgate dönüşür.” (Agy., s.19)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.5.

Atilla Koç, “Sanatın Temelinde Olan Ben Neyim Sorusudur”, *Yeni Devir Gzt.*, Y.1, S.26-27, 19-20 Nisan 1977, [söy.]

İsmet Özel, özellikle “Evet, İsyân” ve “Cinayetler Kitabı” adlı şiir kitaplarında sıkça karşılaştığımız siyasi terminolojinin ne şekilde anlaşılması gerektiği ile ilgili şunları ifade etmektedir: “*Şiir metin olarak karşımıza geldiği zaman, onu biz kendi seviyemizle değerlendiririz. Bizim seviyemiz, eğer ancak onu siyasi terminoloji içerisinde kavramaya müsait olursa biz ancak o şekilde kavrayabiliriz. Eğer bizim seviyemiz, bu siyasi terminolojiye alet ederek işaret edilmek istenen başka bir şeyi kavrayabilecek düzeyde, seviyede ise biz onu kavramaya gayret ederiz. Şimdi benim şiirlerimde şüphesiz siyaseti yakından ilgilendiren deyimler, terminoloji yer almıştır. Sözgelimi bir şiirin adı Propaganda. Demek ki siyaset görünüşte dahi olsa şiirin adeta yapısını oluşturur. (...) Ancak, siyasi şuurumuzun yücelmesi için şiir bir âlet olarak kullanabiliriz. Yani bizim siyasi alandaki olgunluğumuz şiirle daha yukarı bir seviyeye çıkabilir. Bu bakımdan ben her zaman siyasetin üstüne üstüne gittim. Yani siyaseti adeta birinci problemim gibi vazettim. Yalnız şunu söylememe müsaade edin. Benim şiirlerimde siyasi terminoloji aptallar içindir. Yani aptallar siyasi terminolojiye takılır kalırlar. Zeki olanlar siyasi terminolojiyi aşarlar.*” (Atilla Koç, Ags.)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.24.

İsmet Özel, dilin kelime dolayısıyla insan hayatında almış olduğu yere ve şiir dolayısıyla da meydana getirdiği etkiye şöyle işaret etmektedir: “*İnsanoğlu anadilini öğrenirken kelimeler ve konuşmalar onun zihnine yalnız anlamlarıyla girmezler, her kelimenin ve hatta her sesin işaret ettiği nesneye veya kavrama bağlı olan yahut olmayan bir rengi, kokusu, tınısı, sertliği, yumuşaklığı, sıcaklığı, soğukluğu ve burada sayamayacağımız, bizim bilemeyeceğimiz birçok özelliği de kelimeyle birlikte insanın zihnine girer. Yada tersi olur, insanın içinde hazır bulunan bir rengi, kokuyu, ıstıyı, her neyse işte onu bir ses, bir kelime kışkırtır, harekete geçirir. (...) Kelimelerin, çağrıştırdığı tatlardan öte, işaret ettikleri anlamlardan öte insan hayatında bir yeri vardır. Sözler, yalnızca mevcut oldukları için insanın içinde bir güven duygusu üretmişlerdir. (...) Sözler, söz dizileri insanların bebekliklerinden beri çok kendilerine has bir şeyler geliştirdikleri güvenlik alanını pekiştirirler. İnsanlar mısralarda, şiirlerde hiç kimsenin elinden alamayacağı bir ‘yurt’ bulur. Böyle bir yurdu olmasından güven duyar.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.24)

İsmet Özel’in dil’e ve dil’in şiir içerisindeki kullanıma yönelik ileri sürdüğü fikirler, felsefe-dil dolayımında söz konusu edilerek tartışılan görüşleri akla getirmektedir. Martin Heidegger’in, “dil varlığın evidir” aksiyomu, Jonn Locke’un “ide” ve “sözcük” ilişkisine dair öngörüsü burada ifade edilebilir. (Felsefe-dil ilişkisinin nerelere kadar uzandığı ve dil’in taşımış olduğu anlam katmanları üzerine geniş bilgi için bkz: Taylan Altuğ, **Dile Gelen Felsefe**, YKY, İst., Mart 2001, 248 s.)

Dil aracılığıyla meydana gelen şiirin, “kendini oluşturan öğelerin üstünde varlık kazanan, yani insana ‘imkân’ tanyan bir şey” olduğunu belirten İsmet Özel, insanın özellikle şiirden kendisine yönelen kelimelerle olan ilişkisine şöyle işaret etmektedir: “*Okuduğumuz mısra, işittiğimiz şiir kullanılan dile bağlı bir gerçeklik olmakla kalmaz; kelimenin dışına çıkar ve bizi kendi dışımızdaki bir somutluğa yerleştirir. Artık dil olmayan bir gerçekliğe intibak etmek üzere ‘öznelliğimizden’ ayrılırız. Kelime kendisinden çıkar ve biz de kendimizdeki kelimedenden çıkarız. Kelime kendi anlamının çevresindeki haleden ötürü bir yere sahiptir, kelimenin yanı ve yöresi vardır, bizim yanımız ve yöremiz vardır: İşte şiirin aşkın vasfı da böylece belirginleşir.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.40)

İsmet Özel, bu görüşünü şu şekilde devam ettirmektedir: “*Renkle resmin bağlantısını, musiki ile sesin veya tınının bağlantısını belirtebilmeye gücüm yetmez, ama rengin ve tınının resim ve musikide tuttıkları yerin, kelimenin şiirde tuttuğu yerle aynı yahut eşdeğerde olduklarını sanmıyorum. Renk de, ses de sınırlı öğelerdir. Prusya mavisini, bu rengi tanyan herkesin üzerinde ittifak kurabilecekleri sınırlılıkta algılanan bir renktir. Bir de ‘Prusya mavisini’ sözünü düşünün, iki insanı olsun bu sözün anlamı üzerinde uzlaşmaya, anlaşmaya varılabilecek misiniz? (...) Şiir kelimenin bir belirti olmasının ötesinde başlayan bir şeydir. Renkleri sıcak ve soğuk, sesleri tiz ve pes diye ayırmak ve her birine birer simgesel değer yüklemek mümkündür. Renklerin ve seslerin gerçekten, insan için simgesel değerleri vardır. bu da onlara insanda bıraktıkları etki bakımından bir başka sınır koyar. Oysa kelime ortaya çıkışını zaten bir simge olmaya borçludur.*” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.39–40)

İsmet Özel, kendi şiirsel deneyimi içerisinde de çok önemli bir yeri olan “imge/imgelem” için 1964 yılında kaleme aldığı “İmge ve Dizgin” (Evrım, S.21, Eylül 1964, s.6) adlı yazıda şunları kaleme almaktadır: “*Şiiri simgeye değil, imgeye dayanmış kabul etmek, şiirin bir kopya değil, bir yaratılış olduğunu anlamakla kolayca varılabilecek bir noktadır. (...) Şiir ortaya konurken üç evreden geçtiğini göz önünde tutuyorum. Birincisi şiir öncesi duyarlılığı, ikincisi duyarlılığın yarattığı imge, üçüncüsü imgenin ozanın ussal ve eleştirel gücüyle sınırlanıp*

şiiirleşmesi. Bu evrenin sınırları kesin değildir, yer yer birbiri içine girmiş olabilir.” (s.6)

İsmet Özel’in henüz 20 yaşlarındaiken kaleme aldığı bu yazıdaki “imge” ile ilgili görüşleri, şairin kendisinin de “Böyle gizili bir akrabalıktan duyduğum hoşnutluğu gizlemeye gerek görmüyorum.” (Şiir Okuma Kılavuzu, Yeryüzü Yay., 1. bs., İst., Ocak 1980, s.75) diyerek ifade ettiği gibi, Dylan Thomas’ın imgeye yönelik fikirleriyle benzerlik göstermektedir. (Dylan Thomas’ın imge ile ilgili görüşleri için bkz: Dylan Thomas, “Şiir Sanatı Üzerine Notlar”, Şiir Sanatı, çev: Murat Belge, S.9, Temmuz 1966, s.2–5)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.38.

İsmet Özel, yine bu yazısında imge ile ilgili şunları belirtmektedir: “İmgelem, tanıdığımız biçimlerden yapılmış bir yeni resim; bildiğimiz seslerin söylediği yeni bir şarkı; aşına olduğumuz yargılardan çıkan, yabancı olduğu olduğumuz bir sonuçtur. İmgelem bize ulaştığı zaman hem yaşadığımız bir anın sıcaklığını, hem de farklı bir şeyle karşılaşmış olmanın serinliğini duyarız. Hemen belirtmek gerekir ki şiirin dili soğuk olmaktan çok sıcak olmaya yatkındır, yani şiir onaylamanın güvenilir havasını, yeni bir kanıtlanma alanına girmenin ürpertisinden daha çok taşır.” (Age., s.38)

“İmge ve Dizgin”, Evrim, S.21, Eylül 1964, s.6.

Şiir Okuma Kılavuzu, s.23–24.

“Şiir Okuma Kılavuzu”, Maveria, S.3, Şubat 1977, s.47–49.

İsmet Özel, şiirde ve düz yazıda kullanılan dilin aynı olmadığına ve bunların arasında esaslı farkların bulunduğu ilk poetik metinlerden bu yana değinmektedir. Bu yazılardan biri olan “Maveria”daki, “Şiir Okuma Kılavuzu”nun (S.3, Şubat 1977, s.47–49) ikincisinde şair, şunları ifade etmektedir: “Dilin şiirde aldığı biçim uzunca bir süredir şiirin diğer edebiyat dallarından farklılığını belirginleştiren bir ayraç olarak kabul ediliyor. Şiirdeki ‘dil’ ile düzyazıdaki ‘dil’in farkını inkârâ zaten kimse yanaşmıyor. Ancak, mesele şiirin düzyazıdan farkının arızî mi, aslî mi olduğu noktasında düğümleniyor. Eğer şiiri düzyazıdan ayıran özellikler: a) Dilin yapısına yönelmiş değişiklikler (déformation syntaxque), b) Vezin ve kaftiyeye dayalı farklılıklar, c) Şaire ve topluma has muğlak ve batınî (ésotérique) işaretler, olarak görülüyorsa şiirin düzyazıdan farkı arızî demektir. Dolayısıyla bu engeller aşıldığı zaman şiir düzyazıya irca edilebilecektir. Yok eğer şiir düzyazı ile varılması mümkün olmayan bir özün biçimi ise, o zaman şiir düzyazı ile düzyazının farkı aslıdır ve düzyazıdan beklenen hiçbir görev şiire yüklenemez. Bu durumda dil birinde ne ise ötekinde o değildir.” (s.47)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.24.

İsmet Özel dilin, yukarıda sayılan edebî türler içerisinde kullanılmasıyla, “müphemlikten tamamen arınmış bir dil olmaya” yöneldiğini ifade etmekte, bunun içinde düzyazının dili, gizemden arıtmaya gayret gösterdiğine dikkat çekmektedir. Özel’in dilin farklı kullanımına ilişkin kaleme aldığı şu satırlar, “su” kelimesinden hareketle yapılan örnekle de, meseleye geniş bir izah getirmektedir: “Bilim dilinde ‘su’ kelimesi geçiyorsa neden söz edildiği nesnenin ölçülebilir özellikleriyle ortaya konulmaya çalışılır. Bilimde söylenen her şey onun ‘ağyarını mani, efradını câmi’ tanımı esas alınarak söylenir. Dile gayri şahsi bir kimlik verilmek ve muğlaklık asgariye indirilmek istenir. Ama yine de her zaman bilim dilinde nisbî bir muğlaklık, anlatılan ile anlatılmak istenen arasında bir mesafe olacaktır. Felsefe dilinde ‘su’ denildiği zaman ne denilmek, istendiğini filozofun ona yüklediği anlamı veya sistem içinde kelimenin yerini bilmekle kavramamız mümkün. Felsefede de bilimde olduğu gibi dil kesin anlamlı olmaya yönelmiştir, ancak kesinlik bilimde âlemşümül olmak isterken, felsefede sistem içinde kalmaya rıza gösterir. Şiirde ‘su’ kelimesi geçtiği zaman damladan ummana kadar geniş mesafeli bir belirsizlik de göz önüne getirilmiş oluyor. Şiirde kelime, ne bilimde olduğu gibi tanımı üzerinde taşır ne de felsefede olduğu gibi düşünürün yüklediği ile bağlıdır. Şiirde kelime bir varlık kazanmıştır ve Varlık’la temasa methaldir. Bir başka deyişle bilimde dil kâinatın resmini çizmeye çalışır; felsefede kâinatın resmini değiştirmeye (müdahaleye, yorumlamaya) çalışır; şiirde ise dil kâinatın resmi olmaya çalışır. Şiirde dil ne işaret ettiği nesneyle ne de şairin niyetiyle bitişik bir durumda kendini ortaya kor.” (“Şiir Okuma Kılavuzu”, Maveria, S.3, Şubat 1977, s.47–48)

İsmet Özel, dilin şiir dışındaki alanlarda kullanımının bir dünyayı belirginleştirmeye yarayacağına işaret ederken şunları ifade etmektedir: “Konusu yoktur şiirin, bu demektir ki dilde karşılığını gördüğümüz nesnelere dayanarak bir yapı kurmaz. Kurduğu yapı nesnelere bahane ederek dili açar. (...) Şiirin getirdiği dil düzene girenin yanı sıra ele girmez olanı, fişkırmanın içinde dumura uğramış, canlıda yaşayan ölüyü gösterir. Şiirde kelimeler dökülen şeyin (kimileri bunu tema sanır) bize ulaşan şey olmadığını bildiğimiz halde döner döner o kelimeleri okuruz.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.77)

“De la musique avant toute chose / De la musique encore et toujours” Hereşeyden evvel musiki, yine ve her

zaman musiki” şeklinde Türkçe’ye çevrilen bu söze ilişkin İsmet Özel, 10 yıl sonra yazdığı “Nağme Değil, Mûsikî” (*Dergâh*, C.I, S.10, Aralık 1990, s.1), adlı yazısında şunları kaleme almaktadır: “(...) Şair ‘her şeyden önce musiki’ diyerek başlattığı Şiir Sanatı’nu ‘ve artakalanın hepsi edebiyat’ diye bitirir. Şairden edebiyat yapmasını bekleyemeyiz yani. Şairin bize bir nağme terennüm etmesi bir şey değildir.” (s.1)

Şair, yine bu konuyla ilgili, “musiki ve onu mümkün kılan sanathı sözler şiirin belkemiğini teşkil etseydi, tıkanık, ayrıntılardan kurulu Divan Edebiyatı’nu şiir için vazgeçilmez saymamız gerekirdi.” demekte (Şiir Okuma Kılavuzu, s.41) ve 10 yıl sonraki metninde bu konuya tekrar dönmektedir: “Divan Edebiyatı içine doğduğu hayat dolayısıyla bir şeydi. Divan şiiri onu kabul eden zihin yapısı içinde bir iletmeyi mümkün kılıyordu. Ne zaman ki Divan şiirini yaşatan yaşama biçimi ortadan kalktı, o zaman Divan edebiyatının tıkanıklığından söz etmek mümkün olabildi.” (“Nağme Değil, Mûsikî”, *Dergâh*, C.I, S.10, Aralık 1990, s.1)

Atilla Koç, “Sanatın Temelinde Olan Ben Neyim Sorusudur”, *Yeni Devir Gzt.*, Y.1, S.26-27, 19-20 Nisan 1977, [söy.]

İsmet Özel, sanatın insan hayatında “doğrudan kavrayış”la aldığı yerini şu şekilde açıklamaktadır: “Doğrudan kavrayış, kuralları bilinen anlama ve akıl yürütme yollarının ötesinde bir ‘edinme’ yoludur. Sanat dışındaki düşünme alanlarında, zihin çabalarından herhangi bir şeyi kavramak için adım adım bazı bağlantıların, ilişkilerin evrelerinden geçilir, öğeler arasındaki ilgi dolayısıyla bir ‘doğru’ kavranılır. Sanat ise adım adım kavranabilen, açıklamalar yoluyla yaklaşılabilen bir doğru sunmaz insanlara. Bütün ince işlere, yıllar süren sanat çalışmalarına rağmen sanat temas edildiği anda ortaya çıkan ve hiçbir zaman bazı araçlar gerektirmeyen bir etki ile insan hayatında yer eder.” (Şiir Okuma Kılavuzu, s.45)

Şiir Okuma Kılavuzu, s.46.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.24.

İsmet Özel, sanat eserinin, sanatçıyı ele vermek ve ifşâ etmek için meydana getirilmediği fikrini, şu cümleleriyle temellendirmekte ve sanat eserinin mahiyetine ilişkin şunları belirtmektedir: “Eğer sanat eseri bir hünerden ibaret olsa idi biz sadece o hüneri tanıyacak ve temas kurduğumuz üründen dolayı kendimizi yoklama girişiminde bulunmayacaktık. Sanat eseri sanatçının ‘nasıllığını’ değil, ‘niçinliğini’ düşündürür ve ifşa edilen bir şey varsa o bizim de kendimizin, kendimize, kendimiz hakkındaki ifşaatını içine alır.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.24-25)

“Sanat eserlerinin iki sahibinin birden olamayacağına” dikkat çeken İsmet Özel, bu görüşünü şu şekilde devam ettirmektedir: “Sanat eseri keşfedilmek üzere bir yerde bekliyor değildir. On yedinci yüzyılın son çeyreğinde Leibniz ve Newton birbirlerinden habersiz infinitesimal hesaplamayı bulmuşlardı. Sanat alanında böyle yakınlıklar gerçekleşmemiştir. İngiliz tarihinin bir başka Cromwell ortaya çıkarabileceğini düşünebiliriz, ama İngiliz edebiyatının bir başka Milton vereceği söylenemez. Kolomb yeni bir kıta bulduğunu bilmeden öldü. Sanatçıların başına böyle kazalar gelmez. Kısacası sanat gayri şahsi kılınamaz.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin ?, s.16)

Mustafa Alp Dağıstanlı / Melih, Şabanoglu, “Zekâsı, Bilgisi ve İçtenliğiyle Birisi Çıkıp Kitabımı Ekarte Etmeliydi”, *Argos*, C.1, S.3, Kasım 1988, s.58, [söy.]

İsmet Özel, kendisiyle yapılan bu söyleşide, yine sanat üzerine şunları dile getirmektedir: “Sanat dediğimiz şey ne menem bir şeydir ki, insanlar için farklı bir dünya kuruyor olsun. Neden yaşadıklarımızla örtüşmeyen bazen görsel, bazen zihni, bazen işitsel bir dünya var? Acaba insanların öznel yapıları mıdır sanat dediğimiz şey? Yoksa sanatla birlikte algılarımızın ötesindeki bir dünyaya mı adım atıyoruz? Ki bu yüzden sanatçıların herkes gibi algıladığımız hayatlarının dışında, eserleri dolayısıyla algıladığımız ayrı bir hayatları olduğunun farkına varıyoruz. Acaba yazmakla yaşamak birbirine zıt uğraşlar mı, yoksa biri öbürünün gölgesi ya da türevi mi? Bence yazmak işi yaşamanın kaçınılmaz bir uzantısıdır.” (Ags., s.58)

İsmet Özel, “Intellect” kelimesinin anlamını şu şekilde açıklamaktadır: “Intellect” kelimesine TDK’nun önerdiği karşılık ‘anlıktır. Eskiden ‘müdrake’ denirmiş. Duyu ve iradeden ayrı olarak düşünülen, bilgi yetileri basamaklamasında akıldan bir alt basamağa konulan düşünme ve bilme yetisi. Bu yeti: a. kavramlar, kurallar, kategoriler, açık, somut düşünceler yetisi olarak; b. ayırma, çözümleme, soyut düşünme yetisi olarak; c. kılıklı (pratik) yönden planlar yapan yeti olarak düşünülüyor. / TDK, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Prof. Dr. Bedia Akarsu” (“Şairler Intellectin Pençesinde”, *Yazko Edebiyat*, S.18, C.3, Nisan 1982, s.97)

İsmet Özel, “Demokrat -O- Federal Şiircilik Ltd.”, *Sanat Olayı*, S.13, Ocak 1982, s.13–14.

“Sanat Soruşturması”, *Ant*, Yöneten: Osman S. Arolat, Katılanlar: İsmet Özel, Ataol Behramoğlu, Süreyya Berfe, Özkan Mert, S.153–154–155, 2–9–16 Aralık 1969.

İsmet Özel'in şiire dair ifade ettikleri dolayısıyla en çok eleştirildiği nokta "II. Yeni Şiiri"ne yönelik, özellikle "Ant" dergisinin "Sanat Soruşturması"nda ve "Halkın Dostları" dergisinin ilk sayısında kaleme aldığı "Tanrı Mezarını Isıtsın" (S.1, Mart 1970, s.7) adlı yazısında yaptığı tespitleri nedeniyledir. Halkın değerlerini ön plana alma endişesiyle II. Yeni'ye yönelik yapılan bu tespitler, şairin 1980 yıllardan itibaren yazdığı yazılarda gelişerek farklı bir düzleme taşınır. Fakat bu dönemde de bu açılım dolayısıyla eleştirilen Özel kimilerince, önceden verdiği II. Yeni'yi bu sefer modern Türk şiirinin kaynağı olarak göstermekle suçlanır. Yine şair, değişik dönemlerde yazdığı poetik metinlerinde Türk şiiri ve şairleri hakkındaki tespitlerini örneklememekle ve öne sürdüğü yargılarını temellendirmemekle eleştirilmektedir. Şairin kaleme aldığı poetik metinler ve yazdığı şiirler dolayısıyla tenkide uğradığı bir başka nokta da, müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra değiştirdiği iddia edilen "dili" ve "kelime dünyası"yla ilgilidir.

İsmet Özel'e yönelik yapılan bu eleştiriler için bkz:

Cemal Süreya (Seber), "Dergiler Arasında/Halkın Dostları", *Papirüs*, S.44, Mart 1970, s.53-56.

Selim İleri, "Eleştiride Düzey Ve... "Halkın Dostları", *Yeni Edebiyat*, S.11, Eylül 1970, s.24-25.

Akif Kurtuluş, "Hangi Dünyaya Kulak Kesilmişse Öbürüne Sağır", *Yarın*, S.6, Şubat 1982, s.29-31.

Asım Bezirci, "Bütün Çiçekleri Ezme Canavar Dedirtme Kendine", *Yazko Edebiyat*, C.4, S.24, Ekim 1982, s.112-117.

Mehmet H. Doğan, "Evet İsyân'dan Sünnî Şaire", *Adam Sanat*, S.57, Ağustos 1990, s.18-26.

"Demokrat -O- Federal Şiircilik Ltd"., *Sanat Olayı*, S.13, Ocak 1982, s.12.

İsmet Özel, bu "atılım" üzerine şunları kaleme almaktadır: "Bu atılımın 'akım' olarak değeri sıfıra indirgendi çoktan, ama tek tek şairlerin kurup geliştirdikleriyle oluşan özsu uzun süre ülke şiirini besledi. Yirmi yıldır Türk şiirinde 'atılım' yok. Bu süre içinde şiire can katmış olanlar ne verebileceklerse verdiler. Kendi çemberini kapattı onlar. Şimdi gençlerden söz ediliyor. Niçin genç oldukları, hatta niçin 'oldukları' herkese (kendilerine bile) bir muamma olan gençlerden." (Agy., s.12)

Yine şair, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide "1954 - 1959" tarihinin önemi ve bu tarih aralığını bilinçli olarak kullanmasıyla ilgili olarak şunları belirtmiştir: "Her şey birbiriyle bağlantılı. Ben diyorum ki Türk şiiri modernleşmesini 1954-59 yılları arasında tamamladı. Bu tarihleri şuna göre söylüyorum: 1960 ihtilâlinin olmaması. 1960 dersem, o tarihte bitti iş. 1954 yılını da ortaya konan şiirler ile. Bir de Demokrat Parti 1950 de iktidarı devraldı. 1954'de de ikinci kez kazandı. Bu önemli bir değişim, hasbelkader bir iktidar değişikliği değildi. Türk Milleti bu değişikliği onayladı demek ki. Çünkü 1950'de Cumhuriyet Halk Partisi seçimi kaybetti. Demokrat parti bir şey kazanmadı. 1950'de Cumhuriyet Halk Partisinin karşısına kim çıkarsa çıksın o kazanacaktı zaten. Ama 1954'de seçimin CHP'nin oylarını iyice azaltması Türkiye'de bir şeylerin olduğunu gösteriyordu. Şiir de bu şartlarda modernleşmesini gerçekleştirdi ama tamamladı da. Tanzimat'la başlayan değişim noktayı koydu o zaman." (Ags.)

"Demokrat -O- Federal Şiircilik Ltd.", s.13.

İsmet Özel, bu "ideolojik yönseme" sonucunda meydana gelen şiir ortamını şöyle anlatmaktadır: "Şairler kendi işlevlerini ancak hiçbir 'düşünsel' metnin yüklenemeyeceği ağırlıkta bir sorumluluğu omuzladıkları zaman yerine getirebileceğini ileri sürseler, karşılarında politik-felsefi-bilimsel bir cephenin kurulacağını ve bu cephenin tehditkâr bakışları altında soğuk terler dökceklerini biliyorlar. Çünkü şairler son 20 yıldır, görünürdeki şairliklerini bu politik-bilimsel-felsefi cephenin siperlerini tahkim ederek elde edebildiler, ya da elde tutabildiler." (Demokrat -O- Federal Şiircilik Ltd., s.14)

"Demokrat -O- Federal Şiircilik Ltd.", s.14.

İsmet Özel, bu "büzülme" sonucunda "asalaklaşan" Türk şiirinin "atılımdan yoksun bir ortamda yalnızca olumsuzluklar ve değillemeler düzeyini aşamadığı, okuyucuya yeni bir kavrayış alanı sokamadığı, toplumun kavrayış tarzını sorgulama gücünü gösteremediği ve önceden çiğnenmiş sakızları ağızda gevelemekten fazlasını yapamadığı halde" nasıl olup da geçerliliğini koruduğunu şöyle izah etmektedir: "Bugün Türk şiirinin varlığı saymaca (itibarî, conventional)dır. Şairler şair oldukları, yani okuyucularında bir karşılık buldukları, okuyucuları için vazgeçilmez açılımların başlatıcıları oldukları için değil, 'filancalardan biri' oldukları için geçerliliklerini koruyorlar. Her 'filancalar kümesi' kendi birimini gümrük duvarıyla korumaktadır. Metni yazanın 'bizden' olup olmaması onun gümrüğümüz koruyuculuğundan yararlanıp yararlanmayacağını belirler." (Agy., s.14)

"Şairler Intellectin Pençesinde", s.97-107.

İsmet Özel, alıntı yaptığımız yazısını 1982 yılında kaleme aldığı için, fikirlerini son yirmi yılın şiir ortamından

hareketle ileri sürmektedir. Biz yukarıdaki metinde “son yıllarda” ifadesini bilinçli olarak kullandık. Çünkü şair, yaklaşık 25 yıl önceki şiir ortamına dair düşüncelerini bugün de taşımakta, aynı fikirleri yine ileri sürmektedir. Buna örnek olarak İsmet Özel’in 15 Ocak 2006 tarihinde Kürşat Oğuz ile yaptığı söyleşi gösterilebilir. Şair, Oğuz’un sorduğu “Takip ediyor musunuz genç şairleri” şeklindeki sorusunu “*Bir dönem takip ettim ama ümidim kırıldı. Yazdığı dilin sorumluluğunu üstlenme gücünde şair çıkmadı.*” diye cevaplandırmaktadır. (Kürşat Oğuz, “**Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım**”, *Akşam Kitap*, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.16–18)

Ayrıca Özel’in Türkiye’deki edebiyat ortamının durumu ile ilgili ileri sürdüğü görüşleri için yine Kürşat Oğuz’la yaptığı şu söyleşiye bkz: Kürşat Oğuz “**Edebiyat Tanpınar’a Geriledi**”, *VatanKitap*, Y.1, S.2, 14 Temmuz 2006, s.16–19.

Yine İsmet Özel’in, kendisiyle yaptığımız söyleşide “Şiir Okuma Kılavuzu” ile ilgili sorumuza verdiği şu cevap bu çerçevede de değerlendirilebilir: “*İnsanlar halen şair kabul edilmek derdiyle uğraşıyorlar. Hiç kimse, “Beni şair sayarsalar da saymasalar da yazılacak olan budur” diye bir yol tutturmuş değil. Dikkat etmiyor musunuz buna. Türkiye’de genç ya da yaşlı herkes kabul edilebilirlik alanı içinde şiir yazıyor. Ve reddedilmekten korkuyorlar. Hâlbuki şiir tam tersine, önce reddedilen sonra ister istenilmez kabul edilen bir metindir. Şiir bu güne kadar hep böyle olmuştur. Önce “Bu nedir böyle” dedirtmiş, sonra “Ha buymuş” dedirtmiştir. Bu Shakespeare için de böyle Baudelaire için de böyledir*” (Ags.)

“Şairler Intellectin Pençesinde”, 100.

İsmet Özel, “Şairler Intellectin Pençesinde” adlı metninde öne sürdüğü “şair-şiir-intellect” sorunsalına, modern şiir perspektifinden yaklaşmakta ve önermelerini, “*Modern şiire varan yolun ilk durağında Divina Commedia’nın bulunduğunu söyleyebiliriz*” (s.98) diyerek, Dante’nin “İlahi Komedi” adlı eserinden hareketle dikkatlere sunmaktadır. Özel, şairin “ilk defa bu eserde evrenle olan alışverişinin bilincine, dili bu alışverişin içine sokarak” vardığını ifade eder ve şairin, şiir aracılığıyla anlamlandırmaya çalıştığı evren dolayımında, şiir sanatının açıklığa kavuşması bakımından çok önemli olan şu görüşlere işaret eder: “*İnsanın evrenle olan alışverişi, gerek bir çatışmayı gerekse bir uyumluluğu dile getirmek üzere bütün insan faaliyetlerinde belirgindir, ama şiir, içinde şairin de bulunduğu evreni oluşturan birimlerin berisine çekilerek sorulan soru ile doğar. Şairin eseri evrene karşı konulmuştur. Bu durumdan ötürü şiire bir ‘karşılık’, bir ‘cevap’ dememiz gerekirdi. Ne var ki cevap, şiddeti ne olursa olsun edilgin bir tavrın uzantısıdır. Şiir ise evrene karşılık olurken, evrende gedikler açar. Şairin sorduğu soru yani şiir bir uyumsuzluğun vurgulanmasından başka bir şey değildir. Öteki insan etkinliklerinde ise insanoğlu evrenle uyumunu arar. Böylece doğan koşullara bir cevap hazırlamış olur. Şair merak eder, araştırır ve sorar. Şiir dediğimiz araştırma ve sorgulama yolunun açılmasını gerekli ve zorunlu kılan ortam, evrenin nesnel ve somut bir gerçeklik olarak insan teki için anlamını yitirdiği bir ortamdır. İnsan teki fiilen yürürlükte olan dünya düzeni ile, ilişkiler zinciri ile bağlantısını anlaşılır kılamamakta, dünyaya uyduğu zaman dünya görüşüne sırt çevirmek, dünya görüşüne sadık kaldığı zaman ise dünyadan kopmak zorunda kalmaktadır. Evrenin kavranılışı ile gerçek zıtlık içindedir.*” (Agy., s.98-99)

“Şairler Intellectin Pençesinde”, s.100.

İsmet Özel, öz’den yoksun olarak ortaya çıkarılan bu türden bir şiirin etkisini “ispirtizma”nın etkisine benzetmekte ve bu görüşünü şu şekilde devam ettirmektedir: “*Güzel söz sanatı olarak şiirin etkisini ispirtizmanın etkisine benzetmek büyük yanlış sayılmaz. Yeni Dünya’da şair sahneye çıkmıştır ama programını bitirip yerini kendi cinsinden bir başka göstericiye bırakacaktır. Programı süresince size çok nefis dakikalar, saatler yaşatabilir, ama bunu sizi avutarak yapacaktır. Daha sonraları modern şiirin size bir dünya vererek yaptığı uyarıcı etkiyi yaratmaktan uzaktır.*” (“Şairler Intellectin Pençesinde”, s.104)

İsmet Özel, “bir edebiyat türü olarak şiir”den şöyle söz etmektedir: “*(...) sakat bulduğumuz yaklaşım şiirin ‘manzumeleştirilmesi’ ve söz sanatları aracılığıyla bazı doğruların aktarılabilmesine inanılmasıdır. Kelimenin en kötü anlamıyla edebiyat yapılmaktadır. (...) Bu yüzden bir şiirde yer alan yargıların doğru veya yanlış olduklarına, bizim düşüncelerimize uygun düşüp düşmediğine bakarak bir metne şiirdir, şiir değildir dememiz söz konusu değil.*” (“Şairler Intellectin Pençesinde”, s.104)

‘Ethos’ ve ‘Pathos’ kelimelerini, Aristoteles’in “Retorik” adlı eserinde, insanlara bir şeyi anlatmak için tercih edilen ikna yollarından ikisi için işaret ettiği şekliyle kullanıyoruz. Aristoteles’e göre ‘ethos’ insanın düşünsel yanından çok ahlâksal yanını temsil eder ve insan karakterlerini betimler. Günümüz toplum bilimlerinde ise ethos, bir kültürün, topluluğun ya da toplumun kendine özgü niteliği; ruhu ya da tını anlamında kullanılmaktadır. ‘Pathos’ ise konuşmacının izleyicisinin duygularına hitap edebilmesi için sahip olması gereken erdemler bütünü ve merhamet, sempati gibi his uyandırma yeteneğidir. Bu ikna yollarından üçüncüsü de ‘Logos’tur. Bu kelime,

akıl ve söz anlamında kullanılır. Aristoteles'e göre bir insanı ikna etmek için üçüncü bir yol olarak aklın ve sözün ustalığı kullanılır. (Bu konuda geniş bilgi için bkz: Aristoteles, **Retorik**, YKY, çev. M. H. Doğan, İst., Eylül 2000, 293 s.; Sarp Erk Ulaş; A. Baki Güçlü; Erkan Uzun; Serkan Uzun; Ümüt Hüsrev Yolsal, **Felsefe Sözlüğü**, *Bilim ve Sanat Yay.*, Ank., 2002, 1728 s.)

İsmet Özel de şiirin, retorikğin yukarıda ifade edilen yollarını deneyerek, “yöneldiği eksen doğrultusunda eylemlerle bağlantısını ya ethos ağırlıklı olarak veya pathos ağırlıklı olarak” kurduğunu ileri sürmektedir. (Şiir Okuma Kılavuzu, s.58)

İsmet Özel, “Modern Türk Şiirinin Savunması”, *Parşomen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Edebiyat Kulübü Yay., C.2, S.1, İstanbul, Güz 2000, s.28-40.

İsmet Özel, Türklerin veya Türkiye'nin modernliğe olan katkısı nedir? Sorusunun zihninde nasıl ortaya çıktığını şöyle ifade etmektedir: “Berlin’de bir panel dolayısıyla bulunurken, bizi, Türkiye’den giden insanları, öğrencileri arsında çok Türk çocuğu bulunan bir okula, okulun öğretmenleriyle görüşmeye çağırıldılar. O toplantıda, ister istemez, düzenlenen panel dolayısıyla, Laik-İslamcı ayrımı Türkiye’den gelenler arasında var gibiydi. ‘Laik’ adı verilen kesimin temsilcileri sayılabilecek isimler modernlikten söz etmeye başlayınca, Alman öğretmenlerden birisi araya girip şöyle bir soru sordu; ‘Türklerin veya Türkiye’nin modernliğe katkısı nedir?’ Bu soru orada bulunan herkesi çok şaşırttı ve ben o zaman içimden modern Türk şiirinin, modernliğe Türkiye’nin yaptığı katkı olduğunu düşüncesini geçirdim.” (“Modern Türk Şiirinin Savunması”, *Parşomen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Edebiyat Kulübü Yay., C.2, S.1, İstanbul, Güz 2000, s.28)

“Modern Türk Şiirinin Savunması”, s.28.

İsmet Özel, gerek düz yazılarında gerekse şiirlerinde oluşturduğu anlam dünyasıyla, modern dünyanın insanı yabancılaştırıp kendinden uzağa fırlatan bir yapı içerisinde olduğuna işaret eder ve bu türden bir “modernite”yi olumlamaz. Müslüman dünya görüşünü bağlandıktan sonra kaleme aldığı “Üç Mesele”(7. bs., *Şûle Yay.*, (1.bs.,Çıdam Yay., Haziran 1976), 1998, 164 s.) adlı kitabında da bu düşüncesini kuramsal bir çerçeve içerisinde ortaya kor. Şair, modern Türk şiiri söz konusu olduğunda modernliğin ne şekilde savunulacağını ise şöyle belirtmektedir: “Eskiler ve modernler arasındaki tartışmada, eskilerin savunduğu tez, Greko-Romen medeniyetinin ürettiği kültürel değerler aşılabilir, dolayısıyla en fazla modern çağda bu değerlerin paralelinde, taklidi olabilecek ürünler verilebilir idi. Modernler ise diyorlar ki, ‘Hayır, insan daha üretken bir yaratıktır. Elbette Greko-Romen medeniyetinin yaptıkları önemli, değerli, hesaba katılır şeylerdir ama biz pekâlâ bu çağda onların yaptıklarından daha önemlisini yapabiliriz; insanın imkânları, insanın üretkenlik ve yaratım gücü eski çağın verimleriyle donmamıştır’ tezini savunuyorlar. Ve modern, böyle bir yaklaşım olarak, o günden bu güne edebiyatta varlığını koruyor ya da gücünü berkitiyor. Bu manada, modernliği bir açılım olarak kabul etmek şartıyla savunabiliriz. Yoksa modern, dünyanın doğuşuyla birlikte insanlığın başına salınan belaların savunulması değildir.” (Agy., s.28)

İsmet Özel’in şiirlerinden, modern dünyanın çıkmazları içerisinde sıkışıp kalan insan “ben”inin aldığı durumun yansıması ile ilgili bilgi için bu çalışmanın, “3.1.3.2. Modern insanın en büyük açmazı olarak ölüm” ve “3.1.7. Devam

eden devrimci duyarlılık: ‘Herkes’lerin eleştirisi” adlı bölümlerine bkz.]

“Modern Türk Şiirinin Savunması”, s.29.

İsmet Özel, kendisiyle yapılan bir söyleşide yine bu konuyla ilgili olarak ve “eski edebiyatımızdan, divan şiiri, halk şiiri vb., nasıl yararlanabiliriz?” şeklindeki bir soruya şöyle cevap vermektedir: “Önce Türk şiirinin geleneksel yapısını muhafaza etmeyişiyle Türk toplumunun geleneksel yapısını muhafaza etmeyişi arasında tabii bir bağ olduğunu düşünüyorum. Yani Türkiye’de niçin Divan Edebiyatı’nın uzantıları yaşasın ki, eğer Divan Edebiyatı’ni mümkün kılan hayat yoksa? Böyle bir şey yapmaya çalışmak çok züppece bir heves olabilir ancak. Şimdi mesela, halk dediğimiz zaman aklımıza heybeli, çarıklı insan gelmesi artık mümkün değil. Bugün halk edebiyatı demeyeyim ama halk sanatı bir bakıma belki avami şeylerde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkıyor. (...) Eğer oluyorsa, mesela birisi bize bir edebiyat ürünü ortaya çıkarmışsa ve bu da hakikaten hem bizi bugünün insanları olarak çok ilgilendiriyor, hem de geleneksel dediğimiz ürünlerle bağını kurabilmişse onu artık çağdaş bir edebiyat ürünü olarak gerektiği yere, layık olduğu yere yerleştiririz. Ama ben geleneksel değerlerden yararlanmanın bir gereklilik, ideolojik tutumun kılıfı, tezahürü gibi sunulmasının yakıştırma bir şey olduğuna inanıyorum. Bunu olumlu bir şey saymıyorum.” (Şaban Abak / İhsan Işık, “İsmet Özel’le Şiirimiz Çevresinde”, *Mavera*, Y.11, S.313, Kasım 1987, s.26)

İsmet Özel, bu konuyla ilgili olarak “Özgürlük İçin Şiir” adlı yazısında da şunları kaleme almaktadır: “Türk şiiri,

Osmanlı düşünme tarzıyla kaim bir ritmi, Batı dünyasıyla şöyle veya böyle ilişki kuran zihnin meşguliyet alanı içinde tüketti. Tanzimat'tan bugüne esrarengiz temasın bütün imkânı, bütün hazzı, bütün azabı bitti." ("Özgürlük İçin Şiir", *Dergâh*, C.I, S.1, Mart 1990, s.1)

Şiiri, "hatırlanan ve seçkinleştirilen ve kendisine günlük dilin kullanımında farklı bir yer ayrılan şey" olarak kabul eden İsmet Özel, modernist şiirin ne olduğunu anlatmak için verdiği örnek bir hayli ilgi çekicidir: "Fantastik bir benzetmeyle, modernist şiiri anlatmak istiyorum. Modernist şiir şöyle bir şey olsa gerek: İki kişi yan yana yürüyorlar, bir merdivenden çıkıyorlar ya da bir merdivenden iniyorlar. Bir tanesinin ayağı kayıyor, paldır küldür merdivenlerden yuvarlanıyor. Düştüğü yerde yarı baygın halde. Arkadaşı -yanındaki- omuzlarından sarsarak, 'Bir şeyle söyle, bir şeyler söyle' diyor. O, travmaya maruz kalmış olan, gözlerini aralıyor, bir şeyle söylüyor: İşte o söylediği şiirdir. Ama dinleyen de şiir okuyucusudur. O dinleyen, onun ne dediğine dikkat etmez, çünkü o bir şeyler söylemesini istiyordur. O anlamda şiirde belli bir insanlık durumunun ifadesi birinci plândadır. Ama merdivenden paldır küldür yuvarlanmış birinin söylediği, yani dünyanın halinden etkilenmiş, olumsuz etkilenmiş birinin söylediği bir şeydir bu ve böylelikle bir yer sahibidir hayatımızda." (Agy., s.29)

"Şairleri Affedebiliriz", *Dergâh*, C.I, S.2, Nisan 1990, s.1.

İsmet Özel yine bu konuyla ilgili olarak, modern Türk şiirinin kaynağına, bir konferansında "Logos"u da eklemektedir. "Akif Paşa-Sadullah Paşa" çizgisinin 'Logos' yoluyla şiir üretme çabasında olduklarını ileri süren şair, "Ethos" ve "Pathos" ağırlıklı gelişen şiir çizgisinin "Fikret-Akif-Nâzım" ve "Yahya Kemal-Ahmet Haşim" öncesini ise şöyle değerlendirmektedir: "Divan Edebiyatı terk edilip batı edebiyatı tercih edildiğinde bize bugün garip gelecek bir şekilde Türkiye'de eli kalem tutan ve "yeni bir kültür üretirsek millet olarak varlığımızı devam ettirebiliriz" diye düşünen insanlar retoriğin bu yollarını deneyerek yeni edebiyat kurmaya çalıştılar. Akif Paşa Tanzimat öncesinde ve Tanzimat sırasında Sadullah Paşa, "Logos" yoluyla bir yeni şiir üretme çabası gösterdi. Namık Kemal, Ziya Paşa gibiler "Ethos" yoluyla yeni bir şiir kurma çabası gösterdiler. Rezaizade, Abdülhak Hamid gibiler de "Pathos" yoluyla bir yeni şiir kurma çabası gösterdiler. Bu dönem, emekleme ya da iki medeniyet arasındaki tercihte rastlanılan zorluklar, esasların fark edilmesi, tereddütler, sallantılar dönemi idi. Ve "Bu sahip olduğumuz dille Avrupalı edebiyat yapabilir miyiz" sorusu Tanzimat Edebiyatı sırasında muallakta bir soru idi. Ama hemen Serveti-Fünun'la, yani bir bakıma Tefik Fikret'le beraber bu mesele aşıldı. Hem Ethos yoluyla Avrupalı edebiyat yapılabileceği hem Pathos yoluyla Avrupalı edebiyat yapılabileceği (Cenap Şehabettin Pathos kanadını, Tefik Fikret Ethos kanadını temsil ediyordu) sarahaten görüldü. Çok kısa bir zamanda bu dil, bu lisan, dünya ölçüsünde bir şiir kurmanın imkânını gösterdi, bu imkânın var olduğunu gösterdi ve kanıtladı. Böylece Türk şiirinin modernleşmesine doğru giderken bir Ethos kanalı kullanıldı. İşte bu, Tefik Fikret, Mehmet Akif, Nazım Hikmet kanalıdır; bir de Pathos kanalı kullanıldı. O da Cenap Şehabettin, Ahmet Haşim, Yahya Kemal kanalıdır." ("Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz", 'Of Not Being A Jew' Adlı Şiir Kitabının Tanıtım Toplantısı, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İst., 31 Aralık 2005)

"Şairleri Affedebiliriz", s.1.

İsmet Özel, ethos ağırlıklı oluşan çizginin "yeri, zamanı, insanı yoğurmayı gözetken" bir çizgi olduğunu belirtmekte ve şunları kaleme almaktadır: "Fikret-Akif-Nazım çizgisi, hamurun mevcut olduğuna, milletin dinamızının şiire ilişkin değerleri besleyip büyüteceğine inanırlar. Kararlara doğrudur bu şiir. Bu şiiri önemli ve değerli kılan kararların neler olduğu değil; kararlılığın olduğudur." (Agy., s.1)

"Şairleri Affedebiliriz", s.1.

İsmet Özel, pathos ağırlıklı oluşan bu çizginin bir diğer özelliğine şöyle dikkat çekmektedir: "Yahya Kemal ve Ahmet Haşim'in temsil ettiği şiir çizgisinde estetik yapı dildeki içkin özelliklerde aranır. Dille mekân arasındaki bağlantıyı verilmiş sayarlar. Dilin zamanı yaratabileceğine, insanların dilde mukim oluşlarının meseleyi çözeceğine inanırlar." ("Şairleri Affedebiliriz", s.1)

İsmet Özel, Türk şiirinin modernleşmesi için bir uğrak olarak gösterdiği "ethos" ve "pathos" kanallarına, son dönemde kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle değinmektedir: "Osmanlı devleti dolayısıyla kültür meselelerini ele alan kamp ve Osmanlı devletinin varlığını esas almadan kültür meselelerini ele alan iki ayrı kamp var. Nazım Hikmet'in Türk şiirinde ait olduğu çizgi geriye doğru gidersek, Mehmet Akif ve Tefik Fikret'tir, o gelenekten geliyor. Bir de Cenap Şahabettin dolayısıyla başlayan bir gelenek var, o da Ahmet Haşim ve Yahya Kemal'le devam ediyor. Asıl ayrılma noktaları ise devlet. Devlete doğru fikri bir tür şiiri doğurmuş; devletten itibaren fikri başka bir şiiri. Bir şiir devlete doğru gidiyor, öbür şiir devletten geliyor. Bu devlet, Tefik Fikret'in mantalitesine

göre pozitivist esaslara sahip bir devlet, Akif'in kafasına göre İlam esaslarına sahip bir devlet, Nazım Hikmet'e göre de Marksist esaslara sahip devlete doğru giden bir eğilim ilki. Ama Cenap Şahabettin'le başlayıp Haşim ve Yahya Kemal'le devam eden eğilimde ise kültürel ocak vazifesi gören bir devlet olduğu varsayılıyor.” (Kürşat Oğuz, **“Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım”**, Akşam Kitap, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.17)

İsmet Özel, bu görüşünü şöyle açıklamaktadır: “Bu gerçek ne kadar belirgin olursa olsun; bir yandan devletin şairleri umursamaz tutumu, diğer yandan şiir dilinin günden güne millete açılmak zorunda kalışı hem anlayışta, hem söyleyişte bir kırma (hybride) tür ortaya çıkardı. Şairler milleti gücendirdiler, devlete yaranamadılar. Seçkinlere yaraşan bir şiir anlayışı yetkisiz ve etkisiz bir insan kümesinden ilgi görüyor; yetkili ve etkili insanlar seçkin vasıflara sahip değil.” (“Şairleri Affedebiliriz”, s.1)

İsmet Özel, ‘ethos’ ve ‘pathos’ ağırlıklı kanaldan akarak gerçekleşmeye başlayan Türk şiirinin modernleşmesinin, Cumhuriyet ile birlikte değişme sebebine şöyle işaret etmektedir: “Bu Cumhuriyet’in kurulmasıyla birlikte bambaşka bir şekil almak zorunda kaldı. Çünkü Osmanlı batılılaşmasıyla Cumhuriyet batılılaşması tab’an birbirinden ayrı şeylerdi. Mahiyet itibariyle farklı şeylerdi. Yani sanıldığı gibi 3.Selim’den başlayan ıslahat hareketleri, bütün yenileşme olayları Türkiye’yi Cumhuriyet’e getirmedi; bu ikisi ayrı hadiselerdir. Osmanlı batılılaşmasıyla Cumhuriyet batılılaşması, eğer böyle bir şey varsa, (Cumhuriyet’te batılılaşma diye bir şey yoktu, artık batılı kabul ediliyordu Türkiye,) iki ayrı olaydır bunlar. Farkları şurdadır: Osmanlı batılılaşması temelleri İslam’da olan bir toplumun kapitalist dünyada kendine yer açıp açamayacağı sorusuyla vücut bulan, vuku bulan bir batılılaşmaydı. Hâlbuki Cumhuriyet batılılaşmasında böyle bir “köken” meselesi yoktu. Kökleri İslam’da olan bir toplumun yenedünya şartlarında kendine yer araması diye bir şey yoktu. Doğrudan doğruya dünyanın kabul edeceği bir toplumu inşa etmek, kurulmak diye bir mesele vardı. Şiir doğrudan doğruya bu olay içinde şekillendi ve tabii ki şeklini bulurken kendi vasfını tanımak mecburiyetindeydi.” (“Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz”, ‘Of Not Being A Jew’ Adlı Şiir Kitabının Tanıtım Toplantısı, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İst., 31 Aralık 2005)

İsmet Özel, Türk şiirinin dünya şiiri içinde hatırı sayılır, reddedilemez bir yere sahip olması işini, Nazım Hikmet ve Orhan Veli’den başlayarak, “II. Yeni” olarak adlandırılan şairlerin üstlendiğini ifade etmekte ve şunları belirtmektedir: “Birinci Dünya Savaşı sonucunun bizi nerelere götüreceği meselesini tahlil eden ve bu konuda sondajlamarda bulunan şiir olarak iki şiir karşımıza çıkıyor birisi Nazım Hikmet’in kurduğu diğeri de Orhan Veli’nin kurduğu şiir. Bu iki şiirden biri, Orhan Veli’nin kurduğu şiir, diyor ki: “Biz halkın davasını değil halkın zevkini savunuyoruz.” Dolayısıyla Nazım Hikmet’in şiirini, halkın davasını savunan şiir olarak bir yere oturtmuş oluyor. Ama biz biliyoruz ki Nazım Hikmet şiirinin “geriye doğru sulbünde” önce Mehmet Akif sonra Teyfik Fikret var. Bu halkın davası halkın zevki meselesi, İkinci Yeni adını verdiğimiz şiir akımında daha ihatalı ve daha öze ilişkin bir şekilde ele alınıyor.” (“Türk Milleti Olarak Varlığımızı Şiire Borçluyuz”, ‘Of Not Being A Jew’ Adlı Şiir Kitabının Tanıtım Toplantısı, Cemal Reşit Rey Konferans Salonu, İst., 31 Aralık 2005)

İsmet Özel’in yine bu konuyla ilgili olarak, kendisiyle yapılan bir söyleşide dile getirdiği şu hususlar, modern Türk şiirinin gelişim seyrini daha net ortaya koymaktadır: “Osmanlı devletinden kalan kültür sorunlarıyla gırtlığına kadar batmış olan şiirsel yaklaşım Garip akımıyla birden başka bir şekle girdi. Asaf Halet Çelebi gibi şairlerde bu tutumun başka bir yönüydü. İkisi de Osmanlı’nın kültürel meselelerinin dışında kaldılar. Orada çok önemli bir çizgi ortaya çıktı. Orhan Veli ve arkadaşları, Asaf Halet, belki bir taraftan Cahit Sıtkı ve Ziya Osman Saba Türkiye’nin insan mayası neden müteşekkildir meselesini enine boyuna ele aldılar. Sonuçta nasıl bir dünyada yaşadığımız meselesinde hepsi bir çıkmaza girdi. Bu çıkmazı çıkar hale getiren, yanlış bir şekilde adına İkinci Yeni dediğimiz şiir oldu. Yani modernleşmenin son aşamasını 1954–59 yılları arasında yapan Türk şiiri bizi yaşadığımız kültürün sahici bireyleri haline soktu. Bir çeşit kimlik belgesi verdi İkinci Yeni şiiri Türk toplumuna. İkinci Yeni bizi modern dünyanın yan unsuru değil asli unsuru haline getirdi.” (Kürşat Oğuz, **“Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım”**, Akşam Kitap, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.17)

İsmet Özel, dünya şairleri ile birlikte özellikle Türk modernist şairlerinin de maruz kaldığı bu “travma”ya ilişkin şunları vurgulamaktadır: “Bu hadise nedir, travma nedir ve nasıl olmuş da 1950’li yıllarda bazı şairler dünyanın tecrübesiyle özdeş bir durumun temsilcisi haline gelmişlerdir? Bu Batı medeniyeti dediğimiz bütünüün uğradığı travma ile alâkalı. Batı medeniyeti kuşkusuz, on ikinci yüzyıldan beri, belli alanlarda kendini tamamlayarak gelen bir bütün. I. Dünya Savaşı çıkana kadar Batı medeniyetinin kültür üreticileri, bu medeniyetin üstün ve ileri değerleri temsil ettiği ve insanlığı mutlaka daha olumlu, bütün dünya tarihinin taşıdığı değerlerin üstünde noktalara götüreceği konusunda kuşkuya düşmemişlerdi. (...) Fakat I. Dünya Savaşı, çok bariz bir şekilde Batı medeniyetini savunan herkesi şaşkınlığa uğrattı. Çünkü I. Dünya Savaşı’nda Avrupalılar

birbirlerini o eleştirdikleri dünyanın tarzında öldürdüler. (...)I. Dünya Savaşı büyük bir travmaydı Batı medeniyeti için ve Batı medeniyetinin değerlerinden şüphe etme meselesi, savaşın hemen akabinde, Avrupa'da dadaist ve sürrealist akımların canlanması ile sanat dünyasına yansdı.” (“Modern Türk Şiirinin Savunması”, s. 30)

“Şairler Intellectin Pençesinde”, s.106.

Modernizm ve şiir kavramlarının birbiriyle olan ilişkisi ve modern Türk şiirinin hangi koşullarda ve ne türden dürtülerle ortaya çıktığını üzerine geniş bilgi için bkz: Hasan Bülent Kahraman, **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir**, *agorakitaplığı*, İst., Kasım 2004, 538 s.

İsmet Özel, Mustafa Kutlu'nun kendisiyle yapmış olduğu “Cumhuriyet Devri Türk Şiiri Üzerine” adlı söyleşide, modernist şairler ve şiirleri için şunları dile getirmektedir: “1954–59 arasını özellikle ayırıyorum. Bu yıllarda Türk şiiri, modern şiirin mantık alanına girdi. Sözünü ettiğim atılımı gerçekleştiren bazı şairlerden çok bazı şiirlerdi. Önemine, atılımcı gücüne inandığım şiirlerin birkaçı şunlar: *Dalga* (Cemal Süreya), *Balkon* (Sezai Karakoç), *İntihar Anlaşması* (Ülkü Tamer), *Tel Cambazının Kendi Başına Söylediği Şiirdir* (Turgut Uyar), *Fayton* (Ece Ayhan), *Masa da Masaymış Ha* (Edip Cansever). Saydıklarımın yanı sıra anılacaklar da vardır elbet. Bu şiirle açılan ufuk henüz aşılabilmiş değil.” (Mustafa Kutlu, “**Cumhuriyet Devri Türk Şiiri Üzerine**”, *Türkiye Kültür ve Sanat Yıllığı*, Yazarlar Birliği Yay., 1984, s.194-199)

İsmet Özel, modernist Türk şiirinde hece veznini kullanan şairlerin de olduğunu, hatta kimi şiirlerde aruz vezni kullanılmasa da, aruz sesinin duyulduğunu ifade ederek, şiirde “biçim” meselesine şöyle yaklaşmaktadır: “Modernist Türk şairleri biçimde bir uzlaşmayı reddetti. Bunu niçin yaptılar? Herkesin şahsiyetini tanıyabilmek için. Biçimde bir donma, biçimde bir kalıplaşma, gayri şahsi bir alanı beslediği için ve herkesin şahsiyetinin tanınması ve herkese bir şahsiyet tanıyabilmek için biçimde uzlaşma olmaması gerekiyordu. Eğer biçimde bir uzlaşma olsaydı gayri şahsi bir anlatımda kilitleneceklerdi ve gerçekliğin üstünde veya dışında bir gerçeklik üretmiş olacaktı.” (“Modern Türk Şiirinin Savunması”, s.36)

İsmet Özel, kendisine şiirde “biçim” meselesi ile ilgili sorulan bir soruyu şöyle yanıtlamaktadır: “Şiir bir bakıma biçimin kendisidir. Yani şiirde özel olarak bir biçim problemi yoktur. Dışardan taşınan bir biçim problemi yoktur. Şiir ortaya çıkmış haliyle bir biçimi dile getirir. Müzik icraatında prozodi denilen şey gibi, yani sözle melodinin uyumu. Şimdi Türk müziği dinlediğimiz zaman bakıyoruz, başarı kazanmış bütün eserler, bunu yakalayabilmiş olan, yani sözle melodiyi en uygun biçimde mecz edebilmiş olanlardır. Demek ki biçim dediğimiz şey aslında bize kendisini kabul ettiren anlamdır aynı zamanda. Anlamın kendisi bir biçimdir. Zaten bütün sanatlarda yenilik getiren adamlar formlarda yenilik getirmişlerdir. Çünkü sanat o formu gerektirmiştir. Nesirde de öyledir. (...) Sanat eseri ortaya çıkar, eğer sanat eseri hitap ettiği insanlarla üretken ve yerinde bir bağ kurabilmişse artık onunla biçimden, özünden ayrı ayrı bahsetmek doğru değildir.” (Şaban Abak / İhsan Işık, “**İsmet Özel’le Şiirimiz Çevresinde**”, *Mavera*, Y.11, S.313, Kasım 1987, s.27)

Haziran Gibi Ölmek, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1–15 Mart 1985, s.33.

İsmet Özel, özellikle 1950’lerin ortalarından sonlarına kadar devam eden, şairlerdeki bu “sahicilik arayışı/ontik kaygı” sebebiyle, insan kalabalığı içinde sıradanlaşmadan doğan yozlaşmaya bir saldırıda bulduklarını belirtmekte ve bu yozlaşmanın karşısına şairlerin özgünlükle çıktıklarına dikkat çekmektedir. Özel, söz konusu olan “ontik kaygı”yla ilgili şunları dile getirmektedir: “Türk şiiri bizi çağımızla yüz yüze bırakıyor. Bizzat kendimizle hesaplaşacağımız bir alan açıyor. (...) Modern Türk şiiriyle yüz yüze geldiğimiz zaman ilk fark ettiğimiz, bu şiirin bizi tetikte olmaya zorladığıdır. Bu yüzden modern Türk şiiri, dünyadaki bütün modernist şairlerin, bunlar hangi dilde yazarlarsa yazsınlar, yaptığını yapmaya başlıyor, üzerimizdeki bu etkiyi uyandırmaya başlıyor. Bu da bizi sahtecilikten kurtarıyor. 50’li yıllarda ve 60 yılların ilk yarısında Türk aydınının şu gün olduğundan çok daha az sahteci olduğunu yaşayanlar bilir. Modernist Türk şairlerini okuyarak dünyada bilgeliğin üstün bir yere sahip olmadığını fark edecek bilgiğe kavuşuyoruz.” (Modern Türk Şiirinin Savunması, s.38)

İsmet Özel, “Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, *Yeni Gündem*, Y.1, S.18, 13-31 Mart 1985, s.35.

İsmet Özel, 1960’lı yıllarda başlayan Türk şiirindeki sönükleşmenin geri planını şu şekilde izah etmektedir: “Geleneksel toplum içinde hayat nasıl bir çevrim içinde dönerse, şiir de önceki ustaların örneklerinin canlandırılması, canlı tutulması yoluyla ‘döner.’ Modern şiir ise (dünyada Dante, Türkiye’de Şeyh Galip’ten sonra) öncekilerin yaptıklarına göre farklı bir yapı kurmakla kendini var kılar. Bu fark bazen tepki biçiminde belirir, bazen açılan yolun genişletilmesidir. Ama her zaman öncekilerin çalışması, ürünü bir bellilik alanı olarak hesaba katılır. Bir bakıma her şairin kendi varlık alanı başka şairlerin varlık alanlarıyla ayırması, bir

sınır koymasındır. (...) Eğer Nazım Hikmet şiirini bir bellilik alanı olarak kabul etmezseniz, Orhan Veli'nin ve Attilâ İlhan'ın şiirde gerçekleştirmek istediklerini herhangi bir yere oturtamazsınız. Aynı şekilde 1954–59 atılımını yapan şairler de her ikisine göre bir yer tutabilmişlerdir (...) Türk şiiri acaba neden 'göre'siz bir duruma düştü? Bu sorunun benim kafamda açık seçik bir cevabı var: Çünkü Türk kültürü üzerinde söz sahibi kişiler toplumumuzun kendi özgün bileşkesiyle dünya üzerinde bir yer tutması iddiasından, sömürge kültürünün şartlarını rahatlıkla benimsediler. Başka bir yazımda da söylediğim gibi, az gelişmiş ülke aydınları yok artık, az gelişmiş aydınlar ülkesi var. Türk kültüründe sömürgeleşme olgusu en belirgin gelişmesini şiirde gösterdi. Yani ilk defa şiirde yeni şartlara uyarlanmak adına birey kendi toplumsal sorumluluklarını, daha doğrusu kendine bulunduğu yeri sağlamış andı çiğnedi.” (“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, s.35)

İsmet Özel, “az gelişmiş aydınlar ülkesi”de şimdilerde ise “son aşama”nın yaşandığını şöyle belirtmektedir: “Türkiye’de eskiden az gelişmiş ülke aydınları vardı. Ülke az gelişmişti ve o ülkenin aydınları vardı. Sonra ne oldu? Az gelişmiş aydınlar ülkesi haline geldi Türkiye. Şimdi de lumpen entelijansiya var. Entelektüel hayatın hırsızları, sapıkları, canileri, döküntüleri, ne kadar olumsuz sıfat bulursan hepsi olan mürekkep yalamış bir grup var. Bunların bir çoğunun diploması, şöhreti, parası var ama entelektüel namusu hiç birinde yok.” (Kürşat Oğuz, “Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım”, Akşam Kitap, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.18)

İsmet Özel, söz konusu olan bu edebî oluşumların, modern şiirinin dünyadaki gelişimine koşut olarak ortaya çıktığını işaret ederek bir sebep sonuç ilişkisi içerisinde meydana geldiğine şöyle dikkat çekmektedir: “Tanzimat şiiri, Servet-i Fünun, Fecri Âti, Milli Cereyan, Hececiler, Toplumcu şairler ve nihayet Garip şairleri birbirleriyle gerek etki-tepki yoluyla, gerek ortaklaşa veya kuşak kuşak yaşanan siyasi, sosyal değişimin esintisi sebebiyle bir ilinti içinde oldular. Hepsinin bir ‘göre’si vardı ve en önemlisi her kuşak kendi açısından sahip olduğu edebiyat ve şiir anlayışına uygun olarak Türk kültürünün dünya üzerinde tutacağı yerin inşasıyla uğraşıyordu. Bu da Türk şiirinin kendi iç dinamiğini, belki hiçbir edebiyatta bulunmayan özgün meselelerini sağlıyordu.” (“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, s.35)

İsmet Özel, bu atılımı gerçekleştiren Garip ve İkinci Yeni şairlerini 1960 yılından sonra benimsemiş oldukları şiir anlayışları dolayısıyla şu görüşleri ileri sürmektedir: “Türk şiirinin 1954–59 yıllarında gerçekleştirdiği modernleşme atılımı beraberinde bir tuhaflık getirdi. Garip kuşağının sağ kalan iki şairi, kendilerinden sonra gelenlerin getirdiği şiirsel değerleri benimsediler. Yahya Kemal toplumsal sorumluluğu gereği eski şiirin rüzgârıyla şiirini sürdürmek zorundaydı, bu ona bulunduğu yeri sağlayan andın gereği idi. Orhan Veli gibi yazamazdı. Bırakın Yahya Kemal’i, Dranas bile, bütün yakınlığına rağmen yeni şiirin örneklerine kendini ayarlasa adını bozmuş olurdu. Ama Melih Cevdet pekâlâ Ülkü Tamer gibi yazdı ve asıl garip olan o ki edebiyat ortamında yadırganmadan yer aldı. Böylesi bir tutum 1960’tan sonra toplumcu düşüncenin siyasi ortamla güç kazanması sonucu modernist Türk şairlerine de bulaştı.” (“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, s.35)

Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 19. Mektup”, s.141.

İsmet Özel’in gazete ve deneme yazarlığının sınırlarının nerelere kadar uzandığını belirlemek, kanaatimizce ayrı bir çalışmanın konusu olmalıdır. Çünkü şair, söz konusu olan bu ürünlerinde insanı ilgilendiren her türlü meseleye temas etmiş, problemlere çözüm önerileri getirmiş ve özellikle Müslümanların dünyayı algılama ve biçimlendirme esaslarına yönelik temelli fikirler ileri sürmüştür. Sadece Türkiye’de değil dünyanın başka ülkelerinde de karşılık bulan bu fikirler, hem sosyolojinin hem iktisadın hem de toplumbiliminin diğer alanlarında ele alınarak, üzerinde dikkatli incelemeler gerektiren önermelerdir.

İsmet Özel’in gazete ve deneme yazarlığının muhteviyatına yönelik olarak bireysel planda kaleme alınmış birçok yazı mevcuttur. Bunlar çalışmamızın “**Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası**” adlı kısmından da takip edilebilir. Burada anmamız gereken ve şairin özellikle “Cuma Mektupları” merkezli deneme yazarlığını konu edinen çalışma ise, “Kitap Haber” dergisi tarafından hazırlanmış olan “**Siperden Cepheye: İsmet Özel’in Cuma Mektupları**” adlı dosyadır. (Daha geniş bilgi için bkz.: S.17, Haziran-Temmuz 2003, s.36-75)

Cemal Süreya (Seber), “**Mavi Bir Şey Değildir, Halkın Dostları Bir Şeydir**”, “Halkın Dostları” Konulu Soruşturma”, Edebiyat Dostları, Sorular: Akif Kurtuluş, Kasım 1987, S.7, s.10–11.

İsmet Özel, Ataol Behramoğlu’na yazdığı bir mektubunda dergiyi aslında 1 Şubat 1970 tarihinde çıkarmayı planladıklarını haber vermekte ve şunları belirtmektedir: “Halkın Dostlar için yeterli potansiyel var. Bu cumartesi -yarın- yeniden toplanacağız. 1 şubatta çıkmasına karar verildi. Beni sorumlu atadılar yani benim çok laf söylememe gerek olmaksızın görev vermesi gereken kişi olduğum kabul edildi.” (Age., “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 14. Mektup”, s.96–97)

Fakat dergi, Mart 1970 tarihine ancak yetişir. İsmet Özel, 8 Şubat 1970 tarihinde yazdığı mektubunda

Behramoğlu'na bu durumla ilgili şunları yazmaktadır: “Cumartesi günü ilk tashihi provalarını göndereceklerdi. Göndermediler. Yani bu gidişle bir hafta sonra dergi hazır. Ancak bayram tatili piyasaya çıkmak için son derece uygunsuz. Mart 1 tarihi atarak şubatın son haftasında taşraya dağıtım yapıp, martın 1'inde Ankara ve İstanbul'da görünmeye ne dersin? Biz bu arada 2'nci sayının hazırlıklarını bitirir ve hatta basımına hazırlanır, böylece belki 70 yılını sağ salim atlattırız.” (Age., “İsmet Özel'den Atal Behramoğlu'na 15. Mektup”, s. 102-103)

İsmet Özel, Ant dergisindeki bu soruşturmayı yöneten, 1920'li yıllarda saf şiir anlayışı çevresinde eser veren şairlerden Ali Mümtaz Arolat'ın oğlu olan Osman Saffet Arolat'ın “*Halkın Dostları dergisinde toplanacak olan arkadaşların amacı nedir?*” şeklindeki sorusunu şöyle cevaplandırmaktadır: “*Halkın Dostları dergisi emperyalizme ve tüm gericiliğe karşı bir kültür cephesi kurmak istiyor. Ülkemizde yürütülen devrimci kavganın edebiyat ve kültür alanındaki uzantısını ortaya koyacak bir hareketi başlatmış oluyoruz böylece. Edebiyat, müzik, tiyatro, resim, sinema ve öteki sanat ve kültür dallarında yürütülmek istenen devrimci mücadelenin bir toparlayıcısı olmaya çalışacağız. Türkiye halklarına yaraşan devrimci sesi bir vurucu güç haline sokmak zorundayız. Halkımızın değerlerini yaşatmak, yaymak, ileri götürmek, yüceltmek dileğindediriz. Bu amacı benimseyen her devrimcinin saflarımızda yeri vardır.*” (Ant, S.155, 16 Aralık 1969, s. 13)

Ayrıca, ‘Bir Gemi Yelken Açtı’ şairi olarak şöhret bulan Ali Mümtaz Arolat'ın hayatı ve şiirleriyle ilgili geniş bilgi için bkz: İbrahim Tüzer, **Ali Mümtaz Arolat, Hayatı, Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Danışman: Prof. Dr. İbrahim Şahin, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002 Kırıkkale, XI+180 s.

Bu mektuplaşmaların birinde Atal Behramoğlu İsmet Özel'e, Halkın Dostları dergisinin planı ve kimin ne yapacağıyla ilgili örnek bir tasarımı şöyle belirtmektedir: “*İşte size çatı: Serim: Kültür emperyalizminin Türkiye'de yaptığı namussuzluklar. (Bu konuda İsmet'in ağzı iyi laf yapıyor.) Düğüm: Türkiye sanatının rezalet durumu. (Bu konuda fikirlerim size ışık tutabilir.) Gerici sanat meselesi. Sonuç: Ne yapmalıyız? – Devrimci teorinin ışığı (Özkan) – Ah halk (Süreyya) – Birleşelim, güç olalım (Koro) Elden geldiğince ağırbaşlı bir dil kullanılmalı. Objektif durum ortaya serilmeli. Sadece bireycilere çatmakla kalmayıp kültür müsteşarı, milliyetçi şair ve idare meclisi üyesi, tiyatro müdürü faşistlere de gerekenler söylenmeli. Kültür emperyalizmine karşı ortak cephe çağrısı inançla belirtilmeli.*” (Age., “Atal Behramoğlu'ndan İsmet Özel'e 12. Mektup”, s.99-10)

İsmet Özel, Ant'taki soruşturmada Halkın Dostları dergisinin çıkış sebebini, kendilerinden önceki şiir ortamlarıyla ilişkilendirerek şöyle izah etmektedir: “*Bizlerin iyi ve ilerici bir edebiyattan yana olduğumuz açıkça ortadadır. Giderek Türkiye'mizde yalnızca iyi (yani belli bir edebi düzeyin üzerinde) edebiyatçının bile işlevi olamayacağı görüşüne varıyorum. Karşı olduğumuz, dergileri doldurdukları için de başat gibi görünen şiir ve edebiyat anlayışının ilerici olmak bir yana iyi olma niteliğini de taşımadıkları kanısındayım. Çünkü artık bir şiire bakarken ne söylüyor? Diye bakıyoruz. Ne güzel bir buluş! Dediğimiz dönem çok gerilerde kalmıştır. Karşımızda esasen iflas etmiş bir şiir vardır. Eğer böyle olmasaydı, bu şairler günü geçmiş fakat yine de iyi şairler olarak sayılabilirdi. Önce İkinci Yeni akımı adı verilen bir anlayış içinde ortaya çıkan, sonra da tek tek şiir evrenlerini kurmuş olan bu şairler, bir kent yalnızlığını, kentli bunalımını dile getirdiler denebilir. Ama şiirlerin gereği olan kültürel temelleri atamadılar ya da şiirlerini çürük, sudan temellere dayandırdılar. Tıkanıp kalmaları, büyük boyutlara ulaşamamaları bundandır. Temellerinin çürük oluşu yüzünden Türkiye'de 1960 sonrası sosyal uyanışı başlayınca bu şairler bu uyanışa ayak uydurmaya çalıştılar. Bir anlamda günah çıkartmaydı bu. Ama kısa zamanda, böyle bir şiiri kaldıramayacak hafiflik içinde olduklarını gördüler.*” (Ant, S. 155, 16 Aralık 1969, s. 13)

“Tanrı Mezarını Isıtsın”, *Halkın Dostları*, S.1, Mart 1970, s.7.

II. Yeni şiirin artık geride kaldığını ve bu yönüyle edebiyat tarihçileri için ilginç bir konu olacağını dile getiren İsmet Özel, yine aynı yazısında şunları belirtmektedir: “*Lautréamont'dan, Apollinaire'den, Pound'dan, T.S. Eliot'dan yararlanarak bir şiir dünyası kurmaya girişen Türk şairi, ne bu toplumların gelişimi ve diyalektiği, ne de kendi toplumunun varlığından haberdar olduğu içindir ki sonuçta şiirin yeni tadından duyduğu heyecan dönemi geçince ya Turgut Uyar gibi toplumun tutucu-gerici safında yer alıyor, ya Cemal Süreya gibi nitelsiz bir anlaşmaya bel bağlıyor ya da Edip Cansever gibi bir şiir fetişisti olup çıkıyor.*” (Agy., s.7)

“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, s.35.

Cemal Süreya, “**Folklor Şiire Düşman**”, *A Dergisi*, Ekim 1956.

Turgut Uyar, “**Çıkmazın Güzelliği**”, *Dönem*, Kasım 1963.

Edip Cansever, “**Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire**”, *Dönem*, Şubat 1964.

İsmet Özel, Halkın Dostları dergisinin çıkışında temel aldığı poetik düzleme şu şekilde işaret etmektedir: “*Cemal Süreya'nın 'Folklor Şiire Düşman' yazısındaki gerçek bildiriye özümsemişimizi kabul ediyorduk. Gerek kelimenin şiirdeki yeri konusunda, gerek şairin özgünlüğüyle kişiliğinin kaynaşıklığı konusunda geri dönülmez bir kazanç elde edildiğinin bilincindeydik. Turgut Uyar 'Çıkmazın Güzelliği' ile bize beşeri karşılığı olmayan şiirin geçersizliğini bütün açıklığıyla göstermişti. 'Toplumsal dayanakların değişmesi'nden söz etmekle yeni bir atılım için muştı veriyordu sanki. Edip Cansever 'Tek Sesli Şiirden Çok Sesli Şiire' geçmeyi önerirken, 'Şiirin yapısında, şiirin dokusunda bilinçli, özgün, vurucu bir düşünce-yaşam birliğinin yer alması gerekiyor' diyerek yeni bir şiire açılan kapıyı gösteriyordu. Bütün bu yaklaşımlar şiirin bir kabuk değiştirmesinin belirtileriydi. Ama geçen kısa bir süre andığımız şairlerin kendi sözünü ettikleri beklentileri yerine getiremeyeceklerini gösterdi. O zaman 'görece geri' bir durumu düşünüp kınadıkları her şey oldular. Cemal Süreya kentli, sanayileşmiş bir folklorla eğildi, Turgut Uyar toplumsal dayanağını Divan'ını alkışlayanlarda aradı, Edip Cansever düşünce-yaşam birliğini küskünlük olarak somutlaştırdı. (...) Kısacası Halkın Dostları'nın göre'si vardı ve üstelik Türk şiirini eldeki bütün kazançlar korunmak kaydıyla yeni bir değerlendirmeye açma dileğindedeydi.” (“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, s.35)*

“Şiir ‘Neye Göre’ Yenileşir?”, s.35.

Haziran Gibi Ölmek, *Yeni Gündem*, Y.1, S.17, 1–15 Mart 1985, s.33.

İsmet Özel, bu yazısında derginin çıkış amacını özetleyerek bunu kısa ve net olarak şöyle maddeleştirmektedir: “*Bir avuç okumuşsun koruyuculuğu ile yaşatılmış bir medium'u, bir siyasi hareketin koruyuculuğuna devretmek ister gibiydik. Dergi çıkış bildirisinde ajitasyon ve propaganda gereğinden söz ediyor, ama günlük politikanın durmadan değişen sorunlarına yanaşmamak gibi bir tutumu benimsiyordu. Görev olarak kendine: 1. Devrimin öncü kesimlerini belli bir duyarlılığa itmek. 2. Onları duygularında terbiye etmek. 3. Onları diri tutmak gibi aslında hiç de doktriner denilemeyecek hedefleri seçmişti.*” (“Haziran Gibi Ölmek”, s.33)

İsmet Özel, Halkın Dostları dergisi yayımlandığı sırada yapılan eleştirilere, söz konusu olan bu yazısına kadar, sadece yine Halkın Dostları'nda “Ahmet Arif'e Dostça Bir Açıklama” (*Halkın Dostları*, S.11, Ocak 1971, s.1–3) adıyla yayımlanan metninde cevap vermiştir. “Haziran Gibi Ölmek” adlı bu yazısında da açıkça eleştirilere cevap veriyor değildir fakat yazılanlar, o dönem için yapılan eleştirilere bir karşılık olarak da okunmaya müsaittir.

Halkın Dostları üzerine yapılan bu eleştirilerin yer aldığı yazılarla ilgili olarak bkz:

Ahmet Arif, “**Halkın Dostları Dergisi Çevresinde Kümeleşen Gençler İçin Ne Diyorsunuz?**”, *Töz Gzt.*, 1 Aralık 1970.

Veysel Öngören, “**Bir Şeyler Oluyor I-II**”, *Dost*, C.23, S.78–79, Nisan-Mayıs 1971, s.11–13, 5–8.

Cemal Süreya (Seber), “**Dergiler Arasında/Halkın Dostları**”, *Papirüs*, S.44, Mart 1970, s.53–56.

Selim İleri, “**Eleştiride Düzey Ve... ‘Halkın Dostları’**”, *Yeni Edebiyat*, S.11, Eylül 1970, s.24–25.

İsmet Özel, bu eksikliğin her zaman geçerli olduğunu vurgulayarak şunları belirtmektedir: “*Nitekim Türkiye’de aynı sınırlandırma Türkçülük ve İslâmcılık düşünme biçimleri adına da yapılabilirdi, yapıldı da. Şiirin ise kendine dayanak olarak bazı yapıntı (fictif) unsurları almakla bir halkın konuşmasından can alıp, ona yeniden can veremeyeceğini bugün yeterli açıklıkla biliyoruz. Bu gün Fikret’i şair kılan özelliklerin pozitivizmde, Akif’i şair kılan özelliklerin şeriatçılıkta, Nazım’ı şair kılan özelliklerin de Marksizm’de bulunmadığını bilebilecek bir olgunluğu elde tutan bir anlayışa ulaşmış olmamız gerekir.*” (“Haziran Gibi Ölmek”, s.33)

Derginin 12. sayısından sonra kapanmasını isteyen İsmet Özel, bir taraftan da dergi içerisinde gelişen kişisel bir takım olaylardan rahatsızlık duymaktadır. Şairin, Halkın Dostları yayımlanmaya başlarken yurt dışına giden Ataol Behramoğlu ile mektuplaşmalarından da anlaşıldığı üzere, bu huzursuzluğunun bir sebebi de Behramoğlu'nun, kardeşi Nihat Behram'ın tavrıdır. Özel, bu rahatsızlığını o sırada Paris'te olan Behramoğlu'na yazmış olduğu 14.08.1971 tarihli mektubunda şöyle dile getirmektedir: “*Burada olsaydın bazı tatsız olayların olması önlenbilirdi sanıyorum. Nihat’la mektuplaşmanız ne yazık ki dergiyi bütünüyle benimsemiş olan arkadaşlarla olan ilişkiye kötü etkiler yaptı. Nihat benimle, Murat’la, Ayhan’la olan ilişkisinde anlaşılmaz bir tutuma girmişti çoktandır. Ankara’daki iki gün önce geçen tartışma zihnimde birçok şeyi sürprizli olmayan bir biçimde aydınlattı. Söz konusu tartışma üzüntü verici bir sertlikte ve her ikimizin sinirli havasının yarattığı düşük seviyede oldu. Nihat’a ısrarla derginin tek sorumlusu sensin diyerek onun tavrına kaynak oluşuna rağmen, burada oluşun hiç şüphe yok ki anlaşmanın, olumlu sonuçlara varan bir anlaşmanın zemini için gerek şart olacaktı. Bence Halkın Dostları sorumluluğu asgari 4 (A. Behramoğlu, İ. Özel, M. Belge, A. Gerçekler) kişiye ait olan bir dergidir. Nihat, derginin saygı duymayan kişiyi küçültecek bir yükünü omuzlamış durumda. Ama bu önemli yükü taşımak öteki arkadaşların ne sorumluluğunu azaltır, ne de dergiye hâlâ sebebini makul*

göremediğim bir egemenliği haklı kılar.” (Age., İsmet Özel’den Ataal Behramoğlu’na 22. Mektup, s.164)
Şair, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide bu konuyla ilgili şunları ifade etmektedir: “Ben esasında 12. sayıdan sonra derginin kapanmasını istiyordum. Daha çok Ataal’un edebî endişelerinin çok sudanlaştığını hissettiğim için “lanet olsun ne yaparsanız yapın” deyip çekildim. Defne Sandalcı’nın bir yazısı basılmıştı dergide Ataal’un şiiri üzerine. Ben o yazının basılabileceğine ihtimal vermiyordum. Hatta şöyle bir şart koşmuştum. “Ataal basılsın diyorsa hemen basılsın. Nasıl olsa demez. Bu yazının çok zayıf bir yazı olduğunu o da bilir” şeklinde düşünüyordum. Ama O, bu yazıyı çok önemsemi ve düzeyli buldu. Murat Belge olsun, Ataal olsun bizim edebî endişelerimiz gençlik yıllarımızda çok yukarılardaydı. Ben de dâhil olmak üzere hepimize 25 yaşlarındayken bizlerin şimdi yazdıklarını bize gösterelelerdi “lanet olsun biz böyle şeyler yapmayız” derdik yani. Bizim gözümüzü diktiğimiz yer çok yukardaydı. Şiir olarak değil düz yazı olarak söylüyorum bunu. Ama bu hale geldik.” (Ags.)

İsmet Özel, “Edebiyat Dostları” dergisinde Halkın Dostları ile ilgili yapılan soruşturmada da bu konuyla ilgili şunları ifade etmektedir: “İlk üç sayı İstanbul’da çıktı. Ankara’ya dönmek zorunda kaldık. 12. sayıdan sonra aramızda bir şeyler oluyordu. Garip garip şeyler. Dediğim gibi bir tek ben Türkiye’deydim. Gerçi onuncu sayıdan itibaren Murat da dönmüştü. O da İstanbul’daydı. Ben yoruldu bu işten. Bu yorgunluk kesinlikle fiziki bir yorgunluk değildi. Bence HD’nin çıkış amaçlarına hizmet etmeyen bir anlayış, sürekli dışardan baskı yapıyordu dergiye. Onu için ben Yazı İşleri Müdürlüğü’nü Nihat’a bıraktım.” (Akif Kurtuluş, “**Politikada Emekliliği İtiraf Edemeyince**”, “Halkın Dostları’ Konulu Soruşturma”, Edebiyat Dostları, S.7, Kasım, 1987”) Age., Ataal Behramoğlu’nda İsmet Özel’e 26. Mektup, s.156.

Nihat Behram, 12 Mart 1971 muhtırası öncesinde gerçekleşen bu “devir teslim” olayını şöyle anlatmaktadır: “12 Mart... Dergide bir aksama var. ‘Çıkalım, çıkmayalım’ gibi tartışmalar. Bir günde dört beş mektup falan attığım oluyor Fransa’ya Ataal’a Necmiye’ye... Onlar da yazıyorlar! ‘Dergi çıkmalı’ diyorlar. İki de bir posta kutusuna bakmaya iniyorum. Neredeyse postahane önünde sabahlayacağım. Halkın Dostları PK 892... Zor günler. Tutuklanan tutuklanana. Mektupları okuyup yırtıyorum. İsmet’le haberleşme aksamış. Aksama ondan kaynaklanıyor. ‘Dergi dursun’ falan diyormuş. Niye? Nasıl olur? Kişisel keyfi kararların virajı artık dönülmüş. Ankara’ya gidiyorum. İsmet’le buluşuyoruz. Biraz zor oluyor ama buluşuyoruz. Neyse İsmet, yazı işleri sorumluluğu ve sahipliğini kazasız belasız bana devrediyor. Mühür, imza falan. Eşrefe saatinde, iyi ayrılıyor. Gerçi sonradan durmasa da söz veriyor, ‘Yazmaya devam ederim’ falan diyor.” (Akif Kurtuluş, “**Genç Bir Dergiydi Hep Genç Kaldı**”, “Halkın Dostları’ Konulu Soruşturma”, Edebiyat Dostları, S.7, Kasım, 1987”)

Kötü Şiirler, Halkın Dostları, S.14, Mayıs 1971, s.5–6.

Sevgilime İftira, Halkın Dostları, S.17, Ağustos 1971, s.4–5.

İsmet Özel, Halkın Dostları’nın kapanmasıyla ilgili şunları belirtmektedir: “Ben Ankara’dayım, dergi İstanbul’da kapatılıyor. Ama kapatılır kapatılmaz İstanbul’a geldim. Nihat’la Sıkıyönetim’e, Selimiye’ye ifade vermeye gittik.” (Akif Kurtuluş, “**Politikada Emekliliği İtiraf Edemeyince**”, “Halkın Dostları’ Konulu Soruşturma”, Edebiyat Dostları, Kasım, S.7)”)

Mehmet Erte, “**Şiirin Özgürlüğe İhtiyacı Yok, Özgürlüğün Şiire İhtiyacı Var**”, yasakmeyve, Y.4, S.19, Mart-Nisan 2006, s.8–20, [söy.]

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, Şule Yay., 8. bs., İstanbul, Mart 2002, s.18.

Çalışmamızın “Hayatı” kısmında şairin çocukluğundan, ailesi ve çevresiyle girmiş olduğu ilişkiye varıncaya dek etraflıca ele almaya çalıştığımız bu husus, şiir ile kurulan “bağ”ın da sebebidir. İsmet Özel bu durumu, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı eserinde şöyle dikkatlere sunmaktadır: “Yetişme yıllarımda kendi önümde açılan yolun bir sanat alanından geçtiğini sezmiştim. Ama hangi sanat alanı? Müzik ve resim yüksek maliyetlerle çalışılan alanlardı. Bu yüksek maliyetler sadece parayla ölçülebilen cinsten sayılmaz. Asıl belirleyici o olmakla birlikte, bana çok yüksek gelen maliyet, bu alanlarda kendi yolumu bulmak için çok erken yaşlarda birilerine, kimilerine ‘eyvallah’ etme mecburiyetiydi. Edebiyat alanı benim yetiştiğim yıllarda nisbi bir bağımsızlığa imkân veren nitelikteydi. Yani bir insan olarak varlığını tebarüz ettirebilmek için kimse kişiliğinden taviz vermek zorunda kalmadığı gibi edebiyat alanında hesaba katılabilir bir seviye gösteren her çalışma kendini gösterebiliyordu.” (s.19)

İsmet Özel, şiiriyle hayatının örtüştüğü ve “şiir-hayat birlikteliği”nin gerçekliğine işaret için şunları ifade etmektedir: “Ben kendimi şair sanarak değil, şair olmanın gereğine inanarak ve şiirin gereğini yerine getirmeksizin bu alanda gerçek bir çalışma yürütülemeyeceğini kabul ederek işe koyuldum. Yolumun her durağında, yürüdüğüm mesafenin, göze aldığım mesafe yanında kısa kaldığını anlayacak bir hazırlığım vardı.

Bu hazırlığı da doğuştan getirmediğim, dünyadan aldım. Hazırlığının, bu gün de beni ayakta, akli başında tutan hazırlığının özelliği ikidir: Kadirşinas itaatsizlik ve tevarüs edilmemiş asalet.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.19)

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.23.

İsmet Özel, hem hayatında hem de şiir evreninde çok önemle üzerinde durduğu bu gayretini, henüz yolun başında olduğu dönemde nasıl oluşturmaya çalıştığını şöyle ifade etmektedir: *“Neyin önemli, neyin değerli olduğunu bilmiyor, ama bilmek istiyordum. Şiirde sözler büyük bir anlamı açıklamaları sebebiyle bana ulaşmıyorlardı. Sözlerin şiir biçiminde bana ulaşmaları, onların bizatihi bir söz olma gücünü kazanmaları yüzündendi. O zaman şiir kendi başına bir önem ve değer olmayı başarmış bir sözdü.”* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.23)

İsmet Özel, şairin “ben”i ile dünya arasında bir “alış-veriş” olduğunu belirterek şunlara dikkat çekmektedir: *“Şair dünyadan alır ve dünyaya verir. Şairin dünyadan neler aldığını bütün ayrıntılarıyla ve hatta onu şiire götüren ve okuyanlar olarak bizi şiire yönelten aslı bağ bakımından bilemeyebiliriz. Çoğu zaman bilmeyiz. Aldığı başka verdiği başkadır. Şair almakla ve vermekle bulunduğu mekândaki yoğunluğu gösterir. Alınan ve verilen bir şeylerin bulunduğunu işaret eder. Beşeriyetin varlığına tanıklık eder.”* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.27)

Özel’in bu dikkati kaleme almış olduğu şiirlerinin hemen hemen tamamının çıkış noktasını oluşturmaktadır. Şair kendisiyle yapılan bir söyleşide bu noktaya şöyle dikkat çeker: *“Benim şahsen şiirde yapmaya çalıştığım şey, zihnimizi işgal eden gerek teorik, gerek güncel yapılarla bu şiir söyleme tarzının nasıl yan yana getirilebileceği yahut nasıl tek şey haline getirilebileceğiydi. Dolayısıyla ben şiir serüvenimi bir bakıma tasarı ile varlık arasındaki ilişkiye oturttum. Yani, çok net olarak söylersek birtakım teorilere yakınlığım var. Bir de ben varım. Sınırları fark edilebilir bir varlık olarak bu ikisinin neyi ortaya koyabileceğiydi benim meselem. Bu ikisinden nelerin çıkabileceğiydi.”* (Mustafa Alp Dağistanlı / Melih, Şabanoglu, **“Zekâsı, Bilgisi ve İçtenliğiyle Birisi Çıkıp Kitabımı Ekarte Etmeliydi”**, Argos, C.1, S.3, Kasım 1988, s.58)

İsmet Özel, *“Ben birinci kitabımı artık böyle şiirler yazmıyorum diye yayınladım”* demektedir ve yayımlanmış olduğu her yeni şiirle yeni bir dünyanın sınırlarını zorladığını ileri sürerek buna örnek olarak “Partizan” şiirini göstermektedir. Şair, kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede bu hususta şunları ifade etmektedir: *“Partizan şiirinin tarihi, Şubat 1965’tir; Geceleyin Bir Koşu’nun yayın tarihi Mart 1966’dır. Oysa Geceleyin Bir Koşu’da Partizan yok. Dolayısıyla, bir şiir kitabı tıpkı bir resim sergisine benzer. Ressamlar atölyelerindeki tamamlanmış resimlerin hepsini bir sergiye koymazlar. Resim sergisi gibi bir şiir kitabının da bir bütünlük arz etmesi, bir karakterinin olması beklenir.”* (Ags.)

İlkokul Gazetesi, S.32, Ankara, 28 Şubat 1954, s.4.

İsmet Özel henüz 10 yaşındayken yayımlanan bu şiiriyle ilgili olarak şunları kaydetmektedir: *“Ben ‘Kış’ şiirinden daha sağlam bir metin bekliyordum ama şoke de olmadım. ‘Vay be bunu yazmışsın tüh!’ demedim. Fena değil. Ama sanki daha çarpıcı bir şiir çıkarmış gibi bekliyordum.”* (Ags.)

Yine şairin bu şiirinin ilkokul gazetesinde yayımlandığını nasıl öğrendiğine dair anlattıkları için çalışmamızın **“Hayatı”** bölümünde yer alan **26. Dipnota** bkz.

İsmet Özel, ilk kez karşılaştığı bu şiir antolojiye ilgili olarak şunları dile getirmektedir: *“Şiirimiz 1956’ adındaki bu antoloji dolayısıyla, 1956 yılı içerisinde hangi şairler neler yapmış bundan 1956’da haberim vardı. Mesela, Sezai Karakoç’un ‘Pink Ponk Masası’ adlı şiiri var o antolojide, şiirleri okuyorum ama böyle bir adam varmış, bu işler böyle yürürmüş bilmiyorum tabii.”* (Ags.)

İsmet Özel bu dönemle ilgili olarak şunları belirtmektedir: *“Abidin Emre diye bir arkadaşım vardı. Onunla yaz aylarında cebir kursuna gittik. Cebirden ikmale kalmıştık. O verdi, liseden mezun oldu. Ben veremedim 1 sene bekledim. Edebiyattan tamamen habersiz bir insan değildim ama aktüel olarak edebiyatta ne olup bittiğini o yıllarda o çocuktan öğrendim. İşte o bir senelik boşlukta hem metinlere ulaşma açısından hem de hadisenin cereyanı açısından daha anlaşılır bir duruma geldim. Bir de o sıra Ankara’da ‘Değişim’ diye bir edebiyat dergisi çıkıyordu. Onu sürekli almaya başladım. O dönemde sadece bu tür dergilerle değil, Ankara’daki sefaretlar, kültür merkezleri dolayısıyla birçok şeyle yüz yüze geldim.”* (Ags.)

İsmet Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı eserinde, lise son sınıftaki şiirle olan irtibatını anlatırken etkileşim içerisinde bulunduğu modern Türk şairleri olarak şu isimleri belirlemekte ve şunları ifade etmektedir: *“Her sanat eseri herkesi ilgisini çekmez, kendi sanatçısını kendi şairini arar insanlar. Belki ben de kendi şairimi arıyor ve böylece okumuş bulduklarına benzer şeyler yazmamın hiçbir yarar getirmeyeceğine inanıyordum.”*

Kendi okumamı haklı kılacak şeyi yazabilirdim ancak. Bu süreç içinde geç de olsa (Lise son sınıftaydım, arkadaşım Abidin'in edebiyata olan geniş ilgisi yardımcı oldu bana) modern Türk şairlerini tanıdım. T. Uyar'ın, E. Cansever'in, C. Süreya'nın, S. Karakoç'un, E. Ayhan'ın, M. Eloğlu'nun, Ü. Tamer'in, K. Özer'in o dönemde yazdıkları (1962) şiir adına büyük bir imkânı temsil etmekteydi.” (s.25)

Yorgun, *Yelken*, C.VII, S.71, Ocak 1963, s.26.

Karoon, *Yelken*, C.VII, S.75, Mayıs 1963, s.23.

İsmet Özel'in şiirlerinin dergilerdeki yayımlanma macerası çalışmamızın “Şiirleri” adlı bölümünün sonunda bulunan **“2.3. Şiirlerinin Kronolojisi”** adlı kısımdan ve **“Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası”** adlı bölümden de takip edilebilir.

O Bağımsız Dağların, *Dost*, C.XI, S.25, Nisan 1963, s.17.

Kuşun Ölümü, *Dost*, C.XI, S.26, Mayıs 1963, s.12.

O Bağımsız Dağların, *Dost*, C.XI, S.25, Nisan 1963, s.17.

İsmet Özel'in yayımlanan bu ilk şiirleriyle ilgili olarak şunları ifade etmektedir: *“‘Yelken’ dergisi adı duyulmamış şairlerin şiirlerini yayınlayan yegâne dergiydi ve edebiyat dergisi vasfı taşıyordu. Ben zarf içerisine başka hiç bir şey koymadan, şiirlerimi koyarak dergiye gönderdim ve hiç kimse beni tanımadığı halde yayımlandı. O günlerde Türk Edebiyatı bu vakanın cereyan edebileceği kadar işe kıymet veren insanların alanydı. O sıralar ‘Dost’ dergisinin şiir seçimlerini Turgut Uyar yapardı. Ben bu sefer ‘Dost’ dergisine bazı şiirlerimi gönderdim ve birkaç şiirim de orada yayımlandı. Daha sonra Turgut Uyar, Asım Bezirci ve Hüseyin Cöntürk ‘Dönem’ dergisini çıkardılar, orda da genç şairlerin orta sayfada birkaç şiiri birden yayınlanırdı, orda da 5 şiirim yayımlandı. Genç ümit veren şairler olarak oradaydık. Onlardan biriydim ben de. O zaman bu o kadar dikkat çeken bir şey değildi. Belki yaşımın diğerlerine göre biraz daha küçük oluşu dikkat çekiyordu. Mesela Ataol benden daha büyüktü. O 42’lidir, ben 44’lüyüm.” (Ags.)*

İsmet Özel, Edip Cansever, Cemal Süreya, Turgut Uyar gibi şairlerle olan tanışmasını şu şekilde dile getirmektedir: *“Ben Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde okurken Turgay Gönenç diye birisi vardı. Ben 1’deyken o 4. sınıftaydı. Turgay o günlerde resim ve şiir üzerine konferanslar veren bir çocuktü. O sıralarda ‘Bozgunda’ diye de bir kitabı çıkmıştı. Turgay’a resim kâğıdının pütürlü tarafına daktiloyla yazılmış 5–6 şiir verip ‘şunlara bir bakıver’ dedim. Ertesi gün Turgay sınıfa geldi. Kapıdan girince beni aradığını fark ettim. Dersten çıktım ve beraberce sütunlu salona gittik. Orada verdiğim şiirlere baktık. Benim özenerek yazdığım mısraların üzeri falan çizilmiş, daire içerisine alınmıştı. Çok canım sıkıldı tabi ilk başta. Sonra, Turgay’ın ilk cümlesi şu oldu: ‘Şiirlerini Turgut Uyar’la okuduk. Mayası temiz dedi.’ Daha sonra, ‘Bugün Edip gelecek, istersen sen de gel’ dedi. Edip Cansever İstanbul’da oturuyor, ben tabi Ankara’dayım, gitmez olur muyum? Benim hayatımda önemli şeylerden biridir o. Birçok fırsatta da anlatmışımdır herhalde. ‘Kareli’ diye bir meyhane vardı. Ağabeylerimden subay olanı içki içerdi. Hepsi içerdi de, en çok o içerdi. Ona sordum, ‘Ne yapacağım ben şimdi?’ diye. O da dedi ki, ‘Biranı alırsın, geçer bir yere oturursun...’ Onun tarif ettiği üzere biranı aldım ve geçtim bir yerde oturdum. O ortamlara o kadar yabancıydım ki, epey bir zaman sonra, gözüm etrafa alıştıktan sonra, onların zaten orada oturmakta olduklarını fark ettim. Sonra bira bardağımı alıp onların masasına geçtim. O gün öyle birkaç meyhane dolaştık. Mülkiyeliler Birliği’nde de Cemal Süreya ile karşılaştık. Ayrılırken Edip Cansever’e ‘Size şiirlerimi göndereceğim’ dedim ve dediğimi de yaptım. Edip Cansever’den heyecan ve övgü dolu bir mektup aldım. Mektupta diyordu ki ‘Bize şiirlerini gönderen çok olur, sanma ki herkese böyle sözlerle cevap veririm.’ Böylece Edip Cansever’le yazışmamız da başlamış oldu. Fakat ben o ilk mektubu kaybettim, diğerleri duruyor ama onu kaybettim. Bir yerde düşürdüm herhalde çünkü çok okuyordum, hep yanımda taşıyordum.” (Ags.)*

İsmet Özel, şiir yazmaya koyulduğu dönemde II. Yeni şiiriyle önünde açılmış olan bu imkâna şöyle işaret etmektedir: *“Ben bu şairlerin ortaya koyduklarını kendi yazma serüvenim için başlı başına bir imkân olarak gördüm. İşte neyi yazdığım ön plana çıkmaksızın yazmanın önemini yaşayabilirdim. Benim başından beri istediğim buydu.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.25)*

Sözüne ettiğimiz “çevre”nin özellikleri için çalışmamızın İsmet Özel’in “Edebî Görüşleri”nin incelendiği bölümdeki **“1.2.1.4. ‘Çevre’nin niteliği: Şiir/Şair ve toplum”** adlı kısmına bkz.

İsmet Özel şiirinin II. Yeni şiiriyle olan ilişkisi hususunda Ebubekir Eroğlu şunları kaydetmektedir: *“İsmet Özel’in şiiri tek başına ele alındığında, ikinci yeni şiirinin başka bir şiir dili içinde yeniden hayat bulmuş bir uygulamasıdır. Kendisinin, şiiri ilkin o yolda algıladığı ve hareketli duyarlılığını hep o algıya giydirdiği ve böylece sonraki serüvenden çok, kendisini önceleyen şiire “bitişik” olduğu düşünülebilir. Bana öyle geliyor ki 1970’lerde*

İsmet Özel çıksa “ikinci yeni şiirini bir duvarın dibinde sızıp kalmaktan ben kurtardım” dese, bir iki homurtu yanında bu sözüne yandaş bulabilirdi.” (**“İmgeyi Boşlayan Şiir”**, *Yönelişler*, Y.2, S.13, Nisan 1982, s.1-5.)

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede “Geceleyin Bir Koşu”daki birçok şiirin ortaya çıkışını hazırlayan bu hususla ilgili sorumuzu şu şekilde cevaplandırmıştır: “Evet. Benim mısraım var. “Dinsin benim çağdaş olmayan iğrenç yüzüm” mesela. “Bacaklarımı hor görürüm o aynalarda” Tabi şüphesiz böyle bir durum var. Bunu şiirlerimin toplu basımında da yazdım. “Yaşamayı bileydim yazar mıydım hiç şiir” diye. Burada asıl, annemin babamın yaşlı olmasından çok, varlığımın insan ilişkilerinde eşya ile olan ilişkilerindeki denk gelmeyişi beni tabi çok etkiliyordu. Sebebini tam olarak kavrayamasam bile insanların olağan buldukları şeyleri olağan bulmamaktan doğan bir tedirginlik vardı içimde. Halen var mıdır? Çok yaşadığım için o çok törpüledi. Kendimi eskisine göre çok daha rahat hissediyorum. Ama eskiden çok gergindim. Ben 40 yaşına kadar turnaklarımı ve bıyıklarımı yedim ve hiçbir şekilde kendimin bir şeylere tetâbuk edememesi gibi bir meseleyi yaşadım. Bu her şekilde böyle oldu. Bu çok bariz bir durum. İnsanlar benim gibi yaşamıyorlar. Aslında bilmiyorum yüceltiyor muyum ama... Ben 12 Eylül 1980 darbesi olduğu zaman düşündüm ki hiç kimse o beş generalin oluşturmuş olduğu kurucu meclise başvurmayacak ve onlar da bunu kuramayacaklar. Anlata biliyor muyum? Ben böyleyim. Bu tür durumları çok ciddiye alan bir insanım. “Bu beni böyle sanıyor, öyleyse ben de onun beni böyle sanmasından istifade ederek bunu böyle götürüp yaşayayım” demedim ben. Bu tabi vücudumla da çok alakalı bir durum. Kadınlarla ilişkimde falan bunlar beni çok etkileyen durumlardı. 62 yaşında İsmet Özel diye bir adam var. Bu adam 9 yaşında da bu adamdı, 21 yaşında da bu adamdı, 35 yaşında da bu adamdı. Adam “göz” arıyor. Ben sahici bir şey arıyorum. Onu nasıl bulabilirim, o bana yeterdi. Dolayısıyla insanların yanlış yargılarından rahatsız olmaya hakkım yok mu? Bu vücudumdan, kendimden falan filan iğrenmek gibi şeyler bunlarla alakalı. Bu aslında benim bazı yazılarımda da yazdığım şeylerle ilgili. İntihar diğerlerine bir saldırıdır. Hayatta kalanlara bir saldırıdır. Bu da benim yaptığım bir şeydir.” (Ags.)

Şairin şiirlerinde söz konusu olan durumun görünüş şekliyle ilgili geniş bilgi için çalışmamızın “Şiirlerin Tema, İçerik ve Yapı Bakımından İncelenmesi” adlı bölümün “**3.1.2. Dünyaya konumlanmaya çalışan Ben’in huzursuzluğu/‘kargaşa’sı: Cinsellik**” adlı kısmındaki, “**3.1.2.1. Huzursuzluğun sebebi olarak cinsellik**” ve “**3.1.2.2. Bedenin horlanması şeklinde ortaya çıkan yıkıcılık/‘kargaşa’ ve cinsellik**” adlı alt başlıklarına bkz.

İsmet Özel tüm şiir evrenine yayılan bu hassasiyetine, henüz yolun başında olduğu dönemde nasıl yaklaştığını şöyle işaret etmektedir: “Yazma işinde giriştiğim birçok acemice tecrübeyi kendi gözümde sınamaya tâbi tuttum. Pek özenle, önemli bir buluşmuş gibi yazdığım nice söz, neden kısa süre sonra bana yersiz ve gülünç görünüyor; buna karşılık laf olsun diye karaladığım bazı sözler de sonradan bana düşündürücü, cazip ve isabetli neden görünüyor? Bu sorunun cevabını bulmak kolay olmadı. Zamanla şiiri, dünya hakkında sahip olduğum tasavvurların yedeğinde ve beklentilerimin doğrultusunda yazamayacağımı anladım. Bu yönde yaptığım alıştırmalar beni ‘ilk çıkış’ sözleriyle gerektiğinde ‘son düzenleme’ düzeyinde yapılara ulaşabilecek kıvama getirdi. Gördüm ki şair oluşumu insan oluşuma ne kadar yakın kılabilirsem kendiliğinden dışa vurduklarım, bilinçli bir çabayla seçtiklerim arasında yakınlık doğuyor.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.25-26)

İsmet Özel, imgelerin ve imajinatif söyleyişin zihinsel süreçten geçip ortaya çıktığında insanlarla olan etkileşimine şöyle işaret etmektedir: “Yaptığım düzenleme yüzünden başka insanlar da kendi varlıklarının belli noktalarında bazı yorgunluklar sağlıyor olsa gerekti. Ben kedi yoklayışlarım sırasında nasıl belli alanlara takılmışsam başkalarının takıldıkları alanlar benimkilerle denk düşebilirdi. Böylelikle insan oluşumuzun başka hiçbir araçla yoklanamayan yerleri fark edilebilir kılınacaktı.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.30-32)

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Benim şiirde yaptığım şey, öyle küller arasından oryaya çıkan bir şey olarak doğmadı. Ben, şairler açısından düşündüğümüzde, yıkanmış, tozu alınmış bir şekilde idim daha işin başında. Ben acemilik falan çekmedim şiirde. Zaten büyük şair olarak başladım ben şiire. Yazdım ve “bu budur” dedim. “Acaba tutuyor mu tutmuyor mu?” diye bakmadım. Şüphesiz II. Yeni şiirinin birtakım özelliklerini tabii ki kullandım. Ama bu durum II. Yeni’den etkilenmekten çok ona mensup olmakla alakalı. Bu bir yaklaşım çabası değil, doğrudan doğruya “bu böyledir şeklinde” yazılan bir şey. Tomris Uyar’la tanıştığımda yazdığım şiirlerden hareketle “ben sizi 35 yaşının üzerinde zannediyordum” dedi. Şiir yazmaya başladığım zaman “eh bu çocuk da adam olur” demediler, “bak bu neler yazıyor” dediler bana hep. Edip Cansever ile kişisel ilişkimiz vardı. O İstanbul’da oturuyordu ama her

Ankara'ya gelişinde görüşüşdük. Bir yamak gibi ilişkim yoktu onunla. Bu ondan gelen bir şeydi. O beni karşısında eşit düzeyde bir insan olarak görürdü. Aynı şekilde Turgut Uyar'la da öyleydi ilişkimiz. Ankara'daki çalıştığı bürosuna giderdim zaman zaman. Uzun süre hiçbir şey konuşmadan susardı. Bir gün konuşma sırasında öylesine "yazları bir yere gidemem" dedim. Turgut Uyar, "ne müthiş bir mısra" dedi. Hatta benim yaşitım olan arkadaşlar, "sen normal konuşamaz mısın?" derlerdi. Mısra mısra konuştuğumu düşünürlerdi. Çünkü ben bir kere başladım o işe ve başka bir şey düşünmedim. Siyasal Bilgiler Fakóltesi'ni bırakırken de öyle. "Siyasal'ı neyine güveniyorsun da bırakıyorsun?" diye kendime sorduğumda kendi kendime, "yazdığım şiirler dayanmaya müsait" diye düşünüdüm ben. Ama bu durum benim hoppadak ortaya çıkardığım bir şey değildi. Türkiye'de entelektüel ortam buydu o zamanlar. İnsanlar görüyorlardı bir şeyi ve bekliyorlardı " (Ags.)

Ataol Behramoğlu, "İsmet Özel Üzerine" kaleme aldığı uzun yazısında şairin ilk şiir kitabı için şu değerlendirmede bulunmaktadır: "Geceleyn Bir Koşu önemli, ilginç bir kitap. Ergenlik boğuntularını, irinleri ve yıkıntuları, bütün gizleri tek başına çözmek zorunda bırakılmışlığı (milyonlarca ergenin yaşadığını) içtenlikle, olanca açıklığıyla anlatan bir şairin kitabı. Bu açıdan, önemli bir kitap şiirimizde. İsmet Özel'in şiir dünyasını, bu günkü konumunu kavramak için de mutlak tanınması gerekli bir kitap." ("İsmet Özel Üzerine", Militan, S. 11, Kasım 1975, s.24-34)

Bakır Tenli Yapraklar, *Türk Dili*, S.148, Ocak 1964, s.262.

Partizan, *Şiir Sanatı*, S.6-7, Ocak-Şubat 1964, s.11-15.

Seni Olan Yenilgi, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.4.

Waterloo'da Bir Dişi Kedi, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.5.

Ölü Asker İçin İlk Türkü, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.4.

Gececil Kuşların Ürkmediği Aydınlık, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.5.

Geceleyn Bir Koşu, *Dönem*, S.16, Mart 1964, s.7.

Bakmaklar, *Dönem*, S.2, Haziran 1964, s.6.

Tüfenk, *Geceleyn Bir Koşu*, de Yay., Mart, 1966, Ank., s.10.

Kaçış, *Dost*, *Geceleyn Bir Koşu*, de Yay., Mart, 1966, Ank., s.10.

Acının Omuzlanışı, *Evrım*, S.18, Haziran 1964, s.3.

Geceleyn Bir Korku, *Evrım*, S.20, Ağustos 1964, s.9.

Davun, *Yapraklar*, S.4, Kasım 1964, s.12-13.

Yıldızların Uzaklığına Övgü, *Mülkiye*, S.15, Şubat 1965, s.11.

Sabah Ayartması, *DevinimLX*, Nisan 1965, S.3, s.17.

Geceleyn Bir Koşu, de Yay., (2. bs., *Oğlak Yay.*, İst, Mart 1994, 72 s.), Ank., Mart, 1966, 31 s.

İsmet Özel, bu ilk şiir kitabının yayımlanmasında göstermiş olduğu heyecanı şu şekilde dile getirmektedir: "Ben ilk kitabımı 800 liraya bastırdım ama Kemal Özer daha öncesinde söz vermişti kitabımı basacağına. Çocukluk demek ki, bekleyemedim birkaç ay." (Ags.)

Yine şair "Waldo Sen Neden Burada Değilsin?"de konuyla ilgili olarak şunları kaleme almaktadır: "Partizan'la kendi şiirimde yeni bir evrenin başladığına inandığım için önceden yazdıklarımı 'Geceleyn Bir Koşu' adlı ilk kitabımda toplayıp yayınlıyorum. Kemal Özer, kitabımı Uğrak yayınları arasında basacağını vaat ettiği halde neden birkaç ay bekleyemediğimi kim anlayabilirdi?" (s64)

Bu şiirler "Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli" ve "Yağmurun Kapıları Karanlık" adlı şiirlerdir.

İsmet Özel, daha sonra 1980 yılında "**Şiirler 1962-1974**" (*Yeryüzü Yay.*, 1.bs., İst., 1980, 144 s.) ve 40 yaşına kadar yazdığı şiirlerinin toplu olarak yayımlandığı "**Erbain**" (*Şule Yay.*, İst., 1987, 238 s.) adlı kitaplarında yer verdiği bu iki şiiri, "Geceleyn Bir Koşu"ya almamasıyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "Karoon'u kitabıma almayışımın sebebi çok esoterik bulmamdır. O metinde dünyada hiçbir zaman başka insanları ilgilendirmeyeceğini varsayığım şeylerin bulunduğunu düşünüyorum. Diğerleri de çok açık bulduğum için. Birini çok gizli bulduğum için birini de çok açık, "yani bu kadar da kör kör parmağım gözüne olur mu?" dediğim için koymamışımdır. Ama namuslu olalım, ikisinde de kendi ölçülerime göre teknik zaaf olduğunu ve henüz son aşamaya varmamış olduklarını düşünüyordum. Bu benim kendime göre bir "oldu" ya da "olmadı" dediğim bir durumla alakalı. "Bu henüz ham, bu olgunlaşmadı" dediğim bir durumla." (Ags.)

Çağdaş Bir Ürperti, *Şiir Sanatı*, S.4, Şubat 1966, s.4-5.

Sevgilime Bir Kefen, *Şiir Sanatı*, S.15, Ocak 1967, s.13-14.

Evet, İsyen, *Şiir Sanatı*, S.16, Şubat 1967, s.28-29.

Kan Kalesi, *Papirüs*, S.2, Temmuz 1966, s.28-30.

Bir Devrimcinin Armonikası, *Papirüs*, S.6, Kasım 1966, s.25–26.

Yaşamak Umrumdadır, *Papirüs*, S.19, Aralık 1967, s.34–35.

Sevgilim Hayat, *Papirüs*, S.24, Haziran 1968, s.40–41.

İnce Sızı, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 12–13.

Aynı Adam, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 14.

Muş'ta Bir Güz İçin Prelüdlere, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 15–17.

Yıkılma Sakın, *Yeni Dergi*, Y.5, S.57, Haziran 1969, s. 540–541.

Yaşatan, *Yeni Dergi*, S.60, Eylül 1969, s.16–18.

Kalk Düğüne Gidelim, *Halkın Dostları*, S.1, Mart 1970, s.4.

Evet, İsyân, de Yay., (2. bs., Oğlak Yay., İst., Temmuz 1996, 88 s.), İst., Kasım 1969, 44 s.

İsmet Özel, bireysel duyarlılıktan toplumsal olana yönelmesiyle birlikte yön değiştiren söz konusu bu “yıkıcılık” üzerine şunları ifade etmektedir: “*Psikanaliz yapacaksak eğer şunu göz önünde tutmak mümkün, ben çok çelimsiz çocuktum. Gençliğim de öyle geçti yaşlılığım da böyleyim. İnsanlar beni görünce çok şaşırıyorlar. Çünkü çok cüsseli falan tahayyül ediyorlar. Yazdığım yazılar ve şiirler dolayısıyla vurduğunu devirir yani. Hem de böyle şimdi konuştuğum gibi bu tonda falan konuşmaz diye düşünüyorlar. Belki bu bir telafi mekanizmasıdır. Ben böyle bir insan olmak istedim mi, vuran deviren falan hayır. Ama hep bunun suiüstimaline karşı bir şey yapılmalıdır diye düşündüm hep. Mesela ben hiçbir zaman iyi futbol oynayamadım. Ama beni küçükken takıma büyük çocukların ayağına iyi giriyor diye alırlardı. Çok küçük bir çocuktum. Diğer çocuklarda küçüktü ama onlar girmezlerdi. Ben korkusuzca girerdim yaralanma pahasına. Baş komiserin de oğlusun. Öyle kaçmak maçmak da olmazdı. Tabi buna yaşım ilerledikçe çok güzel ideolojik kılıflar bulabildim. Haklı taraftaydım, dolayısıyla haksızlara şiddet uygulamak kaçınılmazdı. Daha doğrusu o şiddete şiddet de denmezdi, şiddet karşıtı bir şiddet idi bu bir bakıma. Ama daha da korkunç olanı hayat karşısında tahripkâr bir eğilimim vardı. Şu manada, bu istemediğimiz şeyleri niçin bize güzel gösteriyorlar. Mesela diyelim ki kadınların tırnaklarını boyamaları hiçbir zaman güzel görünmemiştir bana. Bunun güzel bir tarafını bulmadım. Bulana da rastlamadım. Bunu belki bir saldırı olarak yapıyorlar. Buna benzer birçok şey var hayatımızda. Mesela 15 yaşından beri içimde bir tür mitralyöz kullanma duygusu vardı. Yani taramak. Neyi? Vitrinleri. Bunda acaba o vitrinlerde sergilenen şeylere ulaşamamanın sıkıntısı mı var? Bir sağcıya sorarsan evet. Ama bence böyle değil. O düzenin ne kadar büyük bir baskı olduğunu hatta baskıdan da öte insanları işgal ettiğini birinin anlamsız ve ona tepki göstermesi gerektiğini hep düşündüm 15 yaşından beri. Bu manada içimde hep bir yıkıcılık vardı.*” (Ags.) İsmet Özel’in şiirlerinde söz konusu olan durumun görünüş şekliyle ilgili geniş bilgi için çalışmamızın “Şiirlerin Tema, İçerik ve Yapı Bakımından İncelenmesi” adlı bölümün “**3.1.2.2. Bedenin horlanması şeklinde ortaya çıkan yıkıcılık/‘kargaşa’ ve cinsellik**” adlı alt başlığa ve “**3.1.4. Şahsî olandan toplumsal olana yöneliş: Devrimci duyarlılık**” adlı kısma bkz.

İsmet Özel’in söz konusu olan bu dönemiyle ilgili geniş bilgi için çalışmamızın “Hayatı” bölümündeki “**1.1.4. Tevarüs edilen tavır ve kadirşinas itaatsizlik: ‘Müseccel komünist’/‘Siyasal’lı yıllar**” adlı kısma bkz.

İsmet Özel, özellikle bu dönem kaleme alınan şiirlerinde çok ince bir çizgi halinde devam eden bu hususa şöyle değinmektedir: “*Lenin’in ‘bir çocukluk hastalığı’ dediği sol komünizm Türkiye’de aydınlar arasında yıldırım hızıyla yayılmaya başlamıştı. Ama henüz veba mahzenlerdeydi ve merdivenleri inerken ayağımıza bir fare ölüsünün takıldığı vaki değildi. Yaşayıp düşündüklerimin yazdıklarımın etkimesi, yazdıklarımın kendi zamanımın rengiyle koyulaşması süreci hızlandı bu dönemde.*” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.53)

Eser Gürson, “**Geceleyn Bir Koşu**”, *Yeni Dergi*, Y.2, S.24, Eylül 1966, s.231.

İsmet Özel’in şiirlerinin farklı bakışlarla ele alındığı o dönemdeki eleştirel ve tanıtım yazıları için bkz:

Rahmi Akseki, “**Şiir Daha Uzak Mı?**”, *Evrin*, S.20, Ağustos 1964, s.4.

Haluk Aker, “**Çağdaş Bir Ürperti**”, *Soyut*, S.11, Mart 1966, s.8.

Kanıpak, “**Şiir Yüklü Bulutlar**”, *Papirüs*, S.2, Temmuz 1966, s.39–41.

Apdulah Özkan, “**İsmet Özel**”, *Soyut*, S.16, Ağustos 1966, s.11.

Apdulah Özkan, “**Genç Kuşak Diye**”, *Soyut*, S.25, Mayıs 1967, s.11–12.

Hüseyin Peker, “**Geceleyn Bir Koşu**”, *Yordam*, C.2, S.13, Kış 1967, s.58–59.

İzzet Göldeli, “**YanlıŞ Bir İsmet Özel**”, *Yordam*, C.3, S.18, Bahar 1968, s.36–39.

Arkadaş Özger, “**YanlıŞ Bir İsmet Özel’e Cevap**”, *Yordam*, C.3, S.19, Yaz 1968, s.65–66.

Adnan Onart, “**Bir Şiiri Okumak**”, *Soyut*, S.2(Yeni Dizi), Haziran 1968, s.17–19.

Erdal Ceyhan, “**Bazı İmgeler**”, *Yordam*, C.3, S.19, Yaz 1968, s. 30–35.

Üstün Akmen, “Bir Şiir İncelemesi”, *Soyut*, S.7, Kasım 1968, s. 15–16.

Ahmet İnam, “Üç Şiir Kitabı”, *Soyut*, S.21, Ocak 1970, s.12–14.

Talat Kırca, “Evet İsyân”, *Soyut*, S.23, Mart 1970, s.20.

İsmet Özel’in edebî faaliyetlerinin bütününe ilişkin kaleme alınan yazılar kronolojik olarak, çalışmamızın “Bir Bibliyografya Denemesi: İsmet Özel Kaynakçası” adlı bölümünden de takip edilebilir.

İsmet Özel söz konusu olan bu tehlikeden nasıl kurtulduğunu şu şekilde izah etmektedir: “Uzun süre şiirdeki politik anıştırmaları okuyucuyu ucuza kapatma gayretlerinin sonucu olarak gördüm ve kendi okurlarımın yazdıklarındaki insan problemi karşısında üst düzey bir zihni çabaya meşgul kimseler olduklarını varsaydım. Çünkü ben onlardan biriydim, yani ben de meselelerin neler olduğunu tanıdıkça ilerleyebilen, bilebildiklerime tutuna tutuna yürüyen ve her adımını şiirin damgalamasını uman biriydim. Kafamda çakan imgelerin üzerinde yaşadığım toprakla, aralarında bulunduğum insanlarla olan ilgisinin aşkın bir dolayımından geçilerek nasıl olsa kurulacağı hususunda sebepsiz bir güven taşıyordum. Bu güven aksi istikamette de yol alabileceğim düşüncesini besledi içimde. Bu kez okurlarımın politik anıştırmaları yüzeydeki anlamlarıyla değil zenginleştirilmiş bir insanî özün dinamosu yedeğinde kabul edecekleri görüşüne yakınlık duymaya başladım. Böyle olsun istiyordum, zira şiir uğruna giriştiğim çabalarla, dünyayı anlamlandırma (veya dünyada neler olup bittiğini anlama) çabalarımın ortak doğruda birleşmesini istiyordum. Böyle bir doğrultu edinebilirim hem kendi zihnimi parçalanmaya varacak bir rahatsızlıktan kurtaracak hem de daha üretken bir sanatçı olmayı başaracaktım.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.53-54)

İsmet Özel, şiir ve ideolojinin bir arada bulunmasını ve kendi şiiri üzerinde de duran “politiko-sosyal” etiketi “Partizan” şiiri dolayısıyla şu şekilde açıklamaktadır: “Hiçbir sanatçı kendisine gösterilen ilgiye duyarsız kalmaz. İşte, böylesi duyarlılıklar içinde ‘Partizan’ doğdu. Gerçekte, bu bir cüret göstergesiydi. Türk şiirinin modernist eğilimlerinin imgesel yığını üzerine bir politiko-sosyal etiket konurmuştu. Ama acaba yapılan iş bu kadarcık ve bundan ibaret miydi? İtiraf etmeli ki kurduğum yapının mekanik bir tarafı, zorlama, yapıştırma bir tarafı vardı. Şiire özgü zihni işleyiş biçimleri (yani söze birçok açıdan bakabilme imkânı), insanın toplum içindeki yerini anlamak üzere kullanılan zihni işleyiş biçimiyle temasa geçmeye kalkışınca bir zorlamanın hemen bizi beklemesi kaçınılmazdı. Esasen benim göze aldığım bu zorlamayı aşabilmek ve mekanik yanyanalığı organik duruma dönüştürmek çabası idi. İlk aşamada üstesinden gelmeyi düşündüğüm estetik bir mesele vardı ve bu (diyelim ki) bakırla mermerin aynı heykelde nasıl kullanılabilirdi. Bu iş bakır bakırlığından, mermer de mermerliğinden hangi ölçüde vazgeçebilirse o ölçüde başarılabilirdi.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.55)

İsmet Özel, askerlik döneminde yazmış olduğu şiirlerin başka başka illerde kaleme alındığını ifade etmektedir. Şair, bu dönemde kaleme alınan ve daha sonra, Atıf Behramoğlu ile karşılıklı yazdıkları şiirle birlikte “Yıkılma Sakınlar” diye şöhret bulacak olan “Yıkılma Sakın” adlı şiiriyle ilgili şu hatırayı anlatmaktadır: “Şiirlerin hepsi Muş’ta yazılmadı. ‘Sevgilim Hayat’ mesela Sivas’ta yazıldı. ‘Yıkılma Sakın’ Muş’ta yazıldı. Onun hikâyesi de vardır. O sırada Atıf, Trabzon’dan Malazgirt’e sürgün ve hapis gitmişti. Ve elden bana ‘Yıkılma Sakın’ adlı kendi şiirini gönderdi. Yedek subay askardı. Bir subaya karşı gelmekten hapsedilmişti. Muş’a gelen Malazgirtli Orhan adında bir çocuk, Atıf’un şiirini getirdi bana. Ben de ona bir şiirle cevap verdim edim. Ama nasıl yapacağım? Hem askerlik, hem şiir olmuyor? Hemen bir formül buldum. Diş çektirene üç gün istirahat veriyorlardı. Ağzımda da çürük diş kökleri vardı. Dişçiye çıktım, üç diş kökü aldırıp ve üç gün istirahat aldım. Üç gün uğraştım, didindim, ama şiir bitmedi. Bitmeyince gene dişçiye çıktım, dedim ki ‘Şu dişleri çek.’ Çürük olan ama tedaviyle kurtarılabilir olan iki dişimi çektirdim. Dolayısıyla üç gün daha dinlenme imkânı doğdu ve altı gün içinde şiiri bitirdim.” (Ags.)

Yazdığı metinlerin nereye varacağı noktasında bilinçli olan şair, şiirini ideolojik söylemlere kurban etmemek için ayrı bir çaba göstermektedir. İsmet Özel, “Evet, İsyân” kitabında bir araya gelen şiirlerini yazdığı dönemdeki bu hassasiyetine şöyle işaret etmektedir: “Şiirdi benim alanım. Bu demektir ki şiiri zaafa uğratmakla kendi alanımı daraltır ve belki yok ederdim. Şiirin güçten düşmesi demek, kendime duyduğum öz saygının azalması demektir. Bu yüzden şiirimin devrimci niteliğine ne kadar önem veriyorsam, devrimin şairi olmak gibi bir zaafın içine düşmemeye de o kadar özen gösteriyordum. Yazdıklarım, belli düşüncelerin desteğiyle ayakta duran metinler ise onların okunmaya değer metinler olma niteliği de tartışmalı hale düşerdi. Şiirlerimle yüz yüze gelenler dünya ile olan ilgilerinde yeni bir açılımı, gerekirse bir rahatsızlığı fark etmeliydiler. Bu yüzden genel kabul içinde şiire yakışır sayılana değil, şiire girdiği zaman bir şeyleri kurcalar olana rağbet ediyordum.” (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.56)

İsmet Özel'in "Şiir ve İdeoloji"den ne anladığı ve şiirin aslına ilişkin düşüncelerinin ne olduğu hususunda geniş bilgi için çalışmamızın "1.2. Edebî Görüşleri" bahsindeki **"1.2.1.5. Zavallı insanların özlemi: Şiir ve ideoloji"** ve **"1.2.1.1. Aslı perdelenmiş metinler: Şiirin mahiyeti"** başlıklı kısımlara bkz.

İsmet Özel kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede, "Evet, İsyân" kitabında belirerek "Cinayetler Kitabı"nda daha çok yoğunluk kazanan "ontik kaygı" ile ilgili sorumuza şöyle cevap vermiştir: *"Evet. "Ontik kaygı" lafını başka bir yerde de zikretmişimdir herhalde. Hani Heidegger der ya "Modern felsefe varlık problemini unuttu" diye. Bence "Evet İsyân" da ciddi bir biçimde varlık problemine dönüş çağrısı vardır. Mesela, "Partizan" şiirini düşünelim. "Gırtlakımda bir harf büyüyor" diye başlar. Varoluşumuzun algılanabilir kısmı aynı zaman da baş edilebilir kısmıdır. Ama "sarp bir güvercin düşüyor yüreğimizden", güvercin niye sarp, neden yüreğimizden düşüyor ayrıca konuşulabilir ama varoluşumuzun bir tasarımı doğru yönelen kısmı tadılması gereken, tadıldığı zaman ancak varlığı anlaşılabilir bir alandır. Böyle bir tasarıma doğru kendini fırlatmanın varlık kazanma endişesiyle olan bağı, ontolojik boyutudur bu kitabın. Aslında bunun insanlık tarihiyle de, Türkiye'nin tarihiyle de yakından bir bağı var. Çünkü mesela Nazım Hikmet'in de Mehmet Akif'in de "Yeni Dünya" imajları, belirli şartların içinde oluşmuş imajlardır. Halbuki İsmet Özel'in "Evet İsyân"ında varoluş problemini çözmeden ulaşılamayacak bir projeksiyon var. Varoluş vuku bulduğu zaman istenilen bir rotaya oturulacak. Bir izah ile dünyanın nasıl olduğuna dair bir izah ile açıklanamayan ama o dünyayı oluşturmak ya da o dünyanın tayin edici unsur haline gelmek suretiyle şahit olacağın bir gelecek. Böyle bir durum, belki Türk şiirinde değil yalnızca, Türk düşüncesinde de "Evet İsyân" dolayısıyla varlık kazanmıştır. Bu gözle okursanız "Sevgilime Bir Kefen"de de böyle bir endişe vardır. Dediğim gibi, bir projeyi, proje olarak değil, o projenin gerçekleşmesini sağlayan insan haline gelerek gerçeklik alanına taşımak."* (Ags.)

Şairin şiirlerinden hareketle çözümlenmeye çalıştığımız bu konuyla ilgili geniş bilgi için çalışmamızın 3. Bölümünde yer alan

"3.1.5. Toplumsallaş(ma)ma ve "Otantik olma": Yalnızlık" ve **"3.1.6. Arayışın izleri ve değiş(mey)en insan: 'Yeniden**

Doğuş" başlıklı kısımlara bkz.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.63.

İsmet Özel, biyografisinden izlenebilecek temelli "değişim"i yaşamadan evvel şiirinin gelmiş olduğu noktayı şu şekilde değerlendirmektedir: *"Şiirler ortaya çıktıkça farkına vardığım husus kendi alanıma iyi intibak ettiğimdi. Prokrustes'in yatağından kurtulmuş, kendi yatağıma kavuşmuştum. Artık şiirim için ne mermer ne de bakır arama, bunları değişime uğratmak için çaba harcamaya gerek yoktu. Çünkü kelimeler arasından bir uygun kelime seçme gibi şüpheli yolu geride bırakmış hangi kelime olursa olsun, onun aydınlandığı, bana aydınlık getirdiği yola girmiştin. Daha doğrusu şiir benim için kazarsam çıkarabileceğim, arıtırsam belirginleştireceğim, yoğurursam özü hissedilen kendime ilişkin bir nesneydi sanki. Böyle bir sonuca varmamda etkili olan tek şeyin inanç olduğunu biliyordum. Biliyordum ki başından beri şu veya bu çevreden, şu veya bu sayıda insanın iyi ya da sevimli şiiri yazmak mümkündü. Böyle bir yolu seçmek, geçerli olan ortalamanı fark edip o normlara uygun olanı üretmekle sürdürülebilirdi. Ama hem ortalamanın değişmesiyle hem de şairin kendini dışarıdan izlemek zorunda kalışıyla batağa giden bir yoldu bu."* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 65)

Bu hususta geniş bilgi için bkz: **"1.1.5. TİP'den Askerliğe: Herkesleş(me)me"** ve **"1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: 'Kendilik'/'Biriciklik' arayışı"**

İsmet Özel, şiir dolayısıyla söz konusu ettiği bu duruma şöyle dikkat çekmektedir: *"Başkalarını oyuna getirmek suretiyle başarılan, başkalarının oyuna geldiği varsayılarak kurulan her iş, özünde peşin bir çürüme barındırıyordu. Bunu ben en iyi ve en kolay şiir alanında anlamıştım. Şair olarak, istesem başkalarının zevk düzeyini, bilinç düzeyini, bilgilenme imkânlarını veri kabul ederek bir şeyler yazar ve / veya sözün akrobasisini yapardım. Şiirle uğraşan herkes bu mesleğin göz bağıcılığa ne kadar elverişli olduğunu bilir. Halis şiire varmak istek ve iradesi şaire kalmış bir şey."* (Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 69)

Cinayetler Kitabı, Çıdam Yay., (2. bs., Oğlak Yay., İst., Temmuz 1984, 80 s.), İst., Mart 1975, 47 s.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s. 70.

Kötü Şiirler, *Halkın Dostları*, S.14, Mayıs 1971, s.5-6.

"Cinayetler Kitabı"na, Mart 1970 yılında *Halkın Dostları* dergisinin 2. sayısında yayımlanan bu şiirinin *"Ağlamadan / dillerim dolaşmadan / yumruğum çözülmeden gecenin karşısında / şafaktan utanmayıp utandırmadan aşkı / üzerime yüreğimden başka muska takmadan / konuşmak istiyorum."* mısralarını alan İsmet Özel, kitabın Oğlak yayınları tarafından çıkarılan Temmuz 1996 yılındaki 2.baskısında şiirin tamamına "Ekler"

adı altındaki bölümde yer vermiştir.

Sevgilime İftira, *Halkın Dostları*, S.17, Ağustos 1971, s.4–5.

Kanla Kirlenmiş Evrak, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.38–39.

Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.39–40.

Tahrik, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.41.

Propaganda, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.41–42.

Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü, *Yeni Dergi*, Y.10, S.112, Ocak 1974, s.41.

Esenlik Bildirisi, *Yeni Dergi*, Y.10, S.112, Ocak 1974, s.42.

Amentü, *Diriliş*, S.1–2, Eylül-Ekim 1974, s.32–35.

Akla Karşı Tezler, *Diriliş*, S.4, Aralık 1974, s.78–79.

Akdeniz'in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi, *Diriliş*, S.5, Ocak 1975, s.32–33.

İçimden Şu Zalim Şüpheli Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır, *Diriliş*, S.6, Şubat 1975, s.73–74.

Şair “Sevgilime İftira” şiiriyle birlikte bu şiirine de “Cinayetler Kitabı”nın Oğlak yayınlarından çıkan 2. baskısında “Ekler” adı altındaki bölümde yer vermiştir.

İsmet Özel, bu geçiş sürecinde şiirlerle verilen işaretlere “Waldo Sen Neden Burada Değilsin?” adlı eserinde şöyle dikkat çekmektedir: “Eğer şiir anlatılmayan bir şeyin anlaşılır anlaşılır kılınmasında bir görev üstlenmişse, *Kötü Şiirler'den başlayarak yazdıklarım tarih sırasıyla, yani Sevgilime İftira (hayata iftira demektir bu), Kanla Kirlenmiş Evrak, Karlı Bir Gece Vakti, Propaganda, Tahrik, Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü, Esenlik Bildirisi, Amentü sırası gözetilerek okunursa yaşadığım geçiş sürecinin işaretleri fark edilebilir. Gerçi bu işaretler çok gerilere uzanarak da bulunmaz değil ancak arayışımın en belirgin dönemi bu şiirleri yazdığım günlere denk düşmektedir.*” (Age., s93)

Şiirler 1962-1974, *Yeryüzü Yay.*, 1.bs., İst., 1980, 138 s.

Şiir Okuma Kılavuzu, *Yeryüzü Yay.*, (3.bs., *Çıdam Yay.*, İst., Mart 1991, 158 s.; Sonraki bs., *Şûle Yay.*, İst., 2000, 89 s.), 1.bs., İst., Ocak 1980, 82 s.

İsmet Özel, şiir üzerine yazdığı yazılarını, “Şiir Okuma Kılavuzu”nun değişik baskılarında bir takım tasniflere tabi tutmuştur. Söz konusu olan bu durum çalışmamızın “Edebî Görüşler” başlıklı bölümünün “**1.2.1. Poetik Yolculuk: Şiir Okuma Kılavuzu**” kısmından ve “**Tablo 1: Poetik metinlerin ‘Şiir Okuma Kılavuzu’ndaki yolculuğu**” adlı tablodan takip edilebilir.

Üç Frenk Havası, *Sanat Olayı*, S.3, Mart 1981, s.46–47.

Jazz, *Sanat Olayı*, S.5, Mayıs 1981, s.36.

Mataramda Tuzlu Su, *Sanat Olayı*, S.9, Eylül 1981, s.43.

Ataol Behramoğlu, “İsmet Özel Üzerine”, *Militan*, S.11, Kasım 1975, s.34.

Behramoğlu, İsmet Özel’in müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra şairliğinin nasıl devam edebileceği hususundaki öngörülerini şöyle belirtmektedir: “*İdealist dünya görüşünden kaynaklanan bir şiir yazmasına olanak vermeyecek ölçüde güçlü bir şiir ve toplumcu bilinç geçmişi olduğunu gerek şiirleri, gerek kişiliği konusundaki gözlemlerimle biliyorum. Kaldı ki yaşadığımız çağda ve yaşadığımız Türkiye’de böyle bir dünya görüşünün büyük şiire kaynak olabileceğine inanmıyorum. Biçim konusunda edinmiş olduğu ustalıklar ona belki bir süre daha ilginç görünümlü şiirler yazdıracak. Fakat bu ustalıklar özde gelip saplandığı açmazın şiirini gittikçe çöküntüye uğratmasına engel olamayacaktır. Kişisel bunalmaların ve tutkuların onu daha sakat ve kişi olarak da yok edici bir siyasal angajman çizgisine sürüklememesini dilerim.*” (Agy., s.34)

İsmet Özel’in biyografisinden takip edildiğinde daha net olarak anlaşılabilir bu husus için çalışmamızın “**Hayatı**” bölümünde dikkate sunmaya çalıştığımız ve “**1.1.7. Ontolojik kaygı: ‘Yeniden doğuş’**” adlı kısma bkz.

Dişlerimiz Arasındaki Ceset, *Hürriyet Gösteri*, Y.2, S.24, Kasım 1982, s.6.

Şiir Kitabı, *Adam Yay.*, 1. bs., İst., Haziran 1982, 137 s.

İsmet Özel’in adı geçen bu kitabına, o zamana kadar tüm yazdıklarını dâhil ederken 2. şiir kitabı “Evet, İsyân”ı almamış olması, Mehmet H. Doğan tarafından şu şekilde değerlendirilerek eleştirilmiştir: “*1982’de Adam Yayınları arasından çıkan Şiir Kitabı’na ilk şiir kitabı Geceleyin Bir Koşu’yu alırken Evet İsyân adlı 1969 yılında yayımlanan şiir kitabını almamıştır. Özel, düşünsel, sanatçı gelişim sürecinde bir kesinti, bir yön değiştirme olmadığını söylerken, Şubat 1965’le Haziran 1969 tarihleri arasında yazdığı şiirleri reddetmektedir. Çünkü İslam’da parti yoktur, dolayısıyla Partizan da olamaz. Halk yoktur, cemaat vardır. Ve ‘Gözlerim / ne güzeldir cemaate bakınca’ gibi dizeler söylemenin olanağı da yoktur.*” (“**Evet İsyân’dan Sünnî Şaire**”, *Adam Sanat*, S.

57, Ağustos 1990, s.26)

Fakat Doğan'a itiraz o dönemde Adam Yayınları'nın ve Adam Sanat dergisinin genel yayın yönetmeni olan Mehmet Fuat'tan gelmiş ve bu durum "Bir Açıklama" olarak söz konusu olan yazının hemen bitiminde aynı dergide yayımlanmıştır. Mehmet Fuat'ın açıklaması şöyledir: "*Mehmet H. Doğan'ın yazısını yayımlarken İsmet Özel'in açıklamak istemeyebileceği bir durumu benim açıklamam gerektiği kanısındayım. Şairin Adam Yayınları'ndan çıkan Şiir Kitabı'nda daha önce basılmış olan üç kitabı yer almıştır: Şiir Okuma Kılavuzu; Geceleyin Bir Koşu; Cinayetler Kitabı. Bunların arasında Evet, İsyân da olacaktı. Başlangıçta öyle düşünmüştük. Ama 1982 yılının ağır siyasal havasında birkaç şiirin sakıncalı görünebileceği kanısına vardık. Onları çıkarmayı önerdim. Şair Evet, İsyân'da bir ayıklama yapmanın okurları yanıltabileceği, bazı şiirlerini 'reddettiği' izlenimini doğurabileceği kaygısıyla bu kitabını bütünüyle derleme dışı bırakmayı yeğledi.*" "Bir Açıklama", *Adam Sanat*, S.57, Ağustos, s.26)

Bu şiirlerden biri, kitaba da adını veren "Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar", diğeri de "İls Sont Eux" adındaki şiirdir.

Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar, *İmge Yay.*, (2. bs. *Oğlak Yay.*, İst., Temmuz 1994, 50 s.), İst., 1984, 31 s.

II. Yeni Şiiri'nin modern Türk şiiri içerisindeki yeri ve bu şiirin gelenekle olan bağının hangi bağlamda ilerlemiş olduğuna dair geniş bilgi için bkz: Hasan Bülent Kahraman, **Türk Şiiri, Modernizm, Şiir, agorakitaplığı**, İst., Kasım 2004, 538 s. / Cevat Akkanat, **Gelenek ve İkinci Yeni Şiiri**, *Kültür Bakanlığı Yay.*, Ank., 2002, 362 s.

İsmet Özel, henüz 1966 yılının başlarında Atıf Behramoğlu'na göndermiş olduğu mektubunda kendi şiiriyle yapmak istediği açılımı, Behramoğlu'nun şiirinden hareketle, şu şekilde işaret etmektedir: "*Türkiye'nin devrim sancuları çeken şu dönemde, zaten köksüz değil ama kökünden habersiz (üstelik durgun ve giderek yozlaşma tehlikesiyle karşı karşıya) olan edebiyatımızın, daha doğrusu şiirimizin önemli kişileri olmak zorundayız. (...) Yani kararlı planlı, bile bile bir şiir kurmak; bunu kendimizin bir sonucu kılmak zorundayız. Bu toplumun bizden istediği biraz da budur. (...) Benimse çağrıştırmak istediğim başka dünyalar özlemidir. Metafizik olarak değil ama insanı başka yere (neresi olursa olsun değil) çağırarak. Burada, olduğu yerde durmamasını öğütlemek istiyorum. Çıkışım bu. Bütün sanat kollarının yönelmesini beklediğim nokta da bu. Kısaca böyle bir duygu kapmadığım yapıta ısınmıyorum bir türlü. Turgut Uyar'ın o şiiri sevmesini de şiiri kendine yakın bulmasına bağlıyorum. O da sıkıntısını anlatan ama yalnızca anlatan bir edilgin ozan. O. Veli etkin. Nazım etkin. Mevlana etkin. Hatta Ece Ayhan kelimenin (yer yer çarpık ve rastlantısal) ağırlığını öylesine koyuyor ki şiire, ona da etkin bir ozan diyebilirim.*" (**Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar**, "İsmet Özel'den Atıf Behramoğlu'na 1. Mektup", *Oğlak Yay.*, 1. bs., İst, Nisan 1995, s.27-28)

Of Not Being A Jew'dan, *Adam Sanat*, S.12, Kasım 1986, s.12-13.

Erbain, *Şûle Yay.*, 1. bs., İst., 1987, 238 s.

Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar, *Dergâh*, C.II, S.23, Ocak 1992, s.3.

İsmet Özel'in şiiriyle ilgili bu dönemde, özellikle diğer şairler tarafından söylenenler için bkz: İmzasız, "**Hoş geldin İsmet Özel**", *Tempo*, S.2, 12-18 Ocak 1992, s.62; İmzasız, "**İsmet Özel, Bir Yıllık Bir Aradan Sonra, Yine Dergâh Dergisinde Bir Şiir Daha Yayımladı: Of Not Being A Jew**", *Nokta*, 24-30 Ocak 1993.

Of Not Being A Jew, *Dergâh*, C.III, S.35, Ocak 1993, s.3-7.

Münacat, *Dergâh*, C.V, S.53, Temmuz 1993, s.3-4.

İki Kanat, *Dergâh*, C.IV, S.44, Ekim 1993, s.3.

Démangeaisum, *Dergâh*, C.IV, S.44, Ekim 1993, s.3.

Naat, *Dergâh*, C.V, S.55, Eylül 1994, s.3-4.

Sebeb-i Telif, *Dergâh*, S.57, Kasım 1994, s.3.

Dibace, *Dergâh*, C.IX, S.104, Ekim 1998, s.1.

Bir Yusuf Masalı, *Şûle Yay.*, 1.bs., İst., Aralık 1999, 126 s.

İsmet Özel, kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide "Bir Yusuf Masalı"nı yazmaya 1967 yılında karar verdiğini ifade etmekte ve metnin ortaya çıkmasını şu şekilde anlatmaktadır: "*1967 yılında yazmaya karar verdim "Bir Yusuf Masalı"nı. Bu fikrimi Edip Cansever'e söylediğim zaman o burun kıvırdı bana. Fakat metnin doğmasında iki insanın çok büyük katkısı var. Bunlardan biri Bilge Karasu diğeri Bülent Oran. Bilge Karasu'ya bir masal yazmak istediğimi söylediğim zaman onun tepkisi şu oldu. "Demek ki başka bir alanda yürümeyi öğreneceksin." Bu büyük bir katkı oldu benim için. Bülent Oran'ın katkısı da şu oldu. Yıllar geçmişti aradan o zaman. Bülent Oran'ı ben 1989'da falan tanıdım. O, benim bu metni elden çıkarmakta, daha doğrusu doğurmakta*

zorlandığımı hissettiği için dedi ki “Bir kere bu masalı en aptal, en beceriksiz, en zevksiz adam nasıl yazarsa öyle yaz” dedi. Çünkü “şurası böyle olmaz burası şöyle olmaz” dediğim için yazamıyorum. O, “Aman canım böyle de yazılır mı? denecek şekilde yaz ondan sonra üzerinde çalışırsın” dedi. Bu da Bilge Karasu’nun katkısından sonra ikinci önemli bir katkı oldu benim için.” (Ags.)

Şair, “müsvedde” olarak kabul ettiği “Bir Yusuf Masalı”nın 7 bölümüyle ilgili yapmak istediği değişikliği şöyle anlatmaktadır: “Orada çok barizdir. “Münacat”, “Naat” ve “Sebeb-i Telif” kısımlarının işlenmişliği ile diğer metnin işlenmişliği arasında bir fark vardır. Yani bence vardır. Bunu düzeltmeyi düşünüyorum elbette. Yalnız şuna karar verdim. Hiçbir mısra çıkarmadan yapacağım bunu. İnsanlara şunu göstermek istiyorum. “Bu zaten yazılacaktı. Ama hepsi bundan ibaret değildi” bunu göstermek istiyorum. Bu metin kalacak, altında üstünde başka metinler yer alacak. Tabi, yeni mısralar ekleneceği için yeni bir metin çıkacak ortaya. Belki yeni şiirler de olacak arada.” (Ags.)

Şule Yayınları tarafından organize edilen bu kitap tanıtım programı, 28 Aralık 1999 akşamı gerçekleştirilmiştir.

Dikkate sunmaya çalıştığımız bu tespit, “Bir Yusuf Masalı” yayımlandıktan bir süre sonra bazı yazarların da dikkatini çekmiştir. Bu yazarlardan biri olan Nilüfer Kuyuş’, bizim “sahicilik” dediğimiz arayışa şöyle işaret etmektedir: “Burada asıl önemli olan şey, İsmet Özel’in insanı kendisi olmaktan engelleyen unsurların, o donuk “kubbenin” her yerde olabileceği görüşünü savunma cesaretini göstermesi. İnsan Allah’a teslim oldu ve müslüman ümmetine girdi diye böyle bir sonuç garantilenmiş olmuyor. İnsan pek ala o kubbede de düş kırıklığına uğrayabilir. Bence İsmet Özel Bir Yusuf Masalı’nda bir cemaatin ya da ümmetin bağrında aradığı güzelliği bulamadığının, aynı hatta belki daha beter sıradanlıklarla boğuştuğunun gecikmiş haberini vermektedir bize. İnançlı olsun ya da olmasın mesaj herkesedir.” (“İsmet Özel’in İtirafı”, *E Dergisi*, Mart, S.12, s.42–43)

“Bir Yusuf Masalı”nın yayımlanmasının hemen ardından farklı görüşler ileri sürülmüş, Özel’in şiirinde bir gerilemenin ya da yeni bir açılımın varlığından söz edilmiştir. Enis Batur gibi bir takım şairler Özel’in son kitabıyla “mehter adım” gittiğini ileri sürerken İlhan Berk gibi kimi şairler de “Hep şaşırtdı beni İsmet Özel’in şiiri. Hiç yanıltmadı. Bir Yusuf Masalı da öyle” diyerek görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu hususta şairlerin görüşleri için bkz.: “Fadime Özkan, “Bir Yusuf Masalı’nın Seslendirdikleri”, *Yeni Şafak*, 15 Şubat 2000.

Geniş bilgi için bkz.: Bilge Seyitoğlu, **Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar (Metinler ve Açıklamalar)**, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 409, Erzurum 1975, 451 s.

Geniş bilgi için bkz.: Ali Berat Alptekin, “Halk Hikayelerinin Motif Yapısı”, *Akçağ Yay.*, Ankara, 1997, s. 275-277.

İsmet Özel bir Yusuf Masalı’nı yazma fikrinin nasıl ortaya çıktığını, kendisiyle yapılan bir söyleşide şu şekilde ifade etmektedir: “Bir kere bu, Yeni Türk şiirinde yapılmamış bir şeydi. Benim gençliğimde de denenmemiş bir şeydi. İlk adımı atan olmak, gençliğimde hoşuma gitmişti. Ama onun dışında masalların bütün dinleyenlere verecek bir şeyi olduğunu da hesaba katarak, günlük konuşmamızda güvenilmez, gerçek dışı çağrışım yapan masalın tam tersine, çok önemli göndermeler barındıran bir yapı olduğunu göz önüne aldım. Ama daha da önemlisi, bu benim annem tarafından bana anlatılmış bir masal. Çocukluğumda, her tablosu beni çok etkilemiş bir masal. Şunu itiraf edeyim ki; zihnimdeki bu masalla ilgili zenginliğin çok azı metinde var. Yani bence masal, benim dünyamda metne döktüğümünden çok daha boyutlu bir yere sahip. Ben metni kaleme alırken masalı; bu şüphesiz ki aynı zamanda bir şiir, tam olarak verip vermediğim endişesini taşıdım. Ve metni olumlu karşılayan insanlara ilk sorduğum sorularından birisi bu. “Masal ortaya çıkıyor mu, masal beliriyor mu?” diye soruyorum ve bu konuda olumlu cevaplar da aldım.” (Fadime Özkan, “Üç Cin Bir Şair”, *Yeni Şafak*, 21 Şubat 2000)

“Bir Yusuf Masalı” kitabıyla aralanan anlam dünyasının Özel’in şiir evreninde karşılık geldiği çözümler için bkz. “3.1.5.2.

Ben’in kendine olan yönelimiyle ortaya çıkan yalnızlık”, “3.1.6.2. Yeniden doğan insanın değişmeyen “Kendilik” çağrısı” ve “3.1.7. Devam eden devrimci duyarlılık: ‘Herkes’lerin eleştirisi” adlı kısımlar.

Kısa Pantolon, Paslı Çakı, Dizde Kabuk Bağlamış Yara, Kısa Çakı, Paslı Pantolon, Gözde Yarısı Kalmış Kabuk, *Dergâh*, C.IX, S.107, Ocak 1999, s.1.

Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare, *Gerçek Hayat*, 2001- 24(34), 15 Haziran, s.20.

Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar, *Dergâh*, C.II, S.23, Ocak 1992, s.3.

Of Not Being A Jew, *Dergâh*, C.III, S.35, Ocak 1993, s.3–7.

İki Kanat, *Dergâh*, C.IV, S.44, Ekim 1993, s.3.

Démangeaisum, *Dergâh*, C.IV, S.44, Ekim 1993, s.3.

Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı, *Çathycak Kadar Aşkî*, Adam Yay., 1.bs., İst., Ekim 2003, s.

17-19.,

Çatlıcak Kadar Aşkî, *Adam Yay.*, 1.bs., İst., Ekim 2003, 96 s.

İsmet Özel'in şiir kitaplarının dışında yayımladığı birer "Toplu Şiirler" olarak kabul edebileceğimiz kitaplarının içeriğini, "Şiirlerinin Kronolojik Listesi" adlı kısımda bulunan "**Tablo 3: Şiirlerinin "Toplu Olarak" Yayımlandıkları Kitaplara Göre Dağılımı**"ndan da takip etmek mümkündür.

İsmet Özel'in "4 Ağustos 2003" tarihli Milli Gazete'deki yazısından. (Y.31, S.11147)

Söz konusu olan bu izler, çalışmamızın İsmet Özel'in biyografisinden hareketle dikkatlere sunmaya çalıştığımız "**Hayatı**" adlı bölümündeki alt başlıklarla birlikte okunulduğunda daha net ortaya çıkmaktadır. Şairin Ağustos 2003 yılındaki durumuyla ilgili olarak bkz.: "**1.1.8. Ve bitmeyen yolculuk...**"

Şule Yayınları tarafından organize edilen bu kitap tanıtım programı, 31 Aralık 2005 akşamı gerçekleştirilmiştir.

İsmet Özel, 2005 yılının Aralık ayında yayımladığı "**Of Not Being A Jew**" (*Şule Yay.*, 1.bs., Aralık 2005, 150 s.) adlı şiir kitabının son şiir kitabı olduğunu, "Of Not Being A Jew" çıktıktan sonra kendisiyle yapılan söyleşilerde ifade etmektedir. Bu söyleşiler için bkz: Murat Menteş, "**Son' Kitabımı Yazdım Gayet Müsterihim**", *Gerçek Hayat*, Y.7, S.2006-1 (272), 6 Ocak 2006, s. 20-21, 36-37; Kürşat Oğuz, "**Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım**", *Akşam Kitap*, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.16-18; Sefa Kaplan, "**Koynunun Boş Veya Dolu Olması Hayatımızın Çerçevesidir**", *Hürriyet Pazar*, Y.57, S.20821, 29 Ocak 2006, s.7; Rita Ender, "**İsmet Özel İle Son Şiir Kitabı Üzerine: Of Not Being A Jew**", *Şalom Gazetesi*, 15 Mart 2006; Mehmet Erte, "**Şiirin Özgürlüğe İhtiyacı Yok, Özgürlüğün Şiire İhtiyacı Var**", *yasakmeyve*, Y.4, S.19, Mart-Nisan 2006, s.8-20.

Of Not Being A Jew, *Şule Yay.*, 1.bs., Aralık 2005, 150 s.

Kaçmak İsterken Vuruldu, *ismetozel.org.*, 18 Temmuz 2004.

MICHAUXNUNKIMI imiknunxuahcim, *ismetozel.org.*, 8 Eylül 2004.

Savaş Bitti, *merdivenşiir*, S.2, Mart-Nisan 2005, s.5-25.

Kızkulesi Beyaz İken, *merdivenşiir*, S.3, Mayıs-Haziran 2005, s. 4-5.

John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi 1, 2, 3, 4, 5, *merdivenşiir*, S.4, Temmuz- Ağustos 2005, s. 4-13.

John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi 16, 17, *merdivenşiir*, S.5, Eylül-Ekim 2005, s. 4-7.

John Maynard Keynes'ten Nefretim Yirmi Sebebi 6, 7, 8, 9, 10, *merdivenşiir*, S.6, Kasım-Aralık 2005, s. 4-15.

İsmet Özel bu son kitabına, ismi olup da cismi olmayan yazmayı tasarladığı 6 şiirinin ismini boş birer sayfa olarak koymuş ve bu şiirlerin yazıldıkça yine "Of Not Being A Jew" kitabına dâhil edileceğini ifade etmiştir. Fakat şair, "Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi" (*merdivenşiir*, S.8, Nisan-Mayıs, s.7) ve "Hışt Baksana" (*merdivenşiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5) adlarını taşıyan ve "Of Not Being A Jew" kitabında boş sayfalarla belirtilen şiirlerin içerisinde olmayan yeni şiirler yayımlamıştır. Bunların da son kitabına dâhil olacağını belirten İsmet Özel kendisiyle yaptığımız söyleşi de konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir: "*Şiir yazmayacağım dememiştim, şiir kitabı yayımlamayacağım demiştim. Bu şiir de "Of Not Being A Jew" kitabına girecek. Orada ismi olmasa da. Buna hakkım yok mu benim? Daha başka şiirler de olacak ama hepsi bu son kitabımda toplanacak.*" (Ags.)

Yine bu hususla ilgili olarak şairle yapılmış olan şu söyleşiye de bakılabilir: Mehmet Erte, "Son Kitabımda Adını Duyduğum Şiirleri Terk Etmek İstiyorum", *Kitaplık*, S. 94, Mayıs 2006, s.34-44.

Şair kendisiyle yaptığımız görüşmede bu duruma "Aynı Adam" adlı şiirinin uymadığını söyler ve bu şiirin adının şiir yazıldıktan sonra konduğunu belirtir. Fakat özellikle son şiir kitabındaki adı olup da kendi olmayan şiirler için Özel, "*Ben, mesela 'Amentü' şiirini Allah bana ihtida nasip etmeden önce düşündüm ve adını koydum. Dolayısıyla bunu ben zaten yapıyordum, ama insanlar bunu bilmiyorlardı, şimdi biliyorlar*" demektedir. (Ags.) İsmet Özel yine, şiir yazma sürecini şöyle belirtmektedir: "*Şiiri, ben gençliğimden beri ilk önce kafamda yazarım. Çoğu zaman ilk önce ismi konur. Kafamda mısradan önce şiirin biçim kazanmamış bir ruhu doğar. Ondan sonra bazı mısralar parlar zihnimde. Bunları not ederim. Gençliğimde hep böyleydi. Günün herhangi bir saati hiç fark etmez. Onları not ederim. Onlar kocaman müsvedde tomarları olurlar. Çünkü kocaman kâğıtta 3 kelime vardır mesela. Ondan sonra otururum ben adam gibi şiirimi yazarım. O bir seferde bitmez. Neler gelir başına. Bu anlamda bir işçilik şüphesiz yapıyorum. Ama böyle olmayan şiirlerim de var. Mesela en son yazdıklarımın "Kızkulesi Beyaz İken" böyle hemencecik oturup baştan sona yazdım. Gerçekten de vapurda Üsküdar'dan Eminönü'ne geçerken kafama takıldı. Çünkü yıllarca ben bu yerden geçmişim ve kule*

beyazdı. Ama artık değil.” (Ags.)

İsmet Özel bu tutumunu, Walt Whitman’ın **“Leaves Of Grass / Çimen Yaprakları”** adlı kitabını örnekleyerek ifade etmekte ve şunları belirtmektedir: *“Ben 62 yaşındayım, “Of Not Being A Jew” in son kitabım olmasından normal ne var yani. Walt Whitman’ın kaç kitabı var? Bir: “Leaves Of Grass” Onun ilk baskısı var bende, incecik bir kitap. Ama şimdi bir “Leaves Of Grass” alırsın görürsün ki gayet hacimli bir kitaptır.”* (Murat Menteş, **“‘Son’ Kitabımı Yazdım Gayet Müsterihim”**, *Gerçek Hayat*, Y.7, S.2006–1 (272), 6 Ocak 2006, s. 20–21)

Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı, *Çatlıycak Kadar Aşkî*, Adam Yay., 1.bs., İst., Ekim 2003, s.17.

Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi, *merdivenşiir*, S.8, Nisan-Mayıs 2006, s.7.

Hişt, Baksana, *merdivenşiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5

Şairin diğer şiirlerindeki dize sayılarını karşılaştırmak için bkz: **“Tablo 4: Tüm Şiirlerdeki Bent Kuruluşu, Dize ve Bölüm Sayısı”**

İsmet Özel, son dönemde yazdığı uzun şiirleriyle ve bu şiirlerin “yaş” ile olan ilgisine şöyle işaret etmektedir: *“Şiirin aslında kısa olması bir şekilde zarurettir. Bu da insanın doğrudan doğruya yaratıcı gücüyle alakalı bir durum. Yaratıcı gücünüz zayıfladıkça şiirler uzar. Bu da benim yaşımın alakalı bir şey. Ama burada bir şeyi ayırmak lazım. Yaratıcı güçle hüner arasında bir ayrım vardır. John Byras adında bir kadın şair var. O belli yaştan sonra şan dersi aldı. Belli bir dönemden sonra insan, müzik bilerek değil müzik severek yapar bu işi. Ama bir süre sonra onu öğrenilen bir şeyle, teknikle desteklemek gerekir. Bunu başka yerlerde de söyledim. Gençliğim boyunca her şiirimi bu benim son şiirim diyerek yazdım. Çok dikkat etmek zorundaydım. Ne fazla ne eksik olmalıydı şiirlerim.* (Ags.)

“Yaş ve Şiir Üstüne” Konulu Açıkoturum, Yöneten: Tomris Uyar, Katılanlar: Cemal Süreya (Berfe), Edip Cansever, Turgut Uyar, *Varlık*, S.906, Mart 1983, s.13–25.

Umberto Eco, **Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti**, çev: K. Atakay, *Can Yay.*, İst., 1996, 167 s.

Umberto Eco, adı geçen kitabında bir metnin iki tür okuyucuya hitap ettiğini ifade etmekte ve bunlardan birincisinin, herhangi bir anlatının nasıl sona ereceğini sadece merak eden *“birinci düzey bir örnek okur”* olduğunu kaydetmektedir. Bu gruba giren okuyucu için söz konusu olan metni *“bir kez okumak yeterlidir”* diyen Eco, ikinci okur türünü de *“ikinci düzey örnek okur”* şeklinde adlandırmaktadır. Bu okuyucunun en önemli özelliği ise, metnin anlamını tamamlamak için metne dâhil olması ve bunun için metni tekrar tekrar okuma ihtiyacı hissetmesidir. (Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti, s.35–58)

Akşit Göktürk, **Okuma Uğraşı, İnkılâp Kitapevi**, İst., 1988, 152 s.

Murat Belge, 12 Mart (1970) dönemimin anlatı metinlerine nasıl yansıdığını incelediği yazısında İsmet Özel’in, yaşanan olaylara nasıl *“iç’ten/iç’erden”* baktığını şairin *“Kanla Kirlenmiş Evrak”* şiirinden hareketle şu şekilde ifade etmektedir: *“Şaşırtıcı gelebilir ama ‘içerde’ olmanın örneğini İsmet Özel’den vereceğim. İsmet Özel’in Marksizm’i bırakıp ‘Müslüman olmaya’ karar vermeden önce yazdığı bir şiirde şunları söylüyordu: (Belge burada, İsmet Özel’in ‘Kanla Kirlenmiş Evrak’ adlı şiirinin ilk bölümünü alıntılar. -İ. Tüzer-) Öteki ‘içerde’kiler, cebindeki adreslerden umut kalmamanın anlamını çok iyi bilirler. Çapa yapan adamların geçmişlerini niçin aşığladığını da sonradan çok kişi anladı. Şiirin sonu şöyle geliyor: ‘Ve şimdi birçok sayfasını atlayarak bitirdiğim kitabın / başından başlayabilirim.’ 12 Mart yaşantısı için söylenebilecek en büyük doğrulardan biri bu olsa gerek. İşte, yaşantıyı ‘içerden’ yaşamak derken böyle bir şeyi anlatmak istiyorum. Bunları yazabilen İsmet Özel’in şimdi bambaşka yerlerde olması talihin bir cilvesi tabii. Ama bu durum dahi, onun sorunu o vakitler ne kadar içerden yaşadığının bir kanıtı aslında. Bu olayı böylesine kanıyla canıyla yaşadığı için, seçimi de böyle oldu İsmet Özel’in. Onun geçtiği süreci anlamak da bir bakıma 12 Mart yaşantısını epey zengin bir kaynaktan okumak demektir.”* (**“12 Mart Romanlarına Genel Bir Bakış”**, *Birikim*, S.12, Şubat 1976, s.10)

İsmet Özel’in ilk şiir kitabı *Geceleyin Bir Koşu*’daki bu içeriğe dikkat çeken incelemelere örnek olarak şu çalışmalar gösterilebilir:

Eser Gürson, **“Geceleyin Bir Koşu”**, *Yeni Dergi*, Y.2, S.24, Eylül 1966, s.229–232.

Hüseyin Peker, **“Geceleyin Bir Koşu”**, *Yordam*, C.2, S.13, Kış 1967, s.58–59.

Oğuz Demiralp, **“Babasına Yenilen Savaşçının Öyküsü”**, *Oluşum*, S.46–47, Ağustos-Eylül 1982, s.31–33.

Murat Menteş, **“İsmet Özel İle Geceleyin Bir Koşu”**, *Dergâh*, C.VI, S.72, Şubat 1996, s.3–5.

Celâl Fedai, **İsmet Özel’in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Danışman:

Yard. Doç. Dr. Hüseyin Tuncer, İzmir, 1998, 377 s.

Bu hususla ilgili olarak çalışmamızın “Hayatı” bölümünde dikkat çekmeye çalıştığımız **“1.1.2. Gölgeleyen / Aydınlanan yıllar: Çocukluğu ve ilk-orta öğrenimi”** başlıklı kısma bkz.

Yelken, C.VII, S.71, Ocak 1963, s.26.

“Yazdığım her dizinin kendimce bir hikâyesi var” diyen şair, ilk şiirinin ilk mısrasıyla ilgili olan hikâyeyi “Waldo Sen Neden Burada Değilsin” adlı kitabında dikkatlere sunmuştur. Özel’in şiirinin oluşum sürecini dair ipuçları vermesi bakımından önemli olan bu “karşılaşmayı” buraya alıntılıyoruz: “Ankara’nın bir ilçesinde, gösterişsiz bir parkta birkaç kişi oturuyoruz. Hemen yanımızda bir mezarlık var. Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi ağaçlık olduğu için, anlaşılan mezarlığın bir kısmını park yapmışlar. Nedendir, bilmem ama çocukluğumdan beri mezarlıklar bana ürküntü verem mekânlar olmamışlardır, hele taşra kentlerinin her zaman manzarayı tamamlayan ve hatta çevreye uyumuyla insana bir sükûnet veren mezarlıkları. Önümüzde, aşağıda bir vadi boyunca kavaklar, meyve ağaçları uzanıyor. Kasabanın öte yakasında sarp kayalıkların altından akan dereye varmak için buğday tarlalarını geçmek gerekiyor. Ne bulunduğum yerin ne de bulunduğum zamanın olağanüstü bir tarafı yok. Sıradan bir yaz günündeyiz diyelim. Neyin olağan, neyin olağanüstü olduğu; hayatın tekdüze olup olmadığı insanın neye nereden baktığıyla alakalı değil mi? Şiir de olağan akış dediğimiz ortam içinden bize bakılmaya değer, görülmeye değer olanı çekip çıkardığı için şiir olmuyor mu? Nitekim ilk dizinin doğuşu da böyle: Olağan bir tavırla cebimden pipomu çıkarıp doldurmaya başlıyorum. (...) Karşımda elinde bağlamasıyla oturan, sigara içen 12–13 yaşlarındaki çocuk soruyor: ‘Dolu mu içiyorsun, abi?’ Ben bu soruyu anlamıyorum, bu bacaksızın pipoyu doldurarak mı içtiğimi merak ettiğini sanıyorum. Cevabım evet. İnsan olarak budalalıklarımızın hepsi değilse bile çoğu karşıımızdakini budala sanmaktan doğar. Pipomu yaktıktan sonra budalalığım kafama dank etti. Çocuk pipomu doldurup doldurmadığımı değil, içtiğim şeyin esrar (veya bir başka uyuşturucu) olup olmadığını sormuş ve ben de soruyu anlamadığım için ona evet demiştim. Şu anda onun gözünde esrar içen biri idim. Yüzümü mezarlığa çevirdim. Bütün varlığım sosyal, kültürel, ahlaki, fizik yoğunluğuyla dışa taşma basıncı altındaydı. Mısra zihnimde parladı: ‘Ölüler beni serinliğe yakıştıramaz.’” (Age., s.27-28)

İsmet Özel, daha sonradan şiirlerini bir araya getirdiği “*Erbain*” kitabına, “*Geceleyn Bir Koşu*”nun başına koyduğu bu iki mısraı koymamıştır.

Seni Olan Yenilgi, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.4.

Tüfenk, *Geceleyn Bir Koşu*, de Yay., Mart, 1966, Ank., s.10.

Geceleyn Bir Koşu, *Dönem*, S.16, Mart 1964, s.7.

Acının Omuzlanması, *Evrin*, S.18, Haziran 1964, s.3.

Geceleyn Bir Korku, *Evrin*, S.20, Ağustos 1964, s.9.

Şiirde geçen Mori’nin, İsmet Özel’in yaşadıkları mahallenin delisi olduğunu, Ataol Behramoğlu “İsmet Özel Üzerine” kaleme aldığı yazısında şöyle ifade etmektedir: “‘*Geceleyn Bir Koşu*’ şiirinin, İsmet’in çocukluğuna ilişkin anılardan kaynaklandığını biliyorum. Şiirde adını ettiği Mori’nin gerçekten tanıdığı bir kimse olduğunu (yanlış anımsamıyorsam, mahallenin delisi belki de) söylemişti.” (*Militan*, S.11, Kasım 1975, s.27)

İsmet Özel’in çocukluğunu geçirdiği Kastamonu’da, uslu durmayan çocukları korkutmak için anlatılan bir hikâye kahramanı olan “Markut”, “Acının Omuzlanması” adlı şiirde geçen söyleyişle, Asaf Halet Çelebi’nin “Harpût” şiirinde geçen ‘harpût / kulaklarını sarkıt’ dizelerini akla getirmektedir. Şiirin tamamı için bkz: “**Om Mani Padme Hum**, *Yeditepe Yay.*, İst., 1953, 75 s.”

Vahşi batılı bir kovboyu canlandıran Pekos Bil’in adını verdiği dergi, Türkiye’nin ilk iyi kâğıda basılı, renkli ve resimli çizgi roman dergisidir.

İki Kanat, *Dergâh*, C.IV, S.44, Ekim 1993, s.3.

Gaston Bachelard, **Mekanın Poetikası**, *Kesit Yay.*, çev: A. Derman, İst., 1996, s.32-34.

Kenan Beşiröz, “**İki Kanat**”, *Dergâh*, C.V, S.51, Mayıs 1994, s.3–4.

Çalışmamızın 1. bölümünde de yer yer kullandığımız bu kavramla ilgili olarak ve özellikle insan psikolojisindeki tesirleri hakkında geniş bilgi için bkz.: Russel Jacoby, **Bellegini Yitiren Toplum**, **Adler’den Laing’e Konformist Psikolojinin Eleştirisi**, çev: H. Atalay, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1996, 184s.

“Geceleyn Bir Koşu”, *Yeni Dergi*, Y.2, S.24, Eylül 1966, s.229.

Gececil Kuşların Ürkmediği Aydınlık, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.5.

Bakmaklar, *Dönem*, S.2, Haziran 1964, s.6.

Bir Ağrı Yakıldıkça Sevilmeli, *Geceleyn Bir Koşu*, de Yay., Mart, 1966, Ankara, s.30.

Bkz: Çalışmamızın I. Bölümünde yer alan “1.1.3. Bekleme/Bilgilenme süreci: Anlamlandırılan dünya” adlı kısım.

Partizan, *Şiir Sanatı*, S.6–7, Ocak-Şubat 1964, s.11–15.

Bir Devrimcinin Armonikası, *Papirüs*, S.6, Kasım 1966, s.25–26.

Besim F. Dellaloğlu, **Romantik Muamma**, *Bağlam Yay.*, İst., Nisan 2002, s.14.

Mazot, *Halkın Dostları*, S.2, Mart 1970, s.5.

Sevgilim Hayat, *Papirüs*, S.24, Haziran 1968, s.40–41.

Evet, İsyân, *Şiir Sanatı*, S.16, Şubat 1967, s.28–29.

Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.39–40.

Propaganda, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.41–42.

Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü, *Yeni Dergi*, Y.10, S.112, Ocak 1974, s.41.

Of Not Being A Jew, *Dergâh*, C.III, S.35, Ocak 1993, s.3–7.

John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 1, 2, 3, 4, 5, *merdivenşiir*, S.4, Temmuz-Ağustos 2005, s. 4–13.

John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 16, 17, *merdivenşiir*, S.5, Eylül-Ekim 2005, s. 4–7.

John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 6, 7, 8, 9, 10, *merdivenşiir*, S.6, Kasım-Aralık 2005, s. 4–15.

John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, Of Not Being Ajew, *Şule Yay.*, İst., Aralık 2005, 150 s.

İngiliz iktisatçı John Maynard Keynes, ekonomiyi yalnız piyasaya bağlamak isteyen klasik ekonomi kavramlarını yıkmış ve getirmiş olduğu teorilerle hemen hemen bütün kapitalist devletlerin ekonomisini etkilemiştir. Keynes, işsizlik karşısında ekonomiyi yeniden canlandırmak için devletin önlem almasını talep etmiş; 1936’da yayımlamış olduğu “Çalışma, Faiz, ve Para Genel Teorisi” (“The General Theory Of Employment, Interest And Money”) adlı yapıtıyla da 20. yüzyılın ekonomi kavramına yeni bir açılım getirmiştir. 2. Dünya Savaşı’nda İngiltere Hazinesine danışmanlık yapan Keynes, savaşın finanse edilmesi için bir plan geliştirmiş ve “Savaş Masrafları Nasıl Karşılmalı?” (“How To Pay For The War?”) adlı kitabını 1940 yılında yayımlamıştır. 1942’de “Bank of England”’a müdür olarak atanmış ve aynı yıl içinde Kral VI. George tarafından kendisine “asalet” unvanı verilmiştir. Savaş sonrası para politikalarının saptandığı konferanslarda İngiltere’yi temsil eden Keynes, uluslararası para sisteminin mimarlarından biri olarak tarihe geçmiştir. 1946 yılında İngiltere’nin Amerika’dan talep ettiği 3 milyar dolarlık borç paranın görüşmeleri için gittiği toplantı dönüşünde geçirdiği kalp kriziyle hayatını kaybetmiştir. Kendisini oldukça üzdüğü anlaşılan bu borçlanma hakkında “The Economist” dergisinde yayımladığı makalesinde “Dilencilerin tercih hakları yoktur. Onlar kendilerine verileni kabul etmeğe mecburdurlar” diye yazmıştır. (John Maynard Keynes ve getirmiş olduğu ekonomik teorilerle ilgili geniş bilgi için bkz: “Burhan Ulutan, **İktisadî Doktrinler Tarihi – ‘Bölüm XXII Keynes Devrimi’**, *Ötügen Neşriyat*, İst., 1978, s.465–508”)

İsmet Özel’in yukarıda dikkate sunduğumuz John Maynard Keynes hakkındaki görüşleri, kendisiyle yapmış olduğumuz görüşmede bu hususa ilişkin yönelttiğimiz sorulara verdiği cevaplardan derlenmiştir. Şair, yine bu durumla ilgili olarak şunları dile getirmektedir: “Bugün dünyada zararını çektiğimiz ya da üzerimize kötülük olarak boca edilmiş olan şey ne Türkiye’ye ne Orta Doğu’ya has. Ne de dünyanın herhangi bir yerine ait. Bütün insanlık bugün bir kaynaktan gelen zararı çekiyor. “John Maynard Keynes’ten Nefretim Yirmi Sebebi” adlı şiir bunun bir ifadesi. O çok önemli bir şey aslında. Türkiye’de insanların ne cesareti ne de bilgisi bununla meşgul olmaya yetti anlaşılır. John Maynard Keynes, şiirin başındaki alıntıda da belirtildiği gibi, yaşayabilir bir kapitalizmin mimarı adam. Hiç kimse “bu, bugün insanlara bir şey söylemiyor” diyemez. Bugün çektiğimiz birçok alandaki sıkıntı, kültürel, iktisadi dert bu, II. Dünya Savaşı’nın sonunda kapitalizmin çökmemesiyle alakalı. Çökmedi kapitalizm II. Dünya savaşı’ndan sonra. Ve çökmemek bir yana bir daha çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalmamak üzere kendini tazeledi.” (Ags.)

Yusuf Alper, **Şiir ve Psikiyatri Kavşağında**, *Okuyan Yay.*, İst., Şubat 2001, s.15.

Yine şairlerin söz konusu olan “yaratma süreci”ni nasıl yaşadıkları ve ortaya çıkardığı metinlerin bu süreçle olan ilişkisine dair ileri sürülen fikirlere yönelik geniş bilgi için bkz.:

Anthony Stor, **Yaratma Dürtüsü**, *Yayınevi Yay.*, İst., 1992, 230 s.

Rollo May, **Yaratma Cesareti**, çev: A. Oysal, *Metis Yay.*, İst., 1987, 147 s.

Oğuz Cebeci, **Psikanalitik Edebiyat Kuramı**, *İthaki Yay.*, İst., 2004, 485 s.

Carl Gustav Jung, **Analitik Psikoloji – “Analitik Psikoloji ve Şiir”**, çev: E. Gürol, *Payel Yay.*, İst., 1997, s. 308-325.

Heinz Hartmann, **Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu**, *Metis Yay.*, İst., Şubat 2004, s.30.

İsmet Özel kendisiyle yaptığımız söyleşide cinsel içerikli şiirlerin meydana çıkmasına kaynaklık eden psikoloji ile ilgili sorduğumuz sorulara şöyle yanıt vermiştir: “*Ben bir kere ilkokul 3. sınıfa kadar çocukların cinsel temas sonucu doğduğunu bilmezdim. Hani mahallede sin kaf ederek konuşulur ya bazen. Bu kötü bir şeydir. Buradan hareketle bu işin de kötü olduğunu düşünürdüm. “Bir kere peygamberimizin de çocukları oldu. Bu kötü şeyi o yapmış olamaz. Annemle babam da yapmış olamazlar” diye düşünürdüm. Dolayısıyla cinsellikle aramızda böyle bir mesafe vardı. Ben kavrayamadım o işi. Ondan sonra da tabii ki insansın. Ergenlik geçiriyorsun falan. Bütün bu durumlarda hissettiklerimle bulduklarım arasında bir uyum aradım ben. Yani iyi bir şey elime geçmeli diye düşündüm. İyi bir şey derken, cinsel birleşme aynı zamanda insan için büyük katkı olmalı diye düşünüyordum ben. Cinsel birleşmeyi yemek yemek spor yapmak gibi bir vücut rahatlığı değil de mükâfat gibi algılıyordum ergenlik çağlarımda. Ve böyle olmayacağını da aklım kesiyordu. Bir de kızların tavrı da çok önemli tabi. Kızlar tabi ben de onların gözünde görmeye gayret ediyorum. Kızlar neyin müşterisiydiler. Onların müşterisi oldukları şey ben de var mıydı? Bu açıdan bütün gençlik yıllarım büyük sıkıntılar içerisinde geçti. Bir keresinde benimle ten teması yapan bir kız, çalıştığım yere gelip bana çok büyük sıkıntı verdi. Çünkü o işler yapılırken kızın bana sürekli sorduğu soru şuydu “en çok nerem hoşuna gitti?” Bu bana çok büyük, çok korkunç tesir yaptı. Cinsel hayatı omurga olmamış kim var? Öyle bir şey yoktur. Ancak şöyle olur. Konvansiyonel bir şekilde cinselliği bir yere oturtur insanlar, toplumdaki uzlaşım neyse o kabul edilmiştir. Bu duruma uygun düşünce de insanlar kendilerini cinsel sorunları olmayan insanlar gibi yuttururlar. Bence cinsel sorunu olmayan insan olamaz.” (Ags.)*

Ölü Asker İçin İlk Türkü, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.4.

Ataol Behramoğlu, “**İsmet Özel Üzerine**”, *Militan*, S.11, Kasım 1975, s.12.

Jean Paul Sartre, Baudelaire’in, kendisine ilişkin yapmış olduğu itiraflarından ve yakınlarıyla yazışmalarından hareketle çözümlemeye giriştiği kişiliğini, “**Baudelaire**” isimli kitabında (çev: A. Tümertekin, *İthaki Yay.*, İst., 2003, 163 s.) dikkatlere sunarken şu hususa dikkat çekmektedir: “*Baudelaire: kendisinin uçurum olduğunu hisseden adam. Gurur, sıkıntı, baş dönmesi: kendini ta kalbinin derinliklerine dek gören, kimseyle kıyaslanmaz, kimsenin iletişim kuramayacağı, yaratılmamış, saçma, yarasız, tam bir yalnızlık içine bırakılmış, kendi yükünü tek başına taşıyan, tek başına varoluşunu doğrulamaya mahkum edilmiş ve durmadan kendi ellerinden kaçan, kendi avuçları arasından kayan, kendi içine dönüp gözleyen, ama, bir yandan da kendi dışında sonsuz bir kovalamacaya atılmış, dipsiz, duvarsız ve karanlıksız bir uçurum, öngörülemeyen ve de pek iyi bilinen, apayadınlıktaki bir gizem.(...) Baudelaire kendi insanlık durumunu en derin biçimde duyup da, en tutkulu biçimde bunu kendinden saklamaya çalışan adamdır.*” (Age., s.33)

Eser Gürson, “**Geceleyin Bir Koşu**”, *Yeni Dergi*, Y.2, S.24, Eylül 1966, s.226–227.

İsmet Özel, “Waldo Sen Neden Burada Değilsin” adlı eserinde, bu şiirinin son bendinde geçen ‘yurtsın öpüşlerimi paslı tenekeler, soyunup org çalayım’ dizesiyle ilgili şu tespitte bulunmaktadır: “*Freud’un yazdıklarına göre rüyada çıplak olarak piyano çalmak obje olmaksızın bir cinsel doyum isteğinin belirtisiydi. Pes doğrusu! Tam isabet! Gerçi ben mısramın imgesine rüyada ulaşmamıştım ama şiir, uyanırken rüya görmek değil mi?*” (s.85)

Waterloo’da Bir Dişi Kedi, *Dönem*, S.5, Şubat 1964, s.5.

Sabah Ayartması, *DevinimLX*, Nisan 1965, S.3, s.17.

Çağdaş Bir Ürperti, *Şiir Sanatı*, S.4, Şubat 1966, s.4–5.

Kan Kalesi, *Papirüs*, S.2, Temmuz 1966, s.28–30.

Sevgilim Hayat, *Papirüs*, S.24, Haziran 1968, s.40–41.

İnce Sızı, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 12–13.

Muş’ta Bir Güz İçin Prelüdlar, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 15–17.

İsmet Özel, bu şiiri dergide yayımlayıp “Evet, İsyân” kitabına dâhil ederken ‘ve inzal’ dizesini çıkarmış fakat daha sonra “Erbain”de “İnce Sızı”yı yine ‘ve inzal’ ile bitirmiştir.

Muş’ta askerliğini yaparken nişanlanan İsmet Özel, Ataol Behramoğlu’na 18 Ocak 1969 tarihinde göndermiş olduğu mektupta bu olaydan şöyle söz etmektedir: “*Nişanlandım. Gülseren (Hüseyin’in kız kardeşi) benimle aynı sınıfsal kökten gelen, akıllı, bana her konuda yardımcı olacak bir kızdır. Çok iyi bir karar verdiğim kanısındayım.*” (**Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar**, “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 10.

Mektup”, *Oğlak Yay.*, 1. bs., İst, Nisan 1995, s.79)

Daha sonra bu nişanlısından ayrılan şair, bunun sebebini hayatında şiire ve sahiciliğe vermiş olduğu yerin önemine işaret için şöyle ifade etmektedir: “Ben daha önce nişanlandım. Nişanlı olduğum kız “ben iyi bir devrimci karısı olurum ama iyi bir şair karısı olacağımı sanmıyorum” dediği için onunla bağımı kopardım. Rilke’nin sevgililerinden birisi fark ediyor ki onunla birlikte olduğu zamanlarda Rilke yazamıyor. Ve adamı terk ediyor. Kadınlık budur işte.” (Ags.)

Akla Karşı Tezler, *Diriliş*, S.4, Aralık 1974, s.78–79.

Bir Yusuf Masalı, *Şûle Yay.*, 1.bs., İst., Aralık 1999, 126 s.

Söz konusu olan şairlerin ortaya çıkış sebeplerinin net olarak anlaşılabilmesi için, Özel’in şiirlerinin oluşum safhalarını incelediğimiz çalışmamızın ikinci bölümünde özellikle “**2.1.1. Serbest bırakılan zihin: Şiire başlaması, ilk şiirler ve “Geceleyn Bir Koşu” / 1954 – 1965**” ve “**2.1.2. Gırtlaktan taşan şiir: “Evet, İsyân” / 1965 – 1970**” adlı başlıklar hatırlanmalı; **20. ve 41. dipnotlarda** şairin bizzat kendisinin dikkat çektiği hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Arno Gruen, **Normalliğin Deliliği**, *Çitlembik Yay.*, çev: İ. İgan, İst., 2003, 255 s.

Age., s.15.

Age., “**Gerçeklik Adına Gerçekliğin Reddi**”, s.15-42.

Yağmurun Kapıları Karanlık, *Geceleyn Bir Koşu*, de Yay., Mart, 1966, Ank., s.14.

Yıldızların Uzaklığına Övgü, *Mülkiye*, S.15, Şubat 1965, s.11.

O Bağımsız Dağların, *Dost*, C.XI, S.25, Nisan 1963, s.17.

Ataol Behramoğlu, “**İsmet Özel Üzerine**”, *Militan*, S.11, Kasım 1975, s.12.

Kuşun Ölümü, *Dost*, C.XI, S.26, Mayıs 1963, s.12.

Bakır Tenli Yapraklar, *Türk Dili*, S.148, Ocak 1964, s.262.

Karoon, *Yelken*, C.VII, S.75, Mayıs 1963, s.23.

Sevgilime Bir Kefen, *Şiir Sanatı*, S.15, Ocak 1967, s.13–14.

Aynı Adam, *Yeni Dergi*, Y.5, S.52, Ocak 1969, 14.

Savaş Bitti, *merdivenşiir*, S.2, Mart-Nisan 2005, s.5–25.

Irvın Yalom, **Varoluşçu Psikoterapi**, çev: Z.İ. Babayiğit, *Kabalıcı Yay.*, İst., 1999, s.54.

İsmet Özel, **Tahrir Vazifeleri**, *Şûle Yay.*, İst., 1999, s.88.

Nuriye Akman, “**İdeal Bir İslâm Düzeni Gerekmiyor**”, -**Sosyalizmden İslâm’a Ulaşan Şair İsmet Özel Zihin Serüvenini Anlattı**-, *Hürriyet Gzt.*, Y.44, S.15888, 5 Temmuz 1992, [söy.]

Esenlik Bildirisi, *Yeni Dergi*, Y.10, S.112, Ocak 1974, s.42.

Zygmunt Bauman, **Ölümlülük, Ölümsüzlük ve Diğer Hayat Stratejileri**, çev: N. Demirdöven, *Ayrıntı Yay.*, İst., 2000, s.127.

Jean Baudrillard, **Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm**, çev: O. Adanır, *Boğaziçi Üniversitesi Yay.*, İst., 2002, s.197.

Üç Firenk Havası, *Sanat Olayı*, S.3, Mart 1981, s.46–47.

Alain Touraine, **Modernliğin Eleştirisi**, çev: H. Tufan, *YKY*, İst., 2000, s.34.

Ortega Y. Gasset, **Tarihsel Bunalım ve İnsan**, çev: N. G. Işık, *Metis Yay.*, İst., 1998, s.41.

Zygmunt Bauman, *Age.*, s.51.

Orhan Hançerlioğlu, **Ruhbilim Sözlüğü**, *Remzi Kitapevi*, İst., 1997, s.50.

İsmet Özel, **Henry Sen Neden Buradasın 1**, *Şûle Yay.*, İst., 2004, s.41.

Søren Kierkegaard, **Ölümcül Hastalık Umutsuzluk**, çev: M. M. Yakupoğlu, *Doğu Batı Yay.*, Ankara, 2004, s.13.

Yıkılma Sakın, *Yeni Dergi*, Y.5, S.57, Haziran 1969, s. 540–541.

Amentü, *Diriliş*, S.1–2, Eylül-Ekim 1974, s.32–35.

George Steiner, **Heidegger**, çev: S. Sahra, *Hece Yay.*, Ankara, 2003, s.75-83.

İsmet Özel, **Henry Sen Neden Buradasın 2**, *Şûle Yay.*, İst., 2004, s.13.

Carl Gustav Jung, **Dört Arketip**, çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003, s.9.

İsmet Özel, **Henry Sen Neden Buradasın 2**, *Şûle Yay.*, İst., 2004, s.15.

Bakara Sûresi 2/243, **Kur'ân-ı Kerim ve Muhtasar Meâli**, *Hayrât Neşriyat*, İst., 2001.

Longman, **Dictionary Of Contemporary English**, *Richard Clay Ltd.*, London, 1987, p.885.

Ahmet Aydoğan, **Metafizik Nedir?**, *İz Yay.*, İst., 2001, s.27.

Jean Baudrillard, *Age.*, s.290.

Jean Baudrillard, *Age.*, s.294.

Zygmunt Bauman, *Age.*, s.241.

Bkz.: **“1.1.4. Tevarüs edilen tavır ve kadirşinas itaatsizlik: ‘Müseccel komünist’/‘Siyasal’lı yıllar”**

Ags., Yine “merak” unsurunun şairin çocukluğunda ne şeklide yer aldığıyla ilgili geniş bilgi için bkz.: **“1.1.2. Gölgeleyen / Aydınlanan yıllar: Çocukluğu ve ilk – orta öğrenimi”**

Doğan Cüceloğlu, **Özüne Yabancılaşmış İnsanların Oluşturduğu ‘Mış Gibi’ Yaşamlar – “Yaşamın ‘Mış Gibi’si”**, *Remzi Kitabevi*, İst., Ekim 2005, s.329-351.

Français/Turc Dictionnaire, **Fransızca-Türkçe Büyük Sözlük**, *Milliyet*, İst., 1990, s.476.

Adnan Onart, **“Bir Şiiri Okumak”**, *Soyut*, S.2, Haziran 1968, s.17.

Nazım Hikmet, **Dördüncü Kitap–“Memleketimden İnsan Manzaraları”**, *YKY*, İst., 2002, s.456.

Ahmed İnam, **“Üç Şiir Kitabı”**, *Soyut*, S.21, Ocak 1970, s.14.

Yaşamak Umrumdadır, *Papirüs*, S.19, Aralık 1967, s.34–35.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.64.

İsmet Özel, yine bu şiirinin Nazım Hikmet’in “Yaşamaya Dair”leriyle olan ilişkisini Ataol Behramoğlu’na 1967 yılında gönderdiği mektubunda şöyle kaleme alır: *“İşte bitirebildim şiirimi. Ama rahat değilim. Özellikle biçimde ve dilde beni rahatsız eden yerleri var. Bu bakımlardan aşılmamış buluyorum belki onu. Ancak dünyaya bakış tarzını çok beğeniyorum bu son şiirimin. Nazım’ın Yaşamaya Dair’lerinden çok değişik ve çağımıza uygun derim.”* (“Age., İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 3. Mektup”, s.46)

İsmet Özel, bu mektuptan yaklaşık 20 gün sonra Behramoğlu’na gönderdiği bir başka mektubunda, yukarıda sözünü ettiği kendisini rahatsız eden biçim ve dil özelliklerini aştığını ifade eder. Bkz.: “İsmet Özel’den Ataol Behramoğlu’na 4. Mektup”, s.50.

Nazım Hikmet, **Bütün Eserleri 1 – Şiirler 1919–1951**, *Steno*, Varna, 1993, s.331–333.

Boris Pasternek, **Kızkardeşim Hayat**, *Say Yay.*, İst., 1995, s.55.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.65.

Waldo Sen Neden Burada Değilsin?, s.57.

İsmet Özel adı geçen kitabında, “Çağdaş Bir Ürperti” adlı şiirinde Fidel Castro’yu anışını şöyle açıklamaktadır: *“Ernesto ve Fidel, Küba Devrimi’ni başarıya götüren iki lider. Bunlardan biri kendi ülkesi ve kendi insanlarını ön plana alıp Küba’da kalıyor. Diğeri Latin Amerika’da başka devrimler yapabilmek için yeni cephele açmaya koşuyor. Benim için bu iki tercih önemliydi ve hala önemlidir. Bir kere devrimci tavrın mitoslarla beslenip şişirilmesi her zaman midemi bulandırmıştır, ikincisi eğer gelecek günler iyi günler olacaksa söz konusu iyilik bir inşa faaliyetinin sonucu olabilirdi. (...) Ernesto Che Guevara anılarında bir an ilaç kutusu ile mermi kutusu arasında bir seçme zorunluluğu karşısında kaldığını ve yanına ilaçları değil mermileri aldığını anlatır. Bence her iki seçim de birbirleriyle bağlantılıdır; öyle düşünüyorum ki Küba’yı seçen Fidel, bir bakıma ilaç kutusunu seçme dirayetini de göstermiş sayılırdı. Adının anlamı da zaten ‘sadık’tı ve o sadakatini Jose Marti’ye göstermişti (Marx’a değil).”* (Age., s.57)

Che Guevara, Fidel Kastro ve Küba Devrimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Zekeriya Boztepe; Temel Demirer; Özgür Orhangazi, **Che, Fidel, Küba...**, *Öteki Yayınevi*, Ank., Mart 1999, 135 s.

İsmet Özel’in “Bir Devrimcinin Armonikası” adlı şiirinin son dizesinin anlaşılmasında önemli yeri olan bu bilgi, Celâl Fedai’nin, **İsmet Özel’in Hayatı, Edebi Kişiliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme**, adlı basılmamış yüksek lisans tezinden (Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Danışman: Yard. Doç. Dr. Hüseyin Tuncer, İzmir, 1998, s.135) alınmıştır.

İsmet Özel, “Sevgilim Hayat”ı “Erbain”e dâhil ederken, “Evet, İsyân”daki *‘Ke San’da, ümüğüne basılır mı vahşetin’* şeklinde olan dizesini *‘Ke San’da, Kandehar’da ümüğüne basılır mı vahşetin’* biçiminde değiştirmiştir. Şairin şiirleri üzerine yaptığı iki değişiklikten biri de budur. Bu değişikliklerin diğeri ise “İnce Sızı” şiirindeki *‘ve İnzal’* kelimesiyle ilgilidir. (Bkz.: **55. Dipnot**)

12 Mart 1965 yılında meydana gelen bu olay, Cumhuriyet Gazetesi’nden okuyucuya şöyle duyurulmaktadır:

“Kanunsuz grev büyüdü. Bir mühendis linç edilmek istendi, iki işçi de yaralandı. Kozlu’da ayaklanma. 6 bin işçi Kozlu’ya kimseyi sokmuyor. Asayişini temin için olay yerine bir tümen sevk edildi. Ayaklanma baş gösteriyor. Gelik ocağında başlayıp Karadon, Kilimli ve Çaydamar ocaklarına sirayet eden huzursuzluk, Kozlu ocaklarında da baş göstermiş ve saat 24 vardiyasının işçileri ocaklarına inmemiştir.” (Cumhuriyet Gzt., Y.41, S. 14428, 13 Mart 1965)

Şair, bu haberin boldla dikkat çektiğimiz son cümlesini değiştirerek şiirinde kullanmıştır.

Yaşatan, *Yeni Dergi*, S.60, Eylül 1969, s.16–18.

Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, çev: O. Akınhay, D. Kömürcü, *Bilim ve Sanat Yay.*, Ank., 1999, s.760.

Irvın Yalom, **Varoluşçu Psikoterapi, “Hayat, Ölüm ve Anksiyete”**, çev: Z. İ. Babayigit, *Kabalıcı Yay.*, İst., 1999, s.51-127.

Söz konusu olan bu “farkındalık süreci”nin şairin hayatında karşılık geldiği dönemle ilgili incelememiz için bkz: **“1.1.5. T İ P’den Askerliğe: Herkesleş(me)me”** ve **“1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: ‘Kendilik’/‘Biriciklik’ arayışı”**

Daryush Shayegan, **Yaralı Bilinç**, çev: H. Bayrı, *Metis Yay*, İst., 1991, s.43-44.

Ortega Y Gasset, **İnsan ve Herkes**, çev: N. G. Işık, *Metis Yay.*, İst., 1999, s.26.

Kitle psikolojisi ve özellikle kalabalıkların etkileşimi hakkında geniş bilgi için Gustave Le Bon’un **Kitleler Psikolojisi** (çev: T. Sağlam, *Timaş Yay.*, 1999, 152 s.) adlı kitabına bakılabilir.

Naat, *Dergâh*, C.V, S.55, Eylül 1994, s.3–4.

Burada yığınların/kalabalıkların toplumsallaşarak tek tipleşmiş kitleler haline gelme süreci hakkında geniş bilgi için Jean Baudrillard’ın, **Sessiz Yığınların Gölgesinde** (*Doğu Batı Yay.*, çev: O. Adanır, Nisan 2003, 87 s.) adlı kitabına müracaat edilebilir.

Davun, *Yapraklar*, S.4, Kasım 1964, s.12–13.

Sebeb-i Telif, *Dergâh*, S.57, Kasım 1994, s.3.

Königsberg, eleştirel felsefenin babası olarak kabul edilen Alman filozof Immanuel Kant’ın (1724–1804) doğmuş olduğu Doğu Prusya’nın Kaliningrad şehrindeki kasabanın adıdır. Şiirde geçen “Üstümde yıldızlı gök”, “içerimde ahlak yasası” sözleri ise Kant’ın şu cümlesinden ödünçlenmiştir: “İki şey var ki, ruhumu hep yeni bir şaşkınlık ve hayranlıkla dolduruyorlar; durup üzerinde ne denli sık, ne denli uzun, ne denli derin düşünürsem o şaşkınlığım ve hayranlığım o denli artıyor: başımın üstündeki yıldızlı gökyüzü ile içimdeki ahlak yasası. Her ikisini, karanlıklarda gizlenmiş ya da benim ufukumun ötesinde aşkın alanda imişlercesine aramama ve sırf tahmin etmeme gerek yok; onları önümde ve doğrudan doğruya benim kendi varoluşumun bilincine bağlıyorum...”

Hayatını ve şiirlerini aynı paralellikte sürdüren şairin, söz konusu etmeye çalıştığımız yöneliminin biyografisinde karşılık geldiği yerle ilgili bilgi için çalışmamızın I. Bölümünde yer alan **“1.1.7. Ontolojik kaygı: ‘Yeniden doğuş’** adlı başlığa bkz.

İsmet Özel’in biyografisindeki değişiklikten ve bu değişikliğin şiirlerine yansıyan izleklerinden hareketle kullandığımız “Yeniden doğuş” tanımı ile ilgili geniş bilgi için çalışmamızın I. Bölümünde yer verdiğimiz **“86. Dipnot”** hatırlanmalıdır.

Michel Foucault / Huck Gutman / Patrick H. Hutton, **Kendini Bilmek**, çev: G. Güven, *Om Yay.*, İst., 2003, s. 12.

Kötü Şiirler, *Halkın Dostları*, S.14, Mayıs 1971, s.5–6.

Sevgilime İftira, *Halkın Dostları*, S.17, Ağustos 1971, s.4–5.

Carl Gustav Jung, **Dört Arketip**, çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003, s.13.

Kanla Kirlenmiş Evrak, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.38–39.

Karlı Bir Gece Vakti Bir Dostu Uyandırmak, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.39–40.

Tahrik, *Yeni Dergi*, Y.9, S.102, Mart 1973, s.41.

Çözülmüş Bir Sırrın Üzüntüsü, *Yeni Dergi*, Y.10, S.112, Ocak 1974, s.41.

Söz konusu olan bu mektuptan (**Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar**, “İsmet Özel’den Ataoğlu Behramoğlu’na 28. Mektup”, *Oğlak Yay.*, 1. bs., İst, Nisan 1995, s.197-200) hareketle şairin biyografisinde bilinmesi gereken noktalarla ve İsmet Özel’in bu dönemdeki şartlardan dolayı içerisine girmiş olduğu “kendine kıyma psikozu” ile ilgili olarak çalışmamızın I. Bölümünde yer alan **“1.1.6. Kaybederken kazanılan değer: ‘Kendilik’/‘Biriciklik’ arayışı”** adlı kısım hatırlanmalıdır.

Maitrayana Upanişad, bu durum için “Kendisinin ‘Kendi’ olduğunu anladığında kişi ‘kendi-siz’ olur... Bu en

büyük sırdır.” demektedir. (John White -editör-, **Aydınlanma Nedir? – İç Dünyanın Keşfi**, çev: C. Erengil, *Ayna Yayınevi*, İst., 2002, s.15)

Ümit Meriç Yazan’ın, “**Türkiye Kanatlarınızın Altında**” (*İz Yay.*, İst., 1997, 300 s.) adlı kitabından aktarım.

Carl Gustav Jung, **Dört Arketip**, çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003, s.56.

Akdeniz’in Ufka Doğru Mora Çalan Mavisi, *Diriliş*, S.5, Ocak 1975, s.32–33.

İçimden Şu Zalim Şüpheyi Kaldır Ya Sen Gel Ya Beni Oraya Aldır, *Diriliş*, S.6, Şubat 1975, s.73–74.

Victor E. Frankl, **Duyulmayan Anlam Çılgılığı**, çev: S. Budak, *Öteki Yay.*, Ank., 1999, s.111.

Mataramda Tuzlu Su, *Sanat Olayı*, S.9, Eylül 1981, s.43.

Carl Gustav Jung, **Dört Arketip, “Yeniden Doğuş Üzerine”** çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003, s. 46-77.

Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar, *Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar*, İmge Yay., İst., 1984, s.1-9.

İsmet Özel’in hayatında şiire vermiş olduğu yerle ilgili daha geniş bilgi için, çalışmamızın “**2.1. Şiir kerim: Şiir - hayat birlikteliği ve şiirinin safhaları**” adlı II. Bölümüne de bakılabilir.

Gazâlî, **Meâricü’l-Kuds**, çev: S. Özbek, *İnsan Yay.*, İst., 2002, s.23.

Şiir Okuma Kılavuzu, s.50.

Jazz, *Sanat Olayı*, S.5, Mayıs 1981, s.36.

İsmet Özel, özellikle müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra hayatını daha çok sahici kılmaya çalışmasını, dolayısıyla da Müslümanlık söz konusu olduğunda daha hassas davranmasını Nuriye Akman’a verdiği bir röportajda şöyle ifade etmektedir: “*Ben hayatının orta yaşlarında İslamiyet’i seçmiş bir insan olarak çok daha bilinçliyim birçok insandan. Yıllar önce, İzmir İlahiyat Fakültesi’nde konuşuyorlar. ‘Niye İsmet Özel, İslamiyet’e bu kadar kıskançlık gösteriyor?’ diyor biri. Öteki şöyle diyor: ‘Herkesin gözü görüyor. Ama gözü sonradan açılmış olan adam mı gözüne ihtimam gösterir, yoksa doğuştan beri zaten görmekte olan adam mı?’*” (“**İslami Medyada Tenezzülen Yazdım Benim Onlara Tek Kuruş Borcun Yok**”, *Zaman*, 14–17 Eylül 2003)

Nuriye Akman, Ağıs.

Ils Sont Eux, Cellâdıma Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar, *İmge Yay.*, İst., 1984, s. 29-40.

Münacat, *Dergâh*, C.V, S.53, Temmuz 1993, s.3–4.

Carl Gustav Jung, **Dört Arketip**, çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003, s.14.

Milli Gazete, Y.31, S.11147, 4 Ağustos 2003.

Otoyoldaki Kavşakta Kavrulmuş Ruh Satıcısı, *Çatlıyacık Kadar Aşkî*, Adam Yay., 1.bs., İst., Ekim 2003, s. 17-19.

“Herkes”ler ve “Herkesleşme” kavramlarıyla ilgili kullanımlarda nelerin karşılık alındığıyla ilgili olarak, çalışmamızın 1.bölümünde yer alan “**1.1.5. TİP’den Askerliğe: Herkesleş(me)me**” adlı kısım ve **54.dipnot** hatırlanmalıdır.

“Yabancılaşma” kavramının ortaya çıkışı ile ilgili olarak ve kullanılan farklı anlamlarına yönelik geniş bilgi için bkz.: Ahmet Cevizci, **Felsefe Sözlüğü**, *Paradigma Yay.*, İst., 2005, s.1728-1731.

Ayrıca, “Yabancılaşma Sorunu”nun İsmet Özel’in düzyazılarında ele alınış biçimiyle ilgili geniş bilgi için bkz.: Tabip Gülbay, **İsmet Özel’de Yabancılaşma**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Danışman: Doç. Dr. Erkan AKIN, Ank., 1999, 103 s.

Ortega Y Gasset, **İnsan ve Herkes**, çev: N. G. Işık, *Metis Yay.*, İst., 1999, s.40.

Hegel’in “Efendi ve Köle Diyalektiği” ile geniş bilgi için bkz.: Alexandre Kojève, **Hegel Felsefesine Giriş**, çev: S. Hilav, *YKY*, İst., 2001, 280 s.

Alexandre Kojève, *Age.*, s.79.

Yaşar Şahin Anıl, **Sokrates**, *Kastaş Yay.*, İst., 2006.

Bu savaş hakkında geniş bilgi için bkz.: Bayram Kodoman (Yay. Hz.), **1897 Türk-Yunan Savaşı (Tesalya Tarihi)**, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi*, Ank., 1993, 118 s.

Carl Gustav Jung, **Dört Arketip**, çev: Z. A. Yılmaz, *Metis Yay.*, İst., 2003, s.55.

Dibace, *Dergâh*, C.IX, S.104, Ekim 1998, s.1.

Bir Yusuf Masalı, *Şûle Yay.*, 1.bs., İst., Aralık 1999, 126 s.
Ölüm Kere Ölüm / Ölüm Kare, *Gerçek Hayat*, 2001- 24(34), 15 Haziran, s.20.
Kaçmak İsterken Vuruldu, *ismetozel.org.*, 18 Temmuz 2004.

İsmet Özel'in Şuara Süresinin 189. ayetine yapmış olduğu telmihle ilgili olarak bkz.:

Kur'ân-ı Kerim ve Muhtasar Meâli, *Hayrât Neşriyat*, İst., 2001.

Dişlerimiz Arasındaki Ceset, *Hürriyet Gösteri*, Y.2, S.24, Kasım 1982, s.6.

Modern toplumlarda mekânların algılanış biçimleri üzerine yapılan çözümler için bkz.: John Urry, **Mekanları Tüketmek**, çev: R. G. Ögdül, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1999, 339 s.

İmge ve Açık Anlatımlı Şiir, *Devinim LX*, S.1, Şubat 1965, s.8.

Cristopher Caudwel, **Yanılsama ve Gerçeklik**, “**Şiirin Temel Özellikleri**”, çev: M. H. Doğan, *Payel Yay.*, İst., 1998, s.146-159.

İsmet Özel'in tüm şiirlerindeki bent kuruluşu, dize ve bölüm sayısı ile ilgili dağılım için bkz.: “**Tablo 4 Tüm şiirlerdeki bent kuruluşu, dize ve bölüm sayısı**”

Metin içerisinde “bold” karakter kullanarak belirginleştirilen yazımlar bize aittir. Yukarıdaki şiirde olduğu gibi sonrasında verilecek örneklerde de bu tür belirginleştirmeler kullanılacak ve şiirin formuna ilişkin dikkat çekmek istediğimiz noktalar işaret edilecektir.

“Mısraları Birleştirme” ve “Mısra Bölünmesi” olarak adlandırılan şiirin şekline ait bu özellik ile ilgili bilgi için bkz.: Nurullah Çetin, **Şiir Çözümleme Yöntemi**, *Öncü Kitap Yay.*, Ank., 2004, s. 131-132.

“Hişt, Baksana”, *merdivenşiir*, S.10, Eylül-Ekim 2006, s.5.

“Mesnevi” türünde şekillenen nazım birimiyle ilgili geniş bilgi için bkz.: Cem Dilçin, **Türk Şiir Bilgisi**, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yay.*, Ank., 1995, s167-201.

Mevsimlerin İnsana Yaptığı Fenalıklar, *Dergâh*, C.II, S.23, Ocak 1992, s.3.

İsmet Özel, hece vezninin sıkı ve disiplinli yapısı içerisinde kalınarak da modern şiirler yazılabileceğini 2000 yılından sonra, hem yayımlanmış olduğu şiirlerle hem de katıldığı programlarda ve kendisiyle yapılan söyleşilerde önemle işaret etmektedir. Şairin bu konu üzerine yaptığı açıklamalar için örnek olarak bkz.: Şaban Abak / İhsan Işık, “**İsmet Özel’le Şiirimiz Çevresinde**”, *Mavera*, Y.11, S.313, Kasım 1987, s.18–29. / Mustafa Alp Dağıstanlı / Melih Şabanoğlu (1988), “**Zekâsı, Bilgisi ve İçtenliğiyle Birisi Çıkıp Kitabımı Ekarte Etmeliydi**”, *Argos*, C.1, S.3, Kasım, s.53-61. / Ahmet Hakan Çoşkun, “**İskele Sancak Programı**”, *Kanal 7*, 1-2 Haziran 2001. (Bu programın yayımlanmış kaset çözümü için bkz.: “**Ahmet Hakan İsmet Özel İle Konuşuyor I**”, *Yansıma*, S.1, Eylül 2001, s.8-13. / “**Ahmet Hakan İsmet Özel İle Konuşuyor II**”, *Yansıma*, S.2, Ekim 2001, s.8-15 / Ahmet Hakan Çoşkun, “**İskele Sancak’ta İsmet Özel İle Sohbet**”, *Tezkire*, S.20, Eylül 2001, 56 s.)

Yine şair kendisiyle yapmış olduğumuz söyleşide, son dönem Türk Şiiri ve Süleyman Çobanoğlu’nun şiiri çevresinde hece vezniyle ilgili olarak şunları ifade etmektedir: “*Şiir yazmak sadece donanım değil aynı zamanda da bir iddia meselesi. Yani bir adam çıkacak “ben Türk şiirinde şunu yapacağım” ya da “şiire şunu getireceğim” diyecek. Ben niye Süleyman Çobanoğlu’na “Heyhat” dedim. Dedim ve adam sonunda televizyon dizisi yazarı oldu. Ama en azından hece vezniyle yazıyor olması falan. O çocuk şiiri ciddiye almış olsaydı bu gün “Türkiye’deki metinler ancak bu ruha sadık kalınarak üretilebiliyor” diyebilecektik. Serbestle bir şey olmuyor görüyorsun. Serbestle yazan adam hem bir şey söylememiş oluyor hem de yazdığı şiir olmuyor. Bunun içinde sıkıntıyı göze almak zorunda şair.*” (Ags.)

Orta Yaşlı Bürümcüğün Ninnisi, *merdivenşiir*, S.8, Nisan-Mayıs 2006, s.7.

Kızıkses Beyaz İken, *merdivenşiir*, S.3, Mayıs-Haziran 2005, s. 4–5.

Kısa Pantolon, Paslı Çakı, Dizde Kabuk Bağlamış Yara, Kısa Çakı, Paslı Pantolon, Gözde Yarısı Kalmış Kabuk, *Dergâh*, C.IX, S.107, Ocak 1999, s.1.

T.S. Eliot, **Edebiyat Üzerine Düşünceler**, “**Şiirde Musiki**”, çev: S. Kantarcıoğlu, *Kültür Bakanlığı Yay.*, Ank., 1990, s.139.

“Görüntüye Dayalı Nazım Şekilleri”yle ilgili bilgi için bkz.: Nurullah Çetin, *Age.*, s.159-163.

Nurullah Çetin, *Age.*, s.82-83.

Dil ve üslûp ilişkisi ve edebî metinlerdeki üslûbun incelenmesiyle ilgili geniş bilgi için bkz.: Şerif Aktaş, **Edebiyatta Üslûp ve Problemleri**, *Akçağ Yay.*, Ank., 1998, 159 s.

Kürşat Oğuz, “**Hayatımı Verdim Şiirimi Aldım**”, *Akşam Kitap*, Y.1, S. 4, 15 Ocak 2006, s.16–18. [söy.]

Mehmet Kaplan, **Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser, “Üslûp”**, *Dergâh Yay.*, İst., 1995, s.194.

Buffon’un bu sözünü Cenap Şahabettin “Edâ-yı lisan timsâl-i insandır” şekliyle tercüme etmektedir. Geniş bilgi için bkz.: Hasan Akay, **Cenab Şahabeddin’in Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma, “Şiirde Dil ve Üslûp”**, *Kitabevi Yay.*, İst., 1998, s.26-28.

İsnet Özel, **İmge ve Açık Anlatımlı Şiir**, *Devinim LX*, S.1, Şubat 1965, s.3.

İsnet Özel, “İmge ve Açık Anlatımlı Şiir” adlı yazısında “şiiri yaşamın damıtık durumu” haline getirmek için işe, bir önceki kuşağın (II. Yeni şairlerinin) kullandıkları kelimeleri terk etmekle başlanması gerektiğine işaret etmekte ve bu hususla ilgili olarak şunları kaleme almaktadır: “*Kelimeler bir önceki kuşağın efsanelerini yarattıkları kelimelerdir. Artık gördüğümüz birçok kelimeyi (kan, alkol, çarşı, geyik, orman, uğultu, eskimek, fayton vb.) arkamıza bakmadan bir yere oturtamıyoruz. Çünkü aynılık yalnız kelime seçilişinden ileri gelmiyor, genç ozanlar kavramlarda, dize yapısında, şiirin kuruluşunda da bir önceki kuşağın değerlerini sürdürüyorlar. Bunların genç bir ozanın sesinin kısılmasına her gün biraz daha yardım edecekleri için sakıncalı olduklarına inanıyorum.*” (Agy., s.3)

İsnet Özel’in müslüman dünya görüşüne bağlandıktan sonra, şiir dilini ve kelime dünyasını da değiştirdiği yönünde ileri sürülen öngörü ve eleştiriler için bkz.: Mehmet H. Doğan, **“Evet İsyân’dan Sünnî Şaire”**, *Adam Sanat*, S.57, Ağustos 1990, s.18–26.

İsnet Özel, **“Şiirin Özgürlüğü”**, *Evrım*, S.17, Mayıs, 1964, s.6.

Ramazan Korkmaz, **İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, *Akçağ Yay.*, Ank., 2002, s.275.

Agy., s. 8.

İsnet Özel’in şiir dili içerisinde yer alan imgelerle ilgili görüşleri hakkında geniş bilgi için çalışmamızın, şairin edebî görüşlerini incelediğimiz I. Bölümdeki “1.2.1.1. Aslı perdelenmiş metinler: Şiirin mahiyeti” ve “1.2.1.6. Sözcüklerin oluşturduğu ‘yurt’: Şiirden nesire dil” başlıklı kısımlara bakılabilir.

René Wellek / Austin Varren, **“Edebiyat Teorisi “İmaj, İstiare, Sembol, Mit”**, çev: Ö. F. Huyugüzel, *Akademi Kitabevi*, İzmir 2001, s.161.

Nicelik ve nitelik bakımından yukarıdaki gibi sınıflandırılan imgeler hakkında geniş bilgi için bkz.: Ramazan Korkmaz, **Age.**, **“Cahit Sıtkı’nın Sembol ve İmge Dünyası / İmge”**, s.274-300.

Yine imgeler, Özdemir İnce tarafından da “duyusal imgeler” ve “ussal imgeler” şeklinde, 2 ana başlıkta sınıflandırılmaktadır. Geniş bilgi için bkz.: **“Şiir ve Gerçeklik - İmge ve Serüvenleri”**, *Türkiye İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2001, s.19-59.

Şerif Aktaş, **“Türk Şiir Zevkinin Gelişimi Çevresinde Şiir ve Problemleri”**, yayımlanmamış doktora ders notları.

Octavio Paz, **Yay ve Lir -I / Şiir Nedir?**, “çev: Ö. Saruhanlıoğlu, *Armoni Yay.*, İst., 1991, s.93.

Yine imgelerle ortaya çıkan anlamın kendi içerisinde tamamlandığıyla ilgili bilgi için bkz.: Melik Bülbül, **İmgesel İletişim – “Şiirde İmgesel İletişim”**, *Çizgi Yay.*, Konya, 2005, s.52-58.

A.J.Cuddon, **The Dictionary Of Terms - “İroni”**, *Penguin Books*, London, 1985, p.335-340.

Søren Kierkegaard, **İroni Kavramı**, çev: S. Okur, *İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2004, s.227-228.

Yine ironi kavramı hakkında ve bu kavramın kullanımıyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Richard Rorty, **Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma**, çev: M. Küçük; A. Türker, *Ayrıntı Yay.*, İst., 1995, 275 s.

İbrahim Şahin, **“Romantik Bir Tavrı Olarak İroni”**, *Yazgı*, S.1, Ekim, 2006, s.28-31.

İsnet Özel’in şiirlerindeki ironinin, daha çok hangi tema başlıklarında yapıldığıyla ilgili olarak çalışmamızın şu kısımlarına bkz.:

“3.1.3.2. Modern insanın en büyük açmazı olarak ölüm”, **“3.1.4.1. ‘Merak’ etrafında gelişen devrimci duyarlılık”**,

“3.1.7.1. İnsanın yabancılaşmasına yönelik yapılan eleştiri”, **“3.1.7.2. ‘Herkes’leri barındıran mekân olarak şehrin eleştirisi”**

Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, “Şiir Dilinde Sapmalar”** *engin Yay.*, İst., 1999, s.166-184.

Sapmaların şiir dili içerisinde “yalnızca kendi içindeki değeriyle söylem’e dıştan eklenen bir ‘bezek’ değil, bir anlamlama örnekçesi sunan yapısal bir olgu olduğu ve söylemin oluşumunu belirleyecek temel ulamalar içermesiyle” ilgili olarak geniş bilgi için Mehmet Yalçın’ın, **Şiirin Ortak Paydası Şiirbilimi Giriş (Cumhuriyet Üni., Yay., No: 35, Sivas, 1991)** adlı kitabının **“Sapmacaya Dönüş”** (s.47-50) isimli bölümüne bkz.

Ses sapmalarının söz konusu olan bu özellikleri ve şiir dili içerisinde ortaya çıkışıyla ilgili geniş bilgi için bkz.: Ünsal Özünlü, **Edebiyatta Dil Kullanımları, “Şiir Dilinde Sapmalar”**, *multilingual Yay.*, İst., 2001, s.

141-154. / Özdemir İnce, **Yazınsal Söylem Üzerine, “Şiirin Dili 1”**, *Türkiye İş Bankası Kültür Yay.*, İst., 2000, s.12-33. / Nurullah Çetin, **Şiir Çözümleme Yöntemi, “Ses Sapmaları”**, *Öncü Kitap Yay.*, Ank., 2004, s. 171-172.

Burada olduğu gibi, örneklediğimiz dizelerdeki işaret etmek istediğimizin dışında oluşturulmuş olan sapmalara da **bold** ve *italik* karakter ile dikkat çekilmiştir.

Dilbilgisi sapmalarının Türk Şiirinden örneklenerek yer verildiği bilgiler için bkz.: Doğan Aksan, **Age.**, s. 174-176. / Nurullah Çetin, **Age.**, s.179-182. / Ünsal Özünlü, **Age.**, s.147-150. / İsmail Boztaş, **“Şiir Dilinde Sapmalar”**, *Kuram*, S.5, Mayıs 1994, s.25-26.

Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz., Doğan Aksan, **Age.**, s.176-177. / Doğan Aksan, **Anlambilim, “Sözcük Anlambilimi”**, *engin Yay.*, Ank., 1999, s.27-93. / Ünsal Özünlü, **Age.**, s.150-151. / Özdemir İnce, **Age.**, s.25.

Şiirin anlamını çoğaltmaya yönelik olarak meydana getirilen yöntemlerle ilgili olarak geniş bilgi için bkz.: Nurullah Çetin, **Age.**, **“Şiirde Anlam Çoğaltma Yöntemleri”**, s.112-120.

Konuyla ilgili olarak yaptığımız inceleme için çalışmamızın **“3.2. Şiirlerin Yapı Bakımından İncelenmesi”** adlı bölümün

“3.2.1.1. Bent ve dize kuruluşu” ile **“3.2.2.4. Görüntüye dayalı nazım şekilleri”** adlı kısımlarına bkz.

İsmet Özel’in 6. şiir kitabı *“Of Not Being A Jew”*de ismi olup da cismi olmayan şiirlerinden.

Longman, **Dictionary Of Contemporary English**, Richard Clay Ltd., London, 1987, p.885.

Sözcük sapmalarıyla ilgili geniş bilgi için bkz: Doğan Günay, **Metin Bilgisi, “Şiir Dili ve Anlatımsal Özellikleri”**, *Multilingual Yay.*, İst., 2001, s.218-228. / Nurullah Çetin, **Age.**, s.173-178. / Ünsal Özünlü, **Age.**, s.145-147. / İsmail Boztaş, **Age.**, s.25-26.

Dilin mevcut yapısı içerisindeki kök ve ekler kullanılarak yeni kelimeler türetilmesi ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Özcan Başkan, **Bildirişim, “Eklerle Sözcük Türetme”**, *Multilingual Yay.*, İst., 2003, s.120-125.

Şiir metni içerisinde kullanılan argo ve cinsel içerikli sözcüklerin meydana getirmiş olduğu sapmalarla ilgili bilgi için bkz.: Nurullah Çetin, **Age.**, **“Argo, Küfür ve Ayrı Sözler”**, s.174-177.

“Aktarma” sözcüğü ile dilin genel kullanımını içerisinde yer alan yerli ve yabancı “özel ad” ve “deyim” gibi dilsel olguların, şair tarafından kendi metinleri içerisine **“taşınması”**nı ve başka şairlerce kaleme alınmış kimi dizelerin ödünçlenerek şiirlere **“dahil edilmesi”**ni vurgulamak istiyoruz. Diğer taraftan, şiir dilinde etkileme ögesi olarak başvurulan ve yan anlamların oluşmasına yönelik olarak meydana getirilerek **“aktarmalar”** olarak adlandırılan ve göstergenin bir başka gösterge kullanılarak anlatılmasını önceleyen anlam olaylarını kastetmiyoruz.

“Aktarmalar”la ilgili geniş bilgi için bkz.: Doğan Aksan, **Anlambilim, “Aktarmalar”**, *engin Yay.*, Ank., 1999, s.62-83, 113-136. Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, “Şiir Dilinde Aktarmalar”**, *engin Yay.*, İst., 1999, s.126-148.

“Alıntı metinler” olarak da adlandırılan bu tarz kullanımlar için bkz.: Nurullah Çetin, **Age.**, s.122-125.

Nazım Hikmet, **Bütün Eserleri 1 – Şiirler 1919–1951**, *Steno*, Varna, 1993, s.358-359.

Nihat Behram (Der.), **Türk Halk ve Dünya Edebiyatında Başkaldırı Şiirleri Antolojisi**, *Alfa Yay.*, İst., 2001, 372 s.

Abdülhak Hâmid Tarhan, **Bütün Şiirleri 1**, Yay. Hz.: İ. Enginün, *Dergâh Yay.*, 1991, s.135-179.

Çalışmamızın **“3.1.5.2. Ben’in kendine olan yönelimiyle ortaya çıkan yalnızlık”** adlı kısmında da dikkat çektiğimiz şiirde geçen **“Üstümde yıldızlı gök”**, **“içerimde ahlak yasası”** sözleri ise Kant’ın şu cümlesinden ödünçlenmiştir: **“İki şey var ki, ruhumu hep yeni bir şaşkınlık ve hayranlıkla dolduruyorlar; durup üzerinde ne denli sık, ne denli uzun, ne denli derin düşünürsem o şaşkınlığım ve hayranlığım o denli artıyor: başımın üstündeki yıldızlı gökyüzü ile içimdeki ahlak yasası. Her ikisini, karanlıklarda gizlenmiş ya da benim ufkumun ötesinde aşkın alanda imişlercesine aramama ve sırf tahmin etmeme gerek yok; onları önümde ve doğrudan doğruya benim kendi varoluşumun bilincine bağlıyorum...”**

Tarık Buğra, **Dönemeçte**, *Ötüken Yay.*, İst., 1997, 248 s.

Çalışmamızın **“3.1. Şiirlerin Tema ve İçerik Bakımından İncelenmesi”** adlı bölümün **“3.1.4.2. Hayatın merkezine konulan partizanlık/devrimci duyarlılık”** isimli kısmında da dikkat çektiğimiz bu dizenin anlamı, Vietnam Savaşı ile ilgili şu bilgi hatırdta tutulduğunda daha net anlaşılacaktır: **“1965 yılında savaşla ilgili barış görüşmelerinin sürdüğü bir sırada Amerika Birleşik Devletleri, Vietnam’ın başkenti Ha Noi’yi bombardımana tutmuş ve 17.000 Vietnamlının ölümüne neden olmuştur. Bombardıman**

boyunca Vietnam kuvvetleri de 15 Amerikan B52 bombardıman uçağını düşürmeyi başarmıştır.”

12 Mart 1965 yılında meydana gelen bu olay, Cumhuriyet Gazetesi'nden okuyucuya şöyle duyurulmaktadır: “*Kanunsuz grev büyüdü. Bir mühendis linç edilmek istendi, iki işçi de yaralandı. Kozlu'da ayaklanma. 6 bin işçi Kozlu'ya kimseyi sokmuyor. Asayışı temin için olay yerine bir tümen sevk edildi. Ayaklanma baş gösteriyor. Gelik ocağında başlayıp Karadon, Kilimli ve Çaydamar ocaklarına sirayet eden huzursuzluk, Kozlu ocaklarında da baş göstermiş ve saat 24 vardiyasının işçileri ocaklarına inmemişlerdir.*” (Cumhuriyet Gzt., Y.41, S. 14428, 13 Mart 1965)

Şair, bu haberin boldla dikkat çektiğimiz son cümlesini değiştirerek şiirinde kullanmıştır.

Azra Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, *Remzi Kitabevi*, İst., 1972.

Nebil Özgentürk, “**Üç İnsan, Üç Hayat...**”, *Sabah*, 11 Kasım 2000.

Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, “**Şiir Dilinde Aktarmalar**”, *engin Yay.*, İst., 1999, s.127.

Ataol Behramoğlu, “**İsmet Özel Üzerine**”, *Militan*, S.11, Kasım 1975, s.24-34.

Şiir dilinin temel yapı taşlarından olan “ritmi”, George Thompson’un ele aldığı şekliyle kullanıyoruz. Thompson ritmi, “*en geniş anlamıyla perde ve temposu belli aralıklarla düzenlenmiş sesler dizisi*” olarak tanımlanmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bkz.: George Thompson, “**Marksizm ve Şiir**”, “**Ritim ve Çalışma**”, Çev.: C. Çapan, *Adam Yay.*, İst., 1996, s.19.

René Wellek ve Austin Warren, Rus dilbilimcilerinin yazarın sesleri belirli bir amaç için kullandığını vurgulamak maksadıyla ifade ettikleri “*orkestrasyon*” tabiri içerisine giren “dil olayları”nı şöyle işaret etmektedirler: “*Ses tonu, sesin süresi, vurgusu, tekrarlanması gibi azlık çoklukla ilgili özelliklere imkan veren bütün ses unsurları. Ses tonu ya daha yüksek ya daha alçak, süresi ya daha uzun ya daha kısa, vurgusu ya daha güçlü ya daha zayıftır; tekrarlardaki sıklık ya daha çoktur ya daha azdır.*” Bu konuda geniş bilgi için bkz.: Rene Wellek / Austin Warren, **Age.**, “**Ses Ahengi, Ritim ve Vezin**”, s.133–134.

Şiir metni içerisinde kullanılan sözcüklerdeki ses-anlam ilişkisinden doğan “armoni”yle ilgili bilgi için bkz.: Mehmet Kaplan, **Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser**, “**Armoni**”, *Dergâh Yay.*, İst., 1995, s.201-211.

Şiir metinlerinde, dizelerdeki sözdizimleri arasında “ses-anlam” ilişkisi hakkında geniş bilgi için şu çalışmalara bkz.: Hasan Akay, **Cenab Şahabeddin’in Şiirleri Üzerine Stilistik Bir Araştırma**, “**Stilistik Açından Şiir Tahlilleri**”, *Kitabevi Yay.*, İst., 1998, s.38-300. / Hasan Çebi, **Bütün Yönleriyle Necip Fazıl Kısakürek’in Şiiri**, *Kültür Bakanlığı Yay.*, Ank., 1987, s.96-106. / Ömer Demircan, **Türkçenin Sözdizimi**, *Der Yay.*, İst., 1996, s.123-148. / Zeynel Kiran – Ayşe Kiran, **Dilbilimine Giriş**, “**Sesbilgisi ve Sesbilim**”, *Seçkin Yay.*, Ank., 2002, s.232-235. / Hilmi Yavuz, **Dilin Dili**, *Arma Yay.*, İst. 1991, s.29-34. / İvan Fonagy, “**Şiir Dili: Biçim ve İşlev**”, *Gergedan*, S.18, Ağustos, 1988, s.94-98.

L. Joubert-Jean, **Şiir Nedir?**, çev: E. Kurkut, *Öteki Yay.*, Ank., 1993, s.85.

Sözdizimi içerisinde yer alan seslerin, metnin bütününde anlamla kurduğu derin ilişkiye dikkat çeken Macar dilbilimci İvan Fonagy, “**t**”, “**k**” ve “**r**” seslerini “**saldırgan sesler**” olarak adlandırmaktadır. “**l**” ve “**m**” seslerini de “**yumuşak sesler**” olarak tanımlayan Fonagy, anaokul, ortaöğretim ve yetişkinlerde daha sonra da doğuştan sağır ve kör olanlar üzerinde yaptığı denemelerde, “sesbirimlerinin iletisi”ni ise şöyle açıklamaktadır: “**İ**: *Aydınlık*, “**U**: *Karanlık*, “**R**: *Erkeksi*, “**L**: *Kadınsı*, “**T**”, “**K**”, “**R**”: *Sert*, “**M**”, “**L**”: *Yumuşak*.” (İvan Fonagy, **Agm.**, s.94.)

Çağdaş dil kuramcısı Maurice Grammond, sözcükler arasında yer alan “**t**” ve “**d**” seslerini, telaffuz edilirken dudaklarda meydana gelen şişkinlikten dolayı “**hor görme**” ve “**tiksinti anlatan sesler**” olarak tanımlamaktadır. (L. Joubert-Jean, **Age.**, –aktarma-, s.86)

“Ön yinelemeler” hakkında geniş bilgi için bkz.: Ünsal Özünlü, **Age.**, “**Dilbilim ve Yazın Konusu Olarak Yinelemeler**”, s.118. / Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, “**Öteki Yineleme Türleri**”, *engin Yay.*, İst., 1999, s.218-230.

“Art yinelemeler” hakkında geniş bilgi için bkz.: Ünsal Özünlü, **Age.**, “**Dilbilim ve Yazın Konusu Olarak Yinelemeler**”, s.118-119. / Doğan Aksan, **Şiir Dili ve Türk Şiir Dili**, “**Öteki Yineleme Türleri**”, *engin Yay.*, İst., 1999, s.218-230.

“Bağlaç yinelemesi” ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Ünsal Özünlü, **Age.**, “**Bağlaç Yinelemesi**”, s.117-118. Yine bağlaç, edat ve ünlemlerin Türkçe sözdizimi içerisindeki fonksiyonlarıyla ilgili bilgi için bkz.: Leyla Karahan, **Türkçede Sözdizimi**, *Akçağ Yay.*, Ank., 1995, s.28-31, 33-34.

“Kıvrımlı Yineleme” ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Ünsal Özünlü, **Age.**, “**Kıvrımlı Yineleme**”, s.120.

“Çapraz Tekrarlama” ile ilgili geniş bilgi için bkz.: Nurullah Çetin, **Age.**, “**Çapraz Tekrarlama**”, s.252.

Ünsal Özünlü, **Age.**, s. 121.

“Sözdizimsel Yineleme” ile ilgili bilgi için bkz.: Ünsal Özünlü, **Age.**, s. 123-124.

Geniş bilgi için bkz.: Nurullah Çetin, **Age.**, “**Mısra Tekrarı**”, s.255-259.

Geniş bilgi için bkz.: Vecibe Hatipoğlu, **Türk Dilinde İkileme**, *Türk Dil Kurumu Yay.*, Ank., 1981, s.25. /
Nurullah Çetin, **Age.**, “**İkilemeler**”, s.254.

* “Yararlanılan Kaynaklar”, çalışma boyunca dipnotlarda kullanılmış olan kaynakların yanı sıra çeşitli sebeplerle istifade edilen eserlerden meydana gelmiştir. Bu kaynaklar, yazarların soy isimlerinin alfabetik olarak dizilmesiyle oluşturulmuştur.

PAGE

PAGE 2

PAGE 211

PAGE 361

PAGE

PAGE 503